

שבוע פרישת בהעלותך - בכל העולם

(16 – 22 June 19)

י"ג – י"ט סיון תשע"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתוֹ
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹת. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:
בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹמֶשֶׁה לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם:
יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחְנֶךָ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלֹום:**

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הדיוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הדיוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבַתְּ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל
מֵאֲדָרְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ
הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לְבַבְכֶם וּכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֶרְצְכֶם בָּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ
לְבַהֲמֹתְךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֵרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אֵף יי בָּכֶם וַעֲצַר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וַיְמִי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.
וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרֵאיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם
קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי
אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הֲרִינִי מִקֶּבֶל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מִצְוָה לְהַתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׁמַתְחֶלֶק
לִימֵי הַחוּדוּשׁ.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקיבל כפרס ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בציווה ששם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קִיֵּת.

בו יסופר גדול הבטחון שהיה לדוד והרבה תהילות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

חִילִי: ^א יָמִין יְהוָה רֹמְמָהּ יָמִין יְהוָה עָשָׂה חִילִי:
^ב לֹא־אֲמוֹת בִּירְאָתֶיהָ וְאֶסְפָּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: ^ג יִסָּר יִסְרֵנִי
 יְהוָה וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: ^ד פִּתְחוּ־לִי שַׁעַר צֶדֶק אֲבֹאֲבָם
 אוֹרָה יְהוָה: ^ה זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה צִדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ:
^ו אוֹדֶה כִּי עֲנִיתִי וְתַחֲיִלִּי לִישׁוּעָה: ^ז אֲכֹן מֵאִסוּ
 הַבּוֹנִים חֵיתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: ^ח מֵאֵת יְהוָה חֵיתָה וְאֵת
 הַיָּא נִפְלְאוֹת בְּעֵינָיו: ^ט זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה
 וְנִשְׁמַחָה בוֹ: ^י אֲנָא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנָא יְהוָה
 הַצִּלִּיתָה נָא: ^{יא} בְּרוּךְ הֵבֵא בִשֵּׁם יְהוָה בְּרִכְנוֹכֶם מִבֵּית
 יְהוָה: ^{יב} אֵל יְהוָה וַיֹּאֲרֶה לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתֵיכֶם
 עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: ^{יג} אֵלֵי אֲתָהּ וְאוֹדֶה אֱלֹהֵי
 אֲרֻמְמָךְ: ^{יד} הוֹדוּ לַיהוָה בִּרְטוֹב כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ:

^{טו} הוֹדוּ לַיהוָה בִּרְטוֹב כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ: ^{טז} יֹאמְרוּ־
 נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ: ^{יז} יֹאמְרוּ־נָא בֵּית־אֱהֱרֹן
 כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדּוֹ: ^{יח} יֹאמְרוּ־נָא יְרֵאֵי יְהוָה כִּי לַעֲוֹלָם
 חֲסִדּוֹ: ^{יט} מוֹדֵמֶצֶר קִרְאֵתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְּמִרְחֹב יְהוָה:
 לִי לֹא אִירָא מִהִיעָשָׂה לִי אָדָם: ^כ יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי
 אֶרְאֶה בִּשְׁנֹאֵי: ^{כא} טוֹב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבְּטָח בְּאָדָם:
^{כב} טוֹב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבְּטָח בְּגִדִּיכֶם: ^{כג} כִּלְגוּיִם
 סִבְבּוֹנֵי בִשֵּׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: ^{כד} סִבּוֹנֵי גַם־סִבְבּוֹנֵי
 בִשֵּׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: ^{כה} סִבּוֹנֵי כְּדוֹרִים דַּעֲכוּ כֹאֵשׁ
 קוֹצִים בִּשֵּׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: ^{כו} דַּחַח דְּחִיתִנִּי לִנְפֹל
 וְיְהוָה עֲזָרִנִּי: ^{כז} עֲנִי וְזִמְרַת יְהוָה וְיַחֲיִלִּי לִישׁוּעָה:
^{כח} קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאֶהֱלֵי צִדִּיקִים יָמִין יְהוָה עָשָׂה

קִיֵּט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך בוי"ו חולם):

לֵךְ: ^א בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה לְמוֹדֵנִי חֲקִידִי: ^ב בִּשְׁפָתִי
 סִפְרָתִי כָל מִשְׁפָּטֵי־פִידִי: ^ג בְּדֶרֶךְ עֲדוּתִידִי שִׁשְׁתִּי כַּעַל
 כְּלִי־חַוִּי: ^ד בִּפְקוּדֵי־יְדֵי אֲשִׁיחָה וְאֶפְיֹטָה אֶרְחִיתִידִי:
^ה בַּחֲקִיתִידִי אֲשַׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח דְּבָרְךָ: ^ו גָּמַל
 עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאֲשַׁמְרָה דְּבָרְךָ: ^ז גִּלְעָדִי וְאֶפְיֹטָה
 נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ: ^ח גֵּר אֲנִכִּי בָאָרֶץ אֶל־תִּסְתַּר מִפְּנֵי
 מִצְוֹתֶיךָ: ^ט גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־
 עֵת: ^י גַּעֲרַת זֵדִים אֲרוּרִים הַשְׁנִים מִמִּצְוֹתֶיךָ: ^{יא} גֹּל
 מַעֲלֵי חֶרֶף וְכוּ כִּי עֲדוּתִידִי נִצְרָתִי: ^{יב} גַּם יֵשְׁבוּ שָׂרִים

^{יג} אֲשֶׁרִי תְמִימֵי־דֶרֶךְ תְּהִלָּתֶיךָ בְּתוֹרַת יְהוָה:
^{יד} אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדוּתִי בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ^{טו} אֶף
 לֹא־פָעַלְו עוֹלָה בְּדִרְכֵּי חֶלְכוֹ: ^{טז} אֲתָה צִוִּיתָה פִּקּוּדֶיךָ
 לִשְׁמֹר מֹאֵד: ^{יז} אֲחִלִּי וְכֹנֵן דְּרָכֵי לִשְׁמֹר חֲקִידִי: ^{יח} אֲנִי
 לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ^{יט} אוֹדֶה בְּיִשׁוּר
 לִבִּי כָּל־יְמֵי מִשְׁפָּטִי צֶדֶקְךָ: ^כ אֶת־חֲקִידִי אֲשַׁמְרֶה
 אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי עַד־מֹאֵד: ^{כא} בְּמָה יִזְכֶּה־נַּעַר אֶת־אֲרֹחוֹ
 לִשְׁמֹר דְּבָרְךָ: ^{כב} בְּכָל־לֵבִי דִרְשִׁיתִידִי אֶל־תִּשְׁגֵּנִי
 מִמִּצְוֹתֶיךָ: ^{כג} בְּלִבִּי צִפְנִיתִי אִמְרָתְךָ לִמְעַן לֹא אֶחֱטֵא־

המשך מזמור קיט בעמוד 50

סוף זמן קידוש לבנה: יום ראשון בערב, י"ג סיון

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט סיון, תשכ"ב
ברוקלין.

שלום וברכה!

... מנהגנו לקרות שם לבת שנולדה - בקרה"ת הכי קרובה. והרוצה לאחר קריאת השם, שהוא
 חיות האדם - עליו להביא רא"י. והרי אמרנו דאשה כמאן דמהילא דמיא, ופשיטא שהכוונה תיכף
 בלידתה.

ראיתי הנדפס בזה בס' טעמי המנהגים - ואין אנו אחראים לשמועות.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיח, קיט ג
- (ג) מאמר ד"ה בהעלותך את הנרות
שבת פרשת בהעלותך, י"ט סיון, ה'תשכ"ד ה
- (ד) שיחת יום ב' דחג השבועות ה'תשכ"ה יא
- (ה) שיחת ש"פ בהעלותך, י"ט סיון, ה'תשכ"ה טו
- (ו) משיחת ש"פ בהעלותך, י"ט סיון ה'תשנ"א יח
- (ז) לקוטי-שיחות פרשת בהעלותך כרך יח..... ל
- (ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל לד
- (ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בהעלותך לו
- (י) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בהעלותך לז
- (יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בהעלותך סז
- (יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת בהעלותך סח
- (יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בהעלותך עז
- (יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם עט
- שיעורי רמב"ם**
- (טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בהעלותך פב
- (טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בהעלותך קמג
- (יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת בהעלותך קנט
- (יח) נביאים וכתובים
ירמיה פרק טו-טז, קהלת פרק ד קסא
- (יט) משניות – מסכת שבועות/עדויות
ביאור קהתי..... קסג
- (כ) עין יעקב מסכת מגילה קעא
- (כא) מסכת בכורות עם ביאורים
מדף ס עד דף סא קעב
- (כב) מסכת ערכין עם ביאורים
מדף ב עד דף ו קפו
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כג) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינוים
אדמו"ר הזקן קצט
- (כד) שולחן ערוך הלכות ברכות השחר
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן ר
- (כה) לקוטי תורה ד"ה בהעלותך את הנרות [ב]
אדמו"ר הזקן רב
- (כו) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעי רח
- (כז) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך
אדמו"ר ה"צמח צדק" רט
- (כח) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רי
- (כט) קונטרס עץ החיים
אדמו"ר מוהרש"ב ריא
- (ל) ספר המאמרים – קונטרסים
אדמו"ר מוהרי"צ ריג
- (לא) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צ רטז
- (לב) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צ ריח
- (לג) חומש לקריאה בציבור ריט
- (לד) קריאה התורה למנחת שבת-קודש רכז
- (לה) ביאורים לפרקי אבות פרק ב רכט
- (לו) לוח זמנים לשבוע פרשת בהעלותך רל
- (לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש רלא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 זֶה [רְנִי וּשְׂמַחִי] בְּבֹאֹר הַטַּעַם שֶׁכָּנְסָתָּ יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת בַּפֶּסוּק
43 זֶה בְּשֵׁם 'בֵּת', דְּאֵיתָא מִבְּרִי' מִשְׁל לְמֶלֶךְ שְׁהִיתָה
44 לוֹ בֵּת כּוֹ' לֹא זֶה מִחֻבָּבָה עַד שֶׁקָּרָאָה בְּתִי כּוֹ', לֹא זֶה
45 מִחֻבָּבָה עַד שֶׁקָּרָאָה אִמִּי וְכוּ'.

46 וזה לשון המדרש על הכתוב "צאנה
47 וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה
48 שעטרה לו אמר": "אמר רבי יצחק,
49 חזרתי בכל המקרא ולא מצאתי
50 שעשטה בת-שבע עטרה לשלמה. רבי
51 שמעון בר יוחאי שאל את ר' אלעזר
52 ברבי יוסי אפשר ששמעת מאביך מהו
53 'בעטרה שעטרה לו אמר', אמר לו:
54 הן. משל למלך שהייתה לו בת יחידה
55 והיה מחבבה ביותר מדאי. והיה קורא
56 אותה 'בתי'. לא זו מחבבה עד שקראה
57 'אחותי' ועד שקראה 'אמי'. כך
58 הקב"ה בתחילה קרא לישראל 'בתי'
59 שנאמר 'שמעי בת וראי והטי אונך
60 ושכחי עמך ובית אביך'. לא זו מחבבן
61 עד שקראן 'אחותי' שנאמר 'פתחי לי
62 אחותי רעייתי יונתי תמתי שראשי נמלא
63 טל קרובותי רסיסי לילה'. לא זו מחבבן
64 עד שקראן 'אמי' שנאמר 'הקשיבו אלי
65 עמי ולאומי אלי האזינו כי תורה מאתי
66 תצא ומשפטי לאור עמים ארגיע'. עמד
67 רבי שמעון בר יוחאי ונשקו על ראשו.
68 ומקדים אדמו"ר הזקן במאמר
69 ב'תורה אור' שצריך להבין מה
70 שכתוב "גר הוי' נשמת
71 אדם", הינו, שהנשמה
72 קרויה גר של שם הוי', והרי
73 פעם אמר הכתוב "כי אתה
74 גרי הוי'", הינו שהוא יתברך
75 נקרא גר של נשמות ישראל
76 ולכאורה שני הפסוקים סותרים זה את
77 זה, אחד אומר שהנשמה היא הנר של
78 הקדוש-ברוך-הוא, ואחד אומר
79 שהקדוש-ברוך-הוא הוא הנר של בני
80 ישראל.
81 ויש לומר, ששני ענינים אלו,
82 האמורים בשני הפסוקים "כי אתה

1 נאמר בתחילת פרשת השבוע, "וידבר ה' אל משה לאמור, דבר אל אהרן
2 ואמרת אליו".
3 בהעלתך את הנרות וגו'¹ אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות.
4 הנה מה שכתוב בפסוק זה, "בהעלותך את הנרות", "נרות" לשון

5 רבים, קאי מכון בפשטות על
6 גרות המנורה שהיו שבעה
7 גרות. ויש לפרש גם
8 ש"נרות" לשון רבים, רומז
9 על שני סוגי נר. הסוג האחד
10 הוא מה שכתוב² גר הוי'
11 נשמת אדם כלומר, היהודי נקרא
12 גר, והשני הסוג השני של נר הוא
13 מה שכתוב³ כי אתה גרי הוי'
14 כלומר, הקדוש-ברוך-הוא נקרא גר,
15 וכמאמר רז"ל⁴ במדרש אמר
16 הקדוש-ברוך-הוא לאדם, גרי
17 בידך וגרך בידך כו' (וכהמשך)
18 דברי המדרש, גרי בידך זו התורה
19 דכתיב כי נר מצוה ותורה אור, וגרך
20 בידך זו הנפש דכתיב נר הוי' נשמת
21 אדם [וה' אומר לאדם], אם שמרת את
22 נרי אני משמר את נרך. ועל זה
23 נאמר בהעלתך את הנרות,
24 שקאי הכוונה על שני הנרות
25 האדם והקדוש-ברוך-הוא, "גר הוי'
26 נשמת אדם", ו"כי אתה גרי
27 הוי'", ובשניהם בשני הענינים,
28 היינו הן בנפש האדם והן בעניני
29 אלוהות והתורה צריכה להיות
30 עבודת האדם, שזהו ענין
31 "בהעלתך את הנרות" את שני
32 סוגי הנרות, כפי שממשיך ומבאר.
33 (ב) ויבן בהקדים המבאר
34 ב'תורה אור' לאדמו"ר הזקן
35 דבור-המתחיל במאמר הפותח
36 בפסוק רני ושמחי בת ציון⁵
37 [שפסוק זה הוא התחלת
38 ההפטרה דפרשת בהעלתך⁶,
39 וישנם כמה וכמה מאמרים
40 בתורת החסידות השייכים לפרשת
41 בהעלתך, שמתחילים בפסוק

בס"ד. שבת פרשת בהעלותך,

י"ט סיון, ה'תשכ"ד

(הנחה בלתי מוגה)

בהעלתך את הנרות וגו'.¹ הנה מה שכתוב
"נרות" לשון רבים, קאי בפשטות
על גרות המנורה שהיו שבעה גרות. ויש לפרש
גם ש"נרות" לשון רבים, רומז על שני סוגי נר.
האחד הוא מה שכתוב² גר הוי' נשמת אדם,
והשני הוא מה שכתוב³ כי אתה גרי הוי',
וכמאמר רז"ל⁴ אמר הקדוש-ברוך-הוא לאדם,
גרי בידך וגרך בידך כו'. ועל זה נאמר בהעלתך
את הנרות, שקאי על שני הנרות, "גר הוי'
נשמת אדם", ו"כי אתה גרי הוי'", ובשניהם
צריכה להיות עבודת האדם, שזהו ענין
"בהעלתך את הנרות".

(ב) ויבן בהקדים המבאר ב'תורה אור' דבור-
המתחיל רני ושמחי בת ציון⁵
[שפסוק זה הוא התחלת ההפטרה דפרשת
בהעלתך⁶, וישנם כמה וכמה מאמרים השייכים
לפרשת בהעלתך, שמתחילים בפסוק זה]
בבאור הטעם ש'כנסת ישראל' נקראת בשם
'בת', דאיתא במדרש⁷ מִשְׁל לְמֶלֶךְ שְׁהִיתָה לוֹ
בֵּת כּוֹ' לֹא זֶה מִחֻבָּבָה עַד שֶׁקָּרָאָה בְּתִי כּוֹ', לֹא
זֶה מִחֻבָּבָה עַד שֶׁקָּרָאָה אִמִּי וְכוּ'. ומקדים שצריך
להבין מה שכתוב "גר הוי' נשמת אדם", הינו,
שהנשמה קרויה גר של שם הוי', והרי פעם
אמר הכתוב "כי אתה גרי הוי'", הינו שהוא
יתברך נקרא גר של נשמות ישראל. ויש לומר,
ששני ענינים אלו, "כי אתה גרי הוי'", ו"גר הוי'

(1) ריש פרשתנו. (2) משלי כ, כז. (3) שמואל-ב כב, כט. (4) דב"ר פ"ד, ד. (5) ראה תו"א מקץ לו, א ואילך. ועם הגהות —
אוה"ת חנוכה שיג, ב ואילך. וראה סה"מ תרכ"ז ע' שכא ואילך (הנחת אדמו"ר מהר"ש (גוכתי"ק) ממאמר הצ"צ ש"פ
בהעלותך תרט"ז), ובהנסמן שם. (6) זכרי' ב, טו. (7) שמו"ר ס"פ פקודי. שהש"ר ספ"ג.

שבת פרשת בהעלותך, י"ט סיון, ה'תשכ"ד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 גִּרֵי הָרִי", וְגִר הָרִי נִשְׁמַת אָדָם, הֵם בְּהִתְאֵם לִשְׁנֵי
2 הָעֲנִינִים ד' בְּתִי" וְאָמִי" הַנוֹכְרִים בַּמִּדְרָשׁ כְּשֶׁמֹּת שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-
3 הוּא קוֹרֵא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהֵינּוּ, דְּמָה שְׁכָתוּב "כִּי אֵתָה גִרֵי הָרִי",
4 שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא גִר שְׁמָאִיר מִשְׁפִּיעַ אֹר לְיִשְׂרָאֵל,
5 הָרִי זֶה בְּאֹפֶן שֶׁנִּשְׁמַת
6 יִשְׂרָאֵל הֵם הַמְקַבְּלִים אֶת הָאֹר
7 וְהַשְׁפַּע מֵאֵת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא,
8 שְׁזָהוּ עֲנִין "בְּתִי", שֶׁהַבַּת
9 הִיא בְּכַחֲנִית מְקַבֵּל כְּמִבּוֹאֵר
10 בַּהֲרַחֲבָה בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת - שֶׁהָבָן,
11 הַזִּכֵּר, מִסְמֵל אֶת בַּחֲנִית הַמִּשְׁפִּיעַ,
12 וְהַבַּת, הַנִּקְבָּה, מִסְמֵל אֶת בַּחֲנִית
13 הַמְקַבֵּל. וְכֵן שְׁכָתוּב "גִּר הָרִי"
14 נִשְׁמַת אָדָם, שֶׁנִּשְׁמַת
15 יִשְׂרָאֵל הֵם גִּר שְׁמָאִיר
16 לְהָרִי, הָרִי זֶה בְּאֹפֶן
17 שֶׁהִנֵּשְׁמַת הֵם בְּכַחֲנִית
18 מִשְׁפִּיעַ, שְׁזָהוּ עֲנִין "אָמִי"
19 וְהִי הָאֵם מִשְׁפִּיעָה וְנוֹתֶנֶת לִילִידָה.
20 (ג) וּמִמְשִׁיךְ בַּמֶּאֱמָר, אֵךְ
21 הָעֲנִין יִיכֵן בְּהַקְדִּים עֲנִין מֵהַ
22 שְׁכָתוּב⁹ בְּסוּמָה סֵפֶר תְּהִלָּה כֹּל
23 הַנִּשְׁמָה תְּהִלָּה יְהִי, הֵינּוּ
24 שֶׁהַנִּשְׁמָה מֵהַלֵּל אֶת ה' וְהִיא בַּחֲנִית
25 מִשְׁפִּיעַ. וּמִסְפִּיר הַצִּמְחָה צֶדֶק
26 בְּהַגָּה¹⁰ בְּתוֹךְ הַמֶּאֱמָר, שֶׁמָּה
27 שְׁהַקְדִּים רַבֵּנוּ ז"ל אֲדַמְרִי הִזְקֵן
28 בְּפִסְטִיק "כֹּל הַנִּשְׁמָה" הוּא
29 מִפְּנֵי שְׁעָלִית הַמְלָכּוֹת מְבֹאֵר
30 בְּקַבְלָה וְחִסְדוֹת שְׁבוּמִים מִסְוִימִים,
31 שְׁבוּמִין חֲצוֹת תַּמְעִלִית בַּחֲנִית ה' מְלָכּוֹת
32 (הַסְפִּירָה הַאֲחֵרָה וְהַתַּחֲתוֹנָה מִעֵשֶׂר
33 הַסְפִּירוֹת שֶׁדִּרְכָה הָאֹר הָאֱלֹקִי מִשְׁפִּיעַ
34 בְּבִרְיָה) עוֹלָה וּמִתַּחֲבֵרֶת אֶל הַסְפִּירוֹת
35 שֶׁלְמַעֲלָה מִמֶּנָּה, וְהִיא הַתַּעֲוִרֹת מִצַּד
36 הַמְקַבֵּל הַמַּעֲוִרֹת אֶת אֹר הַסְפִּירוֹת
37 שֶׁלְמַעֲלָה מִמֶּלְכּוֹת' (וּלְדוּגְמָא,
38 מְבֹאֵר שֶׁעֲנִין זֶה הוּא בַּחֲצוֹת הַלֵּילָה
39 שֶׁהוּא עַת רִצּוֹן. וְלִכֵּן בִּשְׁעָה זֹאת שֶׁל
40 חֲצוֹת הַלֵּילָה הִיא הַנִּגְנִיָּה שֶׁהַתַּגְנִיָּה
41 מֵאֵלִיָּה בְּכִינוּרָה שֶׁל דוֹד) הִיא
42 בְּכַחֲנִית "אָמִי", בַּחֲנִית בִּינָה כְּכַתוּב "אֵם הַבָּנִים שִׁמְחָה" וּלְפִי
43 הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי הַכוּוֹנֶה לְבַחֲנִית בִּינָה שֶׁהִיא ה'אִמָּא' הַמּוֹלִידָה אֶת הַמִּידוֹת,

- וּנִשְׁמָה הִיא גַּם-כֵּן בַּחֲנִית בִּינָה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב¹¹ נִשְׁמַת
שְׁד"י תְּבִינִים, לִכֵּן הַקְדִּים בְּפִסְטִיק זֶה "כֹּל הַנִּשְׁמָה תְּהִלָּה יְהִי".
וּמִבְּאֵר, שְׁ"תְּהִלָּה" הוּא מְלָשׁוֹן "בְּהִילוּ" הַדְּלִיקוּ, הֵאִירוּ גִּירוֹ עַל
רֹאשֵׁי¹², שֶׁהוּא לִשׁוֹן הָאֶרֶץ, דְּקָאִי שְׁכוּוֹנָתוֹ עַל הַתְּהוּוֹת
כֹּל הָעוֹלָמוֹת שֶׁהִיא מֵהָאֶרֶץ
בְּלִבָּהּ וְלֹא מֵהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא
בַּעֲצֻמוֹ שֶׁנַּעֲלָה וּמִרּוּמָם מֵהָעוֹלָמוֹת
וְהַנִּבְרָאִים הַמּוֹגְבָּלִים. אֵךְ כְּדִי
שְׁיִוְכַל לְהִיּוֹת עֲנִין שֶׁל הָאֶרֶץ
מוֹעֲטָה וְלֹא גִילּוּי הָאֵין-סוֹף עֲצֻמוֹ, עַל
מִנֵּת לְבַרְדּוֹ עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים מּוֹגְבָּלִים,
צִרִיף לְהִיּוֹת תַּחֲלָה עֲנִין
הַצִּמְצוּם שֶׁל הָאֹר הָאֵין-סוֹף הַבִּלְי
גְּבוּל. וְזָהוּ מֵהַ שְׁכָתוּב¹³ בְּנִבְרָאָת
יִשְׁעִיָּה כִּי בְּיָהּ ה' צוּר
עוֹלָמִים, וְאֶמְרוּ חֲכָמִינוּ
ז"ל¹⁴ בְּגִמְרָה שֶׁהַפִּסְטִיק נִדְרָשׁ כֵּךְ
שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא בִּרְאָה עוֹלָמִים,
הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא בְּאִמְצָעוֹת
הָאוֹתִיּוֹת יו"ד וְה'א', הָעוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא
בְּה' (כְּכַתוּב 'אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם
וְהָאָרֶץ בְּהִיבְרָאם' וְדוֹרְשִׁים בְּה' בִּרְאָם)
בְּיו"ד נִבְרָא הָעוֹלָם הַבָּא,
הֵינּוּ, שְׁכָדִי שְׁיִוְכַל לְהִיּוֹת
הַתְּהוּוֹת עוֹלָם הַבָּא שֶׁגַּם הוּא
הָאֶרֶץ מֵאֹר הָאֵין-סוֹף - הָרִי זֶה
עַל-יְדֵי אוֹת יו"ד, שֶׁהוּא עֲנִין
הַצִּמְצוּם. וְאֵךְ-עַל-פִּי-כֵן הֵבִי
עוֹלָם הַזֶּה נִבְרָא בְּה'א' שִׁישׁ
לֵה אוֹרֵךְ וְרוּחָם וְהִיא מוֹרָה עַל צִמְצוּם
פְּחוֹת מֵאוֹת יו"ד שֶׁהִיא נִקְוָה בְּלִבָּהּ,
כִּי¹⁵ אֵלֶּה הֵיטָה גַּם בְּרִיָּאת
עוֹלָם הַזֶּה עַל-יְדֵי יו"ד, הֵיטָה
הַחֲסִיּוֹת מְצוּמָצִים יוֹתֵר מִדָּאִי,
וְאֵךְ הֵיטָה יָכוֹל לְהִיּוֹת יְנִיקָה
לְחִיצוּנִים הַכּוֹחוֹת שֶׁמִּחוּץ לְגְבוּל
הַקְדוּשָׁה יוֹנְקִים אֶת חֲסִיּוֹת כְּתוּצָה
מִצִּמְצוּמִים רַבִּים בְּאֹר הָאֱלֹקִי, וְאֵם
הַצִּמְצוּם הוּא יוֹתֵר מְדִי, עֲלוּל לְהִיּוֹת
מִצַּב כּוֹ יִקְבֹּל חֲסִיּוֹת יִתִּירָה. וְכֵן
שְׁמָצִינוּ בְּעֲנִין הַשְּׁעֵרוֹת¹⁶
שֶׁהֵם חֶלֶק מֵהַגּוֹף הַחַי אֲבָל יֵשׁ בָּהֶם חֲסִיּוֹת מְצוּמָצִים מְאֹד, שְׁכָבְנוּרִי שְׁקִיבֵל
עַל עֲצֻמוֹ לֹא לְשִׁתּוֹת יֵין, לֹא לְהִיטָמָא וְלֹא לְהַסְתַּפֵּר הָרִי זֶה הַשְּׁעֵרוֹת עֲנִין

(8) ראה במדבר"ר פט"ו, ה. (9) תהלים קנ, ו. (10) סה"מ תרכ"ז ע' שכב. (11) איוב לב, ח. (12) שם כט, ג. (13) ישעי' כו, ד.
(14) מנחות כט, ב. (15) ראה לקו"ת ר"פ בשלח. (16) ראה לקו"ת אמור לא, סע"ד ואילך. סה"מ"צ להצ"צ קד, סע"ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שֶׁל קְדוּשָׁה, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב¹⁷ "קֹדֶשׁ יְהִי, גִּדְּל פֶּרַע שְׁעַר
 - 2 רֹאשׁוֹ" מִבְּלִי לְהַסְתַּפֵּר, מִה־שְּׂאִין-בֶּן בָּלוּיִם נֶאֱמָר¹⁸ וְהַעֲבִירוּ
 - 3 תַּעַר עַל כָּל בִּשְׂרָם שֶׁלָּא יִישָׁאוּ לָהֶם שַׁעֲרוֹת, כִּי אֲצִלָּם הִדְּבַר עֲלוּל
 - 4 לְהַבִּיא יְנִיקָה לְחִיצוֹנִיִּם (דְּלֹא כְּמוֹ בִּפְתָּהִים, וּבִפְרָט בִּכְהֵן גְּדוּל,
 - 5 שֶׁהַשְּׁעָרוֹת הֵן הַמְּשָׁכוֹת
 - 6 עֲלִינוּת כו')¹⁹ כִּמְבֹאֵר בִּלְקוּטֵי
 - 7 תוֹרָה' לְאִדְמוֹר' הַזֶּקֶן, "בְּלוּיִים נֶאֱמָר
 - 8 וְהַעֲבִירוּ תַּעַר כִּי מִפְּנֵי הַשְּׁלוּיִים הֵם
 - 9 מִסְטָרָא דְשִׁמְלָא מִבְּחִינַת גְּבוּרוֹת, עַל
 - 10 כֵּן אִדְרַבָּה צִירִךְ שֶׁלָּא יֵצֵא מֵהֶם
 - 11 הַהִמְשָׁכָה עוֹד בְּבִחִינַת שַׁעֲרוֹת
 - 12 וְצִמְצוּמִים... וְדוּקָא לְכַהֲנֵי שִׁשּׁוּרֶשׁ
 - 13 מִבְּחִינַת רֹבֵךְ חֶסֶד אִזְּ הַשְּׁעָרוֹת הֵם
 - 14 הַמְּשָׁכָה עֲלִינוּת. וְאִדְרַבָּה דוּקָא
 - 15 בְּבִחִינַת שַׁעֲרוֹת לְבַד יִכּוֹל לְהוֹיֵת הַגִּילּוּי
 - 16 וְהַהִמְשָׁכָה מִבְּחִינָה זוֹ שֶׁאֵם לֹא כֵּן לֹא
 - 17 יִכּוֹל לְהַכִּיל. מִה־שְּׂאִין-בֶּן בְּלוּיִים אֵין
 - 18 צִירִךְ לְהוֹיֵת שַׁעֲרוֹת (כו'), וְעַל-דִּרְךָ-
 - 19 זֶה בְּאִשָּׁה שֶׁגַּם בָּהּ הַשְּׁעָרוֹת הֵם
 - 20 דְּבַר לֹא רִצּוֹ, שֶׁאֲמָרוּ חַז"ל²⁰
 - 21 שְׁעַר בְּאִשָּׁה עָרוּהָ. וְהִנֵּנוּ,
 - 22 לְפִי שֶׁעֲנִין הַשְּׁעָרוֹת מוֹרָה עַל
 - 23 הַמְּשָׁכָה וְגִילּוּי שֶׁל אֹרֶךְ אֱלֹקִין
 - 24 מִצִּמְצוּמָתָא בְּיֹתֵר, כְּמִשְׁלַל
 - 25 הַשְּׁעָרָה שֶׁעַם הִיִּת שְׁנִמְשָׁךְ
 - 26 בָּהּ חֵיט מִהֶמֶח, וְעַל-יְדֵי-זֶה
 - 27 נִצְשָׁה בָּהּ עֲנִין הַגְּדוּל
 - 28 וְהַצְמִיחָה, הִרִי זֶה רַק חֵיט
 - 29 מִצִּמְצוּמָם בְּיֹתֵר עַד כְּדֵי כֵּן
 - 30 שֶׁבְּהֶחֱתוֹךְ הַשְּׁעָרָה לֹא יִכָּאֵב
 - 31 לְמַח כָּלָל (דְּלֹא כְּמוֹ אֲבָרֵי
 - 32 הַגּוֹף שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם רַבּוּי חֵיט
 - 33 כו').
 - 34 וְלָכֵן בְּגִלְל הַשִּׁילּוּב שֶׁמִּצַּד אַחַד
 - 35 הַשְּׁעָרוֹת מִקְבָּלוֹת חֵיט מִהֶמֶח, וּמִצַּד
 - 36 שְׁנֵי זֹו חֵיט מֵאֵד מִצִּמְצוּמָתָא שֶׁיִּפֶּךְ
 - 37 עֲנִין הַקְּדוּשָׁה לְבִחִינַת
 - 38 שְׁעָרוֹת, דְּדוּקָא הַשְּׁעָרָה
 - 39 מוֹרָה עַל עֲנִין הַקְּדוּשָׁה,
 - 40 דְּלִהּוֹתוֹ קְדוּשׁ וּמוֹבְדֵל
 - 41 וּמְרוֹמֵם מִהַדְּבָרִים הַנְּחוּתִים
- וְהַמּוֹגְבֵּלִים אִי-אֶפְשָׁר לְהוֹיֵת מִמֶּנּוּ הַמְּשָׁכָה וְהַתְּגִלּוֹת מִלְּמַעְלָה
- לְמַטָּה רַק אֵלֶּא עַל-יְדֵי בְּחִינַת שְׁעָרוֹת צִמְצוּם גְּדוּל בְּיֹתֵר דְּוָקָא,
- כְּמוֹ שְׁכָתוֹב²¹ עַל הַקֶּבֶ"ה, כְּכִיכּוֹל וְשְׁעַר רִישָׁה כְּעֶמֶר נֶקָא וְשַׁעַר
- רֹאשׁוֹ כְּצֶמֶר נָקִי. אֲכָל לְמַטָּה בְּתוֹךְ גְּדֵרֵי הָעוֹלָם הַמּוֹגְבֵּל אִי-אֶפְשָׁר
- שְׁיִמְשָׁךְ אֹרֶךְ וְשַׁעַר אֱלֹקִי רוּחָנִי
- עַל-יְדֵי שְׁעָרוֹת וְכִאֲמוֹר שֶׁהָעוֹלָם
- הַזֶּה לֹא נִבְרָא בִּי"ד כְּדֵי שֶׁלָּא יְהִיָּה
- יֹתֵר מִדִּי צִמְצוּם, שְׁעָרוֹ עֲנִין שְׁעַר
- בְּאִשָּׁה עָרוּהָ, כִּי 'אִשָּׁה' רֹמֵז
- לְבִחִינַת הַחֵיט הָאֱלֹקִית
- הַמְּתַלְבֶּשֶׁת בְּעוֹלָמוֹת שֶׁהוּא
- בְּחִינַת נִקְבָּא בְּחִינַת הַמְּקַבֵּל
- מִהַמְּשִׁפֵּי, וְכִשְׁיִמְשָׁךְ מִשְׁם
- מִהַחֵיט הָאֱלֹקִית הַמְּצוּמָצֵם בְּאוֹפֶן
- שֶׁל צִמְצוּם עַל-יְדֵי שְׁעָרוֹת,
- הֵנָּה מִחְמַת רַבּוּי הַצִּמְצוּמִים
- יִכָּל לְהוֹיֵת יְנִיקָתָא לְחִיצוֹנִיִּם
- וְתַהִיָּה הַשְּׁפָעָה לְהִיפֵךְ הַקְּדוּשָׁה שֶׁלָּא
- כְּרֹאֵי. וְזֶהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ
- שְׁשַׁעַר הָאִשָּׁה צִירִךְ לְהוֹיֵת
- מְכֻסָּה²², הִנֵּנוּ, שֶׁעֲנִין
- הַצִּמְצוּם לֹא יְהִיָּה בְּגִלּוּי כִּי
- כֹּאשֶׁר הַצִּמְצוּם נִיכָר וְנִרְאָה הִרִי זֶה
- צִמְצוּם יֹתֵר מִדִּי, וְיִכְלֹלָה לְהוֹיֵת מוֹה
- יְנִיקָה לְחִיצוֹנִיִּם. וְכְּמוֹ-בֶּן בָּלוּיִם,
- שְׁלֵהִיּוֹתָם מִבְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת,
- הֵנָּה כְּשִׁימְשָׁךְ מֵהֶם הַשְּׁפָעָה
- עַל-יְדֵי שְׁעָרוֹת וְצִמְצוּמִים,
- אִזִּי תַּהִיָּה יְנִיקָתָא לְחִיצוֹנִיִּם
- (כְּמֹבֹאֵר לַעֲלִיל מִלְּקוּטֵי תוֹרָה' שֶׁזֶּהוּ
- הַהִבְדֵּל בֵּין לוּיִים שֶׁהֵם מִבְּחִינַת
- הַגְּבוּרוֹת לְכַהֲנֵי שֶׁהֵם מִבְּחִינַת הַחֶסֶד),
- וְלָכֵן נֶאֱמָר בָּהֶם בְּלוּיִים
- "וְהַעֲבִירוּ תַּעַר עַל כָּל
- בִּשְׂרָם" שֶׁלָּא יְהִיוּ לָהֶם שַׁעֲרוֹת כֻּלָּל.
- וְזֶהוּ גַּם הַטַּעַם שֶׁעוֹלָם הֵנָּה
- נִבְרָא בְּה"א שֶׁיֵּשׁ לָהּ אוֹרֶךְ וְרוּחָב
- וְלֹא בִּי"ד שֶׁהִיא נְקוּדָה בְּלִבָּהּ,
- כְּדֵי שֶׁלָּא יְהִיָּה הַצִּמְצוּם
- בְּיֹתֵר, שֶׁאִזִּי תַּהִיָּה יְנִיקָה
- לְחִיצוֹנִיִּם.

(17) נשא ו, ב. (18) פרשתנו ח, ז. (19) ראה לקו"ת קרח נד, ב. (20) ברכות כד, א. (21) דניאל ז, ט. (22) ראה גם אג"ק חט"ו ע' תטו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ובפֿרטיִיות יוֹתֵר, הִנֵּה בִּשְׁם הַנֶּהָמָה הַמְּרֻכָּב מֵהָאוֹתִיּוֹת יוֹדֵהָ וְהָאֵל וְהָאִי
2 הָאֵל יֵשׁ שְׁתֵּי הַהִי"ן, הָאֵל רֵאשׁוֹנָה וְהָאֵל אַחֲרוֹנָה. וְיֵמָּה
3 שְׁאֵמְרוּ חֻכְמֵינוּ ז"ל בְּמֵאמֶר הַנוֹכַח לַעֲלִיל (על הַכְּתוּב "כִּי בֵּיהָ ה' צוּר
4 עוֹלָמִים) בְּהָאֵל נִבְרָא עוֹלָם הַזֶּה, קָאֵי מִכּוּן עַל הָאֵל אַחֲרוֹנָה
5 שְׁהֵא לְמִטָּה בְּמִדְרֵגָה מֵהָאֵל רֵאשׁוֹנָה,
6 אֶלֶּא שְׁשֻׁרְשָׁהּ שֶׁל הָאֵל אַחֲרוֹנָה
7 שֶׁבָּה נִבְרָא הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא מֵהָאֵל
8 רֵאשׁוֹנָה, שְׁהֵא בְּחִינַת עוֹלָם
9 הַבָּא. וְהֵינּוּ, שְׂרָק בְּרִיאַת
10 עוֹלָם הַבָּא הִיָּה בְּיוֹד
11 בְּמַצְעוֹת הָאוֹת יוֹד, אֶבֶל עוֹלָם
12 הַבָּא עֲצָמוֹ הוּא לֹא בְּחִינַת יוֹד
13 שְׁצוּרָתָה נִקְוָה וְהֵא מוֹרָה עַל
14 הַצְמָצוּם אֵלֶּא בְּחִינַת הָאֵל
15 (רֵאשׁוֹנָה) 23 שֵׁשׁ בַּה אוֹרֵךְ וְרוּחָב
16 וְגִילּוֹי, וְהָעוֹלָם הַבָּא הוּא שׁוֹרֵשׁ וּמִקּוֹר
17 לְעוֹלָם הַזֶּה.
18 וְזֵהוּ "כֹּל הַנִּשְׁמָה תִּהְלֵל יְיָ"
19 הָאֵל, שְׁעֲבוּדַת הָאָדָם הִיא
20 לְהַמְשִׁיךְ וּלְגַלּוֹת מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה
21 בְּחִינַת יוֹד גַּם בְּחִינַת יוֹד וְגַם
22 בְּחִינַת הָאֵל, שְׁזֵהוּ פִּירוּשׁ
23 "תִּהְלֵל", מִלְּשׁוֹן "בְּהִלּוֹ
24 גִּירוֹ", לְשׁוֹן הָאֶרֶץ, הֵינּוּ
25 שְׁתֵּיהֶן הָאֶרֶץ וְהַתְּגִלּוֹת יוֹד
26 הָאֵל לְהִיּוֹת בְּיוֹד נִבְרָא
27 הָעוֹלָם הַבָּא וְיֵבֶה"א נִבְרָא
28 הָעוֹלָם הַזֶּה כְּמִבְּאֵר בְּחִסְדֵּי
29 שְׁתַּחֲלִיל הַבְּרִיאָה הִתָּה בְּחִסְדּוֹ שֶׁל
30 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֵבֶל אַחֲרֵי מִכּוּן
31 הַבְּרִיאָה נִמְשַׁכֵּת כְּתוֹצָא מֵהַתְּעוּרָרוֹת
32 שֶׁבָּהָה עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם וְעַל כֵּן
33 מִבְּאֵר כֵּאֵן שְׁעֲבוֹדַת הָאָדָם מְעוּרָר
34 וּמִמְשִׁיכָה גַּם אֶת בְּחִינַת יוֹד שֶׁבָּה
35 נִבְרָא הָעוֹלָם הַבָּא וְגַם אֶת בְּחִינַת הָאֵל
36 שֶׁבָּה נִבְרָא הָעוֹלָם הַזֶּה.
37 וְיֵמָּה שְׁכָתוֹב "כֹּל הַנִּשְׁמָה
38 תִּהְלֵל יְיָ", נִשְׁמָה דִּיקָא,
39 שֶׁפְּעוּלָהּ זֶה שֶׁל עֲבוֹדַת הָאָדָם הַפְּעוּלָה
40 הַתְּעוּרָרוֹת וְהַמְשַׁכֵּת יוֹד וְהָאֵל לְבִרְאוֹ עוֹלָמוֹת הֵיא עַל-יְדֵי בְּחִינַת "נִשְׁמָה" אֶף
41 שְׁכָתוֹב הָאָדָם יֵשׁ שְׁלֹשׁ בְּחִינּוֹת שׁוֹנוֹת הַנִּקְרָאוֹת נִפְשׁ רִיחַ
- נִשְׁמָה, הָרִי זֶה לְפִי שְׁ"נִשְׁמָה" הוּא מִלְּשׁוֹן 'נִשְׁמָה',
כְּדִרְשַׁת חֻכְמֵינוּ ז"ל 24 עַל הַפֶּסוּק "כֹּל הַנִּשְׁמָה תִּהְלֵל
יְיָ", עַל כֹּל נִשְׁמָה וְנִשְׁמָה שְׁאֵדָם נוֹשֵׁם צָרִיךְ לְקַלֵּס
לְהֵלֵךְ וּלְשַׁכַּח לְבֹרָא, וְעֵינָן הַנִּשְׁמָה שֶׁבָּאָדָם הוּא בְּחִינַת 'רִצּוֹא
וְשׁוֹב', בְּמִרְכָּבָה הַעֲלִינָה שְׂרָאָה
יְחֻזְקָאֵל נֹאמֶר לְגַבִּי עֲבוֹדַת הַמְּלָאכִים
הַנִּקְרָאִים 'חַיּוֹת הַקְּדוֹשׁ' – 'וְהַחַיּוֹת
רִצּוֹא וְשׁוֹב', כְּלוּמֹר, מִשְׁתַּקְּקִים
לְדִבּוּק בְּאַלּוּקוֹת וְלִהְיוֹת בְּקִדּוּשׁ
בְּרוּךְ-הוּא, 'רִצּוֹא', אֶךְ לְמַעֲשֵׂה לֹא
מִתְבַּטְּלִים וּמִמְשִׁיכִים לְמַלֵּא אֶת
שְׁלִיחוּתָם – 'שׁוֹב', וְעֵינָן זֶה קִיָּם גַּם
בְּעֲבוּרָה הַרוּחָנִית שֶׁל הָאָדָם וְבֵא לְיָדִי
בִּיטּוֹי גַּם בְּנוֹשָׁא הַנִּשְׁמָה שֶׁבָּה הָאָדָם
שׁוֹאֵף לְתוֹכּוֹ אוֹרֵךְ וְנוֹשֵׁף אוֹתוֹ בְּחִזּוּרָה
וְחִזּוּר חֲלִילָה, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב 25
אֶשׂוּם וְאֶשְׂאֵף יַחַד, שְׁשׁוֹאֵף
הַהֶבֶל הָאוֹרֵךְ וְנִכְנָס אֶל תּוֹךְ הַגּוֹף
וְיוֹצֵא, וְעַל-יְדֵי-זֶה שֵׁשׁ בָּאָדָם
(הֵן בְּעֲבוּרָתוֹ הַרוּחָנִית וְהֵן בְּנִשְׁמָה
שְׁלוֹ) 'רִצּוֹא וְשׁוֹב' נִמְשָׁךְ גַּם
כְּלָלוֹת חַיּוֹת הָעוֹלָמוֹת בְּאוֹפֵן
שֶׁל 'רִצּוֹא וְשׁוֹב' כְּלוּמֹר שֶׁכֵּן
הַעֲת הַחַיּוֹת נִמְשַׁכֵּת וְיִוֹרֵד לְהַחֲיוֹת אֶת
הָעוֹלָמוֹת, מִשְׁתַּקְּקֵת לְחִזּוּר לְמִקּוּרָה
וְשֶׁבָּה יִוֹרֵד לְהַחֲיוֹת אֶת הָעוֹלָמוֹת.
(ד) וְיֵשׁ לְהוֹסִיף וּלְבָאֵר דִּיּוֹק הַלְּשׁוֹן "כֹּל
הַנִּשְׁמָה" גו', עַל-פִּי הַמְּבָאֵר בְּמֵאמֶר
כ"ק אֲדָמוֹר הִזְקֵן (בְּכִיכֵל כְּתִב־יָד שְׁנִפְדָּה
לְאַחֲרוֹנָה מִן הַשְּׂבִיָּה) דְּבִּירוֹ-הַמִּתְחִיל "וְעֵשָׂה לִי
מִטְעָמִים" 26 (לְאַחֲרֵי הַמֵּאמֶר דְּבִּירוֹ-הַמִּתְחִיל
27 "אֵל תִּהְלֵל" גו' 27 שְׁנֵאמֶר בְּשִׁבְתָּ שְׁלִפְנֵי-זֶה 28),
28 וּמִבְּאֵר פִּירוּשׁ מִטְעָמִים, שְׁהַמְשָׁל עַל תְּפִלַּת
יְתֵהֱלֵל גו' 27 שְׁנֵאמֶר בְּשִׁבְתָּ
שְׁלִפְנֵי-זֶה 28 שְׁבַת פֶּרֶשֶׁת נִשָּׂא בְּאוֹתָה שְׁנָה, תִּשְׁכַּח 29), וּמִבְּאֵר פִּירוּשׁ
מִטְעָמִים, שְׁהַמְשָׁל עַל תְּפִלַּת יִשְׂרָאֵל הוּא בְּלִשׁוֹן אֶכִּילָה, 82

(23) ראה גם תניא אגה"ק ס"ה (קז, ב). לקו"ת בשלח שם. (24) ב"ר פי"ד, ט. (25) ישע"י מב, יד. וראה פירש"י חגיגה יב, ב ד"ה ורוחות. ב"ר שם. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ד ה"ט. (26) נדפס לאח"ז במאמרי אדה"ז תקס"ח ח"א ע' מג. (27) מאמרי אדה"ז שם ס"ע מא ואילך. (28) ד"ה ואהי' אצלו אמון דש"פ נשא (תורת מנחם — התועדויות ח"מ ע' 86 ואילך).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁹ בַּשִּׁיר הַשִּׁירִים בְּאֵתִי לִגְנֵי אַחֲוֵתִי גו' אֲכַלְתִּי
 - 2 גו'. וְהָיָה עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁלַל הַסְּעוּדָה יֵשׁ בָּהּ כַּמָּה מִיָּנִים,
 - 3 הָאֲרוּחָה מוֹרַכְבַּת מִכְמָה רִכִּיבִים, וְיֵשׁ אוֹכֵל שֶׁהוּא לְמוֹזוֹן - כְּמוֹ
 - 4 הַלֶּחֶם, וְיֵשׁ אוֹכֵל שֶׁהוּא לְתַעֲנוּג - כְּמוֹ מִיָּנֵי מַעֲדָנִים דְּגִים
 - 5 וּבִשָּׁר, וְיֵשׁ מִיָּנֵי מוֹזוֹן שֶׁהוּא
 - 6 לְמִתְקַן הַמֶּאֱכָל שִׂיאֲכָל
 - 7 לְתַאֲבוֹן יוֹתֵר, וְיֵשׁ שֶׁהוּא
 - 8 לְהוֹסִיף טַעַם חֶזֶק בַּמֶּאֱכָל,
 - 9 כְּמוֹ הַפִּלְפִּלִין וּשְׂאֵר דְּבָרִים
 - 10 חֲרִיפִים. וְכֵשֶׁם שֶׁבַּמֶּאֱכָל
 - 11 גִּשְׁמִי, גַּם אִם יִחְסֹר רַק מֶלֶח
 - 12 אוֹ פִלְפִּלִין, הָרִי אֶפִּילוֹ אִם עֵיקֶר
 - 13 הַמוֹזוֹן כֵּן יִהְיֶה יִחְסֹר הַתַּעֲנוּג, כֵּן
 - 14 הוּא גַם בְּעֵנָן תַּפְּלַת יִשְׂרָאֵל,
 - 15 שֶׁאִם אֵין מוֹכֵלֶלֶת תַּפְּלַת
 - 16 יִשְׂרָאֵל מִכָּל מִיָּנִים כְּאֵלֶּה, הֵן
 - 17 עֲנִיִּים שֶׁהֵם עֵיקֶר הַמוֹזוֹן שֶׁהֵאָרֶם
 - 18 מִסֶּפֶק לְקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, כְּבִכּוּל, וְהֵן
 - 19 עֲנִיִּים שְׁפוּעִים תַּעֲנוּג לַמַּעֲלָה - לֹא
 - 20 נִקְרָאת אֲכִילָה. וְלִכֵּן אָמְרוּ
 - 21 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁰ כָּל תַּעֲנִית
 - 22 שְׂאִין בָּהּ מִפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל
 - 23 שֶׁמִּצְטַרְפִּים עִם הַצִּיּוֹר בַּתְּפִילָה
 - 24 בַּתַּעֲנִית וְעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה - אֵינָה
 - 25 תַּעֲנִית (וּכְדִּבְרֵי הַגִּמְרָא שֶׁלֵּכֶן נִכְלָלָה
 - 26 בֵּין סַמְמֵי הַקְּטוּרֹת גַּם 'חִלְבֹּנָה' שֶׁמֶצֶד
 - 27 עֲצֵמָה רִיחָה רַע).
 - 28 וְזֶהוּ 'וַעֲשֵׂה לִי מִטְעָמִים'³¹,
 - 29 כְּלוּמֹר, לַעֲשׂוֹת 'מוֹזוֹן' מִשְׁשִׁים
 - 30 רַבּוֹא נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כּו', כּוֹלֵל
 - 31 'בְּעֵלִי תְּשׁוּבָה'. וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ
 - 32 לְבָאֵר גַּם הַדִּיקוּק ד' 'כָּל
 - 33 הַנֶּשְׁמָה' גו', שֶׁהֵעֵנָן
 - 34 ד' 'תִּהְיֶה יָהּ' הַהִלּוּל וְהַשְׁבַּח
 - 35 לְקֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא שֶׁמִּשְׁחִין אֶת בַּחֲנִית
 - 36 יוֹדֵד וְאֵת בַּחֲנִית ה"א לְבִרּוֹא אֵת
 - 37 הָעוֹלָם הַבָּא וְאֵת הָעוֹלָם הַזֶּה
 - 38 שֶׁנֶּעֱשֶׂה עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת
 - 39 הַנֶּשְׁמָה, בַּחֲנִית בִּינָה (נִשְׁמַת
 - 40 שֶׁד' 'תְּבִינָם), הוּא עֲנִיִּין הַנִּשְׁמָה
 - 41 שֶׁלִּמְעַלָּה מִנֶּפֶשׁ וְרוּחַ, שֶׁיֵּךְ
 - 42 לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,
- 43 "כָּל הַנֶּשְׁמָה" וְלֹא רַק לְצִדִּיקִים, דְּקָאִי וְהַכוּנָה עַל כָּל הַסּוּגִים
- 44 וְכָל אוֹפְנֵי הָעֲבוּדָה שֶׁבְּנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שְׂכוּלִם יַחַד, הַעוֹבְרִים אֵת
- 45 ה' בְּכָל אוֹפְנֵי הָעֲבוּדָה, פּוֹעֲלִים וְמוֹעֲרִים הַמִּשְׁכָּה זו.
- 46 וְזֶהוּ גַם מֵה שֶׁכְּתוּב גַּר הוֹי' נִשְׁמַת אָדָם, הֵינּוּ,
- 47 שֶׁהַנֶּשְׁמָה הִיא הַגֶּר שֶׁל הוֹי',
- 48 וְהִיא זו שֶׁכְּבִיכּוּל מֵאִירָה אֵת שֵׁם הוֹי'
- 49 שֶׁהִיא פּוֹעֶלֶת הַגִּילּוּי דְּהוֹי',
- 50 שֶׁהִיא יוֹמֵשֶׁךְ וְיִתְגַּלֶּה הָעֵנָן
- 51 דִּיּוֹד ה"א, בִּיּוֹד נִבְרָא
- 52 עוֹלָם הַבָּא, וּבִה"א נִבְרָא
- 53 עוֹלָם הַזֶּה (כַּנֶּזְכָּר לְעֵיל בְּפִרּוּשׁ
- 54 "כָּל הַנֶּשְׁמָה תִּהְיֶה לְ
- 55 יָהּ").
- 56 אֶף כִּדִּי שִׁיּוּכָלוּ נִשְׁמוֹת
- 57 יִשְׂרָאֵל וְיִהְיֶה לָהֶם הַכּוּחַ לְהִיּוֹת
- 58 גַּר הוֹי', לְפַעּוֹל הָעֵנָן דִּיּוֹד
- 59 ה"א כּו' שִׁיּוּשֶׁךְ לְבִרּוֹא אֵת
- 60 הָעוֹלָמוֹת, הֵנָּה עַל זֶה צָרִיךְ
- 61 נִתְיַנֵּת כֹּחַ מִיּוֹחֶדֶת מִלְּמַעְלָה כִּי
- 62 אִמָּנִם זו פּוֹעֵלֶה שֶׁל הָאָדָם שִׁישׁ לָהּ
- 63 הַשְּׁפָעָה לַמַּעֲלָה, אֲבָל הַכּוּחַ לִזְה עֲצֻמוֹ
- 64 בָּא מִלְּמַעְלָה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר כִּי
- 65 אֲתָה גַרִּי הוֹי', כְּלוּמֹר, הַקְּדוּשָׁה
- 66 בְּרוּךְ-הוּא הוּא הַגֶּר הַמֵּאִיר אֶת הָאָדָם,
- 67 שֶׁזֶהוּ הַכֹּחַ שֶׁנֶּתַן מִלְּמַעְלָה
- 68 לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה
- 69 יִהְיֶה יְכוֹלִים לְהִיּוֹת גַּר הוֹי'
- 70 וְנִמְצָא שֶׁשְׁנֵי הַפְּסוּקִים שֶׁהָאֶחָד אוֹמֵר
- 71 שֶׁה' הוּא הַגֶּר שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָאֶחָד
- 72 אוֹמֵר שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם הַגֶּר שֶׁל ה' אֵינֶם
- 73 סוֹתְרִים זֶה אֵת זֶה אֲלָא מִשְׁלִימִים זֶה
- 74 אֵת זֶה. וְהֵינּוּ, שֶׁתַּחֲלָה מְקַבְּלִים
- 75 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מֵה' אֵת הַגִּלּוּי
- 76 ד' 'גַּרִּי הוֹי'', וְאַזְ הֵם בְּבַחֲנִית
- 77 "בְּתִי" בַּחֲנִית מִקְבֵּל מִהַמִּשְׁפָּע,
- 78 וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂים אַחֲרֵי-כֵן
- 79 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל "גַּר הוֹי'',
- 80 מִלְּמַעְלָה לְנִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
- 81 שֶׁעַל-יְדֵי-זֶה יִהְיֶה יְכוֹלִים לְהִיּוֹת גַּר הוֹי'. וְהֵינּוּ, שֶׁתַּחֲלָה מְקַבְּלִים נִשְׁמוֹת
- 82 יִשְׂרָאֵל הַגִּלּוּי ד' 'גַּרִּי הוֹי'', וְאַזְ הֵם בְּבַחֲנִית "בְּתִי", וְעַל-יְדֵי-זֶה נַעֲשִׂים

שבת פרשת בהעלותך, י"ט סיון, ה'תשכ"ד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁפֹעֲלִים לְמַעַלְהָ לַהֲיֹת הַגִּילּוֹי דִּי־יָהּ ("תְּהַלֵּל יְהוָה"),
2 וְאֵז הֵם בְּבַחֲיִנַת "אֲמִי" בַּחֲנִית מִשְׁפִּיעַ (אִם הַבְּנִים).
3 וְהִנֵּה מִה שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי אֶתָּה גְּרִי הָיִיתָ", הֵינּוּ שֶׁהַקְדוּשָׁה בְּרוּךְ־הוּא
4 הֵנָּה הַמֵּאִיר וּמִשְׁפִּיעַ לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל (שֶׁהוּא עֲנִין הַמְּשַׁכָּה וְהַגִּילּוֹי
5 מְלַמְעָלָה לְמִטָּה, נְתִינַת כֹּחַ
6 מְלַמְעָלָה מֵאֵת הוֹי' לְנִשְׁמֹת
7 יִשְׂרָאֵל שְׁיֻכְלוּ לַעֲבֹד אֶת
8 עֲבֹדָתָם מִלְּמִטָּה לְמַעַלָּה,
9 וְלַהֲיֹת "גְּרִי הָיִיתָ", הַמִּשְׁפִּיעַ
10 הַמַּעֲוֹרֵר אֶת הַהִמְשָׁכָה לְבִרְוֵא עֹלָמוֹת,
11 כְּמִבְּאוּרָא לְעֵיל בְּאִרְכּוֹת) הָרִי זֶה
12 בְּנוֹגֵעַ לַעֲבֹדַת הַצִּדִּיקִים.
13 אֲמָנָם, עֶקֶר הָעֲנִין דְּבַחֲיִנַת "אֲמִי" (שֶׁנִּשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל פּוֹעֲלִים לְמַעַלָּה) נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי
14 "אֲמִי" (שֶׁנִּשְׁמֹת יִשְׂרָאֵל הֵן
15 בַּחֲנִית 'מִשְׁפִּיעַ' וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פּוֹעֲלִים
16 לְמַעַלָּה) נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי
17 עֲבֹדַת הַתְּשׁוּבָה (שֶׁלְּמַעַלָּה
18 מִהָעֲבֹדָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁהִיא
19 עֲבֹדַת הַצִּדִּיקִים)³². וְעַל זֶה עַל
- 20 עֲבֹדַת הַתְּשׁוּבָה נֶאֱמַר בְּהַמְשָׁךְ הַכְּתוּב (כִּי אֶתָּה גְּרִי הָיִיתָ)
21 "וְהָיִיתָ יְגִיָּה חֲשָׁפִי" יֵאִיר אֶת הַחוּשׁךְ שֶׁלִּי, שְׂזוּהִי נְתִינַת כֹּחַ
22 מִיִּחוּדָת מְלַמְעָלָה לַעֲבֹדַת פְּעֻלַּת־תְּשׁוּבָה, שֶׁמִּצְדַּע עֲצָמָם
23 נִמְצָאִים הֵם בַּחֲשָׁךְ, וְיֵשׁ צוּרָף שֶׁ"הָיִיתָ יְגִיָּה חֲשָׁפִי" וַיֵּאִיר
24 בָּהֶם מִלְּמַעַלָּה לְמִטָּה, וְעַל־יְדֵי־זֶה
25 יוּכְלוּ גַם הֵם לַהֲיֹת בְּבַחֲיִנַת
26 "גְּרִי הָיִיתָ"³³ וְלַעֲבֹד עֲבֹדָתָם
27 מִלְּמִטָּה לְמַעַלָּה.

(32) ראה אוה"ת בא ע' רנח. ח"ח ס"ע ב'תתקח. (33) חסר הסיום (המו"ל).

אגרות קודש

ב"ה, י"ג סיון, תשכ"ב

ברוקלין.

הרה"ג ווי"ח אי"א נוי"נ בעל מדות מו"ה ישראל שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיוד"ד סיון בקשת ברכה בשם אחד המשתכנים במחנו הטי' עבור

הילד...

ובעת רצון יזכירוהו על הציון הקי' של כ"ק. מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נב"מ זי"ע,

ונשען על מאמר רז"ל אין מזרזין אלא למזרזין ארשה לעצמי לעודדו את כת"ר וכל הנשמעים לקולו בנוגע לבנין הישיבה ההולכת ונבנית בקרית גת אשר גודל חשיבות הענין בודאי אין צריך אריכות כלל וכלל, ולא באתי אלא להדגיש אשר בקישור עם ביאתם של כמה עולים חדשים הרי החשיבות גדולה פי כמה וגם הזריזות בהקמת הבנין בשביל לקלוט המספר הכי גדול שבאפשרי מהנוער העולה, שהרי זהו ענין שהזמן גרמא, שמוכרחת להיות הקליטה בסמיכות לעליתם, כי בלי"ה עלולים להקלט במקומות אינם רצויים כלל, וד"ל.

ועי"פ הודעת חז"ל שאין הקב"ה מבקש אלא לפי כחן בודאי שכשמתוסף בהכרח נתוסף ג"כ בהאפשרויות והיכולות.

בכבוד ובברכה לבשו"ט בכל האמור.

בס"ד. שיחת יום ב' דחג השבועות, ה'תשכ"ה.

...מג. אודות הכנת בני ישראל למתן-תורה, מספרת התורה, שהקב"ה אמר למשה "כה תאמר לבית
 יעקב ותגיד לבני ישראל"²³², ודרשו חז"ל²³³ "בית יעקב אלו הנשים, תאמר להן בלשון רכה", "ותגיד
 לבני ישראל .. לזכרים דברים הקשין כגידין".
 ולכאורה אינו מובן: כאשר מספרים לבני ישראל שהקב"ה מתכוון לתת להם את התורה - מה נוגע
 החילוק בין אנשים לנשים; הרי עשרת הדיברות שייכים הן לאנשים והן לנשים בשווה, ולמה צריך לחלק
 ביניהם בעת ההכנה למתן תורה?
 אך הענין הוא - כאמור לעיל (סעיף מ"א) שהתכלית אינה להסתגר בישיבה, בבית-הכנסת
 ובית-המדרש ולעסוק בתורה, אלא צריכים לפעול שהתורה תומשך ותחדור בעולם, כפי שהיה בעת מתן
 תורה, ש"שור לא געה וכו', אלא העולם שותק ומחריש".
 ובנוגע לפעולה בעולם (התכלית דמתן תורה) - יש חילוק עיקרי בין אופן העבודה של אנשים לאופן
 העבודה של נשים, ובהתאם לכך יש גם חילוק בין אנשים לנשים באופן ההכנה למתן תורה, כדי שידעו
 מה שמקבלים על עצמם.
 מד. ויובן מהחילוק בין אנשים לנשים בקשר ובשייכות ליציאה מארץ מצרים (שזוהי ההתחלה דמתן
 תורה, "אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים") - שאף-על-פי שבהיותם במצרים
 היו כולם, הן האנשים והן הנשים, במעמד ומצב של עבדות, ובצאתם ממצרים נעשו כולם במעמד ומצב
 של חירות, מכל-מקום, יש חילוק בין האנשים לנשים בנוגע לאופן העבדות, ובמילא גם בנוגע לחירות:
 העבדות של האנשים התבטאה "בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה"²³⁴, בבניית פיתום
 ורעמסס שישמשו "ערי מסכנות לפרעה", "חזקות ובצורות לאוצר"²³⁵, החל מחיפוש ואסיפת קש ותבן
 בכל רחבי ארץ מצרים לצורך עשיית הלבנים²³⁶; ואילו העבדות של הנשים התבטאה בעיקר בגזירת פרעה
 "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו"²³⁷, כיון שהנשים מטבען רחמניות יותר על עולליהן²³⁸.
 ומזה מובן גם החילוק בין אנשים לנשים בנוגע לענין החירות שנעשה ביציאת מצרים:
 אנשים - תפקידם הוא מחוץ לבית, בחרישה וזריעה בשדה, או בבניית בתים וכיוצא בזה לצורך
 הפרנסה (כמו שכתוב²³⁹ "וברכך ה' אלקיך בכל אשר תעשה", שצריך לעשות כלי שבו תשרה ברכת ה'
 בענין הפרנסה), ומטבע הדברים, הנה במילוי התפקיד שמחוץ לבית, באים במגע, משא ומתן כו' עם
 אנשים שונים, גם מאומות העולם (שהרי "אתם המעט מכל העמים"), כך, שהתעסקותם בבניית בנינים
 (וכיוצא בזה) יכולה להיות בשתי אופנים: כרצון פרעה, או - להבדיל - כרצון משה.
 רצונו של פרעה - שיבנו עבורו "ערי מסכנות", "חזקות ובצורות לאוצר", כלומר, אורח-חיים שמטרתו
 היחידה היא להרויח עוד כמה דולרים, ולקנות עוד רהיטים כו', כדי שיוכל להתחרות עם השכנים...
 ולעומת זאת, רצונו של משה הוא להיפך - שהרי משה "תיקן להם את יום השבת לנוח"²⁴⁰, והיינו,
 שהעיקר הוא ענין המנוחה של יום השבת, "שבת לה"²⁴¹, וכל התכלית של ששת ימי המעשה היא
 בשביל המנוחה והשביתה ביום השבת (כמו בתחלת הבריאה, שתכליתה היא "ויכולו השמים והארץ וכל
 צבאם"²⁴², "ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו"²⁴³),

"שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים"
 (סוטה יא, ריש ע"ב) - הרי מובן, שעיקר עבודת האנשים הי'
 בבניית פיתום ורעמסס.

(239) פ' ראה טו, יח.

(240) שמו"ר פ"א, כח.

(241) יתרו כ, יו"ד.

(242) בראשית ב, א.

(243) שם, ג.

(232) שם, ג.

(233) פרש"י עה"פ. וראה מכילתא שם. שמו"ר פכ"ח, ב. נח'

בלקו"ש חל"א ע' 93 ואילך.

(234) שמות א, יד.

(235) שם, יא ובפרש"י.

(236) שם ה, ז ואילך.

(237) שם א, כב.

(238) ואע"פ ש"ויעבירו מצרים את בני" בפרך" (שם, יג),

- 1 - כמבואר בספרי מוסר²⁴⁴ שהמנוחה של יום השבת היא התכלית של המלאכה בששת ימי החול,
2 ולא להיפך, שגם זמן המנוחה תכליתו ומטרתו לאסוף כח כדי להמשיך ולהתייגע ולהרויח עוד כסף... -
3 ולכן, הנה גם בששת ימי המעשה עצמם שבהם עוסק בעובדין דחול, בחרישה וזריעה וכיוצא בזה,
4 נרגש אצלו שתכלית ומטרת ההתעסקות בעובדין דחול במשך כמה וכמה שעות היא בשביל
5 מחצית-השעה, שעה או שתיים שמקדיש להקב"ה, לתפילה, ללימוד התורה ולעשיית מצוה, מצות תפילין,
6 מצות צדקה או עשיית טובה ליהודי - שזוהי ה"שבת" שבששת ימי המעשה גופא²⁴⁵.
- 7 ועל זה באה ההוראה מסיפור חז"ל בנוגע לפיתום ורעמסס, "שראשון ראשון מתרוסס... פי תהום
8 בולעו"²⁴⁶ - שכאשר המטרה היחידה היא האוצרות הגשמיים, כרצון פרעה, הרי זה דבר שאין לו קיום;
9 ובמילא, צריכה להיות ההנהגה כרצון משה - שהתכלית של כל העובדין דחול היא בשביל "שבת לה",
10 ובזה מתבטא אצלם ענין החירות.
- 11 וכל זה - בנוגע לאנשים, שברוך כלל ("התורה על הרוב תדבר"²⁴⁷) עסוקים הם בענינים שמחוץ
12 לבית;
- 13 אבל הנשים - הרי "כל כבודה בת מלך פנימה"²⁴⁸, ועיקר התעסקותה בעניני הבית, ולכל לראש -
14 לידת וגידול הילדים, "כל הבן הילוד... וכל הבת - תחיון"²³⁷.
- 15 ואצל הנשים מתבטא ענין החירות - בכך שאינן נשמעות לגזירת פרעה "כל הבן הילוד היאורה
16 תשליכוהו":
- 17 ובהקדם המדובר פעם²⁴⁹ אודות תוכנה הרוחני של גזירה זו - ש"היאור" (הנילוס) היה ה"עבודה זרה"
18 של מצרים, לפי שהיה מקור פרנסתם, כיון שאין גשמים יורדים במצרים, והיו לוקחים מים מהנילוס
19 להשקות את השדות כדי שיצמיחו תבואה. וזהו תוכן גזירת פרעה "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו"
20 - שיש להשליך את ילדי ישראל לנילוס שהוא העבודה זרה של מצרים, היינו, שכל מציאותו, ראשו ולבו
21 ידיו ורגליו, תהיה מונחת ושקועה במנהגי ונימוסי המדינה כו', שלפי דעתם הם מקור פרנסתם; "וכל
22 הבת תחיון" - אתם המצריים תחיון אותה ברוחה של מצרים, על-ידי-זה שתשדכו אותה עם עובדי הנילוס.
- 23 בשלמא ארץ ישראל - טוען פרעה - "למטר השמים תשתה מים"²⁵⁰, על-ידי-זה שהקב"ה "משיב הרוח
24 ומוריד הגשם", ולכן הסדר הוא ש"הכל תולין עיניהם כלפי מעלה"²⁵¹, והיינו, שבני ישראל נושאים
25 עיניהם אליו יתברך שימשיך להם גשמים; אבל בארץ מצרים - אין צורך להביט השמימה ולבקש
26 מהקב"ה כו'; לא זו הדרך להרויח "דולר"... אלא סומכים על דרכי הטבע, וצריך רק להשיג "דלי" כדי
27 להביא מים מהנילוס ולהשקות השדה.
- 28 הן אמת - ממשיך פרעה - שכאשר הייתם בארץ כנען היה הסדר שסומכים על הגשם, אבל מה נוגע
29 לכם מה שהיה בעבר, הרי עכשיו נמצאים אתם במצרים ששם באה הפרנסה מן הנילוס.
- 30 וזוהי טענת פרעה גם בימינו: עניני יהדות, תורה ומצוותיה - שייכים לזקנים שחיו מעבר לים; אבל
31 בנוגע ל"הבן הילוד", אלו שנולדו במצרים, לאחר ש"וימת יוסף"²⁵² - "פאָרגעסט אויף די אַלטע
32 צייטן"²⁵³... ובמקום לשלוח אותם ל"חדר", ששם יעשו מהם בעלי-מום ("קאַליקער'ס") כמותכם - "היאורה
33 תשליכוהו", כדי שיגדל כמו שאר אנשי המדינה, מדינה כזו שהעומד בראשה הוא "מושל בכיפה"²²⁶,
34 וישתתף עמהם בבנינה של המדינה לתהלה ולתפארת...

(252) שמות א, ו.

(253) = תשכחו על זמן העבר...

(254) ומה גם שבנוגע לענין הפרנסה גופא, הרי זה כמו להיות
בניי בשעבוד מצרים, שבנו מדינה כזו ש"אין עבד יכול לברוח
משם" (נסמן לעיל הערה 37), כך, שהמדינה לא משאירה "דולר"
עבורם...

(255) סנהדרין קיא, א. וראה בהנסמן בתו"ש שמות ב, כד
(אות קצה).

(256) ישע"י סא, ט.

(244) ראה גם ס' הגיוני מוסר חוברת ב (ירושלים תש"י) ע'

סט. ועוד.

(245) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות ח"ז ע' 279. וש"נ.

(246) סוטה יא, סע"א.

(247) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.

(248) תהלים מה, יד. וראה רמב"ם הל' אישות פ"ג הי"א.

(249) ראה תורת מנחם - התוועדיות חל"ו ריש ע' 130. וש"נ.

(250) עקב יא, יא.

(251) ב"ר פ"ג, ט.

1 אך האמת היא, שעל-ידי-זה גדל ילד שמאבד את כל מהותו בתור אדם (אפילו אינו-יהודי!), כיון
2 שנעשה משועבד לגמרי לענין הפרנסה²⁵⁴, ורק בסופו של דבר "תופסים" מה קרה לילדים - שפרעה לקח
3 אותם והשקיע אותם ב"קירות" של מצרים²⁵⁵!

4 ובענין זה מתבטאת היציאה לחירות של הנשים - שלא להשמע לגזירת פרעה "כל הבן הילוד היאורה
5 תשליכוהו וגו'", אלא להעמיד בנים ובנות ש"כל רואיהם כי הם זרע ברך ה'"²⁵⁶, ובאופן ש"הם
6 הכירוהו תחילה"²⁵⁷, אפילו לפני נשיאי ישראל!

7 מה. ובהתאם לכך היתה גם ההכנה למתן תורה:

8 בנוגע למהות התורה עצמה - הנה "תורה אחת לכולנה"²⁵⁸, אבל כשמדובר אודות ההכנה למתן תורה
9 - יש צורך להדגיש את אופן העבודה המיוחד שנדרש מכל סוג - אנשים ונשים - בפני עצמו.

10 ועל זה אמר הקב"ה למשה: לכל לראש - "כה תאמר לבית יעקב", "אלו הנשים", כיון שהנשים הן
11 אלו שצריכות להתעסק בענין העיקרי דלידת וגידול הבנים.

12 ובפשטות:

13 לפני שמדברים עם האנשים אודות בנין בתי-כנסיות ובתי-מדרשות ושיבות כו' (שיתנו ל"משולח"
14 סכום גדול יותר כו') - צריכים להבטיח את מציאותם של התלמידים שילמדו בישיבות.

15 ולכן יש לדבר תחילה עם הנשים, שבהן תלויים כל פרטי הענינים הקשורים עם לידת הילדים, כמו
16 תליית "שיר המעלות", עריכת "שלום זכר", וכיוצא בזה, ועוד לפני זה - על-ידי שמירת טהרת המשפחה,
17 וגם אחרי כן הרי הנשים הן אלו שעוסקות בגידול וחינוך הילדים - לשלוח אותם לגן-ילדים שבו
18 אומרים "שמע ישראל", ואחר כך לחדר ולישיבה שבהם ילמדו תורה שבכתב ותורה שבעל-פה כו'.

19 מו. וסיפור זה אודות ההכנה למתן תורה באופן ד"כה תאמר לבית יעקב", "אלו הנשים", ואחר כך
20 "ותגיד לבני ישראל", האנשים - מהוה גם לימוד והוראה לכל בני ובנות ישראל בכל הדורות:

21 כאשר בן ובת ישראל מתכוננים לבנות בית בישראל על יסודי התורה ומצוות, שיהיה בבחינת "ועשו
22 לי מקדש"²⁵⁹, כמו המשכן שהקימו בני ישראל תיכף לאחר קבלת התורה - צריכים להזהיר תחילה את
23 הכלה בנוגע לכל פרטי הענינים ד"כל הבן הילוד גו'", ורק אחר כך צריכים להזהיר גם את החתן בנוגע
24 לענינים השייכים אליו כו', בהתאם לאופן ההכנה למתן תורה, שזהו ענין הנישואין של הקב"ה וכנסת
25 ישראל, כמאמר רז"ל²⁶⁰ "ביום חתונתו זה מתן תורה".

26 ועל-ידי-זה זוכים לבית מבורך בכל טוב - מיוסד על "לקח טוב נתתי לכם"²⁶¹, "את החיים ואת הטוב
27 .. ובחרת בחיים"²⁶² - בגשמיות וברוחניות.

* * *

47 מז. נזכר לעיל (סעיף מ"ד) אודות החילוק שבין ארץ ישראל לארץ מצרים, שארץ ישראל "למטר
48 השמים תשתה מים", ובהתאם לכך, הנהגתו של יהודי היא באופן שבנוגע לכל הענינים הוא מביט השמימה
49 - בתורה, לראות מהו רצונו של הקב"ה; מה-שאינ-כן בארץ מצרים (חוץ לארץ), שאין יורדים גשמים,
50 וההנהגה היא על-פי דרך הטבע כו'.

51 וענין זה מתבטא גם בכך שיש מצוות שקיומם הוא רק בארץ ישראל - מצוות התלויות בארץ, כמו
52 תרומות ומעשרות וכיוצא בזה, מה-שאינ-כן בחוץ לארץ.

(260) תענית כו, ב (במשנה).

(261) משלי ד, ב.

(262) נצבים ל, ט-יט.

(257) סוטה יא, ב.

(258) ע"פ לשון התנאי רפמ"ד, וספמ"ו.

(259) תרומה כה, ח.

- 1 אמנם, לאחר חורבן בית המקדש, בזמן הגלות - הנה גם המצוות התלויות בארץ חיובם רק מדרבנן²⁶³,
- 2 בתור "סימן" לקיומם בזמן שבית המקדש קיים²⁶⁴, ועל-ידי-זה זוכים לקיימן בשלימותן לעתיד לבוא.
- 3 מח. ובהמשך לזה - כאן המקום להזכיר אודות כפר חב"ד, ששם עוסקים בחרישה וזריעה כו' תוך
- 4 כדי הקפדה על קיום המצוות התלויות בארץ, כולל ובמיוחד בנוגע לשנה הבאה שהיא שנת השמיטה,
- 5 שמקפידים על שמירת שביעית ללא היתרים, וכדרשת רז"ל²⁶⁵ על הפסוק²⁶⁶ "גבורי כח עושי דברו",
- 6 "בשומרי שביעית הכתוב מדבר".
- 7 - ולהעיר גם מהשייכות לחג השבועות, שהרי במאמר רז"ל הנ"ל יש דעה ש"בישראל שעמדו לפני
- 8 הר סיני הכתוב מדבר, שהקדימו עשיה לשמיעה, ואמרו כל²⁶⁷ אשר דבר ה' נעשה ונשמע", כדאיתא
- 9 בגמרא¹⁰ "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יצתה בת קול ואמרה, מי גילה לבני רז זה שמלאכי
- 10 השרת משתמשין בו, שנאמר²⁶⁸ ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו, ברישא עושי
- 11 והדר לשמוע", כפי שהובא ונתבאר בארוכה ב'לקוטי תורה'²⁶⁸. -
- 12 ויהי רצון שתתקיים אצלם הבטחת הקב"ה - במענה לטענה "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית
- 13 גו'²⁶⁹ - "וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית וגו'²⁷⁰,
- 14 ועוד ועיקר - שבשנה הבאה יוכלו כבר לקיים מצות שביעית בשלימותה, בגאולה האמיתית והשלמה
- 15 על-ידי משיח צדקנו.
- 16 ובפרט לאחר ההתחלה בזה²⁷¹ - שכבר נמצאים שם אלו שיצאו ממעמד ומצב ד"הנדחים בארץ
- 17 מצרים²⁷², במיצר ודחקות, וגזירות על עניני יהדות, כמו שמירת שבת וכיוצא בזה, ונתקבלו על-ידי
- 18 אחיהם וקרוביהם באופן שפתחו את ביתם לרווחה עבורם, ברוח נדיבה כו' - הנה התחלה זו תפעל
- 19 שיצאו משם כל בני ובנות ישראל,
- 20 וילכו - ביחד עם כל בני ובנות ישראל בכל העולם כולו - לקבל פני משיח צדקנו, "כימי צאתך
- 21 מארץ מצרים"²⁷³, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"²⁷⁴, בחסד וברחמים, בטוב הנראה והנגלה
- 22 למטה מעשרה טפחים.
- 23 [כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן ניגון אדמו"ר מהר"ש, ניגון רבינו הזקן בן ד' הבבות (בבא הד' -
- 24 ג' פעמים), והניגון "ניע זשוריצי כלאפצי" (ועמד מלא קומתו ורקד על מקומו בשמחה רבה).
- 25 לאחר ברכת המזון על הכוס, תפלת ערבית והבדלה - נתן כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הקדוש לכל
- 26 הנאספים שיחיו מ"כוס של ברכה".]

(269) בהר כה, כ.

(270) שם, כא.

(271) ראה גם לעיל ע' 250. וש"נ.

(272) ישע"י כז, יג.

(273) מיכה ז, טו.

(274) בא יו"ד, ט.

(263) ראה רמב"ם הל' תרומות ספ"א.

(264) ראה רמב"ן אחרי יח, כה.

(265) ויק"ר בתחלתו.

(266) תהלים קג, כ.

(267) משפטים כד, ז.

(268) במדבר יב, ג ואילך.

בס"ד. שיחת שבת פרשת בהעלותך, י"ט סיון, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

- א. הביאור בפירוש רש"י ריש פרשתנו¹, "למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת הנשיאים, לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים, חלשה אז דעתו, שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה, חייך, שלך גדולה משלהם שאתה מדליק ומטיב את הנרות",
- דכיון שהדלקת הנרות התחילה בהקמת המשכן בראש חודש ניסן, ובודאי נאמר כבר לפני זה הציווי על זה², ע"כ צריך לומר, שסמיכותה לאחר קרבנות הנשיאים היא "לפי שכשראה אהרן חנוכת הנשיאים, חלשה אז דעתו .. אמר לו הקב"ה וכו'".
- וכיון שסיבת חלישות דעתו היא "שלא היה עמהם בחנוכה" (בחשבו שהסיבה לכך היא בגלל שעדיין נשאר רושם מחטא העגל³), הנה המענה של הקב"ה הוא, שגם הדלקת המנורה נחשבת לחינוך, ובאופן נעלה יותר מחנוכת המזבח ("שלך גדולה משלהם"), לפי ש"אתה (לא כמו קרבנות הנשיאים שהקריבום הכהנים) מדליק ומטיב (ההדלקה וגם ההכנה, ולא כמו הנשיאים שעל ידם היתה רק התחלת החנוכה⁴) את הנרות" (שמקומם בפנים, ולא כמו חנוכת הנשיאים על המזבח החיצון).
- והחינוך שעל-ידי הדלקת אהרן הוא גם לאחר שמשך הדליק המנורה ביום השמיני למילואים, כי, ההדלקה על-ידי משה היתה חידוש וענין מיוחד - בבוקר, ואילו ההדלקה בין הערביים, כבכל יום, היתה על-ידי אהרן, שהוצרכה להיות על ידו דוקא, בתור חנוכת המנורה; וחנוכה זו נמשכה עד גמר חנוכת הנשיאים, כשם שחנוכת הנשיאים היתה בכל י"ב הימים, גם לאחר קרבנו של הנשיא הראשון.
- וכדי להדגיש שאין זה רק בתור נחמה, אלא כן היא האמת - אמר לו הקב"ה "חייך"⁵.

אלא איזה תלמיד כתבו כו'.
(2) וכמ"ש (פרשתנו ח, ג ובפרש"י) "ויעש כן אהרן .. כאשר צוה ה'", "שלא שינה". ולהעיר גם מפרש"י (נשא ז, י"ד) בנוגע לקרבנות הנשיאים ש"לא קיבל משה מידם עד שנאמר לו מפי הגבורה".
(3) וע"ד שאין להיכנס לעבודה לפני ולפנים בבגדי זהב (גם לא זהב דקדושה), "לפי שאין קטיגור נעשה סניגור" (פרש"י אחרי טז, ד).
(4) אבל אם רק ההדלקה (גמר הפעולה) היתה ע"י אהרן, לא ה' בזה מעלה לגבי התחלת החנוכה ע"י הנשיאים, כי, כשם שיש מעלה בגמר הפעולה, ש"אינה נקראת המצוה אלא ע"ש הגומרה", כמ"כ יש מעלה בהתחלת הפעולה, שלכן, "אם התחלת במצוה גמור אותה" (פרש"י עקב ח, א).
(5) ויש להוסיף בזה - ע"פ האמור לעיל שאהרן חש שעדיין נשאר רושם מחטא העגל, והרי חטא העגל קשור עם הענין דהיפך החיים, כמ"ש (עקב ט, כ ובפרש"י) "ובאהרן התאנף ה' מאד להשמירו (זה כלוי בניס) ואתפלל גו'", "והועילה תפילתי לכפר מחצה, ומתו שנים ונשארו השנים", ולכן אמר לו הקב"ה: "חייך", שאין לו להתירא מהענין דהיפך החיים הקשור עם חטא העגל, כיון שלא נשאר רושם כו'.

(1) כפי שהובא ברמב"ן: "לשון רש"י", ובלקו"ת בהתחלת ד"ה בהעלותך הב' (פרשתנו לא, רע"ג): "ופרש"י" (ראה לקו"ש שבפנים הערה 1), ומזה מוכח שזהו בודאי פירוש רש"י (ודלא כמקומות שבהם חסר פירוש רש"י זה).
ובפרטיות יותר:
בנוגע לראי' מלקו"ת (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת שחוק: והרי עתה לומדים כולם לקוטי תורה...) - אין לומר שזהו ע"ד עדי השטר שמעידים על עיקר השטר ("על מנה שבשטר הם מעידים") ולא על ענינים טפלים (כתובות כא, רע"א), והיינו, שעיקר הכוונה היא להביא את עצם הענין דחלשה דעתו וכו', ומ"ש בתחלה "ופרש"י", הרי זה רק מראה מקום בלבד, כי: (א) בפנימיות התורה לא שייך ענינים טפלים, וכיון שמביא פירוש רש"י, הרי זו הוכחה שענין זה ישנו בפירוש רש"י, (ב) אם כוונתו רק לציין מראה מקום, לא הוצרך לציין לפירוש רש"י, אלא ה' יכול לציין למדרש, ומה גם שבלא"כ מוסיף "ועיין במדרש".
ובנוגע לראי' מהרמב"ן (כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף בבת שחוק, שראי' זו היא גם עבור המתנגדים...) - הנה הרמב"ן ה' בקירוב זמן לרש"י, וכיון שמביא זאת בשם רש"י, הרי מוכח שבזמנו ה' ברור ללא ספק שזהו פירוש רש"י. ובפרט שהרמב"ן מקשה על פירוש זה, וא"כ, אילו ה' ספק אם פירוש זה הוא מדברי רש"י, ה' הרמב"ן צריך לומר שאולי אין זה מרש"י עצמו,

- 1 וההוראה⁶ בענין הדלקת הנרות דנשות ישראל⁷, נר⁸ ה' נשמת אדם⁹, מתוך מסירות נפש, בידעו
2 שזהו ענין שנוגע לחייו¹⁰, "חייך" -
- 3 הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק י"ח עמוד 92 ואילך.
- 4 ב. ויש להוסיף, שהמעלה של הדלקת המנורה - "שלך גדולה משלהם" - מתבטאת גם בנוגע לימי
5 חנוכה, כמו שכתב הרמב"ן¹¹ (והובא בדרושי חסידות¹²) בפירוש דברי המדרש¹³ במענה הקב"ה לאהרן,
6 "הקרבת כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה", "לא רמזו
7 אלא לנרות חנוכה שמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו".
- 8 [ויש להעיר, שלפי פירוש הרמב"ן שהרמז הוא על נרות חנוכה שנוהגים גם בזמן הגלות, יש לבאר
9 גם הדיוק ד"חייך", מלשון שבועה, כי, כדי שיהיו נרות חנוכה נוהגים גם בזמן הגלות צריך להיות תחילה
10 ענין של חורבן וגלות, כתוצאה מענין החטאים כו', כך, שאין הכרח בדבר, שהרי ישנו ענין הבחירה כו'.
11 ובמכל-שכן ממה שכתב הרמב"ן¹⁴ שגם הבטחה לטובה יכולה להתבטל על-ידי החטא, ועל-אחת-כמה-
12 וכמה שנבואה רעה יכולה להתבטל. ולכן היה צורך בענין של שבועה - "חייך" - ביחס לנרות חנוכה,
13 היינו, שנגזר מלמעלה בשבועה שיהיה ענין הגלות, שדוקא על-ידי-זה "שלך גדולה", גם בגלות].
- 14 והענין בזה - שגם במעמד ומצב ירוד ביותר, ש"טמאו כל השמינים שבהיכל"¹⁵, מוצאים "פך אחד
15 של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול", ועל-דרך-זה הכהן גדול שבכל דור דור, עד לכבוד קדושת
16 מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו, והוא מדליק את "נר ה' נשמת אדם"⁹ שבכל אחד מישראל.
- 17 ועד שבאים למעמד ומצב ד"טהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך .. להודות ולהלל לשמך
18 הגדול"¹⁶ (שם הוי"ט¹⁷, כמו שכתוב¹⁸ "לך הוי' הגדולה"), כפי שיהיה לעתיד לבוא¹⁹, בביאת משיח צדקנו,
19 למטה מעשרה טפחים, בקרוב ממש.

* * *

3 ג. מאמר (כעין שיחה).

* * *

- נשרף!
(9) משלי כ, כז.
(10) ובלשון החוקרים - שדברים היוצאים מן הלב נכנסים אל
הלב ופועלים פעולתם (ס' הישר לר"ת שי"ג. הובא בשל"ה סט,
(א).
ובלשון החסידות - חזקה לתעמולה כו' שאינה חוזרת ריקם
(אג"ק אדמו"ר מוהריי"צ ח"ה ע' תלוז (נעתק ב"היום יום" ג
אייר). ועוד.
(11) ריש פרשתנו.
(12) אוה"ת פרשתנו ע' שכה. ע' שנה. ועוד.
(13) במדבר"ר פט"ו, ו.
(14) בא יב, מ.
(15) שבת כא, ב.
(16) נוסח "ועל הנסים" דחנוכה.
(17) תו"א שמות נ, רע"א. ובכ"מ.
(18) דברי הימים"א כט, יא.
(19) ראה תו"א שם, רע"ג.

- (6) וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר שבכל ענין צריך להיות
ה"בכ"ן בנוגע לעבודה בפועל (ראה תורת מנחם חמ"ג ריש ע'
388. וש"נ).
(7) וגם בזה מודגש הענין ד"שלך גדולה משלהם" - שע"י
הנשיאים נפעלה עלי' בדצ"ח (שמהם באים הקרבנות), שאינם
בעלי בחירה כו', ואילו פעולת אהרן היא במין המדבר.
(8) ובהקדים הסיפור* הידוע שסיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר (ראה
גם תורת מנחם ח"ב ע' 27. וש"נ) אודות אדמו"ר מהורש"ב נ"ע
והרו"א, שבקטנותם, בחיי הצ"צ ובסביבתו, שיחקו ב"רבי"י
ו"חסיד", וכיון שהרו"א ה' מבוגר מאדנ"ע בשנה ומחצה לערך,
ישב הוא על ה"כסא" בתור רבי, ואדנ"ע ה' החסיד שהכין את
עצמו להכנס אליו ל"יחידות". וכדרך החסידים ששאלו ביחידות
הן בעניני עבודה והן בעניני השכלה, שאל אדנ"ע את הרו"א: מהו
יהודי? והשיב הרו"א - לאחר שיקמט את מצחו והרהר
במחשבתו - שיהודי הוא "אש" (כנראה על יסוד מה שלמד
ב"חדר" ש"ה אלקין אש אוכלה הוא" (ואתחנן ד, כד)). ושאל
אדנ"ע: א"כ, מדוע אינני נשרף כאשר אני נוגע בך? והשיב
הרו"א: כי גם אתה "אש", וכאשר "אש" נוגע ב"אש", אינו

(*) כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר בבית-שחוק, שעכשיו יכולים כולם להתעורר... כיון שמספרים סיפור חסידי!

- ד. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, על הפסוק "והעם לא נסע", "זה הכבוד חלק לה המקום
בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה כשהושלך ליאור, שנאמר²⁰ ותתצב אחותו מרחוק וגו'",
- שענין זה לא היה מצד סכנת נפשות (שהרי גם לולי זאת לא היתה מרים נשארת במדבר לבדה),
אלא מצד כבוד, דכיון שהיתה צריכה להסגר שבעת ימים "מחוץ למחנה", וגדר ה"מחנה" הוא רק בשעת
החני', לכן לא נסעו עד האסף מרים, כדי ששבעת ימי ההסגר יסתיימו בהקדם האפשרי.
וזהו מדה כנגד מדה, כי גם מה שנתעכבה למשה לא היה מצד סכנת נפשות (שהרי עמדה "מרחוק"
ולא יכלה להועיל), אלא שקיצרה את זמן צערו של משה בהמתינו ל"אשה מינקת מן העבריות"²¹.
והחילוק בין לשון רש"י ש"חלק לה המקום" ללשון המשנה²² "נתעכבו לה ישראל", שתלוי בכך אם
העיכוב היה רק בידי שמים, "לפי העלות הענן"²³, או שהיה תלוי גם ברצונם של בני ישראל (שהרי
"הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"²⁴, והנהגת הקב"ה היא מדה כנגד מדה (כתוכן דברי המשנה שם),
לפי אופן הנהגת בני ישראל²⁵) -
הוגה על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק י"ח עמוד 132 ואילך.
ה. ויש להוסיף, שמביאור הנ"ל בדברי המשנה "נתעכבו לה ישראל", דאף-על-פי שנסיעתם תלויה
ב"העלות הענן", מכל-מקום, הא גופא היה תלוי בישראל שלא רצו לנסוע - יש גם הוראה בעבודת ה':
ישנם השואלים²⁶: מהו הטעם שכאשר רוצים לעסוק בעניני עבודה, אזי מתעוררים קשיים כו' ("עס
קומט אָן אַזוי שווער") - הרי הקב"ה היה יכול לסדר שלא יהיה קשה כל כך? !
והתירוץ על זה - שסיבת הקושי היא בגלל שיתכן שמלכתחילה הרצון שלו לעסוק בעבודה אינו באמת,
ולכן מתעוררים קשיים כו', ואז יצטרך להתגבר עליהם על-ידי-זה שיתעורר ברצון אמיתי.
ונקודת הענין - שהכל צריך להתחיל ממנו, בכח עצמו דוקא, ובלשון חז"ל²⁷: "בא ליטהר", שצריך
להתחיל ממנו, ואז - "מסייעין לו" [ואם חס ושלום מתנהג להיפך - "בא לטמא", גורם שמלמעלה
על-כל-פנים "פותחין לו", דאף-על-פי שאין "מסייעין לו", מכל-מקום על-כל-פנים²⁸ "פותחין לו פתח
הטומאה ויכנס בה"²⁹], ועד שעל ידי עבודת האדם הקב"ה משנה את כל הסדר - "קערט אַ וועלט",
בנוגע לכל סדר ההשתלשלות.
וכמו בנדון דידן, שרצונם של בני ישראל להתעכב כדי לחלוק כבוד למרים, פעל שלא יעלה הענן,
ובני ישראל נשארו ב"חצרות" שבוע נוסף - אף שזהו היפך הסדר (כפי שנקבע על פי סדר השתלשלות),
שהרי בני ישראל מצד עצמם היו מוכנים לנסוע, כיון שכבר סיימו לברר את כל הניצוצות שהיו
ב"חצרות" !
וזוהי ההוראה מלשון המשנה "נתעכבו לה ישראל" - שבנוגע להלכה למעשה (שזהו דרך הלימוד
במשנה) צריך לידע שהעיקר תלוי בהנהגת בני ישראל³⁰.

(שם נ, ב. וש"נ) "לעולם יעסוק אדם כו' אפילו שלא לשמה"
(ראה גם הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ג. וש"נ), כי הנהגת הקב"ה
היא מדה כנגד מדה.
(26) ראה גם תורת מנחם חמ"ג ע' 300. וש"נ.
(27) יומא לח, סע"ב. וש"נ.
(28) ראה המשך דברי הגמרא שם ובחדא"ג מהרש"א שם.
(29) פרש"י שם.
(30) חסר הסיום (המו"ל).

(20) שמות ב, ד.
(21) שם, ז.
(22) סוטה ט, ב.
(23) פרשתנו ט, יז.
(24) פרש"י עקב יו"ד, יב.
(25) שלכן מצינו שכדי לפעול ענין למעלה - הרי זה ע"י
שהאדם למטה מתנהג באופן כזה, כמו "האומר סלע זו לצדקה
בשביל שיחייב בני כו' הרי זה צדיק גמור" (פסחים ח, סע"א
ואילך. וש"נ) [ואע"פ שעבודת ה' צ"ל לשמה, מ"מ, הרי אמרו

בס"ד. משיחת ש"פ בהעלותך, י"ט סיון ה'תנש"א.

32 הספר השלישי (בספר במדבר) – לא מצאנו שיקרא
33 בשם, (ספר "ויהי העם כמתאוננים" וכיו"ב).

34 ועוד ואדרבה: התיבות הראשונות בספר זה
35 מדברות אודות ענין בלתי רצוי. ועד שכל תיבה
36 בפני עצמה מורה על ענין לא טוב: "ויהי" – "כל
37 מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער"⁹, העם –
38 "אין העם אלא רשעים"¹⁰, "כמתאוננים" – בפשטות
39 ענין לא טוב (וכן בהמשך הכתוב: "כמתאוננים")
40 רע באזני ה'"),

41 ולהעיר – זהו היפך הוראת התורה¹¹ "חייב
42 אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה".

43 (ב) בכלל הרי התורה נחלקת לחמשה חומשי
44 תורה, חמשה ספרים. מהו החילוק והחידוש
45 דשבעה ספרי התורה.

46 (ג) כיון שהחלוקה דספר במדבר לג' ספרים –
47 שכתוצאה ממנה מתחלקת כל התורה לז' ספרים –
48 היא ב' בהעלותך וקא, צריך לומר שיש ביניהם
49 שייכות (תוכנית).

50 בפשטות השייכות ביניהם מובנת מכך
51 שהמנורה – "בהעלותך את הנרות"¹² – קשורה
52 בענין התורה (תורה אור¹³); וכשם ש"בהעלותך את
53 הנרות" מורכב מ"שבעת הנרות"¹², כך גם התורה
54 מתחלקת ל"שבעה ספרי תורה"¹⁴ (כנגד השבעה
55 נרות)¹⁵. מהי השייכות בתוכן הענינים, וכיצד זה
56 מתאים עם החלוקה דחמשה חומשי תורה.

1 א. בפרשת בהעלותך ישנו חידוש לגבי כל
2 שאר פרשיות התורה:

3 איתא בגמרא¹, שפרשת "ויהי בנסוע הארון"
4 (בפ' בהעלותך)² "ספר חשוב הוא בפני עצמו",
5 ועפ"ז נמצא (כהדרשה שבגמרא שם עה"פ³
6 "חצבה עמודי" שבעה") שישנם "שבעה ספרי
7 תורה"⁴, כיון ש"פרשה זו (ויהי בנסוע הארון) ספר
8 לעצמו, נמצא שלמעלה ספר לעצמו ושלמטה ספר
9 לעצמו.. נמצא ספר וידבר (במדבר) נחלק לג'
10 ספרים"⁵, במילא ישנם "שבעה ספרי תורה"
11 (ארבעה הספרים – בראשית שמות ויקרא דברים,
12 וספר במדבר שנחלק לג' ספרים). עפ"ז – החידוש
13 ב' בהעלותך הוא, שפרשה זו כוללת בתוכה 'ג'
14 ספרים" (חלק הפרשה שלפני פ' ויהי בנסוע הארון,
15 פ' ויהי בנסוע הארון, וחלק הפרשה שלאחרי זה).

16 ובזה ישנם כמה ענינים שצריך להבין:

17 (א) דבר תמוה: ע"פ החלוקה ד"שבעה ספרי
18 תורה", ונמצא שהספר הששי (הספר השלישי
19 בספר במדבר, לאחר פ' ויהי בנסוע הארון) מתחיל
20 ב"ויהי העם כמתאוננים"⁶ – ענין בלתי רצוי
21 שהביא לתוצאות שליליות ("ותבער במ אש גו"⁶),
22 ואח"כ – בהמשך הענין אודות חטא מרים⁷,
23 ולאחרי זה (אבל בפרשה שלאחרי זו⁸) אודות חטא
24 המרגלים וכו'!

25 והחידוש בזה נראה גם בכך – שלכל הספרים
26 יש שם, שנלקח מהתיבה הראשונה (או התיבות
27 הראשונות) של הספר: בראשית (התיבה הראשונה
28 שבספר), שמות (התיבה השני'), ויקרא (התיבה
29 הראשונה), במדבר (מהפסוק הראשון בספר),
30 דברים (התיבה השני'), וגם הספר השני בספר
31 במדבר נקרא בשם "ויהי בנסוע הארון"; משא"כ

(9) מגילה י, ב. – וגם לפי מסקנת הגמ' שם, מובן לכאורה
ש"ויהי" הנאמר בנדר"ד הוא לשון צער.

(10) ספרי ופרש"י עה"פ.

(11) משנה ברכות נד, א.

(12) ריש פרשתנו (ח, ב).

(13) משלי ו, כג.

(14) וכשם שכל שבעת הנרות הם חלק ממנורה אחת, "מקשה
זהב עד ירכה עד פרחיה מקשה היא" (פרשתנו שם, ד), כמ"כ כ'
חלקי התורה (ו' ספרי תורה) הם "מפי הגבורה והכל תורת ה'
תמימה טהורה וקדושה אמת כו'", "ואין הפרש בין.. ותמנע היתה
פילגש (וישלח לו, יב) ובין אנכי ה' אלקיך (יתרו כ, ב). ואתחנן
ה, (ו) כו'" (פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ' חלק יסוד הח'. וראה
סנהדרין צט, ב).

(15) ראה ד"ה בהעלותך – באוה"ת פרשתנו (ע' שכב). תרל"ד
(ע' רלז). תרע"ח (ע'שמג). וראה גם אוה"ת לך תרפג, א. חנוכה
תתקלא, א.

(1) שבת קטז, ריש ע"א. וראה גם מס' סופרים רפ"ו. ספרי
פרשתנו עה"פ. ב"ר פס"ד, ח. ויק"ר פ"א, ג. פרש"י משלי ט, א.

(2) י, לה"ל.

(3) משלי שם.

(4) ראה גם זח"ג רנד, א: ואיננו חמשה חומשי תורה ואי תימא
שית אינון אלא שבע אינון.

(5) פרש"י שבת שם. וראה גם ב"ר וויק"ר שם.

(6) פרשתנו יא, א.

(7) שם יב, א ואילך.

(8) ר"פ שלח (יג, א ואילך).

27 על "בהעלותך" מפרש רש"י: "על שם שהלהב
28 עולה כתוב בהדלקתן לשון עלי", שצריך להדליק
29 עד שתהא²⁴ שלהבת עולה מאלי".
30 ביאור ההוראה שבזה:
31 "בהעלותך את הנרות" בכלל מבטא את כללות
32 העבודה של יהודי לשמש²⁵ את קונו: העבודה²⁶
33 "הדלקת" ה"נר ה' נשמת אדם"²⁷ בהאור ד"נר
34 מצוה ותורה אור"¹³, ועי"ז תאיר באורה, ותאיר את
35 כל מציאותו, גופו וחלקו בעולם – "כל מעשיך
36 יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו"²⁸, ותאיר גם
37 את האנשים סביבו, עד – הארת כל העולם (ממנה
38 אורה יוצאה לכל העולם²⁹) – עם "נר מצוה ותורה
39 אור", וכזה אור שמקשר – מצוה מלשון צוותא
40 וחיבור³⁰ – את גשמיות העולם עם הקב"ה
41 (כביכול), באופן שהעולם נעשה – בלשון הידוע³¹
42 – דירה לו יתברך בתחתונים, "מנורה מאירה"
43 שדולקת ומאירה באור אלקי.
44 והאופן לפעול עבודה זו – הוא, כפי שרש"י
45 מפרש: "צריך להדליק עד שתהא שלהבת עולה
46 מאלי": "אע"פ שהדלקת והעלאת הנרות באה ע"י
47 היהודי המדליק את הנרות (ע"י אהרן הכהן), הרי
48 תוכן המצוה הוא שהנר יודלק באופן שאח"כ יאיר
49 בכח עצמו, שלהבת האש עולה "מאלי", ואינה
50 צריכה לפעולת וסיוע מדליק הנרות.
51 וכן הוא גם בעבודת השם: אע"פ שהקב"ה נותן
52 כחות ליהודי לעשות עבודתו ("הקב"ה עוזרו"³²)
53 ב"נר מצוה ותורה אור" נוסף על כך שהוא עשה

1 ב. ויובן זה ע"פ הביאור בתוכן וההוראה
2 מ"בהעלותך את הנרות" בכלל.
3 כידוע, כל עניני התורה (תורה מלשון הוראה¹⁶)
4 הם הוראה ליהודי בעבודתו. ובפרט הענינים
5 הקשורים עם העבודה במשכן – המשתקפים
6 בעבודה של כאו"א מישראל, כמ"ש¹⁷ "ועשו לי
7 מקדש ושכנתי בתוכם", "בתוך כל אחד ואחד
8 מישראל"¹⁸, ובפרט הדלקת המנורה ("בהעלותך
9 את הנרות") במשכן, המבטאת את התוכן הכללי
10 של עבודתו של יהודי לעבוד את ה' (כדלקמן).
11 ובהקדמה: אע"פ שבבהעלותך – כבכל עניני
12 התורה¹⁹ – ישנם ריבוי פירושים (ששים ריבוא
13 פירושים ע"ד הפשט, הרמז, הדרוש והסוד²⁰), הרי
14 לכל לראש ישנו הפירוש הפשוט ע"ד הפשט (אין
15 מקרא יוצא מידי פשוטו²¹), ששייך לכאו"א
16 מישראל ולכל בני, האנשים הנשים והטף.
17 ולהעיר – זהו ענינו של פירוש רש"י – "אני²²
18 לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"²³, מובן אפילו
19 לבן חמש (כיון שהוא שייך (ולומד) למקרא.
20 ומזה מובן, שאת (התורה מלשון) הוראה
21 מ"בהעלותך את הנרות" לכל יהודי צריכים (לכל
22 לראש) ללמוד מהפירוש הפשוט בפרש"י על
23 הפסוק, שמוכן לכל יהודי, ובמילא מובן שגם
24 ההוראה מזה שייכת לכל יהודי, האנשים הנשים
25 והטף, גם בתחלת עבודתו (עוד קודם שמגיע
26 לדרגות הנעלות יותר בלימודו ובעבודתו).

16 ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ס' השרשים שלו ערך ירה.
גו"א ר"פ בראשית (בשם הרד"ק). וראה זח"ג נג, ב.
17 תרומה כה, ח.
18 ראה ר"ח שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו (ד"ה ושני
פסוקים – סט, ב). אלשיך ע"פ קרוב לסופו (ד"ה עוד יתכן).
שלה"ט, א. א. רא, א. שכה, ב. שכו, ב. לקו"ת פרשתנו לד, ד.
ועוד.
19 שער הגלגולים הקדמה יז. שער רוח"ק (קה, ב). לקוטי
מהר"ח שבושף שער מרז"ל (פז, ב).
20 וע"פ המבואר בכתהארז"ל שם ששים ריבוא פירושי
התורה הם כנגד הששים ריבוא נשמות ישראל, יש לומר, שכל
אחד מהששים ריבוא פירושים כולל ששים ריבוא פירושים
פרטיים, כמו שהוא בנשמות ישראל, שכל א' מהששים ריבוא
נשמות כוללת ששים ריבוא ניצוצות (תניא פל"ז – מח, א).
21 שבת סג, א. וש"נ.
22 פרש"י בראשית ג, ח. ג. כד. ועוד.
23 ובפרט ע"פ דיוק לשון רש"י "לא.. אלא" – דלשון זה
מורה שהוא ענין לעיכובא (ראה תוד"ה מתני' – מנחות פג,
סע"ב).

(24 שבת כא, סע"א (נעתק לקמן הערה 39). רמב"ם הל'
תמידין ומוספין פ"ג ה"ט.
(25 ע"פ ל' חז"ל – משנה וברייתא סוף קידושין.
(26 בהבא להלן, ראה לקו"ת ריש פרשתנו (כט, ג ואילך).
ובכ"מ. וראה גם שיחת ש"פ בהעלותך תשמ"ח (ספר השיחות
ח"ב ע' 482). תשמ"ט (סה"ש ח"ב ע' 523 ואילך). תש"נ (סעיף
א).
(27 משלי כ, כד.
(28 אבות פ"ב מ"ב (שלומדים בשבת זו). משלי ג, ו. וראה
רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע אור"ח סל"א. שו"ע אדה"ז שם
סקנ"ו ס"ב.
(29 ראה ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה. רש"י כת"י מנחות פו, ב
(ד"ה וטאומים).
(30 לקו"ת בחוקותי מה, ג. ובכ"מ – נסמנו בסה"מ מלוקט
ח"ג ע' עב הערה 55.
(31 ראה תנחומא נשא טז. שם בחוקותי ג. במדבר"ר פ"ג, ו.
תניא רפ"ל.
(32 סוכה נב, ב. קידושין ל, ב. וראה תניא פ"ג (יח, א).

וה"שלהבת עולה" היא – "מאלי": זה נעשה 34
הטבע והמציאות שלו שמאיר מעצמו. 35
ובנוסף ע"ז צריכים להיות כל התנאים בכדי 36
שהנר יהי' כלי מוכשר להיות נר דולק מאליו, עי"ז 37
שיש לו פתילה ושמן שמוכן ("בטל") לקבל את 38
האור [כמבואר בפרטיות במשנה וגמרא בפרק 39
והסוגיא ד"במה מדליקין ובמה אין מדליקין"]³⁹, 40
ועד"ז בעבודת השם – הכשרות וביטול האדם 41
שיוכל לקבל ולהכיל את האור ד"נר מצוה ותורה 42
אור", באופן שהוא נעשה "שלהבת.. מאלי" 43
בוערת, ובאופן של עלי⁴⁰. 44

ד. ועבודה זו – באופן ד"שלהבת עולה מאלי" 45
– צריכה להיות הן בנוגע לעצמו, הן בנוגע 46
לעבודה עם אחרים, והן בנוגע לעבודה בעולם 47
(כדלקמן ס"ה). 48

בנוגע לעבודת עצמו: 49
הגם שעבודת היהודי ב"נר מצוה ותורה אור" 50
מתחילה ובאה בכחו של הקב"ה ובכח ב' 51
השותפים בהולדתו הוריו (ומחנכיו) – ה"ז צריך 52
לחדור בו לגמרי, באופן שיהי' "שלהבת עולה 53
מאלי". 54

וכפי שהוא ב"תורה אור": לאחר שבתחלת 55
לימוד התורה מקבל יהודי מהתורה ומהמלמדו 56
הרב שלומד עמו תורה – ה"ה צריך אח"כ להתייגע 57
בהבנת התורה בהבנה והשגה שלו עצמו, עד שזה 58
יחקק בזכרונו ובשכלו, ועד לאופן כזה שהתורה 59
מתאחדת עמו (ואין הוא צריך עוד לרבו), עד 60
ש"נקראת על שמו"⁴¹ כיון ש"תורה דינ" היא"⁴² 61

קע), שטבע העלי' שבאור הוא לא (כדבר נוסף עליו) מפני
שמרגיש את מעלת מקורו, אלא מפני ביטולו והעדר מציאותו
(וראה לקו"ש ח"ו ע' 112). ועפ"ז מוכן מ"ש בהערה 40 (ולקמן
בפנים), ש"עולה מאלי" הוא העלי' למעלה מטבעו.

39) שבת כ, ב ואילך. – ובגמ' שם כא, א (וכן ברמב"ם
שבהערה 24): "פתילות ושמינים שאמרו חכמים אין מדליקין בהן
במקדש.. שתהא שלהבת עולה מאלי' ולא שתהא עולה על ידי
דבר אחר".

40) והגם שענין העלי' מורה שהוא עולה ויוצא מציאותו
הקודמת, ובמילא אין זה, לכאורה, ענין של "מאלי" (מציאותו
עצמה) – הרי אמיתית מציאותו ("מאלי") של יהודי היא – שהוא
"עולה" תמיד (מפני ביטולו להקב"ה). וראה ד"ה בהעלותך
תשכ"ט (קונטרס ט"ו סיון שנה זו) ס"ט.

41) ע"ז יט, א.

42) קידושין לב, ריש ע"ב (וראה בפרש"י שם).

1 ו"הדליק" את ה"נר ה' נשמת אדם", והורידה
2 למטה], וכמו"כ מקבל יהודי כחות מאהרן הכהן
3 (רועה ישראל) שמדליק את "נר ה'" למטה, וגם
4 כחות מהוריו ומחנכיו, ומאנשים אחרים סביבו
5 (ובלשון הכתוב³³ – "איש את רעהו יעזורו ולאחיו
6 יאמר חזק") – אעפ"כ, שלימות ואמיתית העבודה
7 היא בכך, ש(לאחרי שהיא "מודלקת" ע"י
8 אחרים) הוא נעשה "שלהבת עולה מאלי", ז.א.
9 שה"נר מצוה ותורה אור" חודר בו כל כך, עד
10 שהוא בעצמו מאיר – מציאותו (כנשמה בגוף) –
11 בעצמה ("מאלי"), כך שלא צריך לפעולת
12 המשפיע ("מדליק הנר"), בהיותו "שלהבת עולה
13 מאלי".

14 ג. ובפרטיות לשון רש"י – "שלהבת עולה
15 מאלי":

16 "שלהבת": לפני שהנר דולק ישנו נר, כלי, שמן
17 ופתילה³⁴, אבל אין זה מאיר. עבודתו של יהודי
18 היא שהוא מדליק את הנר באופן שנעשה שלהבת,
19 נר מאיר, שזוהר ומאיר את הסביבה. ולא רק נר
20 קטן, אלא שלהבת.

21 "עולה": עבודתו להאיר כ"שלהבת" ב"נר מצוה
22 ותורה אור" צריכה להיות באופן, שאין הוא נשאר
23 לעמוד במקום אחד, אלא הארתו היא מתוך תנועה
24 מתמדת של הליכה ועלי' ("מעלין בקודש"³⁵):
25 נוסף על כך שישנה אצלו המעלה של הליכה בכלל
26 (שהיא למעלה מעמידה (אפילו מעמידה בתוקף),
27 ובלשון ההפטורה³⁶: "מהלכים בין העומדים"³⁷),
28 הליכתו היא באופן ד"עולה": יכולה להיות הליכה
29 שהיא באורך וברוחב, ז.א. הליכה באותו "שטח"
30 וסוג עבודה, אלא שהיא באופן דהתפשטות לאורך
31 ורוחב; הפירוש ד"עולה" הוא, שהוא עולה מעל
32 השטח והדרגא שבה הי' עד אז [וכפי שהוא
33 בשלהבת בפשטות]³⁸ – סוג עבודה נעלה יותר.

33) ישע"י מא, ו.

34) ראה לקו"ת פרשתנו לג, ג.

35) ברכות כח, א. וש"נ.

36) זכרי' ג, ז.

37) ראה תו"א ס"פ וישב (ל, סע"א ואילך). לקו"ת שלח לה,

ד. שה"ש כ, ב. ובכ"מ.

38) ראה תניא רפ"ט, בביאור הכתוב "נר ה' נשמת אדם",
"שישראל הקרוים אדם נשמתם היא למשל כאור הנר שמתנענע
תמיד למעלה בטבעו ["מאלי"] מפני שאור האש חפץ בטבע
ליפרד מהפתילה ולידבק בשרשו למעלה ביסוד האש הכללי
שתחת גלגל הירח כו". וראה ד"ה כבוד מלכותך תרס"א (ע')

ונוסף על כך שעבודתו בתומ"צ צריכה להיות
באופן ד"שלהבת עולה מאל"י, כך צריך להיות גם
בנוגע לעבודתו בעניני הרשות (כל מעשיך יהיו
לשם שמים וכל דרכיך דעהו²⁸) – שמציאותו בכל
המעת-לעת (לא רק בזמן התורה והתפלה וקיום
המצוות) חדורה כל-כך ב"שויתי ה' לנגדי תמיד"⁵⁴,
שב"כל מעשיך" ו"כל דרכיך", בכל הענינים שהוא
עושה – גם כאשר הוא אוכל וישן ומתעסק עם
עסקיו בעניני העולם – הרי הוא "שלהבת עולה
מאל"י", מעצמו מתנהג הוא בכל הענינים "לשם
שמים" ו"דעהו".

וכך צריך להיות גם בנוגע לעבודתו עם
אחרים⁵⁵: השפעה אמיתית ומושלמת על הזולת,
היא דוקא כאשר הוא נעשה "שלהבת עולה מאל"י"
– שגם כאשר המשפיע והרב הולך, נשאר הוא
מעצמו נר מאיר ב"נר מצוה ותורה אור" ובדברי
הרשות (לא רק במעשה אלא גם במחשבה ודיבור),
כיון שזוהי מציאותו, טבעו ורגילותו, באופן שיכול
לעמוד על רגליו, ולא יצטרך לרב ומחנך שלו –
"שלהבת עולה מאל"י".

ה. ויש לומר יתירה מזה: העבודה ד"מאל"י"
גופא יכולה להיות בשני אופנים:

(א) אע"פ שמצד עצמו גופו הגשמי של יהודי
אינו מאיר לכתחילה ב"נר מצוה ותורה אור" ו"כל
מעשיך לשם שמים" כו', מעבדים את הגוף
ומרגילים אותו באופן שהרגל נעשה טבע שני⁵⁰,
ועד טבע ראשון⁴⁹, שיקיים תומ"צ "מאל"י". אבל
זה כדבר נוסף על מציאותו – כיון שהוא (גופו
הגשמי) מצד-עצמו לא הי' שייך לעבודה זו,
והראי' שצריכים להרגיל אותו בזה, אלא שע"י
"הרגל נעשה טבע" [נוסף לזה הרי טבע עצמו
קשור עם מדידה והגבלה, ע"פ הגבלת הטבע שלו].

(ב) עי"ז שמגלים איך שמציאותו של יהודי –
גם גופו הגשמי – קשורה עם הקב"ה, ובלשון
הידוע⁵⁶: המציאות האמיתית של יש הנברא היא

1 ("מאל"י"), עד שאדרבה – הוא נעשה מחדש
2 ומשפיע בתורה, באופן ד"שלהבת עולה מאל"י".
3 [ובכללות יותר – החידוש דמתן תורה: אע"פ
4 שהתורה ניתנה ע"י הקב"ה לבנ"י ובכחו של הקב"ה
5 יכולים בנ"י ללמוד תורה (בדוגמת מה
6 ש"בהעלותך את הנרות" הוא דוקא בכח המדליק),
7 הרי היא ניתנה באופן ש"לא בשמים היא"⁴³,
8 נמסרה דוקא לבנ"י נשמות בגופים, ודוקא לב"ד
9 שלמטה ניתן הכח לפסוק הלכה⁴⁴, עד שהקב"ה
10 בעצמו כביכול וב"ד שלמעלה באים לשמוע איך
11 הוא הפס"ד למטה⁴⁵, וקוב"ה "קא חייך ואמר
12 נצחוני בני נצחוני"⁴⁶ – כיון שהתורה (שבמנורה)
13 למטה נעשית באופן ד"שלהבת עולה מאל"י"].

14 ועד"ז בלימוד בעצמו: הוא לומר ענין בתורה
15 ריבוי פעמים – כבימיהם "שונה פרקן מאה
16 פעמים"⁴⁷, כפי שהיתה הרגילות בימיהם (בזמן
17 הש"ס)⁴⁸ – עד שהענין נחזק בזכרונו, באופן שאין
18 הוא צריך ללמוד זאת פעם נוספת, אלא "מאל"י" –
19 ה"ז נזכר בשכלו וזכרונו;

20 [ואעפ"כ צריך הוא ללמוד פעם נוספת (מאה
21 פעמים ואחד⁴⁷) – לא משום שחסר ב"מאל"י"
22 (דאדרבה: ה"מאל"י" אצלו הוא בשלימות, הרגל
23 נעשה טבע⁴⁹ שני⁵⁰), אלא בכדי לשנות ולהוסיף
24 על רגילותו⁴⁸] – (שאו הוא נקרא⁵¹ "עובד
25 אלקים").

26 ועד"ז גם ב"נר מצוה", קיום המצוות: שלימות
27 העבודה היא כאשר הוא מרגיל את גופו הגשמי
28 לקיים מצוות, באופן ד"מאל"י" – ע"ד "כי מטא
29 למודים מנפשי" כרע⁵² [ובו בזמן אין זה באופן
30 ד"מצוות אנשים מלומדה"⁵³, אלא באופן ד"מעלין
31 בקודש"³⁵ (בהידור מצוות וכיו"ב)].

(43) נצבים ל, יב.

(44) ב"מ נט, ב. שמו"ר פט"ו, ב. שבת פט, א. וראה ב"מ פ"ו,
א: מאן נזכר רבה בר נחמני (וראה כס"מ להרמב"ם הל' טומאת
צרעת ספ"ב).

(45) שמו"ר שם. דב"ר פ"ב, יד.

(46) ב"מ שבהערה 46.

(47) חגיגה ט, ב.

(48) תניא פט"ו (כא, א).

(49) תניא פמ"ד (סג, ב).

(50) תניא פט"ו שם. שם ספ"ד. שבילי אמונה נתיב ד שער
ב. שו"ת הרמ"ע מפאנו סל"ו.

(51) מלאכי ג, יח. חגיגה שם.

(52) תוד"ה עיין – שבת קיח, ב, מירושלמי ברכות פ"ב סה"ד.

(53) ישעי' כט, יג. ובתניא פל"ט (נג, ב): פי' מחמת הרגל

שהורגל כו'. וראה תו"א ר"פ וראו (נה, ב). המשך תרס"ו ע' שיד
ואילך. סה"מ קונטרסים ח"ב שטז, ב.

(54) תהלים טז, ח. וראה שו"ע או"ח רס"א. שו"ע אדה"ז שם
ס"ו.

(55) בהבא להלן, ראה גם שיחת ש"פ בהעלותך תשמ"ט
(סה"ש ח"ב ע' 525 ואילך). ועוד.

(56) ראה ביאורו ל"אדהאמ"צ בשלח מג, ג. – וכדמשמע שם,

שובע, מושבע בכחות הבאים ע"י השבועה, כידוע
הפירוש⁶² ב"משביעין אותו תהי צדיק כו"⁶³ –
שזה מורה שכח הקדושה שבהחפץ נעשה "עולה
מאלי" מהחפץ עצמו, וזה עצמו פועל שבועת
האדם (גם מלשון שובע).⁶⁴

וכפי שזה בנוגע לחפצא של קדושה בקרבנות:
הגם שקדושת הקרבן נעשית ע"י האדם המקדש
את הקרבן, הרי הקרבן מתקדש בקדושת הגוף,
שאינה נפקעת⁶⁵, הקדושה נשארת באופן
ד"מאלי", עד שהקרבן מכפר על האדם (הגם
שקדושת והקרבת הקרבן היא דוקא ע"י האדם
המקדש והמקריב את הקרבן, כמ"ש⁶⁶ "אדם כי
יקריב מכם קרבן לה" (וכיו"ב)).

והחידוש בזה יש לומר, שאע"פ שמצ"ע אין
גשמיית העולם קשורה עם קדושה, ובכדי להמשיך
שם קדושה, עד באופן שיפעל שמוזה יעשה חפצא
של קדושה – צריכים להגיע לכחו של הקב"ה
שמחבר הפכים (וזה ניתן במ"ת, כאשר נתבטלה
הגזירה⁶⁷ בין עליונים ותחתונים⁶⁸), הרי הקב"ה
נתן כח (ליהודי), שע"י עשיית מצוה עם דבר גשמי
יהפוך הדבר הגשמי עצמו לחפצא של קדושה
באופן ד"עולה מאלי", שכביכול לא צריך לכח
העליון (וכח האדם) להמשיך בו קדושה⁶⁹.

1 המציאות דיש האמיתי – אזי עבודת היהודי
2 בתומ"צ (קיום רצון ה') איננה כדבר נוסף, מיד
3 בפעם הראשונה (אפילו ללא העבודה דהרגל נעשה
4 טבע), כיון שמציאותו עצמה קשורה עם יש
5 האמיתי, ואצל הקב"ה כביכול אין חילוק בין
6 הפעם הראשונה ופעם השני, השלישית וכו'.

7 ויש לומר, שסדר העבודה צריך להיות,
8 שתחילה – בתחילת העבודה (כאשר הגוף מעלים
9 על אור הנשמה ותומ"צ), צריכה העבודה להיות
10 באופן דהרגל נעשה טבע, ע"י זיכרון הגוף; ועי"ז
11 מגלים – את כח העצמות בגוף היהודי.

12 ו. וכפי שהוא בנוגע לעבודת האדם (בעצמו
13 ועם אחרים) – כך צריך להיות גם בנוגע לעבודה
14 בעולם:

15 עי"ז שיהודי מקיים מצוה עם דבר גשמי
16 שבעולם (ורוב מצוות הן דוקא בדברים גשמיים⁵⁷)
17 – נעשה בירור וזיכרון בהדבר הגשמי, עד שבכמה
18 ענינים ה"ז נעשה חפצא של קדושה (כבמצות
19 מילה וכיו"ב).

20 והגם שקדושת החפצא נעשית דוקא ע"י האדם
21 המקדש את הדבר, – דוקא ע"י האדם המקיים את
22 המצוה – אבל אח"כ נקבעת הקדושה בהדבר
23 הגשמי, באופן שגם לאחר (זמן) קיום וקידוש
24 החפצא, נשארת שם הקדושה [ועד"ז הברור
25 וזיכרון בכל הדברים הגשמיים שבהם מקיימים
26 מצוה], באופן ד"מאלי"⁵⁸.

27 ועד יתירה מזה, שיש בכחו של החפץ שאדם
28 יעשה עמו שבועה בנקיטת חפץ של קדושה⁵⁹, ז.א.
29 שדוקא באמצעות החפץ של קדושה נפעלת שבועת
30 האדם (שלא היתה ע"י שבועת האדם בפני עצמו⁶⁰,
31 אע"פ שקדושת החפץ נעשתה ע"י האדם),
32 שמתחייב לקיים את השבועה⁶¹ [וגם שבועה מלשון

(62) "הגהות וביאורים" לתניא פ"א ("קיצורים והערות" לתניא
ע' נז). ד"ה תניא בספ"ג דנדה כו' וד"ה ועשית חג שבועות
להצ"צ (קטעים מהם נעתיקו בליקוט פירושים וכו' לתניא שם).
סה"מ תרמ"ץ ע' רלט.
(63) נדה ל, סע"ב.

(64) ושובע דקדושה הוא באופן ד"מעלין בקודש" ("עולה").
(65) חולין קלט, א. וגם בנוגע לקדושת דמים, ההלכה היא
שאינה נפקעת (רמב"ם הל' שחיטה פ"ג ה"כ ובכסף משנה שם).
ובדוגמת זה ה' אצל אברהם (גם קודם מ"ת) כאשר השביע את
אליעזר באמרו (חיי שרה כד, ב) "שים נא ידך תחת ירכי" (אף
שזה היפך הצניעות), "לפי שהנשבע צריך שיטול בידו חפץ של
מצוה" (פרש"י שם), והחפצא של מצוה היחיד קודם מ"ת ה'
במצות מילה (ראה בארוכה לקו"ש ח"א ע' 40. ח"ג ע' 760.
חט"ז ע' 213). [וצ"ע הטעם שלא השביע אותו בחפצא דקדושה
של קרבנות, שכיון שכל ענין הקרבן הוא שמשנתנה מציאותו
להיות עולה לה', מסתבר לומר, שגם בקרבנות שלפני מ"ת ישנו
הגדר דחפצא דקדושה].

(66) ויקרא א, ב.
(67) תנחומא וארא טו. שמו"ר פ"ב, ג.
(68) ראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 887 ואילך. ובכ"מ.
(69) ויש לומר הטעם לזה, שהוא מצד כח העצמות שביש
הנברא (גשמיית העולם), ש"הוא לבדו (מהותו ועצמותו) בכחו
ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש" (אגה"ק ס"כ – קל,
ריש ע"ב), שענין זה מתגלה בהעולם ע"י קיום התומ"צ בגשמיית

שענין זה הוא בעיקר בנוגע לגוף ישראל. וראה סה"ש תשמ"ח
ח"ב ע' 520 הערה 42. וש"נ.

(57) תניא פ"ד (ח, ב). אגה"ק ס"י (קיד, ב ואילך). ובכ"מ.
(58) ראה בכ"ז בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך. וש"נ.
(59) שבועות לח, סע"ב. רמב"ם הל' שבועות פ"א ה"ח. שו"ע
חור"מ ספ"ז ס"ג.

(60) ו"הדיינין שהשביעו בלא נקיטת חפץ בידו הרי אלו
טועים, וחזור ונשבע וספר תורה בידו" – רמב"ם שם הי"א,
משבועות שם. רמ"א חור"מ שם.

(61) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 271 ואילך. וש"נ.

22 כאשר קובעים בחדרו של הילד חומש, סידור,
23 קופת־צדקה וכיו"ב⁷¹ – צריכים לקבוע זאת בכזה
24 מקום ובכזה אופן, שלאחרי שקבעו זאת, לא
25 צריכים יותר את האדם הקובע, ואפילו לא את
26 הילד, שיזכור להשתמש בחומש וכיו"ב, אלא
27 כאשר הוא נכנס לחדר הרי החומש עצמו "עולה
28 מאלי" ומעורר אותו שיסתכל וילמד בו; ועד"ז
29 הסידור. ועד"ז קופת־הצדקה – מונחת בכזה מקום
30 ובאופן בולט כזה, שזה עצמו מעורר את הילד
31 שיכניס בה פרוטה לצדקה.

32 ועד"ז בכל הענינים דחינוך ילדי ישראל, ומזה
33 מובן גם בנוגע לדברי הרשות של מבוגרים,
34 ועאכו"כ ע"י קיום המצוות שלהם – שזה צריך
35 להעשות באופן, שהחפצא עצמו (שעמו עושים את
36 המצוה) – הוא "עולה מאלי", עד שזה מזכיר
37 ליהודי אודות עבודתו.

38 ח. ע"פ הנ"ל יובן הענין ד"ויהי העם
39 כמתאוננים – התחלת הספר הששי ד"שבעה ספרי
40 תורה", והשייכות עם פ' בהעלותך:

41 התוכן ד"בהעלותך את הנרות" – "עד שתהא
42 שלהבת עולה מאלי" – הוא, שעבודת היהודי
43 צריכה להיות באופן שהוא מדליק ומאיר את עצמו
44 וחלקו בעולם וכל העולם ב"נר מצוה ותורה אור",
45 עד באופן "שתהא שלהבת עולה מאלי", שגם
46 מציאות האדם (גופו הגשמי) – שמצ"ע מעלים על
47 אור הנשמה – יהי "שלהבת עולה מאלי" ב"נר
48 מצוה ותורה אור", ועד"ז גם לפעול במציאות
49 העולם, ע"י הפיכת דברים גשמיים בעולם לחפצא
50 של קדושה.

51 ומזה מובן, ששלימות העבודה היא כאשר
52 ה"בהעלותך את הנרות" "עד שתהא שלהבת עולה
53 מאלי" נפעל וחודר בכל פרטי האדם ובכל פרטי
54 העולם, מהענינים הנעלים עד הענינים הכי
55 תחתונים – שהרי העבודה באופן ד"מאלי" היא
56 אבן הבוחן שהעבודה היא בתכלית השלימות
57 ובתכלית האמת גם מצד מציאות האדם ומציאות
58 העולם (ולא רק מצד הכח העליון, או עכ"פ מכחו
59 של המדליק את הנרות), ולכן ה"ז צריך לחדור
60 בכל פרטי הדרגות, עד גם החלק הכי תחתון, שגם
61 זה יאיר "מאלי". ואדרבה: דוקא ע"ז שהתחתון

1 [וכפי שזה בפשטות ענין הנרות, שצריכים את
2 האדם המדליק בכדי להדליק את הנר, כיון
3 שהפתילה הגשמית ושמן הגשמי מצ"ע לא יכולים
4 להדליק; אבל לאחר שמדליקים אותם באופן
5 המתאים – הרי הם דולקים "מאלי", הפתילה
6 הגשמית והשמן הגשמי נעשים מקור לאור הנר
7 (וכאשר לא נשאר פתילה ושמן, הרי זה נכבה)].

8 ז. ועד"ז הוא גם בנוגע לעבודה בעניני הרשות:
9 "כל מעשיך" של יהודי צריכים להעשות "לשם
10 שמים", ויתירה מזה – "בכל דרכיך דעהו", ז.א.
11 שנוסף על כך שזהו לשם שמים (לדוגמא, שאוכל
12 בכדי שיהי לו כח ללמוד תורה ולקיים מצוות),
13 עושים מזה גופא הכשר מצוה וכיו"ב, עד
14 ש"דרכיך" גופא נעשים (חלק מ)"דעהו" עצמו⁷⁰.
15 ולא רק שלא צריכים שיהודי יעשה זאת כל פעם
16 מחדש, אלא אדרבה: דבר הרשות עצמו הוא
17 "עולה מאלי", ומעורר אותו לעבודתו.

18 וכמובן בפשטות גם אצל ילד – כמדובר לעיל
19 (ס"ב) שההוראה מ"שלהבת עולה מאלי"
20 (שהובאה בפרש"י – לבן חמש למקרא) היא לכל
21 בני, גם לטף:

העולם (כפי שיהי בשלימות הגילוי לע"ל, כמ"ש (ישעי' מ, ה)
"ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו גר")*.

ואולי יש לומר באופן אחר, שמכיון שהוא ית' כל יכול, ואינו
מוגדר בשום גדר ח"ו – הרי ביכלתו ליתן כח בהנבראים,
שלאחרי שממשיכים בהם קדושה (ע"י קיום מצותו של הקב"ה)
ה"ז "עולה מאלי". ונ"ד המדובר במ"א (לקו"ש חכ"ז ס"ע 252
ואילך. ועוד) בנוגע להתהוות הנבראים, שביכלתו ית' להמציא
הנמצאים באופן כזה שלאחרי שנמצאו לא יהיו צריכים אליו דאף
שע"פ שכל מוכרחת להיות התהוות הנמצאים באופן שיהיו תמיד
צריכים אליו (וכמבואר בתניא (שעהיה"א פ"ב. וראה בארוכה
ד"ה ת"ר נ"ח תרמ"ג ע' לו ואילך). ובכ"מ) דענין בריאת יש
מאין מחייב שכח הפועל צריך להיות תמיד בהנפעל להוותו מאין
ליש – הרי, מכיון שהוא ית' הוא "נמנע הנמנעות" (ראה שו"ת
הרשב"א סת"ח. הובא בספר החקירה להצ"צ לד, ב. סה"מ
תרע"ח ע' תכ. ועוד), הרי ההוכחות דשכל אינם ראיות באיזה
אופן היתה הבריאה. אבל בנוגע להתהוות – יש מקור בתורה, וכן
קיבל אדה"ז מרבותיו, שההתהוות היא בכל רגע ורגע מחדש
(שעהיה"א פ"א); משא"כ בנוגע להמשכת הקדושה בהנבראים,
י"ל שלאחרי שנמשך פעם הא' הקדושה בתוכו (ע"י קיום מצוה
בדבר הגשמי), הרי הקדושה "עולה מאלי", כנ"ל. ועצ"ע,
ראכ"מ.

(70) ראה לקו"ש ח"ג ע' 907. שם ע' 932. ח"י ע' 104 ואילך.

ובכ"מ.

(* וע"ד המבואר לעיל (ס"ה) בנוגע לישראל. אלא שבישראל, הרי
מציאותם גופא הוא (כביכול) העצמות, משא"כ כח העצמות בעולם
(ראה לקו"ש ח"ב ע' 75. סה"ש תשמ"ח שבהערה 56).

לחמשה דרגות – כנגד חמשה חומשי תורה, וי"ל³⁴
 שנרמזו בפרק⁷⁸ שלומדים בשבת זו: "חמשה
 תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי", ומבואר
 במפרשים⁷⁹, שצריכים לומר שלריב"ז (שהי' נשיא
 הסנהדרין, עד שבבקשתו "תן לי יבנה וחכמי"⁸⁰
 ישנו קיום לימוד התורה עד היום הזה) היו יותר
 מחמשה תלמידים, אלא שהפירוש בזה הוא – שכל
 תלמידיו, וכל התלמידים ולומדי התורה בכלל (כל
 בני" – עליהם נאמר⁸¹ "וכל בניך לימודי ה'"),
 נחלקים לחמשה סוגים ודרגות⁸².

וכך כנ"ל גם התורה מתחלקת ל"שבעה ספרי
 תורה", ול"חמשה חומשי תורה".

אחד החילוקים ביניהם (חמשה ושבעה):
 חמשה קשור בעיקר עם העבודה בקדושה
 (ובכללות – עבודת עצמו), ושבעה קאי על
 העבודה גם בעולם ("בריות"). וכפי שזה בהמדות
 (ספירות) העליונות: חמש המדות דחסד עד הוד
 כוללות את (עיקר) המדות, כידוע⁸³ שהספירה
 החמישית (הוד) היא ה"סוף ותשלום הספירות
 בעיקר המדות", והספירה הששית והשביעית (יסוד
 ומלכות) הם מקור ההשפעה לבי"ע⁸⁴, עלמא
 דפרודא⁸⁵.

וזהו מהחילוקים בין מנינם של בני" כפי שהם
 נחלקים לשבע דרגות (כנגד שבעת הנרות) – שזה
 כולל את כל הדרגות דבני", גם הדרגות התחתונות
 (עד "הרחוקים מתורת ה' כו' בריות בעלמא"),
 כנגד הדרגה הששית והשביעית; וכפי שהם
 נחלקים לחמשה – כלומדי חמשה חומשי תורה
 ופירושם כולו ("חמשה תלמידים היו לריב"ז",
 שכל ענינו הי' תורה וקדושה⁸⁶), קשור בעיקר עם
 קדושה (ה' ספירות).

(78) פ"ב מ"ט.

(79) ראה מדרש שמואל כאן, בשם הרשב"ץ.

(80) גיטין נו, ב.

(81) ישעי' נד, יג.

(82) ראה מד"ש כאן: עיין (ריב"ז ב) כללות מזגייהם שבהם
 יכולו פרטי שבחיהם (של כל התלמידים) שבבחו זה של כל א'
 וא'.

(83) סידור עם דא"ח דש, א.

(84) אזה"ת פרשתנו ס"ע שעד – בביאור החילוק דחמשה
 חומשי תורה ושבעה ספרי תורה.

(85) ראה תו"א בראשית ג, א. ובכ"מ.

(86) שזהו א' הביאורים בזה, שדוקא סמוך לפטירתו בכה
 ריב"ז ואמר איני יודע באיזו דרך מוליכים אותי (ברכות כח, ב),

1 ביותר מאיר "מאלי" באור האלקי, ה"ז מורה על
 2 שלימות ואמיתית הענין דעבודה "מאלי" (גם
 3 בדרגות הנעלות יותר). ע"ד משל הידוע⁷², שדוקא
 4 ע"י הגבהת החלק הכי תחתון של הבנין, מגביהים
 5 את כל הבנין, גם הדרגות הנעלות ביותר של הבנין.

6 עפ"ז⁷³ מובן מדוע הציווי ד"בהעלותך את
 7 הנרות" נאמר לאהרן כהן גדול (והוא קיים זאת
 8 בפועל) – כיון שענינו של אהרן הוא כמפורש
 9 במשנה⁷⁴ – ("הוי מתלמידיו של אהרן כו') אוהב
 10 את הבריות ומקרבן לתורה": יש לו אהבה אפילו
 11 ל"רחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראי' בשם
 12 בריות בעלמא"⁷⁵ (מעלתם היחידה היא בכך
 13 שנבראו ע"י הקב"ה), "ומקרבן לתורה" – הוא
 14 מקרב את ה"בריות" שנמצאים בדרגה הכי תחתונה
 15 לתורה שהיא למעלה מכל העליונים, באופן כזה
 16 שהוא מקרב אותם (ה"בריות") עצמן לתורה (ולא
 17 ח"ו לקרב את התורה אליהם⁷⁶), עד שהם נעשים
 18 "שלהבת עולה מאלי".

19 ומפעולה זו אצל בני" (שגם ה"בריות" הם
 20 "עולה מאלי") נמשך גם הכח בעולם, להאיר גם
 21 את החלק הכי תחתון שבועולס, עד באופן
 22 ד"שלהבת עולה מאלי".

23 ט. החילוק בין שני עניני העבודה הנ"ל – (א)
 24 עבודת עצמו, ו(ב) העבודה בעולם, ובפרטיות –
 25 (א) העבודה בעניני קדושה, ו(ב) העבודה בעניני
 26 העולם, עד בחלק הכי תחתון ("בריות") – הוא
 27 ע"ד החילוק בין מספר חמשה ומספר שבעה.

28 וכפי שהוא בקדושה (שמשם זה משתלשל
 29 אח"כ למטה): הן בני" והן התורה מתחלקים לשתי
 30 חלוקות: שבעת נרות המנורה הם כנגד שבעת
 31 הסוגים שבהם נחלקים כל נשמות ישראל, כנגד
 32 השבעה מדות: יש עובד מאהבה, יש עובד מיראה
 33 וכו', עד מלכות⁷⁷; ועד"ז ישנה חלוקה של בני"

(72) תו"א בראשית ד, א.

(73) בהבא להלן, ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 315 ואילך. ובכ"מ.

(74) אבות פ"א מ"ב. וראה בארוכה אדר"נ פ"ב.

(75) תניא פל"ב (מא, ב).

(76) ראה לקו"ש שם ע' 316. חט"ו ע' 198. ובכ"מ.

(77) לקו"ת ריש פרשתנו (כט, ג). – ולהעיר, שבלקו"ת שם
 לא נזכר אודות העבודה שכנגד מדת היסוד (וכן לא בהעתקתו
 שבאזה"ת פרשתנו ע' שלז). וראה אזה"ת פרשתנו ע' של, שמביא
 ע"ד מדת היסוד, ומוסיף: יסוד אינו מדה בפ"ע כ"א הוא כללות
 לכל הה' מדות הנ"ל.

את הנרות, שכוללת את הדלקת כל ז' הנרות "עד
 שתהא שלהבת עולה מאלי" – וזה נותן כח שהאור
 האלקי ד"נר מצוה ותורה אור" יגיע גם במצב של
 ירידה למטה ("ויהי העם כמתאוננים"), עד שגם
 שם יפעל הענין ד"שלהבת עולה מאלי" [שמורה
 על שלימות ואמיתית העבודה, כנ"ל] – ע"י עבודת
 התשובה, עד שלימות התשובה (מאהבה), שע"ז
 נעשה "עולה מאלי" – המעלה שבאה "מאלי"
 ע"י תשובה על החטא דוקא (שלא נמצאת אצל
 צדיקים, עד שבמקום שבע"ת עומדים אין צדיקים
 גמורים יכולים לעמוד בו⁹²) – זדונות נעשו לו
 כזכיות⁹³, עד זכיות ממש⁹⁴, "הואיל ועל ידי זה בא
 לאהבה רבה זו"⁹⁵.

ואולי יש לומר, שזהו הטעם לכך שהתחלת
 ספר הששי הוא ב"ויהי העם כמתאוננים" וזה כתוב
 בפ' בהעלותך את הנרות – כיון שהכוונה בסיפור
 זה בתורה הוא בכדי לתת כח (מהתורה) לעבודת
 התשובה [וכמרומו גם בכך שנאמר "כמתאוננים",
 בכ"ף הדמיון, כיון שבנ"י אינם שייכים
 ל"מתאוננים" ממש, אלא "כמתאוננים", בכוונה
 אמיתית – שמזה תצא המעלה דתשובה].

ומזה נמשך הכח לעשות את העבודה בעולם
 כפשוטה, וגם להפוך את הדברים הכי תחתונים
 שבעולם שיאירו "מאלי" באור אלקי.

והכח לזה בא מהספר שלפניו, החמישי –
 "ויהי² בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו
 אויבך וינוסו משנאיך מפניך" (בירור הלעו"ז),
 "ובנוחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל"
 (השראת השכינה⁶ – גילוי הקדושה).

יא. ועד"ז מובן גם בנוגע לפרשת המרגלים
 (בפ' שלח), ובהקדים השאלה: (א) כיצד יתכן
 שהתורה מספרת בפרטיות את פרשת המרגלים,
 שהיא בגנותן של המרגלים – בו בזמן שהתורה
 נזהרת לדבר אפילו בגנות בהמה אינה טהורה?⁹⁷
 (ב) ההפטורה, שצריכה הרי להיות "מענין

ועד"ז הוא גם החילוק בתורה בין החלוקה ע"ד
 הרגיל לחמשה חומשי תורה (ע"ד החמשה
 תלמידים) – כיון שעיקר ענין התורה קשור עם
 קדושה; אבל היות שהתורה צריכה גם לפעול
 בעולם שנברא בשבעת ימי בראשית (ו"כל התורה
 ניתנה לעשות שלום בעולם"⁸⁷), לכן ישנה גם
 החלוקה ב"שבעה ספרי תורה", כולל הדרגה
 הששית והשביעית, מקור ההשפעה בעולם.

י. וזה מתאים גם עם התוכן ד"שבעה ספרי
 תורה": חמשת הספרים הראשונים – שתוכנם
 הכללי מרומו בשמותיהם (בראשית, שמות, ויקרא,
 במדבר, ויהי בנסוע הארון) – קשורים (ובפרט
 התחלת הספרים) בעיקר עם קדושה (בריא
 העולם, שמות בני ישראל, ויקרא אל משה, מנין
 בני ישראל במדבר סיני⁸⁸, ויהי בנסוע הארון –
 תורה), משא"כ הספר הששי מתחיל בענין בלתי רצוי
 – "ויהי העם כמתאוננים", ולאחרי זה אודות חטא
 מרים ולאחרי זה – חטא המרגלים בפ' שלח,
 ומעשה קרח בפ' קרח וכו' [וגם הספר השביעי –
 "אלה הדברים", "דברי תוכחות"⁸⁹], כיון שמהספר
 הששי בתורה – נעשית נתינת מקום שלאחרי ריבוי
 השתלשלות תהי' ירידה בעולם, לכן מתחיל ספר
 זה בענין של ירידה בתורה עצמה [אבל בהיותו
 כתוב בתורה ה"ה כולו קדושה – ע"ד "יעקב⁹⁰
 ועשו האמורים בפרשה"⁹¹, אלא שמהסיפור בתורה
 נעשית אח"כ נתינת מקום לאחרי השתלשלות כו'
 לירידה בעולם];

אבל לאידך גיסא, הרי זה גם ספר בתורה,
 ויתירה מזה – ספר זה מתחיל בתוך ופ' בהעלותך

כי במשך כל ימי חייו של ריב"ז ה' עסק לגמרי בלימוד התורה
 וקיום המצוות* (מילוי שליחותו ועבודתו בעוה"ז), ולא ה' לו
 פנאי לחשוב אפילו אודות תיקון נפשו כו' (ראה לקו"ש חט"ז
 ס"ע 271 ואילך. וש"נ).

(87 רמב"ם הל' חנוכה בסופו (מספרי נשא ו, כג. ראה לקו"ש
 ח"ח ע' 349 ואילך).

(88 ד"מתוך חיבתו לפניו מונה אותם כל שעה" (פרש"י ר"פ
 במדבר).

(89 ספרי ופרש"י ר"פ דברים.

(90 ל' רש"י ר"פ תולדות.

(91 ראה לקו"ש ח"כ ע' 342. וראה שם ע' 114. חט"ו ע'

198. ע' 341 ואילך. ח"ל ע' 144-5. ס' השיחות תשמ"ח ח"א ס"ע
 36 ואילך.

(*) דגם זה ש"מ' שנה עסק בפרקמטיא" (ר"ה לא, טע"ב. סנהדרין מא.
 טע"א) – מובן ופשוט שר' בתכלית ושלמות הקדושה, באופן דכל
 מעשיו לשם שמים ובכל דרכי דעהו (ראה לעיל ט"ז).

(92 רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(93 יומא פו, ב.

(94 ראה לקו"ש ח"ז ע' 187 הערה 48.

(95 תניא פ"ז.

(96 ראה יבמות סג, סע"ב ואילך. ספרי ופרש"י עה"פ.

(97 פסחים ג, א. ב"ב כג, א.

בסיון, שאז נעשה "קיימא טיהרא באשלמותא" 108
דחודש סיון – המעלה ושלמות דאור הלבנה,
ודישראל הדומין ומניין ללבנה 109, והם עתידים
להתחדש כמותה 110.

ומט"ו סיון באים לט"ז – ד' פעמים ד' – סיון,
וטו"ב סיון, וח"י סיון, עד לשבת זו י"ט סיון,
שממנה נכנסים ליום ראשון כ"ף סיון – שיש בו
מעלת התשובה ומעלת הצדיקים יחד, עת רצון
תענית כ"ף סיון 111 העבודה ד"שלהבת עולה
מאלי" אבל במצב טוב:

איתא במגן אברהם 112, ש"נוהגין להתענות
עשרים בסיון בכל מלכות פולין". אעפ"כ רבותינו
נשיאינו לא נהגו כן, אפילו בזמן שכ"ק מו"ח
אדמו"ר הי' בפולין (וכמה נהגו אז להתענות שם).

ויש לומר שאין זה באופן שאצל רבותינו
נשיאינו חסרה ח"ו המעלה דתענית בעשרים בסיון,
אלא אדרבה: המעלה שבזה ישנה – שלא ע"י
תענית (ע"ד מעלת פורים שלגבי יום (שהוא)
כפורים). ובפרט ע"פ הידוע המעלה הגדולה
בעשרים בגימטריא כתר 113. ויש לומר שזהו ע"ד
המעלה דתשובה שבעבודת הצדיקים (לאתבא
צדיקאי בתיובתא 114).

ולהוסיף בהשייכות ל"מלכות פולין" דוקא: ידוע
שבעת שראשוני היהודים באו לגור בפולין, אמרו
ש"פולין" הוא מלשון "פה ליין", שכאן ילוננו בזמן
ומקום הגלות. [וזהו הטעם האמיתי לכך שאותה
אומה קראה כן למדינה דאע"פ שאיהו לא חזי
מזליהו חזי 115].

ולהוסיף, שלינה היא בלילה דוקא, ש(חושך
ה)גלות הוא בדוגמת ענין הלילה 116. ז.א. שהפירוש
ד"פה ליין" הוא – שהמגורים במקום זה הם רק
ענין של לינה, בזמן הגלות, אבל לאח"ז יצאו מזה

1 הפרשה 98, מדברת אודות שליחת מרגלי חרש ע"י
2 יהושע 99 שנפעלה בשלימותה – היפך הגמור
3 ממעשה המרגלים בפרשתנו.

4 וי"ל נקודת הביאור בזה: הכוונה בכך שהתורה
5 מספרת את פרשת המרגלים – היא בכדי לגלות את
6 העילוי שבא גם ממעשה המרגלים – וכפי שבא
7 בגלוי בהפטורה, שע"י שילוח המרגלים ע"י
8 יהושע, שי"ל שלמד זאת ממש רבינו, ויהושע לא
9 ימשיך מתוך האוהל 100, והוא "כפני לבנה" שמשקף
10 את "פני החמה" של משה 101 – נפעלה במילואה
11 שליחתו של משה ודעתו בשילוח המרגלים שהוא
12 לכבוש את הארץ. וכמודגש בקרא שיהושע הי'
13 ממרגלי משה, והוא (ביחד עם כלב) מילאו את
14 שליחתם כדבעי, עד שאמרו ש"טובה הארץ מאד
15 מאד 102.

16 [ותירה מזה: גם כוונת המרגלים היתה
17 בפנימיות לטוב ובאותה שעה כשרים היו 103,
18 כמבואר בספרים 104 – שמצד גודל מעלתם נאמר
19 ש"אין להם חלק לעזה"ב 105, כיון שהם נעלים
20 מחלק לעזה"ב].

21 ובזה רואים גם את הענין ד"שלהבת עולה
22 מאלי": ע"ז שיהושע לכאורה למד ממש לשלוח
23 מרגלים [ולהעיר ששילוח המרגלים ע"י משה הי'
24 "לדעתך" 106, ע"ד "מאלי" – הרי אח"כ הוא
25 מעצמו – "מאלי" – שלח מרגלים והם מילאו את
26 שליחתם ולאח"ז הכניס דוקא יהושע את בני
27 לארץ ישראל עם כל המעלות שבזה. ויומתק בזה
28 שיהושע הוא "כפני לבנה" – שלבנה מקבלת
29 מ"פני חמה" (משה), אבל לאח"ז נעשה זה אור
30 משלה ("עולה מאלי"), מעלת אור הלבנה.

31 יב. ויש לקשר זה גם עם כך שבשבוע דפ'
32 בהעלותך (וקורין בשבת פ' שלח בתפלת מנחה)
33 נעשית העלי' ושלמות (ויכולו 107) דחמשה עשר

(108) בראשית ב, א. וראה לקו"ת בהר מא, א. אוה"ת עה"פ.
ועוד.

(109) זח"א קנ, רע"א. ועוד.

(110) סוכה כט, א. ב"ר פפ"ו, ג.

(111) סנהדרין מב, א.

(112) נזכר במג"א אר"ח סו"ס תקפ.

(113) שם. וראה גם מג"א שם סתקס"ח סק"ח.

(114) לקו"ת שה"ש לה, ג.

(115) ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. ובכ"מ.
וראה זח"ג קנג, ב.

(116) ראה מגילה ג, א. סנהדרין צד, רע"א.

(98) טושו"ע אור"ח ר"ס רפד. שו"ע אדה"ז שם וסרפ"ג.

טווא"ח סתכ"ח. רמ"א שם סכ"ח.

(99) יהושע ב, א ואילך.

(100) תשא לג, יא.

(101) ב"ב עה, א.

(102) שלח יד, ז.

(103) ראה לקו"ת בפרשתנו (שלח) עה"פ.

(104) פרש"י שם יג, ג.

(105) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 102. וש"נ.

(106) משנה סנהדרין קה, א.

(107) סוטה לד, ריש ע"ב (כגירסת הע"י). פרש"י ר"פ שלח.

העבודה בתומ"צ מהדורות שקדמו, עד שה"הדלקה" 35
 דה"נרות" דדור זה באה כתוצאה מהעבודה והדרכה 36
 הדור שלפני זה וכו' – אבל הכח ע"ז ישנו, שמיד 37
 אח"כ – תהי' "שלהבת עולה מאלי". 38

ואדרבה: דוקא העקב שברגל, הדור הכי אחרון, 39
 יש בכחו להיות "עולה מאלי" ולהעלות את כל 40
 הדורות שלפני זה, ע"ז שהדור האחרון דהגלות 41
 נעשה הדור הראשון דהגאולה – הגאולה לכל בני"י 42
 במשך כל הדורות! 43

ובפרט שהרועה¹²⁴ אהרן הכהן שבדורנו – כ"ק 44
 מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו – הראה בגלוי את 45
 אהבתו לכל בני"י, כולל – "אוהב את הבריות 46
 ומקרבן לתורה", ע"י פעולותיו הרבות בהפצת 47
 התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה [ובפרט 48
 ע"פ הידוע¹²⁵ שבדורנו זה כבר אינם ע"ה כבדורות 49
 הראשונים, כיון שכיום יש לכל יהודי שייכות 50
 וידיעה בתורה (עכ"פ בתושב"כ, שבא יוצאים יד"ח 51
 אפילו כאשר לא ידע מאי קאמר¹²⁶)], 52

ובמיוחד – ע"י ה"קול קורא" שלו ד"לאלתר 53
 לתשובה לאלתר לגאולה¹²⁷, וההכרזה¹²⁸ 54
 שצריכים רק "לצחצח את הכפתורים", ואח"כ 55
 ההודעה שכבר סיימו גם את זה, וצריך רק להיות 56
 "עמדם הכן כולכם"¹²⁹ ללכת לקבל את פני משיח 57
 צדקנו בגאולה האמיתית והשלימה. 58

ולכן – ה"ז צריך להוסיף עוד יותר חיות ושמחה 59
 בסיום העבודה דההכנה באופן ד"עמדם הכן 60
 כולכם" להגאולה, ובפרט – ע"י הוספה ב"נר 61
 מצוה ותורה אור" ובאופן שזה יגיע ויאיר בכל 62
 הסביבה. עד – בכל העולם כולו. 63

ותיכף ומיד ממש – הולכים כולם לארץ 64
 הקודש, בירושלים עיר הקודש, להר הקודש, לבית 65
 המקדש (השלישי) ולקדש הקדשים, "בנערינו 66
 ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"¹³⁰. 67

1 ויבואו למקום האמיתי של כל יהודי – ארץ
 2 ישראל, בגאולה האמיתית והשלימה. אבל לאידך
 3 גיסא – הרי זה בכל-זאת באופן ד"לין", דאע"פ
 4 שעדיין נמצאים בגלות הרי הקב"ה עוזר וישנו
 5 מקום ללון במנוחה (לפי ערך).

6 וכפי שהי' בשנים הטובות בפולין, שבנ"י גרו
 7 שם במנוחה¹¹⁷, ובזמנים מיוחדים – באופן ש"כל
 8 שרי המדינות גו' מנשאים את היהודים"¹¹⁸, כידוע
 9 שכמה משרי הממשלה נהגו לתת את נכסיהם בידי
 10 יהודים [משה'קע" – כפי שהגויים קראו להם,
 11 דמזליהו חזו בחי' משה שבכא"א מישראל¹¹⁹]
 12 שבנ"י ינהלו אותם, ובנ"י ניצלו זאת לענינים טובים
 13 וקדושים לפי דעתם דבנ"י ושכלם ("לדעתך"), ע"ד
 14 "ונצלתם את מצרים"¹²⁰ (היפך ממה שהגויים נצלו
 15 את הנכסים כאשר היו בידיהם, כידוע).

16 ובזה ישנו רמז בעבודת השם (כידוע¹²¹
 17 שצריכים ללמוד הוראה מכל דבר ששומעים או
 18 רואים): לכל לראש על יהודי לדעת, שגלות היא
 19 חושך ולילה, ורק שלנים שם (אבל אין זה המקום
 20 והמצב האמיתי שלו). וביחד עם זה – צריך לדעת
 21 שיש לנצל את ה"פה לין" גופא (באופן ד"עולה
 22 מאלי") לטוב וקדושה – עד שאצל היהודי נעשה
 23 לא איברי לילה אלא לגירסא¹²² – ע"י ניצול
 24 המנוחה שבמקום (להוספה ב) לימוד התורה, כולל
 25 גם בפשטות במדינת פולין בפשטות – לספק
 26 במקום שדרוש רב ומורה דרך, וכאלו שיתעסקו
 27 להחזיר בתשובה את בני"י הדרים שם וכו'.

28 יג. ובכל זה מתוסף הדגשה בדורות האחרונים,
 29 בעקבתא ועקבתא דעקבתא דמשיחא ובפרט בדורנו
 30 זה, דור האחרון דגלות:

31 אע"פ ש"אכשור דריי"¹²³ (בתמי'), ובפרט
 32 בעקבתא דעקבתא דמשיחא כמבואר בחותם מסכת
 33 סוטה, שגם המעלות דדור זה באים כהמשך להדורות
 34 שלפני זה, ומקבלים את כל הכחות ואת ריבוי

(117) ראה זח"ג סז, ריש ע"ב. ועור.

(118) ראה שו"ת הרמ"א סצ"ה: עדיף טפי פת חריבה ושלוח
 במדינות אלו [פולין].. אשר אין שנאתם גברו עלינו כמו במדינת
 אשכנז, מי יתן והי' עד ביאת משיחנו. וראה גם תשובות מהרי"ל:
 ביושבי תחת המלך מפולין מלכות קרקוב וסביבותי' אשר מקדם
 ומאז חשבו לפליטה לבני גולה.

(119) מג"א ט, ג.

(120) שמות ג, כב.

(121) כש"ט סקצ"ז ואילך. וש"נ.

(122) ראה עירובין סה, א. רמב"ם הל' ת"ת פ"ג הי"ג.

(123) יבמות לט, ב. וש"נ.

(124) שכן נקרא אהרן במקרא מפורש "שלושת הרועים" (זכרי'
 יא, ח. וראה תענית ט, סע"א).

(125) ראה תו"א מקץ מא, א. סה"מ תקס"ח ח"ב ס"ע תרמט
 ואילך.

(126) שו"ע אדה"ז חאו"ח ס"ג. הל' ת"ל שלו פ"ב סי"ב-יג.

(127) נדפסו באג"ק שלו ח"ה ע' שסא ואילך. שעז ואילך. תח
 ואילך. ח"ו ע' תל ואילך.

(128) ראה שיחת שמח"ת תרפ"ט.

(129) ראה אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ד ע' רעט. "היום יום"
 טו טבת. ובכ"מ.

(130) בא יו"ד, ט.

בס"ד. חלק משיחת ש"פ בהעלותך, י"ט סיון ה'תנש"א.

– ע"ד כולל חב"ד –

1 "מנורה", "מקשה זהב עד ירכה עד פרחו
2 מקשה היא" – קאי על כללות נש"י, "מנורת זהב
3 כולה" (כמ"ש בהפטורה דפרשתנו – בהעלותך).

4 ותוכן הציווי ד"אל מול פני המנורה יאירו שבעת
5 הנרות" – שכל פרטי הענינים ד"שבעת הנרות", ז'
6 הסוגים דנשמות ישראל שמתחלקים לז' מדרגות
7 בעבודת ה', יתאחדו ויתכללו בה"מנורה" שהיא
8 ה"כלל" דשבעת הנרות, עד ל"פני המנורה",
9 הפנימיות דהמנורה, "פנימיות רצון העליון הנמשך
10 ומאיר מול פני המנורה"¹⁰.

11 ויש להוסיף, שענין זה שייך גם בכאור"א
12 מישראל בפרט – כי, בכל נשמה פרטית ישנם כל
13 ז' המדות שכנגדם הם ז' אופני העבודה דשבעת
14 המדות, היינו, שבכל נר ("נר ה' נשמת אדם")
15 ישנם בפרטיות "שבעת הנרות"; ועז"נ "אל מול
16 פני המנורה יאירו שבעת הנרות" – שהעבודה
17 בפרטי שבעת המדות מוארת וחדורה בהכלל
18 (העצם) דהנשמה, ועד לשרש הנשמה כפי
19 שמושרשת בעצמותו ית' ("פני המנורה").

20 ג. ויש לומר, שענין זה שייך ומודגש במיוחד
21 ב"כולל חב"ד":
22 לכל לראש – בהשם "כולל חב"ד": "חב"ד",
23 חכמה בינה דעת – הם השורש ומקור דשבעת
24 המדות¹¹, "שבעת הנרות". ו"כולל חב"ד" – הוא
25 הכלל דחב"ד ובמילא גם הכלל דשבעת המדות
26 (נרות), כללות המנורה.

27 ועוד ועיקר – בהעבודה ד"כולל חב"ד": תוכן
28 העבודה דכולל חב"ד היא העזר והסיוע ל(כאור"א
29 מ)ישראל, אנשים נשים וטף, עזר גשמי, צדקה
30 כפשוטה, ועזר רוחני, צדקה רוחנית, ע"י הפצת
31 התורה והיהדות והפצת המעיינות חוצה, שע"י
32 נעשית ההתאחדות וההתכללות דכל בני

1 א. בקשר למסיבת המלוה מלכה לטובת
2 המוסד כולל חב"ד שמתקיימת במוצאי ש"ק
3 פרשת בהעלותך – יש להזכיר ולעורר ע"ד גודל
4 המעלה והחשיבות דכולל חב"ד:

5 ידוע ומפורסם ע"ד גודל החיבה וההשתדלות
6 של רבותינו נשיאינו לטובת כולל חב"ד, החל
7 מאדמו"ר הזקן, מייסד הכולל ונשיאו, אשר, בכ"כ
8 אגרות קודש שלו¹ הפליא והגדיל במעלת הצדקה
9 דכולל חב"ד, "צדקת ארץ הקודש", וחלקם נדפסו
10 ביחד עם ספר התניא (ע"י בני הגאון המחבר) בתור
11 חלק רביעי דספר התניא², ובהמשך לזה השתדלו
12 לטובת כולל חב"ד כל רבותינו נשיאינו (ממלאי
13 מקומו גם בנשיאות הכולל) בדורות שלאח"ז, עד
14 לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו.

15 וכיון שבהשגחה פרטית מתקיימת המסיבה
16 לטובת הכולל במוצאי ש"ק – יש לקשר זה עם
17 פרשת השבוע, פרשת בהעלותך, כדלקמן.

18 ב. "בהעלותך את הנרות אל מול פני המנורה
19 יאירו שבעת הנרות"³:

20 "שבעת הנרות" – קאי על נשמות ישראל כפי
21 שנחלקים לז' סוגים, "כי הנשמה קרוי' נר, כמ"ש⁴
22 נר ה' נשמת אדם"⁵, שדולק ומאיר (באופן
23 ד"בהעלותך", "עד שתהא שלהבת עולה מאלי"⁶,
24 כנ"ל בארוכה) ע"י "נר מצוה ותורה אור"⁷, וכיון
25 שיש ז' מדרגות בעבודת ה', יש עובד מאהבה
26 וכו"⁵, כנגד שבעת המדות, מתחלקים נשמות
27 ישראל לז' סוגים, "שבעת הנרות".

(1) ראה לדוגמא אג"ק אדה"ז ס"א. ס"ג.ה. ועוד.

(2) ראה תניא אגה"ק ס"ד: "צדקת א"י (ש)היא צדקת ה' ממש,
כמ"ש תמיד עיני ה' אלקין בה, והיו עיני ולבי שם כל הימים,
והיא שעמדה לנו לפדות חיי נפשנו כו". ושם ס"ח: "זריעת
הצדקה.. שזורעין באה"ק התחתונה.. שהזריעה נקלטת תיכף ומיד
בארץ העליונה בלי שום מניעה ועיכוב בעולם מאחר שאין שום
דבר חוצץ ומפסיק כלל בין ארצות החיים כי זה שער השמים,
משא"כ בחו"ל".

(3) פרשתנו ח, ב.

(4) משלי כ, כז.

(5) לקו"ת ריש פרשתנו.

(6) פרש"י ר"פ פרשתנו.

(7) משלי ו, כג.

(8) פרשתנו שם, ד.

(9) זכרי' ד, ב.

(10) לקו"ת שם ל, סע"ד.

(11) ראה תניא פ"ג: "חב"ד נקראו אמות ומקור למדות כי

המדות הן תולדות חב"ד".

ועוד והוא העיקר – שע"י ההוספה במצות ³¹
הצדקה ²⁰ ש"מקרב את הגאולה" ²¹, ובפרט צדקת ³²
ארץ ישראל, מקרבים וממהרים ומביאים תיכף את ³³
הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, ³⁴
שאו תהי' ההתאחדות וההתכללות האמיתית דכל ³⁵
בני, "שבעת הנרות", כמ"ש ²² "עוד אקבץ עליו ³⁶
לנקבציו", שמתקבצים ונעשים מציאות אחת, ³⁷
"מנורת זהב כולה", "מקשה זהב עד ירכה עד פרוה ³⁸
מקשה היא". ³⁹

ובפשטות – ש"בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ⁴⁰
ובבנותינו" ²³ מתקבצים מארבע כנפות הארץ (מכל ⁴¹
שבע הארצות, "מאשור וממצרים וגו'" ²⁴) ובאים ⁴²
לארצנו הקדושה, לירושלים עיר הקודש ולבית ⁴³
המקדש, בית המקדש השלישי, שהוא גם משולש, ⁴⁴
כיון שכולל כל הבתי-מקדשות (גם בית ראשון ובית ⁴⁵
שני) ²⁵, ורואים הדלקת המנורה ע"י אהרן בפועל ⁴⁶
ממש, ותיכף ומיד ממש – בין הערביים דיום ⁴⁷
הש"ק זה ²⁶, לפני סעודה שלישית [הקשורה עם ⁴⁸
הגאולה השלישית וביהמ"ק השלישי] ²⁷, ועאכו"כ ⁴⁹
לפני סעודה רביעית, "מלוה מלכה", "סעודתא ⁵⁰
דדוד מלכא משיחא" ²⁸, רגל הרביעי שבמרכבה ²⁹
[הקשורה עם הגאולה כפי שנמנית בתור גאולה ⁵²
רביעית (גאולה מארבע גלויות) ³⁰], שבה יהי' ⁵³
"הכסא שלם" ³¹, כסא של ד' רגלים ³², תיכף ומיד ⁵⁴
ממש. ⁵⁵

1 ("כולל"), הן בצדקה גשמית ¹², ש"מתוך שגומל ¹
חסד בגופו לחבירו הוא מכיר שהוא אוהבו ובא ²
לידי אחוה ושלום" ¹³, והן (ועאכו"כ) בצדקה ³
רוחנית, שעל ידה נעשית האחדות וההתכללות דכל ⁴
בני ("כולל") עם הקב"ה, באופן ש"אל מול פני ⁵
המנורה יאירו שבעת הנרות". ⁶

7 ויש להוסיף, שהענין ד"אל מול פני המנורה ⁷
יאירו שבעת הנרות" נעשה ע"י נשיאי הכולל, ⁸
רבותינו נשיאינו שבכל דור, מאדמו"ר הזקן ועד ⁹
לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, כי, "הנשיא הוא ¹⁰
הכל" ¹⁴, להיותו "ראש בני ישראל", בדוגמת ¹¹
ה"ראש" שכולל החיות דכל אברי הגוף, וממנו ¹²
מתפשטת החיות לכל אברי הגוף, ועל ידו נעשית ¹³
ההנהגה דכל הגוף ¹⁵, ודוגמתו בנמשל, שעל ידי ¹⁴
נשיא הדור נמשכים כל ההשפעות הרוחניים ¹⁵
והגשמיים ¹⁶ לכל אנשי הדור, ועוד ועיקר, שעל ידו ¹⁶
מתאחדים ומתכללים כל אנשי הדור להיות "מנורת ¹⁷
זהב כולה" בפועל ובגלוי ¹⁷, ועד ש"אל מול פני ¹⁸
המנורה יאירו שבעת הנרות", שנעשים מוארים ¹⁹
וחדורים בהאור דפנימיות המנורה, "פנימיות רצון ²⁰
העליון", שנמשך ומאיר ע"י פנימיות התורה ²¹
שנתגלתה בתורת החסידות דרבותינו נשיאינו, שעל ²²
ידה נעשית האחדות דפנימיות (סתים) הנשמה עם ²³
הפנימיות (סתים) דהקב"ה ¹⁸.

25 ד. ויה"ר שכאו"א מהמשתתפים ועוזרים ²⁵
ומסייעים (בנשמתם בגופם ובממונם) לכולל חב"ד ²⁶
יהי' בעצמו בבחינת "כולל חב"ד", עי"ז שעבודתו ²⁷
הפרטית תהי' באופן ד"אל מול פני המנורה יאירו ²⁸
שבעת הנרות", ויפעל כן גם בהזולת, ועד ²⁹
להפעולה בכל בני ¹⁹.

12 ומעלה יתירה בצדקת ארץ ישראל – שבה מודגשת ביותר ¹²
אחדותם של כל בני, כיון שלכאו"א מישראל יש חלק בארץ ¹³
ישראל (ד' אמות או אמה אחת), כפי שמצינו להלכה בנוגע ¹⁴
לפרובול (ראה לקו"ש ח"כ ע' 309 בהערות. וש"נ).

13 פרש"י ברכות ה, רע"א.

14 פרש"י חוקת כא, כא.

15 ראה תניא פ"ב.

16 ומודגש בפרשת השבוע – שכשאמר משה "מאין לי בשר ¹⁶
לתת לכל העם הזה", השיב לו הקב"ה "אספה לי שבעים איש ¹⁷
גו' ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם וגו'" (יא, יג ¹⁸
ואילך), היינו, שגם השפעת בשר גשמי צ"ל באמצעות משה דוקא ¹⁹
(ראה לקו"ת פרשתנו לא, ד. לג, ב. סה"מ תר"ס ע' קיב. סה"מ ²⁰
קונטרסים ח"ב שלג, ב. ועוד).

17 כמודגש בהתחלת הכתוב "ראיותי והנה מנורת זהב כולה".

18 ראה זח"ג עג, א. לקו"ת ויקרא ה, ג. נציבים מו, א. ובכ"מ.

19 ולהעיר, שבתיתב "כולל" מרומז שנוסף לכך שכל

המשתתפים כבר הם כלל אחד, משתדל כאו"א מהם להיות ¹
"כולל" עוד משתתפים, ועד להכלל הכי גדול דכל בני.

20 ובאופן ד"בהעלותך את הנרות", "עד שתהא שלהבת ²⁰
עולה מאליה": "שלהבת" – שנתנית הצדקה היא באופן שנעשית ²¹
"מטבע של אש" (ראה לקו"ש חכ"ו ע' 229 ואילך. וש"נ), ²²
וב(מטבע של) אש" גופא עד ל"שלהבת"; "שלהבת" עולה – ²³
עלי' והוספה בנתינת הצדקה, הן בכמות והן באיכות; "שלהבת ²⁴
עולה" מאל"ה – שידו נעשית "יד המחלקת צדקה לעניים" (תניא ²⁵
פכ"ג) מאל"ה, ע"ד "מנפשי" כרע" (כנ"ל בארוכה).

21 ב"ב יו"ד, א. וראה תניא פל"ז.

22 ישע"י נו, ח.

23 בא יו"ד, ט.

24 ישע"י יא, יא.

25 ראה זח"ג רכא, א.

26 ראה רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ג הי"א: "אין מחנכין ²⁶
את המנורה אלא בהדלקת שבעה נרות" בין הערביים".

27 ראה לקו"ש חכ"א ע' 84 ואילך. וש"נ.

28 סידור האריז"ל במקומו. ועוד.

29 זהר ח"א רמח, ב. ח"ג רסב, ב. ובכ"מ.

30 ראה לקו"ש חט"ז ע' 91. וש"נ.

31 פרש"י ס"פ בשלה.

32 ראה צפע"נ עה"ת ר"פ ויצא. וש"נ.

לקוטי שיחות פרשת בהעלותך כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

24 כיצד ייתכן לומר לפי דיעה זו ש"ענינו הוא, שאין
25 "דבר אבוד", תמיד אפשר לתקן?"

ב.

ההסבר הפשוט לשאלה זו, והקושי לגבי קטן
וגר

26 באופן פשוט ביותר אין זאת שאלה כלל, שהרי גם
27 לדעת רבי, ש"רגל בפני עצמו הוא", חובת פסח שני
28 חלה רק כאשר לא הקריבו בראשון, ומי שהקריב פסח
29 בראשון אסור לו להביא פסח שני, ויתר-על-כן: גם
30 כאשר נמנע להקריב בראשון במזיד – "הרי זה מקריב
31 בשני", ואז הוא פטור מן הכרת¹⁰, ואם-כן יוצא שגם
32 לדעתו מתאים לומר ש"ענינו (של פסח שני) הוא,
33 שאין "דבר אבוד".

34 וכך אכן היה למעשה מלכתחילה – בחידוש
35 המצווה שניתנה כדי לתקן, הרי כדי שלא ייגרם מצב
36 של "נגרע" לגבי ה"טמאים לנפש אדם" בא ציווי ה'¹¹
37 "איש איש כי יהיה טמא לנפש או בדרך רחוקה לכם...
38 בחודש השני בארבעה עשר יום בין הערביים יעשו
39 אותו".

40 ודעת רבי שפסח שני "רגל בפני עצמו הוא"¹² היא
41 בעיקר לגבי הפרט ש"חייבין עליו (על פסח שני בפני
42 עצמו) כרת", "כיצד¹³, מי ששגג או נאנס ולא הקריב
43 בראשון, אם הזיד ולא הקריב בשני חייב כרת"¹⁴.

44 אך עדיין לא מובן: מן הסיבה ש"רגל בפני עצמו
45 הוא" סובר רבי¹⁵ (וכך פוסק הרמב"ם¹⁶) שגם "גר
46 שנתגייר בין שני פסחים וכן קטן שהגדיל בין שני

א.

אימרת הרבי הרי"צ נ"ע על פסח שני,
והשאלה עליה

1 ידועה אימרתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר בקשר לפסח
2 שני¹: "ענינו של פסח שני הוא, שאין "דבר אבוד",
3 תמיד אפשר לתקן. אפילו מי שהיה טמא, מי שהיה
4 בדרך רחוקה, ואפילו "לכם"², שהיה זה מרצונו, בכל
5 זאת ניתן לתקן".

6 יש להבין: אמנם לפעמים ההסברים של פנימיות
7 התורה מבוססים על אחת מן הדיעות שבנגלה
8 שבתורה³, אפילו כאשר ההלכה היא כדיעה אחרת,
9 שהרי אלו ואלו דברי אלקים חיים⁴ וחובה היא לברך
10 ברכת התורה לפני לימוד דברי בית שמאי, למרות
11 ש"בית שמאי במקום בית הלל איננה משנה"⁵,

12 בכל זאת, הרי הדברים מתקבלים יותר אם הם
13 מתאימים גם לדיעה שההלכה כמותה, ובמיוחד במקרה
14 זה, כאשר הביטוי הוא שזהו "ענינו" של פסח שני.

15 ולכאורה: אכן, לפי הדיעה⁶ שפסח שני "תשלומין
16 דראשון הוא", מובן שנאמר על פסח שני ש"ענינו הוא,
17 שאין "דבר אבוד", תמיד אפשר לתקן",

18 וכך גם לגבי הדיעה⁷ ש"תקנתא דראשון הוא",
19 שהתורה מציינת כיצד ניתן לתקן באמצעות הקרבת
20 פסח שני אי-הקרבה בפסח ראשון במזיד.

21 אך לפי דעת רבי, שהלכה כמותו⁸, שפסח שני "רגל
22 בפני עצמו הוא", ו"אין השני תלוי בראשון אלא חיוב
23 בעצמו כמו שאר הרגלים"⁹,

(10) שם ה"ב. וחזר בו ממש"כ בסהמ"צ שם דלרבי "אם הזיד בראשון
והקריב בשני הוא חייב" – כמ"ש בתשובת הר"א בן הרמב"ם בס' מעשה
נסים שם*. וראה ביאור הרי"פ פערלא לספהמ"צ רס"ג מ"ע נו (רמ, א.ג.
רמג, ד).

(11) פרשתנו שם, י"א.

(12) ראה שאלת ר"ד הבבלי בס' מעשה נסים שם. ביאור הרי"פ שם.
ועוד.

(13) רמב"ם שם סה"א וה"ב. וראה הערה 17.

(14) משא"כ לדעת ר"נ ור"ח בן עקיבא שם (צג, ב) ששגג בראשון
והזיד בשני פטור.

(15) פסחים שם, ע"א "במאי קמיפלגי", פרש"י שם ד"ה חייבין, וראה
פרש"י שם סד"ה חייב כרת.

(16) שם ה"ז.

(1) היום יום ע' נג.

(2) פרשתנו ט, יוד.

(3) וכמו הביאור בלקו"ת (נצבים מה, סע"א) בענין שופר של ר"ה
של יעל פשוט, שאין הלכה כן (טושו"ע ואדה"ז או"ח ר"ס תקפו).

(4) עירובין יג, ב.

(5) ברכות לו, רע"ב. וש"נ. וראה בארוכה לקוטי לוי"צ אגרות-קודש
ע' רסו. לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 249.

(6) דעת ר' נתן פסחים צג, א. וראה ביאור ג' הדיעות דלקמן בתשובות
ר"א בן הרמב"ם (בס' ברכת אברהם סי' ד – נעתק בשינויים בכס"מ הל'
ק"פ פ"ה ה"ב. וס' מעשה נסים סי' ז). וראה לעיל ע' 128 ואילך.

(7) דר' חנינא בן עקיבא.

(8) רמב"ם רפ"ה מהל' ק"פ. ספה"מ מ"ע נו.

(9) לשון הר"א בן הרמב"ם שם בס' ברכת אברהם.

(*) וכן מ"ש בפרש"י פסחים שם ד"ה תשלומין ד"חייב כרת על הראשון ואפילו עשה את השני" כתב באור חדש שם שזהו רק לדעת ר"ג ולא לדעת רבי. אבל בצל"ח
שם שרשי" ס"ל כן גם אליבא דרבי. וראה ביאור הרי"פ שם. ואכ"מ.

22 ש"רגל בפני עצמו הוא", מבטאת יותר את הענין
23 ש"אין דבר אבוד" מאשר שאר הדיעות, ש"תשלומין
24 דראשון הוא", או "תקנתא דראשון הוא", כדלהלן:
25 לפי הדיעות שפסח שני הוא "תשלומין דראשון"
26 או "תקנתא דראשון", הרי הזמן העיקרי להקרב פסח
27 ראשון הוא ב"ד ניסן, אלא שניתן "להשלים" או
28 "לתקן" את החובה של פסח ראשון החלה עליו, אך
29 התורה לא קבעה זמן אחר לפסח²¹.

30 אך לא כן לדעת רבי, ולפי דיוקו בהתבטאותו "רגל
31 בפני עצמו הוא". לפי זה נתנה התורה, בנוסף לזמן של
32 פסח ראשון, רגל – זמן ב"ד אייר להקרב פסח.
33 כאשר מקריבים את הפסח ב"ד אייר, הרי זה, בנוסף
34 להשלמת החסרון של אי-הקרב פסח הראשון²², גם
35 הקרב פסח בפני עצמו²³, י"ד אייר הוא זמנו של
36 הפסח – "מועדו"²⁴ של פסח²⁵.

37 כלומר, לדעתו של רבי אין חייבים בפסח שני מפני
38 שנשארה חובת קרבן פסח מ"ד ניסן (כדיעות שזהו
39 תשלומין או תקנתא) אלא מפני ש"ד באייר הוא זמן
40 שבו חייבים להקריב קרבן פסח, אם לא הקריבו ב"ד
41 ניסן.

42 (מי שהקריב את הפסח בראשון איננו צריך להקריב
43 בפסח שני, מפני שקיים רק קרבן אחד על יציאת
44 מצרים).

45 ולפיכך, באימרה "פסח שני ענינו הוא, שאין דבר
46 אבוד" אין הכוונה רק לכך ש"תמיד אפשר לתקן" דבר
47 שכבר הפסידו ומשלימים אותו באופן כללי, אלא²⁶

1 פסחים חייב לעשות פסח שני". ואם-כן כיצד ייתכן
2 להסביר לגבי גר וקטן הללו ש"ענינו (של פסח שני)
3 הוא, שאין "דבר אבוד" – הם לא היו כלל חייבים
4 בפסח ראשון?!¹⁷

ג.

הסבר דחוק לגבי הקטן שהגדיל בין שני הפסחים

5 על "קטן שהגדיל בין שני פסחים" שהוא "חייב
6 לעשות פסח שני", אפשר להסביר (באופן דחוק,
7 לפחות) כיצד ייתכן לומר לגבי שקיים בפסח שני
8 הענין ש"אין דבר אבוד": קטן נמנה על קרבן פסח,
9 וקיימת אף דיעה ש"שה לבית אבות" הוא
10 מדאורייתא¹⁸. יתר-על-כן: הרמב"ם¹⁹ פוסק ש"אם
11 שחטו עליו – על קטן – בראשון, פטור (מפסח שני)".
12 רואים אפוא שיש לו קשר למצוות קרבן הפסח²⁰. ולכן,
13 במקרה שלא שחטו עליו בראשון, והגדיל בין שני
14 פסחים, הרי הדין ש"חייב לעשות פסח שני" מהווה
15 כעין תשלומין, "וענינו הוא, שאין דבר אבוד" (לגבי
16 פסח ראשון, שהרי אם היו מקריבים עבורו בראשון
17 היה פטור מפסח שני).

18 אך עדיין קשה, כיצד ניתן לומר גם לגבי גר
19 שנתגייר, שלא היה לו שום קשר לפסח ראשון, ש"אין
20 דבר אבוד"?

ד.

דוקא דעת רבי מבטאת את ענין התיקון

21 ההסבר לענין זה הוא, שאדרבא, דוקא דעת רבי

בשני פוטרתו מכרת שהזיד בראשון (כנ"ל ס"ב והערה 10), כי גם לדעתו
הוא תשלומין לראשון כבפנים, אלא שהוא בשלימות יותר, כדלקמן.
(23) אלא שלדעת הרמב"ם בסהמ"צ (הנ"ל הערה 10) לרבי כשהזיד
בראשון אין הקרבנו בשני פוטרתו מכרת, כי התורה נתנה הזמן דפ"ש
בתור תשלומין, רק באם לא הפקיע א"ע, כמו מי שה" טמא או בדרך
רחוקה שאין עליו חיוב פסח (ראה צפ"ע שבהערה 35), או אפילו כשיש
עליו חיוב אלא שנאנס באונס אחר, או שגג, משא"כ כשה" לו הזמן
דפסח וכן החיוב דפסח אלא שהזיד ולא הקריב, לא ניתן לו הזמן דפ"ש
בתור תשלומין לפ"ד.
(24) פסחים שם ס"ע.

(25) שזהו חילוק הלשון "רגל בפ"ע" והלשון "מצות עשה בפני עצמו
ודוחה את כו" (שהביא הרמב"ם שם לפניו), כי "מצות-עשה בפ"ע"
מורה על החיוב גבאי, ו"רגל בפ"ע" על הזמן.
(26) ואולי מרמזו בכפל הלשון: "מען קען אלעמאל פאריכטען אפילו
מי שה" טמא, מי שה" בדרך רחוקה. און אפילו לנס דאס איז געווען
ברצונו, פונדעסטוועגן קען מען מתקן זיין (=תמיד ניתן לתקן, אפילו מי
שהיה טמא, מי שהיה בדרך רחוקה. ואפילו לנס שזה היה ברצונו, בכל
זאת ניתן לתקן)". דלכאורה "פונדעסטוועגן .. מתקן זיין" מיותר.

ו"ל שב' ענינים בזה: "עס איז ניטא קיין פארפאלען מען קען
אלעמאל פאריכטען (אין אבוד! תמיד ניתן לתקן)", הכוונה לתשלומין

(17) להעיר שהרמב"ם שם לא כתב הא דגר שנתגייר וקטן שהגדיל
חייבין בפ"ע – בהמשך להלכה א' ד"רגל בפ"ע הוא", כ"א כמה הלכות
לאח"י, וגם לא הזכירם בסהמ"צ שם כשמכריח דמצוה בפ"ע הוא.
ולהעיר ממאירי פסחים שם: פסח שני אינו תשלומין של ראשון אלא
מצוה בפ"ע הוא .. מכל-מקום מי שלא היתה עליו תורת חיוב בראשון
אין בו חיוב שני כלל. ולשיטתנו מיהא גר שנתגייר בין שני פסחים או
קטן שהגדיל אינן חייבין בפ"ע כלל.
אבל ראה רש"י פסחים שבהערה 15. ומלשוננו שם בסד"ה חייב,
משמע קצת לדעת רבי גר הנ"ל שלא הקריב בשני חייב כרת. ואכ"מ.
(18) ראה נדרים לו, א.

(19) שם ה"ז.
(20) ראה כס"מ שם, ובמפרשי הרמב"ם שם. צפ"ע הלכות נזירות
פ"ב ה"ט (כ, א), וראה לקו"ש [המתורגם] ח"י"ז ע' 255 (ס"ז), ובארוכה
לקו"ש חכ"ו ע' 69 ואילך.

(21) וכמפורש בפסחים שם (ע"ב) לדעת ר"נ "קרבן ה' לא הקריב
במועדו בראשון", אבל להעיר מדעת ר"ח בן עקביא שם. וראה מ"ש הר"ד
הבבלי שם לדעתו: כי הוא סובר, כי הזמן הוא זמן אחד מדובק לענין
חיוב עש"י כ' ע"ש.

משא"כ לדעת רבי – ראה לקמן בפנים.

(22) עפ"ז מובן בפשטות מה שלדעת רבי דרגל בפ"ע הוא הקרבנו

27 אחריה עבודה, והעבודה שלאחריה "גומרת ומתממת
28 את הדבר", היא משלימה את העבודה הקודמת.
29 [ולכן, נאמר לגבי העבודות הקודמות ש"אף-על-פי
30 שהזרים מוזהרים שלא יתעסקו בעבודה מעבודות
31 הקרבנות, אין חייבין מיתה אלא על עבודה תמה].
32 זאת בדומה לשני הענינים שנמצאים בצדקה³³: "די
33 מחסורו אתה מצווה עליו לפרנסו... אשר יחסר לו,
34 אפילו סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו", ונוסף על
35 כך – "לעשרו", למרות שאין הדבר חסר לו.

ו.

ה"שלימות" שבתשלומין

36 כך יש לומר שהקביעה ש"אין השני תשלומין
37 לראשון אלא רגל בפני עצמו"³⁴ באה לציין שאין כאן
38 "תשלומין" במשמעות של השלמת החסר, אלא "רגל
39 בפני עצמו" – הדבר מתרחש בשלימותו.
40 ובמשמעות זו קיים ענין התשלומין גם אצל גר
41 שנתגייר, שלמרות שלפניו כן אסור היה לו להקריב³⁵,
42 גם לגביו "אין דבר אבוד" – אין הוא מאבד את
43 השלימות שבהקרכת הפסח.
44 דברים אלו יומתקו יותר לפי דיוקו הידוע של
45 חיד"א³⁶ בביטוי "גר שנתגייר", ולא "גוי שנתגייר" כפי
46 שאומרים "עבד שנשתחרר", "קטן שהגדיל", ועוד –
47 כיוון שכבר לפני גיורו בפועל הוא כבר גר. יש לו, עוד
48 בהיותו גוי, ניצוץ של נשמה קדושה³⁷, אלא שעם גיורו
49 הגיע הדבר אל הגילוי, ואם-כן יוצא שגם בפסח ראשון
50 היה לו קשר מסויים לפסח³⁸, ופסח שני מהווה
51 תשלומין – מלשון שלימות – בקשר שלו אל פסח
52 ראשון.

1 לכך שהדבר נעשה בדיוק בכל פרטיו²⁷, הפעולה
2 מתרחשת בשלמותה²⁸.
3 לפי זה מובן ענינו של "גר שנתגייר בין פסח ראשון
4 לפסח שני וקטן שהגדיל בין שני פסחים", שהעבודה
5 שהם "חייבין לעשות פסח שני", למרות שלא החזירו
6 את עשיית הפסח, שהרי אין הוא בא רק כדי להשלים
7 את המחסור של העבר, אלא הוא יוצר חובה בפני
8 עצמה בזמן י"ד באייר²⁹, ולכך שייכים גם הגר והקטן
9 הללו, שהרי במצב שבו הם נמצאים ב"ד אייר הם
10 חייבים במצוות.

ה.

שתי המשמעויות של המושג "תשלומין"

11 לפי המוסבר לעיל יש לומר שגם לדעת רבי מהווה
12 'פסח שני' תשלומין. לביטוי "תשלומין" יש שתי
13 משמעויות: א) השלמת מחסור, גרעון. ב) שלימות –
14 למרות שאין חסרון בדבר, בכל זאת נוספת בו שלימות.
15 וזאת בדומה לביטוי "תמימה" בקשר ל"שנה":
16 הגמרא³⁰ אומרת, ש"תמימה" היא "להביא את חודש
17 העיבור", למרות שגם ללא חודש העיבור היא נקראת
18 שנה³¹, בכל זאת חסר בה.
19 וכך אומרים גם לגבי עבודת בית המקדש³², שיש
20 עבודה שאינה תמה, אם "יש אחריה עבודה", כדוגמת
21 "שחיטה, קבלה והולכה שיש אחריה זריקה".
22 "[עבודה תמה" היא "עבודה שהיא גומרת ומתממת
23 את הדבר" – כדוגמת זריקה והקטרה, ניסוך המים
24 וכדומה] –
25 למרות שאין גרעון בעבודה עצמה, והיא נעשתה
26 כראוי, בכל זאת אין היא מלאכה תמה, כיוון שיש

אוה"ת (יהל אור) להצ"צ לתהלים יט, ח (ס"ד, ה).

(32) ראה בהבא לקמן יומא כד, א ובפרש"י שם ד"ה עבודה תמה (וראה זבחים קטו, ב).

(33) כתובות סו, ב.

(34) לשון הרמב"ם הל' ק"פ רפ"ה.

(35) להעיר ממצע"נ הפלאה שם לגבי מי שה' בדרך רחוקה "דהוי כמו מי שאינו בגדר עשיית הפסח" ע"ש.

(36) מדבר קדמות מערכת ג' אות ג.

(37) ראה תשובות מהר"ם מרוטנבורג (הובא בספר תשובות בעלי התוס' מכת"י (ניו יארק תשי"ד – ע' רפו, סי"ט).

(38) להעיר מרמב"ן אוה"ח פרשתו ט, יד.

מל' שלימות. והמשך הלשון מדובר בזה שה' חסר* (וכפשטות הלשון "אפילו מי שה' טמא כו' .. ברצונו") שגם זה "קצן מען מתקן זיין".

(27) ולהעיר ממשנ"ת בלקו"ש [המתורגם] ח"ג (ע' 239 ואילך) בנוגע למילה, לדעת הרמב"ם ותוס' גם כשמל אחר יום השמיני יש בזה הענין דמילה בזמנה. ע"ש.

(28) התיקון ומילוי בקשתם "למה נגרע" הוא בשלימות, כי גם להם ניתן "רגל – זמן פסח".

(29) להעיר ממצע"נ לרמב"ם בתחלתו (ב, טור ב' בסופו). ובהשמטות לשם (הפלאה נד, ב). ועוד.

(30) ערכין לא, א.

(31) ראה ר"ן נדרים סג, א. שו"ת נו"ב מהד"ק אה"ע ס"כ. וראה

(* נקט מ' שהי' טמא מי שהי' בדרך רחוקה המפורשים בקרא ואף שבחסר לו יש אופנים למטה יותר כמו "מי ששגג או נאנס ולא הקריב בראשון" (שאו "אם היד ולא הקריב בשני חייב כרת") – רמב"ם שם ה"ב, אי"צ לפרטם בפ"ע. כי כ"ז נכלל במש"כ "און אפילו לכם אז דאס איז געווען ברצונו" וריינו שזודנו היתה בזה שהי' טמא כו', וכמובא ברמב"ם שם ה"ד ד"הי זה מיד בראשון".

ז.

השגת שלימות - אף היא השלמת מחסור

- 1 שני ההסברים המובאים לעיל הם על אותה מילה:
 2 "תשלומין", ולפיכך מובן שגם לפירוש "תשלומין"
 3 מלשון "שלימות" יש קשר להסבר הפשוט של
 4 תשלומין – מילוי והשלמת החסר, כדלהלן:
 5 כיוון שזו אפשרות הוספה על המצב הקודם, הרי
 6 הוא נחשב כחסר. השלימות היא כל מה שיתכן היה
 7 להגיע אליו.
 8 בדומה לתופעה זו בגשמיות, כמו שהוזכר לעיל,
 9 שכאשר אדם זוכה בעושר, הרי לאחר שהוא מתרגל
 10 אליו, אין זה עושר ומותרות לגביו, אלא דבר אשר
 11 "יחסר לו", ואפילו אם מדובר ב"עבד לרוץ לפניו".
 12 וברוחניות, במחשבה, בעבודת הנפש, הרי נחשבת
 13 המחשבה והרצון לכך כ"עושר", כאילו כבר קיבל זאת,
 14 כיוון שבמקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא³⁹,
 15 הרי עושר זה ושלימות זו כבר נחשבים אצלו כדבר
 16 אשר "יחסר לו", וכאשר הוא מקבל אותם הרי זוהי
 17 השלמה ומילוי של החסר לו.
 18 כלפי שמים גלוי, שכבר לפני כן נחשב אצלו הענין
 19 של "חמישים איש רצים לפניו..." כדבר שיחסר לו,
 20 אבל למטה, בגשמיות, "אין לדיין אלא מה שענינו
 21 רואות"⁴⁰. בהלכה לפועל מתגלה שזהו דבר אשר יחסר
 22 לו רק אחרי שקיבל עושר זה והתרגל אליו.

ח.

לאחר הגיור מתגלה שלגר היה כבר קשר למצוות

- 23 ולגבי גר שנתגייר בין פסח ראשון לבין פסח שני,
 24 הרי עוד לפני שנתגייר בפועל, הוא כבר גר, כמוסבר
 25 לעיל, כבר בהיותו גוי יש בו ניצוץ של נשמה קדושה,
 26 ולפיכך, למרות שבגלוי מתגלה הענין רק לאחר הגיור,
 27 בכל זאת מתגלה אז גם למפרע, שמלכתחילה היה לו
 28 קשר למצוות התורה⁴¹ (מבחינת נשמתו).
 29 ולכן יוצא, שלא זו בלבד שהקרבת הפסח השני
 30 מוסיפה לו שלימות, אלא הוא אף משלים את החסר,
 31 כי מצד הנשמה היה "חסר" לו משהו בהקרבת קרבן
 32 הפסח בפסח ראשון.

ט.

העיסוק בהפצת היהדות הוא הכרחי

- 33 ההוראה מכך לכל אחד ואחד בעבודת ה', היא: עד
 34 כמה צריכה להיות ההתעסקות בהפצת התורה
 35 והיהדות, ובמיוחד בהפצת המעיינות.
 36 יהודי עלול להרהר לעצמו: אכן, העבודה בהפצת
 37 התורה והיהדות, ובמיוחד בהפצת המעיינות, היא
 38 חשובה, אך זהו הידור מצוה בלבד, זוהי רק שלימות
 39 שתיוסף לו אם יעשה זאת, אך מהו ההכרח בכך?
 40 על כך אומרים, שמה שנחשבה אצלו כשלימות בלבד,
 41 יכול להיות באמתו של דבר, השלמת מחסורו, בדברים
 42 שיש בהם הכרח לעבודתו הרוחנית ולשושן נשמתו.
 43 וכדברי הבעש"ט⁴²: "הקב"ה שולח לעולם הזה
 44 נשמה, והיא חיה כאן שבעים או שמונים שנה, וכל
 45 זאת כאשר מטרת השליחות היא עשיית טובה ליהודי
 46 בגשמיות בכלל, ובפרט ברוחניות".
 47 ייתכן, שטובה זו שהיה עליו לעשות ליהודי זה
 48 ביום זה היא התכלית של ירידת נשמתו לעולם, ואם
 49 הוא יפסיד זאת, הרי הוא גורע בשלימותו, ולמעלה
 50 מזה: הוא פוגם בעיקר מטרת ירידת נשמתו.
 51 וכיוון ש"אין אתנו יודע עד מה", איננו יודעים איזו
 52 פעולה היא סיבת ירידת הנשמה למטה, הרי העיסוק
 53 בהפצת היהדות צריך להתבצע באופן של "חטוף"
 54 ואכול חטוף ושת"י⁴³, כל עוד בא הדבר לידו.
 55 באמצעות זאת זוכים לגאולה האמיתית והשלימה,
 56 בשני מובני המילה: אז יושלמו כל חסרונות הגלות,
 57 ואז יגיע העולם לשלימות נעלית יותר ממצבו לפני
 58 חטא עץ הדעת ("אלה תולדות השמים והארץ", שעולם
 59 על מילואו נברא⁴⁴) – "אלה תולדות פרץ" מלא⁴⁵.
 60 ובלשון הרמב"ם⁴⁶: "ובאותו הזמן לא יהיה שם לא
 61 רעב ולא מלחמה ולא קנאה ותחרות (שלימות) – במובן
 62 שלא יהיה ענין של חסרון, שהטובה תהיה מושפעת
 63 הרבה... ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה'
 64 בלבד" (שלימות – ממש).
 65 בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו
 66 ממש.

(משיחת פסח שני תש"מ)

(43) ראה מבוא לקונטרס ומעין ע' 22.

(44) ראה ב"ר פי"ד, ז. פי"ג, ג. ושם שהי' העולם חסר עד שבא שבת (ב"ר ספ"י).

(45) ב"ר פי"ב, ו.

(46) סוף ה' מלכים.

(39) ראה כש"ט הוספות סי' לח, ושי"ג.

(40) ב"ב קלא, רע"א. ושי"ג.

(41) ראה מדבר קדמות שם, דוה שאמר גר שנתגייר להורות דבמעמד

ה' סיני שקבלנו התורה שם נמצא נפש הגר הזה.

(42) לקו"ד ח"ג ע' 1126. סה"ש תש"ה ע' 67. היום יום ע' נא.

בראשית ל"ט, י - ויהי כדברה אל יוסף יום ויום ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה

לח

ביאור מ"ש הזהר, דיוסף לא שמע אלי, ולא נתן לה שאר כסות ועונתה

דבר' אחר, לשכב אצלה, כד"א (ויקרא טו, לג) ולאיש אשר ישכב עם טמאה, להיות עמה, למיהב לה רבו וברכאן וסייעתא.

ספר הזהר חלק א' דף קצ ע"ב

הג' לשונות רבו וברכאן וסייעתא, יש לומר לנגד הג' דברים שאר כסות ועונה וכו' כמו שכתוב¹ שארה כסותה ועונתה לא יגרע.

לא שמע אלי' לשכב אצלה, להיות עמה למיהב לה הג' דברים הנ"ל, ואפילו רק א' מהם דהיינו הפחות² שבהם שהוא סייעתא - שאר, גם כן אינו נותן לה חס ושלום. לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר בראשית עמוד קסא

בראשית ל"ט, ז-יב - ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף ותאמר שכבה עמי ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי ויעזב בגדו בידה וינם ויצא החוצה

לט

ביאור מ"ש בזהר, דיוסף דוקא נקי "יוסף הצדיק". דהיי' צדיק באות ברית קודש שלו כג' דרגות: א) ה' נימול, ב) כמעשה דפוטופרע, ג) בלידת אפרים ומנשה וכו'

ראה הביאור לקמן סימן ע.

בראשית ל"ט, כא - ויהי ה' את יוסף ויט אליו חסד ויתן חנו בעיניו שר בית הסהר

מ

ביאור המדרש (ב"ר פ' פ"ו, ד) דיוסף נקי "קמן וברשות עצמו"

ויהי ה' את יוסף. הא עם שאר שבטים לאו, אמר

- (1) [תרגום ללה"ק] דבר אחר לשכב אצלה היינו כפשוטו כד"א ולאיש אשר ישכב עם טמאה בא לרמז על איש הבא על בת אל נכר. להיות עמה שפירושו לתת לה שפע של גדולה וברכות וסיוע.
- (2) שמות כא, י'.
- (3) ראה אור התורה בראשית עמוד 376 דעונתה הוא קן האמצעי שלמעלה מהשתלשלות, כסותה הוא קן החסד ושארה קן הגבורה ע"ש.

ר' יודן, לבהמי שהי' לפניו שמים עשרה בהמות טעונות יין נכנסה אחת מהן לחנותו של עובד כוכבים הניח י"א והלך לו אחרי'. אמרו לו מה אתה מניח י"א והולך לך אחרי האחת, אמר להם אלו ברשות הרבים הם ואיני חושש להן שמא יעשה יין נסך.

כך אלו גדולים וברשות אביהם, אבל זה שהוא קטן וברשות עצמו לפיכך ויהי ה' את יוסף.

בראשית רבה פרשה פו, ד

במדרש רבה וישב פפ"ו ס"ד, אבל זה שהוא⁴ קטן, שיוסף נקי' בן⁵ קטן. דיוסף הוא מדת⁶ היסוד, ויסוד הוא זעירא, ונקרא אבר קטן⁸ בדור"ל.

(4) וראה גם בראשית רבה פרשה פו, ו' "זה שהוא קטן וברשות עצמו". (5) מבאר לשון המדרש "אבל זה שהוא קטן וברשות עצמו", דבשלמא "ברשות עצמו" נחא, אבל למה נקרא יוסף "קטן", הרי יוסף ה' כבר בן שבע עשרה שנה, וא"כ אינו קטן, וע"ז מבאר ד"קטן" אינו במובן השנים, אלא במדרגתו ועבודתו.

(6) ראה זהר חלק ג', דף שב, א' "יוסף איקרי יסוד ואיקרי (משלי י, כה) צדיק יסוד עולם. זהר חלק א' דף נט, ב. "יוסף בגין דנטיר ל' לברית זכה דאקרי צדיק". וראה בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף - יסוד, ה' לו נסיון עם פוטופר, והנסיון ה' בזנות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ו' פעמים הוי' כי הוא המדה השישית".

וראה בתורת מנחם התוועדיות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק עמוד 15 ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע. - ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי ויחי כט, ד ואילך (מובא לעיל סימן ד הערה 3). אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. תורת מנחם - ספר המאמרים מלוט חלק ב עמוד רז. רטו. חלק ד' עמוד קז ואילך. ע"ש". (7) ראה זהר חלק ג' עמוד יא, א. לקוטי לוי יצחק לקוטים על פסוקי תנ"ך ומאחז"ל עמוד קמד וז"ל: והנה בהשגחה מדות דז"א, שזהו ז"א הוא אות ו' שבשם הוי', שאות ו' מספרו ששה דהיינו הששה מדות. שבוה שני בחי':

א'. הששה מדות שהם בתפארת דז"א, כי תפארת כולל כל הוי' מדות שתפארת הוא אות אמת דהיינו אות ו' כמ"ש בזהר ר"פ* ויקרא ע"פ ונתתם לו אות אחת דא ו', ע"ש.

ב'. הששה מדות כמו שהם ביסוד ז"א, כי יסוד כולל ג"כ כל הוי' מדות, כידוע שיסוד הוא ג"כ אות ו', דהיינו אות ו' דמלוי הוי', הוי' עצמו הוא תפארת יעקב, ו' המלוי ו' זעירא הוא יסוד יוסף. ע"ש.

ראה שיחות קודש ה'תשל"ט מוצש"ק פרשת ראה סעיף מח. אור התורה פרשת ויקרא עמוד תקנב וז"ל: תפארת הוא קן האמצעי שכולל חסד וגבורה, ובחסד וגבורה כלול ענפי החסד וגבורה, נצח כלול בחסד, הוד בגבורה, וא"כ הכל כלול בתפארת, ויסוד בודאי כלול בתפארת. ע"ש.

(* ראה לקמן סימן קסו הערה 21. רשימות חוברות קסט, מובא בילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן מז הערה 5.

(8) סוכה נב, ב: אמר רבי יוחנן אבר קטן יש לו לאדם, מרעיבו שבע, משביעו רעב.

והוא כנגד אות ו' זעירא – יסוד, ואות ו' רבתי הוא תפארת¹⁰ – יעקב.

דגוף¹¹ וברית כחד חשבינן.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד שצא

(9) פירוש: דאות ו' עצמו מרמז למדת התפארת, והטעם, דמדת התפארת כולל כל הששה המדות, והוא נק' אות ו' רבתי, ואות ו' המילוי, הנק' זעירא, קאי על יסוד, דמדת היסוד נמשך – ע"ד מילוי – ממדת התפארת. והיינו ש"תפארת" נק' "רבתי", ו"יסוד" נק' "זעירא", וזהו שיוסף נק' "קטן". ובענין ו' זעירא ראה גם לקמן סימן עב הערה 4.

(10) תפארת יעקב: ראה זהר חלק א' דף קנז, ב. חלק ג' שב, א. לקוטי תורה פרשת ואתחנן, ב. תורה אור יא, א. המשך תרס"ו עמוד רצא. תקעג. לעיל סימן ד הערה 3. ועוד.

(11) ראה זוהר חלק ג' פרשת פנחס דף רלה, ע"ב. תורת מנחם ספר המאמרים ה'תשי"ז ד"ה באתי לגני עמוד קיד ואילך. פירוש: גוף זהו בחי' "תפארת" (כמ"ש בתיקוני זוהר בהקדמה – פתח אליהו) "תפארת גופא", ומזה בא ונמשך בחי' יסוד (כמ"ש שם) "יסוד סיומא גופא" אות ברית קודש, ד"תפארת" הוא הפנימיות – גוף המדה, ו"יסוד" ("ברית") הוא נק' "סיומא גופא", כפי שבא ההשפעה בפועל. (ראה תניא אגרת הקודש סימן טו).

המשך ביאור למס' ערכין ליום חמישי עמ' ב

הגמרא מבארת את המשך הברייתא: דְּבַר אַחֵר, נִפְשׁוֹת בִּלְשׁוֹן רַבִּים נִצְרָךְ לְהִבְיָא – (לרבות) שְׂמֻנּוֹל וּמוֹבָה שְׁחִין נְעֲרִים, שֶׁכֵּן הִיָּה מְקוֹם לְמַעֲטָם מִהִיקָשׁ נִדְרָ בְּעֶרְכָּךְ כַּמְבוּאָר לְעִיל. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהָא אִפְקִיָּתָהּ לְהִנָּךְ – וְהִרִי כִבֵּר הִרְצָאָת תִּיבֵת נִפְשׁוֹת לְרִבּוֹת אֶחָד שֶׁהֶעֱרִיךְ מֵאָה וְאַשָׁה שֶׁהֶעֱרִיכָה. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: הִנָּךְ לֹא צָרִיכִי קֶרָא – דְּרִשׁוֹת אֵלּוּ אֵינָן צָרִיכּוֹת אֶת הַפְּסוֹק נִפְשׁוֹת, מֵאִי מַעֲמָא אֵינָן צָרִיכּוֹת, שְׁקוּל הוּא וְיִבּוּאָה פּוֹלֵם, כְּלוּמֹר, דִּי בְּתִיבֵת נִפֵּשׁ לְלַמֵּד שְׁלֹשׁ דְּרִשׁוֹת אֵלּוּ, אֲבָר שֶׁהִנֵּשְׁמָה תְּלוּיָה בּוֹ וְאֶחָד שֶׁהֶעֱרִיךְ מֵאָה וְאַשָׁה שֶׁהֶעֱרִיכָה, וְגַם אֵין צָרִיךְ לִכְךָ ג' פַּעֲמִים נִפֵּשׁ שֶׁכֵּן הִדְרִשׁוֹת שְׁקוּלוֹת בְּשׁוּה וִישׁ לְלַמֵּד אֶת שְׁלֹשֶׁת מִתִּיבֵת נִפֵּשׁ אַחַת, וְלִכֵּן כִּי אִיצְטְרִיךְ קֶרָא – מֵה שֶׁנִּצְרָךְ נִפְשׁוֹת, לְרִבּוֹת שִׁישׁ עֶרֶךְ לְמִנּוּל וּמוֹבָה שְׁחִין הוּא דִּאֲצִמְרִיךְ.

הַגְּמָרָא מְבַאֵרֵת אֶת הַמִּשְׁךְ הַבְּרִייתָא: וְהִתִּיָּה עֶרְכָּךְ בֹּא לְרִבּוֹת מוֹטְמוֹס וְאַנְדְּרוּגִינוֹס לְדָמִים, שֶׁהֵם נִידִירִים אֶף שֶׁאֵינֶם נְעֲרִים, וְאֵינֶם מִתְּמַעֲטִים מִהִיקָשׁ נִדְרָ בְּעֶרְכָּךְ כַּמְבוּאָר לְעִיל. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: דָּמִים לְמָה לִי קֶרָא – מִדּוּעַ נִצְרָךְ פְּסוֹק לְחִיִּיב אֶת הָאוֹמֵר עָלָיו דְּמִיו עָלָי, הִרִי אֶף אֵם לֹא יֵהָא דִּינוּ אֱלֹא כְּדָמִי דִּיקְלָא – דְּקֵל, יֵשׁ לְנִדְרָ דְּהִתְחַיִּיב בְּדִמּוֹ, שֶׁהִרִי אֵילּוּ אֱמֵר דְּמִי דִּיקְלָא עָלָי, מִי לֹא יִהְיֶה – הָאֵם אֵינוֹ נִתּוֹן, וְהִדְּאִי שְׁדִין טוֹמְטוֹס וְאַנְדְּרוּגִינוֹס אֵינוֹ גִּרּוּעַ מִדִּין דְּקֵל, שֶׁנִּידֵר אֶף שֶׁאֵינוֹ נְעֲרָךְ. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: אֱמֵר רַבָּא, הַפְּסוֹק אֲמַנֵּם לֹא נִצְרָךְ לְלַמֵּד שֶׁנִּידִירִים, אֲלֵא לִזְמֵר שְׁנִידוֹן בְּכַבּוּדוֹ – שְׁמִי שֶׁנִּדְרָ דְּמִי אֶחָד מֵאַבְרָהָם שֶׁכַּבּוּדֵם תְּלוּי בּוֹ, כְּלוּמֹר שֶׁהִנֵּשְׁמָה תְּלוּיָה בּוֹ, כִּגוֹן שֶׁאֲמַר דְּמִי רֹאשׁ טוֹמְטוֹס וְאַנְדְּרוּגִינוֹס זֶה עָלָי, נִתְחַיִּיב בְּדִמּוֹ כּוֹל. וְנִצְרָךְ לִזֵּה פְּסוֹק, שֶׁכֵּן סֵלְקָא דְּעִתָּךְ אֲמִינָא – הִיָּה עוֹלָה בְּדַעְתָּךְ לִזְמֵר שְׁכִין ש'נִדְרָ בְּעֶרְכָּךְ כִּתִּיב, הִיקָשׁ הַכְּתוּב נִדְרִים לְעֶרְכִּין, שֶׁכֵּמוֹ שֶׁבְּעֶרְכִּין נִידוֹן בְּכַבּוּדוֹ כִּךְ בְּדָמִים נִידוֹן בְּכַבּוּדוֹ, וְאֵם כֵּן כָּל שֶׁשֵּׁנּוּ בְּפִרְשֵׁת עֶרְכִּין יֵשׁוּ בְּדִין שְׁנִידוֹן בְּכַבּוּדוֹ בְּנִדְרִים וְכָל שֶׁאֵינוֹ בְּעֶרְכִּין וְכִגוֹן טוֹמְטוֹס וְאַנְדְּרוּגִינוֹס אֵינוֹ נִידוֹן בְּכַבּוּדוֹ בְּנִדְרִים, לִכֵּן מִלְּמַד הַפְּסוֹק שֶׁאֶף מִי שֶׁאֵינוֹ בְּעֶרְכִּין (כְּטוֹמְטוֹס וְאַנְדְּרוּגִינוֹס), נִידוֹן בְּכַבּוּדוֹ בְּנִדְרִים.

אֲבִי מִקְשָׁה עַל דְּבִרֵי רַבָּא: אֱמֵר לִיה אֲבִי לְרַבָּא, וְיִלְלָא אִתִּיתָה – וְמִי שֶׁאֵינוֹ בְּעֶרְכִּין, מִי – וְכִי נִידוֹן בְּכַבּוּדוֹ, וְהִתְנִיָּא – וְהִרִי שֶׁנִּינוּ בְּבִרְיִיתָא, הָאוֹמֵר 'רֹאשׁ עֶבֶד זֶה שְׁלִי הִקְדַּשׁ', הִרִי הוּא – (הַבְּעִלִּים) וְהִקְדַּשׁ שְׁוִתְפִין בּוֹ בְּעֶבֶד, כְּלוּמֹר חֵל הַהִקְדַּשׁ עַל

חֲצִיו. וְהָאוֹמֵר לְחִבְרִי 'רֹאשׁ עֶבֶד זֶה מְכוּר לָךְ', מִשְׁמַנִּין בְּיָנִיהֶם – עוֹשִׂים שׁוּמָא כְּמָה שׁוֹהֵה הָעֶבֶד וְיַחֲלָקוּ דְּמִיו. וְכֵן הָאוֹמֵר 'רֹאשׁ חֲמוֹר זֶה הִקְדַּשׁ', הִרִי הוּא – (הַבְּעִלִּים) וְהִקְדַּשׁ שְׁוִתְפִין בּוֹ, וְהָאוֹמֵר לְחִבְרִי 'רֹאשׁ חֲמוֹר זֶה מְכוּר לָךְ', מִשְׁמַנִּין בְּיָנִיהֶם. אֵךְ הָאוֹמֵר 'רֹאשׁ פָּרָה זֶה מְכוּר לָךְ', לֹא מְכוּר אֱלֹא רֹאשָׁהּ שֶׁל פָּרָה, וְלֹא עוֹד, אֱלֹא אֲפִילוּ בְּאוֹמֵר 'רֹאשׁ פָּרָה זֶה הִקְדַּשׁ', אֵין לְהִקְדַּשׁ אֱלֹא אֶת רֹאשָׁהּ. וְאֵמֵר רַב פִּפְא, טַעַם הַחִילּוֹק בֵּין פָּרָה לְבֵין עֶבֶד וְחֲמוֹר, דִּהָא מוֹדֵכֵן רִישָׁא דְּתוֹרָא בְּכִי מִבְּחָא – שְׁהִרִי רֹאשׁ פָּרָה הוּא דְּבֵר הַנִּמְכָּר בְּפִנֵּי עַצְמוֹ בְּבֵית הַמִּטְבָּחִים, וְאֵם כֵּן וּדְאִי כּוֹנְנָתוֹ לְמִכּוֹר וְלִהְיֵדִישׁ רַק אֶת הָרֹאשׁ, אֵךְ רֹאשׁ עֶבֶד אִו חֲמוֹר אֵין דֶּרֶךְ לְמִכּוֹר, וּוְדְאִי כּוֹנְנָתוֹ לְמִכּוֹר וְלִהְיֵדִישׁ חֲצִיו. מִסִּיִּם אֲבִי אֶת הַקּוּשִׁיא: וְהָא חֲמוֹר וְפָרָה לִיתְנָהוּ – אֵינֶם בְּעֶרְכִּין, וְכַמְבוּאָר כֵּאֵן שֶׁאֵין הֵם בְּדִין נִידוֹן בְּכַבּוּדוֹ, שְׁהִרִי אֵם הִיוּ בְּדִין זֶה הִיָּה הַמִּקְדִּישׁ אֶת רֹאשֶׁם מִתְחַיִּיב בְּדִמּוֹ כּוֹלֵם. מִשִּׁיב רַבָּא לְאַבְי: וְלִמְעֻמָּיָךְ – וְאֶף לְשִׁיטָתְךָ, שְׁמִי שִׁישְׁנוּ בְּעֶרְכִּין נִידוֹן בְּכַבּוּדוֹ וְמִי שֶׁאֵינוֹ בְּעֶרְכִּין אֵינוֹ נִידוֹן בְּכַבּוּדוֹ, תִּיקְשִׁי לָךְ מִדִּין עֶבֶד שֶׁחֻזְכֵּר בְּבִרְיִיתָא שֶׁהִבְאָת, דִּאֲתִיתָה – שִׁישְׁנוּ בְּעֶרְכִּין (ב). וְאֵין נִידוֹן בְּכַבּוּדוֹ כַּמְבוּאָר בְּבִרְיִיתָא שֶׁלֹּא חֵל הַהִקְדַּשׁ עַל כּוֹל. אֱלֹא וּדְאִי קוּשִׁיא זֶה וְכֵן קוּשִׁיתְךָ לֹא קִשְׂיָא, שֶׁכֵּן הָא – מֵה שֶׁשֵּׁנּוּ שֶׁאֵין עֶבֶד חֲמוֹר וְפָרָה נִידוֹנִים בְּכַבּוּדֵם, זֶהוּ בְּקֶדְשִׁי מוֹבָח – כִּשְׁהִקְדִּישׁ 'רֹאשׁ עֶבֶד (אוֹ חֲמוֹר) זֶה לְדִמִּי עוֹלָה, וְהָא – מֵה שְׁפִירִשְׁתִּי בְּבִרְיִיתָא לְעִיל שֶׁאֶף מִי שֶׁאֵינוֹ בְּעֶרְכִּין (כְּטוֹמְטוֹס וְאַנְדְּרוּגִינוֹס) נִידוֹן בְּכַבּוּדוֹ זֶהוּ בְּקֶדְשִׁי בְּדֶךְ הַבֵּית – שֶׁאֲמַר 'דְּמִי רֹאשׁ טוֹמְטוֹס זֶה לְבֶדֶק הַבֵּית', שֶׁכֵּן הַפְּסוֹק 'נִפְשׁוֹת' שֶׁמִּמֶּנּוּ לְמַדְנוּ לְעִיל אֶת דִּין נִידוֹן בְּכַבּוּדוֹ, כְּתוּב לִגְבִי עֶרְכִּין שֶׁהֵם קִדְשִׁי בֶּדֶק הַבֵּית, וְלִכֵּן אֶף הִדִּין שֶׁבְּנִדְרִים נִידוֹן בְּכַבּוּדוֹ הוּא רַק בְּנִדְרֵי בֶּדֶק הַבֵּית.

מִקְשָׁה אֲבִי עַל תִּירוּצוֹ שֶׁל רַבָּא: בְּמֵאִי אִפְקִיָּתָהּ – הֵיאֵךְ הָעֵמֶדֶת אֶת הַבְּרִייתָא 'רֹאשׁ עֶבֶד זֶה' וְכו', בְּקֶדְשִׁי מוֹבָח, אֵם כֵּן אִיבָא סִפָּא – אֲמֹר וּפִרְשׁ אֶת הַסִּפָּא שֶׁל בְּרִייתָא זֶה, שֶׁשֵּׁנּוּ וְלֹא עוֹד אֱלֹא אֲפִילוּ אֱמֵר 'רֹאשׁ פָּרָה זֶה הִקְדַּשׁ', אֵין לְהִקְדַּשׁ בַּה אֱלֹא רֹאשָׁהּ, וְאֵם אֲכַן מְדוּבֵר שֶׁהִקְדִּישׁ רֹאשָׁהּ לְמוֹזֶבֶת, אֲמֵאִי – מִדּוּעַ אֵין לְהִקְדַּשׁ בַּה אֲלֵא רֹאשָׁהּ, הִרִי צָרִיךְ לְהִיָּת דִּהִין שֶׁתִּפְשׁוּט קְדוּשָׁה בְּכוֹלָה – בְּכָל הַפָּרָה, שֶׁהִרִי פָּרָה רֹאוּיָה לְהִקְרִבָהּ, וְכִי לֹא תִנָּיָא – הָאֵם לֹא שֵׁנּוּ בְּבִרְיִיתָא, הָאוֹמֵר

ט, טו – **וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן לאהל העדות ובערב יהי על המשכן כמראה אש עד בוקר**

א. כתוב בפרשה זו וביום הקים את המשכן כסה הענן את המשכן לאהל העדות ובערב יהי על המשכן כמראה אש עד בקר כן יהי תמיד הענן יכסנו וגו' ולפי העלות הענן וגו' ויש בפסוקים האלה כפל ענין במלות שונות¹ וצריך לעמוד עליהם.

ונראה לעניות דעתי שיובנו עם מאמרו ז"ל במדבר רבה פרק יב א"ר סימון בשעה שאמר הקב"ה לישראל להקים את המשכן רמז למלאכי השרת שיעשו אף הם משכן, ובעת שהוקם למטן הוקם למעלן והוא משכן הנער ששמו מט"ט שבו מקריב נפשותיהם של צדיקים לכפר על ישראל בימי גלותם ולכן כתב את המשכן שמשכן אחר הוקם עמו וכה"א מוכן לשבתך פעלת ה' וגו'.

הרי כי המשכן רומז לגלות שגולים ממקום למקום וכן המשכן ה' מיטלטל והולך, ולכן אמר הכתוב ויהי ביום כלות משה לשון צרה לפי שרומז לימי הגלות, שאילו זכו ישראל תכף ליציאתם ממצרים היו נכנסין לארץ ישראל והי' יורד להם בית המקדש בנוי מן השמים כדאיתא בזהר פרשת פינחס רכ"ח א' עיי' שם.

אך בעשותם עגל בחורב נשתהו במדבר ונגזר עליהם לעשות משכן לרמוז לימי הגלות שבכל מקום שגלו שכינה עמם, וז"ה **וביום הקים את המשכן** דהיינו גם המשכן העליון כמו שבא במאמר הנ"ל כסה הענן וכו' להיות עדות לישראל שהשכינה בתוכם, וזה למשמרת לאות כי **ובעבר** דהיינו בזמן הגלות **יהי על המשכן כמראה אש, על דוקא**, דהיינו המשכן למעלה ששם מקריב נפשותיהם של צדיקים בימי גלות, וזהו **עד בקר** שהוא עת הגאולה, ובהו אתי שפיר שהתחיל בלשון עבר **כסה הענן**, וסיים בלשון עתיד **יהי על המשכן** דהיינו בימי הגלות.

ובמסורה פרשה זו, **ובעבר ד'**, וסי' ובערב יהי על המשכן, ובערב תאמר מי יתן בקר (דברים כח, ז), ובערב חתרת לי בקיר יחזקאל י"ב, ומקטירים לה' עולות בבקר ובערב דברי הימים ב' י"ג, הכונה כי ובערב יהי על המשכן מדבר בזמן הגלות, שאז בבקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בקר וכו', ואז ובערב חתרת לי בקיר דאיתא בברכות פ"ה א"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש נפסקה חומת ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים, ואם תעלה תפלת ישראל למעלה צריך לסתור באותו הקיר עד שתעבור התפלה וזה

יהי בתפלות הצבור שהן אל כביר לא ימאס שאין תפלות נמאסת, וזהו ומקטירים לה' עולות בבקר ובערב כי תפלות כנגד תמידין תקנום, גם אמרו ובכל מקום מוקטר מוגש לשמי אלו תלמידים חכמים שבבבל שעוסקין בתורה בכל מקום מעלה עליהם כאילו מקטירים ומוגשים לשמי.

וזהו כן יהי תמיד הענן יכסנו שלא זזה שכינה מישראל **ומראה אש לילה** זה הגלות הדומה ללילה.

ולפי העלות הענן מעל האהל, איתא בפ"ד דר"ה עשר מסעות נסעה שכינה ופירש רש"י ז"ל שהיתה מתעכבת ממסע למסע לראות אם יחזרו ישראל בתשובה, **ואחרי כן יסעו בני ישראל**, שגם הם הלכו בגלות.

ובמקום אשר ישכן שם הענן וכו' הוא מ"ש בחגיגה פ"ב וארא והנה רוח סערה בא מן הצפון שהלך לכבוש את כל העולם לפני נבוכדנאצר הרשע וכל כך למה כדי שלא יאמרו אומות העולם ביד אומה שפלה מסר הקב"ה את בניו ע"כ. הנה כי השכינה קדמה להכין להם מקום בימי גלותם **על פי ה' יסעו בני ישראל** שהוא יתברך גזר להקדים שתי שנים לנושנתם² דשקוד ה' על הרעה ויביאה עלינו, **ועל פי ה' יחנו** כי רק לו יתברך נודע הקץ ואין לישראל לצאת מהגלות כי אם על פיו יתברך כי השבע השביע את בני ישראל לאמר שלא ידחקו את הקץ³ כנודע.

כל ימי אשר ישכון הענן על המשכן יחנו, זה ה' בגלגל שחננו שם י"ד שנה, **ובהארץ הענן על המשכן ימים רבים** רבים זה משכן שילה שהארץ קצו שס"ט שנה כדאיתא בזבחים פ"ד יע"ש. אחר כך חרבה שילה ובאו לנוב וזה שכתוב **ויש אשר יהי הענן ימים מספר על המשכן** שהיו י"א שנה לבד ואחר כך באו לגבעון, וזהו **על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו**, וכשחרבה נוב ומת שאול ומלך דוד תחתיו הי' ראוי שיבנה בית המקדש וכן ה' רוצה דוד שאמר הנה אנכי יושב בבית ארזים וארון ה' בתוך היריעה, ויהי בלילה ההוא וישלח ה' ביד נתן הנביא לומר לדוד לא אתה תבנה הבית לשבתי, וזהו **ויש אשר יהי הענן מערב עד בקר ונעלה הענן בבקר ונסעו** אך לא רצה הקב"ה מן הטעמים הכתובים אצלנו במ"א רק ששלמה יבנה הבית, וזהו **או יומים וכו' בהארץ הענן על המשכן לשכון עליו** כי היו מקטירים בבמה אשר בגבעון, עד שבא שלמה המלך ע"ה ובנה הבית וגם הוא חרב, וזהו (י, לג) ויסעו מהר ה' זה בית המקדש⁴... גבול בנימין חלק א דרוש לה

(2) שתי שנים לנושנתם: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת ואתחנן פרק ד

פסוק כה, ובהנסמן שם.

(3) שלא ידחקו את הקץ כנודע: עיין כתובות ק"א.

(4) עיין המשך הפירוש לקמן סימן קט.

(1) ויש בפסוקים האלה כפל ענין במלות שונות: עיין עוד בזה לקמן סימן מו. נ. נה.

נו. נז. נט.

♦ יום ראשון י"ג סיון ♦

ח (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהִעָלְתָּךְ אֶת־הַנֹּרֹת:
אֶל־מֹול פְּנֵי הַמִּנְוָה יֹאִירוּ שְׁבַעַת הַנֹּרֹת:ב מלל עם אהרן ותימר לה באדלקותך את
בוצינא לקבל אפי מנרתא יהון מנחין
שבועא בוצינא:

היתה לפני המנורה, שעליה הפהן עומד ומיטיב.
אל-מול פני המנורה. אל מול גר האמצעי שאינו
בקנים אלא בגוף של מנורה. יאירו שבעת הנרות.
ששה שעל ששת הקנים. שלשת המזרחיים פונים
למול האמצעי הפתילות שבהן, וכן שלשה
המערביים ראשי הפתילות למול האמצעי, ולמה?
כדי שלא יאמרו: לאורה הוא צריך.

נ"י - בהעלתך. למה נסמכה פרשת המנורה לפרשת
הנשיאים? לפי ששראה אהרן חנכת הנשיאים,
חלשה אז דעתו, כשלא היה עמהם בחנכה לא הוא
ולא שבטו. אמר לו הקדוש-ברוך-הוא: חזיך, שלך
גדולה משלהם, שאתה מדליק ומיטיב את הנרות.
בהעלתך. על שם שהלהב עולה, כתוב בהעלתך
לשון "עליה", שצריך להדליק עד שתהא שלהבת
עולה מאליה. ועוד דרשו רבותינו: מפאן, שמעלה

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמ' 94)

(הדלקתם), ואלו הנשיאים עשו את ההתחלה (הבאת קרבן)
ולא את הגמר (הקרבן הקרבן). את הנרות - הדלקת הנרות
היתה בפנים, ואלו קרבנות הנשיאים נקראו על המזבח
החיצון.

שאתה מדליק ומיטיב את הנרות (רש"י ח, ב)
שאתה - אהרן עצמו הדליק את המנורה, ואלו קרבנות
הנשיאים נקראו על ידי הכהנים. מדליק ומיטיב - אהרן
עשה הן את ההתחלה (הקרבן הנרות) והן את הגמר

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות חלק ב' עמוד 316 ואילך - מותוך 'לקראת שבת')

"הדלקה" בשרה בזר

ותתלהט מאליה בעבודתם לקונו.
"הדלקה" זו "בשרה בזר" (רמב"ם הלכות ביאת המקדש פ"ט
ה"ז):

אל יאמר האדם, שרק אהרן הפהן הוא המצוה ב"העלות
הנרות" והדלקת נשמות ישראל, אלא כל אחד ואחד וגם
"זר" מצוה "הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף
שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה" (אבות פ"א מ"ב),
שחובת כל אחד ואחד היא לקרב את אלו שאור נשמות
נעלם ומקסה, ולהעלות ולהדליק את ה"נר ה'", עד ש"תהא
שלהבת עולה מאליה".

בהעלתך את-הנרות אל-מול פני המנורה יאירו שבעת
הנרות: (ח, ב)

כתיב "נר ה' נשמת אדם" (משלי כ, כז), שנשמת כל אחד
מישראל מאירה באור ה'.

אף שנים כאלו מבני ישראל שאור נשמות אינו גלוי לכל,
אלא טמון בעמק הלב ומקסה בכמה העלמות המסתירות
על אור ה'.

וזוהי עבודת אהרן כהן גדול, "להעלות" ולגלות בכל
"שבעת הנרות", שהם שבעת הסוגים בנשמות ישראל (ראה
לקוטי תורה במדבר כט, א) את "נר ה'" של נשמתם, עד ש"תהא
שלהבת עולה מאליה" (שבת כא, א), שנשמתם תתלהב

בעל הטורים

תחלה 'נר' ואחר כך 'נרות', שמוסיפין
והולכין. והיינו "להעלת נר", שמעלין
בפניו. ולבית שמאי תחלה 'נרות'
ואחר כך 'נר', שמורידין והולכין.
להעלת 'נר' תמיד' - סופי תיבות:
תרגו. תורה ג

לאורה אני צריך.
שבעת הנרות. כנגד ז' המעלות: חמה,
נגה, כוכב, לבנה, שבתאי, צדק,
מאדים.
כתיב בהעלתך את הנרות. וכתיב (שמות
כו, ט) להעלת נר תמיד. לבית הלל

ח (ב) בהעלתך את הנרות. סמך נרות
לחנוכה, רמז לחנוכה לפרסומי ניסא
בנרות.

בהעלתך את. בגימטריא: עשה בה
מעלות. אל מול פני המנורה יאירו.
כי אני אני צריך לאורה.
פני המנורה יאירו. בגימטריא: וכי

(ג) וַיַּעַשׂ בֶּן אֶהֱרֹן אֱלִמֹל פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ הָעֶלְיָה
נִרְתִּיהָ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כ"י. וַיַּעַשׂ בֶּן אֶהֱרֹן • (ספרי) לַהֲגִיד שִׁבְחוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן, שֶׁלֹּא שָׁנָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטי שיחות כרך לח עמוד 38 - מתוך 'לקראת שבת')

שבחו של אהרן - שלא שנה

המערבי שהיה "עדות לכל באי עולם שהשכינה שורה ב"שדאל" - שאף זה תלוי אף ורק בידי הקדוש-ברוך-הוא. וזהו שבחו של אהרן - דאף-על-פי שאור המנוחה לא היה טבעי והיה מקום לחשב שאין צורך לדיק באפן הדלקתה כיון שהנפעל הוא מושמא, אף-על-פי-כן לא שנה אהרן מהצווי. והטעם לזה שצרכת עבודת אהרן הוא, דאף-על-פי שהאור הנמשך הוא למעלה מעבודת האדם, מכל-מקום הקדוש-ברוך-הוא ממשיכו רק לאחר עבודת האדם, ובלשון המהר"ל (גבי עשית המנוחה, ג"א פרשניו ט, ד) ד"ק הוא כל מעשה שפועל השם, הכל צריך פעל למטה והשם יתברך גומר על ידו. ולפיכך היה צריך משה לדעת כל מעשה המנוחה, והיא פעל כפי מה שהיה יכול, והקדוש-ברוך-הוא גומר על ידו.

וַיַּעַשׂ בֶּן אֶהֱרֹן

לַהֲגִיד שִׁבְחוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן שֶׁלֹּא שָׁנָה (ח, ג. ובפרש"י)

וצריך להבין, מה השבח הגדול של אהרן, וכי זהו שבחו שלא שנה מצווי ה'?

וגש לומר הבאור בזה על דרך פנימיות הענינים: ידוע שיש בגלויים שמלמעלה שני אופנים, התגלות הבאה על-ידי עבודת האדם ובלשון הזהר "באתגרותא דלתתא אתגרותא דלעילא", וגש התגלות עליונה שהיא למעלה מגדר הנבראים, ובאה בדרך מתנה מלמעלה, ובלשון הזהר "אתגרותא דלעילא שאין אתגרותא דלתתא מגעת לשם". והנה על עשית המנוחה אומר רש"י: "על-ידי הקדוש-ברוך-הוא נעשית מאליה" - ללא עשית הנבראים, ואף לאחר עשיתיה הנה האור שבה לא היה אור טבעי כמקדש בנר

ד ודין עובד מנחתא נגידא דהב עד שידה
עד שושנה נגידא היא כחזי די אחזי יי ית
משה בן עבד ית מנחתא:

(ד) וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה מְקֻשָּׁה וְזֶה עַד־יִרְכָּה
עַד־פְּרֻחָהּ מְקֻשָּׁה הִוא כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשֵׂה אֶת־הַמִּנְחָה: פ

בה. עד-ירכה. שהוא אבר גדול. עד-פרחה. שהוא מעשה דק שבה - הכל מקשה. ודרך "עד" לשמש בלשון זה, כמו (שופטים טו): "מגדיש ועד-קמה ועד-פרם זית". כמראה אשר הראה וגו'. בתבנית אשר הראה בהר, כמו שנאמר (שמות כה): "וראה ועשה בתבניתם וגו'". בן עשה את-המנחה. מי שעשאה. ומדרש אגדה: על-ידי הקדוש-ברוך-הוא נעשית מאליה.

כ"י. וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה • (שם) שֶׁהָרָאָהוּ הַקָּדוֹשׁ-ברוך-הוא בְּאַצְבָּע, לְפִי שְׁוֹתֵקְשָׁה בָּהּ, לְכַף נֶאֱמַר "וְזֶה". מְקֻשָּׁה • בטד"ץ בלעז (געשלאגעזן) לשון "דא לדא נקשן" (דניאל ח). עֲשֵׂת שֶׁל כֹּהֵן זֶהָב הִיָּתָה וּמִקִּישׁ בְּקִרְנֵס וְחוֹתָף כִּכְשִׁיל לְפִשֵּׁט אֵיבְרִיהָ כְּתוּבָנָה, וְלֹא נַעֲשִׂית אֵיבְרִים אֵיבְרִים עַל־יְדֵי חֲבוּר. עַד־יִרְכָּה עַד־פְּרֻחָהּ • "ירכה" היא השדה שעל הרגלים, חלול, בדרך מנוחת כסף שלפני השרים. עַד־יִרְכָּה עַד־פְּרֻחָהּ • כלומר גופה של מנוחה כלה וכל התלוי

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעניין לקו"ש ח"ל עמ' 33. ובאור"א חכ"ח עמ' 60 - מתוך 'לקראת שבת')

מעלתה של המנוחה על שאר העבודות

בן עשה. . . מי שעשאה, ומדרש אגדה על ידי הקב"ה
נעשית מאליה (ח, ד. ובפרש"י)

וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה . . כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשֵׂה אֶת־הַמִּנְחָה:

בעל הטורים

מד' מינין, כדאיתא במנחות (כח, ב).
ורקו לד' מנורות בשמחת בית
השואבה. תורה ה

המנוחה.
בן עשה. כ"ן נרות עשה שלמה בעשר
המנורות. עשה בגימטריא: שלמה.
ד' פעמים הו'כיר מנוחה, שהיא בשירה

(ד) וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה. וְזֶה עוֹלָה י"ח,
שגבהה של מנוחה י"ח טפחים.
כמראה. בגימטריא: בגבריאל. מלמד
שגבריאל הוא שהראה לו דמות

חֲנֻכַּת הַבַּיִת, וּבִמָּה גְדֻלָּה חֲנֻכַּת הַמִּנְחָה עַל חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה, הִנֵּה לָכֵן, אִף שֶׁשִּׁקְּנִינוּ בְּהַדְלַקַת הַמִּנְחָה, הוּבָא הַפֶּסֶק הַעוֹסֵק בְּעִשְׂתָּהּ, שֶׁנֶּעֱשְׂתָה עַל־פִּי הַמֶּרְאָה אֲשֶׁר הָרָאָה ה' (וּלְהַמְדִּירָשׁ עַל־יְדֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ־הוּא עֲצָמוֹ), דְּבָרָה יוֹבֵן עֲנִין מַעֲלַת חֲנֻכַּת הַמִּנְחָה עַל־יְדֵי אַהֲרֹן - "שֶׁלֶף גְּדוּלָּה מִשְׁלָהֶם".

וְהַטַּעַם לָכֵן שֶׁדִּנְקָא הַמִּנְחָה נֶעֱשְׂתָה "כַּמֶּרְאָה אֲשֶׁר הָרָאָה ה'", הוּא עַל־פִּי מֶה שֶׁכָּתַב רַשִׁי (אָמור כד, א) שֶׁנֶּרְבֵּי הַמִּנְחָה שָׁבָה "הוּא עֲדוּת לְכָל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁהִשְׁכִּינָה שׁוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל", וְלָכֵן גַּם עִשְׂתָּהּ הֵיחָה בְּאֶפֶן שֶׁל "גְּלוֹי שְׁכִינָה" מִיָּחָד.

ה' וּמִלֵּיל י"ג עִם מִשָּׁה לְמִיָּמָר:

יְדוּעָה הַשְּׂאֵלָה (אֲבִרְבָּנָא, אֲלִשִׁיר, אֹהֶ"ח וְעוֹד), דְּהַפֶּסֶקוּקִים הַקּוֹדְמִים עוֹסְקִים בְּמִצְוֹת הַדְּלָקַת הַמִּנְחָה, וְעַל מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה כָּבֵד לְמַדְנֵה בְּפָרָשַׁת תְּרוּמָה (כה, לא) בְּאַרְיִכוּת, וּמִהִי הַשְׂכִּיחַ דְּעִשְׂתָּה הַמִּנְחָה לְכָאן, שֶׁהֲצִירָה הַכְּתוּב לַשְּׁנוּתָהּ וּלְכַתְּבָהּ שְׁנִית?

וַיֵּשׁ לֹאמַר הַבְּאוּר (לְדַרְכּוֹ שֶׁל רַשִׁי):
הִנֵּה הַדְּלָקַת הַנֵּרוֹת עַל יְדֵי אַהֲרֹן הִיא נְחֻמָּתוֹ עַל הַקְּרִבָּת הַקְּרִבָּנוֹת עַל־יְדֵי הַנְּשִׂאִים, וְכִפִּי שֶׁאָמַר לוֹ ה' יִתְבָּרַךְ (הוּבָא בְּרַשִׁי רִישׁ פָּרָשָׁתוֹ) - "שֶׁלֶף גְּדוּלָּה מִשְׁלָהֶם". וּבְכַדִּי לְבֹאֵר מִדּוּעַ "שֶׁלֶף גְּדוּלָּה", אִף שֶׁגַּם קְרִבָּנוֹת הַנְּשִׂאִים הֵינָה עֲנִינָם

(ה) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(א) קַח אֶת־הַלֵּוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתַהֲרַתְּ אֹתָם: וַיִּקְרַב יְת לֹאֲוִי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַתְּדַבֵּר יְתֵהוּן:
כֹּה־אָמַר יְתֵהוּן • קַח־אֶת־הַלֵּוִיִּם • קַח־ם בְּדָבָרִים: אֲשֶׁרִיכֶם שֶׁתִּזְכְּרוּ לְהִיּוֹת שְׂמִשִּׁים לְמָקוֹם.

(א) וְכִהֲתַעֲשֶׂה לָהֶם לְמַהֲרָם הִזֵּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאֹת וְהַעֲבִירוּ תַעַר עַל־כָּל־בִּשְׁוֹם וְכַבֵּסוּ בְּגָדֵיהֶם וְהִתְהַרְוּ:
כֹּה־אָמַר יְתֵהוּן • הִזֵּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאֹת • שֶׁל אֶפֶר הַפָּרָה, מִפְּנֵי טְמֵאִי מַתִּים שֶׁבָּהֶם. וְהַעֲבִירוּ תַעַר • מִצָּאֵתִי בְּדָבָרִי רַבִּי מֹשֶׁה הַדִּרְשָׁן: לָפִי שֶׁנִּתְּנָה כַּפָּרָה עַל הַבְּכוֹרוֹת

שֶׁעָבְדוּ עֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְהִיא קְרוּיָה: "זִבְחֵי מַתִּים", וְהַמְצָרַע קְרוּי "מַת" - הַזִּקְקִים תְּגַלְחַת כַּמְצָרַעִים.

(ה) וְלִקְחוּ פֶר בֶּן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֵלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וּפְרִשְׁנֵי בֶן־בָּקָר תִּקַּח לְחֲטָאֹת:
כֹּה־אָמַר יְתֵהוּן • פֶּר בֶּן־בָּקָר • וְהוּא עוֹלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶחָד עֹלָה", וְהוּא קָרְבֵּן צִבּוּר בַּעֲבוּדָה־זָרָה. וּפְרִשְׁנֵי • (ת"כ) מֶה תִּלְמֹד לֹאמַר "שְׁנִי"? לֹאמַר לָךְ: מֶה עוֹלָה לֹא נֶאֱכָלָת, אִף חֲטָאֹת לֹא נֶאֱכָלָת (ע"כ)

דְּבִירֵי ר"מ), וְכִזּוֹ יֵשׁ סִמּוֹן לְדַבְּרֵי ב' תּוֹרַת כְּהֻנִּים, וְאָמַר אֲנִי שֶׁהוֹרָאָה שְׁעָה הֵיחָה, שֶׁשְׁעִיר הֵיחָה לָהֶם לְהַבִּיא לְחֲטָאֹת עֲבוּדָה־זָרָה עִם פֶּר הָעוֹלָה.

(ט) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלֵּוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
כֹּה־אָמַר יְתֵהוּן • וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלֵּוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלֵּוִיִּם לִפְנֵי יְהוָה וְסִמְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלֵּוִיִּם:

וְהִקְרַב יְת לֹאֲוִי מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַתְּדַבֵּר יְתֵהוּן:
וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלֵּוִיִּם לִפְנֵי יְהוָה וְסִמְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלֵּוִיִּם:

(יא) וְהִנִּיף אֶהָרֶן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה:

בס': "תנופה לה'", שאף עליהם היתה עבודת הקדש:
יריעות וקרשים (צ"ל: וקרסים, דאלו קרשים ביד
משא בני מררי) הנאות בבית קדש הקדשים,
והשלישית לבני מררי.

כ"י: וְהִנִּיף אֶהָרֶן אֶת־הַלְוִיִּם תְּנוּפָה • כְּדָרוֹ שְׁאִשֵּׁם
מִצָּרַע טַעוֹן תְּנוּפָה חִי. שֶׁלֹּשׁ תְּנוּפֹת נֶאֱמָרוּ בַּפָּרָשָׁה
זו: הָרָאוּנָה לְבְנֵי קָהֵת, לְכֹן נֶאֱמַר בָּס: "וְהָיוּ לַעֲבֹד
אֶת עֲבֹדַת ה'", לְפִי שְׁעֲבֹדַת קָדֶשׁ הַקְּדָשִׁים עֲלֵיהֶם:
הָאֲרֹן וְהַשְּׁלֶחֶן וְגו'. הַשְּׁנִיָּה לְבְנֵי גֵרְשׁוֹן, לְכֹן נֶאֱמַר

יב וְלֹאִי יִסְמְכוּן יֵת יִדְהוֹן עַל רִישׁ תּוֹרִיָּא
וְעַבְד יֵת חַד טְשָׁתָא וְיֵת חַד עֲלֵמָא קָדָם יֵי
לְכַפְרָא עַל לֹאִי:

(יב) וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים
וְעִשָּׂה אֶת־הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת־הָאֶחָד עֹלָה לַיהוָה
לְכַפֵּר עַל־הַלְוִיִּם:

יג וְתַקֵּם יֵת לֹאִי קָדָם אֶהָרֶן וְקָדָם בְּנוֹהִי
וְתַרְם יֵתְהוֹן אֶרְמָא קָדָם יֵי:

(יג) וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֶהָרֶן וּלְפָנֵי בְנָיו
וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה:

יד וְתַפְרֹשׁ יֵת לֹאִי מִגֹּז בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיֵהוֹן
מִשְׁמִשִּׁין קָדָמִי לֹאִי:

(יד) וְהַבְדַּלְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי
הַלְוִיִּם:

♦ יום שני י"ד סיון ♦

טו ויבחר בן יעלון לואי למפלח ית משפן
זמנא ויתדפי יתהוון ותרם יתהוון ארמא:

(טו) וְאַחֲרֵיכֵן יָבֹאוּ הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְטַהַרְתָּ אֹתָם וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה:

טז ארי אפרשא מפרשין אנון קדמי מגז בני
ישראל חלף פתח כל ולדא בוכרא כלא
מבני ישראל קרבית יתהוון קדמי:

(טז) כִּי נְתָנִים נְתָנִים הֵמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
תַּחַת פְּטָרַת כָּל־רָחֹם בְּכוֹר כָּל־מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַחְתִּי
אֹתָם לִי:

כ"י: נְתָנִים נְתָנִים • נְתָנִים לְמִשָּׁא, נְתָנִים לְשִׁיר. פְּטָרַת • פְּתִיחַת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (נקוטי שיחות יג עמ' 15)

על הלויים לסייע לכהנים בעבודה שלהם. אין לפרש, אפוא,
שהכפל קאי על משא ושיר, שהם חובת הלויים עצמם. אף
פאן נאמר "לי", ולכן אפשר לפרש שהפונה גם לעבודת
הלויים - משא ושיר.

נְתָנִים לְמִשָּׁא, נְתָנִים לְשִׁיר (רש"י ח, טז)
לא פרש בן בפרשת במדבר (ג, ט) - "ונתתה את הלויים
לאהרן ולבניו, נתונים נתונים המה לו". ויש לומר, דהנה
שם נאמר "לו", והפונה לעבודת שמירת המשכן, שבה הטל

(יז) כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּכֵנִי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבְבַהֲמָה
בְּיוֹם הַפִּתִּי כָל־בְּכוֹר בְּאָרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם
לִי:

כ"ז - כי לי כל-בכור. שלי היו הבכורות בקו הדין שהגנתי עליהם בין בכורי מצרים, ולקחתי אותם לי עד שטעו בעגל, ועכשו "ואקח את-הלויים".

(יח) וְאָקַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּכֵנִי יִשְׂרָאֵל:
יח וקרבית ית לואי חלף כל בוכרא בכני ישראל:

(יט) וְאֶתְּנָה אֶת־הַלְוִיִּם נְתָנִים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲלֹ
מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּכֵנִי יִשְׂרָאֵל
נֶגֶף בְּגִשְׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּדֶשׁ:

כ"ח - ואתנה וגו'. חמש פעמים נאמר "בני ישראל" במקרא זה - להודיע חבתו, שנכפלו אפרותיהן במקרא אחד כמנזן חמשה חמשי תורה. וכך ראיתי

(כ) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְלוֹיִם
כָּל־אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְלוֹיִם כִּן־עָשׂוּ לָהֶם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט - ויעש משה ואהרן וכל-עדת וגו'. משה העמידן, ואהרן הניפם, וישראל סמכו את ידיהם.

(כא) וַיִּתְּחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיִּכַּסּוּ בַגְדֵיהֶם וַיִּנָּף אַהֲרֹן
אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וַיִּכַּפֵּר עֲלֵיהֶם אַהֲרֹן לְמַחֲרָם:

(כב) וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ הַלְוִיִּם לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַתָּם בְּאַהֲלֹ
מוֹעֵד לִפְנֵי אַהֲרֹן וּלְפָנָיו כִּנּוּי בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלְוִיִּם כִּן־עָשׂוּ לָהֶם: ם

כ"י - באשר צוה ה' וגו' כן עשו. להגיד שבת העושים והנעשה בהם, שאחד מהן לא עבב.

בעל הטורים

"שבעים שבעים נחתך על עמך וגו' ולהתם חטאת ולכפר עון", בענין הקץ של דניאל (ט, כד). מלמד שגלות מכפרת כמו קרבן. תורה כ

תבואתה" (דמקא ב, א תבואת ה'). ולכפר. ג' במסורה. "ולכפר על בני ישראל", "ואהרן ובניו מקטירים וגו' ולכפר על ישראל" (דברי הימים א' ה, לד).

(יט) ואתנה את הלויים. ה' פעמים "בני ישראל" בפסוק, כנגד פהנים לויים וישראלים גרים ועבדים משוחררים. וזהו "קדש ישראל לה' ראשית

(כג) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

כג ומליל יי עם משה למימר:

(כד) וְזֹאת אֲשֶׁר לְלוּיִם מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִבֹּא לְצִבָּא צָבָא בַּעֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד:

כד דא די ללואי מבר חמש ועשרין שנים וילעלא ייתי לחילא חילא בפלחן משפן זמנא:

כ"י▶ וְזֹאת אֲשֶׁר לְלוּיִם • שָׁנִים פּוֹסְלִין בָּהֶם, וְאִין הַמּוֹמִין פּוֹסְלִין בָּהֶם. מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים • וּבְמָקוֹם אַחֵר אוֹמַר (במדבר ד) : "מִבֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה". הָא בִּיצֵד?

(חולין כז) מִבֶּן כ"ה בָּא לְלַמֵּד הַלְכוֹת עֲבוּדָה וְלִוְד חָמֵשׁ שָׁנִים, וּבֶן שְׁלֹשִׁים עוֹבֵד. מִכָּאן לְתַלְמִיד שֶׁלֹּא רָאָה סִימָן יָפָה בְּמִשְׁנֵתוֹ בְּחָמֵשׁ שָׁנִים, שְׂשׂוּב אֵינוֹ רוֹאֶה.

(כה) וּמִבֶּן חָמֵשִׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצָּבָא הָעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד:

כה ומבר חמשין שנים יתוב מחיל פלחנא ולא יפלח עוד:

כ"י▶ וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד • עֲבוּדַת מִשָּׁא בְּכֶתֶף, אָכֵל חוֹזֵר הוּא לְנַעֲלִילַת שְׁעָרִים וְלִשְׂרִיר וְלִטְעוֹן עֲגֻלוֹת. וְזֶה "וְשִׁירַת אֶת־אֶחָיו" – "עַם אַחֲוֵהִי", כְּתִרְגוּמוֹ.

(כו) וְשִׁירַת אֶת־אֶחָיו בְּאֹהֶל מוֹעֵד לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת וְעֲבֹדָה לֹא יַעֲבֹד כִּי תַעֲשֶׂה לְלוּיִם בְּמִשְׁמֶרֶתָם: כ"י▶ לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת • לַחֲנוּת סָבִיב לְאֹהֶל, וְלִהְיוֹתִים וְלִהְיוֹרִיד בְּשַׁעַת הַמַּסְעוֹת.

כו וישמש עם אחוהי במשפן זמנא למטר משרא ופלחנא לא יפלח כדון תעבד ללואי במשרתהון:

• יום שלישי ט"ו סיון •

ט (א) וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר־סִינִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה לְצֵאתָם מִמִּצְרָיִם מִצְרַיִם בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לֵאמֹר:

א ומליל יי עם משה במדברא דסיני בשפא תניחא למפקהון מארעא דמצרים בריחא קדמאח למימר:

כ"י▶ בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן • פְּרָשָׁה שְׁבַרְאשׁ הַסֵּפֶר לֹא נֶאֱמַרְהָ עַד אִיר, לְמַדָּה (פסחים פ"ק, ספרי) שְׁאִין סֵדֶר מְקַדֵּם וּמֵאֲחֵר בְּתוֹרָה. וְלָמָּה לֹא פְתַח בָּזוּ? מִפְּנֵי שֶׁהוּא (ב) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח בְּמוֹעֲדוֹ:

ב גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, לא הקריבו אלא פסח זה בלבד.

ב ויעבדון בני ישראל ית פסחא בזמנא:

כ"י▶ בְּמוֹעֲדוֹ • (ס) אֵף בְּשַׁבָּת, בְּמוֹעֲדוֹ – אֵף בְּטַמְאָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקו"ש חכ"ג עמ' 65 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הקרבנות הפסח במדבר

וַיִּדְבֹּר יְהוָה . . . בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה . . . בְּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן . . . וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּסַח פְּרָשָׁה שְׁבַרְאשׁ הַסֵּפֶר לֹא נֶאֱמַרְהָ עַד אִיר . . . וְלָמָּה לֹא

פתח בזו, מפני שהוא גנותן של ישראל, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד (ט, א"ב. ובפרש"י)

בעל הטורים

(כח) וּמִבֶּן. ב' בְּמִסְוֶרָה. "וּמִבֶּן חָמֵשִׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצָּבָא הָעֲבֹדָה", וּמִבֶּן אֲדָם חָצִיר יָנְתָן" (ישעיה נא, יב). שְׁכִינָן שֶׁהִגִּיעַ לְכָלֵל חֲמִשִּׁים שָׁנָה אֵין בּוֹ כֹּחַ לְעֲבוֹד

עבודה, וכחציר ינתן. תורה כו

ט (א) וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְגו'. סמך

פרשת פסח לטהרת הלויים, רמז

שהלויים מפשיטין. תורה ב

(ב) בְּמוֹעֲדוֹ. מְלֹא נִי"ו. לְאַחֵר ו' שְׁעוֹת זְמַן שְׁחִיטָה. בְּמוֹעֲדוֹ. בְּאֶת ב"ש

שיפוק"ף. בְּמוֹעֲדוֹ. שיפוק"ף.

בגמטריא: בְּשַׁבָּת. תורה ג

את קרבן ה', והסכים להם הקדוש-ברוך-הוא ונתן להם מצות פסח שני.
ואם כן הרי הדברים קל-וחומר, ומה אם מספר מועט מבני ישראל, כשבקשו מאת הקדוש-ברוך-הוא להקריב הפסח, נתן להם פסח שני, הרי אם כלל ישראל כלו היו מבקשים מהשם-יתברך שרוצים הם להקריב את הפסח גם בשאר השנים ששהו במדבר, כל-שכן וקל-וחומר שהיה מסכים עמם, ונותן להם להקריב את הפסח!
וזוהי "גנותן של ישראל" שלא בקשו להקריב את קרבן הפסח בשאר השנים.

כבר הקשו מפרשים (ראה רא"ם ושפ"ח כאן. ועוד), הרי זה ש"לא הקריבו אלא פסח זה", הוא מפני שבשאר השנים לא נתחייבו כלל להקריב את הפסח במדבר, וכמו שכתב רש"י (בא יב, כה) "תלה הכתוב מצוה זו [קרבן פסח] בביאתם לארץ, ולא נתחייבו במדבר אלא פסח אחד שעשו בשנה השנית על-פי הדבור", ואם כן מהי גנותן של ישראל בזה שלא הקריבו אז את הפסח? ונדחקו לבאר באופנים שונים. ויש לומר בזה באופן חדש. דהנה בפרשה זו מדבר אודות ה"טמאים לנפש אדם", דכשלא יכלו להקריב את קרבן הפסח, תבעו מהקדוש-ברוך-הוא "למה נגרע לבלתי הקריב

ג בארבעה עשר-יום בחדש הזה בין הערבים תעשו אותו במעדו ככל-חקתיו וככל-משפטיו תעשו אותו:

(ג) בארבעה עשר-יום בחדש הזה בין הערבים תעשו אותו במעדו ככל-חקתיו וככל-משפטיו תעשו אותו:

חמץ. (ספרים אחרים: מצות שבגופו: שה, תמים, זכר, בן שנה. שעל גופו: צלי-אש, ראשו על כרעיו ועל קרבו; שחויץ לגופו: מצה ובעור חמץ).

כ"י. ככל-חקתיו. אלו מצות שבגופו: שה, תמים, זכר, בן שנה. וככל-משפטיו. אלו מצות שעל גופו ממקום אחר, כגון שבעת ימים למצה ולבעור

ד ומליל משה עם בני ישראל למעבד פסחא:

(ד) וידבר משה אל-בני ישראל לעשת הפסח:

א לא בששמע פרשת מועדים מסיני - אמר להם, וחרז וזהירם בשעת מצוה.

כ"י. וידבר משה וגו'. (ספרי) מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר (ויקרא כג): וידבר משה את מועדי ה'?

ה ונעבדו ית פסחא בניסן בארבעת עשר יומא לירחא בין שמשיא במדברא דסיני ככל די פקיד יי ית משה כן עבדו בני ישראל:

(ה) ויעשו את-הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחדש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה יהוה את-משה כן עשו בני ישראל:

ו והווי גבריא די הווי מסאבין לטמי נפשא דאנשא ולא יכילו למעבד פסחא ביומא ההוא וקריבו קדם משה וקדם אהרן ביומא ההוא:

(ו) ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא-יכלו לעשת-הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא:

ז אחר זה, שאם משה לא היה יודע, אהרן מניין לו?.

כ"י. לפני משה ולפני אהרן. (ספרי) כששניהם יושבין בבית המדרש, באו ושאלום; ולא יתכן לומר

ז ואמרו גבריא האנוני לה אנחנא מסאבין לטמי נפשא דאנשא למא נתמנע בדיל דלא לקרבא ית קרבנא דיי בזמנא כגו בני ישראל:

(ז) ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע לבלתי הקריב את-קרבן יהוה במעדו בתוך בני ישראל:

בעל הטורים

ארונו של יוסף. אשר היו טמאים. בגימטריא: זה למת מצוה. תורה ז

(ו) אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם. בגימטריא: אילו שהיו נשאים

(ד) לעשת הפסח. "לעשת" חסר וי"ו, לומר לך שלא עשו במדבר אלא אותו פסח בלבד. תורה ה

הָיָה מְדַבֵּר עִם הַשְּׂכִינָה (סנהדרין פ"ק). וְרֵאוּנָה הִיטָה פְּרִשָּׁה זֹאת לְהֹאמַר עַל-יְדֵי מֹשֶׁה כְּשֶׁאָר כָּל הַתּוֹרָה כְּלָה, אֲלֵא שֶׁזָּכוּ אֵלּוֹ שֶׁתֹּאמַר עַל-יְדֵיהֶן, שֶׁמִּגְלָגְלִין זְכוּת עַל-יְדֵי זָכָא.

כִּי-יֵלֶם לְמַה נִּגְרַע • אָמַר לָהֶם: אֵין קְדָשִׁים קְרָבִים בְּטַמְאָה. אָמְרוּ לוֹ: יִזְרַק הַדָּם עָלֵינוּ בְּכֹהֲנִים טְהוֹרִים, וַיֵּאכַל הַבָּשָׂר לְטַמְאִים* (ס"א: לטהורים. כ"ג ראם). אָמַר לָהֶם: עֲמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה, כְּתִלְמִיד הַמִּבְטָח לְשִׁמְעַם מִפִּי רַבּוֹ. אֲשֶׁרִי יִלּוּד אִשָּׁה שֶׁכֶּף מִבְטָח, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהִיא רוֹצָה

ח וְאָמַר לְהוֹן מֹשֶׁה אוֹרִיכוּ עַד דְּאֶשְׁמַע מָה דַּאֲתַפְקֵד קָדָם יְיָ עַל דֵּי לְכוֹן:

(ח) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֹשֶׁה עֲמְדוּ וְאֶשְׁמְעָה מִה־יְצִיָּהוּ יְהוָה לָכֶם: פ

ט ומליל יי עם משה למימר:

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר:

י מִלָּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִימַר גְּבֵר גְּבֵר אֲרִי יְהִי מִסָּאָב לְטָמִי נִפְשָׁא דְאַנְשָׁא אוּ בְּאֶרְחָא רְחִיקָא לְכוֹן אוּ לְדִרִיכוֹן וְנַעֲבֹד פִּסְחָא קָדָם יְיָ:

(י) דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ בִּיְיָהוּ טָמֵא לְנֶפֶשׁ אוּ בְּדֶרֶךְ רַחֲקָה לָכֶם אוּ לְדִרְתִּיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה:

זְמַן שְׁחִיטָה. פֶּסַח שְׁנִי – מִצָּה וְחֶמֶץ עִמּוֹ בְּבִית וְאֵין שֵׁם יוֹם-טוֹב, וְאֵין אֲסוּר חֶמֶץ אֲלֵא עִמּוֹ בְּאֶכִילָתוֹ.

כִּי-אוּ בְּדֶרֶךְ רַחֲקָה • נְקוּד עָלָיו, לומר: לא שְׁרַחֲקָה וְדֵאִי, אֲלֵא שֶׁהִיא חוּץ לְאַסְקַפַּת הָעֲזָרָה כָּל

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יח עמוד 121)

לו כְּזָכִיזוֹת". וְלָכֵן פֶּסַח שְׁנִי הוּא יוֹם אֶחָד, כִּי הַתְּשׁוּבָה הִיא "בְּשַׁעֲתָא חֲדָא וּבְרַעָא חֲדָא", וְכַמָּאִיר "יֵשׁ קוֹנָה עוֹלָמוֹ בְּשַׁעָה אַחַת".

מִצָּה וְחֶמֶץ עִמּוֹ בְּבִית (רש"י ט, י) פֶּסַח שְׁנִי רומז לעבודת התשובה. לכן חֶמֶץ וּמִצָּה עִמּוֹ בְּבִית, כִּי הַתְּשׁוּבָה הוֹפֵקֶת גַּם אֶת הָרַע לְטוֹב, "זְדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז ה'תשמ"ז)

צ"ל). מִצָּה שְׁעַל גּוֹפּוֹ (כְּגוֹן מִצָּה וּמְרוֹר שֶׁהֵן דְּבָרִים אַחֲרִים וּבִאֵין חוֹבָה לוֹ) מִנּוֹן, תִּלְמוּד-לומֵר עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִים יֵאָכְלוּהוּ. יְכוּל אֶפִּילוֹ מִצּוֹת שְׁעַל עַל גּוֹפּוֹ (כְּגוֹן הַשְּׂבִיבָת שְׁאוֹר), תִּלְמוּד-לומֵר: וַעֲצֵם לֹא יִשְׁבְּרוּ בּוֹ, מִה שְׂבִיבִית הָעֵצִים מִיָּחַד מִצָּה שְׂבִיבָתוֹ, אֵף כָּל מִצָּה שְׂבִיבָתוֹ. וּבִהַמְשָׁךְ הַסּוּגִיָּא מִבְּאֵר, שֶׁהַדְמִיּוֹן דְּפֶסַח שְׁנִי לְפֶסַח רֵאשׁוֹן הוּא לֹא רַק בְּמִצּוֹת-עֲשֵׂה אֲלֵא גַם בְּמִצּוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה - "מִה הַפֶּרֶט מִפְּרֶשׁ מִצּוֹת-עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה גְמוּר", וּמִבְּאֵר בְּפֶרֶטִיּוֹת, "בְּכָלִים דְּ-מִצּוֹת וּמְרוֹרִים, מֵאִי קָא מְרַבִּי, צְלִי אִשׁ. בְּפֶרֶטִים מֵאִי מִמַּעֲטִי לִיָּה, הַשְּׂבִיבָת שְׁאוֹר. בְּכָלִים דְּ-לֹא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר, מֵאִי קָא מְרַבֵּה לִיָּה, לֹא תוֹצִיא מִמֶּנּוּ. בְּפֶרֶטִים מֵאִי קָא מִמַּעֲט לִיָּה, לֹא יִרְאֶה וְלֹא יִמְצָא. בְּכָלִים דְּ-עֵצִים לֹא יִשְׁבְּרוּ בּוֹ, מֵאִי קָא מְרַבֵּה, אֵל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא. בְּפֶרֶטִים מֵאִי קָא מִמַּעֲטִי, לֹא תִשְׁחַט עַל חֶמֶץ דָּם זָבָח".

בְּנוֹגַע לְפְרוּשׁ רִש"י בְּעֵינֵן פֶּסַח שְׁנִי, "אֵין אֲסוּר חֶמֶץ, אֲלֵא עִמּוֹ בְּאֶכִילָתוֹ", שֶׁתִּמָּה בְּמִנְחַת חֲנוּךְ מִנּוֹן מְקוּרָא שֶׁל רִש"י - יֵשׁ לומר, שֶׁמְקוּרָא שֶׁל רִש"י הוּא מִפְּשָׁטוֹת הַסּוּגִיָּא "מִה בֵּין פֶּסַח רֵאשׁוֹן לְפֶסַח שְׁנִי כו".

וּבִהַקְדָּמָה - שֶׁהַמִּנְחַת חֲנוּךְ עֲצִמּוֹ פּוֹתֵב "לֹא רֵאִיתִי לְמִפְרָשִׁים שִׁירְגִישׁוּ בְּזָה", וּמִפִּיּוֹן שְׁכוֹן, הָרִי הָא גּוֹפָא שֶׁהָרֵא"ם, ה'גִּזֹר אֲרִיָּה', ה'שִׁפְתִּי חֲכָמִים', 'לְבוּשׁ הָאוֹרָה' וְעוֹד, לֹא הִקְשׁוּ מִנְּאֻלִּיָּה לְרִש"י שֶׁאֲסוּר לֵאכּוֹל חֶמֶץ בִּיחַד עִם פֶּסַח שְׁנִי (אֵף שֶׁבְּדֶרֶךְ כָּלִל שֶׁקְלִי וְטָרוֹ בְּבִאֹר דְּבָרִי רִש"י בְּהִתְאֵם לְדֶרֶךְ הַהֲלָכָה), מִהֵנָּה הוֹכָחָה שֶׁלְדַעֲתָם אֵין קוֹשִׁי כָּלִל בְּדִבְרֵי רִש"י.

וְהַבִּאֹר בְּזָה:

שְׁנִינִי בְּגִמְרָא: "תְּנוּ רַבָּנִי, כָּל חֶקֶת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ, בְּמִצָּה שְׂבִיבָתוֹ - הַכְּתוּב מִדְּבַר (לֹא רִיבָה אֶת הַשְּׁנִי לְדִין רֵאשׁוֹן אֲלֵא בְּמִצּוֹת שְׂבִיבָתוֹ, כְּגוֹן סֹדֶר עֲבוּדוֹתָיו וְאֶכִילַת

בעל הטורים

כְּשִׁמְעֵבְרִין הַשְּׁנָה אֲזִי אֲיִיר בְּמִקּוֹם נִיסָן, וְלִפִּי שְׂבִיבָתָא עֲשֵׂר בּוֹ יִרְדּוּ הַמֶּן לְכָר עוֹשִׂים בּוֹ פֶּסַח יוֹם אֶחָד. תוֹרָה יֵא

אוּ בְּדֶרֶךְ רַחֲקָה. רְחוֹק בְּגִימְטְרִיא: זֶה מֵאֲסִקוּפָה. שְׁעַל הַה"א נְקוּדָה, כְּאֵלּוֹ לֹא נִכְתָּב.

וַעֲשֵׂה פֶסַח לָהּ. בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי. לִפִּי

(י) טָמֵא לְנֶפֶשׁ. יֵשׁ פֶּסַח בֵּין טָמֵא לְנֶפֶשׁ, לומר לָךְ שֶׁיֵּשׁ חִילּוּק בֵּין הַטָּמֵאִים, אִישׁ נִדְחָה וְאֵין צִיבּוּר נִדְחִין.

ובכל אופן, כשיש סתירה ונגוד בין דברי רש"י לדברי ה'מנחת חנוך' - פשוט, שיש לקבל את דברי רש"י, ולחפש באור ותרוץ על דברי ה'מנחת חנוך', שאז הולכים על דרך בטוחה ("אויף אַ אייזעקענעם בריק") - דבר המופרש בפירוש רש"י, ומסכם אצל כל מפרשי רש"י שלא נעמדו על זה (כמו שכתב ה'מנחת חנוך' "לא ראיתי למפרשים שיגישו בזה"), מלבד ה'מנחת חנוך', שאינו ממפרשי רש"י, למרות גדולתו בתורה כו', עד שהאחרונים סומכים על דבריו להלכה.

וְשֵׁי הַחוֹסֶיף וּלְחֹזֶק אֶת הָרֹאֶהָ, מָה־אֶת דְּמִיעַט הַלָּא ד' לֹא תִשְׁחַט עַל חִמּוֹץ דָּם זָבָח", כְּפִי שֶׁמִּפְרֹשׁ רַש"י ש"אֶת-עַל-גַּב דִּכְבֵּר מַעַט לִיָּה מִהוֹשֶׁבֶת שְׂאוֹר וּמִבֶּל יִרְאֶה, הִנֵּה-אֲמִינָא שְׁלֹא בִשְׁעַת שְׁחִיטָה, אֲבָל בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה לֹא, לְהַכִּי אֵינִיטְרִיךְ לְמַעוּטִי מִלֵּא תִשְׁחַט" - הִנֵּנוּ, שֶׁהַמַּעוּט הוּא רַק בְּנוֹגַע לְשְׁחִיטַת הַפֶּסַח, מִה-שְׁאִינִיכֵן בְּנוֹגַע לְאֲכִילַת הַפֶּסַח, אֲסוּר לֹאכֹל עִמּוֹ חִמּוֹץ.

(יא) בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם בֵּין הָעַרְבִים
יַעֲשׂוּ אֹתוֹ עַל־מִצּוֹת וּמִרְרִים וְאִכְלָהוּ:

(יב) לֹא־יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר וְעַצִּם לֹא יִשְׁבְּרוּ־בּוֹ
בְּכָל־חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ:

(יג) וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדָרְךָ לֹא־הָיָה וַחֲדָל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וּנְכִיכָתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעַמִּיּוֹ כִּי קָרְבַּן יִהְיֶה לֹא הַקָּרִיב בְּמַעַדוֹ חֲטָאוֹ יֵשֵׂא הָאִישׁ הַהוּא:

(יד) וְכִי־יִגֹּד אֶתְכֶם גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה בַּחֲקֹת הַפֶּסַח וּבְמִשְׁפָּטוֹ כִּן יַעֲשֶׂה חֻקָּה אֶחָת יִהְיֶה לָכֶם וּלְגֵר וּלְאֶזְרַח הָאָרֶץ: ׀

רש"י: «וְכִי־יָגִיד אֶתְכֶם גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח» (פסחים צג. ספרי)
 יכול כל המתגיר יעשה פסח מיד? תלמוד לומר "חקה

♦ יום רביעי ט"ז סיון ♦

(טו) וּבַיּוֹם הַקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן כַּסֶּה הָעֵנָן אֶת־הַמִּשְׁכָּן
לְאַהֲלֵי הָעֵדֻת וּבָעֶרֶב יִהְיֶה עַל־הַמִּשְׁכָּן כַּמֶּרְאֵה־אֵשׁ
עַד־בֹּקֶר:

בדרך חטאים, שבטל הקרבות
והחטיא את ישראל. גם זה שאינו
בדרך ומבטל לעשות הפסח.
וידל. ב' במסורה. הקא: "וידל
לעשות הפסח", ואידך: "וידל לעולם"
(והלים מט, טו). דפסח בברת, וזהו "וידל"

(יג) **וּבְדֶרֶךְ** ד' בְּמִסְוֶהָ. הָאָה, וְאִידֶרֶךְ: "וְיֵלֶךְ בְּדֶרֶךְ אֲבִייוֹ וּבְדֶרֶךְ אִמּוֹ, וּבְדֶרֶךְ יִרְבֵּעֶם בֶּן נֹכַח" (מְלָכִים א' כב, נג), "וּבְדֶרֶךְ חֲטָאִים לֹא עֲמֹד" (תְּהִלִּים א', א). וְהוּא "וּבְדֶרֶךְ לֹא הָיָה וְחָדָל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסֶח", שְׁעוֹשֶׁה בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשֶׁה יִרְבֵּעֶם שֶׁהֵלֶךְ

(מז) **פֶּן יִהְיֶה תַמִּיד הָעֵנָן יִכְסֶּנּוּ וּמְרֹאֲה־אֵשׁ לִלְחָ:**
טז כֵּן הָיָה תְדִירָא עֲנָנָא חָפִי לֵה וְחִזּוֹ אֲשַׁתָּא
בְּלִילִיָּא:

(י) וּלְפִי הַעֲלֹת הָעֵנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרֵי כֵן יִסְעוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבִמְקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן-שָׁם הָעֵנָן שָׁם יַחְנוּ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

וַעֲלִיָּהּ, כְּמוֹ (מַלְכִּים א יח): "הִנֵּה-עֵב קָטְנָה כִּכְף-אִישׁ עֲלָה מֵיָם".

(יח) **עַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־פִּי יְהוָה יִחַנוּ**
כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֵּן הָעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יִחַנוּ:

וְעַל־פִּי ה' יִחַנוּ • כִּי־נָשְׂאוּ יִשְׂרָאֵל חֳנוּנִים, עֲמֹד הָעֵנָן מִתְמַר וְעוֹלָה וְנִמְשָׁךְ עַל גְּבִי בְנֵי יְהוּדָה כְּמִין סֶכֶה, וְלֹא הָיָה נִפְרָשׁ עַד שְׁמֻשָּׁה אָמַר: "שׁוּבָה ה' רַבְבוֹת אֱלֹפֵי יִשְׂרָאֵל", הָיָה אוֹמֵר: "עַל־פִּי ה' וּבִיד מִשָּׁה".

(יט) וּבַהֲאִרִיד הָעֵנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יָמִים רַבִּים וְשָׁמְרוּ
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה וְלֹא יַסְעוּ:

(כ) וַיֵּשׁ אֲשֶׁר יִהְיֶה הָעֵנָן יָמִים מְסֻפָּר עַל־הַמִּשְׁכָּן
עַל־פִּי יְהוָה יִחְנוּ וְעַל־פִּי יִסְעוּ:

רַשִׁי • וַיֵּשׁ • כָּל־וָמָר : וּפְעָמִים . יָמִים מִסְפָּר • יָמִים מְעָטִים .

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה להבין ענין פרשת נסכים, שבת פרשת שלח, מברכים החודש תמוז ה'תשמ"ז)

כָּל הַזְמַן קִיְּמוּ מִצְוֹת ה', בַּחֲנִיתָם אוֹ בְּנִסְיַעְתֶּם. וְעוֹד זֹאת, כְּדֹאֵיתָא בְּגִמְרָא דְכִין כְּתִיב בְּהוּ עַל־פִּי ה' יִחְנוּ וְעַל־פִּי ה' יִסְעוּ, כְּמֵאן דְּקִבְעֵי לְהוּ דְּמִי. וְיִדְוֵעַ גַּם פְּתָגָם כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרֵי וְחֲמִי אֲדָמוֹ"ר לִגְבֵי אֹפֶן הַעֲבוּדָה בְּזִמְן הַזֶּה, אֲפִי שְׁהֵנָּה

בעל הטורים

(טו) וַיְהִיּוּ הַקָּהִים אֶת הַמִּשְׁכָּן. ו' פְּעָמִים כְּתִיב 'הַמִּשְׁכָּן' בַּפָּרָשָׁה, כְּגֹד ו' מִשְׁכָּנֹת.

וּבַעֲרָב. ד' בַּמִּסְוֹרָה. "וּבַעֲרָב יִהְיֶה עַל הַמִּשְׁכָּן כְּמִרְאָה אֵשׁ עַד בֹּקֶר", "וּבַעֲרָב תֹּאמַר מִי יִתֵּן בֹּקֶר" (דְּבָרִים כח, טז), "וּמִקְטָרִים לָהּ" וְגו' בַּבֶּקֶר וּבַעֲרָב" (דְּבָרִי הַקָּהִים ב' יג, יא), "וּבַעֲרָב חֲתַרְתִּי לִי בְקִיר" (חֲזֻקָּא לִיב, ז). שְׁהִיָּה מִתְנַבֵּא עַל הַגְּלוּת.

וְהוּא "וּבַעֲרָב חֲתַרְתִּי לִי בְקִיר", כְּשִׁינֵּאֵזוּ בַּגְּלוּת תֹּאמַר מִי יִתֵּן בֹּקֶר, כִּהְיִיא 'עֲרָב' שְׁנֵאֵמַר בּו' "וּמִקְטָרִים לָהּ" וְגו' בַּבֶּקֶר וּבַעֲרָב", "וּבְכִמְרָאָה אֵשׁ עַד בֹּקֶר", תוֹרָה טו (יז) **הַעֲלֹת.** ב' בַּמִּסְוֹרָה. "הַעֲלֹת הָעֵנָן", "עַם הַעֲלֹת הַגְּלוּלָה" (עֲזָרָא א, יא). וְהוּא שְׁאֵמְרוּ (פִּרְכּוּס ד, א) רִאיוֹן הָיָו שִׁיעֵשׂוּ לָהֶם נֶס בִּימֵי עֲזָרָה בְּדֶרֶךְ שְׁנַעֲשֶׂה

לָהֶם בִּימֵי מִשָּׁה, אֶלְא אֶלְא שְׁגָרָם חֲחֻטָּא. **וּבְכִמְרוֹם.** ב' בַּמִּסְוֹרָה. "וּבְכִמְרוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן שָׁם הָעֵנָן", "וּבְכִמְרוֹם גְּדִלִים אֵל תַּעֲמֹד" (מִשְׁלִי כה, ח). שְׁלֵא הָיָו נִפְנָיִם לֹא לִפְנֵיהֶם וְלֹא לְצַדִּיָּהֶם אֶלְא לְאַחֲרֵיהֶן. וְהוּא "וּבְכִמְרוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן שָׁם הָעֵנָן", דְּהֵינִינֵו לִפְנֵיהֶם אוֹ לְצַדִּיָּהֶם, אֵל תַּעֲמֹד לַעֲשׂוֹת שָׁם גְּדִלִים. תוֹרָה יח

ברנע י"ט שנה). ונמצא שבהיותם במדבר, היו בקביעות במצב של על-פי ה'. ועוד זאת, שלא היה זה רק באופן של קביעות ועמידה במקום אחד, אלא שבזה גופא עלו מחיל אל חיל, שהרי זה ציווי מפורש בתורה להעלות בקודש.

כא ואית די הוה עננא מרמשא עד צפרא ומסתלק עננא בצפרא ונטלין או ימם ולילי ומסתלק עננא ונטלין:

כב או תרין יומין או יומא או עדן בעדן באורכות עננא על משכנא למשרי עלוהי שרן בני ישראל ולא נטלין ובאסתלקותה נטלין:

כג על מימרא דיי שרן ועל מימרא דיי נטלין ית משרת מימרא דיי נטלין על מימרא דיי בידא דמשה:

א ומליל יי עם משה למימר:

כ עבד לך תרמין חצוצרן דכסף נגיד תעבד יתהו ויהיו לך לערעא כנשתא ולאטלא ית משריתא:

את-המחנות. בשעת סלוק מסעות תתקעו בהם לסימן; נמצאת אתה אומר: על-פי שלשה היו נוסעים: על-פי הקדוש-ברוך-הוא ועל-פי משה ועל-פי חצוצרות. מקשה. מהעשת תעשה בהקשת הקרנן.

ג ויתקעו בהן ויזמנו לותר כל כנשתא לתרע משכן זמנא:

ד ואם בחדא יתקעו ויזמנו לותר ובכרביא רישי אלפיא דישראל:

בא משיח, שהוא בדוגמת הקמת המשכן שהיתה לפעמים ליום אחד, ובלשון הפתוח ויש אשר יהיה הענן מערב עד בוקר ונעלה הענן ונסעו, דגם אז היתה ההקמה בתכלית השלימות ובתכלית הקביעות, כמו שהיתה כאשר חנו בקודש.

(כא) ויש אשר יהיה הענן מערב עד-בקר ונעלה הענן בבקר ונסעו או יומם ולילה ונעלה הענן ונסעו:

(כב) או-ימים או-חדש או-ימים בהאריך הענן על-המשכן לשכן עליו יחנו בני-ישראל ולא יסעו ובהעלתו יסעו:

כט"א או-ימים • שנה, כמו (ויקרא כה) "ימים תהיה גאלתו".

(כג) על-פי יהוה יחנו ועל-פי יהוה יסעו את משמרת יהוה שמרו על-פי יהוה ביד-משה: פ

י (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

(ב) עשה לך שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אתם והיו לך למקרא העדה ולמפע את-המחנות:

כ"א • עשה-לך • (שיהיו תוקעין לפניך כמלך, ויהי בישרון מלך). עשה לך • משלך (עשה לך — אתה עושה ומשתמש בהם, ולא אחר). למקרא העדה • כשתרצה לדבר עם הסנהדרין ושאר העם ותקראם לאספא אליך, תקראם על-ידי חצוצרות. ולמפע

(ג) ויתקעו בהן ונועדו אליך כל-העדה אל-פתח אהל מועד:

כ"ב • ויתקעו בהן • בשתיקה, והוא סימן למקרא העדה, שנאמר: "ונועדו אליך כל-העדה אל-פתח אהל מועד".

(ד) ואם-באחת יתקעו ונועדו אליך הנשיאים ראשי אלפי ישראל:

(כג) ביד משה. וסמיק ליה עשה לך שתי חצוצרות כסף, שלא היו אלא בידו, שבהיו נגזזו. תורה א
י (ב) לך שתי. אותיות 'שלך', שמשלו עשאם.
שתי חצוצרות. כנגד אברהם ויעקב
שעשו מלחמה באומות ונצחום.
כסף. ולא זקב. שלא להזכיר קול העם
ברעה (שמות לב, יז). תורה ג

כ"י • וְאִם-בְּאַחַת יִתְקַעוּ • הוּא סִמֵּן לְמִקְרָא הַנְּשִׂאִים, שְׁנָאֵמַר: "וְנוֹעְדוּ אֵלַי הַנְּשִׂאִים". וְאֵף

(ה) וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִים קִדְמָה: הַתִּקְעוֹן יִבְכְּתָא וְיִטְלוּ מִשְׁרִיתָא דְשָׁרֹן קְדוּמָא:

כ"י • וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה • סִמֵּן מִסַּע הַמַּחֲנֹת: תִּקְיָעָה, תְּרוּעָה וְתִקְיָעָה. כֶּף הוּא נִדְרָשׁ בְּסִפְרֵי מִן הַמִּקְרָאוֹת הַיְתִירִים (ר"ה לר). •

(ו) וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שְׁנִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִים תִּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקַעוּ לְמַסְעֵיהֶם:

(ז) וּבִהֲקֵהִיל אֶת־הַקֹּהֵל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְעוּ: זִבְכְּמִכְנָשׁ יֵת קֹהֵל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִבְכְּבוּ:

כ"י • וּבִהֲקֵהִיל אֶת־הַקֹּהֵל וְגו' • לִפִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר "וְהָיוּ לָךְ לְמִקְרָא הַעֲדָה וְלִמְסַע אֶת־הַמַּחֲנֹת". מֵה מִקְרָא הַעֲדָה תִּקְעַת בְּשָׁנֵי כְּהֻנִּים וּבְשִׁיתֵיהֶן, שְׁנָאֵמַר: "וְתִקְעוּ בֵּהֶן וְגו'", אֵף מִסַּע הַמַּחֲנֹת בְּשִׁיתֵיהֶם. כֹּל מֵה מִסַּע הַמַּחֲנֹת תִּקְעַת וּמִרִיעַ וְתִקְעַת, אֵף מִקְרָא הַעֲדָה תִּקְעַת וּמִרִיעַ וְתִקְעַת, וּמַעֲתָה אֵין חֲלוּק בֵּין

(ח) וּבְנֵי אֶהֱרֹן הַכֹּהֲנִים יִתְקַעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לַחֲקַת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם:

כ"י • וּבְנֵי אֶהֱרֹן יִתְקַעוּ • בַּמִּקְרָאוֹת וּבִמְסַעוֹת הַלֵּלוּ.

(ט) וְכִי־תִבְאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הַצֹּר הַצֹּר אֶתְכֶם וְהִרְעֵתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם:

(י) וּבְיוֹם שִׁמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשְׁכֶם וְתִקְעֶתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עַלְתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכְרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

כ"י • עַל עַלְתֵיכֶם • (ספרי. ערכין יא) בְּקִרְבֶּן צָבוּר, הַכְּתוּב מְדַבֵּר. אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • מִפָּאן לְמַדְנֵי מַלְכוּת עַם זְכוּרֹנוֹת וְשׁוֹפְרוֹת, שְׁנָאֵמַר: "וְתִקְעֶתֶם" — הָרִי

שׁוֹפְרוֹת, "לְזִכְרוֹן" — הָרִי זְכוּרֹנוֹת. "אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם" — זֶה מַלְכוּת זְכוּ.

בעל הטורים

(ח-ט) לְדֹרֹתֵיכֶם. וְכִי תִבְאוּ מִלְחָמָה. גו'. תִּבְאוּ. אוֹתִיּוֹת אָבוֹת. שְׁכּוֹת רְמוֹ לְמִלְחָמָה גו' וּמִגֹּג הַעֲתִידָה שְׁתִּבּוֹא לִימֹת הַמִּשִּׁיחַ. תִּבְאוּ מִלְחָמָה. בְּגִימְטְרִיא: מִלְחָמָה (י) שִׁמְחַתְכֶם. בְּגִימְטְרִיא: גַּם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. וּבְמוֹעֲדֵיכֶם. מִלָּא וְי", כְּנֶגֶד: פֶּסַח, עֲצֵרָת, רֵאשׁ הַשָּׁנָה, יוֹם [רַעְיָה] הַתְּרַעְעָה הָאֶרֶץ" (יִשְׁעִיָּה כה, יט),

הַתְּרַעַם בְּשִׁבְט בְּרָנָל" (תהלים ב, ט). תוֹרָה י (י) שִׁמְחַתְכֶם. בְּגִימְטְרִיא: גַּם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת. וּבְמוֹעֲדֵיכֶם. מִלָּא וְי", כְּנֶגֶד: פֶּסַח, עֲצֵרָת, רֵאשׁ הַשָּׁנָה, יוֹם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 24)

שְׁהָרִי תִּכְרֶה נֶאֱמַר "וּבְמִעֲדֵיכֶם". וּמִכִּיּוֹן שָׁפֵל הַפָּרָשָׁה מִדְּבָרָת בְּעֵינֵי צַבּוּר, מוֹבֵן שֶׁגַם "עוֹלוֹתֵיכֶם וְזִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם" מִדְּבַר בְּקֶרֶב צַבּוּר.

בְּקֶרֶב צַבּוּר, הַכְּתוּב מְדַבֵּר (רש"י י, י)
בַּפְּסוּק הַקּוֹדֵם נֶאֱמַר "וְנוֹשְׁעֵתֶם מֵאֲיֻבֵּיכֶם", וּבְהִמָּשֵׁךְ לָזֶה נֶאֱמַר "וּבַיּוֹם שִׁמְחַתְכֶם" – הֵינּוּ יוֹם שִׁמְחָה שְׁנֹקֵבֵעַ עַל נִצְחוֹן הַמִּלְחָמָה (דִּאִין לומר שֶׁהַפְּנִיָּה ל"מוֹעֲדִים לְשִׁמְחָה",

♦ יום חמישי י"ז סיון ♦

יֵא וְהוּא בְּשֵׁמָה תְּנִיתָא בִּירְחָא תְּנִינָא
בְּעֵשְׂרִין לִירְחָא אֶסְתִּילַק עֲנָנָא מֵעֲלוֹי
מִשְׁכָּנָא דְּסִהְדוּתָא:

(יא) וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּעֵשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ
נִעְלָה הָעֲנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדוּת:

חֹדֶשׁ סִיּוֹן חָנוּ שָׁם, וְלֹא נָסְעוּ עַד עֵשְׂרִים בְּאַיֵּר לַשָּׁנָה
הַבָּאָה.

כִּי"א בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי • נִמְצְאָתָא אֲתָה אוֹמַר: שָׁנִים עָשָׂר
חֹדֶשׁ חָסֵר עֲשָׂרָה יָמִים עָשׂוּ בַּחוּרֵב, שְׁהָרִי בְּרֹאשׁ-

יְבֻנְטְלוּ בְּגֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטְלִיָּהוֹן מִמִּדְּבָרָא
דְּסִינֵי וְיִשְׂרָאֵל עֲנָנָא בְּמִדְּבָרָא דְּפֶאֶרְן:

(יב) וַיִּסְעוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמַסְעֵיהֶם מִמִּדְּבַר סִינִי וַיֵּשְׁבּוּ
הָעֲנָן בְּמִדְּבַר פֶּאֶרָן:

כִּי"ב לְמַסְעֵיהֶם • כְּמִשְׁפָּט הַמִּפְרָשׁ לְמַסַּע דְּגָלֵיהֶם, מִי רֹאשׁוֹן וְיָמֵי אַחֲרוֹן. בְּמִדְּבַר פֶּאֶרָן • קְבֻרוֹת הַתַּאֲוָה
בְּמִדְּבַר פֶּאֶרָן הָיָה, וְשָׁם חָנוּ מִמַּסַּע זֶה.

יְבֻנְטְלוּ בְּקִדְמִיתָא עַל מִימְרָא דִּינִי בִידָא
דְּמִשָּׁה:

(יג) וַיִּסְעוּ בְּרֹאשׁוֹנָה עַל־פִּי יְהוָה בִּיד־מִשָּׁה:

יְבֻנְטְלוּ טַקְס מִשְׁרִית בְּגֵי יְהוּדָה בְּקִדְמִיתָא
לְחִילֵיהוֹן וְעַל חִילָה נְחִשׁוֹן בֵּר עֲמִינָדָב:

(יד) וַיִּפֹּעַ דָּגַל מַחֲנֵה בְּנֵי־יְהוּדָה בְּרֹאשׁוֹנָה לְצַבָּאתָם
וְעַל־צַבָּאוֹ נְחִשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב:

טו וְעַל חִילָא דְּשִׁבְטָא דְּבִנֵי יִשְׁשָׁכָר נִתְנָאֵל
בֵּר צוּעֵר:

(טו) וְעַל־צַבָּא מִטָּה בְּנֵי יִשְׁשָׁכָר נִתְנָאֵל בֶּן־צוּעֵר:

טז וְעַל חִילָא דְּשִׁבְטָא דְּבִנֵי זְבוּלֹן אֱלִיָּאֵב בֵּר
חִלּוֹן:

(טז) וְעַל־צַבָּא מִטָּה בְּנֵי זְבוּלֹן אֱלִיָּאֵב בֶּן־חִלּוֹן:

יז וּמִתְפָּרַק מִשְׁכָּנָא וְנִטְלִין בְּגֵי גֵרְשׁוֹן וּבְגֵי
מִרְרִי נִטְלִי מִשְׁכָּנָא:

(יז) וַהֲוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן וַנִּסְעוּ בְּנֵי־גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מִרְרִי נִשְׁאִי
הַמִּשְׁכָּן:

בְּעֵגְלוֹת, וְהָאֲרוֹן וְכָלִי הַקֹּדֶשׁ שֶׁל מִשָּׁא בְּנֵי קֹהַת
עוֹמְדִים מְכַסִּין וְנִתְּנִין עַל הַמוֹטוֹת עַד שֶׁנִּסְעָה דָּגַל
מַחֲנֵה רְאוּבֵן, וְאַחֲרֵי־כֵן "וַנִּסְעוּ הַקֹּהֲתִים".

כִּי"ז וַהֲוֹרֵד הַמִּשְׁכָּן • כִּיּוֹן שֶׁנִּסְעָה דָּגַל יְהוּדָה, נִכְנָסוּ
אַהֲרֹן וּבְנָיו וּפָרְקוּ אֶת הַפָּרָכָת וְכִסּוּ בָּהּ אֶת הָאֲרוֹן,
שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר ד): "וּבֹא אַהֲרֹן וּבְנָיו בְּנִסְעַת הַמַּחֲנֵה",
וּבְנֵי גֵרְשׁוֹן וּבְנֵי מִרְרִי פּוֹרְקִין הַמִּשְׁכָּן וְנִטְעִין אוֹתוֹ

יח וְנִטְלֵ טַקְס מִשְׁרִית רְאוּבֵן לְחִילֵיהוֹן וְעַל
חִילָה אֱלִיצִיּוֹר בֵּר שְׁדִיאֹר:

(יח) וַנִּסְעַת דָּגַל מַחֲנֵה רְאוּבֵן לְצַבָּאתָם וְעַל־צַבָּאוֹ
אֱלִיצִיּוֹר בֶּן־שְׁדִיאֹר:

בעל הטורים

הַכְּפּוּרִים, סוֹכּוֹת, שְׁמִינִי עֲצֵרֶת. תּוֹרָה יֵא
(יד) וַיִּפֹּעַ דָּגַל מַחֲנֵה בְּנֵי יְהוּדָה. בְּכָלֶם כְּתִיב "וַנִּסְעָה", וּבִיהוּדָה כְּתִיב
בְּכָלֶם "וַנִּסְעָה", חָסֵר מ', שֶׁכָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּאֲרוֹן כְּאֵלּוּ לֹא נָסַע. תּוֹרָה טו
שְׁהִיּוּ בְּמִדְּבָרָא הָיוּ עֲצֻמוֹתֵי מְגוֹלָגְלִין

(יט) וְעַל־צִבָּא מִטָּה בְּנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֵמִיאל בֶּן־צוּרִישָׁדִי:

(כ) וְעַל־צִבָּא מִטָּה בְּנֵי־גֵד אֶלֶיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל:

(כא) וְנָסְעוּ הַקְּהָלִים נְשָׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ וַהֲקִימוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן עַד־בָּאֵם:

יט"י • נְשָׂאֵי הַמִּקְדָּשׁ • נושאי דברים המקדשים. וַהֲקִימוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן • בני גרשון ובני מררי, שהיו קודמים להם מסע שני דגלים, היו מקימין את המִשְׁכָּן כְּשֶׁהָיָה הַעֲנָן שׁוֹכֵן, וְסִימָן הַחֲנֻכָּה נִרְאָה בְּדָגֶל מַחֲנֶה יְהוּדָה. וְהֵם חֹנִיגִים, וְעִדִּין בְּנֵי קֹהֵת בָּאִים מֵאַחֲרֵיהֶם עִם שְׁנֵי דָגָלִים הָאַחֲרוֹנִים, הָיוּ בְּנֵי גֵרֶשׁוֹן.

(כב) וְנָסְעוּ דָגֶל מַחֲנֶה בְּנֵי־אֶפְרַיִם לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבָּאוֹ אֶל־שִׁמְעֵן בֶּן־עֲמִיהוּד:

(כג) וְעַל־צִבָּא מִטָּה בְּנֵי מְנַשֶּׁה גְּמִלְיָאֵל בֶּן־פְּדָהצוּר:

(כד) וְעַל־צִבָּא מִטָּה בְּנֵי בְּנִימִן אֲבִידֹן בֶּן־גִּדְעוֹנִי:

(כה) וְנָסְעוּ דָגֶל מַחֲנֶה בְּנֵי־דָן מְאֶסָף לְכָל־הַמַּחֲנֶה לְצִבְאָתָם וְעַל־צִבָּאוֹ אַחִיעֶזֶר בֶּן־עַמִּישָׁדִי:

יט"י • מְאֶסָף לְכָל־הַמַּחֲנֶה • תלמוד ירושלמי: לפי שְׁהָיָה שְׁבִטוֹ שֶׁל דָּן מְרֻבָּה בְּאוֹכְלוֹסִיָּן, הָיָה נוֹסֵעַ בְּאַחֲרוֹנָה, וְכָל מִי שְׁהָיָה מְאֻבָּד דָּבָר הָיָה מַחְזִירוֹ לוֹ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א עמ' 103)

וְכָל מִי שְׁהָיָה מְאֻבָּד דָּבָר הָיָה מַחְזִירוֹ לוֹ (רש"י י, כה) אָמְרוּ רַז"ל "אֵיזָהוּ שׁוֹטָה, זֶה הַמְּאֻבָּד כָּל מִי שֶׁנִּתְּנִים לוֹ". פְּלוּמֵר: לְכָל יְהוּדִי נֶתַן מִלְמַעֲלָה "מֵה", בְּטוֹל לְאַלְקוּת, אֵךְ בְּגִלְל הַיָּצֵר הַרְעָה, ה"מִלֵּךְ זָקֵן וְכִסִּיל" (שׁוֹטָה), עָלוּל הוּא.

(כו) וְעַל־צִבָּא מִטָּה בְּנֵי אֲשֶׁר פִּגְעִיאל בֶּן־עֶכְרֹן:

(כז) וְעַל־צִבָּא מִטָּה בְּנֵי נַפְתָּלִי אַחִירֵעַ בֶּן־עֵינָן:

בעל הטורים

(כח) מְאֶסָף. ד' במסורה. "מאסף לכל המחנות", ואין איש מאסף אותם הביתה" (שופטים יט, טו) בפלגלש בגבעה. ואידך: "ובעמיר מאחרי הקצר ואין מאסף" (ירמיה ט, כא). שְׁבִט דָּן, עַל שְׁהָיָה עִמָּהֶם פֶּסֶל מִיכָה, עַל כֵּן "אֵין אִישׁ מְאֶסָף". שְׁהָעֵנָן הָיָה פּוֹלֵט אוֹתָם וְעַמְלֵק הָרָג בָּהֶם, וְנִפְּלוּ "בְּעַמִּיר מֵאַחֲרֵי הַקֶּצֶר וְאֵין מְאֶסָף". תורה כו

(כח) אֱלֹהִים מִסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְצַבְאָתָם וַיִּסְעוּ: כח אֵלִין מִטְלֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְחִילִיהוֹן וְנִטְלוּ: כ"ח אֱלֹהִים מִסְעֵי זֶה סֵדֶר מִסְעֵיהֶם. וַיִּסְעוּ בַּיּוֹם הַהוּא נִסְעוּ.

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹכֵב בֶּן־רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֲתָן מֹשֶׁה נְסָעִים אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֲתוּ אֲתָן לָכֶם לָכֶה אֲתָנוּ וְהַטְבַּנּוּ לָךְ כִּי־יִהְיֶה דְבַר־טוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל: (כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹכֵב בֶּן־רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֲתָן מֹשֶׁה נְסָעִים אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֲתוּ אֲתָן לָכֶם לָכֶה אֲתָנוּ וְהַטְבַּנּוּ לָךְ כִּי־יִהְיֶה דְבַר־טוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל:

כ"ח חֹכֵב • (ספרי) הוּא יְתָרוֹ, שְׁנָאֲמַר (שופטים ד'): "מִבְּנֵי חֹכֵב חֲתָן מֹשֶׁה". וְמָה תִּלְמִיד לֹמַר (שמות ב'): "וְתַבְאֲנָה אֶל־רְעוּאֵל אֲבִיהֶן"? מִלְּמַד, שֶׁהַתִּינוּקוֹת קוֹרִין לְאָבִי אֲבִיהֶן "אָבָא", וְשִׁמּוֹת הַרְבֵּה הֵיוּ לוֹ: יְתֵר – עַל שֵׁם שְׂיֵתֵר פְּרִשָּׁה אַחַת בַּתִּוְרָה, חֹכֵב – עַל שֶׁחֹכֵב אֶת הַתּוֹרָה וְכו'. נְסָעִים אֲנַחְנוּ אֶל־הַמָּקוֹם • (ספרי) מִיָּד – עַד שְׁלֹשָׁה יָמִים אָנוּ נִכְנָסִין לָאֶרֶץ; שְׁבַמְסַע זֶה הָרָאשׁוֹן נִסְעוּ עַל־מִנְתְּ לְהַפְגֵּס לָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא שֶׁחֲטָאוּ בַּמִּתְאוּנְנִים. וּמִפְּנֵי מָה שִׁתַּף מֹשֶׁה עֲצָמוֹ עִמָּהֶם? שְׂעָדִין לֹא נִגְזְרָה גְזֵרָה עָלָיו, וְכִסְבוֹר שֶׁהוּא נִכְנָס.

(ל) וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֶלְךָ כִּי אִם־אֶל־אֶרֶצִי וְאֶל־ מוֹלְדָתִי אֵלְךָ: ל וַיֹּאמֶר לֵה לֹא אֶזֶל אֶלְהֶן לְאֶרְעִי וּלְגִלְדוֹתִי אֶזֶל: (ל) וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֶלְךָ כִּי אִם־אֶל־אֶרֶצִי וְאֶל־מוֹלְדָתִי • (ספרי) אִם בְּשָׂכִיל נִכְסִי, אִם בְּשָׂכִיל מִשְׁפַּחְתִּי.

(לא) וַיֹּאמֶר אֶל־נָא תַעֲזֹב אֲתָנוּ כִּי עַל־כֵּן יִדְעַת חֲנֻתָנוּ בַּמִּדְבָּר וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינִים: (לא) וַיֹּאמֶר אֶל־נָא תַעֲזֹב אֲתָנוּ כִּי עַל־כֵּן יִדְעַת חֲנֻתָנוּ בַּמִּדְבָּר וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינִים:

כ"ח אֶל־נָא תַעֲזֹב • אֵין "נָא" אֶלָּא לְשׁוֹן בִּקְשָׁה, שְׁלֹא יֵאמְרוּ: לֹא נִתְגַּדֵּר יְתָרוֹ מִחֻבָּה; סְבוֹר הָיָה שְׂיֵשׁ לַגֵּרִים חֶלֶק בְּאֶרֶץ, עָכְשׁוּ שְׂרָאָה שְׂאִין לָהֶם חֶלֶק, הַנִּיחָם וְהִלָּף לוֹ. כִּי עַל־כֵּן יִדְעַת חֲנֻתָנוּ בַּמִּדְבָּר • כִּי נָאָה לָךְ לַעֲשׂוֹת זֹאת עַל אֲשֶׁר יִדְעַת חֲנֻתָנוּ בַּמִּדְבָּר, וְרָאִיתָ נָסִים וּגְבוּרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לָנוּ. כִּי עַל־כֵּן יִדְעַת • כָּמוֹ: עַל אֲשֶׁר יִדְעַת, כָּמוֹ (בְּרָאשִׁית לח'): "כִּי־עַל־כֵּן לֹא־נָתַתִּיהָ לְשִׁלָּה בְנִי" (שם יח'): "כִּי־עַל־כֵּן עֲבַרְתָּם" (שם יט'): "כִּי עַל־כֵּן בָּאוּ" (שם לג'): "כִּי עַל־כֵּן רָאִיתִי פְּנִידָה". וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינִים • לְשׁוֹן עָבֵר, כְּתִירוֹמָה. דְּבַר אַחֵר, לְשׁוֹן עֲתִיד: כָּל דְּבַר וְדְבַר שֶׁיִּתְעַלֵּם מִעֵינֵינוּ, תִּהְיֶה מֵאִיר עֵינֵינוּ. דְּבַר אַחֵר: שֶׁתִּהְיֶה חֻבִּיב עָלֵינוּ כְּגִלְגַּל עֵינֵינוּ, שְׁנָאֲמַר (דברים י'): "וְנִאֲהַבְתֶּם אֶת־הַגֵּר".

(לב) וְהָיָה כִּי־תֵלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יִיטִיב יְהוָה עִמָּנוּ וְהַטְבַּנּוּ לָךְ: לב וְהָיָה כִּי־יִהְיֶה אֲרִי תִזַּל עִמָּנָא וְיִהִי טָבָא הַהוּא דִּי יוֹטִיב יְיָ עִמָּנָא וְנוֹטִיב לָךְ:

בעל הטורים

(כח) וַיִּסְעוּ. ב' בַּמִּסְדָּרָה. "לְצַבְאָתָם וַיִּסְעוּ", וַיִּסְעוּ וְיִהְיֶה חֲתָת אֱלֹהִים" (בְּרָאשִׁית לה. ח). לֹמַר, מִה שֵׁם הָיָה חֲתָת אֱלֹהִים עַל כָּל סְבִיבוֹתֵיהֶם, אָף כָּאן. דְּבַר אַחֵר: וַיִּסְעוּ" דִּהְתָּם רֹאשׁ פְּסוּק, "וַיִּסְעוּ" דִּהְתָּם סוֹף פְּסוּק, דִּהְתָּם, לְפִי שְׂיַעֲקֵב בִּיעַר עֲבוּדָה זָרָה מִתּוֹכָם, לְפִיכָף נִסְעוּ בִּיד רָמָה וּשְׂכִינָה לְפָנֶיהֶם. אֲבָל בְּנֵי דָן שֶׁהָיָה עֲבוּדָה זָרָה בִּינֵיהֶם נִסְעוּ לְאַחֹר וְלֹא לְפָנִים, שֶׁהָיָה הָעֵנָן פּוֹלֵט אוֹתָם וְעִמְלָק הָיָה הוֹרֵג בָּהֶם. תּוֹרָה כֵּט

(לב) וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא. (לב) וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא. ה' פְּעָמִים טוֹבָה כְּתִיב כָּאן, כְּנֶגֶד ה' מֵאוֹת אִמָּה דְשִׁנָּה שֶׁל יִרְחוֹ שִׁנְתָנוּ לְבָנֵינוּ. וְהַטְבַּנּוּ, טוֹב, הַטּוֹב, יוֹטִיב, וְהַטְבַּנּוּ – בְּגִמְטְרִיא: בִּירְחוֹ. תּוֹרָה לג

המקדש בחלקו הוא יטלנו, ובין כף ובין כף נתנוהו
לכני יתרו, ליונדב בן רכב, שנאמר: "ובני קיני חתן
משה עלו מעיר התמרים וגו'" (שופטים א).

וְהָיָה הַטּוֹב הַהוּא וְגו' • מה טובה הטיבו
לו? אמרו: כשהיו ישראל מחלקין את הארץ היה
דשנה של יריחו חמש מאות אמה על חמש מאות
אמה, והניחוהו מלחלק; אמרו: מי שיבנה בית

לג ונטלו מטורא דאתגלי עלוהי יקרא דיי
מהלך תלתא יומין וארון קימא דיי נטל
קדמיהון מהלך תלתא יומין לאתקנא
להון אתר בית מישרי:

(ג) וַיֵּסְעוּ מֵהָרַ הַיְהוָה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְאַרְזוֹן
בְּרִית־יְהוָה נִסַּע לַפְּנִימָה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר
לָהֶם מְנוּחָה:

שְׁלֹשֶׁת יָמִים • (ספרי ב"ב יד) זֶה הָאָרוֹן הַיּוֹצֵא עִמָּהֶם
לְמַחֲמָה וְבוֹ שְׂבָרֵי לִוְחוֹת מִנְּחִים, וּמַקְדִּים לַפְּנִימָה
דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתַנּוֹן לָהֶם מְקוֹם חֲנִיָּה.

וְהָיָה הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוא חָפֵץ לְהַכְנִיסָם
לְאָרֶץ מִיָּד. וְאַרְזוֹן בְּרִית־ה' נִסַּע לַפְּנִימָה דֶּרֶךְ

לד ונענו יקרא דיי עליהון ביממא במטלהון
מן משריתא:

(ד) וַעֲנַן יְהוָה עָלֵיהֶם יוֹמָם בְּנִסְעָם מִן־הַמִּחֲנֶה: ׀

את הנמוך והורג נחשים ועקרבים. מן המחנה •
ממקום חנייתו.

וַעֲנַן ה' עָלֵיהֶם יוֹמָם • שְׂבָעָה עָנָנִים כְּתוּבִים
בְּמִסְעֵיהֶם: אֲרַבְּעָה מֵאַרְבַּע רִוּחוֹת וְאַחַד לְמַעַלָּה
וְאַחַד לְמַטָּה וְאַחַד לַפְּנִימָה, מִמִּמֶּיךָ אֶת הַגֹּבֶה וּמִגְבִּיהָ

♦ יום שישי י"ח סיון ♦

לה והיה במשל ארזא ואמר משה אתגלי יי
ויתבדרון סנאיד ויערקון בעלי דבכד מן
קדמך:

ז נ הפוכה (לה) וַיְהִי בְּנִסְעֵי הָאָרֶץ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוֹמָה ׀
יְהוָה וַיַּפְּצוּ אִיכָבֶד וַיִּנָּסוּ מִשְׁנֹאֵיךְ מִפְּנֵיךְ:

ב' כל כתבי הקדש' (שבת קטז) • קומה ה' • לפי שהיה
מקדים לפניהם מהלך שלשת ימים, היה משה אומר:
צמד והמתן לנו ואל תתרחק יותר. (תנחומא בויקהל) •

וַיְהִי בְּנִסְעֵי הָאָרֶץ • עָשָׂה לוֹ סִמְנִיּוֹת מִלְּפָנָיו
וּמִלְּאַחֲרָיו, לומר שאין זה מקומו; וְלָמָּה נִכְתָּב כָּאן?
כְּדִי לְהַפְסִיק בֵּין פְּרָעָנוֹת לְפְרָעָנוֹת וכו', כְּדֵאִיתָא

בעל הטורים

וּבְנִחָה. כתיב בה"א, כנגד ד' דגלים
ומחנה לוינה.
בפסוק "ויהי בנסע" י"ב תיבות, כמו
ש"ש בפסוק "ולכל ה"ד החזקה" שהוא
סוף התורה. ובפסוק "ובגדה" יש בו ז'
תיבות, כמו ש"ש בפסוק "בְּרִאשִׁית"
שהוא תחלת התורה. לומר שהוא
חשוב ספר תורה בפני עצמו. ומתחיל
בוי"ו ומסיים בלמ"ד, על שם "הליכות
עולם לו" (תבארק ג, א).
כל פרשה שיש בה כדי ללקט פ"ה
אותיות, כמו "ויהי בנסע", מצילין
אותה מפני הדליקה. לך סמוך לו
"ויתבצר כם אש ח", לומר לך
שמצילין הפרשה שיש בה פ"ה
אותיות מן האש. ועל כן מילה שעולה
פ"ה מצלת מדינה של גיהנם. תורה לו

לפני נ' לפניה, והוא אחר "ונסע אהל
מועד מחנה הלויים" בפרשת במדבר
סיני' (ב, יז), שמשם עד הכא נ' פרשיות.
וַיְהִי בְּנִסְעֵי. ווי היה לאומות בנסע.
וַיְהִי. עולה ל"א, שנלחם עם ל"א
מלכים.
בְּנִסְעֵי. היה לו לומר 'בנסע'. מלמד
שהיה מתנענע, ולא היה נוסע ממקומו
עד שמושה אמר 'קומה ה'.'
בְּנִסְעֵי הָאָרֶץ. ב'שנוסע הארון, מסייע
עמו המרכבה ודחיות הקדש.
בְּנִסְעֵי. באטב"ח - חשכל.
בְּנִסְעֵי. בא"ת ב"ש שטח"ז, שהוא
בגימטריא ככבוד המרכבה.
בְּנִסְעֵי. בגימטריא: יעקב. שדמות יעקב
אשר הוא חקוק בכסא הכבוד נוסע
עמם.

(לד) בְּנִסְעָם. ב' במסורה. "בנסעם מן
המחנה", "בנסעם מקדם" (בראשית יא, ב).
מה להלן מרדו, אף כאן נמי
מרדו. תורה לה
(לה) עָשָׂה נִגְנִי"ן הפוכין, שרצה
להעביר השבטים, שאותיותיהם נג"ן,
את הירדן, שהוא רחב נג"ן, אלא
שהחטא גרם.
טעם אחר לנגנ"ן הפוכין, כְּדֵאִיתָא
בשבת פרק 'כל כתבי' (קטז, א), שאין זה
מקומה, וכתבה כאן להפסיק בין
פורענות ראשונה לפורענות שניה.
ועָשָׂה נִגְנִי"ן הפוכין, לומר שמקומה
לאחר נ' פרשיות לפניה. ואלו לא היו
הנגנ"ן הפוכין, לא הייתי יודע אם
לאחר נ' פרשיות לפניה אם לפני נ'
לאחריה, לך עשאוהם הפוכים לומר

שיעור יומי ליום שישי י"ח סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – יא – פרשת בהעלותך

נג
(תהילים פג): "וּמִשְׁנָאִיד נִשְׂאוּ רֹאשׁ", וּמִי הֵם? "עַל-עֲמֻד
יַעֲרִימוּ סוֹד".

וַיִּפְצוּ אִיבִיד • הַמְכַנְסִין. וַיִּנְסוּ מִשְׁנָאִיד • אֱלוֹ
הַרְדָּפִים. מִשְׁנָאִיד, אֱלוֹ שׁוֹנָי יִשְׂרָאֵל, שְׁכַל הַשׁוֹנָא
אֶת יִשְׂרָאֵל שׁוֹנָא אֶת מִי שְׁאֲמַר וְהָיָה הָעוֹלָם, שְׁנָאֲמַר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כג עמוד 80)

"יפצו אויבך" – שם הוי'; בכתובים נמשך הדבר למטה
יותר, שם אלקים, שהוא שרש ומקור להעלם של העולם;
ובתורה **שבצל פה** נמשך הדבר לתוך העלם העולם עצמו.

שונא את מי שאמר והיה העולם (רש"י י, לה)

נאמר בתהלים "יקום אלקים ויפצו אויביו". הרי שבחמש
נאמר שם הוי'; בכתובים נאמר שם אלקים; וברש"י – מי
שאמר והיה העולם. ויש לבאר: בחמש מאיר השרש של

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך כג עמוד 73 ואילך – מותר 'לקראת שבת')

שונאי ישראל – שונאי הקב"ה

אך אם כן, איך יתכן כלל מציאות של "שונאי ה"
חס-ושלום, הרי אם מאמין הוא בקב"ה, וב"מי שאמר והיה
העולם", יודע ממילא שכל חיותו וקיומו מגיעים מהקב"ה,
ואיך שיק שיתנה לו שונא חס-ושלום להשם יתברך?
ולכן מפרש רש"י שאכן לא מדבר כאן על שונאי הקב"ה
בעצמו, דהו דבר שאי-אפשר להיות כלל, כִּי-אם על
שונאי ישראל, ו"כל השונא את ישראל שונא את מי
שאמר והיה העולם". וק"ל.
(ועין במקור הדברים ב'לקוטי שיחות', שבאר מדוע לא
פירש כן רש"י גם על "ויפצו אויבך" שלפני זה).

וינסו משנאיד מפניה:

אלו שונאי ישראל, שכל השונא את ישראל שונא את
מי שאמר והיה העולם (י, לה. ובפרש"י)

יש לעיין, מדוע הוציא רש"י את הכתוב מפשוטו, ופירש
"משנאיד" על שונאי ישראל, הרי יש לומר בפשטות דקאי
על שונאי הקדוש-ברוך-הוא?
ויש לבאר בזה, דהנה פשוט שלא מדבר כאן על מי שאינו
מאמין בקדוש-ברוך-הוא, כי אם אינו מאמין כלל בקדוש-
ברוך-הוא, איך אפשר שישנא אותו? ועל-כרחי שמאמין
הוא בקדוש-ברוך-הוא.

לו ובמשרוהי אמר טוב יי שרי ביקרף בגו
רבות אלפאי דישראל:

(לו) ובנחה יאמר שובה יהוה רבבות אלפי
ישראל: ז נחפכה פ

מגיד, שאין השכינה שורה בישראל פחותים משני
אלפים ושתי רבבות.

רש"י שובה ה' • מנחם תרגמו לשון מרגוע, וכן (ישעיה
ל): "בשובה ונחת תושעון". רבבות אלפי ישראל.

א והיה עמא פד מסתקפין ביש גדם יי
ושמיע גדם יי ותקף רגזה ודלקת בהון
אשתא מן גדם יי ושציאת בקיפי
משריטא:

יא ויהי העם כמתאננים רע באוני יהוה וישמע
יהוה ויחר אפו ותבער-בם אש יהוה ותאכל בקצה
המחנה:

תואנה שהיא רעה באוני ה', שמתפננים שתבוא
באזניו ויקניט. אמרו: "אוי לנו, כמה לבטנו בדרך
הזה שלשה ימים, שלא נחנו מענוי הדרך". ויחר
אפו • אני הייתי מתפנן לטובתכם, שתפנסו לארץ
מיד. בקצה המחנה • במקצין שבהם לשפלות, אלו
ערב רב. רבי שמעון בן מנסיא אמר: בקצינים
שבהם ובגדולים.

רש"י ויהי העם כמתאננים • (ספרי) אין "העם" אלא
רשעים, וכן הוא אומר (שמות יז): "מה אעשה לעם
הזה". ואומר (ירמיה ג): "העם הרע הזה". וכשהם
פשרים, קרואים: "עמי", שנאמר (שמות ה): "שלח את
עמי" (מכה ו): "עמי מה-עשיתי לך". כמתאננים •
אין 'מתאננים' אלא לשון עלילה, מבקשים עלילה
האיד לפרש מאחרי המקום, וכן הוא אומר בשמשון
(שופטים יד): "כי תאנה הוא-מבקש". רע באוני ה' •

(ב) וַיַּעַק הָעַם אֶל־מֹשֶׁה וַיִּתְּפֹל מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַתִּשְׁקַע הָאֵשׁ:

בַּיּוֹצֵחַ עָמָּה עַל מֹשֶׁה וְצִלֵּי מֹשֶׁה קָדָם יי
וְאֶשְׁתַּקַּעַת אֲשַׁמָּה:

כ"י וַיַּעַק הָעַם אֶל־מֹשֶׁה • (ספר) מָשַׁל לְמִלְחָה
בְּשֶׁר־וָדָם שָׂפָעַס עַל בְּנוֹ, וְהִלָּךְ הֵבֵן אֶצֶל אוֹהֲבוֹ שֶׁל
אָבִיו וְאָמַר לוֹ: צֵא וּבְקֵשׁ עָלַי מֵאָבָא. וַתִּשְׁקַע

הָאֵשׁ • (שם) שָׁקַעַה בְּמִקְוָמָה בְּאֶרֶץ, שָׁאֲלוּ חֲזָרָה לְאַחַת
הַרְיוּחוֹת – הִיטָה מִקְפֹּלֶת וְהוֹלֶכֶת כָּל אוֹתוֹ הַרְיוֹחַ.

(ג) וַיִּקְרָא שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא תִבְעָרָה בִּי־בָעָרָה בָּם
אֵשׁ יְהוָה:

גִּיקְרָא שְׁמָא דְאַתְרָא הַהוּא דְלִקְתָּא אֲרִי
דְלִקְתָּ בְּהוֹן אֲשַׁמָּה מִן קָדָם יי:

(ד) וְהָאִם־פָּסַף אֲשֶׁר בִּקְרָבוֹ הִתְאַוּ תֹּאוֹה וַיִּשְׁבוּ
וַיִּכְּבוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֵאָכְלֵנוּ בֶּשֶׂר:

וְעִרְבְּרִינִי דִּי בִינִיחוֹן שְׁאִילוֹ שְׁאֵלְתָּ
וְתִבּוּ וַיִּכּוּ אִף בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲמָרוּ מִן
יֵיכָלְנָא בְּסָרָא:

כ"י וְהָאִם־פָּסַף • אֵלּוּ עָרַב רַב שְׁנָאֲסָפוּ עֲלֵיהֶם
בְּצִאָתָם מִמִּצְרַיִם. וַיִּשְׁבוּ • (שם) גַּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּכְּבוּ
עִמָּהֶם. מִי יֵאָכְלֵנוּ בֶּשֶׂר. וְכִי לֹא הָיָה לָהֶם בֶּשֶׂר?
וְהָלֹא כָּבֹד נֶאֱמַר (שְׁמוֹת יב): "וְגַם־עָרַב רַב עָלָה אִתָּם

וַצֵּאן וּבְקָר וְגו'". וְאִם תֹּאמַר: אֲכָלוּם, וְהָלֹא בְּכִנְיֻסָתָם
לְאֶרֶץ נֶאֱמַר (בְּמִדְבָּר לב): "וּמִקְנֵה רֹב הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן
וְגו'". אֵלּא שְׁמִבְקָשִׁים עֲלִילָה.

(ה) וּזְכַרְנוּ אֶת־הַדָּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם אֶת
הַקִּשְׁאִים וְאֶת הָאֲבִטָּחִים וְאֶת־הַחֲצִיר וְאֶת־
הַבָּצִלִּים וְאֶת־הַשּׁוּמִים:

הַדִּכִּירִין אֲנִיחָא זֵת נִינְיָא דְהוּינְיָא אֲכָלִין
בְּמִצְרַיִם מִגֵּן זֵת בּוּצִינְיָא וְזֵת אֲבִטִּיחָא
וּבְכִרְתִּי וּבּוּצִלִּי וְתוּמִי:

כ"י וְאֲשֶׁר־נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנָם • אִם תֹּאמַר
שְׁמִצְרַיִים נוֹתְנִים לָהֶם דָּגִים חֲנָם, וְהָלֹא כָּבֹד נֶאֱמַר
(שְׁמוֹת ה): "וְתִכֵּן לֹא־יִנָּתֵן לָכֶם". אִם תִּכֵּן לֹא הָיוּ
נוֹתְנִים לָהֶם חֲנָם, דָּגִים הָיוּ נוֹתְנִים לָהֶם חֲנָם? וּמָהוּ
אוֹמֵר "חֲנָם"? חֲנָם מִן הַמִּצּוֹת (ספר). אֶת הַקִּשְׁאִים •
אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: מִפְּנֵי מַה הָמָן מִשְׁתַּנֶּה לְכָל דְּבָר,

חוּץ מֵאֵלּוּ? מִפְּנֵי שֶׁהֵם קִשִּׁים לְמַנִּיקוֹת. אוֹמְרִים
לְאִשָּׁה: אֵל תֹּאכְלִי שׁוּם וּבְצֹל מִפְּנֵי הַתִּינּוֹק. מָשַׁל
לְמִלָּךְ כּו' כְּדֹאִיתָא ב'סַפְרִי'. הַקִּשְׁאִים • הֵם
קוֹקוּמִבְרו"ש (גוֹרֻקֶען) בְּלֶעֶז. אֲבִטִּיחִים • בּוֹרֶק"ש.
הַחֲצִיר • כְּרִישִׁין פּוֹרִיל"ש (לוֹיךְ), וְתַרְגוּמוֹ זֵת
בּוּצִינְיָא וְכו'.

(ו) וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יִבְשֶׁה אֵין כָּל בְּלִתִּי אֶל־הֶמָּן עֵינֵינוּ:
כ"י אֶל־הֶמָּן עֵינֵינוּ • מִן בְּשַׁחַר, מִן בְּעָרַב.

וַיַּעַן נַפְשָׁא תֹאכֵבָא לִית כָּל מַדְעָם אֵלֶיהֶן
לְמַנָּא עֵינָא:

(ז) וְהֶמָּן כּוֹרַע־גֹּד הוּא וְעֵינוּ בְּעֵין הַבְּדִלָּח:

זוּמָנָא כָּבֹד זָרַע גֵּדָא הוּא וְחֲזוּנָה כְּחִזּוֹ
בְּדִלְחָא:

כ"י וְהֶמָּן כּוֹרַע־גֹּד • מִי שְׁאֵמַר זֶה לֹא אָמַר זֶה,
יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: "בְּלִתִּי אֶל־הֶמָּן עֵינֵינוּ", וְהַקְדוּשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא הַכְּתִיב בַּתּוֹרָה: "וְהֶמָּן כּוֹרַע־גֹּד וְגו'".

כְּלוּמַר: רָאוּ בָּאֵי עוֹלָם עַל מַה מְתוֹלוֹנִים בְּנֵי, וְהֶמָּן
כָּךְ וְכָךְ הוּא חֲשׁוּב. כּוֹרַע־גֹּד • עָלָּ כְּגֵדָא, זָרַע
קוֹלִינְדֵר"י. בְּדִלָּח • שֵׁם אֶבֶן טוֹבָה קְרִיסְטָל.

בעל הטורים

(ד) מִי יֵאָכְלֵנוּ בֶּשֶׂר. אִף עַל פִּי שְׁהִיָּה
לְהָלֶחֶם בְּכִנְעֵנִי, וְלֹא נוֹכַל לְהַעֲבִיר
מִקְנֵנוּ עִמָּנוּ, וְלִכְךָ אָמְרוּ "מִי יֵאָכְלֵנוּ
בֶּשֶׂר הַרְבֵּה, הֵם הָיוּ סְבוּרִים
לְהַעֲבִיר וְלֹא צָרָה תוֹרָה

(ח) שִׁטּוֹ הָעַם וְלִקְטָוֵי וּמִתְנֵי בְּרָחִים אֹדְכוֹ בְּמִדְכָּה
וּבִשְׁלֹל בְּפָרוֹר וְעָשׂוֹ אֹתוֹ עֲגוֹת וְהָיָה מַעֲמֹו בְּמַעַם
לְשֹׁד הַשָּׁמַיִם:

הַיְיטִי שְׁטוּ. אֵין "שֵׁיט" אֶלֶּא לְשׁוֹן טִיּוֹל אִישְׁבִּנִּי, רַבְּלֵא עָמְל. וְטַחְנוּ בְּרִיחִים וְגו'. לֹא יֵרֵד בְּרִיחִים וְלֹא בְּקֻדְרָה וְלֹא בְּמִדּוּכָה, אֶלֶּא מִשְׁתַּנָּה הִיָּה טַעֲמוֹ לְנִטְחָנִין וְלִנְדוּכִין וְלִמְבַשְׁלִין. בְּפֻרּוֹר • קֻדְרָה. לְשֵׁד הַשְּׁמֶן • לְחִלוּת שֶׁל שְׁמֶן, כִּף פֶּרֶשׁוֹ דּוֹנֵשׁ. וְדוּמָה לוֹ: (תְּהִילִים לֵב): "נִהַפֵּף לְשֵׁדֵי בְּתֻרְבְּנֵי קִיץ", וְהִלְמֵ"ד יִסּוֹד – נִהַפֵּף לְחִלוּתֵי בְּתֻרְבּוּנֵי קִיץ. וְרַבּוּתֵינוּ פֶּרֶשׁוּהוּ (סַפְרִי) לְשׁוֹן שְׁדִים, אֶף אֵין עֲנִין שְׁדִים אֶעֱלֵ שְׁמֶן. וְאֵי אֶפְשֵׁר לֹאמֵר לְשֵׁד הַשְּׁמֶן, לְשׁוֹן (דְּבָרִים לֵב)

(ט) וּבִרְדַּת הַפֶּלַעַל עַל-הַמַּחֲנֶה לַיְלָה יֵרֵד הַמָּן עָלָיו:

(י) וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הָעַם בִּכְהָ לְמַשְׁפַּחְתּוֹ אִישׁ לִפְתָּח אֹהֶלוֹ וַיַּחַר־אֵף יְהוָה מְאֹד וַיִּבְעִינִי מֹשֶׁה רַע:

וְכֹכָבִים, לְפָרֶסֶם תִּרְעַמְתָּן בְּגִלּוּי. וּרְבוּתֵינוּ אָמְרוּ

(יא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לְמַה הִרְעִיתָ לְעַבְדְּךָ
וּלְמַה לֹּא־מִצַּתִּי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְשׁוֹם אֶת־מִשְׁא
כָּל־הָעָם הַזֶּה עָלַי:

(יב) הָאֲנֹכִי הָרִיתִי אֶת כָּל־הָעָם הַזֶּה אִם־אֲנֹכִי יִלְדֶּתִיהוּ כִּי־תֹאמַר אֵלַי שָׂאֵהוּ בְּחִיקְךָ כַּאֲשֶׁר יִשָּׂא הָאָמִן אֶת־הַיֶּנֶק עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁפָּעַת לִאֲבָתָיו:

כִּי־בִית־אֶמֶר אֵלַי. שְׁאֵתָהּ אֹמֵר אֵלַי שְׁאֵהוּ
בְּחִיקָךְ. וְהִכֵּן אָמַר לוֹ כֵּן? (שמות לב): "לֶךְ נִחָה
אֶת־הָעָם", וְאֹמֵר (שמות ו): "וַיֵּצֵא אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל"

(יא) **וְלִמָּה לֹא מִצְוֵתִי חֵן**, חֶסֶד אֶלֶף.
וְאִידֶךָ גְּבִי אִיּוֹב (א, כא) "עֶרֶם יִצְתִּי"
חֶסֶד אֶלֶף. לִזְמֹר, אִם לֹא מִצְוֵתִי חֵן
בְּעֵינֶיךָ לָמָּה יִצְאֵתִי מִבֶּטֶן אִמִּי. תוֹרָה יב
(יב) **הָאֱמִן**, תִּגִּין עַל הַה"א, שְׁבֹדָה
דְּבָרִים הָאֵב מִזֹּכָה לְבָנָיו, וְאֵלּוּ הֵן:
בְּנוֹי, בַּחֲ, בַּעֲשׂוֹר, בַּחֲמֵה, בַּשִּׁנִּים.

דוד. מואב שהיה שקט, עמד טעמו.
אבל דוד שגלה ממקום למקום,
בשנותיו את טעמו. דוד המדבר, אף
על פי שגלו ממקום למקום לא שנו את
טעמם, בשיביל המן שגאמר בו 'טעמו',
שלא ניתנה התורה אלא לאובדלי
המן. תורה ט

(ח) **טַעֲמוֹ**, ד' במסורה. "וְהִזָּה טַעֲמוֹ בְּטַעַם לְשֹׁדד הַשִּׁמּוֹן", "שֶׁאֵינָן מוֹאֲב מִנְעֻרָיו וְשָׁקֵט הוּא אֶל שְׁמָרָיו וְלֹא הוֹרֵק מִכְּלִי אֶל כְּלִי וּבִגְלוֹלָה לֹא הִלָּךְ, עַל כֵּן עָמַד טַעֲמוֹ בּוֹ" (ירמיה מו, יא), "וַיִּשְׁנוּ אֶת טַעֲמוֹ" (שמואל א' כא, יד), "שִׁנּוּתוֹ אֶת טַעֲמוֹ" (תהלים לד, א) גְּבִי

(יג) **מֵאִין לִי בָשָׂר לֶחֶט לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִכְבְּוּ עָלַי**
לֵאמֹר תִּנְהַלְנוּ בָשָׂר וְנֹאכְלָה:

(יד) **לֹא־אוּכַל אֲנֹכִי לִבְדִּי לִשְׂאת אֶת־כָּל־הָעָם הַזֶּה**
כִּי כָבֵד מִמֶּנִּי:

(טו) **וְאִם־כָּכָה אֶת־עֲשֵׂה לִי הֲרֹגִי נָא הָרֹג אִם־**
מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל־אַרְאֶה בְּרַעְתִּי פ

כ"י וְאִם־כָּכָה אֶת־עֲשֵׂה לִי • תִּשָּׁש כַּחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה
 פְּנִיקָה. כְּשֶׁהֲרָאָהוּ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הַפְּרַעְנוֹת
 שֶׁהוּא עֲתִיד לְהִבְיֹא עֲלֵיהֶם עַל זֹאת, אָמַר לְפָנָיו:

(טז) **וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אִסְפֹּה־לִּי שְׁבָעִים אִישׁ**
מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִדְעֹת בֵּינֵהֶם זִקְנֵי הָעָם וְשִׁטְרֵיו
וְלִקְחֹת אִתָּם אֶל־אַהֵל מוֹעֵד וְהִתִּיצְבוּ שָׁם עִמָּךְ:

כ"י וְאִם־כָּכָה לִי • הָרִי תִּשְׁוֹכָה לְתִלְוִינֶךָ שְׁאֵמַרְתָּ:
 "לֹא־אוּכַל אֲנֹכִי לִבְדִּי". וְהִזְקֵנִים הֲרָאשׁוּנִים הֵכֵן
 הָיוּ? וְחֵלָא אֵף בְּמִצְרַיִם יִשְׁבּוּ עִמָּהֶם, שְׁנֵאמַר (שמות
 א): "לֶךְ וְאִסַּפְתָּ אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל"? אֵלָּא בְּאֵשׁ תִּבְעָרָה
 מֵתוֹ, וְהָאוֹיִים הָיוּ מִסִּיעֵי לֶכְךָ, דְּכִתִּיב (שמות כד): "וַיִּחַזְּזוּ
 אֶת־הָאֱלֹהִים", שְׁנֵהֲגוּ קִלּוֹת רֹאשׁ, כְּנוֹשֵׁף פֶּתוֹ וּמִדְבַּר
 בְּפָנָי הִמְלִיךְ. וְזֶהוּ (שם): "וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ". וְלֹא רָצָה
 הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לִתֵּן אֲבָלוֹת בְּמִתְן־תּוֹרָה וּפְרַע
 לָהֶם כָּאֵן. אֲשֶׁר יִדְעֹת בֵּינֵהֶם וְגו' • אוֹתָן שְׁאֵמַרְתָּ

מִפִּיר שְׁנִתְמַנּוּ עֲלֵיהֶם שׁוֹטְרִים בְּמִצְרַיִם בְּעִבּוֹד פָּרֹךְ,
 וְהָיוּ מְרַחֲמִים עֲלֵיהֶם וּמִכִּים עַל יָדָם, שְׁנֵאמַר (שמות
 ח): "וַיִּכּוּ שְׁטָרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל" - עֲתָה יִתְמַנּוּ בְּגִדְלָתָן,
 כְּדֶרֶךְ שְׁנִצְטָעְרוּ בְּצִרְתָּן. וְלִקְחֹת אִתָּם • קָחַם
 בְּדָבָרִים: "אֲשֶׁרִיכָם שְׁנִתְמַנְיָתָם פְּרָנְסִים עַל בְּנֵיו שֶׁל
 מָקוֹם!". וְהִתִּיצְבוּ שָׁם עִמָּךְ • כְּדִי שִׁירָאוּ יִשְׂרָאֵל
 וַיִּנְהָגוּ בָּהֶם גְּדֻלָּה וְכִבּוֹד, וַיֹּאמְרוּ: חֲבִיבִין אֱלֹהֵי
 שְׁנִכְנָסוּ עִם מֹשֶׁה לְשִׁמְעַע דְּבוּר מִפִּי הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא

(ספרי)

בעל הטורים

בְּנֵי, שְׁנֵאמַר (תהלים א, טו) "יִרְאֶה אֵל
 עֲבָדֶיךָ פֶּעֶלְךָ, וְהִדְרֶךְ עַל בְּנֵיהֶם".
בְּכֹה, שְׁנֵאמַר (שם קב, א) "גְּבוּר בְּאֶרֶץ
 יְהִיָּה וְרָעוּ, דּוֹר יִשְׁרִים יִכְרֶךְ".
בְּעִשְׂוֹר, שְׁנֵאמַר (שם לו, כח) "נַעַר הָיִיתִי
 גַם וְקָנֹתִי, וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק נִעְצָב וְזָרְעוֹ
 מִבְּקֹשׁ לָחֶם. כָּל הַיּוֹם חֹזֵן וּמִלְּוָה,
 וְזָרְעוֹ לְבָרְכָהּ".
בְּחִכְמָה, שְׁנֵאמַר (שם מה, יז) "תַּחַת
 אֲבֹתֶיךָ יְהִיו בְּנֶיךָ, תִּשְׁתַּמּוּ לְשָׂרִים
 כְּכֹל הָאֶרֶץ", וְכִתִּיב (ישעיה נט, כא) "לֹא
 יִמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זָרְעֶךָ וּמִפִּי זָרַע
 זָרְעֶךָ".
בְּשִׁנִּים, דְּכִתִּיב (דברים יא, כא) "לִמְעַן יִרְבּוּ
 יְמִיכֶם וַיּוֹמִי בְּנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה".

(טז) **אִסְפֹּה לִי שְׁבָעִים אִישׁ**. כְּנִגְדָּה
 שְׁבָעִים נֶפֶשׁ שִׁנְדְּרוּ לְמִצְרַיִם, וְכְנִגְדָּה
 שְׁבָעִים אוֹמוֹת, וְכְנִגְדָּה שְׁבָעִים שְׁמוֹת
 שֵׁשׁ לוֹ לְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵלּוּ הֵן:
 אֵל, אֱלֹהִים, ה', אֶחָד, אֶדוֹן, אֲדִיר,
 אֶהְיָה, אֲמִיץ, אֲמֹת, אֶרֶךְ אֲפִים, אֲחִירֹן
 שְׂאִינוֹ מוֹסֵר מַלְכוּתוֹ לְאַחֵר, אֲמוֹנָה,
 אֲשׁוּבֹל הַכֹּפֶר, בְּרוּךְ, בּוֹרָא, גְּדוֹל, גָּאֵה,
 גּוֹאֵל, גְּבוּר, דְּגוּל, הַיּוֹדֵעַ, וְעַד, זֹכֵר,
 חַי, חֲסִיד, חֲנוּן, חֹקֵק, חֲסִין, חָכֵם, טוֹב,
 טְהוֹר עֵינַיִם, יִשְׂרָאֵל, יוֹשֵׁב סֵתֵר, כְּבוֹד
 מִסְתַּתֵּר, נוֹרָא, נִשְׁגָּב, נִצָּח, נוֹצֵר חֶסֶד,
 נוֹשָׂא עָוֹן, נוֹשָׂא פֶשַׁע, נוֹשָׂא חֲטָא,
 נוֹקֵם, נוֹטֵר, סֵלָה "יֹשֵׁב קֶדֶם סֵלָה",
 סֵלָה, עֲלִיזֹן, עֹפֵר, עֲזוּז, פּוֹדֵה, צוּר, צָבִי,

וְכָשֶׁם שֶׁהוּא זֹכֵר לָהֶם, כִּף מְחִיב
 אוֹתָם בְּחִמּוּשָׁה דְּבָרִים חִלּוּפִם, דְּכִתִּיב
 (שמואל ב' ג, כט) "יִחַלּוּ עַל רֹאשׁ יוֹאָב וְאֵל
 כָּל בֵּית אָבִיו, וְאֵל יִפְרֹת מִבֵּית יוֹאָב זָב
 וּמִצָּרַע וּמִחִזִּיק בַּפֶּלֶךְ וּבַפֶּל בַּחֶרֶב וְחֶסֶר
 לָחֶם".
 זָב - תַּחַת הַכֹּחַ, שֶׁהַיּוֹבִיּוֹת מִתְּשֵׁת הַכֹּחַ.
 וּמִצָּרַע - תַּחַת הַנּוֹי, כִּי הַצָּרַעַת מְגוֹנָה
 עַל הַבְּרִיּוֹת.
 וּמִחִזִּיק בַּפֶּלֶךְ - בּוֹר שְׁאִין בּוֹ חֲכָמָה.
 וּבַפֶּל בַּחֶרֶב - קֶצֶר יָמִים.
 וְחֶסֶר לָחֶם - זֶה עוֹנֵי תַּחַת הָעוֹשֶׁר.
 נִמְצָא שֶׁהַצָּדִיק זֹכֵר לְבָנָיו בְּחִמּוּשָׁה
 דְּבָרִים, וְהַחֲבִיב מְחִיב אוֹתָם בְּחִמּוּשָׁה
 דְּבָרִים חִלּוּפִם. תּוֹרָה יג

יו ואֶתֵּגְלִי וְאֶמְלֵל עִמָּךְ תָּמָן וְאַרְבֵּי מִן רוּחָא
דְּעֵלָךְ וְאַשְׁנֵי עֲלִיהוֹן וְסוּכְרוֹן עִמָּךְ בְּמִטּוּל
עִמָּא וְלֹא תִסּוּכֵר אֶת בְּלֻחֻדְךָ :

(י) וַיְרַדְתִּי וּדְבַרְתִּי עִמָּךְ שָׁם וְאַצְלֹתִי מִן־הָרוּחַ
אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשִׁמְתִּי עֲלֵיהֶם וְנִשְׂאוּ אֶתְךָ בְּמִשְׁאֵה
הָעָם וְלֹא־תִשָּׂא אֶתְּךָ לְבַדְּךָ :

מְדַלִּיקִין הֵימָנוּ וְאֵין אֹרֹו חֶסֶר כָּלוּם. וְנִשְׂאוּ
אֶתְךָ • הִתְנַה עִמָּהֶם עַל־מִנַּת שִׁיקְבָּלוּ עֲלֵיהֶם טַרַח
כְּנִי, שֶׁהֶם טַרְחָנִים וְסַרְכָּנִים. וְלֹא־תִשָּׂא אֶתְּךָ
לְבַדְּךָ • (ספרי) הָרִי תִשׁוּבָה לְמָה שֶׁאִמְרָתְךָ: "לֹא־אוּכַל
אֲנֹכִי לְבַדִּי".

כ"י • וַיְרַדְתִּי • זו אַחַת מֵעֲשֶׂר יְרִידוֹת הַפְּתוּבוֹת
בַּתּוֹרָה. וַדְּבַרְתִּי עִמָּךְ • וְלֹא עִמָּהֶם. וְאַצְלֹתִי •
כְּתַרְגוּמוֹ "וְאַרְבֵּי", כְּמוֹ (שְׁמוֹת כד): "וְאַל־אֲצִילִי בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל". וְשִׁמְתִּי עֲלֵיהֶם • לְמָה מִשָּׂה דוּמָה
בְּאוֹתָהּ שָׁעָה? לְנֹר שֶׁמִּנֵּחַ עַל גְּבִי מִנּוּרָה וְהַפֵּל

יח וְלַעֲמָא תִימַר אֲזַדְמָנוּ לְמַחַר וְתִיכְלוֹן
בְּסָרָא אָרִי כְּמִיתוֹן קָדָם יִי לְמִימַר מִן
יְכַלְנָא בְּסָרָא אָרִי טַב לָנָא בְּמַצְרִים וְיִתֵּן יִי
לְכוֹן בְּסָרָא וְתִיכְלוֹן :

(יח) וְאַל־הָעָם תֹּאמַר הִתְקַדְּשׁוּ לְמַחַר וְאַכְלֹתֶם בָּשָׂר
כִּי בְּכִיתֶם בְּאֻזֵּי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֵאכְלֵנוּ בָּשָׂר
כִּי־טוֹב לָנוּ בְּמַצְרִים וְנִתֵּן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר וְאַכְלֹתֶם :

כ"י • הִתְקַדְּשׁוּ • הִזְמִינוּ עֲצָמְכֶם לְפָרְעָנוּת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יִרְמִיָּה יח): "וְהִקְדַּשְׁתָּ לְיוֹם הַרְגָּה".

יט לֹא יוֹמָא חַד תִּיכְלוֹן וְלֹא תִרִין יוֹמִין וְלֹא
חֲמִשָּׁא יוֹמִין וְלֹא עֶשְׂרָא יוֹמִין וְלֹא עֶשְׂרִין
יוֹמִין :

(יט) לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוֹן וְלֹא יוֹמִים וְלֹא חֲמִשָּׁה
יָמִים וְלֹא עֶשְׂרֵה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרִים יוֹם :

כ עד ירח יומין עד די תקוצצון בה ויהי לכוֹן
לתקלא חלף דקצצון ית מימרא דין
דשכנתה שרית פיניכוֹן ובכיתון קדמוהי
למימר למא דנן נפקנא ממצרים :

(כ) עַד חֹדֶשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא מֵאִפְכָּם וְהָיָה
לָכֶם לזָרָא יַעֲזֹב כִּי־מֵאִסְתֶּם אֶת־יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם
וְתִבְבּוּ לִפְנֵי לֵאמֹר לְמָה זֶה יֵצְאוּ מִמַּצְרִים :

כ"י • עַד חֹדֶשׁ יָמִים • זוּ בְּפִשְׁרִים, שֶׁמִּתְמַצִּין עַל
מִטּוֹתֵיהֶן וְאַחֲר־כֵּן נִשְׁמָתָן יוֹצֵאָה. וּבְפִשְׁרִים הוּא
אוֹמֵר: "הַבָּשָׂר עוֹדְנָה בֵּין שְׁנֵיהֶם" – כֵּן הִיא שְׁנוּיָה
בְּסַפְרֵי, אָבֵל בְּמִכִּילְתָּא שְׁנוּיָה חֲלוּף: הַרְשָׁעִים
אוֹכְלִין וּמַצְטַעְרִין שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהַפְּשָׁרִים "הַבָּשָׂר
עוֹדְנָה בֵּין שְׁנֵיהֶם". עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא מֵאִפְכָּם •

כ"י • עַד חֹדֶשׁ יָמִים • זוּ בְּפִשְׁרִים, שֶׁמִּתְמַצִּין עַל
מִטּוֹתֵיהֶן וְאַחֲר־כֵּן נִשְׁמָתָן יוֹצֵאָה. וּבְפִשְׁרִים הוּא
אוֹמֵר: "הַבָּשָׂר עוֹדְנָה בֵּין שְׁנֵיהֶם" – כֵּן הִיא שְׁנוּיָה

בעל הטורים

וְיֵאצֵּל מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו, וְיִתֵּן עַל
שְׂבָעִים אִישׁ. אָבֵל אֶלְדָּד וּמִידָד שְׁלֹא
הָיוּ מִכֹּלֵל הַשְּׂבָעִים, נֶאֱמַר בָּהֶם (פְּסוּק כח)
וְיִתְּנָח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ, פִּירוּשׁ: הָרוּחַ
מֵאֵת ה', וְלֹא מִשָּׁל מִשָּׁה. וּבִשְׂאֵמֶר לוֹ
יְהוֹשֻׁעַ "כִּלְאֵם" (פְּסוּק כח), אָמַר: "וְיִמִּי יִתֵּן
כָּל עַם ה' נְבִיאִים", בְּאֵלּוֹ הַשְּׂנִים,
"בְּתַת ה' אֶת רוּחוֹ עֲלֵיהֶם", וְלֹא
בְּשְׂבָעִים זְקֵנִים שֶׁאֵצֵּל מִרוּחֵי וְנִתֵּן
עֲלֵיהֶם. תּוֹרָה יח
(כ) לְזָרָא. בְּאֵלָף. שֶׁמִּצָּאוּ בּוֹ כָּל מִינֵי
טַעֲמִים חוּץ מֵאֶחָד, וְהוּא טַעֲמוֹ שֶׁל
לְוִיָּתָן.
לְזָרָא. בְּגִימְטְרִיא: לְחִלִּי
מַעֲיִים. תּוֹרָה כא

עֲלִיוֹנִים, עֲנִיִּים, עֵדָה, עֲבָרִים, עֲבָדִים,
עַמִּים, פְּרוּשִׁים, פְּרוּשִׁים, צִאֵן, צַדִּיקִים,
קְדוּשִׁים, קְנוּיִם, רַבִּים, רַבִּים, שְׂבָטֵי יִהּ,
תְּמִימִים. עַד כָּאן. וְשְׂבָעִים שְׁמוֹת
לִירוּשָׁלַיִם.
אִסְפָּה. תִּגִּין עַל ה' דְּאִסְפָּה, לֹאמַר לֵךְ
שִׁיחִיו בְּקִיאִין וְהוֹדִירִין בְּה' חוֹמְשֵׁי
תּוֹרָה.
עִמָּךְ. בְּגִימְטְרִיא: יְהוּ דוּמִין. תּוֹרָה יז
(יז) וְאַצְלֹתִי מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ
וְשִׁמְתִּי עֲלֵיהֶם. כִּי אֲנִי לֹא אֶבְחָרֶם
וְלֹא אֶתֵּן מִרוּחִי עֲלֵיהֶם, כִּי אֲנִי אֶמְרָתִי
כִּי אֶתָּה לְבַדְּךָ תִּשָּׂא אוֹתָם, וְאֶתָּה
אֶמְרָתְךָ לֹא אוּכַל לְשֹׂאת מִשָּׂא כָּל הָעָם
הַזֶּה. בְּחַר לֵךְ מִי שִׁישָׂא עִמָּךְ, וְתִתֵּן
מִרוּחְךָ עֲלֵיהֶם. לְכָךְ כְּתִיב (פְּסוּק כח)

צְבָאוֹת, קְדוּשָׁה, קָנָא, קְרוֹב, רַחוּם, רֶם,
רֵאשׁוֹן שְׁלֹא קָבֵל מַלְכוּתוֹ מֵאַחֵר, רַב
חֶסֶד, שׁוֹמֵר, שׁוֹפֵט, שְׁלִטוֹן, שׁוֹר, שׁוֹכֵן
עַד, תְּמִימִים, תְּקִיף.
וְשְׂבָעִים שְׁמוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְאֵלּוֹ הֵן:
אִשֵּׁת נְעוּרִים, אִילֵי הַצֹּדֵק, אֵלּוּפִים,
אֲחִים, אֲהוּבִים, אוֹם, אֵם, אִישִׁים,
אֲפִרִּים, אֲדִירִים, אֲצִילִים, אָגוּז, אִנְיָמָה,
אֲגָדָה, בָּנִים, בְּנֵי אֵל חַי, בְּכוֹר, בְּהִירִים,
בְּתִי, בְּרָה, בַּעוּלָה, גוֹי, גְּדוּל, גֵּן נְעוּל,
גֵּל נְעוּל, גִּפֹן, הַעֲמוּסִים, וְנִשְׂוֹאִים, זָרַע
קָדֵשׁ, חֲכָמִים, טוֹבִים, יְחִידִים, יְקִירִים,
יִשְׂרָאֵל, יְשׁוּרוּן, יַעֲקֹב, יוֹסֵף, יְהוּדִים,
יְלָדִים, יְדִידִים, פֶּלַח, פִּנָּה, כְּרֶם, כְּהֵנִים,
מִשְׁרָתִים, מְלָכִים, מַעֲזֵן חַתוּם, נַחֲלָה,
נְדִיבִים, נְאֻוָּה, נַעֲרָה, נַעֲטָה, סְגוּלָה,

רִאִיתִי שֵׁשׁ מְקוֹם שְׁקוֹרִין לְחֶרֶב "וְרָא". אֶת־ה' אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם • אִם לֹא שָׁנַטְעִתִּי שְׂכִינָתִי בֵּינֵיכֶם, לֹא גָבַהּ לְבַבְכֶם לִפְנֵס לְכָל הַדְּבָרִים הַלֵּלוּ.

בְּתַרְגוּמוֹ: "דִּי תְקוּצוֹן בֵּיהּ". יְהֵא דוֹמָה לְכֶם כְּאֵלּוּ אֲכַלְתֶּם מִמֶּנּוּ יוֹתֵר מִדְּאִי, עַד שִׁיּוּצָא וְנִגְעַל לַחוּץ דְּרָךְ הָאֵף. וְהִיָּה לְכֶם לְזָרָא • (ספרי) שְׁתֵּהִיוּ מִרְחֻקִּין אוֹתוֹ יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁקִּרְבָתֶם. וּבְדַבְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה הַדְרָשָׁן

כא ואמר משה שית מזה אלפין גברא רגלאה עמא די אנא ביניהון ואת אמרת בסרא אתן להון ויכלון ירח יומין:

(כא) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנֹכִי בִקְרָבוֹ וְאַתָּה אֲמַרְתָּ בָּשָׂר אַתָּן לָהֶם וְאֲכָלוּ חֹדֶשׁ יָמִים:

כ"י • שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי • לֹא חֵשׁ לְמִנּוּת אֶת הַפֶּרֶט, שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים הִתְרִים. וְרַבִּי מֹשֶׁה הַדְרָשָׁן פִּירֵשׁ: שְׁלֹא בָכוּ אֶלָּא אוֹתָן שִׁיּוּצָאוּ מִמְצָרִים.

(כב) הִצָּאן וּבִקֵּר יִשְׁחַט לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם אִם אֶת־כָּל־דִּגְי הַיָּם יֵאָסֶף לָהֶם וּמִצָּא לָהֶם: פ

(שם יב): "בְּכָל־בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא", יֹאמֶר: אֵין הַמְּקוֹם מְסַפִּיק לָנוּ? אֶלָּא כֶּף אָמַר: "שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי וְגו', וְאַתָּה אֲמַרְתָּ בָּשָׂר אַתָּן" לְחֹדֶשׁ יָמִים, וְאַחֲרֵי־כֶּף תִּהְיֶה אִמָּה גְדוּלָּה כְּזוֹ! "הִצָּאן וּבִקֵּר יִשְׁחַט לָהֶם" כְּדֵי שִׁיְהַרְגוּ, וְתִהְיֶה אֲכִילָה זֶה מְסַפֶּקְתָּן עַד עוֹלָם? וְכִי שִׁבְחָךְ הוּא זֶה? אֹמְרִים לוֹ לְחֹמּוֹר: "טַל כּוֹר שְׁעוּרִים וְנִחְתָּךְ רֹאשְׁךָ" הֲשִׁיבוֹ הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: "וְאִם לֹא אַתָּן, יֹאמְרוּ שֶׁקָּצְרָה יְדִי. הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ שֶׁיֵּד ה' תִּקְצֹר בְּעֵינֵיהֶם? יֹאבְדוּ הֵם וּמִזָּה כִּיּוּצָא בָהֶם, וְאֵל תִּהְיֶי יְדִי קָצְרָה לְפָנֵיהֶם אֶפְלוּ שְׁעָה אַחַת" •!

כ"י • הִצָּאן וּבִקֵּר יִשְׁחַט • (ספרי) זֶה אֶחָד מֵאַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁהִיָּה רַבִּי עֲקִיבָא דּוֹרֵשׁ, וְאֵין רַבִּי שְׁמַעוֹן דּוֹרֵשׁ כְּמוֹתוֹ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: "שֵׁשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלֵי... וְאַתָּה אֲמַרְתָּ: בָּשָׂר אַתָּן לָהֶם וְאֲכָלוּ חֹדֶשׁ יָמִים הִצָּאן וּבִקֵּר וְגו'" – חֶפֶל כְּמִשְׁמַעוֹ: מִי יִסְפִּיק לָהֶם? כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה): "וּמִצָּא כְּדֵי גְּאֻלָּתוֹ". וְאִיזוֹ קֶשֶׁה: זֶה, אוֹ (במדבר כ): "שְׁמַעוּ־נָא הַמִּרְיָם?" אֶלָּא לִפִּי שְׁלֹא אָמַר בְּרַבִּים, חֶסֶף לוֹ הַכְּתוּב וְלֹא נִפְרַע מִמֶּנּוּ, וְזוֹ שֶׁל מְרִיבָה הִיָּתָה בְּגִלּוּי, לְפִיכָךְ לֹא חֶסֶף לוֹ הַכְּתוּב. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: חֶסֶף־שְׁלוֹם, לֹא עָלְתָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ צָדִיק כֶּף! מִי שֶׁכְּתוּב בּוֹ

(כג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִיד יְהוָה תִּקְצֹר עֲתָה תִרְאֶה הַיִּקְרָךְ דְּבָרֵי אִם־לֹא:

תִּרְאֶה הַיִּקְרָךְ דְּבָרֵי – שְׁלֹא יִשְׁמַעוּ לָךְ. הַלָּךְ מֹשֶׁה לְפִיֶּסֶן (זֶה קָאִי גַם לְרִשׁ"י לְעִיל). אָמַר לָהֶם: הִיד ה' תִּקְצֹר? (תהילים עח) "הֵן הִכָּה־צוּר וַיִּזּוּבוּ מֵיָם וְגו' הִגַּם־לָחֶם יוֹכַל־תֵּת". אָמְרוּ: פִּשְׁרָה הִיא זֶה, אֵין בּוֹ כַח לְמַלְאוֹת שְׁאֵלְתֵּנוּ. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּצָּא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם", בֵּינָן שְׁלֹא שְׁמַעוּ לוֹ: וַיֵּאָסֶף שְׁבָעִים אִישׁ וְגו'.

כ"י • עֲתָה תִרְאֶה הַיִּקְרָךְ דְּבָרֵי • רַבֵּן גְּמְלִיאֵל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אוֹמֵר: אִי אֶפְשָׁר לַעֲמֹד עַל הַטֶּפֶל, מֵאַחֲרֵי שֶׁאֵינָן מְבַקְשִׁים אֶלָּא עֲלִילָה לֹא תִסְפִּיק לָהֶם, סוֹפֵן לְדוֹן אַחֲרֵיךְ; אִם אַתָּה נוֹתֵן לָהֶם בָּשָׂר בְּהִמָּה גִּסָּה, יֹאמְרוּ: דָּקָה בְּקִשְׁנּוּ. וְאִם אַתָּה נוֹתֵן לָהֶם דָּקָה, יֹאמְרוּ: גִּסָּה בְּקִשְׁנּוּ, חִיָּה וְעוֹף בְּקִשְׁנּוּ, דָּגִים וְחִגְבִּים בְּקִשְׁנּוּ! אָמַר לוֹ: אִם־כֵּן יֹאמְרוּ שֶׁקָּצְרָה יְדִי. אָמַר לְפָנָיו: הִרְגִּי הוֹלֵךְ וּמִפִּיֶּסֶן. אָמַר לוֹ: "עֲתָה

כד ונפק משה ומליל לעמא ית פתגמא דין
וכגש שבועין גברא מסבי עמא ואקם יתהון
סחור סחור למשכנא:

(כד) ויצא משה וידבר אל־העם את דברי יהוה
ויאסף שבועים איש מוקני העם ועמד אתם סביבת
האהל:

כה ואתגלי יי בעננא ומליל עמה ורבי מן
רוחא די עלוהי ויהב על שבועין גברא
סביא ויהוה פד שרת עליהון ורוחא דנבואה
ומתנבאין ולא פסקין:

(כה) וירד יהוה בענן וידבר אליו ויאצל מן־הרוע
אשר עליו ויתן על־שבועים איש חזקנים ויהי כנזח
עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו:

כז"י"א ולא יספו. לא נתנבאו אלא אותו היום לבדו, כך מפרש ב'ספרי'. ואונקלוס תרגם: "ולא פסקין",
שלא פסקה נבואה מהם.

כו ואשתארו תרין גברין במשריתא שום חד
אלדד ושום תננא מידד ושרת עליהון
רוחא דנבואה ואנון בכתבינא ולא נפקו
למשכנא ואתנבאו במשריתא:

(כו) וישארו שני־אנשים במחנה שם האחד אלדד
ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בפתכים
ולא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה:

אחד. מה עשה? נטל שבועים ושפתים פתקין וכתב
על שבועים "זקן", ועל שנים חלק. וברר מכל שבט
ושבט ששה, והיו שבועים ושפתים. אמר להם: טלו
פתקיכם מתוך קלפי. מי שעלה בידו "זקן" נתקדש,
ומי שעלה בידו חלק, אמר לו: המקום לא חפץ
בך.

כז"י"ב וישארו שני־אנשים (ספרי) מאותן שנבחרו.
אמר: אין אנו כדאין לגדלה זו. והמה בפתכים.
במבחרים שבהם לסנהדרין. ונכתבו כלם נקובים
בשמות ועל־ידי גורל; לפי שהחשבון עולה לשנים
עשר שבטים ששה ששה לכל שבט ושבט, חוץ
משני שבטים שאין מגיע אליהם אלא חמשה חמשה.
אמר משה: אין שבט שומע לי לפחות משבט זקן

כו ויהט עולמא וחוי למשה ואמר אלדד
ומידד מתנבאין במשריתא:

(כו) וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד
מתנבאים במחנה:

כז"י"ג וירץ הנער. יש אומרים: גרשום בן משה היה.

כח ואתב יהושע בר נון משמשנה דמשה
מעולמותא ואמר רבוני משה אסרנין:

(כח) ויען יהושע בן־נון משרת משה מבחריו ויאמר
אדני משה כלאים:

לפי שהיו מתנבאים: משה מת, ויהושע מכניס את
ישראל לארץ.

כז"י"ד כלאים (סנהדרין ו) הטל עליהם צרכי צבור, והם
כלים מאלוהים. (ספרי) דבר אחר: תגם אל בית הפלא,

בעל הטורים

שהיו אומרים: משה מת, יהושע מכניס
ישראל לארץ. 'מתנבאים' נוטריקון:
משה תננא נפשו בגן אלהים,
יהושע מכניס. תורה כח

על הארון. תורה כו
(כו) ותנח. ב' במסורה. בפ' שנת נח ו
ד. תורה כו
(כו) מתנבאים. קרי ביה: מת נביאם.

(כה) כנזח. ב' במסורה. "ויהי כנזח"
עליהם הרוח, ואידך: "כנזח כפות
רגלי הכהנים נשאי ארון ה'" (יהושע ג, יא).
לומר לך שנתח עליהם השכינה כמו

(כט) וַיֹּאמֶר לוֹ מֹשֶׁה הֲמִקְנָא אֶתָּה לִי וּמִי יִתֵּן כָּל־עַם יְהוָה נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם:

כט ואמר לה משה המקנא אתי את מקני לי רענא פון ויהון כל עמא דיי נביאן ארי יתן יי ית רוחא דנבואתה עליהון:

כס"י"א המקנא אתה לי • הקנאתי אתה מקנא? • לי • כמו "בשכילי". כל לשון "קנאה" – אדם הנותן לב

על הדבר, או לנקם או לעזר אנפרמנט בלעז, אוזוז בצעבי המשא.

♦ שבת קודש י"ט סיון ♦

(ל) וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

ל ויאסף משה אל המחנה הוא וזקני ישראל:

כס"י"א וַיֹּאסֶף מֹשֶׁה • מפתח אהל מועד. אֶל־הַמַּחֲנֶה • נכנסו איש לאהלו. וַיֹּאסֶף • לשון נגיסה אֶל הַבֵּית, כמו (דברים כב): "וַאֲסַפְתּוּ אֶל־תּוֹךְ בֵּיתְךָ".

ואב לכלם (תהילים לט): "יִצְבֹּר וְלֹא־יָדַע מִי אֶסְפֹּם". מלמד, שלא הביא עליהם פרענות עד שנכנסו הצדיקים איש לאהלו (ספרי).

(לא) וְרוּחַ נָסַע • מֵאֵת יְהוָה וַיָּגֻזוּ שְׁלֹוִים מִן־הָהָר וַיִּשַׁטְּ עַל־הַמַּחֲנֶה כָּדָרְךָ יוֹם כֹּה וּכְדָרְךָ יוֹם כֹּה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאֻמָּתָיִם עַל־פְּנֵי הָאָרֶץ:

לא ורוח נסע • מאת יהוה ויגזו שלווים מן-ההר ויטש על-המחנה כדרך יום כה וכדרך יום כה סביבות המחנה וכאומתים על-פני הארץ:

כס"י"א וַיָּגֻזוּ • ויפריח, וכן (תהילים ז): "כִּי גִזַּח חֵישׁ". וְכָן נָחֻם א): "נָגוּזוּ וְעָבְרוּ". וַיִּשַׁטְּ • ויפשט, כמו (שמואל א ז): "וַהֲגִה נְטָשִׁים עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ", (יחזקאל כט):

"וַנִּשְׁתִּיף הַמַּדְבָּרָה". וּכְאֻמָּתָיִם • פורחות בגבה עד שהן כנגד לבו של אדם, כדי שלא יהא טורח באסיפתן, לא להגביה ולא לשחות (ספרי).

(לב) וַיָּקָם הָעָם כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם הַמַּחֲרֹת וַיֹּאסְפוּ אֶת־כְּתִיב הַשְּׁלֹוִי הַמַּמְעִיט אֶסֶף עֲשֶׂרָה חֲמָרִים וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שְׁטוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה:

לב ויקם העם כל-היום ההוא וכל-הלילה וכל יום המחרות ויאספו את-כתיב השלוי הממעט אסף עשרה חמרים וישטחו להם שטוח סביבות המחנה:

כס"י"א הַמַּמְעִיט • מי שאסף פחות מכלם, העצלים והחגרים, אסף עשרה חמרים. וַיִּשְׁטְחוּ • עשו אותם משטיחין משטיחין.

(לג) הַבִּשָּׁר עוֹדְנָו בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרֶם יִכְרֹת וְאֵף יְהוָה חָרָה בָּעָם וַיֵּךְ יְהוָה בָּעָם מַכָּה רַבָּה מְאֹד:

לג הבשר עודנו בין שניהם טרם יכרות ואף יהוה חרה בעם ויך יהוה בעם מכה רבה מאד:

כס"י"א טָרֶם יִכְרֹת • פתרגומו: "עד לא פסק". דבר אחר: אינו מספיק לפסקו בשניו, עד שנשמתו יוצאה.

(לד) וַיִּקְרָא אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא קְבֵרוֹת הַתְּאוּהָ כִּי־שֵׁם קָבְרוּ אֶת־הָעָם הַמִּתְאוּיִם:

לד ויקרא את-שם-המקום ההוא קברות התאוה כי-שם קברו את-העם המתאויים:

בעל הטורים

(לא) וַיָּגֻזוּ • ב' במסורה. "וַיָּגֻזוּ שְׁלֹוִים", ואידך: "וַיָּגֻזוּ אֶת רֹאשׁוֹ" באיוב (א. ט). וְהוּא שִׁישׁ בַּמִּדְבָּר (ספרי) יותר ממה שהרג בהם השלוי על ידי אכילה הרג בהם על ידי ירידה ונפילה שנפל על

ראשם. כשם שנאמר באיוב "וַיָּגֻזוּ רֹאשׁוֹ" והיה מתאבל על בניו שנפל עליהם הבית, כך בכאן היו מתאבלים על אותם שמתו מנפילת השלוי על ראשם. כתיב שלוים וקרנן סלויים.

שלויים' לצדיקים וסלויים' לרשעים, שהיו להם בקוצים. תורה לב

(לד) הַמִּתְאוּיִם • ב' במסורה. "כִּי שֵׁם קָבְרוּ אֶת הָעָם הַמִּתְאוּיִם", "הוּא הַמִּתְאוּיִם אֶת יוֹם ה'" (עמוס יח, יח). למד?

(לה) **מִקְבְּרוֹת הַתַּאֲוָה נִסְעוּ הָעַם חֲצֵרוֹת וַיְהִי בַחֲצֵרוֹת: פ**
 לה מִקְבְּרֵי דַמְשָׁאֲלִי נָטְלוּ עִמָּא לַחֲצֵרוֹת
 וַהּוּ בַחֲצֵרוֹת:

יב (א) וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל-אֹדוֹת הָאִשָּׁה הַכֹּשִׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי-אִשָּׁה כֹּשִׁית לָקַח:
 א ומלללל מרים ואהרן במשח על עסק
 אתתא שפרתא די נסיב ארי אתתא שפרתא
 דנסיב רחיק:

כ"י • וַתְּדַבֵּר • (ספרי) אין "דבור" בכל מקום אלא לשון קשה. וכן הוא אומר (בראשית מב): "דבר האיש אנכי הארץ אתנו קשות". ואין "אמירה" בכל מקום אלא לשון תחנונים. וכן הוא אומר (בראשית יט): "ולאמר שמעו-נא דברי". אל-נא אחי תרעו", (במדבר יב): "ולאמר שמעו-נא דברי". כל "נא" לשון בקשה. וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן • (ספרי) היא פתחה בדבור תחלה, לפיכך הקדימה הכתוב תחלה. ומנין היתה יודעת מרים שפירש משה מן האשה? רבי נתן אומר: מרים היתה בצד צפורה בשעה שנאמר למשה: "אללך ומידד מתנבאים במחנה", כיון ששמעה צפורה, אמרה: "אוי לגשותיהן של אלו אם הם נזקקים לנבואה, שיהיו כ"י • וַיֹּאמְרוּ הֵרָק אַךְ-בְּמִשְׁחָה דְּבַר יְהוָה הָלֹא גַם-בָּנוּ דְּבַר וַיִּשְׁמַע יְהוָה:

כ"י • וַיֹּאמְרוּ הֵרָק אַךְ-בְּמִשְׁחָה דְּבַר יְהוָה הָלֹא גַם-בָּנוּ דְּבַר וַיִּשְׁמַע יְהוָה:
 ב ואמרו הלהיך ברם במשה מליל יי הלא
 אף עמנא מליל ושמיע קדם יי:

כ"י • הֵרָק אַךְ • עמו לבדו דבר ה'. הלא גם-בנו דבר. ולא פירשנו מדרג ארץ.

(ג) וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנּוּ מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָאָדָמָה: ס
 ג וגברא משה ענותן לחדא מכל אנשא די
 על אפי ארעא:

כ"י • עָנּוּ • שפל וסבלן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ג עמ' 38-30 – מותך 'לקראת שבת')

מעלת הענוה דמשה רבנו

והאיש משה ענו מאד מכל האדם אשר על-פני האדמה: (במדבר יב, ג)
 ולכאורה אינו מובן כלל: הרי משה הוא שקבל תורה מסיני והקדוש-ברוך-הוא למדו תורה ארבעים יום ונתנה לו התורה במתנה, ולפני-זה הוציא את בני ישראל ממצרים, ובכל עת שרצה דבר עם השכינה, ועוד מעלות רבות, ואיך שיר שיהיה עניו מכל האדם?
 ומבאר בזה דעם היות שמושה הפיר במעלתו וידע שהוא גבוה במעלה מכל אדם, מכל-מקום היה עניו, מפני שידע שפל מעלותיו נתנו לו מלמעלה, וחשב שאם הכחות האלו היו אצל יהודי אחר, היה גם-כן במעלה ומדרגה זו, ויכול להיות שהיה מגלה את הכחות יותר, ומפני זה היה עניו בפני כל אחד ואחד.
 אף עדין צריך באור: הניחא לגבי כחות הנפש, אף לגבי

בעל הטורים

כי שם קברו את העם המתאווים. (ב) וַיִּשְׁמַע ה'. וסמיק ליה והאיש משה. שדברו בינו לבינם, ולא שמע אותם אדם אחר. (א) הַכֹּשִׁית. בגימטריא: יפת מראה. תורה ב
 ברה: 'ויכסוהו הענן ששת ימים' (שמות כד, טו), ואחר כך ג' פעמים מ'.
 עָנּוּ. בגימטריא: בעדן, שנוחל גן עדן. תורה ג
 עָנּוּ. 'ענו' כתיב. שהיה עניו ימים

הקדוש-ברוך-הוא "במקום גְּדִלְתּוֹ שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוא שֶׁם אֵתָּה מוֹצֵא עֲנוּתָנוּתוֹ" – וְהָרִי עַל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוא לֹא שִׁיף לומר שְׁזָהִי עֲנוּהָ עַל פִּי חֲשָׁבוֹן (חס וְשָׁלוֹם), אֲלָא הִיא עֲנוּהָ עֲצָמִית, וְעֲנוּהָ זוֹ הִיְתָה לַמִּשְׁהָ רַבָּנִי, דְּנוֹסָף עַל זֶה שֶׁהִיָּה לוֹ אֶת מַעֲלַת הָעֲנוּהָ עַל פִּי חֲשָׁבוֹן, הִיְתָה לוֹ אֶף אֶת מַעֲלַת הָעֲנוּהָ בְּעַצֶּם, דָּגָם כַּאֲשֶׁר מִצַּד הַשָּׂכָל אֵין נִתְּיָנָה מִקּוֹם כָּלֵל לָעֲנוּהָ – וְכִמוֹ בְּעֵינֵי הַנְּבוּאָה שָׁבוּ – מִכָּל-מִקּוֹם הִיָּה בָטָל לִגְבִּי כָּל אָדָם, "עֵינֵי מֵאֵד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה".

מַעֲלַת הָעֲקָרִית שֶׁל מֹשֶׁה לִגְבִּי כָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה שֶׁהִיא הַנְּבוּאָה שֶׁ"לֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה", לֹא שִׁיף לומר שֶׁאָדָם אַחֵר הָיָה מְגַלֶּה כַּחוֹת אֵלָיו יוֹתֵר מִבְּמֹשֶׁה, כִּי נְבוּאָה לֹא שִׁיכָת לְעֹבֹדֵת הָאָדָם, אֲלָא הִיא מַעֲלָה וּמִדְרָגָה נִגְלִית הַנִּתְּנָה מִלְּמַעְלָה, וּמִפְּנֵי מַה הָיָה מֹשֶׁה עֵינֵי מֵאֵד (שִׁפְיֹרֶשׁוֹ הַכְּנֻעָה) לִגְבִּי כָּל הָאָדָם? וְנֵשׁ לומר שֶׁשִּׁיב' ב' סוּגֵי עֲנוּהָ, וְנֵשׁ עֲנוּהָ עַל פִּי חֲשָׁבוֹן וְטַעַם וְדַעַת (וְכִמוֹ שֶׁנִּתְּבָאָר לְעֵיל בְּמֹשֶׁה) וְנֵשׁ עֲנוּהָ עֲצָמִית שֶׁלְּמַעְלָה מִחֲשָׁבוֹנוֹת שְׂכָלִיִּים, עַל-דֶּרֶךְ מַה שֶּׁנֶּאֱמָר עַל

וַיֹּאמֶר יי בַּתְּכֶף לַמִּשְׁהָ וְלֹא-הָרִן וְלִמְרִים פִּיקוּ תִלְתִּיכוֹן לַמִּשְׁכָּן וְזִמְנָא וְנִפְקוּ תִלְתִּיהוֹן:

(ו) וַיֹּאמֶר יְהוָה פֶּתַח אֶל-מֹשֶׁה וְאֶל-אַהֲרֹן וְאֶל-מְרִים צֵאוּ שְׁלֹשְׁתְּכֶם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ שְׁלֹשְׁתָּם:

תְּדִיר וְאֵין עַת קְבוּעָה לְדַבּוּר. צֵאוּ שְׁלֹשְׁתְּכֶם • מְגִיד, שֶׁשְׁלֹשְׁתָּן נִקְרְאוּ בְּדַבּוּר אַחֵד, מַה שֶּׁאִי-אֶפְשָׁר לִפְּהָ לומר וְלֹא-אֵין לִשְׁמַע.

כ"י • פֶּתַח • נִגְלָה עֲלֵיהֶם פֶּתַח וְהֵם טְמֵאִים בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ, וְהֵיוּ צוֹעֲקִים: מִים, מִים, לְהוֹדִיעֵם שִׁיפָה עֲשֵׂה מֹשֶׁה שִׁפְרִישׁ מִן הָאֵשׁ, מֵאַחֵר שֶׁנִּגְלִית עָלָיו שְׂכִינָה

ה וְאֵתְגַלִּי יי בַּעֲמוּדָא דְעֲנָנָא וְקָם בַּתְרַע מִשְׁכָּנָא וְקָרָא אַהֲרֹן וּמְרִים וְנִפְקוּ תְּרִוִיָּהוֹן:

(ה) וַיֵּרֶד יְהוָה בַּעֲמוּד עָנָן וַיַּעֲמֹד פֶּתַח הָאֹהֶל וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וּמְרִים וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם:

הַחֲצֵר לִקְרֹאת הַדַּבּוּר. וַיֵּצְאוּ שְׁנֵיהֶם • וּמִפְּנֵי מַה מִּשְׁכָּן וְהַפְּרִידֵן מִמֹּשֶׁה? לִפִּי שְׁאוּמְרִים מִקְצַת שְׂבָחוֹ שֶׁל אָדָם בְּפָנָיו, וְכִלּוֹ שֶׁלֹא בְּפָנָיו. וְכֵן מִצִּינוּ בְּנֹחַ: שֶׁלֹא בְּפָנָיו, נֶאֱמָר (בְּרַשִׁית ו'): "אִישׁ צַדִּיק תָּמִים". וּבְפָנָיו, נֶאֱמָר (שם): "כִּי אֶתָּה רֵאִיתִי צַדִּיק לְפָנַי". דָּבָר אַחֵר: שֶׁלֹא יִשְׁמַע בְּנִיפְתּוֹ שֶׁל אַהֲרֹן.

כ"י • בַּעֲמוּד עָנָן • (שם) יֵצֵא יְחִידִי, שֶׁלֹא כְּמִדַּת בְּשֶׁר-וָדָם: מִלֶּךְ בְּשֶׁר-וָדָם כְּשִׁיּוּצָא לְמַלְחָמָה, יוֹצֵא בְּאוֹכְלוֹסִין. וְכְשִׁיּוּצָא לְשָׁלוֹם יוֹצֵא בְּמַעֲטִים. וּמִדַּת הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוא יוֹצֵא לְמַלְחָמָה יְחִידִי, שֶׁנֶּאֱמָר (שְׁמוֹת טו'): "ה' אִישׁ מַלְחָמָה". וַיּוֹצֵא לְשָׁלוֹם בְּאוֹכְלוֹסִין, שֶׁנֶּאֱמָר (תְּהִלִּים סח'): "רַכֵּב אֱלֹהִים רַבְתִּים אֶלְפֵי שִׁנְאָן". וַיִּקְרָא אַהֲרֹן וּמְרִים • שִׁיחִיו נִמְשָׁכִין וַיּוֹצֵאִין מִן

וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ כֵּעַן פֶּתַחְמִי אִם יְהוֹן לְכוֹן נְבִיאִין אָנָּה יי בַּחֲזוֹן אָנָּה מִתְגַּלִּי לְהוֹן בְּחִלְמִין אָנָּה מְמַלֵּל עֲמָהוֹן:

(ו) וַיֹּאמֶר שְׁמַעוּ-נָא דְבָרֵי אִם-יְהִיָּה נְבִיאְכֶם יְהוָה בְּמִרְאָה אֱלֹו אֶתוֹדַע בְּחִלּוֹם אֶדְבֶּר-בּוֹ:

בְּמִרְאָה אֱלֹו אֶתוֹדַע • שְׂכִינָת שְׁמִי אֵין נִגְלִית עָלָיו בְּאַסְפִּקְלָרִיא הַמְּאִירָה אֲלָא בְּחִלּוֹם וְחֲזִיוֹן.

כ"י • שְׁמַעוּ-נָא דְבָרֵי • אֵין "נָא" אֲלָא לְשׁוֹן בִּקְשָׁה. אִם-יְהִיָּה נְבִיאְכֶם • אִם יְהִיו לָכֶם נְבִיאִים. ה'

ז לֹא כֵן עֲבָדִי מֹשֶׁה בְּכָל-בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא:

(ז) לֹא-כֵן עֲבָדִי מֹשֶׁה בְּכָל-בֵּיתִי נֶאֱמָן הוּא:

ח מְמַלֵּל עִם מְמַלֵּל מְלֻלָּא עֲמָה בַּחֲזוֹ וְלֹא בַּחֲזוֹן וְדַמּוּת יִקְרָא דִּינִי מִסְתַּפֵּל וְיָמָא דִּין לֹא דִחְלִתוֹן לְמַלְלָא בְּעֲבָדִי בְּמֹשֶׁה:

(ח) פֶּה אֶל-פֶּה אֶדְבֶּר-בּוֹ וּמִרְאָה וְלֹא בַּחֲזוֹת וּתְמַנֵּת יְהוָה יִבִּיט וּמִדּוּעַ לֹא יִרְאֶתֶם לְדַבֵּר בְּעֲבָדִי בְּמֹשֶׁה:

בעל הטורים

שְׁמַבִּיט בְּחִמְשׁ נִגְהָ שֶׁנֶּאֱמָר בִּיחְזָקָא (א, ד, יג, כו, כח, י, ד), וּבְחִמְשׁ אֹר שֶׁנֶּאֱמָר בְּבִרְאשִׁית. תוֹרָה ט

עֲלֵיהֶם, אֲבָל מֹשֶׁה יוֹשֵׁב כְּתִלְמִיד לְפָנָי רַבּוֹ. תוֹרָה ז (ח) וּמִרְאָה. תְּגִין עַל הַה"א, לומר

(ו) בְּמִרְאָה. ב' בְּמִסְוֶרָה. "בְּמִרְאָה אֱלֹו אֶתוֹדַע", "בְּמִרְאָה נִהַפְכוּ צִירֵי עָלֵי" (דְּנִיאל י, טו). לומר, שֶׁאֶפִּילוֹ בְּמִרְאָה שֶׁאֵין נִרְאָה לְנִבְיָאִים נִתְּהַפֵּךְ צִירָם

כִּי יֵיכָל פֶּה אֶל-פֶּה • (ספרי) אֲמַרְתִּי לוֹ (הִכְרַח לְפָרֶשׁ כֶּף, דָּאֵלוּ כְּפָשׁוּטוֹ שֶׁ"פֶּה אֶל פֶּה" הַזֵּכֶר לְשִׁבְתּוֹ, אִם-כֵּן הָיָה אִז "פֶּה אֶל-פֶּה" מִמֶּשׁ כְּפָשׁוּטוֹ. וְזֶה אִי אֶפְשָׁר, דִּהָא כְּתִיב בְּסוֹף נִשְׂא: "מִדְּבַר אֱלֹי", וְעֵינִן שֵׁם בְּרִשְׁי, אֵלָּא "פֶּה אֶל-פֶּה" פְּרוּשׁוֹ: אֲמַרְתִּי לוֹ לְפָרֶשׁ כּו'. ו"פֶּה אֶל-פֶּה" לֹא דוֹקָא אֵלָּא רָצָה לִזְמַר (בְּהִדְיָא, וְדוֹק) לְפָרֶשׁ מִן הָאִשָּׁה. וְהִיכֵן אֲמַרְתִּי לוֹ? בְּסִינִי (דְּרַבִּינָא ה'): "לֵךְ אֲמַר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאַהֲלֵיכֶם, וְאַתָּה פֶּה עֲמֵד עֲמִידִי". וּמֵרָאָה וְלֹא בְּחִידָת • ו"מֵרָאָה" זֶה מֵרָאָה דְּבוּר, שְׁאֵינִי מִפְּרֶשׁ לוֹ דְּבוּרִי בְּמֵרָאִית פָּנִים שְׂבוּ וְאֵינִי סוֹתְמוֹ לוֹ בְּחִדּוֹת, כְּעֵנִין

(ט) וַיִּחַר-אַף יְהוָה בָּם וַיִּלְךְ:

שְׁנֵאֲמַר לִיחָזְקָאֵל (יחזקאל י'): "חֹדֶר חֲדָה וְגו'". יְכוֹל מֵרָאָה שְׂכִינָה? תִּלְמוּד לִזְמַר (שְׁמוֹת ל): "לֹא תִכַּל לִרְאוֹת אֶת-פָּנַי". וְתִמְנַת ה' יְבִיט • זֶה מֵרָאָה אַחֲרָיִם, כְּעֵנִין שְׁנֵאֲמַר (שם) "וְרֵאִיתָ אֶת-אַחֲרָיִ". בְּעֵבְדִי בְּמִשָּׁה • אֵינִי אוֹמֵר "בְּעֵבְדִי מִשָּׁה", אֵלָּא "בְּעֵבְדִי בְּמִשָּׁה". בְּעֵבְדִי, אֶף-עַל-פִּי שְׁאֵינִי מִשָּׁה. בְּמִשָּׁה, אֶפְלוּ אֵינִי עֲבָדִי, כִּדְאִי הֵייתֶם לִירֵא מִפָּנָי, וְכָל-שֹׁכֵן שֶׁהוּא עֲבָדִי, וְעָבַד מֶלֶךְ – מֶלֶךְ, הָיָה לָכֶם לִזְמַר: אֵין הַמֶּלֶךְ אוֹהֲבֵי חֲנָם (ספרי. תנחומא). וְאִם תִּאֲמְרוּ: אֵינִי מְכִיר בְּמַעֲשָׂיו – זֶה קִשָּׁה מִן הָרָאוּשׁוֹנָה.

ט ותקִיף רגזא דִּי בְּהוֹן וְאַסְתַּלֵּק:

כִּי יֵיכָל וַיִּחַר-אַף ה' בָּם וַיִּלְךְ • מֵאַחֵר שֶׁהוֹדִיעָם סְרַחֲוֹנָם, גָּזַר עֲלֵיהֶם נְדוּי, קַל-וְחֹמֶר לְבִשְׂר־וָדָם, שֶׁלֹּא יָכֶסַע עַל חֲבֵרוֹ עַד שִׂידִיעֵנוּ סְרַחֲוֹנוֹ.

(י) וַהֲעֵנָּן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מְרִים מִצְרַעַת בְּשַׁלֵּג וַיִּפֹּן אַהֲרֹן אֶל-מְרִים וְהִנֵּה מִצְרַעַת:

כִּי יֵיכָל וַהֲעֵנָּן סָר • וְאַחֲרֵי-כֵן: וְהִנֵּה מְרִים מִצְרַעַת בְּשַׁלֵּג. מִשָּׁל לְמֶלֶךְ שְׁאֵמַר לְפִדְגוּג: רִדָּה אֶת בְּנִי, אָבָל לֹא תִדְגְּנוּ עַד שְׁאֵלָךְ מֵאַזְלָךְ, שְׂרַחְמִי עָלָיו.

(יא) וַיֹּאמֶר אַהֲרֹן אֶל-מִשָּׁה בִּי אֲדֹנָי אֶל-נָא תִשֶׁת עֲלֵינוּ חֲפָאֵת אֲשֶׁר נִוָּאֲלָנוּ וְאֲשֶׁר חֲטָאנוּ:

כִּי יֵיכָל נִוָּאֲלָנוּ • כְּתִרְגוּמוֹ, לְשׁוֹן אֲרִיל.

(יב) אֶל-נָא תְּהִי כַּמֶּת אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֶם אִמּוֹ וַיֵּאכֹל חֲצִי בִשְׂרוֹ:

כִּי יֵיכָל אֶל-נָא תְּהִי • אַחֲתָנוּ זֶה. כַּמֶּת • שֶׁהִמְצָרַע חֲשׁוֹב כַּמֶּת: מֵה מֵת מְטָמָא בְּבִיָּאָה, אֶף מִצְרַע מְטָמָא בְּבִיָּאָה. אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֶם אִמּוֹ • אֲמַנּוּ הָיָה לוֹ לִזְמַר, אֵלָּא שְׂכִנָּה הַכְּתוּב. וְכֵן חֲצִי בִשְׂרוֹ, חֲצִי בִשְׂרָנוּ הָיָה לוֹ לִזְמַר, אֵלָּא שְׂכִנָּה הַכְּתוּב. מֵאַחֵר שִׁינְיָאָה מִרְחֶם אֲמַנּוּ, הָיָה לָנוּ כְּאֵלוֹ נֵאֱכַל חֲצִי בִשְׂרָנוּ, כְּעֵנִין שְׁנֵאֲמַר (בְּרַאשִׁית לו'): "כִּי אָחִינוּ בִשְׂרָנוּ הוּא". וְלִפִּי מִשְׁמַעוֹ אֶף הוּא נִרְאָה כֵּן; אֵין רָאוּי לֵאמֹר לְהַנִּיחַ אֶת

אֲחֹתוֹ לְהִיּוֹת כַּמֶּת. אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ • מֵאַחֵר שִׁינְיָאָה זֶה מִרְחֶם אִמּוֹ שֶׁל זֶה, שֶׁיֵּשׁ כַּח בִּידוֹ לַעֲזֹר וְאֵינִי עוֹזְרוֹ, הָרִי נֵאֱכַל חֲצִי בִשְׂרוֹ – שְׁאֲחִיו בִשְׂרוֹ הוּא. דְּבַר אַחֵר: "אֶל-נָא תְּהִי כַּמֶּת" – (ספרי) אִם אֵינֶךְ רוֹפְאָה בְּתַפְלָה, מִי מְסַגִּירָה וּמִי מְסַהֲרָה? אֵנִי אִי אֶפְשָׁר לְרְאוּתָהּ, שְׁאֵנִי קְרוֹב וְאֵין קְרוֹב רוֹאֶה אֶת הַנִּגְעִים, וְכֵהָן אַחֵר אֵין בְּעוֹלָם. וְזֹהוּ: "אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֶם אִמּוֹ".

לְאוֹרֵי עַד שֶׁהִשְׁכִּיבוּ: עֲתָה תֵרְאֶה וְגו'. פִּיּוּצָא בּוֹ (בְּמִדְבָּר)

(כ): "וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל ה' לֵאמֹר יִפְקֹד ה' אֱלֹהֵי הַרוּחֹת לְכָל-בָּשָׂר", הִשְׁכִּיבוּ: "קֹחַ לָךְ". פִּיּוּצָא בּוֹ (דְּבָרִים א):

"וְאַתָּחֲנֵן אֶל ה' בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר", הִשְׁכִּיבוּ: "רִב־לָךְ". רָפָא נָא לָהּ. מִפְּנֵי מָה לֹא הֶעֱרִיף מֹשֶׁה בַּתְּפִלָּה? שְׁלֹא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים: אֲחֻתוֹ עוֹמֶדֶת בַּצֶּרֶה וְהוּא עוֹמֵד וּמִרְבָּה בַּתְּפִלָּה! (דְּבָר אַחֵר: שְׁלֹא יֵאמְרוּ יִשְׂרָאֵל: בְּשִׁבִּיל אֲחֻתוֹ הוּא מֵעֲרִיף בַּתְּפִלָּה, אֲבָל בְּשִׁבְלֵנוּ אֵינּוּ מֵעֲרִיף בַּתְּפִלָּה).

כ"א אַל נָא יִרְפָּא נָא לָהּ • בָּא הַפְּתוּב לְמַדְרָךְ דְּרַךְ
אֶרֶץ, שֶׁהַשּׂוֹאֵל דָּבָר מִמֶּהֱרֹ צִירֶךָ לֹמַר שְׁנִים אוֹ
שְׁלֹשָׁה דְּבָרֵי תַּחֲנוּנִים, וְאַחֲרֵיכֶן בִּקְשׁ שְׁאִלוֹתָיו.
לֵאמֹר • מַה תִּלְמֹד לֹמַר? אָמַר לוֹ: הַשִּׁיבֵנִי אִם
אֵתָּה מִרְפָּא אוֹתָהּ אִם לֹאוֹ? עַד שֶׁהִשְׁבִּיבּוּ: "וְאַיֵּיכָּה
יֵרָק יֵרֶק וְגו'". רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: בְּאַרְבָּעָה
מִקְדוּמוֹת בִּקְשׁ מִשָּׁה לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא
לְהִשְׁבִּיבוֹ אִם יַעֲשֶׂה שְׁאִלוֹתָיו אִם לֹאוֹ. פִּיּוּצָא בּוֹ (שְׁמוֹת
ו'): "וַיִּדְבֹּר מִשָּׁה לִפְנֵי ה' לֵאמֹר וְגו'" (ספרי), מַה
תִּלְמֹד-לֹמַר לֵאמֹר? הַשִּׁיבֵנִי אִם גּוֹאֲלִים אֵתָּה אִם

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה וְאַבְיָה יֶרֶק בְּפָנֶיהָ
הֵלֵא תִפְלֹם שְׁבַעַת יָמִים תִּסְגֹּר שְׁבַעַת יָמִים מִחוּץ
לְמַחֲנֶה וְאַחֵר תֵּאָסֵף:

ט"ז וְאֶבְיָהּ יִרְקַּהּ בְּפָנֶיהָ • וְאִם אֶבְיָהּ הִרְאָה לָהּ פָּנִים זֹעֲפוֹת, הֲלֹא תִּפְלֹם שְׂבַעַת יָמִים, (ב"ק כ"ה) קל-וּחֹמֶר לְשִׁכְנָה אֲרַבְעָה עָשָׂר יוֹם; אֲלֹא דִּיּוּ לְכֹא מִן הַדִּין לִהְיוֹת כְּנֹדוֹן, לְפִיכָּה אִף בְּנִזְיַפְתִּי תִּסְגֹּר

(פו) וַתִּפְסַּךְ מֵרִים מְחוּץ לַמִּחְנָה שְׁבַעַת יָמִים וְהָעָם
לֹא נָסַע עַד־הָאָסֶף מֵרִים:

רַעֲיִי וְהָעַם לֹא נִסְעוּ • (סוּטָה ט) זֶה הַכְּבוֹד חֶלֶק לָהּ
הַמְּקוֹם בְּשִׁבְלִי שְׁעָה אַחַת שְׁנֵתֵעֲכָבָה לַמֹּשֶׁה

זֶה הַפָּבוֹד חֵלֵק לָהּ הַמָּקוֹם (רש"י יב, טו)

זֶה הַכְּבוֹד חֵלֶק לָהּ הַמְּקוֹם (רש"י יב, טו)
בַּפְּתוּב נֶאֱמַר "וְהָעַם לֹא נִסֶּע", אֲךָ רִשִּׁי מְדִיק "הַמְּקוֹם".
רַמְזוֹ וְשׁ כָּאן, שְׂרָצוֹנִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל לִכְבֹּד אֶת מְרִים בָּא
מֵהַתְּעוֹרְרוֹת מִלְּמַעְלָה. וְאֵף שֶׁהַכֹּל בִּידֵי שָׁמַיִם חוּץ מִיִּרְאַת

(טז) וְאַחֲרֵי כֵן נִסְעוּ הָעָם מִחֲצֵרוֹת וַיִּחַנוּ בְּמִדְבַּר פָּאָרָן:

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רכד - רכז

רָפָא. תִּגִּין עַל הָרִ"שׁ. אָמַר: הִסְרָתָּ
עֲטָרַת לֹאשָׁה, רָפָא שְׁבָרֶיהָ כִּי
מִטָּה. תּוֹרָה יֵד

(יג) **רָפָא**. ב' בַּמְסוּרָה. "רָפָא נָא לָהּ",
 "רָפְּהָ שְׁבַרְיָהּ כִּי מָטָה" (תהלים ס, ד).
 שְׁמֹשֶׁה הַתַּפְּלִיל לֹאֵל שִׁירָפָא שְׁבַרְיָהּ כִּי
 מָטָה, שֶׁאֵם לֹא בֶן אִין מִי שִׁיטְהֶרְנָה.

כִּי נִדְבָרוּ עֲבָדֶיךָ יֵשֶׁת בְּחֶקְדֶּךָ: ^ד גַּם־עֲדִיתִיךָ שְׁעִשְׁעִי
 אֲנִשִּׁי עֲצִיתִי: ^ה דְּבַקָּה לַעֲפָר נִפְשִׁי חֲיִנִי בְּדַבְּרֶךָ:
^ו דְּרָכִי סִפְרִיתִי וְתַעֲנֵנִי לְמַדְנִי חֶקְדֶּךָ: ^ז דְּרֹד־פִּקּוּדֶיךָ
 הִכִּינִי וְאִשְׁיַחָה בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: ^ח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה
 קִיָּמִנִי בְּדַבְּרֶךָ: ^ט דְּרֹד־שֹׁקֵר הִסֵּר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנִנִי:
^י דְּרֹד־אֲמוֹנָה בְּחֶרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ שְׁוִיתִי: ^{יא} דְּבַקְתִּי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֱלֹהֵי־שִׁשְׁנִי: ^{יב} דְּרֹד־מִצְוֹתֶיךָ אֲרוֹן כִּי
 תִרְחִיב לִבִּי: ^{יג} הִרְנִי יְהוָה דְּרֹד חֲקִיךָ וְאַצְרֶנָּה
 עֲקֵב: ^{יד} הִכִּינִי וְאַצְרָה תּוֹרַתְךָ וְאַשְׁמְרֶנָּה בְּכָל־לֵב:
^{טו} הִדְרִיכֵנִי בְּנֹתִיב מִצְוֹתֶיךָ כִּי־בָּ חֲפָצְתִּי: ^{טז} הִטְלִיבִי
 אֱלֹהֵי־עֲדוֹתֶיךָ וְאַל אֶל־בָּצַע: ^{יז} הַעֲבֵר עֵינֵי מְרָאוֹת שְׁוֹא
 בְּדַבְּכָךְ חֲיִנִי: ^{יח} הִקֵּם לַעֲבָדְךָ אֲמֶרְתָּךְ אֲשֶׁר לִירְאֶתְךָ:
^{יט} הַעֲבֵר חֶרְפִּיתִי אֲשֶׁר יִגְרִיתִי כִּי מִשְׁפָּטֶיךָ טוֹבִים:
^כ הִנֵּה תִאֲבָתִי לַפִּקּוּדֶיךָ בְּצִדְקַתְךָ חֲנִנִי: ^{כא} וַיִּבְאֵנִי
 חֶסֶדְךָ יְהוָה תְּשׁוּעָתְךָ כְּאֲמֶרְתָּךְ: ^{כב} וְאַעֲנֶה חֶרְפִּי
 דָּבָר כִּי־בִטְחֹתִי בְּדַבְּרֶךָ: ^{כג} וְאֶל־תִּצְלַח מִפִּי דְבַר־אֱמֶת
 עַד־מָאֹד כִּי לְמִשְׁפָּטֶיךָ יִחְלָתִי: ^{כד} וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ
 חֲמִיד לְעוֹלָם וְעַד: ^{כה} וְאֶתְהַלַּכְהָ בְּרַחֲמֶה כִּי פִקּוּדֶיךָ
 דִּרְשִׁיתִי: ^{כו} וְאִדְבַּרְהָ בְּעֲדִיתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבוֹשׁ:
^{כז} וְאַשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: ^{כח} וְאַשְׁאֲכֹפִי
 אֱלֹמִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאִשְׁיַחָה בְּחֶקְדֶּךָ: ^{כט} זָכַר
 דָּבָר לַעֲבָדְךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתִנִּי: ^ל זֹאת נַחֲמֹתִי בְּעֵינֵי
 כִּי אֲמַרְתָּךְ חֲיִתִּנִּי: ^{לא} זָדִים הִלְצִנִּי עַד־מָאֹד מִתּוֹרַתְךָ
 לֹא נָטִיתִי: ^{לב} זָכַרְתִּי מִשְׁפָּטֶיךָ מַעֲוֹלָם: ^{לג} יְהוָה
 וְאַתָּנַחֵם: ^{לד} זִלְעַפָּה אֲחוֹתִנִּי מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תּוֹרַתְךָ:
^{לה} זִמְרוֹת הַיּוֹלִי חֲקִיךָ בְּבֵית מְגוּרֵי: ^{לו} זָכַרְתִּי בְלִילָה
 שְׁמֹךְ יְהוָה וְאַשְׁמְרָה תּוֹרַתְךָ: ^{לז} זֹאת הִתְהַלֵּלִי כִּי
 פִקּוּדֶיךָ נִצְרָתִי: ^{לח} חֲלָקִי יְהוָה אֲמֶרְתִּי לְשִׁמּוֹר
 דְּבָרֶיךָ: ^{לט} חֲלִיתִי פָנֶיךָ בְּכָל־לֵב חֲנִנִי כְּאֲמֶרְתָּךְ:
^מ חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאִשְׁכַּחַה רְגְלִי אֱלֹהֵי־עֲדֹתֶיךָ: ^{מא} חֲשִׁיתִי
 וְלֹא הִתְמַהֲמַהֲתִי לְשִׁמּוֹר מִצְוֹתֶיךָ: ^{מב} חֲבָלִי רִשְׁעִים
 עֲוִינִי תּוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: ^{מג} חֲצוֹת־לַיְלָה אֶקוֹם
 לְהוֹדוֹת לְךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ: ^{מד} חֶבֶר אֲנִי לְכָל־אֲשֶׁר
 יִרְאוּךָ וְלִשְׁמֹרִי פִקּוּדֶיךָ: ^{מה} חֶסֶדְךָ יְהוָה מְלֵאָה הָאָרֶץ
 חֶקְדֶּךָ לְמַדְנִי: ^{מו} טוֹב עֲשִׂיתָ עִם־עַבְדְּךָ יְהוָה
 בְּדַבְּרֶךָ: ^{מא} טוֹב טַעַם וְדַעַת לְמַדְנִי כִּי בְּמִצְוֹתֶיךָ
 הֵאֱמַנְתִּי: ^{מב} טָרַם אֶעֱנֶה אֲנִי שֹׁגֵג וְעֵתָה אֲמַרְתָּךְ
 שְׁמֶרְתִּי: ^{מג} טוֹב־אֶתָּה וּמְטִיב לְמַדְנִי חֶקְדֶּךָ: ^{מד} טָפְלוּ

עַל־י שֹׁקֵר זָדִים אֲנִי בְּכָל־לֵב: ^א אֲצַר פִּקּוּדֶיךָ: ^ב טַפְשׁ
 בְּכָלֵב לִבָּם אֲנִי תּוֹרַתְךָ שְׁעִשְׁעִיתִי: ^ג טוֹב־לִי
 כִּי־עֲנִיתִי לְמַעַן אֲלַמֵּד חֶקְדֶּךָ: ^ד טוֹב־לִי תּוֹרַת־פִּקּוּדֶיךָ
 מֵאֲלָפִי זָהָב וְכֶסֶף: ^ה עַד יְדִיד עֲשׂוֹנִי וַיְכַוְנֵנִי חֲבִינִי
 וְאֲלַמְדָּה מִצְוֹתֶיךָ: ^ו עַד יִרְאִיךָ וִירְאוּנִי וַיִּשְׁמְחוּ כִּי לְדַבְּרֶךָ
 יִחְלָתִי: ^ז עַד יִדְעָתִי יְהוָה כִּי־צִדְק מִשְׁפָּטֶיךָ וְאֲמוֹנָה
 עֲנִיתִנִּי: ^ח עַד יִהְיֶנָּה חֶסֶדְךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאֲמֶרְתָּךְ לַעֲבָדְךָ:
^ט עַד יִבְאֵנִי רַחֲמֶיךָ וְאֲחִיָּה כִּי־תוֹרַתְךָ שְׁעִשְׁשִׁי: ^י עַד יִבְשׁוּ
 זָדִים כִּי־שֹׁקֵר עֲוִיתִנִּי אֲנִי אִשְׁיַח בְּפִקּוּדֶיךָ: ^{יא} עַד יִשׁוּבוּ
 לִי יִרְאוּךָ וְיִדְעִי עֲדִיתֶיךָ: ^{יב} עַד יִהְיֶלְכִי חֲמִים בְּחֶקְדֶּךָ
 לְמַעַן לֹא אֲבוֹשׁ: ^{יג} עַד כָּלְתָה לְתִשְׁוּעָתְךָ נִפְשִׁי
 לְדַבְּרֶךָ יִחְלָתִי: ^{יד} עַד כָּלוּ עֵינֵי לְאֲמֶרְתְּךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִנְחַמְנִי: ^{טו} עַד כִּי־יִהְיִיתִי בְּנָאֹד בְּקִיטּוֹר חֲקִיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: ^{טז} עַד כִּמְהָ יְמִי־עַבְדְּךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְרֹדְפִי
 מִשְׁפָּט: ^{יז} פְּרוּלִי זָדִים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא כְתוּרַתְךָ:
^{יח} פֶּל־מִצְוֹתֶיךָ אֲמוֹנָה שֹׁקֵר רִדְפוּנִי עֲוִרִנִי: ^{יט} פִּמְעַט
 כָּלוּנִי בָּאָרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֲזֹבְתִי פִקּוּדֶיךָ: ^כ פֶּחֶסְדְךָ חֲנִנִי
 וְאַשְׁמְרָה עֲדוֹת פִּיד: ^{כא} לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶב
 בְּשִׁמְיָם: ^{כב} לָדָר וְדָר אֲמוֹנָתְךָ כּוֹנֵנָת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד:
^{כג} לְמִשְׁפָּטֶיךָ עֲמִידוֹ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עַבְדְּךָ: ^{כד} לוֹלִי
 תּוֹרַתְךָ שְׁעִשְׁשִׁי אֹז אֲבִדְתִּי בְּעֵינֵי: ^{כה} לְעוֹלָם לֹא־
 אֲשַׁפֵּחַ פִּקּוּדֶיךָ כִּי כֵּם חֲיִיתִנִּי: ^{כו} לֶךְ־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פִקּוּדֶיךָ דִּרְשִׁיתִי: ^{כז} לִי קָוֹ רִשְׁעִים לְאֲבִדְנִי עֲדִיתֶיךָ
 אֶתְבוֹנֵן: ^{כח} לְכָל־תַּכְלָה רְאִיתִי קֶץ רַחֲמֶה מִצְוֹתֶיךָ
 מְאֹד: ^{כט} מִה־אֶהְבֵּתִי תּוֹרַתְךָ פֶּל־הַיּוֹם הִיא
 שִׁיחֹתִי: ^ל מֵאִיבִי תַחֲפֹמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הֵיאֵלִי:
^{לא} מִכָּל־מַלְמָדִי הִשְׁפַּלְתִּי כִּי עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי:
^{לב} מִזְקָנִים אֶתְבוֹנֵן כִּי פִקּוּדֶיךָ נִצְרָתִי: ^{לג} מִכָּל־אֶרֶץ
 רַע פִּלְאֹתִי רְגְלִי לְמַעַן אֲשַׁמֹּר דְּבָרְךָ: ^{לד} מִמִּשְׁפָּטֶיךָ
 לֹא־סִרְתִּי כִּי־אֶתָּה הוֹרַתִּנִּי: ^{לה} מִה־נִּמְלָצוֹ לִחְבִּי
 אֲמַרְתָּךְ מִדְּבַשׁ לִפִּי: ^{לו} מִפִּקּוּדֶיךָ אֶתְבוֹנֵן עַל־פֶּן
 שְׁנֵאתִי: ^{לז} כָּל־אֶרֶץ שֹׁקֵר: ^{לח} נִרְלִי־לִי דְבָרְךָ וְאוֹר
 לְנִתִּיבֹתִי: ^{לט} נִשְׁבַּעְתִּי וְאַקְיָמָה לְשִׁמּוֹר מִשְׁפָּטִי צִדְקָךָ:
^מ נִעֲנִיתִי עַד־מָאֹד יְהוָה חֲנִנִי בְּדַבְּרֶךָ: ^{מא} נִדְּבָוֹת כִּי
 רָצָה־נָּא יְהוָה וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי: ^{מב} נִפְשִׁי בִכְפִי תָמִיד
 וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: ^{מג} נִתְּנוּ רִשְׁעִים פֶּח לִי
 וּמִפִּקּוּדֶיךָ לֹא תַעֲשִׂיתִי: ^{מד} נִחְלָתִי עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם
 כִּי־שִׁשְׁוֹן לִבִּי הִמָּוֶה: ^{מה} נָטִיתִי לִבִּי לַעֲשׂוֹת חֲקִיךָ

בְּכָל־לַב עֲנִי יְהוָה חֲקִיד אֲצַרְהָ: קמו קראתיד
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמְרֵה עֲדָתִי: קמו קדמתי בְּנֶשֶׁף וְאַשְׁמְרֵה
 לְדַבְּרֶךָ יְחַלְתִּי: קמו קדמו עֲנִי אֲשֻׁמְרוֹת לְשִׁיחַ
 בְּאַמְרָתֶךָ: קמו קולי שְׁמַעַה כְּחֶסֶדֶךָ יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶךָ
 חֲיִנִּי: ק קרבו רַדְפִּי וְזֶמֶה מִתּוֹרָתֶךָ רַחֲקוּ: קא קרוב
 אַתָּה יְהוָה וְכָל־מִצְוֹתֶיךָ אֱמַת: קב קדם ידעתי
 מִעֲדָתֶךָ כִּי לְעוֹלָם יִסְדָּתָם: ק קראת עֲנִי וְחַלְצֵנִי
 מִיַּתְּרוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: קד ריבה רִבִּי וּגְאֹלִנִי
 לְאַמְרָתֶךָ חֲיִנִּי: קה רחוק מְרַשְׁעִים יִשְׁמְעָה מִיַּתְּרוֹתֶיךָ
 לֹא דִרְשׁוּ: קו רחמך רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חֲיִנִּי:
 קו רבים רַדְפִּי וְצִרִי מִעֲדוּתֶיךָ לֹא נָטִיתִי: קט ראיתי
 בְּגִדִים וְאַתְקוּטְמָה אֲשֶׁר אֲמַרְתָּ לֹא שָׁמְרוּ: קט ראה
 בִּי־פִקּוּדֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה כְּחֶסֶדֶךָ חֲיִנִּי: ק ראש־דְּבָרֶךָ
 אֱמַת וְלְעוֹלָם כְּלִי־מִשְׁפָּט צִדְקָה: קא שְׁרִים רַדְפֵּנִי
 חֲנֻם וּמִדְּבָרֶךָ פָּחַד לִבִּי: קב שֶׁשׁ אֲנֹכִי עַל־אַמְרָתֶךָ
 כְּמוֹצֵא שָׁלָל רַב: קב שְׁקָר שְׁנֵאתִי וְאַתַּעֲבֶה תּוֹרָתֶךָ
 אֶהְבֵּתִי: קד שָׁבַע בַּיּוֹם הַלְלִיתִךָ עַל מִשְׁפָּטֶיךָ צִדְקָה:
 קה שְׁלוֹם רַב לְאַהֲבֵי תּוֹרָתֶךָ וְאִין־לָמוּ מִכְּשׁוֹל:
 קו שִׁבְרֵתִי לִישׁוּעָתֶךָ יְהוָה וּמִצְוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קו שְׁמְרָה נַפְשִׁי עֲדָתֶךָ וְאַהֲבֶם מֵאֹד: קו שְׁמַרְתִּי
 פִּקּוּדֶיךָ וְעֲדָתֶיךָ כִּי כִלְדִּרְכִּי יִגְדֶּךָ: קט תִּקְרַב
 רַנְתִּי לִפְנֶיךָ יְהוָה כְּדַבְּרֶךָ הִבִּינִי: קע תָּבוֹא תַּחֲנֹתִי
 לִפְנֶיךָ כְּאַמְרָתֶךָ הֲצִילֵנִי: קעא תִּבְעֶנָה שִׁפְתֵי תַּחֲלָה כִּי
 תִּלְמַדְנִי חֲקִיד: קעב תַּעֲזֵן לְשׁוֹנִי אֲמַרְתָּ כִּי כָל־
 מִצְוֹתֶיךָ צִדְקָה: קעו תַּחֲיִידֶךָ לְעוֹרֵנִי כִּי פִקּוּדֶיךָ בְּחֶרְתִּי:
 קעד תִּאֲבִיתִי לִישׁוּעָתֶךָ יְהוָה וְתּוֹרָתֶךָ שְׁעֲשִׂעִי: קעה תַּחֲיִי
 נַפְשִׁי וְתַחֲלִלְךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ יַעֲזוּרֵנִי: קעו תִּעֲלִיתִי בְּשֶׁה אֲבֹד
 בְּקֶשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצְוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:

לְעוֹלָם עֲקֹב: ס קי סַעֲפִים שְׁנֵאתִי וְתּוֹרָתֶךָ אֶהְבֵּתִי:
 קיד סִתְרִי וּמִנֵּי אַתָּה לְדַבְּרֶךָ יְחַלְתִּי: קמו סוֹרִי־מִנִּי
 מְרַעִים וְאַצְרֵה מִצְוֹת אֱלֹהֵי: קמו סִמְכֵנִי כְּאַמְרָתֶךָ
 וְאַחִיה וְאַל־תִּבְשִׁינִי מִשִּׁבְרִי: קי סַעֲדֵנִי וְאַשְׁמְרֵה
 וְאַשְׁמְרֵה בְּחֲקִיד תְּמִיד: קי סִלִּית כְּלִישׁוֹנִים מִחֲקִיד
 כִּי־שְׁקָר תִּרְמִיתָם: קט סִגִּים הַשִּׁבְתָּ כְּלִישׁוֹנֵי־אֶרֶץ
 לָכֵן אֶהְבֵּתִי עֲדָתֶיךָ: קב סִמְר מִפִּחְדֶּךָ בְּשִׁרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ע קא עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדְקָה
 בְּלִיתִּיחֵנִי לְעִשְׁקוֹ: קב עֲרַב עֲבָדְךָ לְטוֹב אֶל־עִשְׁקֵנִי
 וְרִים: קב עֲנִי כָּלוּ לִישׁוּעָתֶךָ וְלֹאֲמַרְתָּ צִדְקָה:
 קד עֲשֵׂה עִם־עֲבָדְךָ כְּחֶסֶדֶךָ וְחֲקִיד לְמַדְנִי: קה עֲבָדְךָ
 אֲנִי הִבִּנִּי וְאַדְעָה עֲדָתֶיךָ: קו עַת לַעֲשׂוֹת לִיהוָה
 הִפְרוּ תּוֹרָתֶךָ: קו עֲלִיבֵן אֶתְבֵּתִי מִצְוֹתֶיךָ מִזֶּהָב וּמִפֶּזֶז:
 קב עֲלִיבֵן | כְּלִי־פִקּוּדֶיךָ כָּל יִשְׁרָתִי כְּלִי־אֶרֶץ שְׁקָר
 שְׁנֵאתִי: ק קב פְּלֹאוֹת עֲדוּתֶיךָ עֲלִיבֵן נִצַּרְתָּם נַפְשִׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פִּתְיִים: קא פִּי־פַעֲרֵתִי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצְוֹתֶיךָ יֹאֲבִיתִי: קב פִּנְהֵ־אֱלִי וְחֲנִנִי
 כְּמִשְׁפָּט לְאַהֲבֵי שְׁמֶךָ: קא פִּעַמִּי הֵכֵן בְּאַמְרָתֶךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־בִּי כִלְ־אֹנוּ: קד פִּדְנִי מִעֲשֶׁק אֶדָם
 וְאַשְׁמְרָה פִּקּוּדֶיךָ: קה פִּנִּיךְ הָאֵר כְּעֲבָדְךָ וְלִמְדֵנִי
 אֶת־חֲקִיד: קו פִּלְגִי־מִים יִרְדּוּ עֲנִי עַל לֹא־שְׁמִרִי
 תּוֹרָתֶךָ: צ קא צִדִּיק אַתָּה יְהוָה וְיִשָּׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קל צוֹיֵת צִדְקָה עֲדָתֶיךָ וְאַמוּנָה מֵאֹד: קט צִמְתָּנִי
 קִנְאָתִי כִּי־שָׁכַחְו דְּבָרֶיךָ צִרִי: קא צְרוּפָה אֲמַרְתָּ מֵאֹד
 וְעֲבָדְךָ אֶהְבֶּה: קבא צַעִיר אֲנֹכִי וְנִבְוָה פִּקְדֶיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: קב צִדְקָתֶךָ צִדְקָה לְעוֹלָם וְתּוֹרָתֶךָ אֱמַת:
 קב צִר־וּמִצּוֹק מִצְאוֹנִי מִצְוֹתֶיךָ שְׁעֲשִׂעִי: קד צִדְקָה
 עֲדוּתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּנִּי וְאַחִיה: ק קראתִי

המשך ביאור למס' בכורות ליום ראשון עמ' א

15 ששנינו בברייתא, מִנָּאן לְמַפְרַע – מנה את היוצא ראשון 'עשר'
 16 ואת היוצא אחריו 'תשע' ואת היוצא אחריו 'שמונה' וכו', עֲשִׂירִי
 17 שְׁבַמְנִין (היוצא אחרון) הוא קדוש. ובשְׁלֹמָא לְמָאן דְּאָמַר
 18 לְמִנְּן בְּהַמּוֹת הוא קדוש, שְׁפִיר – מובן מזה שמתקדש זה שקרא
 19 לו בסוף 'אחד', שהרי הוא יצא עשירי מהדיר. אֵלָּא לְמָאן דְּאָמַר
 20 לְמִנְּן שְׁלוֹ הוא קדוש – לדעת רב מארי שהעשירי לפי מניינו
 21 של המונה הוא הקדוש, הרי מי שיצא עֲשִׂירִי, חד קרי ליה –
 22 רַבָּא, אף לרב מארי, קדושת מעשר חלה על היוצא עשירי
 23 שקרא לו המונה 'אחד', הוֹאִיל וְאִתִּיהָ בְּמִנְיָא פְּרָסָא דְּקָרוּ
 24 לְעִשְׂרָה חד – כיון שבמנין שבלשון פרסי, 'עשר' נקרא 'אחד',
 25 נמצא שבקריאת המונה טלה שיצא עשירי 'אחד', הרי שקרא
 26 לו 'עשירי' בלשון פרסית.

1 האמיתי, עֲשִׂירִי קא קרי ליה כראוי, שהרי מנינם נקבע לפי
 2 סדר יציאתם מהדיר ולא לפי קריאת המונה, ואם כן, הם אינם
 3 מקולקלים, אלא רק העשירי האמיתי נקרא 'עשירי' והתשעי
 4 יהיה חולין. מתרצת הגמרא: אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן – רב כהנא
 5 ישיב שרבי יוחנן יכול לומר, כִּי אִמְנִיָּא אִמָּא – מה שאמרתי אני,
 6 שהעשירי למנין היוצאים קדוש, היינו חִיבִי דְּאִיבּוּיִן לְאַפּוּקִי
 7 וְזוּגֵת וְזוּגֵת – באופן שהתכוין להוציא את הטלאים בקבוצות,
 8 אבל חִיבָא דְּנֶפֶק וּזֶג מְמִילָא בלא שהתכוין לכך, היציאה לא
 9 חשובה כמנין לקדש, אלא גם מניינו מקדש. ולכן כשיצאו שנים
 10 ומנאם 'אחד', ומנה את השלישי כ'שני', נמצא שזה שנמנה
 11 'תשעי' הוא העשירי האמיתי, וזה שנמנה 'עשירי' הוא האחד
 12 עשר האמיתי, וכיון ששני המניינים חשובים, שני הטלאים
 13 ששייך בהם שם 'עשירי' קדושים.
 14 מקשה הגמרא: תָּא שְׁמַע רֵאיהָ שלמנין בהמות הוא קדוש, ממה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ג סיון מפרק סט עד סוף פרק עא	יום רביעי - ט"ז סיון מפרק עט עד סוף פרק פב
יום שני - י"ד סיון מפרק עב עד סוף פרק עו	יום חמישי - י"ז סיון מפרק פג עד סוף פרק פז
יום שלישי - ט"ו סיון מפרק עז עד סוף פרק עח	יום שישי - י"ח סיון מפרק פח עד סוף פרק פט
שבת קודש - י"ט סיון פרק כ מפרק צ עד סוף פרק צו	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ג סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 156, פרק ד. כי הנה... עד עמ' עט, הטוב להטיב.

שער היחוד והאמונה

פרק ד כי הנה כתיב כי שמש ומגן ה' אלהים
פ' מגן הוא נרתק לשמש להגן שיוכלו
הבריות לסבלו כמאדו"ל לעתיד לבא הקב"ה מוציא
חמה מנרתקה רשעים נידונין בה כו' וכמו שהנרתק
מגין בעד השמש כך שם אלהים מגין לשם הוי"ה ב"ה
דשם הוי"ה פירושו שמהוה את הכל מאין ליש
והוי"ד משמשת על הפעולה שהיא בלשון הוה ותמיד
כדפרש"י ע"פ ככה יעשה איוב כל הימים והיינו החיות
הנשפע בכל רגע ממש בכל הברואים ממוצא פי ה'
ורוחו ומהוה אותם מאין ליש בכל רגע כי לא די להם
במה שנבראו בששת ימי בראשית להיות קיימים בזה
כמ"ש לעיל. והנה בסידור שבחיו של הקב"ה כתיב
הגדול הגבור כו' ופי' הגדול היא מדת חסד והתפשטות
החיות בכל העולמות וברואים לאין קץ ותכלית להיות
ברואים מאין ליש וקיימים בחדס חנם ונקראת גדולה כי

1 **פרק ד.** בפרק הקודם, פרק ג, הסביר רבנו הזקן, שכיוון שהכוח האלקי,
2 שברא את הנברא, "עומד" תמיד בנברא לבראו מחדש – ובאם לאו, היה
3 הנברא חוזר ל"אין" ו"אפס" כמו לפני שנברא – פירוש הדבר, שהנברא
4 אינו מציאות כלל והוא בטל לגמרי למקורו, דבר ה', הבורא אותו תמיד
5 מ"אין" ל"יש", ומה שהנברא
6 נראה לעינינו כ"יש" וממשות,
7 הרי זה מפני שבעיני הבשר
8 שלנו אין אנו רואים ואין אנו
9 משיגים את מקורו, את דבר
10 ה' – כבמשל של אור השמש,
11 כשהוא מחוץ למקורו, בגוף
12 כדור השמש, אלא בחלל
13 העולם או על הארץ, הוא
14 נראה אז כ"יש", על כך שאל:
15 אמנם במשל, כיוון שאור
16 השמש אכן אינו נמצא
17 במקורו בשעה שהוא מאיר
18 על הארץ – מובן מדוע הוא
19 נראה כ"יש", אך, בנמשל, הרי
20 הנברא נמצא תמיד במקורו,
21 שהוא דבר ה', העומד תמיד
22 בתוך הנברא – מדוע, איפוא,
23 אין הנבראים בטלים במציאות למקורם, באופן שלא יהיה מקום לחשוב
24 אותם כ"יש" וכ"מציאות"? – כדי להבין זאת, אמר רבנו הזקן שיש
25 להקדים מה שיוסבר בפרק הנוכחי, שהסיבה לכך היא הכוח האלקי של
26 צמצום.
27 **כי הנה כתיב:** – כתוב בפסוק: **"כי שמש ומגן ה' אלהים"** –
28 כמו שהשמש מאירה, כך מאיר לנו הקב"ה בשם הוי"ה שלו, וכמו
29 ה"מגן" השומר ומבטיח, כך מגן עלינו הקב"ה בשם אלקים שלו.
30 **פירוש** – המלה **"מגן"** – אין הכוונה למגן סתם שאין לו שייכות
31 לשמש אודותה מדובר בפסוק, אלא **הוא נרתק לשמש** – כדי
32 **להגן, שיוכלו הבריות לסבלו**, – כדי שהנבראים יוכלו לקלוט
33 את קרני השמש, יש לה לשמש "מגן" ונרתק, המאפשר לנבראים
34 לקלוט את אור השמש. **כמאמר רבותינו זכרונם לברכה:**
35 **"לעתיד לבא תקדוש ברוך הוא מוציא חמה מנרתקה,**
36 **רשעים נידונין בה כו'."** – הרשעים ייענשו באמצעות החמה
37 כיוון שלא יהיו מסוגלים לשאת את אורה החזק של השמש –
38 וצדיקים (לא זו בלבד שיוכלו לשאת את האור, אלא יתירה מזו,
39 יוכלו) להירפא על-ידי אור השמש – רואים ממאמר זה של
40 חכמינו ז"ל, שלשמש יש "מגן" ו"נרתק" המאפשר לקבל את אור
41 השמש. **ובמ' שהנרתק מגן בעד השמש**, – שיוכלו בני האדם
42 לקבל את אורה, כך שם **"אלהים" מגן לשם הוי"ה ברוך הוא.**
43 – שיוכלו הנבראים לקבל את האור של שם הוי"ה – ואם-כן זהו
44 פירוש **"כי שמש ומגן הוי"ה אלקים"** שם הוי"ה הוא כמשל ה"שמש",

45 ושם "אלקים" מגין על האור של שם הוי"ה שיוכלו לקבל אותו –
46 כמו ה"מגן", הנרתק, על השמש. רבנו הזקן יסביר להלן, מדוע
47 זקוק האור של שם הוי"ה ל"מגן" כדי שיוכלו לקבל אותו: **דשם**
48 **הוי"ה** – מלשון מהוה, **פירושו שמהוה את הכל מאין ליש**, –
49 הערת **כ"ק אדמו"ר**
50 **שליט"א:** "זהו האותיות –
51 תיבת הוה" – אלו הן שלש
52 האותיות "הוה" משם
53 ה"ה" המרכיבות את
54 המלה "הוה" מלשון מהוה,
55 וְהִי"ד – שבשם הוי",
56 מְשַׁמֵּשׁ – מורה על
57 הַפְעֵלָה שֶׁהִיא בְּלִשׁוֹן
58 הַהוּה וְתִמִּיד, – כשרוצים
59 לומר, שהפעולה לא היתה
60 רק אי פעם, אלא נמשכת
61 תמיד, מוסיפים את האות
62 יו"ד למלת-הפעולה, דבר
63 המראה על תמידיות
64 הפעולה. **כְּדִפְרֵשׁ רִש"י** –
65 כמו שמפרש רש"י, על
66 **פסוק:** **"כִּכְבָּה יַעֲשֶׂה**
67 **אֵיּוֹב כָּל הַיָּמִים"**, – לא כתוב "עשה" אלא "יעשה", ביר"ד,
68 להורות שתמיד היה עושה כך. כך גם היא משמעות ה"י"ד של
69 שם הוי", שהפעולה של "הוי", בריאת הכל "מאין ליש", היא
70 תמידית, שתמיד בורא הקב"ה את הכל "יש מאין", וְהִינֵנו תְּחִיּוֹת
71 הַנִּשְׁפָּע בְּכָל רֵגַע מִמֶּשׁ בְּכָל הַבְּרֹאִים מִמוּצָא פִי ה' וְרוּחוֹ,
72 וְהַהוּה אוֹתָם מֵאֵין לִישׁ בְּכָל רֵגַע, כִּי לֹא דִי לָהֶם – לברואים,
73 בְּמֵה שֶׁנִּבְרְאוּ בְּשֵׁשֶׁת יָמִי בְּרֵאשִׁית לְחַיּוֹת קַיָּמִים בָּהֶן, – אלא
74 מוכרחים הם להיברא תמיד מחדש מ"אין" ל"יש", כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
75 לְעֵיל. – זהו ה"שמש" של שם הוי", שאורה מאיר לנבראים, וממנו
76 הם נוצרים כל רגע "מאין ליש". ברם, מבחינת אור הוי"ה המאיר
77 באופן גלוי, היו הנבראים בטלים במציאות לגמרי ולא היתה
78 נראית שום מציאות של נברא. שהרי, כשהחיות האלקית
79 המהווה את הנברא מתגלה, לא נראית אז מציאותו של הנברא.
80 לשם כך נדרש ה"מגן" של שם אלקים, המסתיר על האור של שם
81 הוי", שלא יהיה גלוי לנברא, וכך מתאפשר לנברא להרגיש את
82 עצמו כאילו הוא דבר נפרד ועצמאי, ואז נחשב הנברא
83 ל"מציאות" ול"יש", כפי שיוסבר להלן. וְהִנֵּה, בְּסִדּוּר שִׁבְחֵי שֵׁל
84 הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא כְּתִיב: **"הַגְדוֹל הַגִּבּוֹר כו'"**, וּפְרֹשׁ
85 **"הַגְדוֹל"** היא מדת חסד והתפשטות תְּחִיּוֹת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת
86 וּבְרֹאִים לֵאמֹר קִין וְתַכְלִית, לְחַיּוֹת בְּרֹאִים – כדי שיתהוו
87 מֵאֵין לִישׁ וְקַיָּמִים בְּחֶסֶד חָנֻם, – של הקב"ה – בין אם הם ראוים
88 לכך ובין אם לאו, הם קיימים מחסדו של הקב"ה בלבד. וְנִקְרָאת

- 1 - מדת החסד, "גדלה", בי - מפני, שבאה מגדלתו של הקדוש-
לעולמות וברואים אין קץ, - מפני שמבע המוט - זה שטוב
- 2 ברודיהוא בכבודו
- 3 ובעצמו, בי גדול ה'
- 4 ולגדלתו אין חקר, - מפני
- 5 שאין לה גבול, ולכן
- 6 משפיע גם-כן חיות
- 7 והתהוות מאין ליש

שער היחוד והאמונה

באה מגדולתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו כי גדול ה' ולגדולתו אין חקר ולכן משפיע ג"כ חיות והתהוות מאין ליש לעולמות וברואים אין קץ שטבע הטוב להטיב

יום שני י"ד סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' עט, והנה כמו שמדה זו... עד עמ' 158, מאין ליש.

- 15 וְהֵנָּה, כְּמוֹ שֶׁמֶדָּה זוֹ - מדת "הגדול", של חסד, היינו
- 16 התפשטות חיותו בכל העולמות והנבראים, להוותם מ"אין"
- 17 ל"יש", היא שבחו - ומעלתו, שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְבָדוֹ,
- 18 - שרק בו יתברך בלבד קיימת מעלה זו וכוח זה, שְׁאִין בִּיכֻלָּת
- 19 שוֹם נִבְרָא לְבָרָא יֵשׁ
- 20 מֵאֵין וְלִהְיוֹתוֹ, - כפי

שער היחוד והאמונה

והנה כמו שמדה זו היא שבחו של הקב"ה לבדו שאין ביכולת שום נברא לברוא יש מאין ולהחיותו וגם מדה זו היא למעלה מהשכלת כל הברואים והשגתם שאין כח בשכל שום נברא להשכיל ולהשיג מדה זו ויכלתה לברוא יש מאין ולהחיותו כי הבריאה יש מאין הוא דבר שלמעלה משכל הנבראים כי היא ממדת גדולתו של הקב"ה והקב"ה ומדותיו אחדות פשוט כדאיתא ב"ז"הק דאיהו וגרמוהי חד וכשם שאין ביכולת שום שכל נברא להשיג בוראו כך אינו יכול להשיג מדותיו וכמו שאין ביכולת שום שכל נברא להשיג מדת גדולתו שהיא היכולת לברוא יש מאין ולהחיותו כדכתיב עולם חסד יבנה כך ממש אין ביכולתו להשיג מדת גבורתו של הקב"ה שהיא מדת הצמצום ומניעת התפשטות החיות מגדולתו מלידד ולהתגלות על הנבראים להחיותם ולקיימם בגילוי כ"א בהסתר פנים שהחיות מסתתר בגוף הנברא וכאילו גוף הנברא הוא דבר בפני עצמו ואינו התפשטות החיות והרוחניות כהתפשטות הזיו והאור מהשמש אלא הוא דבר בפני

- 50 להשיג אותו יתברך, כך אי אפשר להשיג את מדותיו וכוחותיו.
- 51 - כל זה באשר למדת החסד - התגלות והתפשטות הכח האלקי
- 52 לברוא "יש" מ"אין" - וכך הדבר גם באשר למדת הגבורה
- 53 והצמצום, המשפיעה להסתיר על הכוח האלקי שלא יתגלה
- 54 בנברא, שהרי לולא זאת
- 55 היה הנברא, כלומר ישותו
- 56 וממשתו, מתבטל
- 57 במציאות; ומן ההכרח
- 58 שיהיה הצמצום והכסוי,
- 59 שהכוח האלקי יהיה
- 60 מוחבא מהנברא, שגם כוח
- 61 אלקי זה של צמצום
- 62 והעלם הוא למעלה
- 63 משכל הנבראים - וכפי
- 64 שיוסבר להלן: וְכֵמוֹ שְׁאִין
- 65 בִּיכֻלָּת שוֹם שֶׁכָּל נִבְרָא
- 66 לְהַשִּׁיג מֵדַת גְּדֻלָּתוֹ, -
- 67 של הקב"ה, שְׁהִיא
- 68 הִיכֻלָּת לְבָרָא יֵשׁ מֵאֵין
- 69 וְלִהְיוֹתוֹ, - הבאה
- 70 ממדת הגדולה, מדת
- 71 החסד, כְּדִכְתִּיב: - כמו
- 72 שכתוב: "עוֹלָם חֶסֶד
- 73 יִבְנֶה" - כִּדְ מִשְׁ אֵין
- 74 בִּיכֻלָּתוֹ - של הנברא,

- 75 לְהַשִּׁיג מֵדַת גְּבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, שְׁהִיא מֵדַת -
- 76 וכוח, הַצְמָצוּם וּמְנִיעַת הַתִּפְשֻׁטוֹת הַחַיּוֹת מִגְּדֻלָּתוֹ, -
- 77 יתברך, מִלִּידָד וְלִהְיוֹתוֹת עַל הַנִּבְרָאִים לְהַחְיֵיהֶם וּלְקַיֵּמָם
- 78 בְּגִלּוֹי - מדת הגבורה והצמצום של הקב"ה פועלת שהחיות
- 79 האלקית (המחיה ומקיימת את הנברא) לא תהיה גלויה לנברא,
- 80 כִּי־אֵם - שהחיות תהיה כְּהַסְתֵּר פְּנִים, שְׁהַחַיּוֹת מְסֻתָּר
- 81 בְּגוֹף הַנִּבְרָא, וְכֵאלּוֹ גּוֹף הַנִּבְרָא הוּא - נראה כְּדִכְר בְּפָנֵי
- 82 עֲצָמוֹ, - וכאילו וְאִינוֹ הַתִּפְשֻׁטוֹת הַחַיּוֹת וְהַרוּחָנוּת - של
- 83 הכוח האלקי המהווה אותו, כְּהַתִּפְשֻׁטוֹת הַזִּיו וְהָאֹר
- 84 מִהַשֶּׁמֶשׁ, אֲלָא הוּא - נראה כְּדִכְר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וְאֵם שְׁבִיבָתָה

- 40 החכמה, וְלִהְיוֹתוֹ - בכוח הבינה, מֵדָה זוֹ וְיִכְלָתָה לְבָרָא יֵשׁ
- 41 מֵאֵין וְלִהְיוֹתוֹ, כִּי הַבְּרִיאָה יֵשׁ מֵאֵין הוּא דְּכָר שֶׁלִּמְעַלָּה
- 42 מִשְׁכָּל הַנִּבְרָאִים, כִּי הִיא - ההתהוות "יש" מ"אין", מִמֵּדַת
- 43 גְּדֻלָּתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּמִדּוֹתָיו
- 44 אֲחֵדוֹת פְּשׁוּט, כְּדִאִיתָא - כפי שכתוב בְּזֵהר הַקְדוֹשׁ
- 45 דְּ"אִיהוּ וְגִרְמוֹהֵי חַד", - שהוא יתברך וכליו וכוחותיו (כלומר,
- 46 מדותיו) חם דבר אחד; וְכֵשֶׁם שְׁאִין בִּיכֻלָּת שוֹם שֶׁכָּל נִבְרָא
- 47 לְהַשִּׁיג בּוֹרְאוֹ - כלומר, את הקב"ה, כִּדְ אִינוֹ יָכוֹל - שכלו
- 48 של הנברא אינו מסוגל, לְהַשִּׁיג מִדּוֹתָיו. - של הקב"ה. שכן,
- 49 כאמור, מדותיו הן דבר אחד אתו יתברך, וכשם שאי אפשר

של נברא אינו יכול להשיג, כמו שאין יכולת בשכל שום
נברא להשיג מהות הנריאה מאין ליש. – כך אין הוא יכול
להשיג את הצמצום המסתיר ופועל שהנברא יכול להיראות
כ"מציאות". לפי מה שהוסבר, שדבר זה שהנברא נראה כ"יש"
ו"מציאות", בא מסיבת כח
הגבורה והצמצום
שלמעלה – משום שכשם
שיש לו היכולת להאיר
ולגלות אור וחיות, כך יש
לו גם היכולת לצמצם
ולחסות את האור
והחיות – אפשר לכאורה
לחשוב שהצמצום
וההעלם הוא אמיתי;
כלומר, אפשר לחשוב
שלא רק הנבראים רואים

עצמם ל"יש" ו"מציאות", אלא שגם לגבי הקב"ה, הנברא הוא
יש" ו"מציאות", מכיוון שהוא בא עליידי כוח הצמצום
המסתיר, וביחס לנברא, הוא כמו שהוא מחוץ למקורו – מציין
מיד רבנו הזקן להלן ומסביר, ששניהם, כוח הגילוי לגלות את
האור והחיות, וכוח הצמצום להסתיר את האור והחיות, הם
שניהם באמת דבר אחד – שכן, זהו הענין של אור וכלי,
המאחדים בתכלית ובשרשם הם ענין אחד לגמרי – וקיים הרי
כלל ש"אין עצם מסתיר על עצם", וכפי שמוכח ב"שולחן ערוך"
אורח-חיים הראיה לגבי כיסוי הראש, שאין זה נקרא כיסוי
כשאדם מניח את ידו על ראשו, מפני שראשו וידו הם אותו
עצם, כך גם בענינו: כיוון שכוח הגילוי וכוח הצמצום הם
שניהם דבר אחד, אין זה הסתר והעלם אמיתי; ההסתר הוא רק
לגבי הנבראים, להסתיר כדי שהנבראים יראו ל"יש"
ו"מציאות", אבל לא לגבי למעלה.

אינו – הנברא, דבר בפני עצמו, אלא – הוא, כמו התפשטות
האור מהשמש, – כך הנברא הוא התפשטות ממקורו, ה"אין"
האלקי; וכיוון שהנברא כלול במקורו, בכוח האלקי, כמו האור
בשעה שהוא נמצא בתוך מקורו, היה דבר זה צריך להשפיע
שהנברא יהיה בטל
במציאות, באותה מדה
שאור השמש בטל
במציאות במקורו, אך
הסיבה לאי ביטולו
במציאות היא מפני –
מפני-מקום – למרות
שהנברא הוא התפשטות
אור ממקורו בלבד, הן הן
גבורותיו של הקדוש –
ברוך-הוא, – כביכול,
אשר כל יכול, – שהוא

לא רק בעל היכולת שיתפשט ויומשך ממנו אור וחיות, אלא
הוא גם בעל היכולת לצמצם ולהעלים את האור והחיות –
לצמצם החיות והרוחניות הנשפע מרוח פיו ולהסתירו,
שלא יבטל גוף הנברא במציאות – כך שלמרות שהנברא
הוא לא יותר מאשר התפשטות האור ממקורו, לא יתבטל בכל
זאת במציאות, אלא יראה כ"מציאות", כ"יש". וזה אין בשכל
שום נברא להשיג מהות הצמצום וההסתיר, ושיהיה
אף-על-פי-כן – למרות הצמצום וההסתיר, גוף הנברא נברא
מאין ליש, – שלכאורה, כדי להיות מ"אין" ל"יש" צריך הרי
להיות להיפך: ההתגלות של הכוח האלקי, שהרי התהוות היא
התגלות ולא הסתרה – כיצד, איפוא, הם שני הדברים יחד: מצד
אחד – התגלות הכוח האלקי להוות את הנברא, ומצד שני –
צמצומו והסתרו של הכוח האלקי? – מפני שאילו לא יסתתר
היה הרי הנברא בטל במציאות, ואם כן הרי זה ענין ששום שכל

שער היחוד והאמונה

עצמו ואף שבאמת אינו דבר בפני עצמו אלא כמו
התפשטות האור מהשמש מכל מקום הן הן גבורותיו
של הקדוש ברוך הוא אשר כל יכול לצמצם החיות
והרוחניות הנשפע מרוח פיו ולהסתירו שלא יבטל גוף
הנברא במציאות וזה אין בשכל שום נברא להשיג
מהות הצמצום וההסתיר ושיהיה אעפ"כ גוף הנברא נברא
מאין ליש כמו שאין יכולת בשכל שום נברא להשיג
מהות הנריאה מאין ליש.

יום שלישי ט"ו סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 158, [והנה בחי'... עד עמ' 158, כידוע ל"ח:

של האותיות, הן ה' אותיות מנצפ"ה, – שהן "כפולות", ישנה
כ' וישנה ק' סופית, וכך בשאר ארבע האותיות, וכפי שמוסבר
ב"קבלה" אותיות כפולות אלו הן שורש האותיות, כי – שהן ה'
גבורות – אלו הן חמש בחינות הגבורה, המחלקות ומפרידות
ההכל והקול בה'
מוצאות הפה להתחיות
כ"ב אותיות, – כפי
שהדבר לדוגמה
בגשמיות, שעל-ידי ה'
מוצאות הפה מתחלק
ונבדל הכל הקול להברות
נפרדות של אותיות
ומילים – כך גם ברוחניות
למעלה, שישנן ה' גבורות
למעלה, היצרות ענין כ"ב אותיות עליונות, ושרש ה' גבורות

[והנה, בחינת הצמצום וההסתיר החיות נקרא – בלשון תורת
הקבלה, בשם "פלים", והחיות עצמו – התגלות החיות, נקרא
בשם "אור", – שהיא ענין של אור וגילוי, ששכמו שהכלי
מכסה על מה שבתוכו – כך בחינת הצמצום מכסה
ומסתיר האור והחיות
השופע; – הצמצום
מכסה ומסתיר על האור,
והחיות האלקי השופע
לנבראים, שהאלקות לא
תיראה, והפלים הן הן
האותיות, – של "עשרה"
מאמרות, או חילופיהן
כפי שאותיות מתחלפות
באותיות אחרות ו"עשרה"
מאמרות" הם החיות המהווה ומחיה את הנבראים, ששרשן –

שער היחוד והאמונה

[והנה בחי' הצמצום
והסתיר החיות נקרא בשם כלים והחיות עצמו נקרא
בשם אור שכמו שהכלי מכסה על מה שבתוכו כך
בחי' הצמצום מכסה ומסתיר האור והחיות השופע
והכלים הן הן האותיות ששרשן ה' אותיות מנצפ"ה
שהן ה' גבורות המחלקות ומפרידות ההכל והקול
בה' מוצאות הפה להתהוות כ"ב אותיות ושרש הה'

- 1 הוא – הבחינה הנקראת ב"קבלה" **"בוצינא דקרדוניתא"**, –
 2 פירוש המלה "קרדוניתא" בארמית, הוא חושך והעלם, והיינו
 3 שזו בחינה של העלם וחושך שלמעלה מאור, **שְׁהִיא** – בחינת
 4 **גְבוּרָה עֲלֵאָה דְעֵתִיק יוֹמִין**, – בפנימיות הכתר, **וְשֶׁרֶשׁ**
 5 **הַחֲסִידִים הוּא נִסְכָּן** –
 6 בחינת חסד דְעֵתִיק
 7 יוֹמִין, **כִּידוּעַ לְיֻדְעִי**
 8 ח"י: – כפי שהדבר ידוע
 9 ללומדי החכמה הנסתרה,
 10 תורת הקבלה. וכיון שגם
 11 הצמצום של אותיות וגם הגילוי של אור וחיות אלקי, שרשם
- אחד ב"עתיק יומין", מובן הדבר שהצמצום וההסתרה אינם
 הסתרה אמיתית. שכן, כאמור, "אין עצם מסתיר על עצם", אם
 הם "עצם" אחד, אין זו הסתרה. ממילא יוצא שהצמצום
 וההסתרה, המסתירים כדי שהכוח האלקי המהווה את הנברא
 לא ייראה, אין בהם משום
 הסתרה כלל לגבי למעלה
 ח"י, אלא רק לגבי
 הנבראים בלבד, שהם
 יראו את הבריאה ב"יש"
 ו"מציאות", ואילו לאמיתו
 של דבר בטל כל נברא במציאות לגבי מקורו.

שער היחוד והאמונה

גבורות הוא בוצינא דקרדוניתא שהיא גבורה עילאה
 דעתיק יומין ושרש החסדים הוא ג"כ חסד דעתיק יומין
 כידוע ל"ח:

יום רביעי ט"ז סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 158, פרק ה. והנה על... עד עמ' פ, פרק ג]:

- 23 **פֶּרֶק ה.** בפרק הקודם, פרק ד', הסביר רבנו הזקן, שמה שהנבראים
 24 נראים ל"מציאות יש", הרי זה בסיבת מדת הגבורה וכוח הצמצום של
 25 הקביה, הגורמים שהחיות האלקית לא תהיה גלויה בנבראים. ולכן,
 26 למרות שהנברא נמצא תמיד במקורו, שהוא הכוח האלקי הבורא אותו
 27 תמיד ובלי הפסק מ"אין"
 28 ל"יש", הרי כיוון שהחיות
 29 והכוח האלקי אינם בהתגלות
 30 לנבראים, חש הנברא את
 31 עצמו כאילו הוא דבר לעצמו.
 32 ואין נראית בנברא האמת
 33 שהוא רק התפשטות מהויו
 34 של מקורו בלבד, כמו
 35 ההתפשטות של האור והויו
 36 מהשמש.
 37 **וְהֵנָּה, עַל זֶה – עַל מַה**
 38 **שְׁדוּבָר, שְׁכַל הַתְּהוּתוֹת שֶׁל הַנְּבֵרָאִים, שִׁירָאוּ וַיְחֻשׁוּ עֲצָמָם**
 39 **לְ"מִצִּיאוֹת יִשׁ", בָּאָה עַל־יְדֵי מִדַּת הַצְּמָצוּם, אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ**
 40 **וְכִרְוִנְסֵי לְכִרְכָּה: "כִּתְחַלְחָ עֲלָה בְּמַחֲשָׁבָה – הַעֲלִינוּהָ, לְכִרָּא**
 41 **אֶת הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין, – שְׁהִיא מִדַּת הַגְּבוּרָה וְהַצְּמָצוּם,**
 42 **רָאָה שְׂאֵין הָעוֹלָם מְתַקֵּן – בְּמִדַּת הַדִּין וְהַצְּמָצוּם בִּלְבַד,**
 43 **שֶׁתֵּף בּוֹ – בְּעוֹלָם, מִדַּת רַחֲמִים", לְכֹאֲרָה אֵין הַדְּבָרִים**
 44 **מוֹבִנִּים, שְׁהֵרִי הִקְבֵּה הוּא "חִפְץ חֶסֶד" וְרוּצָה לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם**
 45 **הַנְּבֵרָאִים, מְדוּעַ, אִיפּוֹא, הַמַּחֲשָׁבָה הָרַשׁוּנָה הִתְּהָ לְבִרְוֹא אֶת**
 46 **הָעוֹלָם בְּמִדַּת הַדִּין? – אֵלָּא, לִפִּי מַה שְׁהוֹסֵבֵר, מוֹכֵן הַדְּבָר: הִיּוֹת**
 47 **וְכַל מִצִּיאוֹתָם שֶׁל הַנְּבֵרָאִים שִׁירָאוּ וַיְחֻשׁוּ עֲצָמָם לְ"מִצִּיאוֹת"**
 48 **בָּאָה דוֹקָא עַל־יְדֵי מִדַּת הַדִּין וְהַגְּבוּרָה, הַמַּכְסֶּה עַל הַחִיּוֹת**
 49 **הָאֱלֵקִית, וְלֹולָא הַסְתֵּרָה זֶו הִיּוֹ הַנְּבֵרָאִים בְּטִלִּים בְּמִצִּיאוֹת;**
 50 **וְהַכּוֹנֵה הַעֲלִינוּהָ הִיא הֵרִי שֶׁתְּהִיָּה "מִצִּיאוֹת" שֶׁל נְבֵרָאִים, כִּי**
 51 **רַק אִזְ שִׁיךְ בְּהֵם עֲנִין הָעֲבוּדָה שֶׁעַל־יְדָה הוּא יִכּוֹל לְהַטִּיב אֹתָם**
 52 **בְּמִתֵּן שְׁכָר עֲבוֹר הָעֲבוּדָה – הֵרִי, שְׁדוּקָא עַל־יְדֵי מִדַּת הַדִּין**
- והצמצום, הנבראים הם במצב של ביצוע תכלית הבריאה. לכן,
 עלה תחילה במחשבתו יתברך לברוא את העולם במדת הדין,
 אך כיוון שראה שב"דין" בלבד לא יהיה קיום לעולם – כי אז
 היתה חיות הקדושה מכוסה לגמרי בעולם, והעבודה לגלות את
 החיות האלקית בעולם
 היתה קשה ביותר – לכן
 "שיתף" בעולם מדת
 הרחמים, שתהיה התגלות
 קדושה ואלקות בעולם.
 דְהֵינּוּ – "שיתוף מדת
 הרחמים" משמעה:
 הַתְּגַלּוּת אֱלֹהִית –
 בעולם, עַל־יְדֵי צְדִיקִים –
 ועל־יְדֵי וְאוֹתוֹת
 וּמוֹפְתִים שֶׁבְּתוֹרָה –
 על־יְדֵיזָה נראה ומתגלה בעולם אלקות ולמעלה מן הטבע.
 בפרק הקודם אמר רבנו הזקן, ששתי המדות – הן מדת החסד
 וההתפשטות של חיות אלקית לברוא נבראים מ"אין" ל"יש", וכן
 מדת הגבורה, לצמצם ולהסתיר את החיות האלקית שלא תהיה
 בהתגלות לנבראים – הן שתיהן למעלה משכל והשגת
 הנבראים. כאן הוא מסביר, שמדות אלו הן למעלה לא רק
 משכל הנבראים, אלא גם למעלה משכל והשגת הנשמות
 שמעולם האצילות; שגם נשמת משה רבנו, שהיתה נשמה
 מעולם האצילות, גם שכלו לא היה יכול להשיג מדות עליונות
 אלו שהן דבר אחד עם הקב"ה עצמו. **וְהֵנָּה עַל זֶה – עַל**
הַמְדוּבָר, כֵּאֵן, שְׁמִדוֹת חֶסֶד וְגְבוּרָה הֵן לְמַעְלָה מִהַשְׁכָּל, אֲמָרוּ
בְּהַר"ק, דְלְעִילָא, בְּסִטְרָא דְקְדוּשָׁה עֲלֵאָה, – שְׁלַמְעֵלָה, בְּצַד
הַ"קְדוּשָׁה עֲלִינוּהָ", כְּלוּמָר, בְּעוֹלָם הָאֲצִילוּת שְׁהוּא לְמַעְלָה
מְעוֹלָמוֹת בְּרִיָּאָה – יִצִּירָה – עֲשִׂיהָ, אִיתִי יִמְנָא וְאִיתִי
שְׁמָאֵלָא, יִשׁ "יִמִּין" וִישׁ "שְׁמָאֵל", דְהֵינּוּ חֶסֶד וְגְבוּרָה, פְּרוּשׁ,

על־יִהְיֶה־שְׁלוֹם. רַק שְׁמַתָּן שְׂכָרְם שֶׁל צְדִיקִים בְּגִנְעָדָן, הוּא
הַשְׁגַּת הַתַּפְשׁוּת הַחַיּוּת וְאִדּוּר הַנִּמְשָׁךְ מִשְׁתֵּי מַדּוֹת אֱלֹהִים -
חֶסֶד וְגִבּוּרָה - שְׂבִתוֹר שֶׁכֵּר יְכוּלִים הֵם לִקְבֹּל הַהִתְפַּשְּׁטוּת
מִשְׁתֵּי מַדּוֹת אֱלֹהִים, וְהוּא - הַתַּפְשׁוּת הַחַיּוּת מִשְׁתֵּי הַמַּדּוֹת חֶסֶד
וְגִבּוּרָה, הִיא מִזּוֹן נִשְׁמוֹת

הַצְדִּיקִים שְׁעָסְקוּ
בַּתּוֹרָה לְשִׁמּוּחַ בְּעוֹלָם
הַזֶּה. כִּי מִהַתַּפְשׁוּת
שְׁתֵּי מַדּוֹת אֱלֹהִים נִמְתָּח
רִקְעָה - אִדּוּר מִקִּיעַ, עַל
הַנִּשְׁמוֹת שְׁבִנְיָנָהֶן, -
אִדּוּר מִקִּיעַ זֶה מַעֲנִיק כּוֹחַ
לְאוֹתָן נִשְׁמוֹת שְׂתוּכָנָה
לְקַבֵּל הַהִתְפַּשְּׁטוּת
מִשְׁתֵּי מַדּוֹת אֱלֹהִים וְרִקְעָה
זֶה נִקְרָא "רִדּוּא"
דְּאוֹרֵיטָא, - סוּד
הַתּוֹרָה, הַעֲנִין בַּתּוֹרָה
שֶׁבְּחִינַת רִז וְסוּד, וְכֹי -
בְּרִקְעָה, סוּד כ"ב אוֹתִיּוֹת
הַתּוֹרָה, - וְאוֹתִיּוֹת
הַתּוֹרָה הֵרִי הֵן גִּסְכֵּן
לְמַעַל מִשְׁכָּל וְהִבֵּת
הַתּוֹרָה, הַנִּתְּנָה - הַתּוֹרָה
נִתְּנָה מִשְׁתֵּי מַדּוֹת אֱלֹהִים,
בְּרִדּוּתִיב: - כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב:

"מִיֵּמִינוּ אֵשׁ דָּת לְמוֹ", - דַּת, תּוֹרָה, בִּאֵה מִיֵּמִין, מִ"חֶסֶד",
וְהִיא גַם עֲנִין שֶׁל "אֵשׁ", "גִּבּוּרָה", וְרִקְעָה זֶה - וּמִאִדּוּר מִקִּיעַ זֶה,
נִמְשָׁךְ מִלְּמַד לְמִזּוֹן הַנִּשְׁמוֹת, - כְּלוּמָר, מִהַרְקִיעַ נִמְשָׁךְ אִדּוּר
פְּנִימִי לְנִשְׁמוֹת, שֶׁהוּא עֲנִין הַמִּזּוֹן - אִדּוּר פְּנִימִי שֶׁמִּשְׁיָגִים אוֹתוֹ,
דְּהִינּוּ - כְּלוּמָר: יָדִיעַת סוּד כ"ב אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, כִּי הַרְקִיעַ
הַזֶּה הוּא סוּד הַדְּעָת, - וְהִטַּל שְׁנוּטָף מִמֶּנּוּ, הוּא יָדִיעַת סוּד
כ"ב אוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה הִיא מִזּוֹן הַנִּשְׁמוֹת בְּגִנְעָדָן,
וְהַמִּצּוֹת הֵן לְבוּשִׁים, כְּמִבְּאֵר כָּל זֶה [בְּזֶהָר - פֶּרֶשׁת וַיִּקְהַל
דָּף ר"ט וְר"י, וְכִּי עֵץ חַיִּים שְׁעַר מִ"ד פֶּרֶק ג]: - הֵרִי מוֹסְבֵּר
כֵּן, שְׁתֵּי הַמַּדּוֹת חֶסֶד וְגִבּוּרָה שְׂמֵאֲצִילוֹת, הֵן לְמַעַל מִשְׁכָּל
וְהַשְּׁגָה לֹא רַק שֶׁל הַנִּבְרָאִים, אֲלָא גַם שֶׁל נִשְׁמוֹת שְׂמֵעוּלָם
הַאֲצִילוֹת, וְרַק בְּדֶרֶךְ שֶׁל קִבְּלָת שֶׁכֵּר יְכוּלֹת הַנִּשְׁמוֹת בְּגִנְעָדָן
לִקְבֹּל הַהִתְפַּשְּׁטוּת מִשְׁתֵּי הַמַּדּוֹת חֶסֶד וְגִבּוּרָה.

1 - שֶׁכֵּן, מִה הִיא הַרְבוּתָא שֶׁלְמַעַלָּה יִשְׁנֵם חֶסֶד וְגִבּוּרָה? אֲלָא
2 הַכוּוּנָה הִיא, שֶׁגַם גִּבּוּרָה (צִמְצוּם) הִיא "לְעִילָא" (לְמַעַלָּה)
3 וְלְמַעַלָּה מִהַשְׁגַּת הַנִּבְרָאִים, כִּי הִיא מִדָּה אֱלִקִּית. שְׂהִרִי כִּיּוֹן
4 שֶׁלְמַעַלָּה ב"סְטָרָא דְקִדּוּשָׁה" - בְּצֵד דְקִדּוּשָׁה - לֹא שִׁיךְ פִּירוּד
5 חֶסֶד וְשְׁלוֹם, אֲלָא הַכֵּל
6 הוּא בְּהִתְכַּלּוּת, הִנֵּה
7 "שֵׁם" עֲנִין ה"מִין" (חֶסֶד)
8 וְה"שְׂמֵאל" (גִּבּוּרָה),
9 לְמַדּוֹת שֶׁהֵם שְׁנֵי דְבָרִים
10 מְנוּגָדִים לְגַמְרִי, הֵם -
11 בְּאוֹפֶן שֶׁל "שְׁנֵי הַפְּכִיִּים"
12 בְּנוֹשָׂא אַחֵד, מִפְּנֵי
13 שְׁשִׁנִּיהֶם מֵאוֹחָדִים
14 בְּתַכְלִית עִם אִין־סוּף
15 בְּרוּךְ־הוּא, דְּשְׁתֵּיהֶן - גַּם
16 חֶסֶד וְגַם גִּבּוּרָה, הֵן מַדּוֹת
17 אֱלֹהִים לְמַעַלָּה מִשְׁכָּל
18 הַנִּבְרָאִים וְהַשְׁתָּנָה,
19 דְּאִיהוּ וְגִרְמוּהִי חֵד
20 בְּעוֹלָם הַאֲצִילוֹת - הוּא
21 יִתְבָּרֵךְ וְהַכֵּלִים שֶׁלוֹ
22 (וּמַדּוּתֵיו) הֵם דְּבַר אַחֵד
23 בְּעוֹלָם הַאֲצִילוֹת, גַּם מַדָּה
24 חֶסֶד וְגַם מַדָּה גִּבּוּרָה
25 מֵאוֹחָדוֹת שְׁתֵּיהֶן בְּתַכְלִית
26 אִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ. וְאֵפֶי הַשְׁתָּה

27 מִשְׁה רִבְנוּ עַל־יִהְיֶה־שְׁלוֹם בְּנִבְוֵאָתוֹ, - שֶׁהִשִּׁיג בְּמַרְאֵה הַנִּבְוֵאָה
28 שֶׁלוֹ, לֹא הָיְתָה בְּעוֹלָם הַאֲצִילוֹת, - עֲצֻמוֹ, שֶׁכֵּן עוֹלָם
29 הַאֲצִילוֹת הוּא לְמַעַלָּה גַם מִשְׁכָּלוֹ וְהַשְׁתָּה שֶׁל מִשְׁה רִבְנוּ, אֲלָא
30 עַל־יְדֵי הַתַּלְבְּשׁוֹת בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה - עַל־יְדֵי הַתַּלְבְּשׁוֹת
31 מִדְּרִיגַת ה"אֲצִילוֹת" בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה; וְאֵפֶי גַם זֹאת, - גַּם לֵאמֹר
32 ש"אֲצִילוֹת" מִתְלַבֶּשֶׁת בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה, אִיּוֹ מִדְּרִיגָה שֶׁל
33 "אֲצִילוֹת" הִשִּׁיג - לֹא בְּשְׁתֵּי מַדּוֹת אֱלֹהִים - חֶסֶד וְגִבּוּרָה -
34 הִיטָה הַשְׁגַּת מִשְׁה רִבְנוּ, אֲלָא עַל־יְדֵי הַתַּלְבְּשׁוֹת -
35 הַמוֹקְדָּמָה, בְּמַדּוֹת שְׁלִמְטָה מִתֵּן בְּמִדְּרָגָה, שֶׁהֵן מַדּוֹת
36 נִצְחֵה־הוֹדִי־סוּד - מַדָּה הַנִּצָּח הִיא "עֲנָף" בְּלִבָּד מִמַּדָּת חֶסֶד,
37 וּמַדָּת הוֹד הִיא "עֲנָף" מִמַּדָּת הַגִּבּוּרָה - כְּפִי שֶׁהֵן בְּאוֹת בְּמַדָּת
38 ה"סוּד" הַמִּשְׁפִּיעָה לְמִדְּרִיגַת שְׁלִמְטָה מִמֶּנָּה, [כְּמוֹ שְׁפָתוֹב
39 ב"שְׁעַר הַנִּבְוֵאָה"]. - שֶׁבְּמִדְּרִיגָה זוֹ הִיטָה הַשְׁתָּה שֶׁל מִשְׁה רִבְנוּ

יום חמישי י"ז סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פ, פרק ו והנה... עד עמ' 160, הכלולה בחסד.

שער היחוד והאמונה

פרק ו והנה שם אלהים הוא שם מדת הגבורה והצמצום ולכן הוא גם כן בגימטריא הטבע לפי שמסתיר האור שלמעלה המהות ומחיה העולם ונראה כאילו העולם עומד ומתנהג בדרך הטבע ושם אלהים זה הוא מגן ונרתק לשם הוי"ה להעלים האור והחיות הנמשך משם הוי"ה ומהות מאין ליש שלא יתגלה לנבראים ויבטלו במציאות והרי בחי' גבורה זו וצמצום הזה הוא גם כן בחי' חסד שהעולם יבנה בו וזו היא בחי' גבורה הכלולה בחסד

1 **פָּרָק ו.** בפרק ד' הסביר רבנו הזקן, ששתי המדות העליונות – מדת
2 החסד וההתפשטות של החיות האלקית לברוא ולהחיות את הנבראים,
3 ומדת הגבורה והצמצום המסתירה על החיות האלקית המהווה ומחיה
4 את הנברא (כדי שהנברא יוכל לחוש את עצמו ל"מציאות יש") – יש
5 לשתייהן שורש אחד; ואשר
6 מכיוון שהן "עצם" אחד, לא
7 יכול הצמצום והגבורה להיות
8 הסתרה אמיתית, שכן "אין
9 עצם מסתיר על עצם".
10 ברם, כל זה אמור לגביהן כפי
11 שהן בשרשן, ואילו כפי שהן
12 בהתגלות בספירה ומדה,
13 אפשר לבאורה לחשוב, שהן
14 אכן שתי מדות נפרדות
15 והפכיות אחת מהשניה – מדה
16 אחת היא חסד וגילוי, והשניה
17 – גבורה, צמצום והעלם,
18 ובפרקנו יסביר, שגם כפי ששתי מדות אלו הן בהתגלות, הן בהתכללות
19 אחת עם השניה. שהרי, תכלית וכוונת ההעלם היא כדי שיוכלו להיות
20 עולם ונבראים גשמיים – שכן, אם החיות האלקית היתה בהתגלות, היו
21 הנבראים בטלים במציאות ולא היתה שום מציאות כלל של נבראים –
22 הרי שתכלית הצמצום וההעלם של גבורה היא באמת ענין של חסד, כך
23 ששתייהן חסד וגבורה, הן בהתכללות. ולמה הדבר כן? – מפני ששתייהן
24 מאוחדות עם האין-סוף. הרי הן ממילא "עצם" אחד גם כשהן שתי מדות
25 חסד וגבורה. **וְהִנֵּה, שֵׁם "אֱלֹהִים" הוּא שֵׁם מִדַּת הַגְּבוּרָה**
26 **וְהַצְמָצוּם,** – כל שם מהשמות הקדושים הוא מדה מיוחדת,
27 כמו שם א"ל הוא מדת החסד, ככתוב: "חסד א"ל כל היום",
28 ובכך שאר השמות במדות אחרות. השם של מדת הגבורה
29 והצמצום הוא שם אלקים, כלומר, כשאור אין-סוף ברוך-הוא
30 מתלבש במדת הגבורה לפעול פעולת הצמצום וההעלם –
31 נקראת מדה בשם אלקים. **וְלָכֵן הוּא – שם אלקים, נִסְתָּר**
32 **בְּגִימְטְרִיא "הַטֵּבַע",** – במלה "הטבע" אנו מציינים סדר קבוע
33 של הנהגה בעולם, החוזר על עצמו תמיד, ולכן רגילים אליו
34 ואין הוא מעורר שום השתאות, לא נראה כל חידוש לגבי הסדר
35 של אתמול, וממילא לא חושבים אודות הכוח והחיות האלקי
36 הגלום בדברים שנקבעו בסדר ואופן תמידי. **לְפִי שְׁמִסְתֵּיר –**
37 **שם אלקים את האור שְׁלִמְעֵלָה הַמְּהוּה וּמְחִיָּה הָעוֹלָם,** –
38 על-ידי שהאור שלמעלה מהווה תמיד מחדש את הנבראים,
39 נוצר הרי באמת, כאמור, הענין הפלאי של בריאת "יש מאין",

40 פלא שהוא גדול יותר מאשר קריעת ים-סוף. אך, שם אלקים
41 מעלים על האור שלמעלה המהווה ומחיה את העולם, **וְנִרְאָה**
42 **כְּאִילוּ הָעוֹלָם עוֹמֵד** – בלי התחדשות, אלא כדבר קבוע תמידי,
43 **וּמִתְנַהֵג בְּדֶרֶךְ הַטֵּבַע.** – גם אותם דברים, בהם נראית איזו
44 התחדשות, הרי גם
45 התחדשות זו קבועה בסדר
46 הנקרא דרך הטבע. –
47 המלה "טבע", כפי שהיא
48 מוסברת בחסידות, יש בה
49 כמה פירושים, ומהם:
50 "טבע" במשמעות של
51 קביעה, כלשון חכמינו
52 ז"ל: "כל המשנה ממשבע
53 שטבעו חכמים". כמו-כן
54 "טבע" מלשון "טובעו בים
55 סוף", כמו דבר שטבוע
56 במים, מכסים עליו המים

57 והוא אינו נראה כלל – כך "טבועה" בביכול החיות האלקית
58 לנבראים, שאין היא נראית כלל. **וְשֵׁם "אֱלֹהִים" זֶה,** – לא כפי
59 ששם אלקים הוא בשרשו העליון, אלא כפי ששם אלקים
60 משפיע באמצעות מדת הגבורה, שהעולם יראה כאילו הוא
61 מתנהג בדרך הטבע, **הוּא מְגִן וְנִרְתֵּק לְשֵׁם הַוְי"ה,** – כאמור
62 לעיל בפירוש הפסוק "שמש ומגן הוי' אלקים", ששם הוי' הוא
63 כמו השמש כאשר מאירה, ושם אלקים מסתיר על האור של
64 שם הוי', כמו ה"מגן" וה"נרתק" המסתירים על אור השמש, כדי
65 שיהיה באפשרות הנבראים לקבל את האור, **לְהַעֲלִים הָאֹר**
66 **וְהַחֲיוֹת הַנִּמְשָׁךְ מִשֵּׁם הַוְי"ה וּמִתְהוּה מֵאֵין לִישׁ,** – שענינו
67 של "הוי'" (מלשון מהווה) שהוא בורא הכל מ"אין" ל"יש", ועל
68 אור זה מסתיר שם אלקים, וזאת כדי **שֶׁלֹּא יִתְגַּלֵּה לְנִבְרָאִים**
69 **וְיִבְטְלוּ בְּמַצִּיאוֹת.** – אילו האור של שם הוי', המהווה מ"אין"
70 ל"יש", היה מתגלה לנבראים, היו הם בטלים במציאות – הרי,
71 שדווקא על-ידי ההסתרה שממש אלקים, קיימת מציאות
72 לנבראים, וממילא – **וְהָרִי בְּחִינַת גְּבוּרָה זוּ וְצִמְצוּם הַחֵסֶד** –
73 ההסתרה המסתירה על החיות האלקית, **הוּא –** לא רק צמצום
74 והעלם, אלא **נִסְתָּר בְּחִינַת חֶסֶד שְׁהָעוֹלָם יִבְנֶה בּוֹ,** – וזו
75 "כי אמרתי עולם חסד יבנה"⁴, שבנין ובריאת העולם הוא
76 על-ידי בחינה של חסד; וכיוון שבלעדי הצמצום וההעלם של
77 שם אלקים לא היתה יכולה להיות שום מציאות של עולם, הרי
78 שהכוונה והתכלית של הצמצום הזה הוא – חסד, כדי שתוכל

1. תהלים נב, ג. 2. גיטין מ, ב. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "משא"כ דח"א ספ"ו" – הרבי שליט"א מסביר, שבהדגשה "גבורה זו" ו"צמצום זה" מתכוון רבנו הזקן לומר, שדווקא כאן הגבורה והצמצום הם ענין של חסד, ואילו לא כך הדבר לגבי הצמצום אודותו מדובר בחלק ראשון סוף פרק ו' – שחיות הקדושה באה אחרי צמצומים רבים כדי שתתלבש בבחינת גלות בקליפות וסטרא-אחרא להחיות – שכן, שם הצמצום הוא אכן ענין של גבורה והעלם ולא ענין של חסד, שהרי הכוונה שם היא שלא יהיה בהן ענין של גילוי. 4. תהלים פט, ג.

- 1 להיות המציאות של עולם, וזו היא פְּחִינַת גְּבוּרָה
2 הַבְּלוּלָה פְּחֶסֶד⁵. – אופן כזה של גבורה שעל ידו מתבצעת
3 התכלית של חסד, זוהי גבורה הכלולה בחסד, ומהווה חלק
4 מחסד⁶.

יום שישי י"ח סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 160, והנה מהתכללות... עד עמ' פא, השמש בשמש.

- 5 וְהֵנָּה, מִהַתְּכַלְלֹת הַמְּדוּת זֶה כְּזוֹ – מן העובדה שלמרות שהן
6 מְדוּת הַפְּכִיּוּת – חסד היא מדה הפכית מגבורה – אף על פי כן
7 הן כלולות אחת מהשניה, נִרְאָה לְעֵינַי – רואים במוחש, דְּאִיהוּ
8 וְגִרְמוֹתֶיהָ חָדָה, – שהוא יתברך וה' כלים" שלו הם דבר אחד, שֶׁהֵן
9 – גרמוהי, כלומר כליו,
10 מְדוּתָיו, כִּי מֵאַחַר שֶׁהֵן
11 – מְדוּתָיו, פְּחִיחָד גְּמִירָה
12 עִמּוֹ, לִכְן הֵן מִתְּיַחֲדוּת
13 זֶה כְּזוֹ וְכָלֹלֹת זֶה כְּזוֹ, –
14 כְּמֵאֲמַר אֱלֹהֵינוּ: –
15 "בִּפְתָּח אֱלֹהֵינוּ" שְׁבַחֲקִדְמָת
16 "תִּקְוֵנוּ יְהוָה": "וְאֵנִי הוּא"
17 דְּקִשְׁרִי לֹאן וּמִיחָד לֹאן
18 וְכִי, – אֵתָה הַקְּבִי"ה
19 מִקְשֶׁר אֵת הַסְּפִירוֹת
20 וְהַמְּדוּת וּמֵאַחַד אוֹתוֹ, וְכִי
21 מִיֵּנֶד לִית יְחִידָא בְּעִילָא
22 כִּי". – ומבלעדיך אין
23 שום יחוד בעליונים
24 (במדות שלמעלה). להלן
25 יסביר רבנו הזקן, שכיוון
26 ששם אלקים, מדת
27 הגבורה והצמצום, הוא דבר אחד עם שם הוי', עם מדת החסד
28 והגילוי, הרי מובן ממילא שההעלם וההסתתר שמשם אלקים,
29 באמת אין הוא הסתר כלל, שהרי אין עצם מסתיר על עצם –
30 ודבר זה מחייב, שהנבראים הם באמת בטלים לגמרי לגבי
31 מקורם. וְזֶהוּ שֶׁפְּתוּבָא: "וְהַשְׁכַּת אֶל לִבְכָּד, כִּי ה' הוּא
32 הָאֱלֹהִים", – על פסוק זה הקשה בפרק הראשון: וכי תעלה על
33 דעתך שיש אלקים נשרה – שרי – מתחת לארץ, שצריך
34 להזהיר כל כך "והשבות אל לבבך", ש"ה' הוא האלקים" גם
35 "בארץ מתחת" ובאופן של "אין עוד"? – אך כפי שמוסבר כאן,
- אין הפירוש שהוי' הוא הא"ל האדיר "בשמים ממעל" ו"על
הארץ מתחת" ובלעדו אין א"ל אחר, אלא הפירוש הוא
שבלעדו אין שום דבר, כי הכל בטל אליו יתברך, ועל כך צריך
להיות "והשבות אל לבבך" – להתבונן ולהתעמק היטב ש"הוי'
הוא האלקים", פְּרִוּשׁ:
שְׁשֵׁנִי שְׁמוֹת אֱלֹ – הוי'
ואלקים, הם אֶחָד מִמֶּשׁ,
– למרות שהוי' הוא חסד
והתגלות, ואלקים –
צמצום והעלם, ובכל זאת
הם דבר אחד ממש, שְׁשֵׁנִי
שֵׁם "אֱלֹהִים" הַמְּצַמֵּם
וּמַעֲלִים הָאֵדָר, – של
החיות האלקית המהווה
את העולם והנבראים,
הוא פְּחִינַת חֶסֶד כְּמוֹ
שֵׁם הַיְיָ"ה, מִשּׁוּם
שְׁמִדוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשָׁה
כְּרוּד־הוּא מִתְּיַחֲדוּת
עִמּוֹ פְּחִיחָד גְּמִירָה, וְהוּא
וּשְׁמוֹ אֶחָד, שְׁמִדוּתוֹ הֵן
שְׁמוֹתָיו. – ועל כך
אומרים "הוא ושמו אחד", וְאֵם כֵּן – כשתדע ותבין ששם
אלקים הוא דבר אחד עם שם הוי', מִמִּילָא תִּדְעַ שְׁשֵׁנִי שְׁשֵׁנִי
מִמֶּשׁ וְעַל הָאָרֶץ מִתְּחַת – אֵין עוֹד", – מבלעדו יתברך.
פְּרִוּשׁ – של "אין עוד": שְׁשֵׁנִי הָאָרֶץ הַחֲמִירִית שְׁנִירָאִית יֵשׁ
גְּמִירָה לְעֵינַי כֵּל, הוּא אֵין וְאֵפֶס מִמֶּשׁ לְגַבִּי הַקְּדוּשָׁה-כְּרוּד־
הוּא, כִּי שֵׁם "אֱלֹהִים" אֵינוֹ מַעֲלִים וּמַצְמֵם אֱלֹא
לְתַתְּחוּנִים, – שהעובדה שבגלל ההעלם של שם אלקים נראים
הנבראים ל"יש", הרי זה לגבי הנבראים ה"תחתונים" בלבד,
כאמור לעיל, וְלֹא לְגַבִּי הַקְּדוּשָׁה-כְּרוּד־הוּא, מֵאַחַר שֶׁהוּא

5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה בא להוסיף עיקר חדש לגמרי, ובמילא גם לתרץ קושיא גדולה (שכנראה מרוב "פשיטותה" אין שמים לב ע"ז כלל !), והיא: הרי המדובר במדותיו של א"ס, וא"כ כמו שמדת החסד הוא התפשטות לאין קץ – כדלעיל פ"ד – כן צ"ל מדת הגבורה צמצום לאין קץ, העלם בתכלית. ולכן לכאורה צ"ל לא רק נבראים לאין קץ (מצד החסד) – אלא גם שההעלם יהי לאין קץ ח"ו (ובלשון פל"ו) שאין תחתון למטה הימנו בענין הסתר האור כו' – ועפ"ז רק מדרי' הכי תחתונה דעוה"ו החומרי (שאין תחתון הימנה) הי' צ"ל נברא (וגם בזה שייך מספר לאין קץ) – אבל ע"פ המשל דמגן ונרתק השמש (דהשמש לא רק פועל ע"י הנרתק, אלא גם מאיר – דוגמת עצמו, שהוא מאור – ואפילו נראה ע"י הנרתק וכו') וע"פ הבי' דכוונת ההעלם הוא לא רק ההעלם, אלא גם שלא יבטלו הנבראים ממצאותם – הרי בכל דרגא שבנבראים ומציאות שלה – מרכ"ד עד סוכ"ד (שהן אין קץ, מצד החסד) כלולה בה גבו' שלא תבטל ממצאותו. וזהו ג"כ ב' הענינים (1) דגבו' זו הוא ג"כ חסד [לא העלם לבר, כ"א שתי' מציאות]. (2) דגבו' זו כלולה בחסד [הבריאה דכל דרגא ונברא באופן דטפין כו']. וכמו הגומא דבה יוצאת טיפת הגשם – ששוללת ארובת השמים וביחד עם זה היא ג"כ נקב ופתיחה. וכן זכוית השחורה שוללת דורכזיכטיקייט דשאר זכוית וביחד עם זה היא ג"כ לאוט דורך אור (חלש) דהשמש". 6. כגון (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א): "גשמי ברכה – טיפין טיפין, משא"כ כשארובות השמים נפתחות; המסתכל בשמש שלא ע"י זכוית שחורה עיניו כהות". 7. ואתחנן ד, לט.

- 1 וּשְׁמוֹ "אֱלֹהִים" - אַחַד, - הרי שאין שם אלקים יכול להסתיר
2 לגבי הקדוש-ברוך-הוא. וְלִכְּנֹן גַּם הָאָרֶץ וּמִתַּחַת לָאָרֶץ הֵן
3 אֵין וְאִפֹּס מִמֶּשׁ לִגְבֵי הַקְדוּשָׁה-הָהוּא, וְאֵין נִקְרָאוֹת
4 בְּשֵׁם כָּלֵל, אֲפִלּוּ - לֹא, בְּשֵׁם "עוֹד" שֶׁהוּא לְשׁוֹן טַפֵּל, -
5 "עוֹד" - דבר נוסף, שהוא
6 טפל לדבר העיקרי
7 הראשון, כְּמֵאמֶר
8 רַבּוֹתֵינוּ וְכָרוֹנֵם
9 לְבִרְכָּהּ¹²: "יְהוּדָה וְעוֹד
10 לְקָרָא", - בתמיהה.
11 בשעה שישנה ראייה
12 מפורשת מפסוק שבתורה,
13 לֹא מֵתַאִים לִהְיֹא רֹאִי
14 מִהֲנֹהֵג בֶּאֱרֶץ יְהוּדָה, גַּם
15 לֹא רֹאִי בִּאֲפֻן טַפֵּל -
16 הרי ש"עוֹד" הוא מלשון
17 טפל, וְכִנּוּן שֶׁהוּא טַפֵּל
18 לְנִשְׁמָה וְחַיּוֹת שֶׁכְּתוּבוֹ¹¹
19 - אף לא כמו שהגוף,
20 המקבל את חיותו מן הנשמה שבקרבו, טפל לנשמה שבו. וְיִזְוֶהוּ
21 שֶׁכְּתוּב¹³: "אֶהְלֵלָה ה' בְּחַיִּי, אֲזַמְרָה לְאֱלֹהֵי בְּעוֹדִי", -
22 בגופי, הרי שהגוף נקרא "עוֹד", וביחס לגוף נאמר "אֲזַמְרָה
- 23 לֹאֲלֹקִי, שֶׁכֵּן - שֶׁחַתִּיִּים - הנשמה, נִמְשָׁכִים מִשֵּׁם הַיְיָ, ה'
24 וְהָ"עוֹד" שֶׁהוּא הַגּוֹף הַטַּפֵּל - מִשֵּׁם "אֱלֹהִים", - לכן כתוב
25 לגבי "חַיִּי" שֵׁם הַיְיָ - "אֶהְלֵלָה הַיְיָ בְּחַיִּי", ולגבי "עוֹדִי" - השם
26 אלקים - "אֲזַמְרָה לֹאֲלֹקִי בְּעוֹדִי". - כלומר, ביטול הגוף לגבי
27 הנשמה הוא באופן של
28 "עוֹד", טפל לנשמה, אך
29 אין הוא בטל במציאות
30 לגבי הנשמה - מדוע? לְפִי
31 - מפני, שֶׁהַנִּשְׁמָה אֵינָה
32 מִתְּהַהֵב הַגּוֹף מֵאֵין לֵישׁ, -
33 היא רק מוסיפה לגוף את
34 ענין החיים בלבד, לכן
35 נקרא הגוף על-כל-פנים
36 טפל לגבי הנשמה, שהיא
37 החיות שלו, העיקר שלו.
38 אֲבָל הַקְדוּשָׁה-הָהוּא
39 הַמְתִּיחָה אֶת הַכֵּל מֵאֵין
40 לֵישׁ - הַכֵּל כְּטַל
41 בְּמִצִּיאוֹת אֲצִלוֹ, - כיוון
42 שהקב"ה יוצר את המציאות כולה מ"אין" ל"יש" שהמציאות
43 אינה אף בבחינת "טפל", כְּמוֹ אֹדֶר הַשֵּׁשׁ בְּשֵׁשׁ. - כך כל
44 נברא בטל במציאות אליו יתברך.

יום שבת קודש י"ט סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פא, ולכן הוצרך הכתוב... עד עמ' 162, הוא האלקים:

- 45 וְלִכְּנֹן הַצֵּדֵק הַכְּתוּב לְהַזְהִיר "וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל לִבְכָּךְ
46 וְגו'", - ש"בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" - דבר זה
47 מן ההכרח שהתורה תצווה על כך, שכן אפשר לטעות בכך
48 ולחשוב אחרת, שֶׁלֹא תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהַשָּׁמַיִם וְכָל צָבָאָם
49 וְהָאָרֶץ וּמִלֵּאָה הֵם דָּבָר
50 נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, -
51 נפרד מהקב"ה שברא
52 אותם ומחיה אותם,
53 וְהַקְדוּשָׁה-הָהוּא
54 מִמֵּלֶאכֶל כָּל הָעוֹלָם
55 כְּהִתְלַבְּשׁוֹת הַנִּשְׁמָה
56 בְּגוֹף, - להחיות את הגוף
57 - כך ממלא הקב"ה את
58 העולם כדי להחיותו,
59 וּמִשְׁפִּיעַ - הקב"ה, בִּחַ
60 הַצּוֹמֵחַ בְּאָרֶץ, - זהו
61 החיות שבגלוי בארץ,
62 וְכֵן הַתְנוּעָה בְּגִלְגָּלִים, וּמִנִּיעַם וּמְנַהִיגֵם בְּרָצוֹנוֹ, כְּמוֹ
63 שֶׁהַנִּשְׁמָה מְנִיעָה אֶת הַגּוֹף וּמְנַהִיגָתוֹ בְּרָצוֹנָה. - למרות
- 45 וְלִכְּנֹן הַצֵּדֵק הַכְּתוּב לְהַזְהִיר "וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשַּׁבָּת אֶל לִבְכָּךְ
46 וְגו'", - ש"בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" - דבר זה
47 מן ההכרח שהתורה תצווה על כך, שכן אפשר לטעות בכך
48 ולחשוב אחרת, שֶׁלֹא תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהַשָּׁמַיִם וְכָל צָבָאָם
49 וְהָאָרֶץ וּמִלֵּאָה הֵם דָּבָר
50 נִפְרָד בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, -
51 נפרד מהקב"ה שברא
52 אותם ומחיה אותם,
53 וְהַקְדוּשָׁה-הָהוּא
54 מִמֵּלֶאכֶל כָּל הָעוֹלָם
55 כְּהִתְלַבְּשׁוֹת הַנִּשְׁמָה
56 בְּגוֹף, - להחיות את הגוף
57 - כך ממלא הקב"ה את
58 העולם כדי להחיותו,
59 וּמִשְׁפִּיעַ - הקב"ה, בִּחַ
60 הַצּוֹמֵחַ בְּאָרֶץ, - זהו
61 החיות שבגלוי בארץ,
62 וְכֵן הַתְנוּעָה בְּגִלְגָּלִים, וּמִנִּיעַם וּמְנַהִיגֵם בְּרָצוֹנוֹ, כְּמוֹ
63 שֶׁהַנִּשְׁמָה מְנִיעָה אֶת הַגּוֹף וּמְנַהִיגָתוֹ בְּרָצוֹנָה. - למרות

שיעור היחוד והאמונה

- ולכן הוצרך הכתוב להזהיר
1 וידעת היום והשבות אל לבבך וגו' שלא תעלה
2 על דעתך שהשמים וכל צבאם והארץ ומלואה
3 הם דבר נפרד בפני עצמו והקדוש ברוך הוא
4 ממלא כל העולם כהתלבשות הנשמה בגוף
5 ומשפיע כח הצומח בארץ וכח התנועה בגלגלים
6 ומניעים ומנהיגים כרצונו כמו שהנשמה מניעה את
7 הגוף ומנהיגתו כרצונה. אך באמת אין המשל
8 דומה לנמשל כלל כי הנשמה והגוף הם באמת נפרדי
9 זה מזה בשרשם כי אין התהוות שרש הגוף ועצמותו
10 וְעֲצָמוֹתוֹ מְנַשְׁמָתוֹ¹⁴, אֵלֹא מִטְּפוֹת אֲבִיו וְאִמּוֹ, - מזה נוצר
11 הגוף; וְגַם אַחֲרֵי כֵן - אחרי התהוות הגוף, אֵין גִּדּוּלוֹ - של
12

8. קידושין ו, א. 9. תהלים קמו, ב. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כמפורש רפ"ג - הכוונה גם כאן, להוכיח שהנברא הוא אין ואפס לגבי רוח פיו כו' שנברא, כי רוח כו' - מהו, והסתר הנברא - מאלקים, והם אחד ממש ואין אלק' מסתיר כו'. והנה לפי זה אומר שחיות הגוף ממש הוי' והגוף ממש אלק' - ובכ"ז הוא טפל ועוד לנשמה ולא אין ואפס! וע"ז התירין - דנפרדים (לא רק

אין "דבר ה' ו"רוח פיו" מאוחדים עם הקב"ה - והנבראים
בטלים כליל במציאות ל"דבר ה' ורוח פיו" ולהקב"ה עצמו,
בכחול אור השמש בשמש. - אך, למה אם כך אין זה נרגש
בנבראים, והם מרגישים עצמם ל"יש" ול"מציאות"? - רק שהן

הן גבורותיו, במדת

הגבורה והצמצום,

להסתיר ולהעלים

החיות השופע בהם,

שהיו נראים השמים

והארץ וכל צבאם כאלו

הם דבר בפני עצמו. -

דבר הבא מהצמצום

המסתיר, שהנברא לא

ירגיש אף לא את המקור

הנמצא בו תמיד ומהווה

אותו תמיד מ"אין" ל"יש";

וביוון שאין הוא מרגיש

את המקור, לכן הוא יכול

להרגיש את עצמו ל"יש"

ו"מציאות", כאילו הוא

דבר לעצמו. אך אין

הצמצום וההסתיר אלא

לתחתונים, אבל - ואילו,

לגבי הקדוש-ברוך-הוא

כלא קמיה כלא ממש

חשיכי, - הכל לגבי

הקב"ה לא נחשב כלום

ממש, כאור השמש

בשמש, ואין מדת הגבורה מסתרת חס-ושלום לפניו

ותברך, כי איננה דבר בפני עצמו אלא "ה' הוא האלהים":

- ההסתר שמצד שם אלקים ומדת הגבורה, הוא דבר אחד עם

שם הוי", מדת החסד וההתגלות, וממילא אין בכך משום הסתר

לגבי הקב"ה, כי אין עצם מסתיר על עצם.

1 הגוף, מנשמתו לבדה, אלא על-ידי אכילת ושתית אמו כל

2 תשעה חדשים, - חדשי העיבור, ואחר-כך - אחרי הלידה,

3 תלוי גידול הגוף על-ידי אכילתו ושתיתו בעצמו, - הרי

4 שהגוף הוא באמת דבר נפרד מהנשמה, והנשמה רק מחיה

5 את הגוף. מה ש"אין-כן

6 השמים והארץ, שכל

7 עצמותם ומהותם

8 נתתה מאין ואפס

9 המוחלט - מבחינת

10 ה"אין" האלקי אין בעצם

11 שום מקום ל"יש"

12 ולנבראים, רק בדבר ה'

13 ורוח פיו ותברך, - הם

14 נבראו מ"אין" ל"יש"; וגם

15 עדיין - אחרי התהוותם

16 נצב - בהם, דבר ה'

17 לעולם, ושופע בהם

18 תמיד בכל רגע, ומהווה

19 אותם תמיד - מחדש,

20 מאין ל"יש, כהתהוות

21 האור מהשמש בתוך

22 גוף כדור השמש עצמו

23 דרך-משל, - כמוסבר

24 לעיל, שאור השמש כפי

25 שהוא בשמש עצמה, אינו

26 מציאות כלל. רק כשהאור

27 מתפשט בחלל העולם,

28 שם הוא "מציאות". ואילו

29 בשמש עצמה הוא בטל לגמרי לשמש, למקורו - כך גם לגבי

30 הנבראים, שלאמיתו של דבר הם נמצאים תמיד במקורם, בכוח

31 האלקי, המהווה אותם. ואם כן, הם - הנבראים, בטלים

32 באמת במציאות לגמרי לגבי דבר ה' ורוח פיו ותברך,

33 המיחדים במהותו ועצמותו ותברך כמו שיתבאר לקמן, -

שער היחוד והאמונה

מנשמתו אלא מטפות אביו ואמו וגם אחרי כן אין
גידולו מנשמתו לבדה אלא על ידי אכילת ושתית
אמו כל תשעה חדשים ואחר כך על ידי אכילתו
ושתיתו בעצמו מה שאין כן השמים והארץ שכל
עצמותם ומהותם נתתה מאין ואפס המוחלט רק
בדבר ה' ורוח פיו ית' וגם עדיין נצב דבר ה'
לעולם ושופע בהם תמיד בכל רגע ומהווה
אותם תמיד מאין ל"יש כהתהוות האור מהשמש
בתוך גוף כדור השמש עצמו דרך משל ואם כן הם
בטלים באמת במציאות לגמרי לגבי דבר ה' ורוח
פיו ית' המיוחדים במהותו ועצמותו ית' כמו שיתבאר
לקמן כביטול אור השמש בשמש רק שהן הן
גבורותיו במדת הגבורה והצמצום להסתיר ולהעלים
החיות השופע בהם שיהיו נראים השמים והארץ
וכל צבאם כאילו הם דבר בפני עצמו אך אין
הצמצום וההסתר אלא לתחתונים אבל לגבי הקדוש
ברוך הוא כולא קמיה כלא ממש חשיכי כאור
השמש בשמש ואין מדת הגבורה מסתרת חס ושלום
לפניו יתברך כי איננה דבר בפני עצמו אלא ה'
הוא האלהים:

במציאותם, אלא גם) בשרשם כי התהוות שורש הגוף ועצמותו (מציאותו) - היינו דרגת שם אלק' שבגוף - אינה מנשמתו (ודרגת
שם הוי' שבנשמה שלו) אלא כו' ואין דרגות פרטיות אלו דהוי' ואלק' אחד ממש (אף שבכללות הוי' ואלק' - אחד ממש). כ"א באופן
דטפל, כביכול. ובדוגמת השמש ומגן ונרתק - דכל חלק שבנרתק טפל לכל חלק שבשמש, אבל מסתיר ומתאחד הוא רק עם אותם
קרני ואור השמש המאירים ע"י חלק זה".

יום ראשון	יום רביעי	יג סיון	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: בהעלותך, רביעי עם פירש"י. תהלים: סט-עא. תניא: פרק ד. כי . . . -עט- להטיב.		
	ה"צמח צדק" חבר כמה נגונים. למודו היה בקול ונגון, ולפעמים היה מפסיק באמצע למודו, או כתיבתו דא"ח [=חסידות, דברי אלוקים חיים] או שו"ת [=שאלות ותשובות], ומנגן איזה נגון. אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] ספר, אשר מקול נגונו של ה"צמח צדק" היה יודע כמה הוא עסוק באותה שעה.		

יום שני	יום חמישי	יד סיון	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: בהעלותך, חמישי עם פירש"י. תהלים: עב-עו. תניא: והנה כמו . . . -158- ליש.		
	בלבית טלית קטן בבקר בידים נקיות ובמקום שמתר לברך, מברכים "על מצות ציצית" – בין שאין בטלית קטן שלנו שעור עטוף. אם אסור לברך, אזי קדם התפלה – אם אינו לובש טלית גדול – ימשמש בד' ציציותיו ויברך אז.		

יום שלישי	יום ששי	טו סיון	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: בהעלותך, ששי עם פירש"י. תהלים: עז-עח. תניא: והנה בחי' . . . לי"ח.		
	בתחלה היה רבנו הגדול אומר דרושים קצרים במאד, מרעיש הלב ומלהיבים מאד, ונקראו בשם "דרכים". אחר-כך נקראו "אגרות", והם ארכים יותר. אחר-כך השתלשל שנקראו "תורות", והם שרשי הדרושים שב"תורה אור" ו"לקוטי תורה". אחר-כך ארכים מעט יותר ונקראו "כתבים", והם בבאור בהשגה רחבה לפי ערך.		

יום רביעי	שבת	טז סיון	ה'תש"ג
	שיעורים. חומש: בהעלותך, שביעי עם פירש"י. תהלים: עט-פב. תניא: פרק ה. והנה . . . פרק ג		
	כבר החליטו הראשונים כמלאכים זי"ע [זכותם יגן עלינו], אשר רפואת הנפש היא כרפואת הגוף. לכל לראש צריך לסמן מקום החלי: אם הוא מצד שחמר גופו עב גס ומשחת, או שהחסרון הוא בכחות נפשו, שיש לה נטיות לענינים רעים כמו גאווה, שקר וכדומה, או שמקור החלי הוא בהרגילות, שמפני רע החנוף או רע הסביבה בא להרגילות רעות. עד אשר לא יתבררו פריטי מקום החלי וסבת אחיזת המחלה, אי אפשר להתחיל ברפואתו, כי אם לסדר אפן הנהגה ישרה בכל הדברים כמה שיעשה וכמה שימנע את עצמו מהם: ב"ועשה טוב" – בקיום המצות, קביעות עתים לתורה, קנין מדות טובות – וב"סור מרע". אמנם מה שנחוצך ביותר הוא, שיעורר החולה בעצמו שני ענינים: (א) לידע שהוא חולה ויכסוף וישתוקק		

היום יום . . .

להתרפאת מחליו, (ב) הידיעה שיכול להתרפאת, והתקנה ובטחון גמור כי בעזרת ה' יתברך יתרפא מחליו.

יום חמישי	יום ראשון	יז סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: שלח, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: פג"פז. תניא: פרק ו. והנה . . . -160 בחסד.			

ניט הנאה האבען פון עולם הזה אין פולען זין, הוא רק הכנה טובה לעבודה. ענין העבודה הוא לעשות הגשמי כלי לאלקות.

שלא להנות מעולם הזה במלא המוכן, הוא רק הכנה טובה לעבודה. ענין העבודה הוא לעשות הגשמי כלי לאלקות.

יום שישי	יום שני	יח סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: שלח, שני עם פירש"י. תהלים: פח"פט. תניא: והנה מהתכללות . . . -פא בשמש.			

בזמן הזה, בעקבתא דמשיחא ממש, החובה על כל אחד מישראל לדרש בטובת זולתו, בין זקן בין צעיר, לעוררו לתשובה, למען שלא יצא חסד שלום מכלל ישראל שיזכו בעזרת ה' יתברך לגאולה שלמה.

שבת קודש	יום שלישי	יט סיון	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: שלח, שלישי עם פירש"י. תהלים: צ"צו. תניא: ולכן הוצרך . . . האלקים.			

בחדש מרחשון תרי"ג קבע ה"צמח צדק", מלבד השעורים האחרים, שעור למוד עם אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] בכל יום שתי שעות ומחצה - בחורף מתחיל משעה העשירית לילה, ובקיץ משעה הרביעית לפנות בקר. - שתי שנים היה הלמוד: קבלה עם באורי חסידות. אחר זמן זה - עד אלול תרט"ז, שאז נפסק השעור, למדו ספרי מחקר: הרס"ג [=רבי סעדיה גאון], מורה נבוכים, עקרים, פוזרי ועוד, על פי תורת החסידות.

המשך ביאור למס' ערכין ליום שלישי עמ' ב

7

בשבת היא איסור שבות. ואם כן מוכח שקטן שהגיע לחינוך חייב

8

בשופר.

9

שנינו בברייתא: הכל חייבין במקרא מגילה בפורים, וכן ששנינו

10

(מגילה יט:) הכל פשרין לקרות את המגילה ולהוציא את

11

האחרים ידי חובתם. שואלת הגמרא: לאיתווי

1

שנינו בברייתא: הכל חייבין בתקיעת שופר בראש השנה.

2

שואלת הגמרא: לאיתווי מאי. משיבה הגמרא: לאיתווי קשן

3

שהגיע לגיל חינוך, שאף הוא חייב בשופר, וכמו דתנן (ר"ה לב:),

4

אין מעבדין את הקטן (שלא הגיע לחינוך) מלתקוע ביום טוב

5

של ראש השנה אף אם חל בשבת, וכן שנינו שם שקטן שהגיע

6

לחינוך אף מתעסקים עמו ללמדו משום חינוך, ואף שתקיעה

על מי מוטלים התיקונים בבית המושכר? יום ראשון י"ג סיון ה'תשע"ט

אך יש סוברים שיש לחלק בין הדינים, כי כל עוד הבית עומד על תילו, זכות המגורים של השוכר עומדת בעינה, והמשכיר חייב לתקן את הטעון תיקון כדי שיהיה אפשר להמשיך לדור בבית בצורה נאותה (שו"ת הרא"ש לה, ו).

והרמב"ם כותב שחייב המשכיר "לתת לו החלונות שנתקלקלו" ומשמע לכאורה שלדעתו חייב המשכיר לתקן גם דברים שהתקלקלו במהלך השכירות, אך יתכן שכוונתו רק למקרה שהסכם השכירות היה על בית סתם, ואילו בהסכם על 'בית זה' אינו חייב לדאוג לתיקון הקלקולים שאירעו לאחר מכן (נמוקי יוסף ב"מ שם).

ולהלכה יש שכתבו כי תיקונים הכרחיים שבלעדיהם קיימת סכנה לגור בבית, מוטלים על המשכיר. ואילו תיקונים שאינם הכרחיים להמשך המגורים אינם מוטלים עליו (ראה מנחת פתים שיד, א). ולמעשה כתב הרמ"א (ח"מ סי' שיד ס"ב) שבדינים אלו הולכים אחר מנהג המדינה (והלכה נאמרה כאשר אין מנהג קבוע), והמנהג המקובל הוא שתיקונים משמעותיים מוטלים על המשכיר (ראה חוקי חיים – הלכות שכירות בתים, ע' קכ"ג).

הלכות שכירות פרק ו, הלכה ג: המשכיר נותן לתקן - חייב להעמיד לו דלתות, ולפתח לו החלונות שנתקלקלו... וכל פיצא באלו מדברים שהן מעשה אמן והם עקר גדול ביישוב הבתים והחצרות.

בהלכה זו מבואר שעל המשכיר להעמיד לשוכר בית עם כל האביזרים העיקריים הנדרשים למגורים. ויש לעיין: האם חובה זו היא רק לגבי העמדת הבית לשוכר מלכתחילה או שהיא כוללת גם אחריות לתיקון דברים אלו אם התקלקלו במהלך השכירות?

ונחלקו ראשונים בדבר:

יש שדימו זאת לבית שנפל במהלך תקופת השכירות, שאם הסכם השכירות הוא על הבית המסוים ("בית זה אני משכיר לך") אין המשכיר חייב לדאוג לבית חילופי, ורק אם היה הסכם כללי להעמיד לשוכר בית לתקופת השכירות חייב לדאוג לו לבית אחר. וכן בענייננו: אם ההסכם היה על הבית המסוים – חובת המשכיר שיהיה בו מלכתחילה הדברים הנדרשים למגורים, אך אם התקלקלו לאחר מכן, אינו חייב לתקנם (ריטב"א ב"מ קא, ב).

שליח שלא הצליח יום שני י"ד סיון ה'תשע"ט

ודרומסקנין לחולה, והלך [השליח] ומצאו [את החולה] שמת או שהביא – נותן לו שכרו משלם! הרי שאף על פי שהשליח לא הועיל חייב לשלם לו! ענה לו רבי: שם, השליח עשה שליחותו שהרי נשלח להביא את הדברים וכן עשה, אך כאן לא ביצע את השליחות להציל את הדברים.

שואל ה'לחם משנה': מה ההבדל בין דברי הרמב"ם כאן (שמקורם ברישא של הברייתא שציטט רב לרבי) "השוכר את הפועל להביא לו שליחות ממקום למקום והלך ולא מצא שם מה יביא – נותן לו שכרו", לדין של "ירד להציל ולא הציל", בו אין לו אלא שכרו ואינו מקבל תמורת מה שהפסיד, והרי בשני המקרים השליח הלך לבצע משימה, ומסיבה צדדית (שאינה קשורה באיכות ביצוע השליחות) לא הצליח למלאה?

ומבאר ה'מחנה אפרים' (שכירות סי' ח): יש 'שכר טירחה' ויש 'שכר הצלחה'. אם ידוע לנו שהשליחות טעונה טירחה והשליח אכן טרח – יש להעניק לו שכר טירחה, בלי תלות במידת ההצלחה. ואכן בשני המקרים, עליו לקבל את שכר הטירחה. אולם ב'ירד להציל' פשוט שהסיכום מראש על השכר הנוסף מותנה בהצלחת השליחות. ולכן, במקרה של כישלון, השליח יישא בתוצאות.

הלכות שכירות פרק ט, הלכה ח: השוכר את הפועל להביא שליחות ממקום למקום, והלך ולא מצא שם מה יביא – נותן לו שכרו משלם. שכרו להביא קנים לבית, והלך ולא מצא ולא הביא – נותן לו שכרו שלם.

שנינו (ב"ק קטו, א): "זה בא בחביתו של יין וזה בא בכדו של דבש", וכד הדבש נסדק ויש חשש שמא הדבש ילך לאיבוד, וכיון שבאותם ימים הדבש היה יקר מהיין, שפך בעל החבית את היין כדי להעביר את הדבש לתוכה ולהצילו. ואמרו במשנה: אם אמר בעל החבית "אציל את שלך ואתה נותן לי דמי שלי", בעל הדבש חייב לתת לו שכר עבודה של מילוי הדבש, דמי שכירות על השימוש בחבית וגם את דמי היין שנשפך, אך אם לא סוכם כך במפורש אינו משלם על היין שנשפך אלא רק על העבודה והשכירות.

ובגמרא (שם קטו, א) שאל רב את רבי: אם בסופו של דבר בעל החבית לא הצליח במלאכתו וגם הדבש אבד, האם גם אז חייב בעל הדבש לפצות את בעל היין שלמעשה הפסיד את כספו, או כיוון שלא הציל את הדבש אינו זכאי לפיצוי? ענה לו רבי: "זו שאלה? אין לו אלא שכרו". כלומר, ברור שמקבל רק את שכר העבודה ולא את הפיצוי. חזר רב ושאל את רבי: הלוא שנינו "השוכר את הפועל להביא כרוב

יום שלישי ט"ו סיון ה'תשע"ט אומן קונה בשבח הכלי?

ונשכרו אחר שנעשו - משלם לו דמי שדה תבא ומגדל, שאין האמן קונה שבח הכלי.

הלכות שכירות פרק י, הלכה ד: נתן לחרש... עצים לעשות מהן שדה תבא ומגדל, ועשה מהן שדה תבא ומגדל

ראשונים נקטו כך יש להסתפק בהלכה זו, ואין לחייב את האומן בתשלום דמי הכלי כי 'המוציא מחבירו עליו הראיה'. והלכה זו נוגעת גם בטבילת כלים:

ישראל שנתן מתכת לאומן גוי לעשות לו ממנה כלי, לדעת הריצב"א (בטור יו"ד סי' קכ, וראה ש"ך שם סק"א) 'אומן קונה בשבח כלי' ולכן כשהחזיר הכלי לבעליו הרי זה כאילו היהודי קנה את חלקו של הגוי וצריך טבילה כדין קונה כלי מן הגוי. אך לדעת הרמב"ם והרי"ף ש'אין אומן קונה בשבח כלי' - אין צריך טבילה. וגם ב'שולחן ערוך' (יו"ד שם ס"י) נפסק שאין צריך טבילה.

והרמ"א הביא את דעת הריצב"א שצריך טבילה, וכתב כי כיון שנחלקו הפוסקים בדבר "יש לטובלו בלא ברכה". וכן דעת הש"ך (שם) "להחמיר באיסור דאורייתא" ולהצריך טבילה אך ללא ברכה.

מחלוקת היא בגמרא (בבא קמא צח, א): לדעת רב אסי אומן קונה בשבח הכלי, היינו אומן שקיבל חומר לעשות ממנו כלי - השבח שנעשה על ידו שייך לו עד שיקבל את שכרו מהבעלים, והתשלום אינו עבור עבודתו אלא כעין 'קניית השבח' מידו (ראה רש"י קדושין מח, ב. ד"ה והכא). ולפי זה, אומן שקיבל עצים ועשה מהם כלי ואחר כך שברו - פטור מלשלם את דמי הכלי, שהרי את שלו שבר, ומשלם רק את דמי העצים.

אך לדעת רבא השבח שייך לבעלים, ואם האומן שבר את הכלי משלם את דמי הכלי (ומקבל את שכר עבודתו).

ופסק הרמב"ם כרבא, וכן דעת הרי"ף (בבא קמא שם). וכן נפסק ב'שולחן ערוך' (חור"ם סי' שו ס"ב).

אך הש"ך (שם סק"ג) הביא ראשונים (בעל ההלכות גדולות, ר"ת שפסקו כרב אסי שאומן קונה בשבח הכלי, וכיון שכמה

האם חיובי השואל חלים משעת שאלה? יום רביעי ט"ז סיון ה'תשע"ט

האונס ולכן השואל פרה "וטבחה בשבת דרך גנבה, פטור", כי חייב באונסים רק משעת הטביחה וכששחט את הפרה בשבת חייב מיתה, וכיון שחיוב מיתה וחייב ממון באים כאחד, פטור מהממון משום 'קם ליה בדרכה מיניה' (מה שאין כן לדעה שהחיוב חל משעת שאלה - גם אם השוחט בשבת חייב לשלם, ואין אומרים 'קם ליה בדרכה מיניה' כי החיוב לשלם חל קודם לכן ולא בא יחד עם חיוב מיתה)!

וב'שיטה מקובצת' (שם ד"ה ועוד הביא) מבאר:

לדעת הרמב"ם השואל אכן מתחייב באונסים משעת השאלה, ונכסים שיש להם אחריות משתעבדים לבעל הפרה, ואם מת השואל משלמים היורשים את דמי הפרה שמתה מנכסים אלו, אבל כאשר הפרה לא מתה מחמת אונס אלא השואל שחט אותה כדי לקחת אותה לעצמו ("דרך גנבה"), החיוב חל עליו משעת הטביחה, כי בטביחה דרך גניבה נגמרה השאילה ונולד חיוב של גניבה שהחלה בעת השחיטה. ולכן אם טבח את הפרה בשבת פטור מתשלום כי חיוב המיתה וחייב הממון באים כאחד ו'קם ליה בדרכה מיניה'.

הלכות שאלה ופקדון פרק א, הלכה ה: הניח להן אביהם פרה שאולה ומתה, אינן חייבין פאנסייה... ואם הניח להן אביהם נכסים, ומתה... משלמין את דמיה מנכסיו.

מבואר בגמרא (כתובות לד, ב): בנים שאביהם הוריש להם פרה שאולה ומתה לפני שנגמר זמן שאילתה - אין הבנים חייבים לשלם (אף ששואל חייב באונסים) כי לא התחייבו בחיובי השואל. ואם הוריש להם אביהם נכסים שהשתעבדו לחוב - לדעה אחת, חייבים לשלם כי השואל מתחייב באונסים משענת שאלה, ונמצא שכאשר אביהם שאל את הפרה התחייב לשלם אם תמות הפרה ונשתעבדו נכסיו לכך. ואף שהפרה מתה לאחר שמת השואל - בעל הפרה גובה מהנכסים שהשתעבדו לו בשעת השאלה. וזה לא כדעת רב פפא שהשואל אינו חייב באונסים משעת השאלה אלא משענת האונס. ופסק הרמב"ם כדעה זו שחייב משעה ששאל ונשתעבדו אז הנכסים, ולכן היתומים משלמים מנכסים אלו. והקשה ה'מגיד משנה':

כאן פסק הרמב"ם שהשואל חייב באונסין משענת שאלה, ואילו בהלכות גניבה (פ"ג ה"ה) פסק שמתחייב רק משענת

יום חמישי י"ז סיון ה'תשע"ט האם מותר לשכוח?

מאידך, בדינים אחרים מצינו ששכחה נחשבת כאונס, כגון מי שהחסיר תפילה בשוגג שיכול להשלים אותה בזמן התפילה הבאה, אך לא אם היה מזיד. ואם שכח להתפלל יכול להשלים משום ששכחה נחשבת כאונס.

וכיוצא בזה: מי שנאנס ולא עשה עירובי תבשילין יכול לסמוך על העירוב שמערב גדול העיר עבור כל תושבי העיר, אך אם פשע ולא עירב אינו יוצא ידי חובתו בעירוב זה, ואם שכח לערב נחשב כאנוס ויכול לצאת בו.

ואם כן, למה לגבי שומר, השכחה נחשבת כפשיעה? וביארו אחרונים כי אף שבדרך כלל אין השכחה נחשבת כפשיעה, שומר המקבל פיקדון מתחייב לעשות מאמץ מיוחד

הלכות שאלה ופיקדון פרק ד, הלכה ז: אָמַר לו הַשּׁוֹמֵר: 'אֲנִי יוֹדֵעַ הַיּוֹף הַנִּחְתִּי פִּקְדוֹן זֶה' או 'בְּאִיזוֹ מָקוֹם קִבַּרְתִּי הַכֶּסֶּפִּים, הִנֵּנִי לִי עַד שְׁאֵבְכֶם וְאֶמְצֵא, וְאֶחְזֹר לָךְ' - הָרִי זֶה הַזֶּשֶׁ, וְחֵיב לְשַׁלֵּם מִיָּד.

מעשה באדם שנסע לעיר אחרת והתבקש להעביר עמו חבילה, אך כשהגיע למחוז חפצו שכח להוציאה מתא המטען והיא אבדה. האם השכחה נחשבת כפשיעה או שאין זו פשיעה והוא פטור כדין שומר חנם?

בהלכה זו מבואר שאם השומר טוען שאינו זוכר היכן הניח את הפיקדון "הרי זה פושע וחייב לשלם", ומבואר מכך ששכחה נחשבת כפשיעה.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פא

שלא לבוא לידי שכחה. ומאחר ולא עשה כן, נחשבת השכחה לגביו כפשיעה.

ויש שביארו, כי דוקא שכחת מקום הנחת החפץ נחשבת פשיעה כי היה יכול מלכתחילה לנקוט באמצעים שונים למנוע אותה, כגון להניחו במקום שמניח את חפציו האישיים

או לרשום במקום זמין היכן הניחו, ואם לא עשה כן הרי זו פשיעה (ראה אוצר מפרשי התלמוד ב"מ לה, א – ע"י תקמ). ולפי זה, כאשר זוכר את מקום הנחת החפץ אלא ששכח אחר כך לקחתו, הרי זה כאונס ופטור (ראה פתחי חושן שאלה ופיקדון פ"ג, הערה ד).

יום שישי י"ח סיון ה'תשע"ט

מכירת חמץ של אדם אחר

מיהודי בכל צורה שהיא, והנמנע מלקיים מצות השבת אבדה, אף שביטל מצות-עשה, אינו מתחייב לשלם לבעלים.

ולמה אין השומר חייב למכור את החמץ מצד דיני השמירה?

מבאר אדמו"ר הזקן: "לפי שלא קיבל עליו אלא לשמור את החמץ שיהיה שמור לבעליו. אבל לא קיבל עליו למכור בערב פסח שאין זו בכלל שמירה, שהרי במכירה זו מוציאו מרשות בעליו".

ויש המיישבים את דברי ה'מגן אברהם': לדעתו, חובת השמירה כוללת את כל הנדרש לעשות כדי למנוע נזק מהפיקדון כולל מכירתו, ומה שאמרו 'מפני שהוא כמשיב אבדה' אינו טעם מדוע חייב למכור אלא שיכול למכור, כי לכאורה אין יוכל למכור חפץ של חברו ללא ידיעתו, אלא שכדי למנוע ממנו נזק רשאי למכור את ממנו, ומאחר ויכול לעשות כן, חייב לעשות זאת מכוח חיובי השמירה (ראה שו"ת חת"ס ארי"ח סי' קה. חזון יחזקאל פסחים יג, א).

הלכות שאלה ופקדון פרק ז, הלכה ג: המפקיד חמץ אצל חברו, והגיע הפסח - הרי זה לא ינע בו, עד שיעשה חמשת מיום ארבעה עשר; יוצא ומוכרו בשוק לשעתו, משום השב אבדה.

מכירת החמץ נעשית לטובתו של המפקיד, כי אם לא יימכר קודם זמן האיסור ויישאר בבעלותו, הרי מלבד זאת שיעבור על איסור תורה של 'בל יראה ובל ימצא', יגרם לו נזק ממוני, כי החמץ יאסר בהנאה כדין חמצו של ישראל שעבר עליו הפסח.

וכתב ה'מגן אברהם' (סי' תמג סק"ה) שאם השומר התרשל ולא מכר את החמץ, חייב לשלם את שווי, כי מאחר והיה עליו למכור ולא מכר, פשע בשמירתו.

אך ה'חק יעקב' (שם סק"ז) ואדמו"ר הזקן (שם ס"ח וק"א סק"ב) חולקים על כך, שהרי בלשון הרמב"ם (שהוא לשון הגמרא) מבואר שחייב המכירה הוא מדין השבת אבדה, היינו שאין זה מחיובי השמירה אלא מצד השבת אבדה הכוללת מניעת נזק

השבת העבוט - מצוה שמתן שכרה בצידה שבת קודש י"ט סיון ה'תשע"ט

התוספות גם על מצות השבת העבוט כופים, שהרי מלבד ה'עשה' יש בה גם 'לאו' כמו שכתב הרמב"ם כאן "עבר ולא השיב... עובר בלא-תעשה". אבל הרשב"א (מקור הדין שהביא הרמ"א) סובר שגם בצדקה וגם בהשבת העבוט אין כופים. ומסיק ה'קצות' שכיון שנפסקה הלכה שכופים על הצדקה (י"ד סי' רמ"ח ס"א), כופים גם על השבת העבוט. וה'משנה למלך' (הל' עבדים פ"ג ה"ג) סובר שאף אם בצדקה כופים משום ה'לאו' שבה (כדברי התוספות) - בהשבת העבוט אין כופים, כי ה'לאו' בהשבת העבוט ניתן ל'עשה' (לעיל ה"ד).

וה'חתם סופר' (שו"ת, חו"מ סי' קעז) מבאר:

בצדקה כופים משום ה'לאו' שבה גם כדי למנוע מחסורם של עניים וכדי שיהיה להם ממה לחיות, מה-שאין-כן השבת העבוט לבעליו העני, אף שזקוק הוא לו - לא על המלוה לספק צרכיו כ-אם על הציבור, ועליו המצוה רק להשיב העבוט, וזו מצוה שמתן שכרה בצידה ואין כופים אותה.

הלכות מלוה ולוה פרק ג, הלכה ה: אם איש עני הוא, ומשקנו דבר שהוא צריך לו - הרי זה מצוה להחזיר לו העבוט בעת שהוא צריך לו... שנאמר: "השב תשיב לו את העבוט".

וכתב הרמ"א (חו"מ סי' צז ס"ז, משו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סי' פח): מצות השבת העבוט היא מצות-עשה שמתן שכרה כתוב בצידה, שנאמר 'ולך תהיה צדקה לפני ה' אלקיך', "ולכן אין בית דין של מטה מחוייבין לכופ עליה", כדין מצות-עשה שמתן שכרה בצידה (כמבואר בחולין קי, ב).

והנה, נאמר בגמרא (בבא בתרא ח, ב) שכופים עשיר לתת צדקה. והקשו התוספות (שם ד"ה אכפיה): הרי אין כופים על מצוה שמתן שכרה בצידה, ומצות צדקה שכרה מפורש כנאמר (דברים טו) "כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך"? ותירצו: מלבד מצות-עשה שבצדקה יש בה גם מצות לא-תעשה ('לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ את ירך'), והכפייה היא מצד הלאו.

ולפי זה כתב ה'קצות החושן' (חו"מ שם סק"ט) שלדעת

המשך ביאור למס' בכורות ליום שני עמ' א

6 שליחותי ולקראו 'עשירי' רק לעשירי, וכיון שלא עשה השליח כרצון הבעלים, לא חלה עליהם קדושה כלל, ויכול הבעלים לשוחטם ולאכולם מיד.

7

8

הדרן עלך מעשר בהמה וסליקא לה מסכת בכורות

1 שטעה, כיון שעשה כן לקיים את שליחות הבעלים, ובאופן זה
2 אָמַר השליח לבעלים, לְהִכִּי אֶמְדֶּתִּיךָ - כך שיערתי שרצונך
3 לתרום. אבל הָבָא לגבי מעשר בהמה, קריאת שם 'עשירי' לטלה
4 אחר, מְעוּתָא הִיא, ובאופן זה אָמַר הבעלים לשליח, לֹא אֵיבָעִי
5 לְךָ לְמִימָעִי - לא היה לך לטעות, אלא היה לך לעשות את

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ג י"ט סיון תשע"ט

יום ראשון י"ג סיון ה'תשע"ט

הלכות שכירות

פרק רביעי

(1) יבאר דין שוכר בהמה ללכת בדרך מסויימת או להוליך משוי מסויים ועבר והלך או הוליך בדרך אחרת, ודין שוכר בהמה מה מותר לו להניח עליה.

1 א. השוכר את החמור² להוליכה בְּהָרָה³, והוליכה
2 בבקעה: אם החליקה⁴ - פטור⁵, אף על פי שעבר על
3 דעת הבעלים⁶; ואם הוחמה⁷ - חייב⁸. שְׂכָרָה
4 להוליכה בבקעה, והוליכה בְּהָרָה: אם החליקה -
5 חייב, שֶׁהַחֲלִיקוּת יִתֵּר בְּהָרָה מִן הַבִּקְעָה; ואם הוחמה
6 - פטור, שֶׁהַחֲמִימוֹת בַּבִּקְעָה יִתֵּר מִן הָהָר, מִפְּנֵי
7 הָרוּחַ שֶׁמְנַשֶּׁבֶת בְּרֹאשׁ הָהָרִים. ואם הוחמה מִחֲמַת
8 הַמַּעֲלָה⁹ - חייב¹⁰. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּהָּ. וְכֵן הַשּׁוֹכֵר אֶת
9 הַפָּרָה¹⁰ לְחֹרֶשׁ בְּהָרָה, וְחֹרֶשׁ בַּבִּקְעָה, וְנֹשֵׁבֵי הַקֶּנֶן,
10 וְהוּא הַכֶּלִי¹¹ שְׁחֹרֵשׁ בוֹ - הָרִי הַשּׁוֹכֵר פֶּטוּר¹², וְדִין
11 בַּעַל הַפָּרָה עִם הָאֲמִנִּין שְׁחֹרְשׁוּ¹³. וְכֵן אִם לֹא שָׁנָה
12 עַל דַּעַת הַבְּעָלִים, וְנֹשֵׁבֵי הַקֶּנֶן - דִּין בַּעַל הַפָּרָה
13 עִם הָאֲמִנִּין¹⁴. שְׂכָרָה לְחֹרֶשׁ בַּבִּקְעָה, וְחֹרֶשׁ בְּהָרָה,
14 וְנֹשֵׁבֵי הַקֶּנֶן - הַשּׁוֹכֵר חַיִּב¹⁵, וְדִינוֹ שֶׁל שּׁוֹכֵר עִם
15 הָאֲמִנִּים¹⁶.

(2) משנה בבא מציעא עח. (3) על תנאי שיוליכה דרך ההר.
(4) מעדה. (5) שמעידת החמור בבקעה מעוטה מבהר,
נמצא שמעידתה אינה תוצאה מהשינוי. (6) שהשכירה
לדרך הרים. כחכמים במשנה שם ולא כרבי מאיר (בגמרא
שם) האומר: כל המעביר על דעת בעל הבית נקרא גולן.
כלומר, כל עבירה על תנאי כגולן שחייב אפילו באונסים.
(7) שמשב הרוח בבקעה חלש מבהר, נמצא שהשינוי גרם
לריבוי החמימות (שם). (8) שהתאמצה בעלייתה להר.
(9) שהשינוי גרם לה חמימות יתירה. (10) עם כלי החרישה.
(11) קנה המחרישה. (12) כי המכשולים בבקעה מעוטים
מאשר בהר שמצויים בו סלעים, נמצא ששכירת הקנן אינה
תוצאה מהשינוי (שם פ.). (13) כלומר, תביעת בעל הבית
מופנית כלפיהם, שבסיבתם נשכר הקנן, ואם אין להם
לשלם מפסיד בעל הפרה. (14) משמינו, שהאומנים
חייבים לשלם לבעל הפרה, אף על פי שהשוכר לא שינה,
ואפילו אם שכרו לחרוש בהר שיש בו סלעים ונתקלה בהם
המחרישה ונשברה, מפני שבעל הפרה יכול לטעון לאומנים
מחוייבים אתם להישמר ממגיעה בסלעים. (15) שהרי פשע
במה ששינה מחרישת בקעה הקלה לחרישת הר הקשה.
(16) כלומר, והם חייבים להחזיר לו מה ששילם למשכיר,
שהרי הם חייבים גם בחרישת הר כמו שביארנו למעלה
(מגיד משנה).

16 ב. ומהו דין האמנין ששכרו בעת חרישה?

שְׂמִשְׁלֵמִין. מִי מְשַׁלֵּם¹⁷? זֶה הָאוֹחֵז אֶת הַכֶּלִי בַּעַת
17 הַחֲרִישָׁה¹⁸. וְאִם הֵיכָה הַשָּׂדֶה מַעֲלֹת מַעֲלֹת -
18 שְׁנֵיהֶם חַיִּבִּים בְּדָמֵי הַקֶּנֶן: הַמְנַהֵּיג אוֹתָהּ בַּמִּלְמָד¹⁹
19 וְהָאוֹחֵז אֶת הַכֶּלִי²⁰.

(17) החרישה נעשית בשניים - אחד המנהיג את הבהמה
ומכוון את פסיעותיה והשני אווז במחרישה ומכוון את
עומק החרישה. ושואל רבינו: מי משניהם משלם? כלומר,
למי אנו מייחסים את שכירת הקנן, אם למנהיג, שאפשר
שלא כיוון יפה את צעדי הפרה ועיקם בזה את השורה של
המענה וגרם שהקנן נתקל באבן ונשבר, או לזה האווז
במחרישה, שאנו אומרים שבמה שהעמיק את הקנן יותר
מן הדרוש, גרם לשבירתו. (18) כלומר, יותר יש לייחס
שבירת הקנן להאווז במחרישה שאילו לא העמיק יותר מן
הדרוש לא היה נשבר על ידי עיוות התלם. (19) מקל
שבאמצעותו מכוונים את הפרה החורשת. (20) במקרה זה
יש לייחס שבירת הקנן למנהיג ולהאווז במחרישה במידה
שווה, שבמקום שיש מעלות שהמכשולים מרובים, גם
בעיוות השורה על ידי המנהיג לבד עלול הקנן להישבר
והדבר בספק מי גרם לשבירתה, ולכן שניהם חייבים (רש"י
שם).

ג. שְׂכָרָה לְדוֹשׁ בַּקֶּטְנִית²¹, וְדֹשׁ בַּתְּבוּאָה, וְהַחֲלִיקָה
21 - פטור. בַּתְּבוּאָה, וְדֹשׁ בַּקֶּטְנִית - חייב, שֶׁהַקֶּטְנִית
22 מִחֲלֶקֶת²². מַעֲשָׂה²³ בְּאֶחָד, שֶׁהַשְּׂפִיר חֲמוֹר לְחִבְרוֹ,
23 וְאָמַר לוֹ: לֹא תִלָּךְ בוֹ בְּדֶרֶךְ נְהַר פְּקוּד, שֶׁהַמִּים
24 מְצִוִּין שָׁם, אֲלֹא בְּדֶרֶךְ נָרֶשׁ, שְׁאִין בָּהּ מִים. הִלָּךְ
25 בְּדֶרֶךְ נְהַר פְּקוּד, וַיִּמָּת הַחֲמוֹר, וְלֹא הָיוּ שָׁם עֲדִים
26 שְׁמַעֲיָדִים בָּאֵי זֶה דֶּרֶךְ הִלָּךְ, אֲלֹא הוּא מַעֲצָמוֹ אָמַר:
27 בְּנֶהר פְּקוּד הִלָּכְתִּי, וְלֹא הָיוּ שָׁם מִים, וּמִחֲמַת עֲצָמוֹ
28 מָת. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: הוּאֵיל וַיֵּשׁ עֲדִים²⁴ שֶׁהַמִּים
29 בְּנֶהר פְּקוּד מְצִוִּין - חייב לְשַׁלֵּם, שֶׁהָרִי שָׁנָה עַל
30 דַּעַת הַבְּעָלִים²⁵, וְאִין אוֹמְרִים מָה לִּי לְשַׁקֵּר²⁶
31 בְּמָקוֹם עֲדִים.
32

(21) משנה שם. (22) מפני שהן חלקות לא מחוספסות
- המעידה מצוייה בשעת דישתן יותר מבדישה בתבואה,
ולכן מקטנית לתבואה פטור שהרי לא השינוי גרם
למעידתה, ומתבואה לקטנית חייב, שגרם בזה למעידתה.
(23) שם פא: עובדא לפני אביי ורבא. (24) כלומר, ברור
לנו, כאילו היו עדים מעידים על זה לפנינו, שהיו שם מים
שחזקת נהר פקוד שהמים מצויים בו תמיד. (25) שינוי
שגרם למיתתה. (26) כלומר, אינו נאמן במיגו שאם רצה
לשקר היה אומר שהלך בדרך נרש, - שהרי אין עדים
המעידים שהלך בדרך פקוד - והיה פטור, ומעתה יש
להאמין לטענתו שלא היו מים בנהר פקוד. במקום עדים -
אין מקום להאמינו אפילו בסיוע המיגו, שהרי עדים
מכחישים מה שהוא אומר.

באותו מקום ולכן קבע משקל נמוך מהנהוג והשוכר שהוסיף - פשע, אבל אם הצעת השכירות למשקל ידוע באה מצד השוכר, אף על פי שאסור לו להוסיף מבלי שיקבל רשות מהמשכיר - אם הוסיף פטור. (38) שאין לייחס לתוספת כזו סיבה למותה. (39) שהרי שכרו לפי המשא ולכן משלם שכר התוספת. (40) שיעור התוספת המחייב הוא אחד משלושים של המשא המקובל באותו מקום - למדנו ממה שאמרו במשנה שם: "להביא לתך חטים וכו' פטור ואם מוסיף על משאו חייב. וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב? סומכוס אומר משום רבי מאיר וכו' שלושה קבין לחמור". כלומר, אם שכר בהמה במקום שהמנהג הוא שמטעינין עליה לתך - משקל תשעים קב - הוסיף עליה שלושה קבין, היינו, חלק משלושים ממידת הטעינה הנהוגה חייב, והוא הדין לכל המקומות, תוספת של אחד משלושים מן הנהוג - מחייבת. (41) ברייתא שם.

ז. הפתף. ⁴² שהוסיף ⁴³ על משאו קב אחד, ⁴⁴ והזק ⁴⁵ במשאו זה - חייב בנזקיו. שאף על פי שהוא ⁴⁶ בן דעת והרי הוא מרגיש בכבוד המשא ⁴⁷ - יצלה על לבו, שמה מחמת חליו הוא זה הפכד. ⁴⁸

(42) סבל. (43) השוכר בלי ידיעת הסבל. (44) משא האדם הממוצע הוא שלושים קב והוסיף אחד משלושים (רש"י שם דיבור המתחיל קב). (45) הסבל. (46) והיה לו להבין שהוסיף עליו משא ולפרוק המשא מעליו מייד, ואם לא פרק והזק - הוא בעצמו גרם לכך. (47) לא עלתה על דעתו לייחס הכובד לתוספת משא אלא ייחסו לחולשה זמנית שתקפתו. וסבור, שאחר שינוח מעט, יחזור לאיתנו, ולפיכך לא פרק המשא ואם כן גרם השוכר את הנזק (שם כרב אשי).

ח. השוכר את החמור ⁴⁸ לרכב עליה - יש לו להניח עליה כסותו ⁴⁹ ולגינו ⁵⁰ ומזונותיו של אותו הדרך ⁵¹, לפי שאין דרך ⁵² השוכר לחזר בקל מלון ⁵³ ומלון לקנות מזונות; יתר על זה - הרי מעפב עליו בעל החמור. וכן יש לבעל החמור להניח עליה שעורים ותבן מזונות ⁵⁴ של אותו היום; יתר על זה - השוכר מעפב, מפני שאפשר לו לקנות בקל מלון ומלון ⁵⁵. לפיכך, אם אין שם מאין יקנה ⁵⁶ - מניח עליו מזונותיו ומזונות בהמתו של כל אותה הדרך ⁵⁷. וכל אלו הדברים - בשוכר סתם, ובמקום שאין מנהג ידוע; אבל במקום שיש מנהג - הכל לפי המנהג ⁵⁸.

(48) שם עט: (49) בגדים שיצטרך להם כשיגיע למחוז חפצו להחליף בגדי הדרך (שיטה מקובצת שם בשם הריטב"א). (50) כד המים. (51) עד שיגיע למחוז חפצו. (52) אינו רגיל בכך. (53) שהוא פוגש בדרכו. (54) בדפוס רומא (ר"מ): ומזונות. (55) שהחמור דרכו לחזר אחר מזונותיו ומזון החמור בכל מקום שהם חונים ללינת לילה. (56) שאין עוברים במקום יישוב. (57) שם. (58) כמו שאמרו בעניין שכירות פועלים (שם פג): "הכל כמנהג המדינה" (מגיד משנה).

ד. השוכר את הבהמה ²⁷ להביא עליה מאתים לטריין ²⁸ של חטים, והביא מאתים לטריין של שעורים, ומתה - חייב; מפני שהנפח קשה למשוי, והשעורין יש להן נפח ²⁹. וכן אם שברה להביא תבואה, והביא במשקלה תבן ³⁰. אבל אם שברה להביא עליה שעורים, והביא במשקלן חטים, ומתה - פטור ³¹. וכן כל פיוצא בזה.

(27) שם פ. (28) ליטרה; יחידת משקל, ושיעורה כתב רבינו בפרק ג מהלכות חובל ומזיק הלכה ה. (29) שהשעורים משקלם פחות ממשקל החטים וכשהוא משווה משקל השעורים למשקל החטים, הרי הוא מוסיף במידת השעורים ומרבה בנפח, ולפיכך, יש לייחס מיתתה לתוספת הנפח המכבידה על הבהמה במשאה (שם כרבא). (30) שנפחה גדול משל תבואה - חייב. (31) שהרי לא שינה לרעה. ראה לקמן הלכה ו דין שיעור התוספת.

ה. שוכר את הבהמה ³² לרכב עליה איש - לא ירכיב עליה אשה ³³. שברה לרכב עליה אשה - מרכיב עליה איש. ומרכיב עליה כל אשה, בין קטנה בין גדולה, ואפלו מעברת שהיא מניקה ³⁴.

(32) שם עט: (33) שאינה שולטת בבהמה כאיש ולא תוכל לשמור עליה ממכשול (ראה חסדי דוד על התוספתא בבא מציעא פרק ז). (34) כלומר, עם היונק המוסיף משא (מגיד משנה).

ו. השוכר את הבהמה לשאת עליה משקל ידוע ³⁵, והוסיף על משאו: אם הוסיף חלק משלשים ³⁶ על השעור שפסק עמו, ומתה - חייב ³⁷; פחות מכאן - פטור ³⁸, אבל נותן הוא שוכר התוספת ³⁹. שוכר סתם - אינו נושא אלא במשקל הידוע במדינה לאותה בהמה; ואם הוסיף חלק משלשים, כגון שדרפה לשאת שלשים וטען עליה אחד ושלשים, ומתה או נשברה - חייב ⁴⁰. וכן ספינה ⁴¹ שהוסיף בה אחד משלשים על משאה, וטבעה - חייב לשלם דמיה.

(35) כפי מה שהוסכם ביניהם. (36) כגון ששכרה להטעינה שלושים סאה והטעין שלושים ואחד. (37) דברי רבינו ניתנים להתפרש שדעתו שכל שהוסיף במשאה יותר מכפי מה שהוסכם, אף על פי שמנהג המקום להטעינה משא כבד מזה - חייב, שהרי הדגים חייב תוספת המשא בשכרו למשקל ידוע, ומשמע, שאף שהבהמה עומדת היא להישכר למשא שהטעינה אם היה מוסיף שכר, מכל מקום, אם הוסיף על מה שהוסכם - חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א (הובאו במגיד משנה כאן) חולקים על רבינו ודעתם שמכיוון שהבהמה עומדת להישכר גם למשא כזו, הרי אין לייחס מיתתה לתוצאה מתוספת המשא ולפיכך, אין לחייבו אלא בתוספת שכר בלבד. והבית יוסף בסימן שח מבאר, שהמדובר כאן, כשהמשכיר קבע את משקל המשא ואמר לשוכר אני משכירה לך למשא כזו, ואנו אומרים שהמשכיר יודע שבהמתו חלשה ואינה ראויה לטעינת משא כפי הנהוג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) יבאר דין שוכר בהמה או ספינה ואירע בהן אונס אם חייב המשכיר להעמיד לו בהמה או ספינה אחרת, ודין משכיר בית לזמן קצוב ורצה השוכר להשכירו לאחר, ודין בית זה או בית כזה אני משכיר לך ודין משכיר בית סתם או עלייה סתם.

1 א. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַבְּהֵמָה², וְחֻלְתָּהּ³ או נִשְׁתַּטֵּית או
2 נִלְקְחָה לְעִבּוּדַת הַמֶּלֶךְ, אִף עַל פִּי שְׂאִין סוּפָה
3 לְחִזּוֹר⁴, אִם נִלְקְחָה דֶּרֶךְ הַלִּיכָה⁵ - הָרִי מַשְׁפִּיר
4 אוֹמֵר לְשׁוֹכֵר: הָרִי שְׁלֹךְ לְפָנֶיךָ⁶, וְחֵיב לָתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ
5 מִשְׁלָם⁷. בְּמָה דְּבָרִים אֲמורִים⁸? בְּשִׁשְׁכָּרָה לְשֵׁאת
6 עָלֶיהָ מִשׁוֹי שְׂאֵפֶשֶׁר לְהַשְׁלִיכוֹ בְּלֹא הַקְפָּדָה⁹; אֲבָל
7 אִם שְׂכָרָה לְרֶכֶב עָלֶיהָ או לְשֵׁאת עָלֶיהָ כָּלִי זְכוּכִית
8 וְכִיּוּצָא בָּהֶן - חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר¹⁰, אִם
9 שְׂכָר מִמֶּנּוּ חֲמוֹר¹¹; וְאִם לֹא הַעֲמִיד - יִחְזִיר
10 הַשְּׂכָר¹², וְיִחַשֵּׁב עִמּוֹ עַל שְׂכָר בְּמָה שֶׁהָלַךְ בָּהּ¹³.

(2) משנה, בבא-מציעא עח. וגמרא שם: (3) בברקית, שעלה תבולת בעיניה הגורם עוורון, או שתקף אותה עש האוכלת רגליה (גמרא שם). ועדיין ראויה היא למלאכה ('טור' סימן שי). (4) שם, כשמואל. (5) כלומר, לא יצא הצו מן המלך אלא להתירים הבהמות שהם נמצאים בדרכים (שם, וכפירוש רבינו חננאל, מגיד-משנה). (6) כלומר, גורלך גרם שפגעו בה מקרים אלו בזמן שהיא שכורה אצלך, והרי היא לפניך כמו שהיא. המדובר, כשהבהמה ראויה עדיין למלאכתה למרות מחלתה, אלא שהמחלה גורמת טירחה יתירה וגם עיכוב בדרך, אין לראות בהטרדה זו שינוי חמור בתנאי השכירות עד כדי שיהא לחייב את המשכיר להעמיד חמור אחר כדין מתה או נשברה, המבואר להלן בה"ב. וכן בנלקחה לעבודת המלך אע"פ שאין סופה לחזור, ואין ביכולת השוכר להשתמש בה כפי תנאי השכירות - כיון שבדרך הליכה נלקחה, אומר המשכיר: הרי שלך לפניך, משום שנמצאה הבהמה בדרכים בזמן שהיתה שכורה אצלך, אתה גרמת לה שתלקח, ואילו היתה נמצאת ברשותי לא היתה נלקחת, שהרי לא יצא צו החרמה על הבהמות הנמצאות בבתיים, נמצא שבסיבתך חל העיכוב למלא תנאי השכירות, ואין מוטל עלי להעמיד לך חמור אחר. ומזה יוצא, שאם צו החרמה הוא כללי - חייב להעמיד לו חמור אחר (מגיד-משנה). (7) בשלימות כפי המחיר שהוסכם בחווה השכירות כשהיתה בבריאותה, ואין מחשבים בחלתה ההפרש שיש במחיר שכירת בהמה בריאה לבין חולה או שוטה, וכן בנלקחה לעבודת המלך אין מנכים מדמי השכירות בעד הדרך שלא הלך בה, אלא השוכר נושא בכל ההפסד, מפני שמזלו גרם למקרים אלו בזמן שהיא שכורה לו (תוספתא שם פ"ז. ראה מגיד-משנה). (8) שבחלתה או נשתטית - אומר המשכיר הרי שלך לפניך (מגיד-משנה - וראה להלן הערה ט). (9) מבלי לדקדק על מקום נפילת המשא, היינו שהמשא אינו מחומר שביר, ואפשר להשליכו בכל מקום ולא ינזק, ואם כן עדיין ראויה הבהמה למלאכה שנשכרה לה, שהרי גם אם תיפול - מחמת שטותה או חוליה - באחת מן הפחתים לא יוזק המשא

שעליה. (10) ואין המשכיר יכול לומר הרי שלך לפניך, שיש לראות במקרים אלו שינוי בתנאי השכירות, שהרי הבהמה אינה ראויה למלא תנאי השכירות, משום שעלולה היא להזיק לרוכב או לכלי הזכוכית, אם תיפול באחת הפחתים מחמת שטותה או חוליה. ומבאר המגיד-משנה שאין דין זה - המחלק בין שכרו למשא סתם, ובין למשא כלי זכוכית - אלא בחלתה או נשטית. אבל בנלקחה, גם בשכרה לרכיבה או לכלי זכוכית, אומר המשכיר: הרי שלך לפניך, שהרי הדין שבנלקחה לעבודת המלך - אומר לו הרי שלך לפניך, מבוסס (כמו שביארנו למעלה הערה ה) על טענת המשכיר, שבסיבת השוכר נגרם לבהמה שתלקח, וטענה זו כוחה יפה גם בשכרה לרכיבה או למשא כלי זכוכית (שם עט). בשם רבי שמעון בן אלעזר: השוכר את החמור לרכיב עליה והבריקה (חלתה בעיניה או ברגליה. ראה שם עח:) או שנשתטתה - חייב להעמיד לו חמור אחר וכו'. אמר רב פפא, וכלי זכוכית - כלרכוב דמי" פירוש, דין משא כלי זכוכית כדין רכיבה). (11) ובדפוסים ונוצא נוסף: "או בהמה אחרת כאותה ששכר" כלומר, המשכיר חייב להעמיד כמין הבהמה שהשכיר לו, כגון אם השכיר חמור - לא יעמיד לו סוס (בתוספתא בבא-מציעא בפרק ז, ה"ה: המשכיר בהמה לחבירו, לא ישנה (המשכיר) לו את הבהמה. השכיר לו חמור - לא יושבנו על הפרד וכו'). (12) אפילו הקדים לו השוכר שכרו, והוא בחזקת המשכיר. (13) כלומר, זה שאמרו חייב להעמיד חמור אחר - הכוונה שאם המשכיר רוצה בכל השכר כפי שהוסכם בעסקת השכירות - יעמיד לו חמור אחר, ואינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך, אבל אם אין ברצונו להמשיך בעסקת השכירות, הרשות בידו (מגיד-משנה) ומחזיר לשוכר השכר שקיבל בעד שארית הדרך שלא הלכה הבהמה, ומעכב בידו השכר בעד הדרך שכבר הלך בה, שהרי נהנה השוכר במה שהגיע עד כאן, ובידו לשכור בהמה אחרת להמשיך בדרכו (ראה גמרא עט. וב'תוספות' בד"ה אילו).

11 ב. מִתָּה הַבְּהֵמָה או נִשְׁבְּרָה¹⁴, בֵּין שִׁשְׁכָּרָה לְשֵׁאת¹⁵
12 בֵּין שִׁשְׁכָּרָה לְרֶכֶב, אִם אָמַר לוֹ: חֲמוֹר סִתְּמָה¹⁶ אֲנִי
13 מַשְׁפִּיר לָךְ - חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר¹⁷ מִכָּל
14 מְקוֹם¹⁸; וְאִם לֹא הַעֲמִיד - יֵשׁ לְשׁוֹכֵר לְמַכּוֹר
15 הַבְּהֵמָה¹⁹, וְלִקַּח בָּהּ בְּהֵמָה אַחֶרֶת, או שׁוֹכֵר²⁰ בְּהֵמָה
16 בְּדָמֶיהָ, אִם אֵין בְּדָמֶיהָ לְקַח²¹, עַד שִׁיגִיעַ לְמָקוֹם
17 שְׁפֶסֶק בּוֹ²². אָמַר לוֹ: חֲמוֹר זֶה²³ אֲנִי מַשְׁפִּיר לָךְ,
18 אִם שְׂכָרָה לְרֶכֶב עָלֶיהָ או לְכָלִי זְכוּכִית, וּמִתָּה בִּחְצֵי
19 הַדֶּרֶךְ: אִם יֵשׁ בְּדָמֶיהָ לְקַח בְּהֵמָה אַחֶרֶת - יִקַּח²⁴,
20 וְאִם אֵין בְּדָמֶיהָ לְקַח - שׁוֹכֵר אֶפְלוּ בְּדָמֵי פְלָה²⁵,
21 עַד שִׁיגִיעַ לְמָקוֹם שְׁפֶסֶק עִמּוֹ; וְאִם אֵין בְּדָמֶיהָ לֹא
22 לְקַח וְלֹא לְשַׁכֵּר - נֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ שֶׁל חֲצֵי הַדֶּרֶךְ²⁶,
23 וְאֵין לוֹ עָלָיו אֲלָא תַרְעֻמָּת²⁷. שְׂכָרָה לְמִשְׁא, הוֹאִיל
24 וְאָמַר לוֹ חֲמוֹר זֶה, וּמִתָּה בִּחְצֵי הַדֶּרֶךְ - אֵינוֹ חֵיב
25 לְהַעֲמִיד לוֹ אַחֵר, אֲלָא נֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ שֶׁל חֲצֵי הַדֶּרֶךְ
26 וּמִנִּיתָ לוֹ נִבְלָתוֹ²⁸.

(14) ואינה ראויה למלאכה כלל. (15) משא שאפשר

למד הבדל זה בין רכיבה לבין משא, ממה שאמרו שם (לפי נוסחת הרי"ף): "השוכר את החמור לרכוב עליו ומתה לו בחצי הדרך, אמר רב אם יש בדמיה וכו'", משמע שרק בשכרו לרכיבה (או לכלי זכוכית שדינה כרכיבה, ראה למעלה הערה ט) משועבדים דמי החמור לשוכר, אבל אם שכרו למשא סתם - לא (ודעת הראב"ד בהשגה, שאין הפרש בין רכיבה למשא, ובשניהם החמור משועבד לשוכר, וזה שאמרו בגמרא לרכוב עליו, לאו דוקא אמרוהו).

- 1 ג. השוכר את הספינה²⁹, וטבעה לו בחצי הדרך:
- 2 אם אמר לו: ספינה זו אני משפיר לה, ושכרה
- 3 השוכר להוליך בה יין סתם³⁰, אף על פי שנתן לו
- 4 השכר - יחזיר כל השכר³¹; שהרי זה אמר לו:
- 5 הבא לי הספינה עצמה ששכרתי, שהקפדה גדולה
- 6 יש בספינה זו, ואני אביא יין מכל מקום ואוליך
- 7 בה³². אמר לו: ספינה סתם אני משפיר לה, ושכרה
- 8 השוכר להוליך בה יין זה, אף על פי שלא נתן לו
- 9 מן השכר פלוס - חייב לתן כל השכר; שהרי אמר
- 10 לו: הבא לי היין עצמו, ואני אביא לה ספינה מכל
- 11 מקום ואוליכו³³. אבל צריך לנפות פדי הטרחה של
- 12 חצי הדרך³⁴, שאינו דומה המטפל בהולכת הספינה
- 13 ליושב ופטל³⁵. אמר לו: ספינה זו אני משפיר,
- 14 ושכר השוכר להוליך בה יין זה: אם נתן השכר -
- 15 אינו יכול להחזירו, ואם לא נתן - לא יתן; שאין
- 16 זה יכול להביא הספינה עצמה, ולא זה יכול להביא
- 17 יין עצמו³⁶. שכר ספינה סתם ליין סתם³⁷ - הרי אלו
- 18 חולקין השכר³⁸.

(29 שם עט. 30) כל יין שירצה. (31) אפילו בעד חצי הדרך שכר הובל - מחזיר, שלא אמרו שהשוכר משלם שכר חצי הדרך (כמבואר למעלה הל' א, ב) אלא במקום שנהנה מהובלת מטענו, אבל כאן הלא היין טבע ואבד - אין לשוכר לשלם כלום (ראה ב'תוספות' שם בד"ה אילימא). (32) כלומר, ומאחר שאין ביד המשכיר למלא תנאי - ספינה זו - שבחווה השכירות - שהרי טבעה, וביד השוכר למלא, שהרי ליין סתם שכרו, ובאפשרותו להביא יין, הרי המשכיר אינו מקיים את מה שקיבל על עצמו, ולכן מחזיר כל השכר. ואין המשכיר יכול להציע ספינה אחרת במקום הספינה שטבעה ולהמשיך בהסכם השכירות, שיש לשוכר זכות, בהסתמכות על תנאי - ספינה זו - שבחווה השכירות, לתבוע מילוי החווה כפי הפרטים שנקבעו בו בשלימות (רי"ף שם). והוסיף רבינו נימוק בטענת השוכר, "שהקפדה גדולה יש בספינה זו", כלומר ספינה זו שטבעה שכרתיה אחר שבדקתי ובחנתי מבנה ומצבה וכל פרטי הליכותיה, ואיני מוכן לקבל ספינה אחרת שתעמיד במקומה (ראה משנה למלך). (33) והרי העיכוב בקיום החווה, מצד השוכר בא, ולכן משלם בעד כל הדרך כפי שהוסכם. (34) שהיה על המשכיר - הספן - לטרוח בהולכת הספינה אלמלא טבעה. (35) כלומר, יש לחשב התשלום בעד חצי הדרך - שהמשכיר מקבל בעדו שכר - פחות הסכום שאדם מוכן שינכו לו משכרו, כדי שלא יצטרך לעבוד ולטרוח אלא

להשליכו בלא הקפדה. (16) ואם כן, קיבל עליו לספק לו חמור עד שישלים העברת משאו או רכיבתו. (17) משנה, שם עח. (18) בין אם יש למשכיר משלו, ובין שצריך לשכור, כלומר, אפילו אם אין למשכיר חמור משלו - חייב לשכור חמור אחר ולהעמידו לשוכר, ואם לא העמיד - מפסיד כל דמי השכירות (רבינו בפירושו למשנה, כותב: "לא יחשב שום דבר מן השכירות". ראה לחם-משנה). וטעמו של דבר: שהמשכיר קיבל עליו לספק חמור עד שישלים מטרת שכירותו, ואם אינו מקיים התחייבותו - פקעה גם התחייבותו של השוכר לשלם לו דמי שכירות. (19) שבזה שמסר הבהמה לרשות השוכר וקנאה השוכר במשיכה למלא בה תנאי השכירות - נשתעבדה גם לאחר מותה לממן בנבילתה השלמת מלאכתו כפי שהוסכם בחווה. (למעלה (בהל' א) בדין חלתה בשכרה לרכיבה לא ניתנה רשות לשוכר למוכרה, שלא אמרו זאת אלא במקום שאין לבהמה תקנה, כגון מתה או נשברה ואין אפשרות לרפאותה, ואנו אומרים שהשכירות משעבדת את הבהמה לשוכר, ומשום כך רשאי הוא למכור את נבילתה כדי לקיים תנאי השכירות, והרי בין כך ובין כך עומדת היא למכירה. אבל בחלתה, שעומדת היא לרפאותה, אין סברא לומר שהמשכיר שעבד הבהמה לשוכר שיהיה ביכולתו למוכרה, שהרי אינה עומדת להימכר ('נתיבות המשפט' סי' ש"ק ד. 20) שם עט. כשמואל, בהשכירו חמור זה, והוא-הדין בחמור סתם. (21) אם דמי הנבילה אינם מספיקים כדי לקנות בהמה אחרת. משמע, שאם דמי הנבילה מספיקים לקנות חמור אחר - אינו רשאי לשכור על חשבון המשכיר. (22) ואם אין בדמיה לא ליקח ולא לשכור - אין מחייבים את המשכיר להשלים את ההפרש, מפני שלא עבד אלא את החמור, אבל לא שאר נכסיו (מגיד-משנה). ובמקרה זה מפסיד המשכיר כל שכרו אם אינו מעמיד לו חמור אחר, כמו שביארנו למעלה הערה יז. (23) כלומר, חמור זה אני משכיר לך, ואיני מקבל עלי לספק לך חמור אחר אם ימות. (24) שהבהמה משועבדת לו אפילו לאחר מותה כששכרה לרכיבה (וראה להלן הערה כז בדין שכרה למשא). (25) שם, כשמואל. (26) שהרי נהנה השוכר במה שהגיע עד כאן (שם). (27) שם. כלומר, אף שאין לשוכר תביעת ממון על המשכיר, רשאי הוא להתרעם על המשכיר בגלל העוול שעשה לו בזה שהשכיר לו בהמה כחושה, ואין תרעומתו תרעומת חינוך האסורה (בשם רבי ישראל סלנטר - בספר אור ישראל - נתיבות אור). (28) למשכיר, שאין נבלת החמור משועבדת לשוכר ליקח או לשכור חמור אחר בדמיה, שלשון "חמור זה" שהתנה המשכיר בעת השכירות, משמעוה שאינו מתחייב להעמיד לו חמור אחר עד שישלים השוכר מלאכתו, אפילו לא מדמי החמור שמשכירו אם ימות, שאינו משעבד את החמור לשוכר אלא למלאכה שהתנה עמו, ולא אמרו שדמי החמור משועבדים לשוכר - אף "בחמור זה" - אלא בשכרו לרכיבה או לכלי זכוכית (כמבואר למעלה), שלכך פירש השוכר מטרת השכירות - אע"פ שבשכרו למשא סתם, רשאי הוא לא להשתמש בחמור לכל מטרה שהיא - כדי שיהיה החמור משועבד לו גם לאחר מיתתו, שהשוכר לרכיבה או לכלי זכוכית, מקפיד שלא יהיו לו עיכובים בדרכו (ראה טורי-זהב סי' שי). רבינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו לסבול דעת איש אחר שעדיין לא הורגל בו (כמו שכותב רבינו בסמוך - רי"ף שם). ובגמרא שם אמרו, שיש לחייב את השוכר במקרה זה לשלם בעד "רפסתא דספינתא" ריעוע הספינה שמתרועעת בפריקת המשא ובהטענתה שנית, שהרי השוכר גרם לתוספת סריקה וטעינה מכפי שהוסכם בעת השכירות. ועל השוכר לישא בהפסד זה שנגרם בסיבתו. וכן פסק הרי"ף שם. ונראה שרבינו לא הזכיר חיוב זה כאן, מפני שאינו דן כאן אלא בבעיה אם יש לשוכר זכות להשכיר את הספינה לאחרים כשהוא מקבל עליו כל הפסד שיגרם לספינה כתוצאה מהחלפת השוכרים, או לא. ודין זה, שעל השוכר לישא בכל הפסד שהוא, נראה בעיני רבינו כמובן מאליו ואין צורך להזכירו (ראה 'מרכבת המשנה'). (43) שם, וכפירוש הרי"ף. וכן הביאו ה'תוספות' שם ב"ה דפריקה, בשם רבינו חננאל.

- ה. מִכָּאן אָנִי אוֹמֵר: שֶׁהַמְשַׁכֵּיר בֵּית לְחֶבְרֹו עַד זְמַן קָצוֹב, וְרָצָה הַשּׁוֹכֵר לְהַשְׁכִּיר הַבֵּית לְאַחֵר עַד סוֹף זְמָנוֹ - מְשַׁכֵּיר לְאַחֲרִים⁴⁴, אִם יֵשׁ בְּנֵי בֵּית פְּמָנֵן בְּנֵי בֵּיתוֹ; וְאִם אֵין הֵיוּ אַרְבָּעָה - לֹא יִשְׁכְּרוּ לְחֶמְשָׁה⁴⁵. שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים⁴⁶: אֵין הַשּׁוֹכֵר רִשְׁאֵי לְהַשְׁכִּיר - אֶלָּא מִטְּלָטְלִין, שֶׁהֵרִי אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שִׁיָּהָא פְּקֻדוֹנִי בִּיד אַחֵר⁴⁷; וְאִם בְּקֻרְקָעָה⁴⁸ אוּ בְּסַפִּינָה, שֶׁהֵרִי בְּעָלָה עֲמָה⁴⁹ - אֵין אוֹמֵר בֵּין⁵⁰. וְכֵן אָנִי אוֹמֵר: אִם אָמַר לוֹ בְּעַל הַבֵּית לְשׁוֹכֵר: לָמָּה תְּטַרַח וְתִשְׁכְּרוּ בֵּיתִי לְאַחֲרִים? אִם לֹא תִרְצָה לַעֲמֹד בּוֹ, צֵא וְהִנִּיחוּ וְאַתָּה פְּטוֹר מִשְׁכִּירוֹתוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּירוֹ לְאַחֵר. שְׁזֶה בָּאֵל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו⁵¹; עַד שֶׁאַתָּה מְשַׁכְּרוֹ לְאַחֵר, תִּנִּיחַ לָזֶה בֵּיתוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּירוֹ לְאַחֵר כָּלָל, וְיִתֵּן שְׁכָרוֹ עַד סוֹף זְמָנוֹ⁵². וְלֹא יִרְאֶה לִי שְׂדִין זֶה אֶמֶת⁵³.

(44) ואין למשכיר זכות התנגדות, וכדין ספינה. ומוסיף המגיד-משנה, שכאן אפילו תרעומת אין לו למשכיר, שעד כאן לא אמרו יש לו תרעומת אלא בספינה, מפני שגרם לו לסבול כל זמן הנסיעה דעת איש שאינו רגיל בו, אבל בבית - שאין המשכיר דר עם השוכר - אפילו תרעומת אין לו. (45) שאין השוכר רשאי להרבות בדירים, אפילו אם גם הוא ממשיך וגר בבית, ראה פ"ה מהלכות שכנים ה"ט. (46) גיטין כט. שם. כלומר, השכירות מקנה לשוכר זכות מליאה להשתמש בחפץ בהתאם לתנאי השכירות, ואין בזה כל הגבלה משפטית עקרונית, אולם במטלטלין נשאת למשכיר זכות התנגדות להעברת זכות זו, מפני שיכול לטעון: אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, כי השוכר השני אינו נאמן אצלי שלא יעלים את החפץ ויטעון: נאנס (ראה למעלה פ"א הל' ד). (48) שאין בה מציאות העלמה. (49) שבעל הספינה דר עם השוכר, ושומר הוא ספינתו. (50) אין מקום לטענה זו, ולכן השוכר משכירה לאחרים. (51) כתוב במשלי ג, כז. וגו': "בהיות לאל ידך לעשות", כלומר, שאין הדבר גורם לך הפסד שהוא. (52) שהם סבורים, שדין בית מושכר כדין מטלטלין, מפני שבעל הבית אינו דר ביד עם השוכר, ואינו יכול לשמור שלא יזקק ע"י

יהא יושב ובטל (רי"ף שם). (36) כלומר, מאחר שלא המשכיר ולא השוכר, בידם למלא אחר תנאי השכירות - אנו מחליטים המעות ביד המוחזק ויד התובע על התחתונה, שאין להוציא המעות מן המוחזק מטעם שלא קיים תנאו אלא אם-כן נתקיימו מצד התובע, ומאחר שאין ביד התובע לקיים תנאו - מפסיד כל שכרו. (37) ורשאי המשכיר להעמיד ספינה אחרת - והשוכר יין אחר, אבל שניהם לא מילאו תנאי השכירות. (38) אם הקדים השוכר השכר, המשכיר מחזיר שכר חצי הדרך הנותן. ואם לא הקדים, השוכר משלם בעד חצי הדרך שנסעו (גמ' שם). ואין המחזיק יכול לטעון - כמו בספינה זו ויין זה - אין לי להחזיר השכר לפני שהתובע מילא תנאו, מפני שיש לתובע טענה נגדית: מוכן אני למלא התנאי ולהביא יין, אבל אין להטיל עלי למלא התנאי לפני שהמשכיר ממלא תנאו להעמיד ספינה, ואינני מאמינו שיעשה זאת, ונמצא שאני טורח ומפסיד מעותי (רא"ש שם יא) ויוצא מזה, שאם אחד משניהם מילא תנאו ואין השני ממלא - מוציאין השכר אפילו מן המוחזק, מאחר שאינו ממלא תנאו (מגיד-משנה בשם הרמב"ן).

- ד. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַסַּפִּינָה, וּפְרָקָה³⁹ בְּחֻצֵי הַדֶּרֶךְ - נוֹתֵן לוֹ שְׁכָר כָּל הַדֶּרֶךְ⁴⁰. וְאִם מָצָא הַשּׁוֹכֵר מִי שִׁישְׁכְּרוּ אוֹתָהּ לוֹ עַד הַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק - שׁוֹכֵר⁴¹; וְיֵשׁ לְבַעַל הַסַּפִּינָה עָלָיו תְּרַעֲמָת⁴². וְכֵן אִם מָכַר כָּל הַסְּחוֹרָה⁴³ שֶׁבְּסַפִּינָה לְאִישׁ אַחֵר בְּחֻצֵי הַדֶּרֶךְ, וְיָרַד, וְעָלָה הַלֹּקַח - נוֹטֵל שְׁכָר חֻצֵי הַדֶּרֶךְ מִן הָרֹאשׁוֹן וּשְׁכָר הַחֻצֵי מִזֶּה הָאַחֲרוֹן; וְיֵשׁ לְבַעַל הַסַּפִּינָה עָלָיו תְּרַעֲמָת, שֶׁגֵּרַם לוֹ לְסַבֵּל דַּעַת אִישׁ אַחֵר שֶׁעָדִין לֹא הִרְגֵּל בּוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(39) הוריד מטענו, כלומר חזר בו השוכר מהשכירות. (40) כפי שהותנה, שאין השוכר יכול לחזור בו באמצע. בבא-מציא עט: "השוכר את הספינה ופרקה לה בחצי הדרך וכו' ואי דלא משכח לאגוריה (שאין השוכר מעמיד אדם אחר במקומו שישכור הספינה), כוליה אגרא בעי שלומי" (שכר כל הדרך, עליו לשלם). [כן פירש הרי"ף שם. וכן משמע מלשונו של רבינו בסמוך: "ואם מצא השוכר מי שישכיר", משמע שבבא הקודמת - המדובר כשלא מצא]. ומשלם השכר המלא ואין מנכים ערך הטורח בחצי הדרך שלא הולך את הספינה - כמו בהלכה ג, שלא אמרו לנכות, אלא כשאין הספינה קיימת, והרי המשכיר - הספן - יושב ובטל. אבל כאן הלא ספינתו קיימת, והוא הסתמך על זה שבמקום שקבעו להולך שם את המטען ימצא מטען להובילו חזרה, ולכן אינו חוזר למקום הפלגת הספינה, אלא מסיעה ריקנית למקום המיועד ונמצא שאינו יושב בטל (מגיד-משנה עם הסבר נוסף). ונראה שהמשנה-למלך התכוון להסבר זה, אלא שטעות-סופר נפלה בדבריו, ובמקום "לבייתו" צ"ל "לדרכו". ודעת ה'טור' בסימן שיא, שגם כאן מנכים דמי הטורח. (41) כלומר: משכירו, שהשוכר רשאי להעביר זכותו בשכירות לאחר, כמבואר בסמוך (בהלכה ה), שזה שאמרו "אין השוכר רשאי להשכיר" אינו אלא במטלטלין ולא בספינה. (42) שגרם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השוכר השני, שאינו סומך עליו כמו על הראשון, ואין זה דומה לספינה שבעלה עמה ושומר שלא יתקלקל ע"י השוכר (ראב"ד). (53) רבינו דוחה סברא זו, וסובר שהחשש לקלקול הבית אינה טענה, שהרי השוכר השני - יתחייב לשלם בעד ההיזק (מגיד-משנה).

1 ו. בֵּית זֶה אֲנִי מְשָׁכִיר לָךְ, וְאַחֵר שֶׁהִשְׁכִּירָו נָפַל -
2 אֵינִי חַיֵּב לְבָנוֹתָו⁵⁴, אֲלֵא מִחֻשָּׁב עַל מֶה שֶׁנִּשְׁתַּמַּשׁ
3 בּוֹ וּמִחֲזִירוֹ⁵⁵ לוֹ שְׁאָר הַשְּׁכִירוֹת⁵⁶; אֲבָל אִם סָתְרוּ -
4 חַיֵּב לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית אַחֵר, אוֹ יִשְׁכִּיר לוֹ כְּמוֹתָו⁵⁷.
5 וְכֵן אִם חֲזַר אַחֵר שֶׁהִשְׁכִּירָו לָזֶה וְהִשְׁכִּירוֹ אוֹ מָכְרוּ
6 לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים אוֹ אֲנָסִים⁵⁸, שֶׁהִפְקִיעַ שְׁכִירוֹת
7 הָרִאשׁוֹן⁵⁹ - הָרִי זֶה חַיֵּב⁶⁰ לְהִשְׁכִּיר לוֹ בֵּית אַחֵר
8 כְּמוֹתוֹ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(54) שם קג. שהרי בית זה השכיר, ולא התחייב לבנות לו בית חדש. (55) המשכיר, אם הקדים השוכר השכר. והוא-הדין אם לא הקדים, שהשוכר משלם בעד פרק זמן שדר בו ונהנה. (56) ואין לשוכר רשות למכור אבני הבית ועציו, ולשוכר בדמיהם בית אחר, כמו למעלה בהלכה ב דין חמור זה לרכיב. וטעם ההבדל, מבואר במגיד-משנה: חמור שמת - נבלתו עומדת להמכר, והמשכיר שעבד לשוכר את החמור ואת נבלתה, אבל "בית זה" משמע כל זמן שהוא ראוי לדירה ולא למכור העצים והאבנים, שאינם עומדים להמכר אלא לבנות הבית מחדש. ואין לחייבו להעמיד לרשות השוכר את הבנין החדש מפני שבית זה השכירו. (57) כמידת הבית וכצורתו שהשכירו. שלא אמרו בבית זה שאינו חייב לבנותו אלא כשנפל הבית מאליו, אבל במקום שהמשכיר סתרו בלי הסכמת השוכר - חייב להעמיד לו בית אחר. ופשוט, שהשוכר יכול לעכב שלא יסתור (מגיד-משנה). (58) חמסן, אלים, ואפילו ישראל. (59) שהוציאהו מן הבית. (60) המשכיר, שגרם להוצאתו מן הבית.

9 ז. הַשְּׁכִירִי⁶¹ לוֹ בֵּית סֶתֶם⁶², וְאַחֵר שֶׁנָּתַן לוֹ בֵּית נָפַל -
10 חַיֵּב לְבָנוֹתוֹ אוֹ יִתֵּן לוֹ בֵּית אַחֵר. וְאִם הָיָה קָטָן
11 מִן הַבֵּית שֶׁנָּפַל - אֵין הַשּׁוֹכֵר יָכוֹל לַעֲכֹב עָלָיו⁶³.
12 וְהוּא שֶׁיְהִיָּה קְרוֹי בֵּית⁶⁴. שְׁלֹא הַשְּׁכִיר אֲלֵא בֵּית
13 סֶתֶם⁶⁵. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: בֵּית כְּזֶה⁶⁶ אֲנִי מְשָׁכִיר לָךְ
14 חַיֵּב לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית כְּמֹדֶת אֲרָכּוֹ וּמִדַּת רָחְבּוֹ שֶׁל
15 בֵּית זֶה שֶׁהִרְאָהוּ; וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: לֹא הָיָה עֲגִיז
16 דְּבָרֵי אֲלֵא שֶׁיְהִיָּה קְרוֹב לְנֶהָר אוֹ לְשׁוּק אוֹ לְמַרְחֵץ
17 כְּזֶה, אֲלֵא חַיֵּב לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית כְּמֹדֶתוֹ וּכְצוּרָתוֹ⁶⁷.
18 לְפִיכָף⁶⁸, אִם הָיָה קָטָן - לֹא יַעֲשֶׂנוּ גְדוֹל⁶⁹; גְּדוֹל -
19 לֹא יַעֲשֶׂנוּ קָטָן; אַחֵד - לֹא יַעֲשֶׂנוּ שְׁנַיִם; שְׁנַיִם -
20 לֹא יַעֲשֶׂנוּ אַחֵד. וְלֹא יִפְחֹת מִן הַחֲלוּנוֹת שֶׁהָיוּ בּוֹ,
21 וְלֹא יוֹסִיף עָלֵיהֶן, אֲלֵא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם⁷⁰.

(61) שם קג. (62) ולא קבע מדתו וצורתו. (63) רי"ף שם, וכן משמע בגמרא. (64) שראוי לדירה, כלומר שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות (נמוקיי'וסף שם). (65) וביד

22 ח. הַמְשָׁכִיר עָלֶיהָ סֶתֶם⁷¹ - חַיֵּב לְהַעֲמִיד לוֹ עָלֶיהָ⁷².
23 אָמַר לוֹ: עָלֶיהָ זֶה שֶׁעַל גִּבִּי בֵּית זֶה אֲנִי מְשָׁכִיר לָךְ
24 - הָרִי שֶׁעָבַד בֵּית לְעָלֶיהָ⁷³. לְפִיכָף, אִם נִפְתְּחָה⁷⁴
25 הָעָלִיָּה בְּאַרְבַּעַת טַפְחִים⁷⁵ אוֹ יִתַּר - חַיֵּב הַמְשָׁכִיר
26 לְתַקֵּן; וְאִם לֹא תִקֵּן - הָרִי הַשּׁוֹכֵר יוֹרֵד וְיִרֵד בְּבֵית
27 עִם בַּעַל הַבֵּית⁷⁶ עַד שֶׁיִּתְקַן. הָיוּ שְׁתֵּי עֲלִיּוֹת זוֹ⁷⁷ עַל
28 גִּבִּי זֶה, וְנִפְתְּחָה הָעָלִיָּה - דֵּר בְּתַחְתּוֹנָה⁷⁸; נִפְתְּחָה
29 הַתַּחְתּוֹנָה - הָרִי זֶה סָפֵק אִם יִדּוֹר בְּעָלִיּוֹנָה אוֹ
30 בְּבֵית⁷⁹. לְפִיכָף לֹא יִדּוֹר, וְאִם דֵּר - אֵין מוֹצִיאִין
31 אוֹתוֹ מִשָּׁם⁸⁰. מַעֲשֶׂה בְּאַחַד⁸¹ שֶׁאָמַר לְחֶבְרוֹ: דָּלִית⁸²
32 זֶה שֶׁעַל גִּבִּי הַפֶּרֶסֶק הָיָה אֲנִי מְשָׁכִיר לָךְ, וְנִעְקַר
33 אֵילָן הַפֶּרֶסֶק מִמְּקוֹמוֹ; וּבָא מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים,
34 וְאָמְרוּ לוֹ: חַיֵּב אַתָּה לְהַעֲמִיד הַפֶּרֶסֶק כָּל זְמַן
35 שֶׁהָדִלִית קִיָּמָת⁸³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(71) שם קטז: (72) אם נפלה זו שהעמיד לו, חייב להעמיד לו אחרת. (73) שאם לא כן, לשם מה הוסיף: "שעל גבי בית זה", ולא הסתפק באמרו: "עלייה זו". ולכן אנו מפרשים כוונתו, שאם יארע קלקול בעליה ולא יתקנו - הרי הבית שלמטה משועבד לשוכר, כמו שמבאר רבינו והולך. (74) נתקלקלה. (75) על פני שטח של ארבעה טפחים על ארבעה טפחים (שם, כשמואל). (76) ביחד, אבל אינו יכול לדרוש שבעל הבית יצא מדירתו בבית שלמטה ויעמיד לו את כולה, שעל דעת כן לא שיעבדו. (77) בית בן שלש קומות והשכיר הקומה העליונה, ואמר לו: עליה זו שעל גבי בית זה. (78) בעלייה התחתונה, ואינו יכול לירד ולדור בבית שלמטה, כדי לאלץ את בעל-הבית לתקן דירת העלייה, מפני שגם העלייה התחתונה, בכלל הבית ששיעבדו הוא (סמ"ע חו"מ סי' שיב, ס"ק מא). (79) כלומר, אם בעל הבית יכול לדחותו לעלייה העליונה או לא. וצדדי הספק מבוארים בגמרא (שם קיז). "דא"ל שם עלייה קבילת עלך". כלומר, המשכיר אומר לשוכר: הרי עלייה שכרת, והסכמת לדור בעלייה, והרי עלייה אני מוסר לך, "או דילמא, חד עלייה קביל עליה, שתי עליות לא קביל עליה", פירוש, השוכר יכול לטעון: קיבלתי עלי טורח העלייה לקומה ראשונה, אבל איני מסכים לטרוח ולעלות שתי קומות. בעיה שנשארה בתיקו שם. (80) מפני שהדבר בספק, אין מוציאים מן המוחזק, וכל עוד שלא תפס השוכר הדירה, בעל הבית מונע ממנו כניסתו. אבל כשתפסה השוכר, הרי הוא המוחזק, ואין לבעל-הבית זכות להוציאו. וכל דינים אלה נאמרו, כשנפתחה רצפת העלייה שהיא תקרת הבית או של העלייה התחתונה, שהרי הקלקול הוא בבית המשועבד לו, אבל כשנפתחו קירות העלייה - אין המשכיר חייב לתקנם, כי קלקול זה אין לו קשר עם הבית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(15) שם קא: (16) מערכת הנסרים המשמשים מכסה לבית. (17) קורות הבית, שהנסרים מונחים עליהן. (18) בריח המשמש לנעילת הדלת ופתיחתה מבפנים. (19) מבחוץ. (20) שם, וכתב ה'נמוקי יוסף' (בפירושו לרי"ף שם) שעל המשכיר לתקן דברים אלו במשך כל תקופת השכירות, אף כשהיו תקינים בשעת השכירות. ולזה נוטה לשון רבינו, שכתב "ולפתוח לו חלונות שנתקלקלו", כלומר שנתקלקלו בתוך תקופת השכירות. ובשם הריטב"א כתב, שזה נאמר באמרו לו בית סתם, אבל אם אמר לו "בית זה אני משכיר לך" אינו חייב לתקן כשנתקלקל בתוך תקופת השכירות (וכן פסק הרמ"א בס' שיד סעיף א. עיי"ש ובביאור הגר"א ס"ק ו, וב'קצות החושן' ס"ק א.). (21) שמן הסתם, על דעת שיהא הבית ראוי לדירה - שכר. (22) שם, שחובת מצוות אלו על הדר הן, שהרי בית שאין דרים בו פטור ממעקה ומזוזה (ראה פ"ה מהל' מזוזה הל' יא, ופי"א מהל' רוצח ושמירת נפש הל' א.). (23) חקיקה במזוזת הבית, להכניס בה את המזוזה. (24) אפילו אם מזוזת הבית היא של אבן, והחקיקה היא מעשה אומן, ואמרנו למעלה שהדברים שהם מעשה אומן - חייב המשכיר לעשות. וטעמו של דבר, שאין כל הכרח לחקוק מקום באבן להניח את המזוזה, שהרי אפשר לקבוע המזוזה בקנה ולקבוע הקנה בנסר ולהעמיד את הנסר בצמצום בין המשקוף והמפתן סמוך למזוזת הבית באופן שלא יזוז ממקומו. ואין למעשה זה צורך לאומן (שם ע"פ רש"י ו'נמוקי יוסף'). (25) לגג הבית כדי להשתמש בו, ואין השימוש בגג עיקר בישיבת הבתים (ראה נמוק"). (26) נסרים סמוכים לכותל אצל הגג המטוייח בטיח ומשופע, והמים שעל הגג נופלים על הנסרים ואינם מרטיבים את הכותל, וכשנופלים הנסרים, כל אדם מחזירה ואין צריך אומן לזה (שם ע"פ רש"י). (27) להטיח הסדקים שנתהוו בגג, כדי שלא ידלפו מי הגשם לבית דרך הסדקים, ואין צריך אומן לזה. (28) שם, שאין על המשכיר לתקן אלא דבר שהוא מעשה אומן ועיקר בישיבת הבית.

ד. המִשְׁכִּיר עֲלֵיהָ לַחֲבֵירוֹ²⁹ וּנְפִתְתָּהּ³⁰ בְּאַרְבָּעָה³¹ אֵלּוֹ יָתֵר - חַיֵּב לְתַקֵּן הַתְּקָרָה³² וְהַמַּעֲזִיבָהּ³³ שְׁעָלֶיהָ; וְהַמַּעֲזִיבָהּ חֲזוּקָה הִיא³⁴.

(29) ואמר לו עלייה סתם, שנתבאר למעלה בפ"ה הל' ח, שאם נפלה חייב להעמיד לו עלייה, וכאן מבאר רבינו והולך מה הדין אם נפתחה, אבל באמר לו עלייה זו - כשם שאינו חייב להעמיד לו עלייה בנפלה, כן אינו חייב לתקנה בנפחתה (מגיד-משנה ע"פ הגמ' שם קיז: ועיין לחס-משנה, וראה בחושן-משפט סי' שיב סעיף יז). (30) נשבר נסר ברצפתה. (31) טפחים על ארבעה טפחים (שם, כשמואל). (32) תקרת הבית המשמשת רצפה לעלייה. (33) הטיט והעפר שטוחין על התקרה - והוא מלשון הכתוב (נחמיה ג, ח) "ויעזבו ירושלים" (ע"פ רש"י שם, וכן פירש רבינו בפירוש המשנה, שם). (34) ועיקר הוא בישיבת העלייה, שאין אדם דר בעלייה כשנסרי הרצפה רפים, והוא עלול ליפול אם ישמט נסר ממקומו.

ה. הַזֵּכֶל³⁵ שֶׁבַחָצֵר - הָרִי הוּא שֶׁל שׁוֹכֵר³⁶. לְפִיכָף הוּא מְטִיפֵל בּוֹ לְהוֹצִיאֹ³⁷. וְאִם יֵשׁ שָׁם מְנָהֵג -

המשועבד (מגיד-משנה). (81) שם קטז: (82) גפן שענפיה גידלו על עץ האפרסק. (83) מפני ששעבד האפרסק לדלית, באמרו "על אפרסק זה", מחוייב הוא להחזירו למקומו כדי שיהווה משענת לדלית הגפן הקיימת.

פֶּרֶק טְשִׁי

(1) יבאר דין משכיר בית לחבירו בבירה גדולה, וכן משכיר בית לחבירו מה הוא חייב להעמיד לשוכר, ודין משכיר עלייה ונפתחה, ודין זבל שבחצר למי הוא, ודין משכיר בית או חצר וכיוצא בהם עד זמן קצוב שכופהו לצאת בסוף הזמן הקצוב, ודין שוכר בית ללינה או לשביתה, ודין משכיר בית סתם שצריך להודיעו שלושים יום קודם שיוציאו, ושוכר גם כן צריך להודיע למשכיר, ודין הוקרו והוזלו הבתים, ודין נפל הבית או נתנו לבנו או מכרו או הורישו.

א. הַמִּשְׁכִּיר² בֵּית לַחֲבֵירוֹ בְּבִירָה גְדוֹלָה³ - מִשְׁתַּמֵּשׁ⁴ בְּזִיזָהּ וּבְכַתְלֶיהָ⁵ עַד אַרְבַּע אַמּוֹת⁶, וּבַתְּרִיבִין⁷ שֶׁל חָצֵר⁷, וּבְרַחֲבָהּ⁸ שְׁאַחֲרֵי הַבָּתִּים⁹. וּמִקּוֹם שֶׁנִּהְגוּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּעֵבֵי הַבָּתִּים¹⁰ - מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּעֵבֵי הַבָּתִּים. וּבְכָל אֵלּוֹ הַדְּבָרִים הוֹלְכִין אַחֵר מִנִּהְגֵי הַמִּדְּינָה¹¹ וְהַשְּׁמוֹת¹² הַיְדוּעִין לָהֶם, כְּדָרֶךְ שְׁאַמְרָנוּ בְּעֶנְיָן מְקָח וּמִמְכָּר¹³.

(2) בבא-בבא ו: (3) בנין גדול המכיל דירות רבות, ולא פורש ב'חזוה השכירות' וזות השימוש שהשוכר קונה בחצר ובמבנים הנמצאים בשטח המקיף את הבירה, וגם אין מנהג מוסכם באותו מקום. (4) השוכר. (5) בחורים שבכתלים החיצוניים המקיפים את הבירה. (6) שטח של ד' אמות, מחוץ לחלק הכותל שממול הבית ששכר. (7) גינת החצר, שמגדלים בה עשבים ופרחים לרענן את האויר (כרב נחמן, שם). (8) מגרש פנוי. (9) כרבא שם, שכל שוכר בית, מן הסתם על דעת שיהיה לו רשות להשתמש במקומות אלו - הוא שוכר. (10) שוכרי עליה משתמשים בגג הכותל. (11) כלומר, הדינים שלמעלה נאמרו במקום שאין מנהג ידוע, אבל אם יש מנהג קבוע - הכול כפי המנהג המקובל. (12) המונחים המגדירים תנאי השכירות, שמן הסתם על דעת המנהג נעשתה השכירות. (13) ראה פרק כ"ו מהלכות מכירה.

ב. הַמִּשְׁכִּיר חָצֵרוֹ סָתֵם - לֹא הַשְּׁכִיר הִרְפֵּת שָׁבָה¹⁴.

(14) שאין הרפת בכלל המונח "חצר" (בבא-מציעא קב.).

ג. הַמִּשְׁכִּיר בֵּית לַחֲבֵירוֹ¹⁵ - חַיֵּב לְהַעֲמִיד לוֹ דִּלְתוֹת, וּלְפִתְחָהּ לוֹ הַחֲלוֹנוֹת שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ, וּלְחֻזָּק אֶת הַתְּקָרָה¹⁶, וּלְסִמָּךְ אֶת הַקּוֹרֶה¹⁷ שֶׁנִּשְׁבְּרָה, וּלְעֲשׂוֹת גִּגֵּר¹⁸ וּמַנְעוּל¹⁹, וְכָל פִּיּוּצָא בְּאֵלּוֹ מְדָבְרִים שֶׁהֵן מַעֲשֵׂה אֱמָן²⁰ וְהֵם עֶקֶר גְּדוֹל בִּישִׁיבַת הַבָּתִּים וְהַחֲצָרוֹת²¹. הַשׁוֹכֵר חַיֵּב לְעֲשׂוֹת מַעֲקָה וּמִזוּזָה²², וּלְתַקֵּן מִקּוֹם הַמִּזוּזָה²³ מִשְׁלֹשָׁ²⁴. וְכֵן אִם רָצָה לְעֲשׂוֹת סֵלָם²⁵ אוֹ מִרְיָב²⁶ אוֹ לְהִטִּיחַ גִּגֵּר²⁷ - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה מִשְׁלַל עֲצָמוֹ²⁸.

צרכי שבת (שם). (47) ששמחת נישואין נמשכת שלושים יום, כמו שאמרו (ראה כתובות ח.) שעד שלושים יום כל סעודה שהחתן עושה סתמא מפני הנישואין היא, ומברכים "שהשמחה במעונו". וכן אמרו (שם ד.): אין מונעים תכשיטים מן הכלה כל שלושים יום.

- 12 ז. המִשְׁפִּיר בֵּית לְחִבְרוֹ סֵתָם⁴⁸ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ
- 13 עַד שִׁיּוּדֵינֵו שְׁלֹשִׁים יוֹם מִקֵּדָם⁴⁹, כְּדִינֵו⁵⁰ לְבַקֵּשׁ
- 14 מָקוֹם וְלֹא יִהְיֶה מִשְׁלָךְ בְּדֶרֶךְ, וּלְסוֹף הַשְּׁלֹשִׁים יֵצֵא.
- 15 בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּימֹת הַחֲמֵה⁵¹; אֲבָל בִּימֹת
- 16 הַגְּשָׁמִים⁵² - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ⁵³ מִן הַחֶגֶג⁵⁴ וְעַד
- 17 הַפֶּסַח⁵⁵. קָבַע לוֹ שְׁלֹשִׁים לִפְנֵי הַחֶגֶג, אִם נִשְׁאָר מִן
- 18 הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם אֲפִילוּ יוֹם אֶחָד לְאַחֵר הַחֶגֶג⁵⁶ - אֵינוֹ
- 19 יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ עַד מוֹצָאֵי הַפֶּסַח⁵⁷. וְהוּא⁵⁸ שִׁיּוּדֵינֵו
- 20 שְׁלֹשִׁים יוֹם מִקֵּדָם⁵⁹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים?
- 21 בְּעִירוֹת; אֲבָל בְּפָרְכִים⁶⁰ - אֶחָד יְמֹת הַחֲמֵה וְאֶחָד
- 22 יְמֹת הַגְּשָׁמִים, צָרִיךְ לְהוֹדִיעֵו שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ
- 23 מִקֵּדָם⁶¹. וְכֵן בְּחִנּוּת⁶² - בֵּין בְּפָרְכִים בֵּין בְּעִירוֹת,
- 24 צָרִיךְ לְהוֹדִיעֵו שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ מִקֵּדָם⁶³.

(48) משנה בבא־מציעא קא: וגמרא שם. קבעו שטר בעד כל חודש וחודש ולא קבעו זמן גמר השכירות, וסתם שכירות אינה פחות משלושים יום. (49) ואם הודיע לשוכר זמן מסוים לפני שנכנס לדירה, שעליו לפנותה אחר שלושים יום - אינו יכול להוציאו לפני גמר שלושים ימי מגורו (ש"ך ש"ב ס"ק ז). (50) לאפשר לשוכר. (51) שהדירות מצויות - שדרך בני אדם כשהם רוצים לעבור לדירה אחרת - עוברים בימות החמה. (52) שמפני הגשמים אין בני אדם עוברים לדירה אחרת, ואין הדירות מצויות. (53) אפילו הודיעו קודם. (54) חג הסוכות. (55) מוצאי הפסח, שאין ההודעה מאפשרת לשוכר לחפש לו דירה אחרת, שהרי אין הדירות מצויות. אמנם אם הקדים לו הודעת הפינוי - שיפנה הדירה בתקופת החורף - שלושים יום בימות החמה, מוציאו ביום שקבע. (56) כגון שמסר לו ההודעה בכ"ד אלול (ראה 'שיטה מקובצת' שם). (57) שם. מימרא דרב אסי: אם נכנס יום אחד בימות הגשמים מהני (מאותם) שלושים יום (שהודיעו בימות החמה) אינו יכול להוציאו מן החג עד הפסח. כלומר, שלושים ימי ההודעה צריכים להגמר לפני החג, ואם לא נגמרו כולם - אין ההודעה מועילה להוציאו בימות הגשמים (נמוקי־יוסף שם). (58) בתנאי. (59) לפני מוצאי פסח, ואינו יכול להוציאו על סמך ההודעה הקודמת, מפני שאנו רואים אותה כאילו אינה קיימת כלל, שהרי קבעה זמן יציאה מנוגד לדין, ולכן צריך המשכיר להודיעו הודעה שניה לפני הפסח (סמ"ע סימן ש"ב ס"ק ח). וראה בבאור הגר"א שם ס"ק טו, מה שמגיה בלשון רבינו. (60) שאין דירות פנויות מצויות בהם - שרבים נמשכים אחר ישיבת כרכים. (61) שם. (62) שדרך החנוני להקיף לצרכניו, והקפותיו לזמן ארוך הן. (63) כדי לאפשר לו לגבות בינתיים את הקפותיו (שם - ע"פ רש"י, עיי"ש).

- 25 ח. כְּשֵׁם⁶⁴ שֶׁהַמִּשְׁפִּיר חֵיב לְהוֹדִיעֵו, כֶּף הַשּׁוֹכֵר חֵיב
- 26 לְהוֹדִיעֵו מִקֵּדָם שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּעִירוֹת, או מִקֵּדָם שְׁנַיִם

- 1 הוֹלְכִין אַחֵר הַמִּנְהָג³⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה
- 2 הַבְּהֵמוֹת שֶׁעָשׂוּ הַזָּבֵל שֶׁל שׁוֹכֵר; אֲבָל אִם הַבְּהֵמוֹת
- 3 שֶׁל אֲחֵרִים³⁹ - הַזָּבֵל שֶׁל בַּעַל הַחֶצֶר; שֶׁחֶצְרוֹ שֶׁל
- 4 אָדָם קוֹנֶה לוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ⁴⁰, אָף עַל פִּי שְׁהִיא
- 5 שְׁכוּרָה בִּיד אֲחֵרִים⁴¹.

(35) משנה, שם קא: וכפירוש הגמרא, שם קב. (36) מבהמות השוכר את החצר, כמו שהולך רבינו ומבאר. ואין אנו אומרים שהשוכר מפקיר את הזבל ומתוך כך המשכיר זוכה בו, שחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו (רבינו בסוף הלכה זו, ראה הערה שם). וטעמו של דבר מבואר בלחם־משנה: מכיון שהחצר מושכר לו, ובזכותו להחזיק שם בהמותיו, אינו מפקיר זבלן. (37) כשאין לו צורך בו. (38) כמבואר למעלה הל' א. (39) זבל בהמות ההולכות ממקום למקום, בעליהם אינם מקפידים על זבלן ומפקירין אותו. (40) אף כשאינו ידוע לו שהחפץ נמצא בחצרו. ראה פ"ד מהל' זכיה ומתנה הל' ח (שם כרכי יוסי בר חנינה). (41) בגמרא שם, פירשו מה שאמרו במשנה, הזבל של בעל הבית - המדובר "בחצר דמשכיר, ותורי דאתי מעלמא" (שוורים של אחרים). ומפרש רבינו, שזה שאמרו "בחצר דמשכיר", הכוונה היא בחצר המושכרת לשוכר, שאין השכירות מפקיעה זכות הבעלים לקנות חפצי הפקר המונחים בה, שלא אמרו שכירות מכירה לזמן קצוב (ראה להלן פ"ז הל' א) אלא למטרת שכירותו, כלומר לזכות ההשתמשות בחצר, אבל גוף החצר אינו קנוי לו, והמשכיר ממשיך להיות בעל החצר לקנות חפצי הפקר (מגיד־משנה, ולחם־משנה שם. וראה 'קצות החושן' סי' שיג ס"ק א, שיטה אחרת בדעת רבינו).

- 6 ו. הַמִּשְׁפִּיר בֵּית או חֶצֶר או מְרֻחֵן או חֲנוּת או שְׂאָר
- 7 הַמִּקְוֹמוֹת עַד זְמַן קָצוּב - הֲרִי זֶה כּוֹפֶהוּ לְצֵאת
- 8 בְּסוֹף זְמָנוֹ, וְאֵינוֹ מִמְתִּין לוֹ אֲפִילוּ שְׁעָה אֶחָד⁴². שְׁכָר
- 9 לוֹ בֵּית סֵתָם⁴³: לְלִינָה - אֵין פְּחוֹת מִיּוֹם אֶחָד⁴⁴;
- 10 לְשִׁבְתָּה⁴⁵ - אֵין פְּחוֹת מִשְׁנֵי יָמִים⁴⁶; לְנִשְׂוֹאִין - אֵין
- 11 פְּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים יוֹם⁴⁷.

(42) כלומר, אין המשכיר צריך למסור לשוכר הודעת פינוי מוקדמת, אלא מיד כשיגיע הזמן, ואפילו בימות הגשמים, מוציאו, שעד כאן לא אמרו (ראה הלכה ז) שאין המשכיר מוציאו בימות הגשמים כלל, ובימות החמה בלי הודעה מוקדמת של שלושים יום, אלא כשהשכירות נעשית בסתם, כדי לאפשר לשוכר לחפש מקום לדור (כמבואר בסמוך הלכה ז) אבל כשהשכירות נעשית לזמן קצוב - עצם קביעת השכירות לזמן מסוים - הודעה היא. וכן אמרו בירושלמי (הביאו הרי"ף בבבא־מציעא פרק השואל - בירושלמי לפנינו אינו): "ואם השכירו לזמן ידוע, אפילו הגיע זמנו בימות הגשמים - מוציאו מיד. מאי טעמא? מידע ידיע דזמניה בטבת" (יודע הוא שזמן יציאתו הוא בטבת). (43) רי"ף שם בשם הירושלמי (וראה תוספתא בבא־מציעא פרק ח ה"א). (44) שהשוכר ללינה סתם - על דעת לילה ויום שוכר ('שיטה מקובצת' שם קא: בשם הר' יונתן). (45) לשבת. (46) כלומר, גם יום השישי בכלל, כדי להכין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(76 שם. (77 שהרי היה לו להודיעו. (78 ולא היה באפשרותו להודיעו קודם.

יא. מכר את הבית או נתנו או הורישו - אין השני יכול להוציאו עד שיודיעו מקדם שלשים יום⁷⁹ או מקדם שנים עשר חדש⁸⁰; שהרי השוכר אומר לו: אין בחדר יתר מפת זה שזכית בבית זה מחמתו⁸¹.

(79 בעיירות. (80 בכרכים. (81 וכשם שזה שמכר לך לא היה יכול להוציאני בלי הודעה מוקדמת - כן אף אתה אינך יכול.

יום שני י"ד סיון ה'תשע"ט

פרק שביעי

(1 יבאר שתנאי מועיל בשכירות, ודין משכיר בתים לחדשים או לשנה ונתעברה השנה, ודין שוכר אומר נתתי שכר הדירה ומשכיר אומר לא נטלתי, ודין משכיר בשטר לזמן קבוע ואין זמן בשטר, ודין שוכר פרדס, ודין מכניס פירותיו לבית חברו שלא מדעתו, ודין שוכר ריחיים.

א. כשם שמתנה אדם כל תנאי שיצא במקח וממכר²⁶, כך מתנה בשכירות; שהשכירות מכירה לזמן קצוב²⁷ היא. וכל שממכרו בנכסיו ממכר²⁸, שוכר²⁹ שכירותו שכירות; וכל שאין לו למכר³⁰, כך אין לו לשכר. אלא אם כן יש לו פרות בלבד באותה תקופה³¹, הרי זה שוכר³² ואינו מוכר³³.

(2 ואם נתקיים התנאי נקנה הדבר שהוקנה, ואם לא נתקיים לא קנה כמו שנתבאר בפרק יא מהלכות מכירה הלכה א. (3 כן אמרו בבבא מציעא נו: לענין אונאה (ראה פרק י"ג מהלכות מכירה הלכה יט) וסובר רבינו שלכל הדברים שכירות כמכר (ולא כדעת התוספות שם דיבור המתחיל והאי. וראה למעלה פרק ו הלכה ה בהגדרת מהות קניין השוכר בדבר הנשכר). (4 להוציא חרש שוטה וקטן שממכרם אינו ממכר, כמו שנתבאר בפרק כ"ט מהלכות מכירה. (5 בכתב יד תימן חסרה המלה "שוכר". (6 כגון דבר שלא בא לעולם או דבר שאינו ברשותו ודבר שאין בו ממש (ראה שם פרק כ"ב). (7 כגון הכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה, שבגוף הקרקע זוכה הבן מהזמן שכתוב בשטר, והפירות הם לאב כל ימי חייו, כמבואר בפרק י"ב מהלכות זכייה ומתנה הלכה י"ג. (8 מעביר לאחרים בתורת שכירות, הזכות שיש לו בקרקע לפירותיה. (9 ואינו רשאי להעביר זכותו בתורת מכירה, שמא הלוקח אדם אלים הוא ולא יהיה ביכולת הבן לאחר מיתה האב להוציא מייד הלוקח את הקרקע שבאה לידו בתורת מכירה. ואם עבר האב ומכרו - מכור עד שימות האב, כמו שכתב רבינו בהלכות זכייה שם (על פי הב"ח סימן רנז, שטז).

ב. המשכיר פית לחברו¹⁰ לשנה¹¹, ונתעברה השנה¹² - נתעברה לשוכר¹³. השכיר לחדשים¹⁴ - נתעברה למשכיר¹⁵. הופיר לו חדשים ושנה, בין שאמר לו: דינר לחדש, שנים עשר דינר בשנה¹⁶, בין שאמר

1 עשר חדש בפרקים, כדי שיבקש שכן⁶⁵, ולא ישאר 2 ביתו פנוי⁶⁶. ואם לא הודיעו - אינו יכול לצאת, 3 אלא יתן השכר⁶⁷.

(64 ברייתא שם. (65 דייר הגון. (66 עד שימצא אדם הגון להשכיר לו הדירה. (67 ממשיך לשלם השכר - אפילו יצא מהבית - עד תום שנים עשר חודש, ויש זכות לשוכר להשכיר הבית לתקופה זו לאחר, ואין המשכיר יכול לעכב בידו, כמו שנתבאר למעלה בפ"ה הל' ה (רמ"א בהגהותיו סי' שיש סעיף יז עיי"ש).

ט. אף על פי שאין המשכיר יכול להוציאו ולא השוכר יכול לצאת עד שיודיעו מקדם, אם הוקרו הבתים - יש למשכיר להוסיף עליו ולומר לשוכר: או שוכר בשנה⁶⁸ עד שתמצא או תצא⁶⁹. וכן אם הוזלו הבתים - יש לשוכר לפחת השכר ולומר למשכיר: או השכר לי כשער של עתה, או הרי ביתך לפניך⁷⁰. נפל בית המשכיר⁷¹ שהיה דר בו - הרי זה יש לו להוציא השוכר מביתו⁷², ואומר לו: אינו בדין שתהיה אהה יושב בביתי עד שתמצא מקום⁷³, ואני⁷⁴ משלך בדרך; שאין אהה בעל זכות בבית זה יותר ממני⁷⁵.

(68 כפי ערכו עתה. (69 אם אין ברצונך לשלם כפי השער של עכשיו, שאין על המשכיר להפסיד ממון - הפרש יוקר, מהתקנה שמטרתה להגן על הדייר, שלא יהא מושלך בחוץ (גמרא שם). (70 אמנם בגמרא שם לא הוזכר דין ההזולה, אבל הסבא נותנת, שכוח השוכר יפה בהזולה, ככוח המשכיר בהוקרו (מגיד-משנה). (71 שם. (72 מיד, בין בימות החמה בין בימות הגשמים. (73 כדי שלא תהא מושלך בדרך. (74 והרי אני כבר מושלך בדרך. (75 מלשון רבינו נראה, שאין דינים אלו - הפרש היוקר וההזולה, ונפילת בית המשכיר ומשיא בנו המבואר בהלכה י - אמורים, אלא בתקנת ההודעה, כלומר כשהשכירו סתם, שמיסוד הדין יש למשכיר ולשוכר זכות לבטל את השכירות בכל עת שירצו, שהרי לא קבעו זמן לשכירות, אלא שחכמים תיקנו, לטובת השוכר והמשכיר, להודיע מקודם. אבל בהשכירו לזמן קצוב, אין כוח התקנה יפה לפגוע בתנאי השכירות המפורשים, ואפילו נפל ביתו אינו מוציא את השוכר, שבתקופת השכירות יש לשוכר יותר זכות בבית מן המשכיר, שהשכירות לזמן קצוב כמכירה היא, כמו שיתבאר להלן פ"ז הל' א (וכן כתב המגיד-משנה בשם הרשב"א, וכן נפסק בשו"ע סימן שיש סעיף יא).

י. נתן הבית לבנו לשא בו אשה⁷⁶; אם היה יודע שבנו נעשה חתן בזמן פלוני, והיה אפשר לו להודיעו מקדם ולא הודיעו - אינו יכול להוציאו⁷⁷; ואם עכשו נזדמנה לו אשה, והרי הוא נושא מיד⁷⁸ - הרי זה יש לו להוציא; שאינו בדין שתהיה זה יושב בביתו, וכן בעל הבית ישכר בית שיעשה בו חתנה.

12 ³² וְיָתֵן ³¹ אֹתוֹ לְהַשְׁכִּיר לְרֵאשִׁית יוֹם - ³⁰ עַל הַשְׁכִּיר לְהַבִּיא רֵאשִׁית ³¹ אֹתוֹ לְהַשְׁכִּיר לְרֵאשִׁית יוֹם - ³² וְיָתֵן ³³ וְיָתֵרִים ³³ עַל מִי שֶׁלָּקַח מִמֶּנּוּ ³⁴ אֹתוֹ יִטְעַן עָלָיו ³⁵ בְּדָמִים שֶׁנֶּתַן תַּחֲלָה טַעֲנָה בְּפָנָי עֲצָמָה ³⁶ וְיִשְׁבִּיעָהּ ³⁷ הֶסֶת ³⁷; תִּבְעֵוּ הַמְשָׁפִיר לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְאִפְּלוּ ³⁸ בְּיוֹם הַשְׁלֹשִׁים ³⁸ - עַל הַמְשָׁפִיר לְהַבִּיא רֵאשִׁית ³⁹ אֹתוֹ ⁴⁰ וְיָשָׁבַע הַשְׁכִּיר ⁴⁰ שֶׁכָּבַר נֶתַן לוֹ שֶׁכָּרוּ וְיָפֹטֵר. וְכֵן אִם ⁴¹ שֶׁכָּר מִמֶּנּוּ וּפְרַשׁ שִׁיתָן לוֹ הַשְׁכִּיר שָׁנָה בְּשָׁנָה ⁴¹, ⁴² וְתִבְעֵוּ בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה - עַל הַשְׁכִּיר לְהַבִּיא רֵאשִׁית; תִּבְעֵוּ ⁴³ לְאַחַר הַשָּׁנָה, וְאִפְּלוּ בְּיוֹם תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים בְּאֵלּוּל ⁴² ⁴³ - עַל הַמְשָׁפִיר לְהַבִּיא רֵאשִׁית ⁴³.

28 שנעשה שטר על השכירות. (29) הדין אחד וכמו שמבאר רבינו והולך. (30) זמן תשלום שכר הבית - בהשכירו סתם ולא קבעו מועדי התשלומים - הוא כל שלושים יום, והשוכר טוען שבתוך שלושים יום שכר את הבית (מרכבת המשנה, וראה באבן האזל). (31) גירסת רבינו בגמרא שם: "כל ל' יום בחזקת שלא נתן עד שיביא (השוכר) ראייה שנתן" ומפרש רבינו שהיא שנוייה בדין שכירות בסתם. וגירסת רש"י שם כנוסחת הגמרא שלפנינו (מגיד משנה). והטעם, שאין אדם פורע תוך זמנו והלוואי שיפרע בזמן (ראה בבא בתרא ה.ה). (32) אם לא הביא ראייה. (33) קודם הפירעון (מתקנת הגאונים. ראה מגיד משנה למעלה פרק ב הלכה ח. וראה בטור ושולחן ערוך חושן משפט סימן עא דיני החרם). (34) מעות שלא כדין. (35) אחר הפירעון (ש"ך סימן עח סעיף קטן טו וראה הפלאה הלכות כתובה סימן צו). (36) תביעה חדשה, כלומר, פרעתיך פעמיים. (37) שבועת היסט, שלא פרעו אלא פעם אחת - כדין כופר הכול. (38) "דעביד איניש דפרע ביומא דמשלם זמניה" (האדם עשוי לפרוע ביום שנשלם בו הזמן) שם, כרבי יוחנן. (39) שם - וכנוסחת רבינו: "לאחר שלושים יום בחזקת שנתן עד שיביא (המשכיר) ראייה שלא נתן". (40) שבועת היסט כדין כל כופר הכול. שם כרבי יוחנן "שוכר מהימן בשבועה". (41) כלומר, שקבעו מועד התשלומים בכל שנה. (42) ביום האחרון של השנה. (43) וכדין שכירות סתם בשלושים יום (ועיין מרכבת המשנה ואבן האזל).

ד. המְשָׁפִיר בֵּית לַחֲבֵרוּ בְּשֹׁטֵר לְעֶשֶׂר שָׁנִים, וְאִין בּוֹ זְמַן ⁴⁴, הַשְׁכִּיר אֹמֵר: עֲדִין לֹא עָבַר מִזְמַן הַשְׁטֵר אֲלֵא שָׁנָה, וְהַמְשָׁפִיר אֹמֵר: כָּבַר עָבְרוּ וְשָׁלְמוּ שְׁנֵי הַשְׁכִּירֹת וְשִׁכְנָתָ עֶשֶׂר שָׁנִים - עַל הַשְׁכִּיר לְהַבִּיא רֵאשִׁית; וְאִם לֹא הִבִּיא רֵאשִׁית - יִשְׁבֵּעַ הַמְשָׁפִיר הֶסֶת וְיִזְעִיאוּ ⁴⁵.

(44) אין בשטר תאריך המעיד מתי התחלת השכירות. (45) שהקרקע בחזקת בעליה עומדת, כמו שנתבאר בהלכה ב (בבא מציעא קג. וכנוסחת רש"י וכפירושו. וכן הוא בתוספות שם דיבור המתחיל נקיסת, בלשון ראשון בשם רבינו חננאל).

ה. הַשְׁכִּיר ⁴⁶ פְּרִדָּס ⁴⁷ או שְׁהִיָּה מִשְׁפּוֹן בְּיָדוֹ ⁴⁸ לְעֶשֶׂר שָׁנִים, וְיָבֵשׁ הַפְּרִדָּס בְּתוֹךְ הַזְמַן ⁴⁹ - יִמְכְּרוּ עֲצָיו ⁵⁰,

1 לֹ: שָׁנִים עֶשֶׂר דִּינָר לְשָׁנָה, דִּינָר בְּכָל חֹדֶשׁ ¹⁷ - הָרִי ¹⁸ חֹדֶשׁ הָעֵבֶר ¹⁸ שָׁל מְשָׁפִיר ¹⁹; שֶׁהִקְרַע ²⁰ בְּחֻזָּקָה ²¹ בְּעֵלִים, וְאִין מוֹצִיאִין דְּבָר מִיָּד בְּעַל הַקְרַע אֲלֵא בְּרֵאשִׁית בְּרִירָה ²¹. וְכֵן בְּעַל הַבֵּית שָׁאֵמֵר: לְזַמֵּן זֶה הַשְׁכִּירָתִי לְךָ ²², וְהַשְׁכִּיר אֹמֵר: לֹא שֶׁכִּרְתִּי אֲלֵא סִתָּם ²³, או לְזַמֵּן אַרְבָּעָה ²⁴ - עַל הַשְׁכִּיר לְהַבִּיא רֵאשִׁית; וְאִם לֹא הִבִּיא ²⁵ - בְּעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע הֶסֶת ²⁶ וּמוֹצִיאֹ מִן הַבֵּית ²⁷.

(10) שם קב. (11) בשנים עשר דינר לשנה. (12) ואפילו לא היה ידוע להמשכיר בשעת השכירות, ששנה מעוברת היא (תשובת הר"ף הובאה בשיטה מקובצת שם). (13) אין השוכר מרבה בדמי השכירות בעד החודש השלושה עשר שניתוסף, שחודש העיבור בכלל השנה הוא. מסתימת לשון רבינו נראה, שאפילו כשהשכירו באמצע השנה ואמר לשנה אחת, אין אנו אומרים שהתכוון לשנה כפי שהיא ברוב השנים כלומר ל"ב חודש, אלא אנו מפרשים כוונתו שהוא משכירו עד שיתמלא מחזור השנה ויגיע לתאריך (יום וחודש) שנעשית בו השכירות, והעיבור בכלל (ראה במגיד משנה). וכן דעת רבו רבי יוסף מיגאש בתשובה הובאה בשיטה מקובצת שם (ובתשובה שם כותב הר"י מיגאש, שבתחילה הורה שאין דין זה אלא כשנעשית השכירות בתחילת השנה (השווה דעת הרשב"א מובא במגיד משנה כאן) ואחר כך חזר בו והורה שאין לחלק בין תחילת השנה לאמצעה, ומסתמך על זה שלא מצא חילוק זה בשום מקום, ואומר: "לפי שאמרתי, שמה שלא חילק אותו התלמוד אין לנו לחלק אותו אלא ניקח אותו בהחלט כמו שבא (מוחלט)". (14) דינר בכל חודש - ונתעברה השנה. (15) שם. (16) שהקדים בלשון השכירות, שכירות חודש. (17) שהקדים שכירות שנה, - ואין אנו יודעים אם נתכוון לשכירות שנה או לחדשים, כלומר, אם העיקר הוא הלשון שהזכיר בראשונה או מה שהזכיר באחרונה. (18) דמי השכירות של חודש העיבור. (19) פסק כרב נחמן שם קב: (20) אף על פי שהיא שכורה ביד אחרים. (21) בעדים או בשטר ולא בספק, ולכן אפילו בא המשכיר בסוף החודש לתבוע את שכרו, מוציאים מן השוכר ואין אנו אומרים העמד ממון בחזקת בעליו (ראה ש"ך חושן משפט סימן שיב סעיף קטן טו). מפני שהספק לא נתעורר עתה עם התביעה אלא בשעת השכירות, ואנו דנים בחזקת מי היה הבית בתחילת החודש ומעמידים את הבית בחזקת בעליו נמצא שהשוכר דר בחודש העיבור ולא שילם דמי שכירות ולכן מוציאים ממנו. (22) לזמן קצוב וכבר הגיע הזמן - ועליך לצאת מביתי מיד. (23) ואין לך רשות להוציאני מן הבית בלי הודעה מוקדמת (כמו שנתבאר למעלה בפרק ו הלכה ז, ח). (24) ועדיין לא הגיע זמני לצאת. (25) השוכר ראייה. (26) שהשכירו לזמן קצוב וכבר הגיע הזמן (ועיין ש"ך סימן שיב סעיף קטן ז). (27) מיד, שהקרקע בחזקת בעליה עומדת.

9 ג. הַשְׁכִּיר שָׁאֵמֵר: נִתְּתִי שֶׁכֶר הַבֵּית שְׁנַתִּיכִתִּי בּוֹ, ¹⁰ וְהַמְשָׁפִיר אֹמֵר: עֲדִין לֹא נִטְלִיתִי, בֵּין שְׁהִיָּה ¹¹ בְּשֹׁטֵר ²⁸ בֵּין שְׁהִיָּה ²⁹ בְּעֵדִים ²⁹; אִם תִּבְעֵוּ בְּתוֹךְ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דינא תרי זימני לא מטרחינן" (אין להטריח את בית הדין פעמיים) ולפיכך, כל עוד שייתכן שהספק יתברר - בית הדין משאיר הפירות בחזקת אוכליהם. ואם ייראה לבית דין שהמלווה לא יוכל לאשר טענתו, כגון שמתו העדים ונשתקע הדבר - מוציאים הפירות מידי המלווה ללווה (חושן משפט שיז סעיף ג בשם "ויש מי שאומר"). (58) מי שהשדה ברשותו בתורת משכון. (59) השטר נעלם. (60) השוכר או המלווה. (61) לשוכר או למלווה. (62) הראה השטר ונתבאר על פיו לכמה שנים נעשית השכירות. (63) לשקר. (64) היה אומר. (65) קנייתה. (66) והיה נאמן. מבוואר בפרק י"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב שהמחזיק בשדה ואוכל פירותיה שלוש שנים ובעל השדה לא מיחה - נאמן המחזיק לומר: קניתי ממך את השדה, ולכן יש להאמין לטענתו ששכרה לחמש שנים. [מובן שבשדה מושכרת אין מקום למחות על אכילת פירות, אולם בעל השדה צריך להצהיר בפני עדים שמסר את השדה לפירות (ראה רבינו שם הלכה ז)]. וכתב המגיד משנה, ודווקא כשאין כאן עדים שהשדה באה לידו בתורת שכירות והמשכיר לא הצהיר בפני עדים בתוך שלוש השנים, שהשדה שכורה ולא מכורה. אבל אם יש עדים שהשדה באה לידו בתורת שכירות, או העדים מעידים שהמשכיר מסר הצהרה כזו, ואינו נאמן לטעון לקוחה היא בידי (ראה טוען ונטען שם) - אינו נאמן לומר לחמש שנים שכרתיה, שהרי אין לו מיגו.

ז. מי שהכניס פירותיו לבית חבירו שלא מדעתו, או שהטעהו עד שהכניס פירותיו⁶⁷, והניחם והלך - יש לבעל הבית למכור לו מאותן הפירות כדי לתן שכר הפועלים שמוציאין אותן ומשליכין אותם לשוק. ומדת חסידות היא, שיודיע לבית דין⁶⁸, וישפירו ממקצת דמיהן מקום⁶⁹, משום השב אבדה לפעלים, אף על פי שלא עשה כהגון.

(67) בהסכמתו, וכמעשה המובא בגמרא (שם קא): באדם שלא מצא מקום לאחסן את יינו וביקש מאשה שתשכיר לו מקום ולא הסכימה, הלך וקידשה, ונתנה לו מקום ליינו ואחרי כן הלך האיש לביתו וכתב גט ושלח לה ושכרה האשה סבלים והוציא את היין לשוק ושילמה שכרם מדמי חלק היין. ואמר על זה רב הונא בנו של רב יהושע: "כאשר עשה כן ייעשה לו גמולו ישוב בראשו", כלומר, הוא התנהג בערמה ושלא כהוגן כן יש להתנהג עימו שלא כהוגן. וסובר רבינו שבכל מקום שאדם מתנהג שלא כהוגן - אף שלא נהג בערמה - מותר לגמול לו כגמולו, ולכן כתב רבינו בתחילת הלכה שדין זה הוא גם במי שהכניס פירותיו לבית חבירו שלא מדעתו אף שאין כאן התנהגות ערמומית. (68) אחר שהוציאם בשוק. (ועיין סמ"ע שיט סעיף קטן א). (69) שלא יפסידו בשוק.

ח. השוכר רחים מחברו⁷⁰ שייטחן לו עשירים סאה בכל חדש בשכרו⁷¹, והעשירי בעל הרחים⁷² והרי אינו צריך לטחון שם⁷³: אם יש לשוכר חטים שצריך לטחון לעצמו או לאחרים⁷⁴ - פושין אותו לתן דמי

1 וילקח בהן קרקע, ואכל פרותיו עד סוף זמן
2 שכירותו או זמן המשכון. וגוף האילנות שיבשו או
3 נקצצו - שניהן אסורין בהן משום רבית, המלווה
4 והלווה⁵¹.

(46) שם קט: (47) לאכול פירותיו. (48) שבעל הפרדס לוהה כסף ומישכן למלווה את פרדסו על מנת שיאכל פירותיו וינכה דמיהם מדמי ההלוואה. ובפרק ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ז והלכה ח יתבאר, שאכילת הפירות מותרת אם מנכין מדמי ההלוואה בעד הפירות שאוכל ואף על פי שדמי הפירות מרובים מסכום ההלוואה. עיין שם. (49) לפני שנשלם זמן השכירות או המשכון. (50) שהעצים, כלומר, גוף האילנות שיבשו, אינם בכלל "פירות" המשועבדים לשוכר או למלוה (שם קט: וכרבא) ואף על פי שהעצים היו קשישים ויבשו כשהגיע זמנם להתייבש. (51) שם: "יבש האילן או נקצץ שניהם אסורים בו" ומפרש רבינו בטעם האיסור, שהוא מפני ריבית; שהרי אם המלווה לוקח גוף האילנות לפירעון החוב, נמצא שהפירות שאכל עד עתה ריבית הם בידו, וכן אם הלווה לוקח אותם ויצטרך להחזיר דמי ההלוואה - יש כאן ריבית (על פי המגיד משנה, ומסיים "ועדיין צריך עיון" וראה במרכבת המשנה). ומלשון רבינו שכתב "המלוה והלווה" נראה, שאין דין זה אמור אלא במשכון ולא בשכירות, ובטעם הדבר כתב הלחם משנה, מפני שדמי שכירות אינם משתלמים אלא לבסוף (ראה שם סה.) נמצא שלא נתן כסף וממילא אין מקום לאיסור ריבית.

5 ו. שטר השכירות או שטר המשכון שכתוב בו שנים
6 סתם⁵², בעל הפרות⁵³ אומר שלש⁵⁴, ובעל הקרקע
7 אומר שמים, וקדם זה השוכר או המלווה⁵⁵ ואכל
8 הפרות⁵⁶ - הרי הפרות בחזקת אוכליהן עד שיביא
9 בעל הקרקע ראיה⁵⁷. אכלה השוכר או הממשכן⁵⁸
10 שלש שנים, וכבש השטר⁵⁹, ואמר⁶⁰: לחמש שנים
11 יש לי פרות, ובעל הקרקע אומר: שלש, אומר לו⁶¹:
12 הבא שטרך⁶², ואמר: אבד - השוכר נאמן; שאילו⁶³
13 רצה, אומר⁶⁴: לקוחה⁶⁵ היא בדי⁶⁶, שהרי אכלה
14 שלש שנים.

(52) שאין מפורש בשטר לכמה שנים היא שכורה או מושכנת ואין כתוב בה אלא "שנים" בלבד. (53) כלומר, השוכר או המלווה. (54) לשלוש שנים היה המדובר. (55) לפני שתבעוהו לדין. (56) של השנה השלישית. (57) שם קי. כרב כהנא. ולמה אין אומרים כאן "קרקע בחזקת בעליה עומדת" כמו למעלה (הלכה ב) שמוציאים מן השוכר שכר הבית אפילו כשכבר דר בו? נתבאר בגמרא שם שלא אמרו מוציאים, אלא במקום שהספק לא ניתן להתברר לעולם, כמו בהלכה ב שהספק הוא אם העיקר הוא מה שהזכיר בראשונה או באחרונה, אבל כאן הספק הוא לכמה שנים הייתה השכירות, ודבר זה ניתן להתברר על ידי העדים החתומים על השטר, ואף שעתה אין העדים לפנינו אפשר שיבואו ביום מן הימים ויתברר על פיהם, שהדין עם המלווה, ואם יוציא בית דין עכשיו את הפירות מיד המלווה יצטרך לטרוח שנית ולהוציאם מייד הלווה, "ואטרוחי בי

18 בָּהֶן שְׂדוּלִין בָּהֶן הַמֵּיִם - עַל בְּעַל הַקֶּרֶקֶע¹⁵; 18
19 וְחֻטִּיטָה¹⁶ הַמְקוֹמוֹת שֶׁמִּקְבָּצִין בָּהֶן הַמֵּיִם - עַל
20 הַחוֹכֵר אוֹ עַל הַמְקַבֵּל¹⁷.

(8) ההוצאות הדרושות בעבודת השדה והפרדס, שכן מתחייב המקבל כלפי בעלי הקרקע, וכתוב לו: אני אעמוד ואחרוש וכו' ובמה שהוצאתי (ראה להלן הל' יב). (9) שתוציא השדה והפרדס. (10) כלומר, או חלוקה אחרת כפי מה שיתנו ביניהם. וחלוקים הם - המקבל והחוכר - במקצת דינים כמו שיתבאר בהמשך הפרק (ירושלמי שם: המקבל למחצה לשליש ולרביע). (11) לשמירת הקרקע, כגון בניית גדר וחפירת החריצים סביבות השדה מחוץ לגדר (השווה פכ"א מהל' מכירה הל' כב). (12) שאין השדה נשמרת בלעדי הגדר והחריצים, ועל בעל השדה להעמיד שדה שמורה (שם קג:), וכפירוש רבינו חננאל, מובא ב'תוספות' שם ד"ה בוכרא). (13) בכת"י תימן: ודבר שהוא לשמירה וחפירה יתירה - השווה הערה הקודמת. (14) שם, שאין תוספת השמירה באה אלא לחזק את השמירה, ועל החוכר או המקבל לעשותה. (15) כדברי רב יוסף (שם): "מרא זובילא (שני אלה הם כלים שחופרים בהם) ודוולא (דלי) וזרנוקא (גונד) דבעל הבית". שכלים אלו הכרחיים הם בעבודת השדה. בב"ח חושן-משפט (סימן שכ) מגיה בדברי רבינו "והגד" במקום "והכד", והגר"א (שם ס"ק יג) אומר, שרבינו כתב כד בהתאם לנוהג שהיה בזמנו שהיו משתמשין לשאיבת מים בכדים ולא בנודות (וכן הוא הנוהג אצל הערביים). והוסיף רבינו וכתב "ויכוצא בהן" לכלול בזה גם זרנוקא, שאמרו בגמרא במקום שנוהגים להשתמש בו לשאיבה. - ובדפוס רומא (ר"מ) הנוסחא: "והכד", ופירושו מוט, היינו: העץ שתולין בו החבל שהדלי קשור בו (ראה 'פרישה' שם שדחה גירסא זו). (16) בכת"י תימן: "וחפירת המקומות", היינו הבריכות שמאספים בהם המים באמצעות תעלות מהנהר. (17) מפני שהבריכות משמשות להקל בהשקיית השדה, שלא יצטרך החוכר או המקבל להביא המים מן הנהר (בבא-מציעא שם "אריסא עביד בי יאורי", וכפירוש הראב"ד מובא ב'קצות החושן' סי' שכ ס"ק ב).

21 ג. הַשּׁוֹכֵר¹⁸ או הַמְקַבֵּל שֶׁדָּה מִחֲבֵרוֹ לְשָׁנִים
22 מוֹעֲטוֹת¹⁹ - לֹא יִזְרַעְנָה פֶּשֶׁתָּן²⁰; שֹׁכְרָה או קָבְלָה²¹
23 שְׁבַע שָׁנִים - זֹרַעְנָה שָׁנָה רִאשׁוֹנָה פֶּשֶׁתָּן²². וְאִין
24 הַשְּׁבִיעִית²³ מִן הַמְּגִנָּה²⁴; שֹׁכְרָה או קָבְלָה שְׁבוּעָה
25 אֶחָד²⁵ - שְׁבִיעִית מִן הַמְּגִנָּה²⁶.

(18) והוא-הדין לחוכר. וכבר הקדים רבינו בה"א שאין הפרש בין שוכר לחוכר בדין, אלא בשם. (19) פחות משבע שנים. (20) שם קט. שהפשתן מכחיש את הקרקע, ואין השדה חוזר למצבו הקודם עד שש שנים. ובפירושו למשנה שם, מבאר רבינו: "ששרשי הפשתן נשארו בקרקע זמן רב", כלומר, והשרשים יונקים לשד הקרקע ומכחישים אותו. (21) בקיבל אותה סתם על דעת שיזרענה כל מין שירצה ידובר כאן, שאם התנה בעל הקרקע שיזרענה מין מסוים, אין המקבל רשאי לשנות ולזרעה מין אחר, שבעל

1 טְחִינָה עֲשָׂרִים סָאָה, שֶׁזוֹ מִדַּת סֵדוֹם הִיא⁷⁵; וְאִם אִין
2 לֹא⁷⁶ - יָכוֹל לוֹמַר: אִין לִי דְמִים, וְהִרְיִי טוֹחֵן לָךְ
3 כְּמוֹ שֶׁשְׂכָרְתִּי, וְאִם אִין אִתָּה צְרִיף⁷⁷ - מְכֹר
4 לְאַחֲרִים⁷⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(70) כתובות קג. (71) בעד השכרת הריחיים. (72) וקנה ריחיים וחמור וטוחן בו צריכת ביתו. (73) אצל השוכר, ובא המשכיר ודורש שהשוכר ישלם כסף במקום טחינת חיטים. (74) כלומר, שאינו בטל אף אם לא יטחון בעד המשכיר שיש לו לקוחות רבים לטחינת חיטים. (75) שמירת אנשי סדום היא שאפילו כשחבירו נהנה והוא אינו מפסיד (בגמרא: זה נהנה וזה לא חסר) לא היו עושים טובה, וכאן הלא אין לשוכר כל הפסד אם ישלם כסף, שהרי באותו זמן שהוא טוחן טחינת המשכיר, יש לו לטחון בשביל אחרים בכסף ויכול לתת למשכיר אותו הכסף, ונמצא המשכיר נהנה והשוכר אינו חסר. (76) שאין לשוכר לקוחות לטחינת חיטים ואם לא יטחון טחינת המשכיר נמצא מפסיד. (77) לטחינתו. (78) כלומר, אין לי להפסיד ולישב בטל אלא טחון טחינת ביתך אצלי, כפי שהוסכם בתנאי השכירות, ומה שאתה טוחן בריחיים שלך - מכור לאחרים (על פי רש"י שם. וראה בסמ"ע בסימן שיח סעיף קטן א, שכתב לפרש מה שאמר רבינו "והעשיר בעל הריחיים" שהעשיר וקונה לחם מהנחתום, ומה שכתב "מכור לאחרים" פירושו מכור לאחרים זכותך שיש לך בריחיים. עיין שם מה שהכריחו לכך).

פָּרֶק עֲמִינִי

(1) מבאר דין חכירת שדה או קבלנות.

5 א. אֶחָד הַשּׁוֹכֵר מִחֲבֵרוֹ שֶׁדָּה לְזֶרְעָה² או כָּרֶם³
6 לְאָכַל פְּרוֹתָיו בְּדָמִים⁴, או שֶׁשְׂכָר מִמֶּנּוּ בְּפִרוֹת
7 קִצְבִּים⁵, כְּגוֹן שֶׁשְׂכָר מִמֶּנּוּ שֶׁדָּה זֶה בְּעֶשְׂרִים כֹּזַר
8 בְּשָׁנָה וְכָרֶם זֶה בְּעֶשְׂרִים פְּדִי יֵין כָּל שָׁנָה - שְׁנִינָה
9 דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן⁶. וְהַשּׁוֹכֵר בְּפִרוֹת הוּא הַנִּקְרָא
10 חֹכֵר⁷.

(2) וכל היבול יהיה לשוכר. (3) שהוא נטוע. (4) בכך וכך דינרין לשנה. (5) בין אם יזרע השדה בין שלא יזרענה, ובין אם יוציא הכרם פירות הרבה או מעט (ראה להלן הל' יב - יג). (6) כדברי חכמים בבא-מציעא קו. (ראה להלן הל' ה). (7) כלומר, אין ביניהם אלא חילוק השם, שהשוכר בדמים נקרא שוכר, ובפירות נקרא חוכר. וכן אמרו בירושלמי (דמאי פ"ו הל' א): מה בין שוכר לחוכר? השוכר - במעות, והחוכר - בפירות.

11 ב. הַמְקַבֵּל שֶׁדָּה או פֶּרֶדֶס כְּדִי לַעֲבֹד אוֹתוֹ וְלַהֲצִיא
12 עָלָיו יְצִיאֹת⁸, וְיִתֵּן לְבַעַל הַקֶּרֶקֶע שְׁלִישׁ הַתְּבוּאוֹת⁹
13 או רְבִיעַ אוֹ מֶה שִׁתְּנֶנּוּ בִּנְיִינָה¹⁰, זֶה הוּא הַנִּקְרָא
14 מְקַבֵּל. כָּל דָּבָר שֶׁהוּא לְסִיג הָאֶרֶץ¹¹ - בְּעַל הַקֶּרֶקֶע
15 חֵיב בּוֹ¹²; וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא שְׁמִירָה יִתְּרָה¹³ - הַחוֹכֵר
16 או הַמְקַבֵּל חֵיב בּוֹ¹⁴. הַקֶּרֶדֶם שְׁחוֹפְרִין בּוֹ הָאֶרֶץ,
17 וְהַפְּלִים שְׁנוֹשְׂאִין בָּהֶן הָעֶפֶר, וְהַדְּלִי וְהַדֵּף וְכִיּוּצָא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בטיפול המשכיר - היתה המכה פוגעת בו, ולפיכך מנכה לו מחבירו, כלומר, משכר החכירות אם קיבל אותה בחכירות, ומחלקו של בעל השדה מיבול השדה בקבלנות. - ואע"פ שבקבלנות שבעל השדה נוטל חלקו כפי מה שיוציא השדה, ממילא גם בעל השדה מפסיד, שהרי גם חלקו עולה בפחות בעקבות מכת המדינה. והטעם, שאנו מחשבים היבול שהוציא השדה ביחס להוצאות שהשקיע המקבל בוריעת השדה ובטיפולה, כלומר, כשנחשב היבול שהצטמצם בעקבות מכת המדינה לעומת ההשקעה - נמצא, שהפסדו של המקבל גדול משל בעל השדה, שהרי נוסף על ההפסד מצמצום היבול, הוא מפסיד חלק ההוצאות שהשקיע על יסוד החישוב של היבול המשווער אילמלא לא פגעה המכה, בעוד שבעל השדה מפסיד רק את פירות היבול בלבד, ולפיכך מנכים מחלקו של בעל השדה כפי חישוב ההוצאות שהפסיד המקבל ('מרכבת המשנה'). וראה מה שביאר ב'אבן האזל' בדעת רבינו. ודעת הרמב"ן והרשב"א, הביאם המגיד-משנה, שדין זה אינו אמור אלא בחכירות ע"י"ש). (36) משנה, שם קג: (37) כלומר, הרי הם עומדים בתוכה ורואים את השדה, ולמה לו לפרש "הזה", אלא לא נתכוין במה שאמר הזה. (38) כלומר, שיהיה כמו שהיא עתה כל זמן שהיא ברשותך, ולפיכך מנכה לו ביבש המעיין או נקצץ האילן, שהרי חל שינוי בשדה שגרם להפסד (שם קד). כרבינו. ונכנסת הרי"ף שם "מדקאמר הזה, מכלל דקאי בגוה עסקינן, בית השלחין הזה למה ליה למימר, דקאמר ליה בית השלחין כדקיימא השתא". (39) כמו שביארנו למעלה בהערה לא, שמן הסתם לא על דעת המעיין או בית האילן שוכר רבינו סותם ואינו מבדיל בין אמר השוכר ובין אמר המשכיר, ולא כשמואל שם (ראה מגיד-משנה)].

ה. השוכר⁴⁰ או המקבל⁴¹ שדה מחבירו, ואכלה חגב או נשתדפה⁴²: אם ארע דבר זה לרב השדות של אותה העיר⁴³ - מנכה לו מחכירו, הפל לפי ההפסד שארעו; ואם לא פשטה המכה ברב השדות - אינו מנכה לו מחכירו⁴⁴, אף על פי שששתדפו כל השדות של בעל הקרקע⁴⁵. נשתדפו כל השדות של השוכר או המקבל, אף על פי שפשטה המכה ברב השדות - אינו מנכה לו מחכירו; שאין זה ההפסד תלוי אלא בשוכר, שהרי כל שדותיו נשתדפו⁴⁶. התנה עליו בעל הקרקע שיוזרעה חטים וזרעה שעורים⁴⁷, או שלא זרעה כלל⁴⁸, או שזרעה ולא צמחה, אף על פי שצא חגב או שדפון והפקתה רב המדינה - אינו מנכה לו מחכירו⁴⁹. ועד מתי חייב להטפל ולזרע פעם אחת אם לא צמחה⁵⁰? כל זמן שראוי לזריעה⁵¹ באותו מקום⁵².

(40) כדעת חכמים, במשנה (קה:): שהדין שמנכה במקרה של מכת מדינה - הוא גם בשוכר וכ"ש חוכר. (41) בקבלנות, וכמו שביארנו למעלה בשם המרכבת המשנה, שגם בקבלנות שייך לומר שמנכין מחלקו של בעל-הבית (ראה לעיל הערה לד). (42) שהצטמקו גרעיני התבואה ע"י רוח חמה ויבשה. (43) והרי זה מכת מדינה (שם): היכי דמי

השדה שנוטל חלקו ממה שתוציא השדה - יכול לעכב ולומר: למין זה שהתניתי עמך אני צריך (מגיד-משנה - וראה להלן ה' ט, ויד). (22) שהרי כשיגיע זמן החזרת השדה - בסוף שבע - כבר חזרה השדה לקדמותה. (23) שהרי קיבל אותה לשבע שנים, ושנת השמיטה עבודת קרקע אסורה בה. (24) במנין שני השכירות, ששבע שנים שאמר, שבע שני זריעה משמע, ואין שנת השמיטה בכלל, שהרי אסורה בעבודת קרקע. (25) כלומר, מחזור של שבע שנים. (26) שהשביעית, בכל מחזור השנים היא (שם קי.).

ד. החוכר או המקבל שדה מחבירו, והיא בית השלחין²⁷ או בית האילן²⁸, ויבש²⁹ מעין בית השלחין, ולא פסק הנפה הגדול³⁰, אלא אפשר להביא ממנו בדלי³¹, או שנקצץ האילן של בית האילנות - אינו מנכה לו מחכירו³². ואם מפת מדינה היא³³, כגון שיבש הנפה³⁴ - מנכה לו מחכירו³⁵. היה עומד³⁶ בתוך השדה ואמר לו: בית השלחין הזה³⁷ אני משפיר לך, בית האילן הזה אני משפיר לך, יבש המעין או נקצץ האילן - מנכה לו מחכירו; שהרי הוא עומד בתוכה, ולא אמר לו 'הזה' אלא כמי שאומר: כמות שהיא עתה אני משפיר³⁸. לפיכך, אם לא היה עומד בתוכה, ואמר לו: בית השלחין אני משפיר לך, או בית האילן, ויבש המעין או שנקצץ האילן - אינו מנכה לו מחכירו³⁹.

(27) קרקע יבשה צמאה למים, שאין מי הגשמים מספיקין לה, ומשקים אותה בידי אדם ממעיין או מבריות שבה. שלחין: מלשון ארמית ומובנו צמאון, עייפות למים, "ואתה עיף ויגע" (דברים כה, יח) מתרגם אונקלוס: "ואת משלהי ולא", כלומר צמא למים, כלשון הכתוב (ירמיה לא, כה) הרויתי נפש עיפה - והוא מתחלפת בחית (מועד קטן ב). ובכת"י תימן: "השלחין", וכן הוא ברי"ף שם. (28) שדה שנטועים בו אילנות. (29) בכת"י תימן: ויבש המעיין של. (30) שממנו משקים בני המדינה. (31) ויש באפשרותו לעבד השדה ע"י שיבא המים בדליים מן הנפה, אלא שנתוסף עליו טורח. (32) שאין בתוספת הטיחה לשינוי קביעת דמי השכירות, שהרי השדה ראוי ואפשר לעבדו, אלא שמוזלו של השוכר גרם לו שיבש המעיין בזמן שהשדה שכור אצלו - ועליו לישא בהפסד הטורח. והמקבל אינו יכול לטעון, שקביעת דמי שכירות השדה היתה מיוסדת על דעת המעיין שיש בו או מפני בית האילן שיטול חלק בפירות בלי תוספת טירחה. והטעם, מפני שלא גילה דעתו בשעת השכירות שהוא מסתמך על המעיין והאילן, ובסתם אין אנו אומרים שדוקא על דעת המעיין או בית האילן הסכים לקביעת השכר (שם קג: ע"פ רש"י שם). (33) תופעה שלילית שפגעה בכל יושבי המדינה - מדינה, היינו עיר - ראה פ"א מהל' מגילה ה' ד. (34) הגדול, שממנו משקים בני המדינה שדותיהם. (35) שם, לפי חישוב ההפסד, שהרי אין ליחס את המכה, שפגעה בכל שדות העיר למזלו של השוכר, וגם אלמלי נשאר השדה

(50) כלומר, עד מתי יכול המשכיר לטעון: אין לך לנכות אלא חזור וזרע ('טורי זהב' סי' שכב). (51) כלומר, אפילו זרע כמה פעמים ולא צמח חזור וזרע, כל זמן שראוי לזריעה. (52) כפי טבע הארץ בכל מקום ומקום (שם).

- 1 ו. השוכר⁵³ או המקבל⁵⁴ שדה מחברו: מקום שנהגו
- 2 לקצור⁵⁴ - יקצור, ואינו רשאי לעקור⁵⁵; לעקר - יעקר,
- 3 ואינו רשאי לקצור. ושיניהם מעכבין זה על זה⁵⁶.
- 4 ומקום שנהגו לחרש אחריו⁵⁷ - יחרש⁵⁸. מקום
- 5 שנהגו להשפיר⁵⁹ אילנות על גב קרקע⁶⁰ -
- 6 משפירין⁶¹, ואף על פי שהשפיר לו סתם פפחות מן
- 7 הידוע⁶²; ומקום שנהגו שלא להשפיר אילנות - אין
- 8 לו אילנות, אף על פי ששכר ממנו ביתר על
- 9 הידוע⁶³. הפל פמנהג המדינה⁶⁴.

(53) שם קג: (54) במגל, וקני השבלים נשארים בקרקע. (55) עם השורש. (56) כשאחד מהם רוצה לשנות מן המנהג. בעל הקרקע מעכב לעקור במקום שנהגו לקצור, בטענה - שרוצה שישארו בשדה הקשין של התבואה לאחר הקצירה לזבל הקרקע; והחוכר או המקבל מעכב, בטענה - שהקצירה קלה היא מן העקירה. ובמקום שנהגו לעקור, בעל הקרקע מעכב לקצור, בטענה - שהוא רוצה בשדה נקיה, ואינה צריכה לזבל. והחוכר או המקבל מעכב, בטענה - שצריך הוא לחלקו בקש (שהמקבל נוטל חלקו גם מהקש, ראה להלן הל' י) למאכל בהמותיו (שם). (57) אחר הקצירה או העקירה כדי להפוך שרשים של עשבים רעים שבשדה ולהשמידם, שלא יחזרו ויצמחו לכשתזרע. (58) ואמרו בגמרא שם, שאפילו ניכש השדה מעשביה הרעים בעוד שהתבואה בקמתה, אינו נפטר בזה מלחרוש אחר הקצירה או העקירה. (59) שם. (60) שאגב הקרקע נוטל השוכר גם מפירות האילנות - אע"פ שאינו טורח בהם. (61) כלומר, מן הסתם הם מושכרין. (62) מהשער המקובל באותו מקום, שלא התנה על כך בשעת השכירות - מתקבל על הדעת, שכמנהג המדינה השכיר, ולפיכך אין בעל השדה יכול לטעון: השכרתי בפחות מן המקובל, על-מנת שלא תיטול מפירות האילנות. (63) אין המקבל יכול לטעון ששכרו ביותר מהמקובל, על דעת שיהיה לו גם מפירות האילנות, שמן הסתם כמנהג המדינה שכר (שם). (64) כלומר, וכל הבא לשנות - עליו להתנות על כך בשעת השכירות.

- 10 ז. החוכר⁶⁵ שדה מחברו בעשרה פור חטים,
- 11 ולקתה⁶⁶ - נותן לו מתוכה⁶⁷. היו חטיה יפות - לא
- 12 יאמר לו: הריני לוקח לך מן השוק, אלא נותן לו
- 13 מתוכה⁶⁸. חכר ממנו פרום בעשרה סלי ענבים,
- 14 והקריסו⁶⁹ אחר שנבצרו⁷⁰, וכן עמרים שלקו אחר
- 15 שנקצרו⁷¹ - נותן לו מתוכן⁷². חכרו⁷³ בעשרה פדי
- 16 יין, והחמיץ⁷⁴ - חייב לתן לו יין טוב⁷⁵. חכרה ממנו
- 17 במאה עמרים של אספסתא⁷⁶, וזרעה מין אחר,
- 18 ואחר כך חרשה, וזרעה אספסתא, ולקתה, או
- 19 שזרעה בתחלה אספסתא, וחרשה, ואחר כך זרעה
- 20 פעם אחרת⁷⁷, ולקתה - אינו נותן לו מתוכה, אלא

מכת מדינה? אמר רב יהודא, כגון דאישדוף רובא דבאגי, היינו רוב השדות של אותה העיר. ורש"י גורס "רובא דבאגא", ופירש רוב אותה הבקעה - מגיד-משנה). (44) שם. אנו אומרים שמזלו של השוכר גרם לכך שנשדפה או אכלה חגב - שהרי שדותיהם של אחרים לא נפגעו - ועליו לישא בהפסד. (45) שלא החכיר אותם, והרי יש לייחס את ההפסד בשדה זו למזלו של בעל השדה, כשם שיש לייחסו למזל השוכר. בגמרא (שם קו.) נימקו, שמסתבר יותר לייחס ההפסד למזל השוכר מאשר לבעל השדה, מפני שבעל השדה יכול לטעון "אי משום לתאי דידי, הוה משתייר לי פורתא, כדכתיב (ירמיה מב, ב) כי נשארו מעט מהרבה". פירוש, אילמלא מזלך הרע, היתה מתקיימת בי מדתו של הקב"ה, שמרחם אפילו בשעה שמדת הדין מתוחה, כמו שנאמר "כי נשארו מעט מהרבה", ושדה זו ראויה היתה להינצל משדפון, כשם שניצלו רוב השדות של העיר, אלמלא מזלך שגרם לה שנשדפה. (46) כלומר, יותר יש לייחס ההפסד למזלו של השוכר - כשכל שדותיו נשדפו - מאשר לייחסו למכת המדינה, ולמה אין השוכר יכול לטעון כאן שולולא מכת המדינה היה מתקיים בו "כי נשארו מעט מהרבה"? פירשו בגמרא שם, שבעל השדה עונה: "אי הוית חזית לאישתיורי לך מיד, הוה משתייר לך מדינפשא". פירוש, אם ראוי אתה שיתקיים בך מקרא זה - היתה ניצולת אחת משדותיך, כי משדה זו לא יישאר לך כלום, או דבר מועט מאוד, אפילו אם לא תשלם דמי חכירה כלל. ולמה בנשדפתו כל שדותיו של בעל השדה אין השוכר יכול לומר לבעל השדה: "אי הוית חזית" וכו'? מפני שגם משדה שנשדפה נשארו לו דמי חכירותו, ואפשר שדמים אלה הם ה"מעט מהרבה" ('תוספות' שם ד"ה אי הוית). אולם סברא זו כוחה יפה בשכירות ובחכירות, אבל לדעת רבינו, שכתב בראש הלכה זו "או המקבל" קשה, מה יענה בעל השדה לטענת "אי חזית", הרי בקבלנות גם הוא מפסיד כל חלקו כמו המקבל? ונראה שרבינו מפרש מה שאמרו בגמרא: אילו "הוית חזית" הכוונה, שאין לטעון "כי נשארו" אלא בשדה שהיא שלו, אבל לא בשדות אחרים שנמסרו בקבלנות או בשכירות (וראה 'שיטה מקובצת' בשם 'שיטה'. ויותר נכון לקבל פירושו הדחוק קצת של המגיד-משנה, שרבינו התכוון לשכירות או חכירות בלבד ולא לקבלנות, ותפס לשון המשנה שכתבה "המקבל". ויש לשים לב לזה, שבכל המשניות בפרק זה כתוב "המקבל". אפילו כשהכוונה לשכירות או חכירות). (47) ונשדפה. ופשטה המכה ברוב המדינה - אינו מנכה, שבעל השדה טוען: אילו לא שנית והיית זורע חטים כמו שהתניתי עמך, לא היתה המכה פוגעת בה, שהיה מתקיים בי מה שנאמר (איוב כב, כח) ותגור אומר ויקם לך. כלומר, מה שתבקש מהיצר - יעשה, ואני לא ביקשתי מן השמים בתחילת השנה שיצליחני בשעורים אלא בחטים (שם ע"פ רש"י). (48) אינו מנכה, שבעל השדה טוען: אלמלי זרעת לא היתה המכה פוגעת בה, שהיה מתקיים בי מה שנאמר (תהלים לו, יט): "לא יבושו בעת רעה ובימי רעבון ישיבעו" (שמואל, שם). (49) שבעל השדה טוען: חזור וזרע (ריש לקיש, שם).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לא תנכש יעלו העשבים זרעים שיפלו על הקרקע, ולשנה הבאה יצמיחו עשבים (ע"פ רש"י שם).

1 נותן לו אֶסְפָּסְתָּא טוֹבָה, שְׁהָרִי שָׁנָה⁷⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
2 בְּזָה.

ט. החוכר⁸⁷ שָׂדֶה מַחְבְּרוֹ לְזִרְעָה שְׁעוּרִים - לֹא יִזְרְעֶנָּה חֲטִים, מִפְּנֵי שֶׁהַחֲטִין מַכְחִישׁוֹת אֶת הַקֶּרֶקֶע יָתֵר מִהַשְׁעוּרִים. שְׂכָרָה לְזִרְעָה חֲטִים - יִזְרְעֶנָּה שְׁעוּרִים. קְטָנִית - לֹא יִזְרְעֶנָּה תְּבוּאָה; תְּבוּאָה - יִזְרְעֶנָּה קְטָנִית⁸⁸. וּבִכְבֵּל וְכִיּוּצָא בָּהּ⁸⁹ - לֹא יִזְרְעֶנָּה קְטָנִית⁹⁰, מִפְּנֵי שֶׁהַקְטָנִית שָׁם מַכְחִשֶׁת אֶת הָאֶרֶץ⁹¹.

(87) משנה, שם קו: (88) כגירסת הרי"ף במשנתנו. ובספרים שבידינו, גירסא מהופכת: "קטנית יזרענה תבואה, תבואה לא יזרענה קטנית". (89) כל ארץ שטבע אדמתה כשל בבל. (90) שם ק. - ע"פ נוסחת הרי"ף. (91) "ועיקר הדבר הוא כשיפסוק עמו לחרוש שדה ולזרוע מין ממני הזרעים, יש לו (מותר לו) לזרוע מה שהזיק מעט (פחות) מאותו הדבר (מהמין) שפסק עמו, ולא יזרע מה שהזיק גדול (יותר) ממנו. ועושים בזה על-פי שיודעים בטבע אותו המקום בזריעה מן המתעסקין בחרישה ועבודתה" (לשון רבינו בפירוש המשנה, שם). דעת רבינו, שדין זה נאמר בחוכר או בשוכר, אבל בקבלנות - בעל השדה יכול לעכב על המקבל לזרוע מין אחר מזה שהוסכם בשעת השכירות, אפילו למין שהזיק בקרקע פחות מהמין שהוסכם, שהרי בעל השדה נוטל חלקו מתבואת השדה, אומר: למין זה שהוסכם אני צריך (כדעת הרמב"ן). ראה מגיד-משנה - הגר"א סימן שכד ס"ק ד. וראה למעלה הל' ג, ולהלן הל' (י).

י. הַמְקַבֵּל⁹² שָׂדֶה מַחְבְּרוֹ⁹³ לְשָׁנִים מוֹעֲטוֹת⁹⁴ - אֵין לְמַקְבֵּל כָּלוּם בְּקוֹרֶת הַשְּׂקָמָה⁹⁵ וְכִיּוּצָא בָּהּ⁹⁶, וְלֹא בְּשִׁבְחֵי הָאֵילָנוֹת⁹⁷ שִׁיּוּצָאוּ מֵאֵלֶיהֶן⁹⁸ בְּשָׂדֶה⁹⁹; אֲבָל מַחְשְׁבִין לוֹ מְקוֹם הָאֵילָנוֹת¹⁰⁰ כְּאִלוֹ הֵיחָ בֵּהֶן אוֹתוֹ זֶרַע שְׂזָרַע בְּכָל הַשָּׂדֶה¹⁰¹. וְהוּא שֶׁצִּמְחוּ הָאֵילָנוֹת בְּמְקוֹם הָרְאוּי לְזִרְעָה; אֲבָל אִם יֵצְאוּ בְּמְקוֹם שְׂאִינֹו רְאוּי לְזִרְעָה¹⁰² - אֵין מַחְשְׁבִין לוֹ כָּלוּם¹⁰³. וְאִם קִבְּלָה שְׁבַע שָׁנִים אוֹ יָתֵר - יֵשׁ לוֹ בְּקוֹרֶת הַשְּׂקָמָה¹⁰⁴ וְכִיּוּצָא בָּהּ. הִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהַסְתַּלַּק מִן הַשָּׂדֶה, וְהָיָה שָׁם זֶרַעִים שֶׁצִּדְדִין לֹא הִגִּיעוּ לְהַמְכָּר¹⁰⁵, אוֹ שֶׁנִּגְמְרוּ וְלֹא הִגִּיעַ יוֹם הַשּׁוּק לְמַכְרָן - שָׁמַיִן אוֹתָן וְנוֹטֵל מִבְּעַל הַקֶּרֶקֶע¹⁰⁶. כִּשְׁם שֶׁחוֹלְקִין הַמְקַבֵּל וּבְעַל הַקֶּרֶקֶע בְּתְבוּאָה, כֵּן חוֹלְקִין בְּתֵבֶן וּבִכְש¹⁰⁷. כִּשְׁם שֶׁחוֹלְקִין בִּיָּין, כֵּן חוֹלְקִין בְּזִמְרוֹת¹⁰⁸. אֲבָל הַקְּנִים הַמְּעֻמָּדִים תַּחַת הַגִּפְנִים¹⁰⁹: אִם קָנוּ אוֹתָן בְּשִׁתְּפוּת - הָרִי אֵלוֹ חוֹלְקִין בָּהֶן; וְאִם הֵן מִשָּׁל אֶחָד מֵהֶן - זֶה שֶׁקָּנָה אוֹתָן הָרִי הֵן שְׁלוֹ¹¹⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(92) משנה, שם. (93) על דעת לזרעה. (94) פחות משבע שנים. (95) עץ תאנה מדברי (רבינו בפירושו לדמאי פ"א מ"א, ובכמה מקומות). ענפי השקמה משמשים לקורות בנין ואינם נעשים קורות עד שיגדלו שבע שנים, ואם יכרות הענפים ויחזיר את השדה אחר זמן פחות משבע שנים,

(65) שם קו: המקבל - שהסדר הקבלנות כך הוא, שבעל השדה נוטל חלקו כפי מה שתוציא השדה, בין יבול רע או טוב (ע"פ רש"י שם). (66) שעלה יבול כחוש ורע. (67) כלומר, אע"פ שהחוכר שוכר השדה בפירות קצובים, היינו שאפילו תוציא השדה יבול מעט - עליו לקנות חטים מהשוק ולשלם לו כפי מה שקבעו - מכל-מקום לא נסתלק בעל השדה מפירות קרקעו, ומאותן החטים, כפי שהשדה הוציאה, יכול החוכר לשלם שכר חכירותו (מגיד-משנה). (68) כלומר, שהוא-הדין והוא הטעם בהוציאה חטים יפות, שנותן לו מתוכה - שלא נסתלק בעל השדה מפירות קרקעו וכל-שכן בקבלנות, שבעל השדה מקבל חלק מסוים מן היבול כפי שתוציא השדה, בין רע ובין טוב. (69) הופג טעמים ונתחמצו. (70) ועודם בכרם. (71) ומונחים בשדה כדי שיתייבשו. (72) כל עוד הם בשדה - דינם כדין לקתה במחבור, שהשדה טרם מילאה שליחותה (גמרא שם - ע"פ רש"י). (73) בכת"י תימן: אבל אם חכרו. (74) היין מיבול הכרם שחכר, כשהיו כבר בחביות בבית החוכר. (75) שהשדה מילאה שליחותה, שהרי הענבים לא לקו אלא כשנעשה יין בבית החוכר לקה, ומזלו גרם לכך (שם מימרא דרב אשי - ע"פ רש"י שם). (76) אספסת, - וחכרה על דעת לזרעה אספסת. (77) והוא לא קיבלה אלא על דעת שיזרענה פעם אחת (לחם-משנה). (78) כלומר, שכל ששינה אין דינה כלקתה שנותן לו מתוכה, מפני שהמחכיר יכול לטעון: לא היתה דעתי לקבל מיבול שבא לרגל השינוי (שם קט). וכנראה שלפני רבינו היתה נוסחא אחרת בגמרא, מזו שהיא לפנינו (מגיד-משנה). ולא פירש לנו איך היתה נוסחת רבינו. וראה ב'מרכבת המשנה' שמעמיד דין רבינו גם כפי נוסחתנו).

3 ח. הַחֹכֵר⁷⁹ שָׂדֶה מַחְבְּרוֹ וְלֹא רָצָה לְנַכְש⁸⁰, וְאָמַר
4 לוֹ: מַה הַפֶּסֶד יֵשׁ לִּי? הָרִינִי נֹתֵן לִּי חֲכִירָה⁸¹! -
5 אֵין שׁוּמְעִין לוֹ; שְׁהָרִי הוּא אוֹמֵר לוֹ⁸²: לְמַחֵר אֶתָּה
6 יוּצָא מִמֶּנָּה⁸³, וְהִיא מַעֲלָה עֲשָׂבִים⁸⁴. וְאֶפְלוֹ אָמַר
7 לוֹ: בְּאַחֲרֹנָה⁸⁵ אֲנִי חוֹרֵשׁ אוֹתָהּ - אֵין שׁוּמְעִין לוֹ⁸⁶.

(79) שם קה. (80) לעקור העשבים הרעים שעלו בין צמחי התבואה "וכשמנקין אותן מוסיף הזרע על תבואתה הרבה לפי שתתן השדה כל כוחה אל הזרע, וזה דבר ידוע אצל עובדי אדמה" (לשון רבינו בפירוש המשנה) - ובמקום שנהגו לנכש, ידובר כאן ('טור' ושו"ע שם סעיף ד, וראה מגיד-משנה ולחם-משנה). (81) כלומר, הרי אפילו לא אנכש לא תפסיד כלום, שהרי תקבל חכירך כפי שהוקצב, ואינך רשאי להכריחני לנכש במקום שכל ההפסד עלי (ראה פירוש המשנה, שם). (82) בעל השדה לחוכר. (83) ומחזירה לו. (84) וממעטים את היבול. (85) אחר הקצירה או העקירה. (86) שם קה. "משום דאמר ליה, בורא דנפל נפל" פירוש, הזרע שיפול בפרק הזמן עד החרישה יפול, כלומר, אין החרישה משמידה אלא את העשבים הרעים ושרשיהם, ולא את הזרע שנפל ויצמח, ואם

ליטע אחרות תחתיהן, שדרך נטיעת בית סאה כך הוא, שיוצאות עשר בוראות, ובעל השדה מוחל (בבא-בבא-בבא-בבא). כגירסת רבינו. וגירסת הרשב"ם שם: "למאה" (עיינ מגיד-משנה). (115) צריך לנטוע נטיעות אחרות כמספר כל הבוראות. כיון שיצאו בוראות יותר מדרך הנטיעות, סימן הוא שפשע בנטיעה, ולפיכך מייחסים כל הבוראות לפשיעתו (שם), וכלל זה אמרו בכל מקום, שכל שצריך לחזור ולתקן - מתקן הכל. ראה פי"ח מהל' מכירה הל' יא.)

4 יב. הַמִּקְבֵּל¹¹⁶ שָׁדָה מִחֲבָרוֹ וְלֹא עָשְׂתָהּ¹¹⁷, אִם יֵשׁ
5 בָּהּ כְּדֵי שְׁתוּצִיא סֵאתִים יִתֵּר עַל הַהוּצָאָה¹¹⁸ - חֵיב
6 הַמִּקְבֵּל לִטְפֹּל בָּהּ¹¹⁹. שֶׁכֶּךָ כּוֹתֵב לְבַעַל הַקֶּרֶקֶע: אֲנֵא
7 אֲקוּם וְאֲנִיר¹²⁰ וְאִזְרַע וְאֲקַצֵּר וְאֶעֱמֹר וְאֶדוּשׁ וְאִזְזֶה
8 וְאֶעֱמִיד כְּרִי¹²¹ לְפָנֶיךָ וְתִטֵּל אֶת חֲצִיּוֹ, אוֹ מֵה
9 שִׁיתָנוּ¹²², וְאֲנִי אֶטֵּל הַשָּׂאֵר בְּשֹׁכֵר עֲמָלִי וּבִמְה
10 שְׁהוּצֵאִי¹²³.

(116) משנה וגמרא בבא־מציעא קה. (117) כראוי לה.
(118) שהושקעה בשדה (שם), כדברי דבי רבי ינאי וריש
לקיש). (119) על כרחו. (120) אעמוד ואחרוש.
(121) ערימת תבואה. (122) שליש או רביע, כפי תנאם.
(123) כלומר: לפיכך חייב לטפל בה אם יש בה להוציא
סאתים, שהרי הוא כותב: אַנָּא אִיקוּם וכו' ואעמיד כרי,
כלומר אעבוד בה כל העבודות הצריכות, אם יהיה בה
שיעור כדי להעמיד כרי. ושיעור כרי, אמרו חכמים (שם)
שהוא סאתים, היינו אחר שינכו ההוצאות ישארו סאתים
כדי להעמיד כרי. והמדובר בקבלנות בלבד, שהרי בחכירות
אין לבעל השדה כל ענין אם המקבל יטפל בשדה או לא,
משום שהוא יקבל דמי חכירותו שהוקצבו (רש"י שם).

11 יג. הַמִּקְלָפֶלֶת¹²⁴ שָׁדָה מִחֲבֵרוֹ, וְאַחַר שְׁזָכָה בָּהּ¹²⁵
12 הוֹבִירָהּ¹²⁶ - שְׁמִין אוֹתָהּ כְּמָה הִיא רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת,
13 וְנוֹתֵן לוֹ חֵלְקוֹ שֶׁהִיא מִגִּיעַ לָהּ¹²⁷. שֶׁכֵּן כּוֹתֵב לְבַעַל
14 הַקֶּרֶקֶע: אִם אוֹבִיר וְלֹא אַעבֵּד¹²⁸, אֲשֶׁלֶם
15 בְּמִיטְבָּא¹²⁹. וְהוּא הָדִין אִם הוֹבִיר מִקְצָתָהּ¹³⁰. וּמִפְּנֵי
16 מָה נִתְחַיֵּב לְשֶׁלֶם?¹³¹ מִפְּנֵי שֶׁלֹּא פָסַק עַל עֲצֻמוֹ דְּבָר
17 קָצוּב¹³² כְּדִי שְׁנֹאמַר: הֲרִי הִיא כְּאַסְמַכְתָּא¹³³, אֲלֵא
18 הֵתְנָה שֶׁיִּשְׁלֶם בְּמִיטְבָּא¹³⁴, וְלִפְיָכָּה גָמַר וְשִׁעֲבַד
19 עֲצֻמוֹ¹³⁵. אֲבָל אִם אָמַר: אִם אוֹבִיר וְלֹא אַעבֵּד, אֲתֵן
20 לָךְ מֵאָה דִּנְרִין¹³⁶ - הֲרִי זֶה אֲסַמְכְתָּא¹³⁷, וְאִינוּ חַיֵּב
21 לְשֶׁלֶם, אֲלֵא נֹתֵן כְּפִי מֵה שְׁרֹאוּיָה לַעֲשׂוֹת בְּלִבָּד¹³⁸.

(124) משנה, שם קד. (125) באחד הדרכים שקרקע נקנית בהם (שם צט:), ואינו יכול לחזור בו. (126) לא חרשה ולא זרעה, ועשאה שדה בור. (127) כפי תנאם. (128) ולא אעשה בה פעולה הראויה לה. (129) כצ"ל, וכן הוא בדפוס רומי (וכן הביא הדק"ס בשם כמה כת"י, ומהרי"ף דפוס קושטא), כלומר במיטב שלה - של השדה, היינו כיבול הגבוה והטוב שהשדה היתה ראויה לעשות אם היתה חרושה וזרועה כראוי (ע"פ הרע"ב שם. וראה ב'גנזי קדם', לוי"ן ס"ה עמוד 99). (130) שם בגמרא "אוביר תילתא" (שליש). (131) כלומר, והלא אסמכתא היא, שהרי אינו

נמצא שאינו מחזירה במצב שהיתה בעת שקיבלה (ע"פ רש"י). ואפילו במקום שנהגו להשכיר אילנות אגב קרקע (ראה למעלה הל' ו) אין לו בקורות, שלא אמרו אילנות מושכרין אלא לפירות ולא לקורות (ראב"ד מובא במגיד-משנה). דייק רבינו וכתב: "אין למקבל כלום", ללמדנו שאינו נוטל כלום מן השבח שהשביחה השקמה בשני הקבלנות. כרבא שם בגמרא. ראה לקמן הערה צז. (96) כל אילן שטבעה כעץ השקמה. (97) כלומר, בשבח השדה שהושבחה באילנות. (98) משרשי האילנות הנמצאים בשדה (שטמ"ק שם). (99) שהרי לא קיבל השדה לנוטעה אלא לזורעה. כלומר, לא ירד המקבל לשדה אלא על דעת שיטול חלק מהשבח שתשביח השדה ע"י זריעה ולא על דעת שבח השדה באילנות (שם בגמרא לדעת רבא "שאפילו בשבח שקמה אין לו", פירוש, אינו נוטל חלק בשבח הענפים שנתרבו ונתעבו (בפרק זמן הקבלנות, שלא ירד אלא על דעת השבח שע"י הזריעה). רבינו כתב דין זה במקבל. ונראה דעתו, שהחוכר, יש לו בשבח האילנות, והטעם מפני שהחוכר יורד לשדה על דעת כל שבח שתשביח השדה, שהרי רשאי הוא לנוטעה אפילו בחכרה לזריעה - אם אינו מכחישין הקרקע יותר (כמבואר בהל' ט. הגר"א סי' שכה ס"ק ד. והוא כפי שיטת הרמב"ן שהבאנו למעלה בהערה פט, שאין המקבל רשאי לשנות ממה שהוסכם בשעת הקבלנות. וב"טור" שם כתב, שאם אינם מכחישים את הקרקע יותר מהזרעים, רשאי המקבל לנוטעם, ומשום זה הוא נוטל חלקו). (100) שטח השדה שתפסו האילנות שיצאו מאיליהן והמעטו שטח הזריעה. (101) שם - מעשה ברב פפא. (102) במקום סלעים או חול. (103) שהרי לא נגרם לו כל הפסד (שם - מעשה ברב ביבי). (104) שעד שבע שנים יחזרו ענפיה ויהיו ראויים לקורות, ומחזירה כמצב שהיתה בעת שקיבלה. [והוא רשאי לקוצצן כשישלימו שבע שנים, אפילו אם היו בנות שלוש או ארבע כשקיבל את השדה. 'טור' סימן שכה]. (105) שעודם צריכים לקרקע, היינו שלא נתבשללו כל צרכם, ואם ילקטם יפסדו (מגיד-משנה בשם הרמב"ן, ומוכיח כן מהתוספתא בבא-מציעא פרק ט ה"א). (106) כפי חלקו המגיע לו, אם למחצה או לשליש (שם). [דין זה נאמר בתוספתא גם בשכירות]. (107) ובחכירות לא שייך דינים אלו, שהרי אינה על בסיס חלוקה (שם קג.). (108) הענפים שנקצצו מן הגפנים, שבכלל הפירות הם (שם ע"פ שיטה מקובצת). (109) כדי שיהיו הגפנים זקופים והאשכולות תלויים באויר, ולא יתקלקלו בקרקע (לשון הרשב"ם בבא-בתרא טט.). (111) שם:

1 יֹא. הַמִּקְבֵּל שְׂדֵה מַחְבְּרוֹ לְטַע' 111 - מִקְבֵּל עָלָיו בַּעַל
2 הַשְּׂדֵה עֲשֶׂה' 112 בּוֹרְאוֹת' 113 לְסֵאָה' 114 יִתֵּר עַל זֶה -
3 מְגַלְגֵּלִין עָלָיו אֶת הַכֶּלֶל' 115.

(111) לנטועה. (112) נטיעות (מגיד-משנה בשם הר"י מיגאש. וראה במאירי (ב"ב, 430) שהכוונה לגפנים, ובפירוש שני אומר הר"י מיגאש שהכוונה כאן לשורות). (113) עקרות שאינן עושות פרי. (114) שטח שזורעים בו סאה תבואה, ומידתו חמשים אמה על חמשים אמה. ואם צמחו עשר נטיעות עקרות בשטח כזה, אין המקבל חייב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

- (1) יבאר דין שוכר את הפועלים, שהכול כמנהג המדינה, ודין פועלים שחזרו בהם באמצע העבודה, ודין שוכר על ידי שליח, ודין שכיר יום שמצא מציאה.
- א. השוֹכֵר² אֶת הַפּוֹעֲלִים, וְאָמַר לָהֶם³ לְהִשָּׁם⁴ וּלְהַעֲרִיב⁵, מָקוֹם שֶׁנִּהְיָגוּ שָׁלָא לְהִשָּׁם וּשְׁלָא לְהַעֲרִיב - אֵינּוּ יָכוֹל לִכְפֹּף⁶. מָקוֹם שֶׁנִּהְיָגוּ לְזוֹנָי⁷ - יְזוֹנָי; לְסַפֵּק בְּגִרוֹגְרוֹת⁸ אוּ בַתְּמָרִים וּכְיוֹצֵא בָהֶן לְפּוֹעֲלִים - יִסְפֵּק. הַפֶּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה⁹.

- (2) משנה בבא-מציא פג. (3) לאחר ששכרם. (4) לעבודה עם זריחת השמש. (5) אחר שקיעת החמה. (6) לשנות ממנהג המדינה, מאחר ששכרן סתם ולא התנה עמהם על כך בשעת השכירות ('תוספות' שם בשם ר"י) ואפילו שרכם ביותר מהשער המקובל באותה מדינה, שכל שלא התנה בשעת השכירות משוכחת יותר (גמרא שם). (7) שהשוכר נותן לפועלים מזון סעודתם. (8) גם בגרוגרות, נוסף על מזון הסעודה. (9) שם.

- ב. השוֹכֵר¹⁰ אֶת הַפּוֹעֵל וְאָמַר לוֹ: כְּאֶחָד וּכְשֵׁנִים¹⁵ מִבְּנֵי הָעִיר¹¹ - רֹאִין הַפָּחוֹת שֶׁבְּשִׁכְרִיּוֹת וְהַיָּתֵר שֶׁבְּשִׁכְרִיּוֹת, וּמִשְׁמִינִין בִּיגִיָּהֵן¹².

- (10) שם פז. כחכמים. (11) לא קצץ עמו שכר מסוים בשעת השכירות, אלא אמר לו: הרי שכרן כפי השכר שפועל אחד או שנים מפועלי העיר נשכרין בכך - ואין באותו מקום שער אחד. (12) כלומר, הפרש השכר שיש בין הפחות שבשכירות לבין היתר שבשכירות, כגון שיש נשכרים בשנים, ויש נשכרים בארבעה, מחלקים ביניהם ונותן לו שלושה (כפירוש רבינו חננאל, מובא ב'שיטה מקובצת' שם, וכן פירש ה'טור' סימן שלא בשם הרמ"ה).

- ג. אָמַר לְשְׁלֹחַו¹³: צֵא וּשְׁכֹר לִי פּוֹעֲלִים בְּשָׁלְשָׁה¹⁴, וְהִלֵּף וּשְׁכָרָן בְּאַרְבָּעָה¹⁵: אִם אָמַר לָהֶם הַשְּׁלִיחַ: שְׁכָרְכֶם עָלַי - נֹתֵן לָהֶם אַרְבָּעָה¹⁶, וְנוֹטֵל מִבְּעַל הַבֵּית שְׁלֹשָׁה¹⁷, וּמִפְסִיד אֶחָד מִכִּיסוֹ¹⁸. אָמַר לָהֶם: שְׁכָרְכֶם עַל בְּעַל הַבֵּית¹⁹ - נֹתֵן לָהֶם בְּעַל הַבֵּית כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה²⁰. הִיא בְּמִדְּיָה מִי שֶׁנִּשְׁכֵּר בְּשָׁלְשָׁה וּמִי שֶׁנִּשְׁכֵּר בְּאַרְבָּעָה - אֵינּוּ נֹתֵן לָהֶם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה²¹, וְיֵשׁ לָהֶם תְּרַעְמַת עַל הַשְּׁלִיחַ²². בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים²³? בְּשֵׁאִין מְלֹאכְתָּן נִבְרָת; אֲבָל הֵיתָה מְלֹאכְתָּן נִבְרָת²⁴ וְהָיָה שָׁוֶה אַרְבָּעָה - נֹתֵן לָהֶם בְּעַל הַבֵּית אַרְבָּעָה; שְׁאֵלוּ לֹא אָמַר לָהֶם שְׁלֹחַו אַרְבָּעָה, לֹא טָרְחוּ וְעָשׂוּ שָׁוֶה אַרְבָּעָה. אָמַר לוֹ בְּעַל הַבֵּית: שְׁכֹר לִי בְּאַרְבָּעָה, וְהִלֵּף הַשְּׁלִיחַ וּשְׁכֹר בְּשָׁלְשָׁה, אָף עַל פִּי שְׁהָרִי מְלֹאכְתָּן שָׁוֶה אַרְבָּעָה²⁵ - אֵין לָהֶם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה²⁶, שְׁהָרִי קָבְלוּ עַל עֲצָמָן²⁷, וְיֵשׁ לָהֶם תְּרַעְמַת עַל הַשְּׁלִיחַ²⁸. אָמַר לוֹ בְּעַל הַבֵּית בְּשָׁלְשָׁה, וְהִלֵּף הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶם בְּאַרְבָּעָה, וְאָמְרוּ: הָרִינוּ כְּמָה שֶׁאָמַר בְּעַל הַבֵּית -

מחייב אלא במקרה אם יוֹבֵר, "וכל האומר אם יהיה או לא יהיה, לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדיין סומכת שמה יהיה או שמה לא יהיה" (לשון רבינו בפ"א מהל' מכירה הל' ז). (132) סכום מסוים, שלא על בסיס חישוב ההפסד המשווער. (133) שדעתו סומכת שעדיין לא יהיה, ולא אמר כן אלא להגוים. (134) כפי ההפסד, ולא התחייב עצמו בדבר גוזמא. (135) כלומר, בדין הוא משלם במיטבה שאין זה אסמכתא (ע"פ הגהות מימוניות כאן, וראה בכסף-משנה מכירה שם). (136) היינו יותר מכפי ההפסד. (137) ולא גמר ושיעבד עצמו, ולא אמר כך אלא להגוים (שם קד:). (138) שהתחייב עצמו בכלל המאה דנירין שאמר. אמנם לא שיעבד עצמו לתשלום מאה דנירין, שאין זה אלא אסמכתא, אבל כפי ההפסד המשווער גמר ושיעבד עצמו במסגרת מאה דנירין, והרי זה כדין אם אוֹבֵר ולא אֶעֱבִיד אשלם במיטבה (ר"ף שם). גם בהלכה זו המדובר בקבלנות בלבד, שהרי בחכירות מקבל בעל השדה דמי חכירות, בין יעבד את השדה ובין יוֹבֵרֶה.

- יד. הַמְקַבֵּל¹³⁹ שָׂדֶה לְזַרְעָה שֶׁמִּשְׁמִין¹⁴⁰, וְזַרְעָה חֲטִיטִים, וְעֵשְׂתָה חֲטִיטִים¹⁴¹ שֶׁשְׁוִין כְּמָה שֶׁהָיָה רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת מִן הַשְּׁמִשְׁמִין - אֵין לוֹ¹⁴² עָלָיו אֶלָּא תְּרַעְמַת¹⁴³. עֵשְׂתָה פָּחוֹת מִמָּה שֶׁהָיָה רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת מִן הַשְּׁמִשְׁמִין¹⁴⁴ - מְשַׁלֵּם לוֹ הַמְקַבֵּל כְּפִי מָה שֶׁהָיָה רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת מִן הַשְּׁמִשְׁמִין. עֵשְׂתָה חֲטִיטִים יָתֵר מִמָּה שֶׁהָיָה רְאוּיָה לַעֲשׂוֹת מִן הַשְּׁמִשְׁמִין - חוֹלְקִין לָפִי הַתְּנָאי שֶׁבִּיגִיָּהֵן, אָף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁתַּכֵּר בְּעַל הַקֶּרֶקֶע¹⁴⁵.

(139) שם קד: (140) שהם יקרים מן החיטים, אבל מכחישים הקרקע יותר מן החיטים. (141) הוציאה השדה יכול עשר של חיטים. (142) לבעל השדה. (143) שהרי לא הפסיד כלום, ברם תרעומת יש לו לבעל השדה המקבל על מה ששינה ולא זרעה שומשמן והוא היה צריך לשומשמן. ואע"פ שאפשר לו לקנות שומשמן בשוק בדמי החיטים, רוצה הוא שומשמן מקרקעו (סמ"ע שכו ס"ק ק עיי"ש), בהתאם לשיטת הגר"א בדעת רבינו בהלכות ט, י, שהיא כדעת הרמב"ן, שאין המקבל רשאי לשנות ולזרוע מין אחר מזה שהוסכם, ולפיכך יש לבעל השדה תרעומת, אבל החוכר רשאי לשנות למין שמכחיש פחות, ואפילו תרעומת אין כאן). (144) כלומר, ואין המקבל טוען לטובה נתכוונתי, למעט כחש הקרקע שכחש החיטים פחות מן השומשמן, שהרי בעל השדה אומר לו "תכחוש ארעא, ולא ליכחוש מרא", מוטב שתכחש הקרקע ולא יכחש בעל הקרקע (סמ"ע שם ס"ק ג, ע"פ הגמרא שם קד:). (145) ההפרש שבין החיטים שעשתה לבין השומשמן שהיתה ראויה לעשות, שאנו אומרים (שם קד:): "אטו הוא אשבח, ארעא לא אשבחה" (האם רק המקבל השביח, והקרקע לא השביחה), כלומר, כשם שיש לייחס את השבח למקבל שטרח והשקיע בשדה טיפול רב והשביח, כך יש לייחס השבח לקרקע שהשביחה.

1 אֵין דַּעְתָּן אֶלָּא שְׂיִתָּן בַּעַל הַבַּיִת יָתֵר עַל אֶרְבָּעָה.²⁹
 2 לְפִיכָּךְ³⁰ שָׁמִין מָה שְׁעָשׂוּ: אִם שָׁוָה אֶרְבָּעָה -
 3 נוֹטְלִין אֶרְבָּעָה³¹ מִבַּעַל הַבַּיִת; וְאִם אֵינוֹ יָדוּעַ³² אוֹ
 4 אֵינוֹ שָׁוָה - אֵין לָהֶם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה³³. אָמַר לוֹ בַּעַל
 5 הַבַּיִת בְּאֶרְבָּעָה, וְהִלֵּךְ הַשְּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶם בְּשָׁלְשָׁה,
 6 וְאָמְרוּ לוֹ: כָּמָה שָׁאֲמַר בַּעַל הַבַּיִת, אָף עַל פִּי
 7 שְׁמִלֵּאכְתָּן שָׁוָה אֶרְבָּעָה - אֵין לָהֶם אֶלָּא שְׁלֹשָׁה,
 8 שְׁהָרִי שְׁמָעוּ שְׁלֹשָׁה וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם³⁴.

(13) שם עו: (14) בשלושה דינרים לכל פועל ופועל.
 ובכת"י התימנים: בשלושה שלשה, וכן הוא ברי"ף שם.
 (15) ברי"ף ובכת"י תימן: בארבעה ארבעה. ושער הפועלים
 הנהוג הוא שלושה. (16) כפי מה שקצב עמהם, וקיבל על
 עצמו אחריות השכירות. (17) כפי מה שהתנה עמו.
 (18) אמנם, אם שער הפועלים באותו מקום קבוע בארבעה
 - נוטל מבעל הבית ארבעה כפי מה שהתנהו, כדין השוכר
 את הפועל והראה בשל חבירו, שמבואר להלן הל' ט שנוטל
 מחבירו כפי מה שנהנה (שיטה מקובצת' שם בשם הרמ"ך,
 וכן כתב הרמ"א ס' שלב בשם 'ויש אומרים', ועיין סמ"ע
 ושר"ך שם ס"ק ב. (19) היינו, שהודיעם שהוא שליח ושאל
 אחריות השכר עליו (שטמ"ק שם). (20) ואם שער
 הפועלים הוא בשלושה, נותן להם שלושה. ואם בארבעה -
 ארבעה. מאחר ששינה השליח ושכרם בארבעה למרות
 שבעל הבית אמר בשלושה, בטלה שליחותו ואין בקציצתו
 ממש, ולפיכך אנו דנים מקרה זה כאילו השכירות נעשית
 סתם בלא קציצת שכר, ששכרם כפי מנהג המדינה (רי"ף
 שם). (21) שבמקום שאין שער קבוע - דעת השוכר בלא
 קציצה מן הסתם על השער הנמוך, ועל הפועלים לגלות
 דעתם שהם אינם נשכרים אלא בארבעה, וכיון שלא גילו
 דעתם - אנו אומרים, שהסכימו לעבודה כפי דעת השוכר.
 ולפיכך, אף שהשליח שכרם בארבעה - אין להם אלא
 שלשה, מאחר ששמעו מן השליח "שכרם על בעל הבית"
 היה עליהם לגלות דעתם לבעל הבית ולא לסמוך על קציצת
 השליח (רי"ף שם, סמ"ע ס' שלב ס"ק ג. (22) שאלמלא
 שכרם בארבעה, היו טורחים ומשכירים עצמם לאחרים
 בארבעה, שהרי יש במקום ששוכרים בארבעה (גמרא שם).
 (23) שבעל הבית נותן להם שלשה כמנהג המדינה (עיין ש"ך
 שם ס"ק ח. (24) שאינה ניתנת להערכה, כגון שעבודתם
 היתה בחפירות חריץ סביבות השדה ונתמלא מים (גמרא
 שם). (25) כלומר, מלאכתם ניכרת שהיא שוה ארבעה.
 (26) לא-שנא אמר שכרם עלי או שכרם על בעל הבית
 ('טור' שם). (27) לעבוד במחיר זול. (28) אומרים לשליח
 - הואיל ובעל הבית הרשה אותך לשכור בארבעה, ולא להפחית מדמי
 השכירות ולמנוע מאתנו טובה, וכמו שהכתוב אומר (משלי
 ג, כז): אל תמנע טוב מבעליו (ע"פ בבא-קמא פא:).
 (29) כלומר, מה שאמרו "הרינו כמה שאמר בעל הבית" אינו
 ניתן להתפרש שהם מסכימים למה שאמר בעל הבית,
 ואפילו אמר לשכור בשלושה ואין להם אלא שלושה, שאין
 זה מתקבל על הדעת, שבזמן שהשליח מציע להם ארבעה
 - יסכימו הם לשלושה, אלא התכוונו לומר שמה אמר בעל

הבית לשוכרם ביותר מארבעה. (30) כיון שאין לפרש
 דבריהם כהסכמה לסכום השכר שאמר בעל הבית, הרי דינם
 כדין אמר בעל הבית בשלושה והלך השליח ושכרם
 בארבעה, ולא אמרו: הרינו כמו שאמר בעל הבית, ואמר
 להם השליח שכרם על בעל הבית (מגיד-משנה).
 (31) כשמלאכתם ניכרת. (32) שאין מלאכתם ניכרת.
 (33) גמרא ורי"ף שם. והוא-הדין אם השער באותו מקום
 מקובל שהוא ארבעה - נותן להם ארבעה כמנהג המדינה.
 וכן אם אמר להם השליח שכרם עלי - השליח נותן להם
 ארבעה, אף שהשער הוא שלושה, כמו שנתבאר למעלה
 (מגיד-משנה). (34) דין זה בעיא שלא נפשטה בגמרא
 (שם), והשיקול הוא: אם יש לראות בדבריהם הסכמה
 לסכום שאמר להם השליח, ואין דעתם בדבריהם אלא
 הבעת אימון, והתכוונו לומר לשליח אנו מאמינים לך שכן
 אמר בעל הבית ואין להם אלא שלשה, אפילו עבודתם שוה
 ארבעה, כמו אם לא אמרו הרינו וכו', שהרי הביעו הסכמתם
 לעבוד כפי ששמעו מן השליח; והשיקול הנגדי אומר, שיש
 לראות בדבריהם הבעת אי-אמון בדברי השליח, ואינם
 מאמינים לו שכן אמר בעל הבית, ולכן אמרו לו: "הרינו
 כמו שאמר בעל הבית", כלומר ולא כפי שאתה אומר, ולכן
 נוטלים ארבעה כמו שאמר בעל הבית. ומפני שהבעיה לא
 נפשטה - פסק רבינו שאין להם אלא שלשה - כדין כל ספק
 בממון שאין מוציאים מיד המוחזק (רי"ף שם).

ד. השוכר את הפועלים³⁵, וְהִטְעוּ³⁶ אֶת בַּעַל הַבַּיִת
 או בַּעַל הַבַּיִת הִטְעָה אוֹתָם³⁷ - אֵין לָהֶם זֶה עַל זֶה
 אֶלָּא תַרְעֻמָּתָם³⁸. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים³⁹? בְּשֵׁאלָה
 הִלְכוּ⁴⁰; אֲבָל הִלְכוּ⁴¹ הַחֲמִירִין וְלֹא מֵצְאוּ תְבוּאָה⁴²,
 פּוֹעֲלִים וּמֵצְאוּ שָׂדֶה בְּשֵׂהִיָּה לַחֶה⁴³, אוֹ שֶׁשָּׂכַר
 לְהַשְׁקוֹת הַשָּׂדֶה וּמֵצְאוּהָ שְׁנִתְמַלְאָה מִיָּם⁴⁴: אִם בִּקֵּר
 בַּעַל הַבַּיִת מְלֵאכְתּוֹ⁴⁵ מִבְּעֶרֶב וּמֵצָא שְׁצִירִיכָה פּוֹעֲלִים
 - אֵין לְפּוֹעֲלִים⁴⁶ כְּלוּם⁴⁷; מָה בִּידוֹ לַעֲשׂוֹת⁴⁸? וְאִם
 לֹא בִקֵּר⁴⁹ - נּוֹתֵן לָהֶם שְׂכָרָן⁵⁰ כְּפּוֹעֵל בְּטָל⁵¹; שְׂאִינוֹ
 דּוּמָה הֵבֵא טַעוּן⁵² לְבֹא רִיקָן, וְעוֹשֶׂה מְלֵאכָה⁵³
 לְבָטֵל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁵⁴? בְּשֵׁאלָה הַתְּחִילוֹ
 בְּמֵלֶאכָה⁵⁵; אֲבָל אִם הַתְּחִיל הַפּוֹעֵל בְּמֵלֶאכָה וַחֲזָר
 בּוֹ, אִפְלוּ בִּחְצֵי הַיּוֹם⁵⁶ - חֲזָר; שְׁנֵאֲמַר: כִּי לִי בְּגִי
 יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים - וְלֹא עֲבָדִים לַעֲבָדִים⁵⁷. וְכִיצַד דִּין
 הַפּוֹעֵל שֶׁחֲזָר בּוֹ אַחֵר שֶׁהַתְּחִילוֹ? שָׁמִין לוֹ מָה
 שְׁעָשָׂה וְנוֹטְלֵם⁵⁸. וְאִם קִבְּלָן הוּא⁵⁹ - שָׁמִין לוֹ מָה
 שְׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת. בֵּין שֶׁהוֹזְלוּ בַּעַת שֶׁשָּׂכָרָן⁶⁰ בֵּין לֹא
 הוֹזְלוּ, בֵּין שֶׁהוֹזְלָה מְלֵאכָה אַחֵר בֵּין⁶¹ בֵּין לֹא הוֹזְלָה
 - שָׁמִין לוֹ מָה שְׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת⁶². כִּיצַד? קִבְּלָן מִמֶּנּוּ
 קְמָה⁶³ לְקַצֵּר בְּשִׁתִּי סְלָעִים⁶⁴, קָצַר חֲצִיָּה וְהֵנִיחַ
 חֲצִיָּה; בִּגְדָה לְאַרְגָּה בְּשִׁתִּי סְלָעִים, אֲרָג חֲצִי וְהֵנִיחַ
 חֲצִי - שָׁמִין לוֹ מָה שְׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת: אִם הָיָה שָׁוָה⁶⁵
 שֶׁשָּׂה דִּינָרִין⁶⁶ - נּוֹתֵן לוֹ שְׁקָל⁶⁷, אוֹ יִגְמְרוּ אֶת
 מְלֵאכְתָּן⁶⁸; וְאִם הָיָה הַנְּשֹׂאָר יָפָה שְׁנֵי דִינָרִין⁶⁹ -
 אֵינוֹ נּוֹתֵן לָהֶם אֶלָּא סְלָע⁷⁰, שְׁהָרִי לֹא עָשׂוּ אֶלָּא חֲצִי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

בו (כמו שביארנו למעלה הערה מ). [רבינו מפרש מה שאמרו בגמרא שם "הא דסיירא לארעא מדאורתא, הא דלא סיירא לארעא מדאורתא": כאן שביקר בעל הבית מלאכתו, כאן שלא ביקר, ולא כרש"י שמפרש שעל הפועלים נאמר]. (51) שכרם המלא כפי שהתנה עמם בשעת השכירות, ומנכים ממנו את הסכום שהאדם מוכן לפחות משכרו ולישב בטל, מאשר לעשות במלאכה וליטול השכר הקצוב. וכתב בעל 'הלכות גדולות' (בבא-מציעא שם) ששיעור ההפרש הוא חצי השכר (וכן הביא ה'טורי זהב' בס"י שלג ס"ק א מקובץ ישן, שכן נמצא בתשובת רש"י, וכן הביא ה"ר"ח או"ז בשם רבינו חננאל). (52) שכר החומר הנוהג בחמורים כשהם טעונים. (53) פועל היגע במלאכה. (54) חוזר על הדין האמור למעלה, שהפועלים שחזרו בהם אין לבעל הבית עליהם אלא תרעומת, ואומר רבינו בד"א שאין ביניהם דין. (55) שאין כאן אלא דברים. (56) הזכות בידו לחזור בו. (57) שם י. כלומר, אין אדם מישראל רשאי למכור גופו להיות כעבד ממש לישראל אחר, שהוא עבדו של הקדוש-ברוך-הוא כמו זה הנמכר לו, לפיכך הפועל חוזר בו אפילו בחצי היום, שלא תהא שכירות פועל מכירה לזמן כמו שאר שכירות (ראה למעלה פ"ז הל' א) עד שלא יהיה באפשרותו לחזור בו, כעבד שהוא מכור לאדוניו ואינו שולט בגוף שלו. ברם, דין יש ביניהם וכמו שמבאר רבינו והולך. (58) שם עז. ובר"ף שם, אם שכרו בשמונה דינרים ועבד חצי היום וחזר בו, ובמשך היום עלה שער הפועלים ואין בעל הבית מוצא מי שיגמור מלאכתו אלא בששה - אין שמין כפי מה שעתיד להיעשות, היינו שבעל הבית ינכה מהשכר המלא ששה דינרים, כפי מה שיוציא כדי לגמור מלאכתו, אלא נותן לו ארבעה דינרים כפי מה שעשה, שיד הפועל על העליונה מכיון שבזכות הוא חוזר (ראה בסמ"ע ס"י שלג ס"ק טז, וש"ך שם ס"ק יט שחלוקים הם בדעת ה'טורי' באם הוזל שכר הפועלים, כגון ששכרם בשמונה והוזל שכר הפועלים ועמד על ארבעה, שלדעת הסמ"ע שמין מה שעתיד להיעשות, היינו שבעל הבית מנכה משכר הפועל שני דינרים כפי מה שצריך להשלמת המלאכה ונותן לפועל ששה דינרים, ולדעת הש"ך גם בהוזל שמין מה שעשה ואין לו לפועל אלא ארבעה כפי שהותנו. ועי' 'קצות החושן' שם). (59) הפועל שחזר בו, היינו שלא נשכר לזמן ידוע, אלא שקיבל על עצמו לעבוד עבודה מסוימת בשכר קבוע מראש. קבלנות כזו, אין בה משום עבדות, שהרי אין גופו מושכר. (60) שהיה שער הפועלים בשעת השכירות זול, ובמשך היום עלה השער. (61) אחר ששכרם. (62) מנכים משכרו הקצוב את הסכום שתעלה השלמת המלאכה. (63) תבואה שהבשילה, והיא עומדת לפני קצירה. (64) שהם שמונה דינרים. (65) החצי שלא גמרו. (66) שהוקרה המלאכה. (67) שהוא שני דינרים, שבעל הבית מעבד בידו שקל מהשכר שמגיע לקבלן בעד מה שעשה, כפי מה שצריך להוסיף כדי לגמור מלאכתו. והוא-הדין אם הנשאר שוה שמונה - אינו נותן להם כלום, שיד הקבלן על התחתונה מפני שחזר בו שלא כדין. ואעפ"כ אם נתיקרה הרבה, וחציה שוה יותר ממה שקצץ - אין הקבלן משלם מכיסו ('טורי' סימן שלג). (68) ויטלו שני סלעים (שם), וראה בגמרא שם מה שלמדו

מלאכה⁷¹. במה דברים אמורים?⁷² בדבר שאינו אבוד⁷³; אבל בדבר האבוד⁷⁴, כגון פשתנו להעלות מן המשרה⁷⁵, או ששכר חמור להביא חלילין למת⁷⁶ או לכלה⁷⁷, וביצא בהן - אחד פועל ואחד קבלן אינו יכול לחזור בו, אלא אם כן נאנס, כגון שחלה⁷⁸ או שמע שמת לו מת⁷⁹. ואם לא נאנס וחזר בו - שוכר עליהן⁸⁰ או מטען. כיצד מטען? אומר להם: סלע קצאתי לכם, בואו וטלו שתיים! עד שיגמרו מלאכתן, ולא יתן להם⁸¹ אלא מה שפסק תחלה. ואפלו נתן להם השתיים - מחזיר⁸² מהן התוספת. כיצד שוכר עליהן? שוכר פועלים אחרים, וגומרים מלאכתן שלא תאבד, וכל שיוסיף לאלו הפועלין האחרים על מה שפסק לראשונים נוטל מן הראשונים. עד כמה?⁸³ עד כדי שכן של ראשונים⁸⁴. ואם היה להם ממוץ⁸⁵ תחת ידו - שוכר⁸⁶ להשלים המלאכה עד ארבעים וחמשים וזו בכל יום לכל פועל⁸⁷, אף על פי ששכר הפועל⁸⁸ שלשה או ארבעה⁸⁹. במה דברים אמורים?⁹⁰ שאין שם פועלים לשכר בשכרן⁹¹ להשלים המלאכה; אבל יש פועלים לשכר בשכרן, ואמרו לו: צא ושכר מאלו להשלים מלאכתך ולא תאבד - בין שוכר⁹² בין קבלן, אין לו עליהן אלא תרעומת⁹³, ושמן לשוכר מה שעשה, ולקבלן מה שעתיד לעשות⁹⁴.

(35) שם: (36) הוליכו שולל את בעל הבית. כלומר, חזרו בהם ולא באו לעבודה. (37) ואינו מוסר להם עבודה. (38) לפועלים תרעומת, מפני שעליהם לטרוח ולמצוא מעביד אחר, ובעל הבית - למצוא פועלים, אבל תביעת ממון אין כאן, כיון שעדיין לא התחילו במלאכה - הרי זה דברים בלבד (ע"פ רש"י שם). (39) שאין לפועלים על בעל הבית החזור בו אלא תרעומת. (40) שאין כאן אלא דברים. (41) הפועלים למקום המלאכה, הרי זה כהתחלת המלאכה, ואין בעל הבית יכול לחזור בו, שכשם ששכירות דברים נקנית במשיכתם ואינם יכולים לחזור בהם (כמבואר למעלה פ"ב הל' ח) - כך שכירות פועלים נקנית בהתחלת המלאכה. (42) כגון, ששכר חמרים להביא תבואתו ממקום מסוים, והלכו למקום התבואה ולא מצאו. (43) שכר פועלים לעדור שדהו, והלכו ומצאו השדה שהיא לחה ממי גשמים ואינה ראויה לעידור. (44) ואינה צריכה עוד להשקיה. (45) היינו שדהו או המקום שנמצאה שם תבואתו. (46) שהלכו למחרת ולא היה להם מה לעשות. (47) לא תביעת ממון, ואפילו לא תרעומת. (48) כלומר יש לדונו כאנוס, שהרי ביקר מלאכתו מבערב, ומאין לו לדעת שבן-לילה יתהווה במלאכתו מצב שלא יצטרך מחר לפועלים. (49) מלאכתו מבערב, ושכר פועלים אף שלא בחן אם צריך הוא לפועלים, נראה שעל דעת הספק - היינו אפילו שלא יהיה להם מה לעשות - שוכרם. (50) בעד כל היום, שהליכתם כהתחלת מלאכה היא, ואינו יכול לחזור

ההפסד למזלו של הפועל ('מרכבת המשנה', ועיין 'מחנה אפרים' הלכות שכירות ס' ה).

- ו. השוכר⁹⁹ את הפועל להשקות את השדה מזה הנהר, ופסק הנהר בחצי היום: אם אין דרכו להפסיק - אין להן אלא שכר מה שעשו; וכן אם דרכו שניפסיקו אותו בני העיר, והפסיקוהו בחצי היום - אין להן אלא שכר מה שעשו, שהרי ידעו הפועלים דרכו של נהר; ואם דרכו להפסיק מאליהם - נותן להם שכר כל היום, מפני שהיה לו להודיעם. שכן להשקות השדה, ובא המטר¹⁰⁰ והשקה - אין להן אלא מה שעשו¹⁰¹. בא הנהר¹⁰² והשקה - נותן להן כל שכן¹⁰³; מן השמים נסתייעו¹⁰⁴. במה דברים אמורים? בפועל; אבל מי שפסק עם אריס¹⁰⁵, שאם ישקה שדה זו ארבע פעמים ביום¹⁰⁷ - יטל חצי הפרות¹⁰⁸, וכל האריסין¹⁰⁹ שהן משקין שתי פעמים אינן נוטלין אלא רביע הפרות, ובא המטר ולא הצריך לדלות ולהשקות - נוטל חצי הפרות כמו שפסק עמו¹¹⁰; והאריס כשתף, ואינו בפועל¹¹¹.

שם עז. הלכה זו, כפי שהיא מנוסחת בספרים הנדפסים, לא נמצא לה פירוש מניח את הדעת (ראה ראב"ד, מגדל-עוז ומגיד-משנה), אולם בכת"י תימן היא מנוסחת כלקמן: "השוכר את הפועלים להשקות את השדה מזה הנהר, ופסק הנהר - אין להם אלא מה שעשו, שהרי ידעו דרכו של נהר זה, ואם דרכו להפסיק מאליהם והפועלים גרים (גימל צרויה) נותן להם שכר כל היום, מפני שהיה לו להודיעם". נוסח זה מתאימה לדברי הגמרא שם, ופירושה: בבבא ראשונה המדובר בפועלים הדרים במקום הנהר ויודעים שדרכו להפסיק (לפעמים הוא מתייבש), ועל דעת כן נכנסו לעבודה וקיבלו עליהם סכנת ההפסד אם יפסק, ומשום כך אין להם אלא מה שעשו. ואם הפועלים גרים, פירוש, אינם תושבי המקום ואינם מכירים דרכו של הנהר - על בעל-הבית לשלם להם כל שכרם, מפני שמחובתו להודיע להם שהנהר עלול להיפסק. ובמגיד-משנה מבואר, שמשלם להם כפועל בטל (ראה למעלה ה"ד). (100) במשך היום, ואינו צריך עוד להשקייה מן הנהר. (101) מכיון שגם הפועלים יודעים שמטר עלול לבוא, והשדה לא תצטרך להשקייה, ולא התנו בפירוש שבעל-הבית יתן להם שכרם גם במקרה שכזה - הפסידו (שם מימרא דרבא "אתא מיטרא - פסידא דפועלים"). 'תוספות' ורא"ש גורסים בגמרא: "אתא מיטרא בליליא", אולם רבינו אינו גורס "בליליא". (102) מימרא של רבא, שם. עלה הנהר ונתקרב אל השדה ואין צורך אלא בעבודה מועטת, שיפתחו ראשי התלמים ויכנסו המים מאליהם וישקו השדה. (103) כיון שסוף-סוף עשו מלאכה, אע"פ שהיא קלה. (104) להקל עליהם את המלאכה. ואם עלה הנהר עד שאין צריך אפילו לעבודה מועטת - דינם כדין בא מטר (מגיד-משנה בשם הרשב"א, והוא מסיים: "ואפשר שזו היא כוונת רבינו, במה שכתב מן השמים נסתייעו"). (105) שאם בא המטר - הפסד הפועל הוא.

מזה). (69) שהוולה המלאכה. (70) כלומר, אין הקבלן יכול לטעון: קח אדם אחר במקומי לגמור המלאכה, ותן לי שכרי כפי התנאי בניכוי מה שיטול זה, אלא בעל-הבית נותן לו סלע כפי מה שעשה. (71) בגמרות שבידינו, הגירסא: "ואם סלע נותן להם סלע". והגר"א מגיה "ואם שקל נותן להם סלע", והוא בהתאם לדעת רבינו. והראב"ד בהשגותיו, כותב: "א"א אלא סלע יפה שני דינרים", ומפרש הש"ך (שם ס"ק כב) כוונתו, שאין להם אלא שקל, ששמין להם מה שעתיד להעשות, היינו משלמים להם בעד חצי העבודה שעשו, כפי הערך ששווה עשיית החצי הנשאר. והש"ך שם מביא ראייה לשיטה זו מתוספתא, ומוסיף שאפשר שגם דעת רבינו כן הוא. (72) שם, שלפועל שמין מה שעשה, ולקבלן - מה שעתיד לעשות. ואינו משלם מכיסו אם נתייקרה הרבה, ושכר בעל הבית פועלים אחרים בשעת היוקר. (73) שאין המלאכה נפסדת בגלל חזרת הפועלים, ואפשר לעשותה גם בזמן מאוחר יותר, ולכן ימתין עד שימצא פועלים אחרים בשכר שפסק לראשונים, ולא ישכור עתה ביוקר. (74) שאין עשיית המלאכה ניתנת לדיחוי. (75) מקום ששווין בו את הפשתן, ואם לא יעלהו תפסד. (76) לקונן. (77) לשמח חתן וכלה. ודבר האבוד הוא, שעתה זמנו לעשות ואינו נותן לדחותו (ע"פ 'תוספות' שם עה:). (78) הוא או אשתו ובניו (רמ"א בחושן-משפט סי' שלג סעיף ה בשם 'תרומת הדשן'). (79) בכל המקרים האלה יכולים לחזור בהם, ושמים להם - בין לשכיר בין לקבלן - כפי מה שעשו (שם עז: וברש"י שם). (80) על חשבונם, כלומר, שוכר פועלים אחרים, ועליהם - על הפועלים - לשלם מכיסם ההפרשים, וכמו שמבאר רבינו בסמוך. (81) אחר שגמרו מלאכתם. (82) חוזר ומוציא. (83) מוסיף בשכר הפועלים האחרים על חשבון הראשונים. (84) שם עז. היינו, פי שנים מהשכר שפסק לראשונים, כגון שחרם בסלע שוכר בשתיים, ועליהם לשלם ('טור' סי' שלג, וכן מוכח מהתוספתא שם פ"ז, ועיין 'בית יוסף' ולחם-משנה). (85) פקדון (עיין ש"ך שם ס"ק לג). (86) בעל-הבית מהממון שלהם שברשותו. (87) כלומר, לפועל אחד בעד עבודת יום אחד. (88) שער הפועל הוא בדרך כלל. (89) שם. (90) ששוכר עליהם או מטען. (91) כפי השכר שפסק עם הראשונים. (92) שכיר יום, פועל. (93) שם עז: (94) כדין חזרה בדבר שאינו אבוד.

- ה. השוכר את הפועל⁹⁵, ונאחז לעבודת המלך⁹⁶ -
- לא יאמר לו: הריני לפניך⁹⁷, אלא נותן לו שכר מה שעשה⁹⁸.

(95) תוספתא שם פ"ז ה"ה. (96) ואפילו בדרך הליכתו (ראה למעלה פ"ה ה"א). (97) כלומר, הרי שלך לפניך, שמוזל גרם שנלקחתי לעבודת המלך, ועליך לישא בהפסד, ותן לי שכרי בעד כל היום, כדין שוכר בהמה ונלקחה בדרך הליכתה. (98) שאין שכירות הפועל כשכירת הבהמה, שהבהמה נקנית לשוכר כמכר, ולכן כדין אומר לו הרי שלך לפניך, שהרי היא כשלו בזמן שהיא שכורה לו ומזלו גרם לכך. אבל הפועל, שאין שכירותו כמכר (כמו שנתבאר למעלה בה"ד), והרי הוא ברשות עצמו - יש לייחס

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אין מנכים משכרו כלום. ומזה יוצא, שאם קיבל השליח עליו להביא דבר כבד, נותן לו כפועל בטל, שאינו דומה שכן הבא טעון לבא ריקן, כמו שנתבאר למעלה שם (מגיד-משנה, וראה ראב"ד). (122) שזיפים המובאים מדמשק (ראה 'ערוך' ערך דורמסקנין). (123) שהרי ביצע השליחות שהוטלה עליו, ואין על השליח להפסיד מחמת המצב שהתהווה בינתיים שאין עוד צורך בפירות שהביא (בבא-קמא קטז:).

ט. השוכר את הפועל¹²⁴ לעשות עמו בשלו, והראוהו בשל חברו - נותן כל שכרו¹²⁵, וחוזר ולוקח מחברו מה שנהנה בו המלאכה¹²⁶.

(124) בבא-מציא עו. (125) כפי מה שפסק עמו. (126) שאם יש פועלים שנשכרין בשלושה, והוא פסק עמהם בארבעה - נוטל מחבירו שלושה, כמבואר בהל' גבי שליח ששינה.

י. השוכר את הפועל¹²⁷ לעשות עמו בתבן וקש¹²⁸ וכיוצא בהן, ואמר לו: טל מה שעשית בשכרך¹²⁹ - אין שומעין לו¹³⁰. ואם משקבל עליו¹³¹ אמר לו¹³²: הילך שכרך¹³³ ואני אטל את שלי - אין שומעין לו.

(127) שם קית. (128) ללקט התבן והקש שבשדה. (129) במקום שכר. (130) אע"פ שהם שווים כשכרו, שהפועל נוטל שכרו במזומנים "שעל דעת כן נשכר, ואל שכרו הוא נושא נפשו" (מגיד-משנה). (131) הפועל ליטול התבן והקש בשכרו. (132) כלומר, חזר בו בעל הבית ואמר לו. (133) קח שכרך במזומנים.

יא. מציאת הפועל - לעצמו¹³⁴, אף על פי שאמר לו: עשה עמי מלאכה היום¹³⁵, ואין צריך לומר אם אמר לו: עדר עמי היום¹³⁶. אבל אם שכרו ללקט מציאות, כגון שחסר¹³⁷ הנהר ושכרו ללקט הדגים הנמצאין באגם - הרי מציאתו לבעל הבית, ואפלו מצא פיס מלא דיגריין¹³⁸.

(134) כלומר, הפועל זוכה בה לעצמו, ואין אנו אומרים מכיון שנשכר לעבוד בשביל בעל-הבית כל היום, הרי רווח כל מעשה ידיו שייכים לבעל-הבית (שם יב: כרב פפא). (135) ולא פירש לאיזו מלאכה שוכרו, והטעם שלא השכיר עצמו אלא למלאכה בשל בעל-הבית ולא ללקוט מציאות בשל הפקר. - אמנם בעל-הבית מנכה משכרו כפי מה שבטל ממלאכה מחמת ההתעסקות במציאה. (136) שלא השכיר עצמו אלא למלאכה מסוימת. (137) שנסוג. (138) שהרי השכיר עצמו ללקט מציאות לבעל הבית בשל הפקר, וכל המציאות בכלל.

יום שלישי ט"ו סיון ה'תשע"ט

פרק עשירי

יבאר דין מלווה את חבירו על המשכון ונאנס, ודין שמירה בבעלים, ודין אומנים שהם שומרי שכר, ודין נתן לאומנים לתקן וקלקלו, ודין מוליך חטים לטוחן ועשאן

(106) מקבל עבודה השדה בשכר חלק הפירות שתוציא. (107) בכל יום. (108) שתוציא השדה. (109) שבאותו מקום. (110) גיטין עד: כרבה. (111) שאינו אלא שכיר יום, ולא שכרו בעל הבית אלא להשקיית השדה, וכיון שבא המטר - אין לו אלא מה שעשה, שהרי לא השקה לאחר כן, אבל האריס שעושה כל המלאכות שבשדה ויש לו חלק בקרקע למה שתוציא השדה, הרי הוא כשותף לבעל השדה למה שתוציא השדה, בין אם עבד הרבה או מעט, וכמו שאר האריסים המשקים שתי פעמים ונוטלין רבע מהפירות אפילו בא המטר, ולא היו צריכים להשקות אלא פעם אחת (רי"ף שם, וע"פ 'תוספות' שם ד"ה רבה).

ז. השוכר את הפועל¹¹² לעשות מלאכה¹¹³ כל היום, ושלמה המלאכה בחצי היום: אם יש לו מלאכה אחרת כמותה או קלה ממנה - עושה שאר היום¹¹⁴; ואם אין לו מה יעשה¹¹⁵ - נותן לו שכרו כפועל בטל¹¹⁶. ואם היה מן החופרים או עובדי אדמה וכיוצא בהן, שדרכו לטרם הרבה, ואם לא יעשה במלאכה יחלה¹¹⁷ - נותן לו כל שכרו¹¹⁸.

(112) בבא-מציא עז. (113) מסוימת, כגון שכרו לנכש שדהו. (114) שבעל-הבית רשאי לשנותו למלאכה קלה ולא למלאכה חמורה (תוספתא שם פ"ז). (115) או שאין לו אלא עבודה קשה ממנה, כגון עידור. (116) וכתב הרשב"א, שדין זה שאין בעל-הבית רשאי לשנותו למלאכה חמורה - דוקא בשאמר להם בפירוש, בשעה ששכרם, שלמלאכה זו הוא שוכרם. אבל שכרם סתם, אע"פ שמסר להם בתחילה עבודה קלה, חוזר ונותן להם עבודה קשה שהרי אם רצה היה מוסר להם בתחילה מלאכה קשה (למעלה פ"ה הל' ד, משתמש רבינו בסברא כעין זו לענין שכירות בתים - משנה למלך). (117) כלומר, ואינו מעדיף ישיבה בטלה ולהרויח פחות על היגיעה במלאכה. (118) שם, מימרא של רבא.

ח. השוכר את הפועל¹¹⁹ להביא לו שליחות¹²⁰ ממקום למקום, והלך ולא מצא שם מה יביא - נותן לו שכרו משלם¹²¹. שכרו להביא קנים לזכרם, והלך ולא מצא ולא הביא - נותן לו שכרו משלם. שכרו להביא קרוב ודורמסקנין¹²² לחולה, והלך ומצאו שמת או הבריא - לא יאמר לו: טל מה שהבאת בשכרך, אלא נותן לו כל שכרו¹²³. וכן כל כיוצא בזה.

(119) תוספתא שם. (120) לבצע דבר-מה בתור שליח. (121) כמו שפסק עמו, שהרי עשה שליחותו - הלך וחזר - וזה שלא מצא מה שיביא, פשיעת בעל הבית הוא, שהיה לו להודיע מקודם אם יהיה ביד השליח לבצע מה שהוטל עליו. ואין זה דומה לשכר חמרים להביא תבואה ולא מצאו, שמנכים משכרם כפועל בטל (למעלה ה"ד), מפני שהחמרים נשכרו לכל היום לעבודה רבה, ואם לא מצאו תבואה - לא עשו מלאכתם ויושבים בטל, אבל כאן השלים השליח את כל מה שקיבל עליו, שהרי הלך וחזר, ולפיכך

בבעלים, כמו שביארנו בדין שמור לי היום ואשמור לך מחר (והאומר השאילני ואשאילך או שמור ואשאילך בזמן אחד, לפי המגיד משנה דעת רבינו שזה שאלה בבעלים ופטור, ולפי הכסף משנה אין הכרע בדברי רבינו, וראה במשנה למלך מה שהקשה על המגיד משנה וראה בש"ך סימן שה סעיף קטן ו שמיישבו).

- ג. כל האמנין - שומרי שכן הן¹². וכלן שאמרו: טל¹⁴
- את שלך והבא מעות, או שאמר לו האמן: גמרתיו,¹⁵
- ולא לקחתי הבעלים את הפלי - האמן שומר חנם¹³.
- אבל אם אמר האמן: הבא מעות וטל את שלך¹⁴ -¹⁷
- עדן הוא נושא שכן בפשהיה¹⁵.

אף על גב שאינו נוטל שכר שמירה לפי שהוא נהנה במה שהכלי בשמירתו שעל ידו הוא מקבל שכר אומנתו ודומה לשוכר שנתבאר בפרק א הלכה א שדינו כשומר שכר לפי שהוא נהנה שמשמש בו לצורכו (שם פא: על פי המשנה למלך כאן וש"ך סימן שו סעיף קטן א). (13) לפי שנגמרה מלאכתו ואינו משתכר עוד על ידה, והרי הוא כשאר שומר שכר, שאחר שנגמר זמן שמירתו חייב כשומר חנם בלבד (נתיבות המשפט שם סעיף קטן ב, על פי שולחן ערוך סימן שמג סעיף ב). (14) שהקדים נתינת המעות לנטילת החפץ, גילה דעתו שמעכב החפץ עד שיקבל שכרו. (15) שהרי הוא נהנה במה שהחפץ ברשותו, שהוא תופסו בתור משכון להבטחת שכרו, וזהו שכרו (שם).

- ד. נתן לאמנין¹⁶ לתמן, וקלקלו - חייבין לשלם.¹⁹
- פיצד? נתן לחרש¹⁷ שדה תבה ומגדל¹⁸ לקבע בהן²⁰
- מסמר, ושברן; או שנתן לו את העצים לעשות מהן²¹
- שדה תבה ומגדל, ונשברו אחר שנעשו - משלם לו²²
- דמי שדה תבה ומגדל¹⁹; שאין האמן קונה בשבב²³
- הפלי²⁰. נתן צמר לצבע, והקדיחתו יורה²¹ - נותן לו²⁴
- דמי צמרו. צבעו פעור²², או נתנו לו לצבעו אדם²⁵
- וצבעו שחר, שחר וצבעו אדם, נתן עצים לחרש²⁶
- לעשות מהן פסא נאה ועשה פסא רע או ספסל²³;²⁷
- אם השבב יתר על ההוצאה - נותן בעל הפלי את²⁸
- ההוצאה, ואם ההוצאה יתרה על השבב - נותן לו²⁹
- את השבב בלבד²⁴. אמר בעל הפלי: איני רוצה³⁰
- בתקנה זו, אלא יתן לי דמי הצמר או דמי העצים²⁵
- אין שומעין²⁶. וכן אם אמר האמן: הא לך דמי³²
- צמרך או דמי עצריך ולך²⁷ - אין שומעין לו, שאין³³
- האמן קונה בשבב פלי שעשה²⁸.

(16) בבא קמא צח: (17) נגר. (18) מיני ארגזים וארונות. בפירוש המשנה במסכת שבת (קכ). כותב רבינו: "שידה צורתה ידועה אצלנו והיא תיבה קטנה ... ומגדל - אוצר של עץ ידוע אצלנו ונקרא בערבית מנשא"ר". (19) גמורים, אף על פי שנתן לו עצים. (20) פירוש, האומן עושה הכלי בשביל בעל הבית שמשלם לו שכר עבודתו, וכל מה שמשביחים העצים בשוויים מתוך שנעשו כלים - שייך לבעל הבית ואין האומן קונה כלום בשבב זה ומשום זה הוא נוטל שכרו בלבד ומשלם מה שהזיק (שם כרבא).

סובים, ודין מראה דינר לשולחני ואמר השולחני שהוא יפה ונמצא רע, ודין טבח או סופר העיר או מלמד תינוקות או הנוטע אילנות בשכר בשביל כל בני העיר שגרמו הפסד מפני שנחצלו, שמסלקים אותם בלי התראה מוקדמת.

- א. המלוה את חברו על המשכון, בין שהלוהו מעות¹
- בין שהלוהו פרות², בין שמשכנו בשעת הלוואתו בין²
- שמשכנו אחר שהלוהו - הרי זה שומר שכן³.
- לפיקד, אם אבד המשכון או נגנב - חייב בדמיו⁴.
- ואם נאנס המשכון, כגון שנקלקל בלסטים מזין⁵
- וכיוצא בו משאר אנסין - ישבע שנאנס⁵, וישלם⁶
- בעל המשכון את חובו עד פרוטה אחת⁶.

(2) כחכמים (בבא מציעא פ:): ולא כרבי יהודה האומר הלוהו מעות שומר חנם, פירות שומר שכר. (3) לפי שהוא נושא שכר, שאם יודמן לו עני בשעה שהוא עוסק בשמירת המשכון שלא יתקלקל, כגון, שטיחה וניעור (השווה שם כט:): היא פטור מלתת לו פרוטה כפי הכלל שבידינו "העוסק במצוה פטור מן המצוה" והמלוה ממון לחבירו מצוה הוא עושה, ומחמת הנאה זו דינו כשומר שכר. ומטעם זה דן רב יוסף (בבא קמא נו:): את שומר אבידה כשומר שכר (ועל שם כך קראו בתלמוד (גדרים לג:)) "פרוטה דרב יוסף" לכל הנאת שכר דוגמת זו, שאינה הנאה בטוחה, שהרי ייתכן, שלא יודמן לו עני בשעה שהוא עוסק בשמירתה (בבא מציעא שם ובריי"ף, על פי תשובת הרא"ש הובאה בטור חושן משפט סוף סימן עב). (4) "ואם היה שווה המשכון כדי דמי החוב אין לאחד על חבירו כלום, ואם החוב יתר על המשכון משלם הלוה הייתרון, ואם דמי המשכון יתרים על החוב נותן המלוה ללוה הייתרון" (לשון השולחן ערוך סימן עב סעיף ב). (5) כדין שומר שכר שנתבאר למעלה פרק א הלכה ב. (6) היינו, אפילו מה שכנגד המשכון, ולא כשמואל (שם) האומר, שהמלוה אלף וזו וקיבל ידית של מגל למשכון: "אבד קתא דמגלא (ידית המגל שנתן במשכון) - אבדו אלפא זוזי" (מגיד משנה).

- ב. כל האומר לחברו: שמר לי ואשמור לך⁷ - הרי⁸
- זה שמירה בפעלים⁸. אמר לו: שמר לי היום⁹
- ואשמור לך למחר⁹, השאילני היום ואני אשאילך¹⁰
- למחר¹⁰, שמר לי היום ואשאילך למחר, השאילני¹¹
- היום ואשמור לך למחר - פלן נעשו שומרי שכן זה¹²
- לזה¹¹.

(7) בזמן אחד. (8) שנתבאר בפרק א הלכה ג שהשומר פטור אפילו על פשיעה, שהרי כל אחד ואחד שומר את של חבירו בהתחלת השמירה (שם פא:). (9) אין זה שמירה בבעלים שאין הבעלים עוסקים במלאכתו בהתחלת השמירה. (10) אבל אם אמר השאילני היום ואשאילך היום הרי זה שאלה בבעלים (מגיד משנה. ודעת רש"י שגם במקרה זה אין לו דין שאלה בבעלים). (11) שם, היינו, שאם נגנב אצל השומר או אצל השואל - חייב, שכל אחד משאיל או שומר תחת שאלתו או שמירתו של השני וזהו שכרו. ואם נאנס בידי השואל - פטור, שאין זו שמירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מומחים ועשו בחינם - פטורים (מגיד משנה). (38) שהרי פושע הוא שלא היה לו לשחוט כשאנו מומחה (שם כרבי יוחנן). (39) לחלפן כספים - ושואל על טיבה. (40) וקיבלה מחבירו. (41) כגון שפסלתו מלכות. (42) בטיב המטבעות. (43) שם. בגמרא לא הוזכר בראיית המטבעות חילוק בין בשכר בין בחינם, ודעת רבינו שיש להשוות דין השולחני לדין הטבח (מגיד משנה). (44) זה שאמרנו שהאינו בקי חייב. (45) שאם לא הודיעו יכול השולחני לטעון לא ידעתי שעלי אתה סומך. (46) כגון שהיו עומדים לפני גמר עיסקא וגמרו העיסקא בפניו, אינו צריך להודיעו (רי"ף שם על פי עובדא בגמרא שם (צט: ק). ברבי חייא, ובריש לקיש). (47) שם. עובדא לפני רבי יוחנן בטבח שעשה בחינם - ולמד רבינו שהוא הדין בשולחני (מגיד משנה).

(21) "שרפתו היורה שהרתיחה יותר מדאי" (שם ק: רש"י שם). (22) שצבעו בשיירי צבע שנשתיירו ביורה וקיבל הצבע מראה (גורן) מכוער (שם). (23) והואיל ושינה אין בעל הבית נותן שכרו כפי מה שקצץ עימו, אלא יד האומן על התחתונה וכמו שמבאר רבינו והולך. (24) "כגון אם היה הבגד שווה דינר ואחר צביעתו שווה דינר וחצי והוציא בו הצבע רבע דינר לא יתן אלא רבע דינר, ואם הוציא עליו שלושה רבעי דינר יתן לו החצי (הדינר), מאשר הותר בדמיו" (=שהשביח בבגד) (רבינו בפירושו המשנה שם). (25) וייטול לו הכלי שעשה (רבינו שם ועיין קצות החושן סימן שו). (26) "לפי שאמרנו 'אם השבח יתר על ההוצאה ואם ההוצאה יתרה על השבח' היא תקנה לכל אחד משניהם" (רבינו שם). (27) או תן לי כפי השבח שהשביח הבגד. (28) ואין לו אלא דמי ההוצאה, כמו שנתבאר (על פי סוגיית הגמרא שם קב).

ו. מקום שנהגו⁴⁸ שיהיה הנוטע אילנות⁴⁹ נוטל חצי¹⁸ השבח ובעל הקרקע חצי, ונטע והשבים ונטע והפסיד⁵⁰ - מחשבין לו חצי השבח שיש לו, ומנפין ממנו מה שהפסיד⁵¹, ונוטל השאר. ואפלו התנה על עצמו, שאם הפסיד לא יטל כלום - הרי זה אסמכתא⁵², ואין מנפין לו אלא מה שהפסיד⁵³. היה מנהגם שיתל הנוטע מחצה⁵⁴ ובעל הקרקע מחצה, [אם] היה⁵⁵ מנהגם שיתל האריס⁵⁶ שלישי, אם נטע הנוטע והשבים ורצה להסתלק, שגמץא בעל הקרקע צריך להוריד לה אריס - הרי בעל הקרקע מוריד אריס, ויטל בעל הקרקע חציו, ולא נפסיד בעל הקרקע כלום, ויטל האריס שלישי, והשתות הנשאר של נוטע⁵⁷, שהרי סלק עצמו ברצונו.

(48) שם קט. (49) המקבל שדה מחבירו לנטעה ולטפל בנטיעות. (50) כלומר, בחלק מן הנטיעות השביח ובחלק הפסיד, היינו שלא השביחה כמו החלק שהשביח. (51) בהשוואה לחלק שהשביח ומוסיפין לחלקו של בעל הבית, כדי שיהיה לו חצי השבח מכל היכול שהייתה השדה מוציאה אלמלי השביחה כולה. (52) "שכל האומר: אם יהיה או לא יהיה לא גמר והקנה, שהרי דתו עדיין סומכת שמה יהיה שמה לא יהיה" (רבינו, בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה ו). (53) ונוטל השאר (שם כרבא - וראה למעלה פרק ח הלכה יב). (54) בעד הנטיעה והטיפול בעיבוד האילנות. (55) כלומר, והיה. (56) היורד לשדה נטועה לעבד אותה. (57) כגון, אם היה השבח שנים עשר דינרים, נוטל בעל השדה שישה, שהם חצי השבח. ומהחצי השני של הנוטע ייקח האריס ארבעה שהם שלישי, והנוטע שניים, שהם שתות (שם כרבא. על פי הטור סימן של).

ז. הנוטע⁵⁸ אילנות לבני המדינה שהפסיד⁵⁹, וכן טבח של בני העיר שגבל בהם⁶⁰, והמקיז דם שחבל, והסופר שטעה בשטרות⁶¹, ומלמד תינוקות שפשע בתינוקות ולא למד, או למד בטעות⁶², וכל פיוצא באלו האמנים שאי-אפשר שיחזירו ההפסד שהפסידו - מסלקין אותן בלא התראה; שהן

ה. המוליד חטין²⁹ לטחון³⁰, ולא לתת³¹ ועשאן סבין³² או מרסן; וכן הקמח לנחתום³³, ועשאו פת נפולין³⁴; בהמה לטבח, ונבלה - חייבין לשלם דמיה, מפני שהן נושאי שכר³⁵. לפיכך, אם היה טבח ממחה³⁶, ושחט בחנם - פטור מלשלם³⁷; ואינו ממחה, אף על פי שהוא בחנם - חייב לשלם³⁸. וכן המראה דינר לשלחני³⁹, ואמר לו יפה הוא⁴⁰, ונמצא רע⁴¹; אם בשכר ראהו - חייב לשלם, אף על פי שהוא בקי⁴² ואינו צריך להתלמד; ואם בחנם⁴³ ראהו - פטור, והוא⁴⁴ שיהיה בקי שאינו צריך להתלמד; ואם אינו בקי - חייב לשלם, אף על פי שהוא בחנם. והוא שאמר לשלחני: עליך אני סומך⁴⁵, או שהיו הדברים מראין שהוא סומך על ראיתו, ולא יראה לאחרים⁴⁶. טבח שעשה בחנם ונבל, וכן שלחני שאמר יפה ונמצא רע, וכן פל פיוצא בזה - עליהן להביא ראיה שהן ממחין; ואם לא הביאו ראיה - משלמין⁴⁷.

(29) שם צט: (30) אדם המקבל חטים של אחרים לטחון בשכר, ועליו ללתות (לשרות) החטים במים לרכנן ולכותשם אחר כך במכתשת להסיר קליפתן לפני הטחינה, כדי שיהיה הקמח דק ונקי. (31) כל צרכן, שאם לא לתת כלל - הרי הוא פושע ממש וכמזיק בידים (חסדי דוד על התוספתא בבא קמא פרק י הלכה ד). (32) קליפה גסה הנושרת בשעת כתישת החטים (על פי פירוש רש"י בשבת ע:). (33) רבינו בפירושו למשנה שם כתב: "סובין ... והוא הקמח הבינוני; מורסן - היא הקליפה העליונה היצאת בנפה תחילה". (34) אופה. (35) "נשבר ונופל כשאוחרין בו" (רש"י שם). (36) ואפילו היה מומחה זאת אומרת מאומן במקצוע זה והרי זה כאונס - חייב, שאין זה אונס גמור, שבזהירות מרובה היה מונע את התקלה ואין השומר שכר פטור אלא על אונס גמור, שלא היה בידו למנעו (כמו שנתבאר למעלה בפרק א הלכה ג). (37) שידיו מאומנות לשחיטה (מאירי שם). (38) שהרי זה כאונס והשומר חנם פטור על אונס שכזה (כמו שנתבאר שם) - וכן טחון ונחתום

(ויקרא יט, יג): "לא תעשוק רעך וגו' לא תלין", ודרשו (שם) "רעך" ולא גר תושב, ומכאן שהתורה מיעטה אותו מן הלאו, וריבתה אותו למצות-העשה "ביומו תתן שכרו".

- ב. פל הפוכש שכר שכיר¹¹ - פאלו נטל נפשו¹¹
ממנו¹²; שנאמר: ואליו הוא נשא את נפשו. ועובר¹³
בארבע אזהרות¹⁴ ועשה¹⁵: עובר משום פל תעשוק,
ומשום פל תגזל, ומשום לא תלין פעלת שכיר,
ומשום לא תבוא עליו השמש¹⁶, ומשום ביומו תתן
שכרו. אי זהו זמן? שכיר יום¹⁷ - גובה פל
הלילה¹⁸, ועליו נאמר: לא תלין פעלת שכיר אתה
עד בקר; ושכיר לילה - גובה פל היום, ועליו
נאמר: ביומו תתן שכרו¹⁹. ושכיר שעות של יום²⁰
- גובה פל היום²¹; ושכיר שעות של לילה - גובה
פל הלילה²². שכיר שבת²³, שכיר חדש, שכיר שנה,
שכיר שבוע²⁴; יצא ביום²⁵ - גובה²⁶ פל היום; יצא
פלילה - גובה פל (אותו) הלילה²⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

הלכה זו מדרבת על החיוב ליתן שכר השכיר בזמנו - "ולא תבוא עליו השמש".

וידועה השאלה, הרי אמרו חז"ל שהקב"ה מקיים את מה שהוא אומר לישראל לעשות, ומדוע אין הוא משלם שכר ליהודי בכל פעם שמסיים לקיים מצוה, ודוחה התשלום ל"מחר" היינו לעולם הבא, כמאמר חז"ל "היום לעשותם ומחר לקבלם שכרם".

יש המתרצים שכיון שכל ימינו אנו משועבדים לה' ית' ולעבודתו הרי שכל חיי האדם הם זמן אחד של שכירות, והרי הדין הוא ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ואם שכר פועל לתקופה מסוימת אינו עובר ב'בל תלין' עד שעוברת כל התקופה.

והנה בענין שכר המצוות, נחלקו הרמב"ם והרמב"ן אימתי הוא מתן שכרן, לשיטת הרמב"ם עוה"ב הוא זמן מתן שכרן של מצוות, היינו בגן-עדן לפי שבאין לאדם אחר העוה"ז, ואילו הרמב"ן (וכך היא ההכרעה בתורת הקבלה) סובר שעולם הבא היינו עולם התחיה וא"כ נמצא שהקב"ה מאחר שכרו של יהודי עד לימות המשיח, ואיך מתאים זה עם ההלכה הנ"ל.

והביאור בזה הוא על פי מה שמבאר אדה"ז את מאמר חז"ל "תכלית בריאת העולם הזה הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו יתברך דירה זו בתחתונים", וענין זה נפעל על ידי כל מעשינו ועבודתנו במשך כל זמן הגלות על ידי כל ישראל שבכל הדורות ובצירוף כולם נשלמת העבודה להיות לו יתברך דירה בעולם הזה התחתון. ולפי זה, עבודת כל ישראל בזמן הגלות היא "שכירות אחת", והדין הוא שמי ששכר פועל לעבודה מסוימת שאינו חייב לשלם עד שייסיים העבודה כולם. ובזה יובן איך יכול הקב"ה לאחר

1 פמתרין ועומדין⁶³ עד שישתדלו במלאכתן, הואיל
2 והעמידו אותן הצבור עליהם⁶⁴.

58) שם. 59) שאין הנטיעות גדילות כראוי, והפסד שאי אפשר להחזיר הוא (הגהות מיימוניות). 60) בין שהוא בחינם בין בשכר, שאפילו בשכר שמשלם ההפרש בין כשירה לנבילה (כמבואר למעלה הלכה ה) - הפסד שאי אפשר להחזיר הוא, שלפעמים יש צורך בהרבה בשר ואין בהמות אחרות מצויות (מגיד משנה). 61) שכתבו שלא כדין (הגהות מיימוניות). 62) שאותה שעה שלא לימדם או לימדם בטעות, מופסדת ואינה חוזרת לעולם (שם). 63) לסלקם כשיפשעו. 64) עליהם להשתדל ביותר.

פרק אחד עשר

1) מבאר שמצוות-עשה ליתן שכר שכיר בזמנו, ודין כובש שכר שכיר, ודין סיכסוך שבין שכיר לבעל הבית.

- 3 א. מצות עשה לתן שכר השכיר² בזמנו³, שנאמר:
4 ביומו תתן שכרו וגו'. ואם אחר לזמנו - עובר
5 בלא תעשה, שנאמר: ולא תבוא עליו השמש⁴. ואין
6 לזקין עליו, שהרי הוא חייב לשלם⁵. אחד שכיר⁶
7 האדם ואחד שכר הבהמה ואחד שכר הפלים - חייב
8 לתן בזמנו, ואם אחר לזמנו - עובר בלא
9 תעשה⁷. וגר תושב⁸ - יש בו משום ביומו תתן
10 שכרו⁹, ואם אחר - אינו עובר בלא תעשה¹⁰.

2) אחד שכיר שעבד ביום, ואחד שכיר שעבד בלילה (ספר המצוות, עשין ר). 3) בשכיר לילה - כל היום, ובשכיר יום - כל הלילה (להלן הל' ב). 4) ואזהרה שניה יש בשכיר בויקרא (יט, יג) "לא תלין פעולת שכיר", ומנאן רבינו למצות לא-תעשה אחת, לפי שענין המצוה בשתי האזהרות אחת היא: לא לאחר שכר השכיר ונפרעהו בזמנו, ולא נכפלו אלא כדי להשלים דיני המצוה שמשתי האזהרות אנו למדים מתי זמן הפרעון לשכיר יום, ומתי לשכיר לילה, כמו שיבואר לקמן הל' ב, שאזהרת "לא תבוא" אמורה בשכיר לילה שזמן הפרעון כל היום, ומאזהרת "לא תלין" למדנו שפרעון שכר שכיר יום - זמנו כל הלילה, ואין למנות מה שיבוא בתורה לתשלום דין המצוה - מצוה בפני-עצמה (ספר המצוות לאוין רלח, 'חינוך' רל). אמנם עובר המאחר (לפי המגיד-משנה בדעת רבינו) תשלום שכר השכיר - בין שכיר יום, ובין שכיר לילה - שתי האזהרות, כלומר, שבשכיר יום עובר אף בלאו האמור בשכיר לילה, ובשכיר לילה עובר אף על של יום (והשווה שורש ט ב'ספר המצוות' לרבינו). 5) וכל המשלם אינו לוקה (מכות טו). 6) ב"מ קיא. 7) כן דרשו, ממה שנאמר: "לא תלין פעולת שכיר אתך" - כל שפעולתו אתך, ואפילו בהמה וכלים (שם קיא:). 8) זה גוי שקיבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח, ונקרא שמו "תושב" לפי שמתר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל, לעומת הגוי שלא קיבלן עליו, שגם העברה בארץ ישראל אסורה (רבינו בפ"ד מהל' איסורי ביאה הל' ז, וראה פ"י מהל' עבודה זרה הל' ו). 9) ב"מ שם, שכן נאמר לא תעשוק שכיר עני ואביון וגו' בשעריך ביומו תתן שכרו, ודרשו (שם) "בשעריך" זה גר תושב. 10) שכן נאמר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השכר עד לעולם התחיה או עוה"ב (כדעת הרמב"ם).

ועדיין קשה, שלפי זה יוצא שכל המקומות בהם מדמים חכמים את שכר המצוה לתשלום שבעל הבית מחוייב לשלם לפועל, כוונתם רק לשכר שבעולם הבא, והלא הרבה סוגי שכר מפורשים בתורה שבכתב.

ויש לומר הביאור בזה: כשיהיו מקיים התורה שמחזיקה ומקיימת את העולם ("אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי") הוא נעשה שותף לקב"ה במעשה בראשית, והדין בשותפים ש"הנותן ביצים לבעל התרנגולים להושיב התרנגולים עליהן עד שיצאו האפרוחים ויגדל אותן בעל התרנגולים ויהי הריחוי ביניהם" הנה נוסף לריחוי שיהיה ביניהם בשווה לאחר גמר העבודה צריך בעל הביצים "להעלות שכר עמלו ומזונו בכל יום", וכן הוא בעניינינו שבנוסף לריחוי שיהיה "לעתידי-לבא" ישנו חיוב גם בזמן הזה - במשך זמן העבודה - לתת ליהודים "שכר עמלם ומזונם" כדי שיוכלו לבצע עבודתם כדבעי.

(על פי י"ן מלכות ספר משפטים סימן ג)

~ נקודות משיחות קודש ~

"כל הכובש שכר שכיר כאילו נטל נפשו ממנו".

וכראיה מביא את הפסוק "ואליו הוא נושא את נפשו". אבל בהלכות גזילה כשכתב "כל הגזול את חברו שוה פרוטה כאילו נטל נשמתו ממנו..." הביא את הפסוק "כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח". כי שם, לא סובר הרמב"ם (כדעת התוס') שנקרא נטילת נשמתו ממש "משום שפעמים רעב כבד ואין לו במה לקנות", אלא שהפקעת וביטול הבעלות מהחפץ בעל-כורחו של הנגזל הרי זה "כאילו נטל נשמתו ממנו", ולכן נלמד מהפסוק "את נפש בעליו יקח" כי בפסוק זה מצוינת בעלותו שהופקעה שעניינה הוא כמו נטילת נשמתו.

אבל כאן, הביא את הפסוק "ואליו הוא נושא את נפשו" אף שבגמ' הובא בסמוך הפסוק הנ"ל ("נפש בעליו יקח"), כי כאן הכובש שכר שכיר ש"כאילו נטל נפשו ממנו" הוא כפשוטו ממש כי השכיר סומך ונושא את נפשו לשכר זה עבור פרנסתו ופרנסת בני ביתו.

(על פי לקו"ש ח"ב ע' 116 והע' 40)

11) ובדעתו שלא לשלם לו עולמית (ראה כסף-משנה).
12) ברייתא שם קיב. ובגמרא שם, נחלקו רב הונא ורב חסדא, למי התכוונה התורה באמרה: "ואליו הוא נושא את נפשו"; אחד אומר "נפשו של גזלן" (שוכר) כלומר, השוכר נענש על הכבישה וגורם מיתה לעצמו. וחד אמר "נפשו של גזול" (שכיר) כלומר, כאילו הרגו לשכיר ונטל נפשו ממנו וייענש קשה (רש"י שם). 13) הכובש הזה שברעתו שלא לשלם לעולם. 14) אבל המשהה שכר השכיר, ובדעתו לפרעו בזמן מאוחר יותר - אינו עובר אלא בעשה ולא-תעשה (כמבואר להלן ה' ה) אבל משום "לא תעשוק"

ו"לא תגזול" אינו עובר (כסף-משנה). 15) שם, כנוסחת הרי"ף. 16) שכן בשכיר יום עובר אף על של לילה, ובשל לילה אף על של יום (כדברי המגיד-משנה שהבאנו למעלה הערה ג). 17) שהשכיר עצמו לעבודה ביום, עד שקיעת החמה. 18) כלומר, כל הלילה זמנו. וכיון שעלה השחר ולא פרעו - עובר בלא-תעשה. 19) וגומר: לא תבוא עליו השמש (שם קי); ובגמרא שאלו: "ואימא איפכא" (נאמר ההיפך) זאת-אומרת ד"לא תלין" בשכיר לילה ו"לא תבוא" בשכיר יום, והשיבו "שכירות אינה משתלמת אלא לבסוף". כלומר, אין חובת התשלומין בשכירות אלא לאחר שנסתיימה כל העבודה. ולפיכך אין להעמיד הכתוב "לא תבוא עליו השמש" אלא בשכיר לילה, שהרי שכיר יום, ששכירותו נגמרת עם שקיעת החמה (ראה שם פג); אין חובת התשלומין חלה על השוכר אלא עם שקיעת השמש, וכיצד מזהיר הכתוב לפרוע השכר לפני זמן פרעונו? וכמו כן, אין להעמיד הכתוב "לא תלין" - המזהיר שלא לאחר ולפרוע עד הבוקר - אלא בשכיר יום, שהרי בשכיר לילה אין חובת התשלומין אלא עם הבוקר. 20) ששכירותו נגמרת, ועדיין יום הוא. 21) וכיון ששקעה השמש עובר על "לא תבוא", שהרי נתחייב בתשלום השכירות קודם שבאה השמש. 22) כרב, שם. 23) שהשכיר עצמו לשבוע ימים. 24) לשמיטה, לשבע שנים. 25) שנתיים חוזה השכירות ביום. 26) שכרו בעד כל השבת או כל השמיטה, שאין שכירות משתלמת אלא לבסוף. 27) שם.

ג. נְתַן²⁸ טְלִיתָ²⁹ לְאֶמְנָן³⁰, וְגִמְרָה, וְהוֹדִיעֵנִי³¹, אֶפְלוּ¹
אֶחָדָם עֲשָׂרָה יָמִים - כָּל זֶמֶן שֶׁהַפְּלִי בִּיד הָאֶמְנָן אֵינוֹ²
עוֹבֵר³². נִתְּנָה בַּחֲצֵי הַיּוֹם - פִּיּוֹן שֶׁשֶׁקְּעָה עָלָיו חֲמָה³
עוֹבֵר מִשּׁוּם כָּל תְּלִין³³; שֶׁהַקְּבָלָנוֹת בְּשִׁכְרוֹת הֵיא³⁴,
וְחֵיב לָתֵן לוֹ בְּזֶמְנוֹ.⁵

28) שם, קיב. 29) לתקנה. 30) בקבלנות. 31) לבעל הטלית שגמרה ויבוא לקחתה - ולא בא. 32) שאין אני קורא בו "לא תלין פעולת שכיר אתך" שהרי אין פעולתו אצלו אלא אצל האומן ('שיטה מקובצת'). 33) וכן אמרו בברייתא (שם), וזה תימה שהלא בנתנה לו בחצי היום, משום "לא תבוא עליו השמש" יש כאן, אבל "לא תלין" אין כאן, כדין יצא ביום (לעיל ה' ב). וכבר תמה על כך בכסף-משנה והניחו בתימה, ובלחם-משנה אומר שמכאן סיוע לדעת המגיד-משנה (שהבאנו בהערה ג) שבשל יום עובר אף על של לילה, והזכיר רבינו אחד מהם, והעדיף להזכיר את לאו ד"לא תלין" כדי להדגיש את החידוש וכל-שכן שהוא עובר על "לא תבוא", האמור על של יום. 34) כרב ששת שם - שאין האומן קונה בשבח הכלי (כמבואר למעלה פ"ה ה' ד), ודינו כשכיר ועובר משום "לא תלין" (כמבואר בגמרא שם, שלדעת האומר אומן קונה והשבח שלו, אין בעל הטלית עובר על "כל תלין" לפי שהכסף שבעל-הבית מחויב לשלם אינו שכר עבודה, אלא דמי השבח שמוכר לו האומן, והם כמילואו.

ד. הָאוֹמֵר לְשָׁלוּחַ³⁵: צָא וְשָׂכַר לִי פּוֹעֲלִים, אָמַר⁶
לָהֶם: שְׂכָרְכֶם עַל פְּעַל הַפִּת - שְׁנֵייהֶם אֵינָן עוֹבְרִין⁷
מִשּׁוּם כָּל תְּלִין, זֶה³⁶ לָפִי שֶׁלֹּא שְׂכָרְךָ³⁷, וְזֶה³⁸ לָפִי⁸

וְנֹטְלִים⁵⁹. שֶׁכָּרוּ שְׂלָא בְעֵדִים - מִתּוֹךְ שֶׁיְכוּל⁶⁰ לֹמַר: 16
לֹא הָיוּ דְבָרִים מַעֲוָלִים וְלֹא שִׁכְרִיתִי, נֶאֱמָן לֹמַר: 17
שִׁכְרִיתִי וְנִתְמִי לָךְ שִׁכְרֶךָ⁶¹; וְיִשְׁבַּע בַּעַל הַבֵּית 18
הַסֵּת⁶² שְׁנֵתָ, אוֹ שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה אִם הוֹדָה בְּמִקְצָתָ, 19
כְּשֶׁאָר הִטְעָנוֹת⁶³. הִיָּה לוֹ עַד אֶחָד שֶׁשִּׁכְּרוּ - אֵינּוּ 20
מוֹעִיל לוֹ כְּלוּם⁶⁴. וְכֵן אִם תִּבְכּוּ אַחֵר זְמַנּוֹ⁶⁵, אָף עַל 21
פִּי שֶׁשִּׁכְּרוּ בְעֵדִים⁶⁶ - הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו 22
הָרָאִיָּה⁶⁷; וְאִם לֹא הִכִּיא רָאִיָּה - יִשְׁבַּע בַּעַל הַבֵּית 23
הַסֵּת⁶⁸. הִכִּיא רָאִיָּה שֶׁתִּבְכּוּ כָּל זְמַנּוֹ⁶⁹ - הָרִי זֶה 24
נִשְׁבַּע וְנֹטְלִים כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל תִּבְעִיָּה⁷⁰. כִּיצַד? 25
הִיָּה עוֹשֶׂה עֲמוֹ בְּיוֹם שְׁנֵי עַד הָעֶרֶב - זְמַנּוֹ כָּל לַיִל 26
שְׁלִישִׁי, וּבְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי אֵינּוּ נִשְׁבַּע וְנֹטְלִים⁷¹; וְאִם 27
הִכִּיא עֲדִים שֶׁהִיָּה תוֹכְכֵנוּ כָּל לַיִל שְׁלִישִׁי - הָרִי זֶה 28
נִשְׁבַּע וְנֹטְלִים כָּל יוֹם שְׁלִישִׁי, אֲבָל מִלֵּיל רְבִיעִי 29
וְהַלָּאָה - הַמוֹצִיא מִחִבְרוֹ עָלָיו הָרָאִיָּה⁷². וְכֵן אִם 30
הִכִּיא עֲדִים שֶׁהִיָּה תוֹכְכֵנוּ וְהוֹלֵךְ עַד יוֹם חֲמִישִׁי⁷³ - 31
הָרִי זֶה נִשְׁבַּע וְנֹטְלִים כָּל יוֹם חֲמִישִׁי⁷⁴. 32

51) כל הלילה בשכיר יום, וכל היום בשכיר לילה, כמבואר
למעלה הל' ב. 52) כולו או קצתו (שו"ע חושן משפט סי'
פט, א). 53) שבועות מד: כלומר, שתי תקנות הן: א.
תיקנו שבועה בסכסוך שבין שכיר לשוכר; ב. השכיר הוא
שנשבע ונוטל. ביאור הדברים: שמדין תורה, דין שכיר כדין
כל טוען ונטען, שהמודה במקצת נשבע וכופר הכל, כגון
שטוען להד"ס או ננתני לך - פטור (ראה פ"א טוען ונטען
הל' ב, ג). וחכמים הם שתיקנו שבועה בשכיר כדי להפסיק
דעתו של השכיר שלא ילך בפחי נפש (כמבואר להלן הלכה
ז), ומיסוד הדין בעל-הבית נשבע ופטור, כדין כל הנשבעים
שבתורה שהם נשבעים ואינם משלמים (שבועות מד:), אלא
מפני שבעל-הבית טרוד הוא בפועלים (כמו שמבאר רבינו
והולך) עקרו חכמים השבועה מבעל-הבית והעבירוה
לשכיר, והוא נשבע ונוטל אפילו כשהשוכר חייב שבועה מן
התורה, כגון שהוא מודה במקצת (ראה שו"ע שם).
54) כשספר-תורה בידו (כמבואר בפ"א מהל' שבועות
הלכה ח). כדין כל הנשבעים ונוטלים (ראה פ"א מהל' טוען
ונטען הלכה ב). ומקור הדברים בירושלמי פ"ז משבועות
הל' ז. 55) כלומר, לפיכך עקרו השבועה מבעל-הבית
והעבירוה לשכיר. 56) והוא שוכר, וכסבור שנתן ולא נתן
(שם מה). 57) והוא-הדין בפועל אחד, מפני שהוא טרוד
בעסקיו. וכן אמרו בירושלמי שבועות (שם) "בעל הבית,
ע"י שעסקיו מרובין תיקנו שבועה לשכיר" (ר"ן שם, ו
השווה פירוש רבינו במשנה, שם). 58) "ומדקדק בדבר
יותר" (רבינו בפירוש המשנה, שם). 59) דברי רבינו כפי
הנוסחא שלפנינו, שהשכיר - אפילו הוא קטן נשבע ונוטל
- הם דברי תימה, שהרי אמרו (שבועות לח:) "אין משיביעין
את הקטן" וכבר הסתייג מזה הראב"ד בהשגותיו וכתב "אין
הדעת מסכמת על זה שנמסור שבועה לקטן". אולם הטור
בסי' פט מעיד, שראה נוסחא אחרת בדברי רבינו וזו לשונה:
"אפילו אם השכור קטן - נשבע ונוטל" (ובמגדל עוז מעיד
שמצא נוסחא זו בספר מוגה בחתימת רבינו וכן הוא

שְׁאִין פְּעֻלָּתוֹ אֲצִלוֹ³⁹; וְאִם לֹא אָמַר לָהֶם: שִׁכְרַכֶּם 1
עַל בַּעַל הַבֵּית - הַשְּׁלִיחַ עוֹבֵר⁴⁰. אֵין הַשּׁוֹכֵר עוֹבֵר 2
אֲלֹא בְּזִמְן שֶׁתִּבְכּוּ הַשִּׁכִּיר וְלֹא נִמֵּן לוֹ⁴¹; אֲבָל אִם 3
לֹא תִבְכּוּ, אוֹ שֶׁתִּבְכּוּ וְלֹא הִיָּה לוֹ מֶה יִתֵּן לוֹ⁴², או 4
שֶׁהִמְחִיחוּ⁴³ אֲצִל אַחֵר⁴⁴ וְקִבֵּל⁴⁵ - הָרִי זֶה פְּטוֹר⁴⁶. 5

35) שם, קי. 36) בעל-הבית. 37) ואין אני קורא בו "לא
תלין פעולת שכיר" (רש"י שם), אמנם בעל-הבית עובר,
כשהוא משהה שכר הפועל, משום: "אל תאמר לרעך, לך
ושבו - ויש אתך" (חושן משפט סי' שלט סעיף ז, וראה
הלכה ג). 38) השליח. 39) ואין אני קורא בו "פעולת
שכיר" (רש"י שם). 40) שכל ששכרם סתם, ולא פירש
שכרם על בעל-הבית - שכרם עליו (מגיד-משנה). וכתב
ה"טור", שאם הפועלים יודעים שהמלאכה אינה של השליח
- אין השליח חייב לשלם שכרם, ומתוך כך אינו עובר על
"בל תלין". 41) למדוהו בגמרא שם, ממה שנאמר
"פעולת שכיר אתך" אתך כלומר: לדעתך, כשהשכיר תובע
והשוכר משהה מדעתו, אבל כשאינו תובע - השהיית השכר
מדעת השכיר היא. 42) שאין ביד השוכר מעות במזומנים
לשלם לשכיר (שהשכיר נוטל שכרו במזומנים, כמבואר
למעלה פ"ט הל' י. - מגיד-משנה). גם דין זה למדו שם,
ממה שכתבה תורה "אתך" כלומר, כשיש אתך כסף.
43) "שהכנים אחר תחתיו לפורעו" (לשון רבינו בפירוש
המשנה). 44) חנוני או שולחני, ואפילו אין לו לשוכר
אצל האחר כלום (שם סי' שלט). 45) האחר קיבל עליו
לפרעו (כסף-משנה בפירושו השני, וכן כתב ה"טור" סי'
שלט "וקיבל עליו (השולחני) ליתן לו". וה"חינוך' מצוה רל,
כתב "וקיבל הפועל", היינו שהפועל הסכים על ההמחאה).
46) ואין השוכר עובר אפילו לא פרע האחר (בגמרא שם
נחלקו רבה ורב ששת, אם הפועל יכול לחזור ולתבוע שכרו
מבעל-הבית, כשהו שהמחאה אצלו לא שילם. ורבינו ביאר
דיני חזרה בפ"ו מהלכות מכירה, ובפס"ז מהל' מלוה ולוה).

ה. הַמּוֹשֶׁה⁴⁷ שֶׁכָּר שִׁכְרֵךָ⁴⁸ עַד אַחֵר זְמַנּוֹ, אָף עַל 6
פִּי שֶׁכָּר עֹבֵר בַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה⁴⁹ - הָרִי זֶה חֵיב 7
לָתֵן מִיָּד. וְכָל עַת שִׁשְׂיָהּ - עוֹבֵר עַל לֹא שֶׁל 8
דְּבָרֵיהֶם⁵⁰, שְׁנֵאָמַר: אֵל תֹּאמַר לְרַעְךָ לָךְ וְשׁוּב. 9

47) ברייתא, שם קי: 48) ובדעתו לפרעו לזמן מאוחר
יותר, להבדיל מכובש שהוא עובר בארבע אזהרות ו'עשה',
כמבואר למעלה הל' ב. 49) ואינו עובר מכאן ואילך, כמו
שאמרו (שם) "ממשמע שנאמר "לא תלין" איני יודע ש"יעד
בוקר", מה תלמוד לומר "עד בוקר"? מלמד שאינו עובר
אלא עד בוקר ראשון בלבד". 50) דברים שנאמרו בספרי
נ"ך. בתלמוד: דברי קבלה.

ו. כָּל שִׁכִּיר שֶׁשִּׁכְּרוּ בְעֵדִים, וְתִבְכּוּ בְּזִמְנֵנוּ⁵¹, וְאָמַר 10
בַּעַל הַבֵּית: נִתְמִי לָךְ שִׁכְרֶךָ⁵², וְהַשִּׁכִּיר אוֹמַר: לֹא 11
נִטְלָתִי כְלוּם - תִּקְנֵנוּ חֲכָמִים, שִׁישְׁבַּע הַשִּׁכִּיר⁵³ 12
בְּנִקְיִטַּת חֲפִין⁵⁴ וְיִטַּל, כְּדִין כָּל נִשְׁבַּע וְנֹטְלִים; מִפְּנֵי 13
שֶׁבַּע הַבֵּית טְרוּד⁵⁶ כְּפּוֹעֵלֵינוּ⁵⁷, וְזֶה הַשִּׁכִּיר נוֹשֵׂא 14
נִפְשׁוֹ לָזֶה⁵⁸. אֲפִלוּ הִיָּה הַשִּׁכִּיר קָטָן - הַשִּׁכִּיר נִשְׁבַּע 15

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זמנו - ישבע בעל הבית הסת שלא קצץ לו אלא מה
שפכר נתן לו, או שלא נשאר לו אצלו אלא זה
שאמר לו הילך, כדין כל הטענות.⁸²

75) כשהם חלוקים על סכום הקציצה, כמו שתיקנו כשהם
חלוקים על הפרעון, אלא השוכר נשבע ופטור (כמו שמבאר
רבינו בסמוך). לפי שסכום הקציצה אין השוכר שוכח
(שבועות מה:). 76) ואינו נאמן בשבועה. 77) שאינו
חייב בשבועות מודה במקצת, כמבואר (בפרק א מהל' טוען
ונטען ה"ג). 78) בכל סכסוך שהוא, שיש בין השכיר
והשוכר. 79) העני. 80) בלי מומן וגם בלי שבועה של
בעל-הבית (ר"י מיגאש שם). 81) שהשוכר חייב שבועה
בנקיטת חפץ. 82) שלא יהא דין סכסוך בקציצה, חמור
מדין שכיר אומר לא נטלתי והשוכר אומר נתתי, שנתבאר
לעיל (הל' ו) שבעל-הבית נשבע היסת בשכרו שלא בעדים
או שתבעו אחר זמנו (ר"י מיגאש שם מ"ו, בד"ה מתקיף,
והביאו המגיד-משנה).

ח. הנותן טלית⁸³ לאמן, אמן אומר: שתיים קצצת
לי, והלה אומר: לא קצצתי אלא אחת, כל זמן
שהטלית ביד האמן, אם יכול לטען שהיא לקוחה
בדין⁸⁴ - הרי האמן נשבע בנקיטת חפץ⁸⁵ ונוטל;
וכול לטען שהיא⁸⁶ בפשט⁸⁷ עד כדי דמיה⁸⁸. ואם
יצאת טלית מתחת ידו⁸⁹, או שאין לו בה חזקה
ואינו יכול לטען שהיא לקוחה בדין⁹⁰ - המוציא
מחברו עליו הראיה; ואם לא הביא ראיה - ישבע
בעל הטלית הסת, או שבועת התורה אם הודה
במקצת, כדין כל הטענות, שאין זה כדין השכיר⁹¹.

83) שבועות שם, וכשיטת הר"י מיגאש בחידושו.
84) כגון שהוא מסתיר הכלי - ומתוך שיכול לומר החזרתי,
נאמן לומר מכרתו לי, אפילו כשיש עדים שמסר לו כלי
לתקן, כמו שיתבאר בפ"ט מהל' טוען ונטען הל' ב.
85) ואע"ג שאילו אמר לקוחה היא בידי, לא היה נשבע
אלא היסת. והטעם, לפי שאינו נשבע על עצמו של הכלי
שהוא שלו, אלא על סכום הקציצה, לפיכך הרי זה נשבע
ונוטל כדרך כל הנשבעים ונוטלים (ע"פ דברי רבינו בפ"ג
מהלכות מלוה ולוה הל' ג). 86) בכת"י תימן, חסרה
המילה: שהיא. 87) בגובה הקציצה. 88) של הכלי,
ב"מיגו" שהרי אם רצה היה יכול לטעון לקוחה היא בידי
והיא שלו, אבל למעלה מכדי דמיה - אין לו "מיגו".
89) שהחזירה לבעליה. 90) כגון שנראה הכלי בפני עדים
(ראה טוען ונטען שם). 91) מוסב על זה שבעל הטלית
נשבע היסת. כלומר, לפיכך אמרנו שבעל הטלית נשבע
היסת ואינו נשבע בנקיטת חפץ כמו בשכיר (כמבואר לעיל
הל' ז), מפני שאין דין האומן כדין השכיר. וביאור הדברים:
לפי שהשכיר מתפרנס מעבודתו יום יום, וחששו חכמים
שלא יהיה לו מה לאכול בערב, ותיקנו שבועה על השוכר
באומן - הקבלן - שאין פרנסתו תלויה על עבודת יום יום,
לא תיקנו שבועה על בעל-הבית ונשבע היסת (ע"פ ב"י סי'
פט). אמנם דברי רבינו כאן נוגדים דברי עצמו בפ"ט מהל'
טוען ונטען הל' ב, שכתב שם: "הרי בעל-הבית נשבע

בקטעים מספר משנה תורה מכת"י רבינו, הוצאת אטלס)
כלומר, השכיר נשבע ונוטל אפילו אם השוכר קטן הוא אין
אומרים כאן: "אין נשבעין בטענת קטן" (כלשון רבינו
למעלה פ"ב הל' ז), מפני שהשכיר, שהוא גדול, הוא התובע
והוא הנשבע (וכ"כ הר"י מיגאש שבועות מב: ד"ה והיכא.
ובזה מתיישבת תמיחת המשנה למלך, עיי"ש). ונוסחה זו
מתאימה למה שכתב רבינו לקמן בפ"ה מהל' טוען ונטען
הל' יא: "ואם היה התובע מן הנשבעין ונוטלין כגון השכיר.
הרי זה נשבע ונוטל מן הקטן" (וראה במגיד משנה
שמקיים נוסחת הספרים שגורסים "השכיר" וראה במל"מ
שתמה עליו). 60) השוכר. 61) שבועות מה:
62) שבועה שחייבו חכמי הגמרא את הכופר בכל, ונשבע
בלי נקיטת חפץ (ראה פ"א מהל' שבועות הל' יג).
63) כדין כל טוען ונטען, שהמודה במקצת - נשבע מן
התורה, וכופר הכל - היסת, ופטורים מלשלם. 64) ודינו
כדין שכרו שלא בעדים, שעד כאן לא עשו חכמים תקנה
בשכיר אלא כשעצם השכירות ברור לנו, כגון שיש עדות
גמורה בשני עדים ששכרו, אבל כשאין לו אלא עד אחד,
שאר עדותו עדות מבררת והחלטית, אלא רק מחייבת את
הצד שכנגד להכחיש העד בשבועה, לא עשו תקנה בשכיר
יותר מאשר בכל טוען ונטען (ע"פ מגיד-משנה). 65) כגון
שכיר יום אחד שעבר כל הלילה, ושכיר לילה אחד שעבר
כל היום. 66) השוכר נאמן, חזקה אין בעל-הבית עובר
על "בל תלין", ואין השכיר משהה שכרו (בבא-מציעא ק"ג).
67) כלומר, על השכיר להביא ראיה שלא פרעו או שתבעו
כל זמנו, וכמו שמבאר רבינו והולך. 68) כדין כופר בכל.
69) כל הזמן הראוי לגבייה היה בתביעה, היינו בחזקה שלא
פרע, כגון שתבעו השכיר בפני עדים בסוף הזמן, ולא אמר
פרעתי אלא דחה בלך ושוב (ע"פ סמ"ע סי' פט ס"ק יב).
70) כלומר, באורך זמן התביעה (סמ"ע שם, ס"ק יג).
71) אם לא תבעו כל ליל שלישי. 72) היינו י"ב שעות
כאורך זמן התביעה. 73) פירוש, אחר שהפסיק לתבוע
ביום ג' חזר ותבע בליל ד' וביומו (היינו כ"ד שעות).
74) לילו ויומו. וכן לעולם. ולמה אין נותנים לו שתי יממות,
שהרי תבעו כל ליל ג' והיה מחוייב לשלם לו כל יום ג'
ולא שילם? מפני שלא תבע לעת ערב, נמצא שהיה אז
בחזקת פרוע, וכשתבעו בתחילת ליל ד' הועילה אמנם
תביעה זו להאמינו שלא נפרע, אבל נחשבת כתביעה חדשה
ונותנים לפועל זמן נגד אותה תביעה בלבד (ע"פ סמ"ע שם
ס"ק יג, וראה 'פרישה' שם). וכן לעולם, כל זמן שהוא
מתמיד בתביעתו - הוא נשבע ונוטל כנגד כל אותו זמן
שתבע (כסף-משנה).

ז. בעל הבית אומר: שתיים קצצתי לך, והשכיר
אומר: שלש קצצתי לי - לא תקנו חכמים שישבע
השכיר פאן⁷⁵, אלא המוציא מחברו עליו הראיה⁷⁶.
ואם לא הביא ראיה, אף על פי שפכר נתן לו שתיים,
או שאמר לו הילך⁷⁷ - הרי בעל הבית נשבע בנקיטת
חפץ. ודבר זה תקנת חכמים⁷⁸ הוא, כדי שלא ילך
השכיר⁷⁹ בפחי נפש⁸⁰. במה דברים אמורים?⁸¹
בפשט⁸² ופסוקים ולא ידעו במה פסקו, והתבעו
בזמנו; אבל אם שכרו שלא בעדים, או שתבעו אחר

מְדַבֵּר אֶלָּא בְּשָׂכִיר. וְכִי אֵלּוּ לֹא שָׂכָרוּ, מִי הִתִּיר לוֹ
שֵׁיבוֹא בְּכָרֶם רָעָהוּ אוּ בְּקִמָּה¹⁰ שְׁלֹו שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ?¹¹
אֶלָּא כִּךְ הוּא אוֹמֵר: בִּי תְּבֹא לְרִשּׁוֹת בְּעָלִים לְעִבּוּדָה
- תֹּאכַל¹².

~ נקודות משיחות קודש ~

"הרי על בעל הבית מצוה שיניח אותן לאכול ממה שהן עושין בו".

ודוגמתו בעבודתם של ישראל בכרמו ובשדהו של הקב"ה שמניח להם לאכול, וזה כולל את כל צרכי האדם (שכולם נקראים בשם אכילה) כדי צרכם, הן בדברים המוכרחים לקיום האדם (העבודה בשדה) והן דברים של תענוג (עבודה בכרם).

(סה"ש תשנ"א ח"ב ע' 798 וה' 18)

(2) בבא-מציעא פז. (3) להוציא החולב וכיוצא בזה, כמבואר להלן הל' ד. (4) למעשר או לחלה, כמבואר להלן הל' ה. (5) שעבודתו בתלוש. (6) כלומר, עבודתם גומרת את המלאכה, שהדבר צריך לה. כגון קצירה ובצירה, להוציא המנכש בבצלים, כמבואר להלן הל' ד. (7) "ראכלת ענבים כנפשו". (8) וגומר: "וקטפת מלילות בידך". פרשיות אלו נאמר באכילת פועל העושה במחובו, ובתלוש למדוהו (שם פט). ממה שנאמר בשור (דברים כה, ד) "לא תחסום שור בדישו". (9) "כי תבוא". (10) או בקמה. (11) ואפילו אם בא בכרם שלא מדעת בעלים, לבצור בעד שכן אכילת ענבים. (12) וכן תרגם אונקלוס: ארי תתגר (שם פז: צב). כרב וכרב כהנא, ובירושלמי מעשרות פ"ב הל' ו' "כתיב כי תבוא בקמת רעך, יכול (יכול) אתה לפרש) בשאר כל אדם הכתוב מדבר, תלמוד-לומר וחרמש לא תניף וגו' את שיש לו רשות להניף, ואיזה זה? זה הפועל".

ב. מה בין העושה בתלוש לעושה במקור?²⁰
שְׁהַעוֹשֶׂה בְּתֵלוֹשׁ - אוֹכֵל בְּדִבְרֵי¹³ עַד שְׁלֹא נִגְמְרָה
מְלֶאכֶתוֹ¹⁴, וּמִשְׁתַּגְּמֵר מְלֶאכֶתוֹ - אֲסוּר לוֹ לֶאֱכֹל;
וְהַעוֹשֶׂה בְּמִחְבָּר, כְּגוֹן פּוֹצֵר וְקוֹצֵר - אֵינוֹ אוֹכֵל¹⁵
אֶלָּא בְּשִׁגְמוֹר עֲבוּדָתוֹ. כְּגוֹן¹⁶ שִׁיבְצֵר וְיִתֵּן בֶּסֶל עַד
שִׁימְלֶאנּוּ, וְיִנְפֹץ¹⁷ הַסֵּל לְמָקוֹם אַחֵר, וְיִחְזוֹר¹⁸ וְיִבְצֵר
וְיִמְלֶאנּוּ¹⁹, וְאֵינוֹ²⁰ אוֹכֵל אֶלָּא עַד אַחֵר שִׁימְלֶא
הַסֵּל²¹. אֲבָל מִפְּנֵי הַשֵּׁב אֲבֻדָּה²² לְבַעֲלִים²³, אָמְרוּ
חֻקִּים²⁴: שִׁיחִיו הַפּוֹעֲלִין אוֹכְלִין בְּהִלְיָקֶתָּ מֵאוֹמְנָן²⁵
לְאוֹמְנָן, וּבְחִזְרָתָן מִן הַגֶּת²⁶, כְּדִי שְׁלֹא יִבְטְלוּ
מִמְּלֶאכֶתָּן וְיִשְׁבוּ לֶאֱכֹל, אֶלָּא אוֹכְלִין בְּתוֹךְ הַמְּלֶאכָה
כְּשֶׁהֵן מְהֻלְכִין וְאֵינָן מְבַטְלִין.

(13) שהוא עושה בו. (14) מוסב על הפועל, כל זמן שהפועל הוא בעבודתו - אוכל, ובדפוס רומא (וכן ב'חנינו') מצוה תקעו) הנוסחא: "עבודתו" (ולפני הלחם-משנה היתה הנוסחא "מלאכתו", ופירש שהכוונה כאן על הפירות, כלומר, על עוד שלא באו הפירות לגמר מלאכה המחייבתם במעשר, ברם הלשון "מה בין" שאומר רבינו, נראה שהשוני

בנקיטת חפץ (כלפי האומן) על הקציעה, כמו שביארנו בשכירות". ובהכרח צ"ל שטעות נזדקרה באחד משני המקומות (מגיד-משנה).

ט. שְׂכִיר⁹² הָבָא לְהַשְׁבֵּעַ - אֵין מִחְמִירִין עָלָיו, וְאֵין מְגַלְגֵּלִין עָלָיו כְּלָל⁹³, אֶלָּא נִשְׁבַּע שְׁלֹא נִטֵּל וְיִטֵּל. וְכָל הַנִּשְׁבָּעִין אֵין מְקַלְלִין⁹⁴, חוּץ מִן הַשָּׂכִיר שֶׁמְקַלְלִין עָלָיו, וּפּוֹתְחִין לוֹ תַּחֲלָה וְאוֹמְרִים לוֹ: אַל תַּצְעֵר עַצְמְךָ, הַשְׁבַּע וְיִטֵּל⁹⁵. אֲפֹלוּ הִיָּה שָׂכָרוּ פְּרוּטָה אַחַת⁹⁶, וּבַעַל הַבֵּית אוֹמֵר נִתְּתִיהָ - לֹא יִטֵּל אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה. וְכֵן כָּל הַנִּשְׁבָּע וְנִטֵּל, אֲפֹלוּ לֹא יִטְעֵן אֶלָּא פְּרוּטָה אַחַת - לֹא יִטֵּל אוֹתָהּ אֶלָּא בְּשִׁבּוּעָה כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה⁹⁷.

(92) שבועות מט: כרב הונא וכרב חסדא, וכפירוש הר"ן שם בדעת הר"ף. (93) בניגוד לכל מי שנתחייב שבועה, שהמשיבע מגלגל עליו כל תביעה שיש לו עליו, ואף שאין לה כל קשר עם התביעה העיקרית (ראה פ"א מהל' טוען הל' יב), לפי שחסר על השוכר שלא ירתע וימנע עצמו מן השבועה (ראה ר"ן שם). (94) כלומר, אין פותחין מיד בשבועה, דהיינו שלא יאמר הדיין בתחילה, אחר ששמע טענת התובע: מכיון שאין לו עדים, אין בכוח הטענה לחייב ממון רק שבועה, אלא פותח ופונה לנטען ואומר: הרי התובע טוען כך וכך, ואולי יודה ויאמר אמת הוא טוען, ואין פותחים בשבועה אלא לאחר שהנטען מכחיש (ראה כסף-משנה, והשווה דברי רבינו בפכ"א מהל' סנהדרין הל' י, ובכ"מ שם). (95) שם: "לפתוח לו", ומפרש רבינו לפתוח לו תחילה בשבועה (ר"ן שם). (96) אבל פחות מפרוטה אינו ממון, ואין בית-דין נזקקין לתובע (פ"ג מהל' טוען ונטען הל' ו'). (97) משמע דמפרוטה ומעלה נשבעים ונוטלים, וכפי דעת רבותיו של רבינו (שהביא רבינו בפ"א מהל' טוען ונטען הל' ז) הנשבעים ונוטלים אינם צריכים טענת שתי מעין כסף, כפי הדרוש בשבועת מודה במקצת (ראה שם הל' א). אמנם צ"ע שהלא רבינו מביע דעתו (שם), ואומר "ואני אומר, שצריך הנתבע שיכפור בשתי מעין ואח"כ ישבע התובע בתקנת חכמים ויטול". וליישב הסתירה בדברי רבינו, אומר הכסף-משנה: "שאפשר לומר שאע"פ שלא נראה לרבינו דעת רבותיו. . . וגילה דעתו בפ"ה מהל' טוען, לא רצה לסמוך על עצמו לענין מעשה, ולפיכך פה סתם הדברים כדעת רבותיו" (וכמה תירוצים נאמרו ביישוב הסתירה בדברי רבינו. ראה במ"מ ובכסף-משנה ובלחם-משנה, ובש"ך סי' פט ס"ק ב).

פֶּרֶק שְׁנִיִּים עֶשְׂרִי

(1) מבאר דין הפועלים שאוכלים במה שהם עושים.

א. הַפּוֹעֲלִים² שֶׁהֵן עוֹשִׂין בְּדִבְרֵי שְׁגִדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ³ וְעַדִּין לֹא נִגְמְרָה מְלֶאכֶתוֹ⁴, בִּין בְּתֵלוֹשׁ⁵ בִּין בְּמִחְבָּר, וְיִחִיו מַעֲשֵׂיהֶן גְּמִירַת הַמְּלֶאכָה⁶ - הֲרִי עַל בַּעַל הַבֵּית מַצְוָה שְׁנִיִּים אוֹתָן לֶאֱכֹל מִמָּה שֶׁהֵן עוֹשִׂין בוֹ.
שְׁנֵאמֵר: בִּי תְּבֹא בְּכָרֶם רָעָה וְגו'⁷, וְכָתוּב: בִּי תְּבֹא בְּקִמָּת רָעָה⁸. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוּ, שֶׁאֵין הַכְּתוּב⁹

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תקצור לעצמך (מלשון רבינו ב'ספר המצוות' לאוין רסז).
 (30) בכל מחובר לקרקע, בבבא-מציעא פז: דרשו: "חרמש"
 לרבות כל בעלי חרמש (פירוש, כל דבר הנקצר בחרמש),
 "קמה" לרבות כל בעלי קמה (פירוש, כל דבר העומד
 בקומה בארץ, ואע"פ שאינו נקצר בחרמש, כגון קטנית.
 ראה 'ספר המצוות' שם). (31) לא זיכתה תורה אלא
 לאכילת הפועל עצמו ובשעה שהוא עושה, ולא להוליך
 בכליו (ראה ב"מ צב. ולהלן ה' יג). (32) "וחרמש לא
 תניף" ו"ואל כליך לא תתן". (33) וכל המשלם - אינו
 לוקה (מכות טז).

- ד. החולב³⁴ והמחבץ³⁵ והמגבן³⁶ - אינו אוכל, מפני
 שאינו גידולי קרקע³⁷. המנפש בכצלים ובשומין, אף
 על פי שתולשין קטנים³⁸ מבין הגדולים³⁹, וכל
 פיוצא פזה - אינו אוכל⁴⁰, מפני שאין מעשיהם גמר
 מלאכה⁴¹. ואין צריך לומר שומרי גנות ופרדסים⁴²
 וכל דבר המחבר, כמקשאות⁴³ והמדלעות⁴⁴, שאין
 אוכלין כלל⁴⁵.

- (34) ב"מ פט. (35) עושה חמאה. (36) עושה גבינה.
 (37) שם דרשו: "מה דיש, דבר שגידולי קרקע ופועל אוכל
 בו. . . יצא החולב והמחבץ והמגבן שאין גידולי קרקע
 ואין פועל אוכל בו". (38) "בצלים שמסתרסים ולא יהו
 גסים לעולם, וקורים אותם בלע"ז ציביש" (לשון רש"י שם).
 (39) כדי לאפשר לגדולים להתפשט ולהתעבות. (40) אפילו
 מן הקטנים, הגם שיש כאן נתינה בכליו של בעל הבית,
 ואמרו (שם פז): "בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית
 - אתה אוכל". (41) שעיקר הפעולה היא לשם תיקון
 הגדולים, ואצל הגדולים שהם מחוברים בקרקע אין זה גמר
 מלאכה שהרי עודם מחוברים לקרקע, ולפיכך אינו אוכל אף
 מן הקטנים. שם פט: "מה דיש מיוחד, דבר שבשעת גמר
 מלאכה פועל אוכל בו וכו' יצא המנכש בשומים ובבצלים
 . . . אע"פ דקא משליף קטני מביני אלימי" (ששולף קטנים
 מבין הגדולים). (42) שאין מעשיהם גמר מלאכה, וגם
 מפני שאין השמירה נחשבת כמעשה המזכה את הפועל
 באכילה, כמבואר להלן (הל' ח) "שהשומר אינו כעושה
 מעשה" (משנה, שם צג). (43) שדה קישואים. (44) שדה
 דלועים. (45) לא מן התורה ולא מצד מנהג (בגמרא:
 הלכות מדינה), שיש שומרים שהם אוכלים מצד המנהג,
 כגון שומרי תלוש כמבואר להלן (הל' ח), לעומת זה -
 שומרי מחובר אין בהם מנהג כלל (שם, כשמואל).

- ה. הבודל⁴⁶ בתמרים⁴⁷ ובגרוגרות⁴⁸ - אינו אוכל,
 מפני שנגמרה מלאכתן למעשר⁴⁹. העושה פחשים
 וכיוצא בהן⁵⁰ אחר שעשו⁵¹, כגון ששכרן לבר⁵²
 צרורות או לנפח⁵³ אותן או לטחן - הרי אלו
 אוכלין, שעדיין לא נגמרה מלאכתן לחלה⁵⁴. אבל
 הלש⁵⁵ והמקטף⁵⁶ והאופה - אינו אוכל, מפני
 שנגמרה מלאכתן לחלה, ואין הפועל אוכל אלא
 מדבר שעדיין לא נגמרה מלאכתו לחלה ולמעשר⁵⁷.
 נתפרסו⁵⁸ עגוליו⁵⁹ ונתפתחו חביתיו⁶⁰ ונתחכו
 דלועיו⁶¹, ושכרן לעשות בהן⁶¹ - הרי אלו לא יאכלו,

שיש בין תלוש למחובר הוא בנושא אחד, וזה כפירושנו,
 שלפירוש הלח"מ אין הנושאים שווים (עיין 'מנחת חינוך'
 שם). וכן מוכח מדברי רבינו בפירוש המשנה (המובא להלן
 בהערה כ) שהכוונה על הפועל, וכנוסחת דפוס רומא.
 (15) כל עוד שהוא עוסק בבצירה או קצירה. (16) העובר
 בבציר, ודרך הבוצר הוא שיבצור ויתן לסל וינערו.
 (17) ינער את הענבים. ונראה, שאחר הניפוך מותר לו
 לאכול. (18) וחזור לגפן. (19) ומנפץ למקום אחר.
 (20) ב'טור' סי' שלו, הנוסחא: "אינו". (21) שזה הוא גמר
 עבודתו, רבינו מפרש מה שאמרו במשנה (פז). "העושה
 במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה", הכוונה - שיגמור
 עבודתו - "ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו",
 כלומר: עבודתו, וכן ביאר בפירוש המשנה שם, וזה לשונו:
 "אמרה תורה בשכיר שהתירה לו לאכול ואל כליך לא
 תתן" (דברים כג, כה), וקיבלנו בפירוש זה הכתוב: בזמן
 שאתה נותן לכליו של בעל הבית - אתה אוכל, אין אתה
 נותן לכליו של בעל הבית - אינך אוכל, ולפיכך אינו אוכל
 עד גמר מלאכה (היינו, אחר מילוי הסל), ושיהיה הדבר
 שהוא עוסק בו תלוש מן הקרקע, יש לו לאכול בשעת
 מלאכתו (עבודתו). ולמדנו זה (דין תלוש) מדקאמר רחמנא
 (שאמר הקב"ה): "לא תחסום שור בדישו". וכמו שאוכל
 שור בתלוש בשעת מלאכה (ומשתייגמר עבודתו אינו אוכל,
 ראה להלן פי"ג א) - כך יאכל הפועל". והשווה גם מה
 שכתב רבינו ב'ספר המצוות' לאוין רסז, ולהלן ה' ג. וכן
 אמרו במשנה (שם צא). לפי נוסחת הרי"ף: "וכולן לא אמרו
 אלא בשעת גמר מלאכה" (וראה השגת הראב"ד ובמגיד-
 משנה. וכפי הנראה לא ראו דברי רבינו בפירוש המשנה
 וב'ספר המצוות'). (22) כל פעולה לשמור על ממון חבירו
 מהפסד, מוגדרת בפי חכמי התלמוד "השבת אבידה".
 (23) שלא יבטלו הפועלים ממלאכתם, וישבו לאכול אחר
 מילוי הסל. (24) שם צא: (25) שורה. (26) הגם שמצד
 הדין אינם אוכלים, שהלא אינן עושים במלאכה בשעה זו,
 נוח לו לבעל-הבית בתקנה זו, כדי שלא יבטלו ממלאכתם
 בזמן אכילה.

- ג. המבטל²⁷ ממלאכתו ואכל, או שאכל שלא בשעת
 גמר מלאכה²⁸ - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר:
 וחרמש לא תניף וגו'. מפי השמועה למדו²⁹, שכל
 זמן שהוא עוסק בקצירה - לא יניף חרמש
 לאכילתו. וכן כל פיוצא פזה³⁰. וכן פועל שהולך
 בידו ממה שעשה, או שלקח יתר על אכילתו ונותן
 לאחרים - עובר בלא תעשה, שנאמר: ואל פליך לא
 תתן³¹. ואין לוקין על שני לאוין אלו³², שאם אכל
 או הולך - חזיב לשלם³³.

(27) ביטול קבע, שלא הותר אלא הפסק עראי (לח"מ).
 (28) כלומר, בעוד שהוא עוסק בבצירה. ובדפוס רומא,
 הנוסחא: "המבטל ממלאכתו ואוכל בשעת מלאכה". ולפי
 נוסחא זו, המדובר כאן בפועל האוכל קודם שיגמור עבודתו
 בלבד (עין לח"מ). (29) בפירוש פסוק זה, "וחרמש לא
 תניף": בשעה שאתה מניף חרמש על קמת רעך ('ספרי'
 דברים פרשת כי-תצא, רסו), כלומר בשעת הקציר, לא

- 1 **שְׁהָרִי נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּהּ וְנִקְבְּעוּ לְמַעֲשֶׂר⁶² וְהָרִי הָן**
- 2 **טָבֵל⁶³. וְאִם לֹא הוֹדִיעָן⁶⁴ - מַעֲשֶׂר וּמֵאֲכִילָן⁶⁵. אֵין**
- 3 **הַפּוֹעֲלִים אוֹכְלִין בְּשֵׁל הַקֹּדֶשׁ, שְׁנֹאֲמַר: בְּכֶרֶם**
- 4 **רַעְיָה⁶⁶.**

(46) המפריד. (47) כבושים. (48) תאנים יבשות. (49) משעה שכבשם ודשם, כמבואר בפ"ג מהל' מעשר הל' טז. (50) שיש בהם חיוב לאחר חיוב מעשר. (51) צ"ל שעשר (משנה-למלך). כלומר, שנגמרה מלאכתו למעשר ועישון בעל-הבית (כי אם לא נעשו והן טבל - אין הפועל אוכל בהן מן התורה, אע"פ שעדיין לא נגמרה מלאכתן לחלה, שדבר האסור לא זיכתה תורה. 'מנחת חינוך' מצוה תקעו). (52) לברור. (53) לנפותם. (54) שאין העיסה מתחייבת בחלה אלא משתתגלגל. פירוש, יתערב המים בקמח, כמבואר בפ"ח מהל' ביכורים הל' ד. (55) לאחר הגלגול. (56) "עורך, וטח פניה" (לשון רש"י שם). (57) בחיטים והדומה להן המחוייבים בחלה או למעשר בלבד בדברים שאין בהם חיוב חלה. שם פט. וכתבינא: "כרוך ותני, דיש (פירוש, נאמר בתורה דיש) - מה דיש מיוחד, דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה ופועל אוכל בו, אף כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה - פועל אוכל בו". כלומר: שלא נגמרה מלאכתו לדבר הנהוג בו, אם למעשר בלבד נוהג בו - למעשר, אם לחלה - לחלה (כפירש"י שם). (58) נתפרדו. (59) עיגולים של דבלה, תאנים יבשות שהן כבושות בתבנית עגולה. (60) של יין. (61) לעגל ולסתום החביות, והודיען שכבר נקבעו למעשר. (62) משעה שיחלק בעיגולים ושלה הזגים והחרצנים מעל פי החבית, כמבואר בפ"ג מהלכות מעשר הל' יד, טז. (63) ודבר האסור לא זיכתה תורה (עיי' משנה-למלך, וב'מנחת חינוך' מצוה תקעו). (64) שכבר נקבעו למעשר. (65) כיון ששכרם סתם, סבורים היו ששכרם לתחילת הדריסה בעיגולים או לסתום החביות שעדיין לא שלו הזגים והחרצנים מעל פי החבית שעדיין לא נגמרה מלאכתם למעשר ויוכלו לאכול מהם, ועל דעת כן נשכרו, לפיכך מעשר ומאכילם (מגיד-משנה). (66) "רעך" ולא של הקדש (שם פז:).

- 15 **י. הִיָּה עוֹשֶׂה בְּתָאנִים - לֹא יֹאכֵל בְּעֻנְבִים⁷⁹, בְּעֻנְבִים**
- 16 **- לֹא יֹאכֵל בְּתָאנִים; שְׁנֹאֲמַר: בְּכֶרֶם וְאִכְלָתָ**
- 17 **עֻנְבִים⁸⁰. וְהָעוֹשֶׂה בְּגֶפֶן זֶה - אֵינוֹ אוֹכֵל בְּגֶפֶן**
- 18 **אַחֲרָתָ⁸¹. וְלֹא יֹאכֵל עֻנְבִים וְדָבָר אַחֲרָתָ⁸². וְלֹא יֹאכֵל**
- 19 **בְּפֶת וְלֹא בְּמִלַּח⁸³. וְאִם קָצַץ עִם בְּעַל הַבֵּית עַל**
- 20 **שְׁעוֹר מָה שְׁיֹאכֵל⁸⁴ - אוֹכֵל אוֹתוֹ בֵּין בְּמִלַּח בֵּין בְּפֶת**
- 21 **בֵּין בְּכָל דָּבָר שְׁרִיצָה⁸⁵. אֲסוּר לְפוֹעֵל לְמִץ⁸⁶**
- 22 **בְּעֻנְבִים; שְׁנֹאֲמַר: וְאִכְלָתָ עֻנְבִים⁸⁷. וְלֹא יִהְיֶה בְּנִי אוֹ**
- 23 **אֶשְׁתִּי⁸⁸ מִהַבְּהִין לוֹ הַשְּׁפִלִין פְּאוּר⁸⁹; שְׁנֹאֲמַר:**
- 24 **וְאִכְלָתָ עֻנְבִים בְּנִפְשָׁךְ - עֻנְבִים כְּמוֹת שְׁהֵן⁹⁰. וְכֵן כָּל**
- 25 **פְּיוּצָא בְּזָה⁹¹.**

(79) ואפילו שכרו לעשות בשניהם, לארות בתאנים ולבצור בענבים - אינו אוכל בענבים כשהוא עושה בתאנים. וכן להיפך ('טור' סי' שלז). (80) "וכי אין אנו יודיעם שאין בכרם לזול (לאכול) אלא ענבים, מה תלמוד-לומר "ואכלת ענבים"? אלא מיכן (מכאן) שאם היה עושה בתאנים לא יאכל בענבים, בענבים לא יאכל בתאנים" (ירושלמי מעשרות פ"ב הל' ז. 'ספרי' דברים, רסו). (81) אע"פ שהוא מאותו מין שהוא עושה בו, "שממה שאתה נותן לכליו של בעל-הבית - בעיני, והא ליכא" (בבלי בבא-מציעא צא:). (82) שלא יאכל מן הענבים הרבה. שם פז: דרשו: "ענבים, ולא ענבים ודבר אחר". (83) שם פט: "למתקן שיאכל הרבה" (לשון רש"י פז:). (84) שקצץ לאכול עד שיעור מסוים ולא יותר (רבינו פ"ה מהל' מעשר הל' יא, ע"פ פירוש הר"ח, כפי שהובא ב'תוספות' ב"מ פט: בד"ה קצץ). (85) שהרי לא יאכל יותר מהכמות שקצץ (שם פט:), ובפ"ה מהל' מעשר הל' יא נתבאר שהפועל חייב לעשר אם הוא אוכלם שתיים שתיים. וז"ל רבינו שם: "קצץ, אוכל אחת אחת. ואם צירף (כלומר, שאוכלם שתיים שתיים) חייב לעשר, הואיל והוא אוכל דבר קצוב הרי זה כלוקח, שאם צירף נקבע (למעשר)", ולא הזכיר רבינו דין זה כאן, לפי שהוא דן כאן בזכות הפועל לאכילה בלבד בעניינים הנוגעים ליחסו עם בעל-הבית, ולא בדיני מעשר. וסמך בזה על מה שכבר ביאר בהל' מעשר (מגיד-משנה). (86) למצוץ הענבים, ולזרוק החרצנים והזגים. (87) "ואכלת, ולא מוצץ" (שם פז:). (88) וכל-שכן הפועל עצמו, שהרי הוא בטל ממלאכה בשעה שהוא מהבהב (גמרא שם פט:). (89) "שהאור ממתק טעמו" (רש"י שם). (90) רבינו מסמיך

- 5 **ז. שְׁכַר פּוֹעֲלִין לַעֲשׂוֹת בְּנִטֵּעַ רְבִיעִי⁶⁷ שְׁלוֹ - הָרִי אֱלוֹ**
- 6 **לֹא יֹאכְלוּ. וְאִם לֹא הוֹדִיעָם⁶⁸ - פּוֹדָה וּמֵאֲכִילָן⁶⁹.**

(67) פירות אילן בשנה הרביעית לנטיעתו שאינם נאכלים אלא בירושלים או פודה הפירות ומעלה הדמים לירושלים, כמבואר בפ"ט מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' ד. (68) שהם של נטע רבעי. (69) שהרי זה כמקח טעות, שאלמלי הודיעם - שמא לא היו נשכרים (שם צב:).

- 7 **ח. הַקּוֹצֵר וְהַדֹּשׁ וְהַזֹּרֵה וְהַבּוֹרֵר וְהַמוֹסֵק⁷⁰ וְהַבּוֹצֵר**
- 8 **וְהַדּוֹרֵף⁷¹ וְכָל פְּיוּצָא בְּמִלָּאכּוֹת אֱלוֹ - הָרִי הֵם**
- 9 **אוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה⁷².**

(70) בזיתים. (71) בענבים. (72) שעדיין לא נגמרה מלאכתם, או למעשר או לחלה.

- 10 **ט. שוֹמְרֵי גִתוֹת⁷³ וְעֶרְמוֹת⁷⁴ וְכָל דָּבָר הַתְּלוּשׁ⁷⁵ מִן**

צב. בד"ה אי אמרת) שהפועל משל שמים הוא אוכל, ולא משלו (ספק בגמ' שם, ופסק רבינו שמשל שמים הוא אוכל) כלומר, זכותו של הפועל לאכול הפירות אינה הופכת לתנאי בשכירות שיהיה דינה כתוספת שכר וקנינו, ומתוך כך יוכל להעביר זכותו לאשתו ולבניו, אלא משל שמים הוא אוכל שזיכתה לו התורה ולא זיכתה אלא לפועל עצמו. (112) שאסור באכילת ענבים, ואם לא יתן לאשתו ולבניו - יפסיד. (113) שם. שלא זיכתה התורה אלא לפועל עצמו, וכשאנו ראו לאכול - איבד זכותו.

יד. פועל שהיה עושה¹¹⁴ הוא ואשתו ובניו
ועבדיו¹¹⁵, והתנה עם בעל הבית שלא יאכלו¹¹⁶
ממה שהן עושין, לא הוא ולא הם - הרי אלו
אינן אוכלין¹¹⁷. במה דברים אמורים?¹¹⁸
בגדולים, מפני שיש בהם דעת והרי מחלו; אבל
קטנים¹¹⁹ - אינו יכול לפסק עליהם שלא יאכלו;
שאין אוכלין ממשל אביהן¹²⁰ או ממשל
אדוניהם¹²¹, אלא ממשל שמים¹²².

(114) שנשכר. (115) הכנענים. (116) תמורת כסף -
ובדיעתם. (117) שהרי מחלו. (118) שהוא מתנה על
אכילתם. (119) שאין בהם דעת ואינם בני מחילה.
(120) הבנים. (121) העבדים. (122) והתורה לא זיכתה
אלא לפועל עצמו ולא לאביו או לאדונו, ולפיכך אינו יכול
לפסוק על אכילת הקטנים, שהרי אינם בני דעת למחול על
זכותם שזיכתה להם התורה (שם צב: צג).

יום רביעי ט"ז סיון ה'תשע"ט

פרק שלשה עשר

(1) מבאר שבהמה אוכלת במה שהיא עושה כמו שנאמר
בתורה "לא תחסום שור בדישו".

א. הבהמה אוכלת כל זמן שהיא עושה בגדולי
קרע², בין במחבר בין בתלוש³. ואוכלת ממשאוי
שעל גבה עד שתהיה פורקת⁴. ובלבד שלא יטל⁵
בידו ויאכילה⁶.

(2) בבא מציעא פח: (3) כמו הפועל ובהתאם לפרטי הדין,
שנתבאר למעלה בפרק י"ב הלכה א והלכה ב.
(4) מפורקת, ולאחר שפרקוה אינה אוכלת, שאין הבהמה
אוכלת אלא בשעה שהיא בעבודה. (5) החמר. (6) שם
צב. אכילת שור בתלוש למדנו מהכתוב (דברים כה, ד):
"לא תחסום" ולא הזהירה תורה אלא על החסימה, ולא
התירה להאכילה בידיים.

ב. כל המונע הבהמה מלאכל בשעת מלאכתה⁷ -
לוקה; שנאמר: לא תחסם שור בדישו. אחד שור
ואחד כל מיני בהמה וחייה⁸, בין טמאין בין טהורין,
ואחד הדישה ואחד כל שאר המלאכות של גדולי
קרע⁹, ולא נאמר שור בדישו אלא בהודה¹⁰.
והחוסם את הפועל¹¹ - פטור¹². אחד החוסם אותה
בשעת מלאכה¹³ ואחד החוסם אותה מקדם ועשה

דין זה על מה שאמרו שם פז: "ענבים, ולא ענבים ודבר
אחר". כלומר, לא אכילה עם דבר אחר ולא אכילה ע"י
הוספת הכשר בגוף הפרי, אלא ענבים כמות שהן (אבן-
האזל). (91) כגון שבלים, שלא יבהבן אור.

יא. אסור לפועל לאכל ממה שהוא אוכל אכילה
גסה⁹²; שנאמר: פנפושד שבועד⁹³. ומתיר⁹⁴ לו למנע
את עצמו⁹⁵ עד מקום היפות⁹⁶ ואוכל⁹⁷. ויש לו
לאכל קשות⁹⁸ אפלו בדינר, וכותבת⁹⁹ אפלו בדינר,
אף על פי ששכרו במצה כסף¹⁰⁰; שנאמר: פנפושד
שבועד¹⁰¹. אבל מלמדין את האדם שלא יהיה
רעבתן, ויהיה סותם את הפתח בפניו¹⁰². היה משמר
ארבע או חמש ערמות¹⁰³ - לא ימלא כרסו מאחת
מהן, אלא אוכל¹⁰⁴ מפל אחת ואחת לפי חשבון¹⁰⁵.

(92) אכילה מרובה יתר על שבעו. (93) בגמרא שם, דרשו:
"שבועד, ולא אכילה גסה". (94) שם צא: (95) מאכילה -
כשהוא עושה בכרם, שחלק מפירותיו רעים וחלק יפים.
(96) עד הגיעו לעשות במקום היפים. (97) כל שבעו מהם,
כלומר אין הפועל חייב לחלק שיעור שבעו שמותר לאכול
- בין היפים והרעים לפי חשבון, זאת-אומרת שיאכל מאלה
ומאלה חלק מתאים לשיעור העבודה בהם, אלא אוכל כל
שבעו ממה שהוא חפץ. (98) קישואים. (99) תמרים.
(100) שהוא ששית מדינר, ששש מעות כסף יש בדינר
(כחכמים במשנה, שם צב.). (101) ב'ספרי' דברים (רסו):
וחכמים אומרים: "שבועד" - מלמד שאוכל פועל יותר
משכרו. כלומר, גבול אכילת הפועל קבעה התורה בשיעור
שביעתו בלא שיעור שכרו. (102) שימנעו מלשכרו
(במשנה, שם). (103) של ארבעה או חמשה אנשים.
(104) שיעור שבעו. (105) ב"מ צג.

יב. הפועלים שלא הלכו שתי וערב בגת¹⁰⁶ - אוכלין
ענבים ואין שותין יין, שעדין אינן עושין אלא
בענבים בלבד¹⁰⁷. ומשידרכו בגת ויהלכו בה שתי
וערב - יש להן לאכל מן הענבים ולשתות מן
התירוש, שהרי הן עושין בענבים ובין¹⁰⁸.

(106) דרכם להטיל ענבים בגת ודורכים ברגליהם על הגת,
ועד שלא הלכו בה שתי וערב (לאורך ולרוחב) אין
מלאכתם ניכרת ביין אלא בענבים. (107) ואין הפועל אוכל
אלא מהמין שהוא עושה בו, כמבואר למעלה (הלכה י).
(108) שם צא:

יג. פועל שאמר: תנו לאשתי ובני מה שאני
אוכל¹⁰⁹, או שאמר: הריני נותן מעט מזה שנטלתי
לאכל¹¹⁰ לאשתי ובני - אין שומעין לו; שלא זכתה
תורה אלא לפועל עצמו¹¹¹. אפלו נזיר¹¹² שהיה
עושה בענבים, ואמר: תנו לאשתי ובני - אין
שומעין לו¹¹³.

(109) המגיע לי בזכותי לאכול. (110) כלומר, מזה שכבר
הם בידי וזכיתי בו (עיין 'טורי' סי' שלח). (111) "מה שהוא
לועס ואוכל, אין לו כח ליתן כלום" (לשון ה'תוספות' שם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 בַּהּ מְלֹאכָה וְהִיא חֲסוּמָה¹⁴, אֶפְּלוּ חֲסָמָה בְּקוֹל¹⁵ -
2 לֹקָה¹⁶. שְׂכָר בְּהֶמָּה וְחֲסָמָה וְדָשׁ בָּהּ - לֹקָה,
3 וּמְשָׁלִים¹⁷ לְבָעֲלִים¹⁸ אֲרַבְעָה קֶבֶץ לְפָרָה וּשְׁלוֹשָׁה
4 קֶבֶץ לְחֲמֹר¹⁹; שְׁמִשְׁעַת מְשִׁיכָה נִתְחַיֵּב בְּמִזְנוּתֶיהָ,
5 וְאִינוּ חֲזֵב מְלָקוֹת עַד שְׂדִישׁ בָּהּ חֲסוּמָה²⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אפילו חסמה בקול לוקה"

הגם שיש הבדל כללי בין מחשבה ודיבור ובין מעשה, שמחשבה ודיבור מבטאים עניינים הנמצאים בתוך האדם אבל אין להם שייכות ובוודאי לא פעולה עם החוץ, מה שאין-כן המעשה שאינו חלק מהאדם כי-אם פעולה הנפעלת מחוצה לו, בכל זאת, ישנו הבדל גדול בין דיבור ובין מחשבה. כי אותיות המחשבה הן רוחניות ודקות ואין להן שייכות למעשה, ולכן המחשבה היא רק באדם עצמו ואין לה כל אפשרות לפעול אצל הזולת. מה שאין-כן הדיבור שנוצר מהבל גשמי על ידי חמש מוצאות הפה יש לו שייכות לפעולת האדם, ולכן "עקימת שפתיו הוי מעשה".

זהו גם ההסבר לתוס' בסנהדרין המסביר את ההבדל שבין עדים זוממין לבין "חסמה בפה" שהדין הוא שלוקה, כי מעשה הנגרם על ידי דיבורו של אדם הוא כמו המשך לדיבור, ומכיון שעקימת שפתיו הוי מעשה הרי שמעשה הדיבור יצר את המעשה שנוצר בפועל, ולכן "חסמה בפה" חייב.

מה שאין-כן בעדים זוממים אי אפשר לחייבם על המחשבה בלבד, הגם ש"שנם בראיה" ומעידים על שראו את פלוני עושה מעשה פלוני, אי אפשר שתחשב הראיה כמעשה.

(לקו"ש ח"א ע' 83)

7 כגון "שתדוש בגורן או שתישא תבן על גבה ממקום למקום" (לשון רבינו בספר המצוות לאווין ריט, וראה מגיד משנה בהלכה א). (8 בבא קמא נד: 9 סיפרי דברים, רפז, ועיין בבא מציעא פט. 10 רגיל להיות, זאת אומרת מצוי הוא השימוש בשור לעבודה, ומשתמשים בו בדרך כלל לדישת תבואה. 11 לאכול בשעה שהוא עושה במלאכה - שהפועל אוכל ממה שהוא עושה בהם, כמבואר למעלה בפרק י"ב. 12 בבא מציעא פח: "כנפשו (כן נאמר בפועל ואכלת ענבים כנפשו) כנפשו של פועל, מה נפשו (ברצונו) אם חסמתו פטור אף פועל אם חסמתו (חסמו בעל הבית בעל כורחו) פטור". וכתב הטור (סימן שלז) "ודווקא לעניין מלקות קאמר שהוא פטור אבל איסורא איכא אם חסמו בעל כורחו". 13 בשעה שהיא כבר במלאכה. 14 שם צ: "בשעת דשה לא תהא חסימה". 15 "כשהייתה שוחה לאכול היה גוער בה" (לשון רש"י שם). 16 אף על פי שלא שאין בו מעשה אין לוקים עליו. וטעמו של דבר, מפני שעקימת פיו בחסימה היא כמעשה, שעל ידי קולו הבהמה נחסמת ואינה אוכלת

כשהיא דשה (כרבי יוחנן שם. ראה תוספות דיבור המתחיל רבי יוחנן). ואין מכאן סתירה למה שמתבאר מדברי רבינו (בפרק י"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב) שאין לוקין על עקימת שפתיים שלא אמרו אין לוקין אלא בדיבור שאינו בא לכלל מעשה (מגיד משנה). (17 שם צא. 18) בעד כל יום ויום. (19) כך שיערו חכמים כמות האכילה ליום של פרה ושל חמור. (20) כלומר, משום כך אין לפוטרו מן התשלומין על פי הכלל שאין אדם לוקה ומשלם (כתובות לג), לפי שחייב התשלומים והמלקות אינם באים כאחת, שהרי נתחייב כבר במזונותיה לפני שבא לכלל חיוב מלקות ולא אמרו אין לוקים ומשלמים אלא כשהם באים כאחד, כמבואר בפרק ג מהלכות גניבה (שם צא.).

6 ג. יִשְׂרָאֵל²¹ הִדָּשׁ בִּפְתָּו שֶׁל עֹבֵד כּוֹכְבִּים²² - עֹבֵר
7 מְשֹׁם בַּל תַּחֲסֹם²³. וְהָעֹבֵד כּוֹכְבִּים הִדָּשׁ בִּפְתָּו
8 שֶׁל יִשְׂרָאֵל²⁴ - אִינוּ עֹבֵר מְשֹׁם בַּל תַּחֲסֹם²⁵. אָמַר
9 לְעֹבֵד כּוֹכְבִּים: חֲסֹם פְּרָתִי וְדוֹשׁ בָּהּ²⁶; יֵשֵׁב לָהּ
10 קוֹץ²⁷ בְּפִיהָ וְדָשׁ בָּהּ, וְהָרִי אֵינָה אוֹכֵלֶת; הָרִבִּץ לָהּ
11 אֲרִי²⁸ מִבְּחוּץ, אוֹ שֶׁהָרִבִּץ בָּנָה מִבְּחוּץ²⁹; הָרִי
12 שְׂצֻמָּאָה וְאִינוּ מְשָׁקָה אוֹתָהּ³⁰; פָּרַס עוֹר עַל גִּבִּי
13 הַדִּישׁ³¹ כְּדִי שֶׁלֹּא תֵאָכֵל - כֹּל זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ אֲסוּר,
14 וְאִינוּ לֹקָה³². הִנֵּה הַדָּבָר שֶׁהִיא עוֹשָׂה בּוֹ רַע לְבָנֶי
15 מַעֲיָה וּמִזִּיקָה, אוֹ שֶׁהִיתָה חוֹלָה וְאִם תֵּאָכֵל מִזֶּה
16 מִתְרַת - מִתֵּר לְמַנְעָה; שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה תוֹרָה אֶלָּא
17 עַל הַנֶּאֱתָה³³, וְהָרִי אֵינָה נִתְּנִית³⁴.

(21 שם צ. 22) ואפילו התבואה של האיני יהודי. (23) שלא תחסום שור בדישו, סתמא נאמר, בכל שור ודישה שהיא (סמ"ע שלח סעיף קטן יא). (24) על פי הוראתו של הישראל. (25) שאין כאן מעשה חסימה ביד הישראל. אך אם התבואה של ישראל אסור ואינו לוקה כמו שמבאר רבינו בסמוך. (26) דישתי, זאת אומרת בתבואת הישראל ואמירה לגוי לעשות בשביל ישראל מעשה, שהישראל אסור בה - אסורה מדבריהם, כשם שאמרו לעניין שבת "אמירה לנכרי שבות" (שם). (27) מאליו - אבל הושיב לה קוץ לוקה שהרי זו מעשה חסימה גמור (גמרא שם). (28) ולא יאמתו אינה אוכלת. בגמרא שלפנינו כתוב: "הרביץ לה חסימה מעלייתא (מעולה) היא? אלא רביץ לה ארי מבחוץ". והכסף משנה מסתמך על גירסא זו ומתקן הגירסא כאן "רביץ" במקום "הרביץ". וגם הלחם משנה דעתו נוטה לתקן כך. (29) ומרוב הגעגועים לבנה אינה אוכלת. ואין בזה משום מעשה חסימה גמורה כמו בהרביץ ארי, משום שאינה נמנעת לגמרי מלאכול, אלא ממעטת באכילתה (תוספות שם דיבור המתחיל עמד). (30) ומחמת הצימאון אינה אוכלת. (31) "ואינה רואה את הדישה מי קרינא ביה (האם זה נקרא) בדישו או לא" (רש"י שם). (32) שורת שאלות בגמרא (שם) שלא נפתרו, ולפיכך פסק רבינו - אסור ואינו לוקה. (33) ולתועלתה. (34) אם תאכל.

18 ד. פָּרָה³⁵ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא כֹּהֵן דָּשׁ בָּהּ³⁶ בְּתוֹמָה³⁷
19 וּבְתוֹמָתָהּ מַעֲשֵׂר שֶׁל וְדֵאִי³⁸, וְכֵן פְּרוֹת הַדִּשּׁוֹת
20 בְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי³⁹, וּפְרוֹת⁴⁰ הַמְּהֻלְכּוֹת עַל הַתְּבוּאָה לְפִי

9 שְׂאֵתֶּיךָ הָרֶבֶה מִן הַדִּישׁ; וְרִשְׁאֵי⁵⁰ הַשּׁוֹכֵר לְהַאֲכִילָהּ
10 פְּקִיעֵי עֲמִיר⁵¹, כְּדֵי שֶׁלֹּא תֵאָכֵל הָרֶבֶה מִן הַדִּישׁ.
11 כִּי־יֵצֵא בּוֹ: רִשְׁאֵי בַעַל הַבַּיִת לְהַשְׁקוֹת פּוֹעֲלִים זֵין,
12 כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵאָכְלוּ עֲנָבִים הָרֶבֶה; וְרִשְׁאֵי⁵² פּוֹעֲלִין
13 לְטָבֵל פֶּתֶן בְּצִיר⁵³, כְּדֵי שֶׁיֵּאָכְלוּ עֲנָבִים הָרֶבֶה⁵⁴. אֲבָל
14 אֵין הַפּוֹעֵל⁵⁵ רִשְׁאֵי לַעֲשׂוֹת מְלָאכְתּוֹ בְּלִילָה
15 וּלְהַשְׁפִּיר עֲצָמוֹ בַּיּוֹם, אוֹ לְדוֹשׁ בְּפִרְתּוֹ עֲרֻבִית
16 וּלְהַשְׁפִּירָה שְׁחִירִית. וְלֹא יִהְיֶה מְרַעִיב וּמְסַגֵּף עֲצָמוֹ
17 וּמֵאֲכִיל מְזוֹנוֹתָיו⁵⁶ לְבָנָיו, מִפְּנֵי גִזְל מְלָאכְתּוֹ שֶׁל
18 בַּעַל הַבַּיִת; שֶׁהֵרִי תִשֵּׁשׁ כָּחוֹ וְתִחַלֵּשׁ דַּעְתּוֹ, וְלֹא
19 יַעֲשֶׂה מְלָאכָה בִּכְחַת.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבל אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה ולהשכיר
עצמו ביום... שהרי יחלש כוחו... בו' ולא יעשה מלאכה
בכח".

ובהלכה ז' כתב: "...שלא יגזול את בעל הבית ויבטל מעט
בכאן ומעט בכאן ומוציא כל היום במרמה.. כו' וכן חייב
לעבוד בכל כוחו".

ויש לומר שלשיטת הרמב"ם הם שני דינים שונים, ולכן
חילקם לשתי הלכות. הראשון, הוא דין בחפצא של
העבודה שאם יעשנה בחלישות כח ובתשישות הגוף יחסר
בגוף המלאכה שעליו לעשות. אבל הדין השני אינו מדבר
בפועל תשוש אלא בא להדגיש שצריך לעבוד בכל כוחו
מצד התחייבותו האישית של הפועל כלפי בעל הבית,
ועניין זה נוגע פחות לחפצא של המלאכה ויותר לחיוב
הגברא, והוא עניין שבין הפועל לבעל הבית ולא בחפצא
של גוף המלאכה עצמה.

מהרש"א יכן האדמו"ר הזקן בשו"ע שלו חיבר את שני
הדינים "אין הפועל רשאי כו'" ו"כדרך שבעל הבית מזהיר
כך העני מזהיר שלא יבטל מלאכת בעל הבית כו' וכן חייב
לעבוד בכל כוחו" בהלכה אחת כי לשיטתו אינם שני דינים
שונים אלא שיסוד שניהם אחד הוא, היינו ההתחייבות
האישית של הפועל כלפי בעל הבית ולא פגם בחפצא של
המלאכה עצמה. כי גם מה שעבד בתשישות כח הוא לא
בגדר גזילת מלאכתו של בעל הבית אלא רק "גרם" הנגרם
מזה שלא יוכל לעשות מלאכתו של בעל הבית בכח.

(על פי דקו"ש חכ"ה ע' 144)

(48) שם. (49) קודם השכרת הפרה. (50) שם.
(51) אגודות קש. (52) שם. (53) רוטב של דגים כבושים.
(54) לאחר אכילת הפת, כי באותה שעה שהוא אוכל הפת
הרי אסור הוא באכילת הענבים עם פת כמו שנתבאר
למעלה פרק י"ב הלכה י'. (55) תוספתא שם פרק ח.
(56) שבביתו.

20 ז. כְּדֵרֶךְ שְׂמֻזָּהּ בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא יִגְזֹל שָׂכָר עֲנִי⁵⁷
21 וְלֹא יַעֲכֻבְנוּ⁵⁸, כִּף הָעֲנִי מְזַהֵר שֶׁלֹּא יִגְזֹל מְלָאכָתּוֹ

1 שְׂרִיט⁴¹ לָהֶן הַדֶּרֶךְ - אֵינוֹ עוֹבֵר עָלֶיהֶן מְשׁוּם בַּל
2 תַּחֲסֹם⁴². אֲבָל מִפְּנֵי מְרָאִית הָעֵינִי⁴³, אִם הָיוּ דְּשׁוֹת
3 בְּתֻרְמָה וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי - מְבִיא מַעַט מֵאוֹתוֹ הַמֵּין
4 וְתוֹלָה לָהֶן בְּקִרְסָטְלִין⁴⁴ שְׁפִפִּיהֶן.

(35) שם צ'. (36) חסומה. (37) כגון שהקדימו וקראו שם
תרומה ומעשר בעודם שיבולים (רש"י שם). (38) של טבל
וודאי, שאסור להאכיל פרת ישראל מהן, כמבואר בפרק ט
מהלכות תרומות הלכה ח: "כהן ששכר בהמת ישראל אף
על פי שהוא חייב במזונותיה לא יאכילנה תרומה מפני
שאינה קניין כספו". (39) שם, שהוא ממון גבוה (כמבואר
בפרק ג מהלכות מעשר שני הלכה יז) ואין אני קורא בו
"בדישו". (40) שהן חסומות. (41) עיוות, עיקום מלשון
הכתוב (במדבר כב, לב) כי ירט הדרך לנגדי (וכפירוש הרב
אברהם בן עזרא שם) כלומר פרות המהלכות בדרך ודורסות
על התבואה לא למגמת דישה, אלא לפי שעיוות דרכם
ועלו על התבואה (ריטב"א בשיטה מקובצת בבא מציעא
פט:). (42) שם פט: צ'. "פרות המרכסות בתבואה והדשות
בתרומה ומעשר אינו עובר משום בל תחסום" ומפרש רבינו
"מרכסות" הוא מלשון "והרכסים לבקעה" (ישעיה מ, ד)
שפירושו (לפי הרב אברהם בן עזרא שם) מקום מעוות, וכן
אמרו בירושלמי (תרומות פרק ט הלכה א) "בדישו" ולא
בדרכו. כלומר, לא דרך הליכתה (מגיד משנה בשם
הרמב"ן). (43) שלא יאמרו, שהוא דש בפרה חסומה.
ובפרות המהלכות אין צריך לכך שהלא אינם לשם דישה
שם (לחם משנה). (44) כעין שק שתולים בצוואר הבהמה
והיא אוכלת ממה שבתוכו (שם).

5 ה. הַדִּישׁ בְּמַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁל דְּמַאי⁴⁵ וּבְתֻרְמַת מַעֲשֵׂר
6 שֶׁל דְּמַאי וּבְגִדוּלֵי תְּרֻמָּה⁴⁶ - עוֹבֵר מְשׁוּם בַּל
7 תַּחֲסֹם⁴⁷.

(45) תבואת עמי הארץ שספק לנו אם הפריש ממנה מעשרות
וגזרו חכמים להפריש ממנה תרומת מעשר ומעשר שני
כמבואר בפרק ט מהלכות מעשר הלכה א"ב. דמאי, מלה
מורכבת: "דא מאי" כלומר, פירות אלו מה הם? מעושרים
או לא? (רבינו בפירוש המשנה ברכות פרק ז משנה א).
(46) שזרע תרומה, וגזרו חכמים עליהם שיהיו אסורים לזרים
כתרומה, כמבואר בפרק י"א מהלכות תרומה הלכה כא.
(47) שם צ'. לפי שמדברי תורה, חולין גמורים הם. ורבינו
שם בהלכה כח בדין דש בגידולי תרומה מוסיף: "וכיציצ
יעשה? (לקיים דבר תורה שלא יחסום וגם גזירת חכמים
שלא להאכיל) תולה כפיפות בצוואר הבהמה ונותן לתוכן
מאותו המין נמצא לא זומם את הבהמה ולא מאכילה את
התרומה". [בשיטה מקובצת מפרש שנותן כדי שיעור
אכילתם דהיינו ארבעה קבים לפרה ושלושה לחמור (כמו
שנתבאר למעלה הלכה ב)] ומה שכתב רבינו בהלכה ד:
"מביא מעט מאותו המין", היינו, דווקא בדש בתרומה
וודאית, שמתור לחסום ותולה הכפיפה משום מראית עין
ומשם כך אינו מחוייב להאכיל את הפרה כדי אכילתה
(וראה חסדי דוד על התוספתא בבא מציעא פרק ח).

8 ו. רִשְׁאֵי⁴⁸ בַּעַל הַפְּרָה⁴⁹ לְהַרְעִיב פִּרְתּוֹ וּלְסַגֵּפָהּ, כְּדֵי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי ט"ז סיון – ספר משפטים – הלכות שאלה ופקדון קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הלכות שאלה ופקדון

8 יש בכללן שתי מצות עשה. ראשונה - דין
9 השואלים. שניה - דין שומר חנם.
10 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) מבאר דין שואל.

11 א. השואל² בלים או בהמה וכיוצא בהן משאָר
12 מטלטלין מחברו, ואבד או נגנב, אפלו נאנס אנס
13 גדול³, כגון שנשברה הבהמה או נשפית או מתה -
14 חייב לשלם הכל; שנאמר: וכי ישאל איש מעם
15 רעהו וגו' ונשבר או מת, בעליו אין עמו שלם
16 ישלם. במה דברים אמורים? כשנאנס שלא בשעת
17 מלאכה; אבל אם שאל בהמה מחברו לחרש בה,
18 ומתה כשהיא חורשת - הרי זה פטור⁴. אבל אם
19 מתה קדם שיחרש בה או אחר שחרש בה, או שרכב
20 עליה⁵ או דש בה ומתה כשהיא דשה או בשעת
21 רכיבה - הרי זה חייב לשלם⁶. וכן כל פיוצא בזה.
22 וכן השואל⁷ בהמה מחברו לילך בה למקום פלוני,
23 ומתה תחתיו⁸ באותה הדרך; או ששאל דלי למלאה
24 בו, ונקרע בבור בשעת מלוי; או ששאל קרדם
25 לפצל בו עצים, ונשבר בעת שפצל בו מחמת
26 הקרע⁹; וכל פיוצא בזה - הרי זה פטור. שלא שאל
27 אלא לעשות בו מלאכה זו, והרי לא שנה.

(2) משנה בבא מציעא צג. "שואל משלם את הכל".
(3) שאין ביד השואל למונעו. (4) רבינו מחלק כאן בין מתה
בשעת מלאכה, לבין שלא בשעת מלאכה. ותמהו עליו
הרמב"ן והרשב"א, שהרי לא מצאנו בגמרא הבדל כזה,
אלא הבדילו (שם צו:) בין מתה מחמת מלאכה ובין לא
מחמת מלאכה, ודחו דברי רבינו מהלכה (מגיד-משנה).
[והריב"ש בתשובותיו סי' תקג מברר שיטת רבינו, ואומר
שלא נטה כלל מההלכה שנאמרה בפירוש בגמרא שם,
שמתה מחמת מלאכה פטור, ושלא מחמת מלאכה חייב,
אלא שהוא מוסיף ומבאר כיצד אנו יודעים שהמלאכה גרמה
למיתת הבהמה, ומלמדנו, שאם מתה בשעת המלאכה יש
לתלות שמחמת המלאכה מתה, אע"פ שלא ראינו
שנתייגעה, ואם מתה בשעת מלאכה - אין תולין במלאכה
ואע"פ שנתייגעה (דברי הריב"ש מובאים כאן בכסף-משנה
ובלחם-משנה, ונפלה שם טעות בציון מספר הסימן. והנכון
כמו שכתבנו). ורוב הפוסקים חולקים על רבינו בזה, ודעתם
שאם נתעייפה אגב מלאכתה שלשמה השאילה, ומתה
אפילו שלא בשעת מלאכה - פטור]. וטעמו של דבר, למה
מתה מחמת מלאכה פטור, מבואר בריב"ש שם: מפני
שהמשאל גרם למיתתה בזה שהשאילה למלאכה קשה
שהיא למעלה מכוחותיה. וכן כתב הסמ"ע בחור"מ סי' שמ,
ס"ק ג. (5) ושינה למלאכה יותר קלה מחרישה. וכן דרשה

1 בעל הבית ויבטל מעט בכאן ומעט בכאן, ומציא
2 כל היום במרמה, אלא חייב לרדק על עצמו בזמן,
3 שהרי הקפידו על ברכה רביעית של ברכת המזון⁵⁹
4 שלא יברך אותה⁶⁰. וכן חייב לעבד בכל כחו. שהרי
5 יעקב הצדיק אמר: כי בכל כחי עבדתי את אביכן.
6 לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה, שנאמר:
7 ויפרץ האיש מאד מאד.

~ נקודות משיחות קודש ~

"שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כוחי עבדתי את אביכן
לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה, שנאמר ויפרץ האיש
מאד מאד".

וצריך להבין:

א. ספרו של הרמב"ם הוא (כדבריו בהקדמה לספר הי"ד) "ספר
הלכות הלכות" ומה נוגע כאן להלכה שיעקב הצדיק נטל
שכר אף בעולם הזה.

ב. מהו הלשון "יעקב הצדיק" שאינו רגיל ברמב"ם כלל,
ומדוע לא כתב יעקב אבינו וכד'.

ג. הרי לכאורה סותר עצמו מניה וביה, שהרי אם הנהגתו
של יעקב אבינו היתה מצד צדקות ולפנים משורת הדין
(שלכן נטל שכר אף בעולם הזה) מדוע מביא ממנה ראיה
להלכה ולהנהגת כל אדם.

והביאור בזה: אם לא הראיה שהביא מיעקב הצדיק, היינו
יכולים לחשוב שהחייב הוא שלא לפגום בחפצא של
מלאכת בעל הבית, כמו שכתב הרמב"ם בהלכה ו' שהעני
מוזהר "מפני גזל מלאכתו של בעל הבית" אבל בהלכה ז'
מחדש עוד עניין "וכן חייב לעבוד בכל כחו" שהוא גדר
נוסף במחויבות האישית של הפועל לבעל הבית מצד
הגברא, והזהירות בעניין האישית שבין הפועל לבעל הבית
מרומזת במילים "יעקב הצדיק".

ובזה שהוסיף "לפיכך נטל שכר אף בעולם הזה" מדגיש
שזהו שכר על עבודתו, שהרי את "ויפרוץ האיש מאד
מאד" פעל יעקב אבינו על ידי ש"בכל כחי עבדתי את
אביכן", ומכאן הראיה שגם העניין השני שמצד הגברא
היינו העבודה "בכל כחו" היא עניין להלכה ולהנהגת כל
אדם.

(על פי לקו"ש חכ"ה ע' 139)

(57) כלשון הכתוב (דברים כד, יד) "לא תעשוק שכיר עני".
ובהווה הכתוב מדבר שהעניים והאביונים והגרים משכירין
עצמם" (רמב"ן שם). (58) לא ילין שכרו. (59) ברכת
הטוב והמטיב. (60) הפועל כלל (וכן הוא כולל את הברכה
השלישית בתוך השנייה) כדי שלא יבטל מלאכת בעל הבית
(ברכות טז. פרק ב מהלכות ברכות הלכה ב).

סליקו להו הלכות שכיירות

קלה יותר מחרישה. (6) בבא זו כוללת שני דינים: א. השואל לא שינה את המלאכה שלצורכה שאל, והבהמה מתה שלא בשעת מלאכה; ב. מתה בשעת מלאכה, אלא שהשואל שינה, ובמקום לחרוש רכב או דש, ובכך השינוי הוא לטובת הבהמה. הדין הראשון נתבאר בהערות להלכה הקודמת ע"פ תשובת הריב"ש, ובדין שינוי ממלאכה חמורה לקלה משמיענו רבינו רבונא, שאפילו אם מתה בשעת המלאכה הקלה, ומתקבל על הדעת שאילו העסיקה בחמורה בוודאי היתה מתה, אף-על-פי-כן אין דנים אותה כמתה מחמת מלאכה וחייב לשלם, ומכל-שכן אם מתה שלא בשעת רכיבה או דישה, שהרי במקרה כזה אפילו אם לא שינה מחייבו רבינו, כמבואר למעלה (ע"פ הלחם-משנה, יבזה מסולקת תמיתה הכסף-משנה). מקור דין שינוי - בגמרא שם צו: (7) כל הדינים מכאן עד סוף ההלכה - מבוארים בגמרא שם. (8) בשעה שהוא רוכב עליה, אבל אם מתה שלא בשעת רכיבה - חייב. (9) [בכל הדינים שלמעלה, חילק רבינו בין בשעת מלאכה ללא בשעת מלאכה, ולא הזכיר כלל "מחמת המלאכה". וכאן שינה והוסיף המלים "מחמת הביקוע", ואולי התכוון בזה לביאורו של הריב"ש שהבאנו למעלה].

ב. השׁוֹאֵל בְּהִמָּה¹⁰ מִחִבְרוֹ וּמִתָּהּ, וְטָעַן הַשׁוֹאֵל
שֶׁבִשְׂעֵת מְלֹאכָה מִתָּהּ, אִם הִיָּה הַמָּקוֹם שֶׁשָּׂאֵלָה
לִילָךְ בּוֹ מָקוֹם שֶׁבָּנִי אָדָם מְצוּיִין שָׁם - יָבִיא רֵאִיָּה
שֶׁמֶתָהּ אוֹ גֵּאנֶסֶה בִשְׂעֵת מְלֹאכָה, וְשָׂלָא שְׁנֵה בִּהָ¹¹,
וּיִפְטֹר; וְאִם לֹא הִבִּיא רֵאִיָּה - מִשְׁלֵם. שָׂאֵלָה מִמֶּנּוּ
לְמֵלֶאֱת בִּהָ עֶפֶר שֶׁבְּחִרְבָּתָהּ, שְׂאִין הַעֲדִים מְצוּיִין
שָׁם, אוֹ שֶׁשָּׂאֵל מִמֶּנּוּ דְּלִי לְמֵלֶאֱת בּוֹ הַבּוֹר בְּתוֹךְ
בֵּיתוֹ, וְנִקְרָע בְּבוֹר: אִם הִבִּיא רֵאִיָּה - יִפְטֹר אִף
מִשְׁבּוּעָה; וְאִם לֹא - יִשְׁבַּע הַשׁוֹאֵל שְׁבּוּעַת
הַשּׁוֹמְרִים שֶׁמֶתָהּ בִשְׂעֵת מְלֹאכָה וּיִפְטֹר. וְכֵן כָּל
פִּיּוּצֵא בִּזְהָ.

10) נתבאר למעלה בהלכות שכירות פ"ג ה"א. (11) ראה לקמן פ"ד ה"א, ופ"ר ה"א בענין שבועה שלא שלא בה יד.

12) **ג. השואל פלי** 12 **מחברו ונשבר - שמין** 13 **לפדוף** 14 **ששמין בנזקין** 15 **אומדין כמה היה שוה שלם,** 16 **וכמה הוא שוה עתה, ומחזיר לו הפלי או הבהמה** 17 **השבורה, ומשלם הפחת. וכן אם מתה הבהמה - מחזיר הנבלה, ומשלם הפחת.**

17 ד. השואל בהמה¹⁵ - חיב במזונותיה משערה
18 שמשכה¹⁶ עד סוף ימי שאלתה. ואם כחש בשורה -
19 חיב לשלם מה שפחתה בדמיה¹⁷. כחש בשורה
20 מחמת המלאכה - פטור; ולישבע שבועת השומריין¹⁸
21 שפחמת מלאכה כחשה¹⁹.

בתרא (ט:): מכר לו "דיקלי" נותן לו שני דקלים (מגיד-משנה, וראה לחם-משנה). ונב'טור' שם כתב, שאפילו אמר כרמים סתם - עודר הוא כל הכרמים שלו (ראה 'דרכי משה' שם). ב'דרישה' שואל: למה בכרם סתם רשאי לעדור אפילו בכרם שאינו שלו, וכשאמר כרמים - עודר רק בשלו? ומבאר, שאין הדבר מתקבל על הדעת שהמשאל הסכים שיעדור כל הכרמים שבעולם, שאם כן לא יחזיר הקרדום לידו לעולם, מה-שאינ-כן בכרם אחד. וכן כתב ב'נמוקי יוסף' בבא-מציעא שם. (40) ואינו משלם לו היזקו. לשון הגמרא: "ומהדר ליה קתיה".

ח. השואל⁴¹ פלי מחברו להשתמש בו, ואמר לו: 13
השאלני דבר פלוני בטובתך. פלוני: אין אתה 14
משאל לי דבר זה בדרך כל המשאלין, אלא 15
כפי טובת לבך ונדבותך, שאינך מקפיד על הזמן 16
אם ארך. אם קצר⁴² מיד המשאל על זה - הרי 17
השואל משתמש בו לעולם, עד שתבטל הפלי 18
מלעשות מלאכתו, ויחזיר שבריו או שיריו⁴³. ואין 19
השואל רשאי לחזור ולתקן הפלי או לעשותו פעם 20
אחרת. 21

(41) גמרא שם: "אמר רב נחמן, שואל אדם בטובו לעולם." ופירש שם הר"ף בשם גאון ז"ל: "ואמר לו בלשון הזה: השאלני בטובתך כלי זה להשתמש בו, ולא קבע זמן לחזירתו - ישתמש בו ואינו חייב להחזירו לבעליו". ורבינו קיבל פירושו (ורש"י מפרש "בטובו" = כל זמן שהכלי טוב). (42) גמרא שם. (43) אע"פ שאפשר לתקנם ולהמשיך להשתמש בכלים, כמבואר בסמוך.

ט. האומר לחברו⁴⁴: השאלני שקת⁴⁵ זו של מים, 22
ונהרסה⁴⁶ - אינו יכול להחזירו⁴⁷. אמר לו: השאלני 23
שקת סתם, ונהרסה - יש לו להחזירה. אמר לו: 24
השאלני מקום שקת⁴⁸, אם קצר⁴⁹ מיד המשאל - 25
הרי השואל בונה והולך בקרקע המשאל עד 26
שתבוא לידו שקת שאפשר להשקות ממנה בהמתו 27
או ארצו, כמו שהתנה עם המשאל. 28

(44) שם. (45) בגמרא: "גרגותא". סתם גרגותא האמורה בכל מקום פירושה "באר", וכאן המדובר בבאר בנויה באופן שמתאימה להשקות ממנה הבהמות והשדות. (46) ואינה ראויה להשקיה. (47) כמו בכלי, בסוף ההלכה הקודמת. (48) מקום לחפור בו באר ולבנותה, ולהכשירה להשקיה. (49) ואם לא קנו מידו יכול המשאל לחזור בו, שהרי אין כאן אלא דברים ללא כל קנין (רש"י שם). ב'נמוקי יוסף' מבאר בשם הריטב"א, שבגרגותא סתם צריך גם כן קנין, כגון שטר או חזקה, ובלי קנין יכול המשאל לחזור בו, אבל אינו צריך קנין סודר, ובדין "מקום באר" צריך גם קנין סודר כדי להקנות לו את הזכות לחפור בו כמה פעמים, לפי שבחפירה ראשונה לא זכה בכל השדה (נמוקי יוסף' שם בשם הריטב"א), ונראה שגם רבינו התכוון לזה. [כאן, וכן בדין השאלני בטובתך (בהלכה הקודמת) מצריך רבינו קנין סודר ע"פ דברי הגמרא שם,

החפץ. (27) שנתן לזמן קצוב ללא תמורה. (28) שקיבל תמורה בעד זכות השימוש במשך זמן מסוים. סברתו זו משמשת הסבר לתקנת קנין משיכה (מגיד-משנה). (29) לפי שהם לא שאלו את הפרה ולא קיבלו עליהם אחריות אונסין, אבל חייבים בגניבה ואבידה כשוכר, שהרי הם רשאים להשתמש בה, ואפילו לא השתמשו בה יש להם טובת הנאה מזה, שהרשות בידם להשתמש בה (מגיד-משנה). המדובר כשלא ירשו כלום מאביהם. ואם ירשו - יבואר דינם בסמוך. (30) המשך דברי רבא, שם. (31) פחות שליש משויו (בבא-בתרא קמז: וראה רבינו בפ"ו מהלכות זכיה ומתנה הכ"ג בשם הגאונים). (32) בגמרא שם כתוב "אחריות נכסים". פירוש, קרקעות, שהרי מדין הגמרא בעל החוב אינו גובה ממטלטלין של יתומים שהוריש להם אביהם, ורבינו שינה וכתב: נכסים, בהתאם לתקנת הגאונים (ראה הלכות מלוה ולוה פ"א הי"א) לגבות ממטלטלין של יתומים. (33) כל דמי הפרה, ולא דמי בשר בזול. רבינו מפרש מה שאמר שם: "הניח להם אחריות נכסים, חייבים לשלם". הכוונה גם למתה הבהמה, כלשון ראשון בדעת רבא שם. והרמב"ן והרשב"א השיגו על זה, ומוכיחים מסוגיית הגמרא שם שזה נאמר רק באכלוה, לומר לך שמשלמים כל דמי הפרה ולא דמי בשר בזול, אבל פטורים מאונסין, מפני שהחיוב בא בזמן שנאנסה, היינו אחר מיתת המוריש, ואינו חל על היורשים. ולא כדעת האומרים, שהחיוב חל משעה ששאל, ומשום כך יורשיו חייבים לשלם כשהשאייר נכסים (מגיד-משנה). ובכסף-משנה מבאר שיטת רבינו, שחיוב האונסין בכוח בא בשעה ששאל ונשתעבדו נכסיו, אלא שהחיוב למעשה בא כשמתה, ואז נתחייבו נכסיו בתוקף אותו השעבוד שחל בחיי המוריש, והוא מוסיף שלרבינו גירסא אחרת בגמרא שם, מזו שבספרים שלנו (ראה משנה-למלך).

1. השואל פלי מחברו לעשות בו מלאכה פלונית³⁴ 1
2. אין המשאל יכול להחזירו מתחת ידו עד שיעשה 2
3. בו אותה מלאכה³⁵. וכן אם שאל ממנו בהמה לילך 3
4. בה למקום פלוני - אינו יכול להחזירה מיד השואל 4
5. עד שילך בה לשם ויחזור. 5

(34) והשואל משך את הכלי. (35) כמו בהשאלו לזמן קצוב.

6. האומר לחברו³⁶: השאלני קרדס לעדור בו 6
7. הפרדס הזה - עודר בו אותו הפרדס בלבד, ואינו 7
8. רשאי לעדור בו פרדס אחר. אמר לו פרדס סתם - 8
9. עודר בו פרדס אחר אי זה שירצה³⁷. שאלו לעדור 9
10. בו פרדסים הרבה שלול³⁸ - עודר בו כל הפרדסים 10
11. שלול³⁹. ואפלו נשתת כל הפרדל בעדירה - מחזיר לו 11
12. הנצב של עץ⁴⁰. וכן כל פיוצא בה. 12

(36) בבא-מציעא קג. (37) משמע, אפילו פרדס שאינו שלו ('טור' חושן-משפט סימן שמא). (38) בגמרא שם כתוב: "פרדיסי". רבינו מנקד הסמ"ך בפתח, ובהתאם לכך כתב כאן "הרבה שלו" (ראה הערה הבאה). (39) אבל אם אמר סתם פרדסים, אינו עודר יותר משנים, כמו שאמרו בבבא-

ג. מְלַמֵּד תִּינוּקוֹת¹², וְהַנּוֹטֵעַ לִבְנֵי הַמְּדִינָה, וְהַמְּקִיזֵם
לָהֶם אֶת הַדָּם, וְהַסּוֹפֵר שְׁלֵהֶן, כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ
וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, בַּיּוֹם שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בּוֹ לַעֲסֹק בְּמִלְאָכָתָן,
אִם הַשְּׂאִיל אוֹ הַשְּׂכִיר לְאֶחָד מֵאֵלּוּ שֶׁהוּא עוֹסֵק
בְּמִלְאָכָתָם - הָרִי זֶה שְׂמִירָה בְּבַעֲלִים, וְאִפְלוּ פָשַׁע
בָּהּ הַשּׁוֹמֵר - פְּטוּר¹³. אֲכַל הוּא שְׂשָׁאֵל אוֹ שְׂשֹׁכֵר
מֵהֶן - חֵיב, שְׂאִינָן שְׂאִוְלִין לוֹ¹⁴.

(12 שם. (13 כלמעהל בראש הלכה א. (14 הם אינם
עושים מלאכה בשבילו, אלא הוא בשבילם.

ד. הָרֵב¹⁵ שֶׁהוּא מְקַרֵּא בְּרִצּוֹנוֹ לְתַלְמִידִים כָּכָל עַת
שְׂרִיצָה וְאִיזוֹ מִסְכָּתָא שְׂרִיצָה, וְהֵם הֵיוּ קְבוּעִים¹⁶
לְבֹא תָמִיד, וְנִשְׁמָט לָהֶן מִמִּסְכָּתָא לְמִסְכָּתָא¹⁷ - הָרִי
הֵן שְׂאִוְלִין אֶצְלוֹ, וְאֵין הוּא שְׂאִוְלֵם לָהֶם. וְכַיּוֹם
הַפָּרָק¹⁸, שֶׁהַכֹּל בָּאֵין לְשִׁמְעַע עֲנָן אוֹתוֹ מוֹעֵד - הָרִי
הוּא שְׂאִוְלֵם לָהֶם, וְהֵם אֵינָן שְׂאִוְלִין לוֹ.

(15 שם. (16 מחויבים. (17 רשאי הוא להפסיק את
הלימוד במסכתא זו ולעבור למסכתא אחרת. (18 בגמרא:
"ביומי דכלה" ומפרש רבינו: בימים שלפני הרגל, שהחכם
דורש בעניני הרגל ואינו יכול להפסיק ולעבור לענינים
אחרים.

ה. הָאוּמֵר לְשִׁלּוּחַ: צָא וְהַשְּׂאֵל עִם פְּרִתִּי - אֵינָהּ
שְׂאֵלָה בְּבַעֲלִים¹⁹; שְׂנֵאָמֵר: אִם בְּעָלִיו עֲמֹו לֹא
יִשְׁלַם - הַבְּעָלִים עֲצָמָן, לֹא שְׁלִיחַ. אָמֵר לְעַבְדּוֹ
הַכְּנַעֲנִי: צָא וְהַשְּׂאֵל עִם פְּרִתִּי - הָרִי זֶה שְׂאֵלָה
בְּבַעֲלִים; שְׂיֵד הָעֶבֶד כִּיד רְבוֹ. נִשְׂאֵל הָעֶבֶד עִמָּה
שְׂלֹא מִדַּעַת רְבוֹ - אֵינָהּ שְׂאֵלָה בְּבַעֲלִים²⁰.

(19 בעיא בגמרא שם צו. ולא נפשטה בפירוש, והר"ף (שם)
פשטה מזה שאמרו שם בסוף העמוד, שאם אמר לעבדו
הכנעני צא והישאל עם פרתי - הרי זו שאילה בבעלים, מפני
שיד עבד כיד רבו. משמע, שבשליח ישראל, שאין ידו כיד
רבו, אין זה שאילה בבעלים, ורבינו קיבל דעתו.
(20 שהעבד אינו יכול להשאל את עצמו לאחרים בלי
הסכמת בעליו.

ו. הַשְּׂאֵל מִן הָאִשָּׁה²¹, וְנִשְׂאֵל לוֹ בַּעֲלָה - אֵינָהּ
שְׂאֵלָה בְּבַעֲלִים; שְׂקִנָּן פְּרוֹת - אֵינָהּ פְּקִנָּן הַגּוֹף²²,
וְאֵין לְבַעַל אֶלָּא פְּרוֹת.

(21 שם אמרו, שדין זה תלוי במחלוקת רבי יוחנן וריש
לקיש אם קנין פירות כקנין הגוף, שהרי הבעל זוכה בנכסי
אשתו לאכול פירותיהם והגוף נשאר ברשותה, ופסק רבינו
שאינה שאילה בבעלים. (22 כריש לקיש נגד דעת רבי
יוחנן, מפני שרובא אמר שם: קרא ומתניתא מסייעי לריש
לקיש (רדב"ז פ"ד מה' ביכורים ה"). ועוד, שאביי בגיטין
מח: סובר כריש לקיש (ראה לחם-משנה).

ז. הַשְּׂאֵל מֵאִשְׁתּוֹ²³, או שְׂתַפִּין שְׂשָׁאֵלוֹ זֶה מִזֶּה²⁴
- הָרִי זֶה שְׂאֵלָה בְּבַעֲלִים²⁵. וְאִם אָמֵר הַשְּׂתַפִּין

ובכל עניני שאלה אחרים לא כתב "אם קנו", ומספיקה
משיכה (ראה למעלה ה"ה). וברא"ש שם סי' לג, שואל: לפי
פירושם של הר"ף והרמב"ם, למה אין המשיכה מספיקה
והצריכו קנין סודר, ועוד הקשה מה מועיל קנין סודר יותר
מן המשיכה? הרא"ש מעדיף איפוא פירוש רש"י שם בדין
"בטובו לעולם", היינו שהתכוון לומר, שאפילו אם החזיר
את הכלי, יכול הוא לדרוש מהמשאל שיתננו לו שנית, ועל
זה אמרו שצריך קנין סודר, לפי שתוקף קנין המשיכה פקע
בשעה שהחזיר. ובדין גרגותא מפרש רש"י שצריך קנין,
מפני שאין כאן משיכה אלא דברים בלבד ויכול לחזור בון.
י. הַשְּׂאֵל⁵⁰ פְּנֵדָק מִחִבְרוֹ: לְלִינָה - אֵין פְּחוֹת מִיּוֹם
אֶחָד; לְשִׁבְתָּהּ⁵¹ - אֵין פְּחוֹת מִשְׁנֵי יָמִים;
לְנִשְׁוֹאִים⁵² - אֵין פְּחוֹת מִשְׁלָשִׁים יוֹם. שְׂאֵל חֲלוֹק
מִחִבְרוֹ לִילָף בּוֹ לְבֵית הָאֶבֶל - כְּדִי שְׁלִיף וְיַחְזוֹר⁵³;
שְׂאֵלוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתָּה - כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם; שְׂאֵלוֹ
לְעִשּׂוֹת הַמִּשְׁתָּה שְׁלוֹ - אֵין פְּחוֹת מִשְׁבַּעַת יָמִים.

(50 תוספתא בבא-מציעא פ"ח ה"א. (51 לשבת.
(52 של השואל עצמו. (53 אין דרכם של בני אדם לשהות
זמן רב בבית האבל.

פְּרָק שְׁנִי

(1 מבאר דין שאלה בבעלים או שכירות בבעלים.

א. הַשְּׂאֵל בְּבַעֲלִים², אִפְלוּ נִגְנַב אוֹ אָבֵד בְּפִשְׁעִיהָ
- פְּטוּר³; שְׂנֵאָמֵר: אִם בְּעָלִיו עֲמֹו לֹא יִשְׁלַם. וְכַלְבֵּד
שְׂשָׁאֵל הַבְּעָלִים תַּחֲלָה עִם הַחֶפֶץ⁴, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוֹ⁵.
וְאֶחָד הַשְּׂאֵל⁶ אֶת הַבְּעָלִים אוֹ שְׂשֹׁכֵרָן, וְאֶחָד
הַשְּׂאֵל אֶת הַבְּעָלִים לְאוֹתָהּ הַמִּלְאָכָה אוֹ שְׂשָׁאֵלָן
וְשֹׁכֵרָן לְמִלְאָכָה אַחֶרֶת אוֹ לְשׁוֹם דָּבָר בְּעוֹלָם. אִפְלוּ
אָמֵר לְחִבְרוֹ: הַשְּׂקִנִּי מִיָּם⁷, וְשָׂאֵל מִמֶּנּוּ בְּהִמָּתוֹ,
וְהַשְּׂקָהוּ וְנָתַן לוֹ אֶת הַבְּהִמָּה - הָרִי זֶה שְׂאֵלָה
בְּבַעֲלִים, וּפְטוּר. מִשֵּׁן אֶת הַבְּהִמָּה בְּתַחֲלָה וְאַחֵר כֶּף
הַשְּׂקָהוּ - אֵינָהּ שְׂאֵלָה בְּבַעֲלִים. וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

(2 ששאל או שכר גם את בעל החפץ עצמו. (3 מחלוקת
רבי אחא ורבינא בבא-מציעא צה. ופסק להקל על השואל,
שאין מוציאים ממון מספק. (4 אבל אם שאל תחילה את
החפץ ואחר-כך את הבעלים - אין זה שאילה בבעלים וחייב
באונסין אפילו אם לא פשע (שם צז). (5 בהלכות
שכירות פ"א ה"ג. (6 משנה, שם צד. (7 מימרא של
רבא, שם צז. (כפ"א מהלכות שכירות נחבארו בפרוטרוט
כמה דינים שנכפלו כאן בהלכות שאלה ופקדון - ראה שם).

ב. הַשְּׂאֵל⁸ בְּהִמָּתוֹ אוֹ הַשְּׂכִירָה לְמִשְׁוִי, וְיָצָא עִמָּה
לְסַעֲדָהּ עִם הַשְּׂאֵל אוֹ הַשּׁוֹכֵר וְלִטְעֵן עִמָּה בְּמִשְׁאָו
- הָרִי זֶה שְׂמִירָה בְּבַעֲלִים¹⁰. וְאִם יָצָא לְבִקֹּר הַמִּשְׁאָוִי
בְּלִבֵּד וְלִרְאוֹת שְׂלֹא יִטְעֲנוּ עָלֶיהָ יִתֵּר מִן הָרְאוֹי -
אֵינָהּ שְׂמִירָה בְּבַעֲלִים¹¹.

(8 מעשה שהיה (שם). (9 לסייע. (10 שהרי הוא עושה
מלאכה בשביל השואל. (11 לפי שאינו עושה דבר לטובת
השואל אלא לטובת בהמתו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

י. וְשִׁאֲלָהָ³⁷ בַּבְּעָלִים וּשְׁכָרָהָ³⁸ שְׂלֹא בַּבְּעָלִים -
פְּטוּר³⁹; שֶׁהַשְּׂכִירוֹת תְּלוּי בַּשִּׁאֲלָהָ⁴⁰. אֲבָל אִם שְׁכָרָה
בַּבְּעָלִים, וְחֹזֵר וּשִׁאֲלָה שְׂלֹא בַּבְּעָלִים⁴¹; אוֹ שֶׁשִּׁאֲלָה
בַּבְּעָלִים, וְחֹזֵר וּשְׁכָרָה שְׂלֹא בַּבְּעָלִים, וְחֹזֵר וּשִׁאֲלָה
שְׂלֹא בַּבְּעָלִים; אוֹ שֶׁשְׁכָרָה בַּבְּעָלִים, וְחֹזֵר וּשִׁאֲלָה
שְׂלֹא בַּבְּעָלִים, וְחֹזֵר וּשְׁכָרָה שְׂלֹא בַּבְּעָלִים - כָּל אֶלוֹ
סֶפֶק שְׁמִירָה בַּבְּעָלִים הוּא⁴².

19 אִשָּׁה שֶׁשְּׁאַלָה וְאַחַר כֵּךְ נִשְׁאֵת - הָרִי הַבֶּעַל
20 פְּלוֹקָח מִמֶּנָּה⁴³, וְאִינוּ לֹא שׁוֹמֵר שְׂכָר⁴⁴ וְלֹא שׂוֹאֵל.
21 לְפִיכָךְ, אִם הִיתָה דֹּבֵר הַשְּׁאֵלָה בְּהֶמָּה, וְמִתָּה -
22 הַבֶּעַל פְּטוּר, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְשַׁתְּמֵשׁ בָּהּ⁴⁵ כָּל יְמֵי
23 שְׁאֵלָתָהּ, אֲפִלוּ בִּשְׂעָה⁴⁶, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּלוֹקָח; וְהָאִשָּׁה
24 חַיִּבָּת לְשֵׁלִם כְּשִׁיחֶיהָ לָהּ מִמּוֹן. וְאִם הוֹדִיעָה אֶת
25 בְּעָלָהּ שֶׁהִיא שְׂאוּלָה - הָרִי זֶה נִכְנָס תַּחְתִּיהָ⁴⁷. כָּל
26 שֶׁאֲמָרְנוּ שֶׁהִיא שְׂאֵלָה בְּבַעֲלִים, כֵּךְ אִם הָיָה שׂוֹכֵר
27 אוֹ נוֹשֵׂא שְׂכָר - הָרִי הִיא שְׂכִירוֹת בְּבַעֲלִים וּפְטוּר;
28 וְכָל שֶׁאִינָה שְׂאֵלָה בְּבַעֲלִים, כֵּךְ אִינָה שְׂכִירוֹת

(23) ב"מ צו: 24) אחד שאל מחבירו דבר אפילו שאינם שותפים בו (כסף-משנה). (25) האשה עוסקת תמיד במלאכתו של בעלה, וכן השותף שאל לחבירו בעסק השותפות (למעלה בה"ב למדנו, שאפילו שאל את הבעלים למלאכה אחרת - הרי זו שאילה בבעלים). (26) במגיד-משנה מפרש בבא זו, כשאינם שותפים - אלא שאלו זה מזה, שאם הוא שותף ממש הרי זו שאילה בבעלים אע"פ שלא אמר השאילני היום ואשאילך מחר. [פירוש זה דחוק מאוד, שהרי כתוב בפירוש: "אמר השותף לחבירו". ומהר"ם פדוואה (הובא בכ"מ שם) מפרש שמדובר בשותף, וכשאמר ואשאילך למחר - גילה דעתו שהיום לא יהיה עמו במלאכתו].

3 ח. שאל²⁷ מן השתפיו²⁸ ונשאל לו אחד מהן, וכן
 4 השתפיו²⁹ ששאלו ונשאל לאחד מהן - הרי זה
 5 ספק³⁰ אם היא שאלה בפעלים אם אינה. לפיכך:
 6 אם מתה - אינו משלם, ואם תפסו הפעלים - אין
 7 מוציאו מידם; פשע בה - הרי זה משלם³¹.

27) כל הדינים שבהלכה זו, הם בעיות שלא נפשטו (שם).
 28) דבר השייך לשותפות. (29) המשאיל את החפץ, נשאל לאחד מן השותפים. (30) רבינו דן כל בעיא שלא נפשטה - כספק, ולפיכך אין מוציאים מיד המוחזק. (31) בדין פשיעה בבעלים, נחלקו רב אחא ורבינא (בבא מציעא צה.). ולא נפסקה הלכה שם, ולכן פסק רבינו לקולא לנתבע כדרכו (וכן דרכו של ה"ר"ף), אולם כאן ניתוסף עוד גורם לטובת הנתבע: שמא אין כאן שאילה בבעלים כלל, ולפיכך פסק לטובת התובע.

ט. השואל³² את הבהמה³³ בבעלים לרבעה, או
להראות בה³⁴, או לעשות בה פחות משנה פיוטה³⁵,
או ששאל שתי פרות לעשות בהן שנה פיוטה -
הרי כל אלו ספק שאלה בבעלים³⁶.

32) כל הדינים שבהלכה זו, בעיות הן שלא נפשטו בגמרא שם, ומפרש רבינו שכולן נשאלו לענין שאילה בבעלים (לרש"י שם דרך אחרת בזה – מגיד-משנה). 33) שם, בעיות שלא נפשטו. 34) כגון ששאל סוס או פרד העומדים לרכיבה כדי שיתראה כעשיר. 35) בכל אחת חצי פרוטה. 36) ודינם כמו בהלכה הקודמת. בגמרא שם, שאל רמי בר חמא סתם "מהו", ולא הזכיר כלל "בעלים", ופירש רש"י שבכל ארבע הבעיות שאל, אם יש כאן דין שאילה וחייב באונסין או מקרים כאלה לא נכללו במה שכתבה תורה (שמות כב, יג) "וכי ישאל . . . שלם ישלם", אולם מלשונו של רבינו כאן משמע שהוא מפרש את הבעיות האלו לענין שאילה בבעלים. ולא מצאו נושאי-כליו הסבר מתקבל על הדעת, למה אין אלו שאילה בבעלים (ראה מגיד-משנה ולחם-משנה). [וכתב ה'טור' בשם הרמ"ה, שהשואל שתי פרות לעשות בהן - בכל אחת מהן - פחות משהו פרוטה, חייב בגניבה ואבידה כשומר שכן,

עברי ובין כנעני. (5) השואל עשה אותו שליח לקבל את הפרה מיד המשאיל, ולא אמר למשאיל: שלח לי ביד פלוני. (6) רבינו אינו מחלק כאן בין עשאו שליח בעדים לעשאו שלא בעדים וגם כתב סתם: "שלוחו של שואל" ומשמע אפילו שליח ממש וזה נגד דעת רב חסדא (בבא קמא קד.) שהמדובר במשנה בשכירו ולקטיו (באדם המושכר לו או לוקט אצלו שיבולים בקביעות) ואין עדים שעשאו שליח לדבר זה. ופליאה היא, שהרי בהלכות גזילה פרק ז הלכה י פסק כרב חסדא. אולם מצאנו בכמה מקומות שרבינו מביא לשון המשנה שגם כאן נהג כך. (7) מכיוון שאמר בגמרא ונראה שגם כאן נהג כך. (7) מכיוון שאמר למשאיל: "שלח" עשה יד השליח כידו ממש. (8) במשנה נאמר סתם: שלחה לי ביד וכו' עבדך וכו' חייב ולא חילקו בין עבד עברי לעבד כנעני, אלא בגמרא שם (צט.) מפרש שמואל מה ששינוי "שלחה לי ביד עבדך חייב" היינו בעבד עברי שאין גופו קנוי לבעליו, אבל בעבד כנעני פטור מפני שלא יצאה מרשותו. ראה הלכה הבאה.

ב. אָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל: הַפִּישָׁה בְּמִקְלָהּ וְהִיא תְּבֹא מֵאֵלֶיהָ, וְעָשָׂה הַמִּשְׁאִיל כֶּף - אֵין הַשּׁוֹאֵל חַיב בָּהּ עַד שֶׁתִּפְגַּס לְרִשּׁוֹתָהּ, אָבֵל מִתָּה בְּדֶרֶךְ - פְּטוּר. וְכֵן בְּשִׁעָה שֶׁמִּחְזִירָהּ¹⁰ הַשּׁוֹאֵל לְבַעֲלֶיהָ¹¹, אִם שִׁלְחָה בְּיַד אַחֵר, וּמִתָּה קֵדָם שֶׁתִּגְיַע לְרִשּׁוֹת הַמִּשְׁאִיל - הֲרִי זֶה חַיב, שֶׁעֲדִין הִיא בְּאַחֲרִיּוֹת הַשּׁוֹאֵל. וְאִם שִׁלְחָה מִדַּעַת הַמִּשְׁאִיל עַל יְדֵי אַחֵר, וּמִתָּה - פְּטוּר. שִׁלְחָה בְּיַד עַבְדּוֹ הַכְּנַעֲנִי, אִף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ הַמִּשְׁאִיל שִׁלְחָה, אִם מִתָּה בְּדֶרֶךְ - חַיב; שֶׁיֵּד הָעַבֵּד בְּיַד רְבוֹ, וְעֲדִין לֹא יֵצֵאת מִיַּד הַשּׁוֹאֵל. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹²? בְּשֶׁחֲזִירָהּ בְּתוֹךְ יְמֵי שְׁאֵלָתָה; אָבֵל אִם הִחְזִירָהּ אַחֵר יְמֵי שְׁאֵלָתָה - הֲרִי זֶה פְּטוּר, אִם מִתָּה בְּדֶרֶךְ¹³; שֶׁאַחֲרֵי יְמֵי שְׁאֵלָתָה יֵצֵאת מִדִּין שְׁאֵלָה, וְהֲרִי הוּא פְּטוּר. שֶׁקֶר¹⁴. לְפִיכָךְ, אִם נִשְׁבִּית אוֹ מִתָּה אַחֲרֵי יְמֵי שְׁאֵלָתָה¹⁵ - פְּטוּר¹⁶. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(9) בגמרא שם אמר רב, שהמשנה האומרת, "ביד עבדך חייב" התכוונה גם לעבד כנעני וכגון שאמר שהעבד יכישו במקל ותלך מאליה, ושמואל מעמידה בעבד עברי בלבד, ולמד רבינו מזה, ששמואל חולק על רב בדין הכישה במקל, ולפיכך לא מצא אפשרות להעמיד את המשנה בעבד כנעני, ובהתאם לכלל שבידינו: הלכה כשמואל בידינו ממונות - פסק כמותו (מגיד משנה). (10) משנה שם צח: (11) הרי היא ברשות השואל כל זמן שלא הגיעה ליד המשאיל או ליד אדם שהמשאיל הסכים מראש לשלוח על ידו. (12) שהפרה נשארת ברשותו של השואל לעניין חיוב אונסים כל זמן שלא הגיעה לרשות המשאיל (רש"י שם). (13) מימרא של רב חסדא שם פא. (14) אמימר שם, והוא מנמק: מכיוון שהשואל נהנה מן הפרה בימי שאלתה תיקנו שיהא חייב בגניבה ואבידה גם אחר שכלו ימי השאלה (סמ"ע חושן משפט סימן שם סעיף קטן יב). (15) אפילו נמצאת עדיין בבית השואל. (16) מאונסין. מלמדנו רבינו, שאין כל הבדל בין החזירה וטרם הגיעה לרשות המשאיל

1 בְּבַעֲלֶיהָ; וְכָל שֶׁהוּא סָפֵק בְּשְׁאֵלָהּ, כֶּף הוּא סָפֵק בְּשִׁכְרִירוֹת. 2

(43) מפני שנכסיה קנויים לבעלה. (44) להתחייב בגניבה ואבידה. (45) בדומה למה שאמרנו למעלה בפ"א ה"ה גבי יורשים שהזכויות עברו אליהם, אבל החיובים לא קיבלו עליהם. (46) שאפילו כשומר חנם אינו (ב'תוספות' שם ד"ה בעל, כתבו בשם ר"י, שדינו כשומר חנם וחייב בפשיעה. ראה הערה הבאה). (47) ועברו עליו כל החיובים המוטלים על האשה, ואפילו לא קיבלם עליהם בפירוש. ואין זה דומה ליורשים שאמרנו למעלה (שם) שאינם חייבים באונסין, כי ירושה באה ממילא, אבל לוקח (הבעל) אין כוחו יפה יותר מכוח המוכר (האשה) - מגיד-משנה. [סברא זו קלושה קצת, והמגיד-משנה עצמו מפקפק בה. ויותר מסתבר מה שכתב בלשון "אולי". היינו, שרבינו חולק גם ביורשים, וסובר שאם השתמשו בה חייבים באונסין, בניגוד לדעת הרשב"א. ראה מה שכתבנו שם. במגיד-משנה שם כתב שהיורשים דינם כשומר שכר, מפני ההנאה, שמשתמשים בפרה או שאפשר להם להשתמש בה. ולמה הבעל פטור לגמרי אף-על-פי שכוחו גרוע מכוחם של יורשים? שם המדובר כשידעו היורשים שהפרה שאלה, שהרי בבא שניה מתחילה: "חשבו שהיא של אביהם", מכלל שעד כאן דיברנו בידעו שהיא שאלה (ראה לחם-משנה). והראב"ד כאן משיג על דעת רבינו, וכותב: "והוא שקיבל אותה על עצמו בשאלה". אבל כשהודיעה לו ולא קיבל על עצמו בשאלה - לא נכנס תחתיה, ולפי דעתו אין הבדל בזה בין בעל ליורשים. ומסתבר שהראב"ד משווה לגמרי בעל ליורשים, וסובר כר"י שבעל חייב בפשיעה (ראה בהערה הקודמת)].

יום חמישי י"ז סיון ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) מבאר דין שואל פרה ושלחה לו המשאיל ביד עבדו, ודין שאלה חצי היום ושכרה חצי היום, ודין שאל אחת ושכר אחת, זה אומר שאלה מתה וזה אומר שכורה מתה.

3 א. הַשּׁוֹאֵל² אֶת הַפֶּרָה מִחֲבֵרוֹ, וְשִׁלְחָה לוֹ הַמִּשְׁאִיל 4 בְּיַד בְּנוֹ³ אוֹ בְּיַד שְׁלוחוֹ אוֹ בְּיַד עַבְדּוֹ⁴, אָפֵלוּ שִׁלְחָה 5 לוֹ בְּיַד בְּנוֹ אוֹ בְּיַד עַבְדּוֹ אוֹ בְּיַד שְׁלוחוֹ שֶׁל שּׁוֹאֵל⁵, 6 וּמִתָּה קֵדָם שֶׁתִּפְגַּס לְרִשּׁוֹת הַשּׁוֹאֵל - הֲרִי זֶה פְּטוּר⁶. 7 וְאִם אָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל: שִׁלְחָה לִּי בְּיַד בְּנִי, בְּיַד עַבְדִּי, 8 בְּיַד שְׁלוחוֹ, אוֹ בְּיַד עַבְדְּךָ הָעֶבְרִי אוֹ בְּיַד שְׁלוחְךָ, 9 אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ הַמִּשְׁאִיל: הֲרִינִי מִשְׁלָחָה בְּיַד בְּנִי, 10 בְּיַד עַבְדְּךָ, בְּיַד שְׁלוחְךָ, בְּיַד בְּנִי, בְּיַד עַבְדִּי הָעֶבְרִי, 11 בְּיַד שְׁלוחוֹ, וְאָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל: שִׁלְחָה, וְשִׁלְחָה, וּמִתָּה 12 בְּדֶרֶךְ - הֲרִי זֶה חַיב⁷. שִׁלְחָה לוֹ הַמִּשְׁאִיל בְּיַד עַבְדּוֹ 13 הַכְּנַעֲנִי, אִף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל שִׁלְחָה, וּמִתָּה 14 - פְּטוּר⁸; מִפְּנֵי שֶׁיֵּדוֹ בְּיַד רְבוֹ, וְעֲדִין לֹא יֵצֵאת 15 מִרְשּׁוֹת הַמִּשְׁאִיל.

(2) משנה בבא מציעא צח: (3) של המשאיל. (4) בין עבד

היום בפְּשִׁירוֹת, הַמְּשָׁאִיל²³ אֹמֵר: בְּזֶמֶן הַשְּׁאֵלָה¹⁶
מֵתוּ, וְהִלָּה אֹמֵר: אַחַת מֵהֶם²⁴ בְּזֶמֶן הַשְּׁאֵלָה²⁵,¹⁷
וְהָאֲחֵרֶת אֵינִי יוֹדֵעַ²⁶ - מִתּוֹךְ שְׁאִינוֹ יָכוֹל לִשְׁבַּע²⁷
יִשְׁלַם הַשְּׂתִים. וְכֵן²⁸ אִם מָסַר לוֹ שְׁלֹשׁ פְּרוֹת, שְׂתִים¹⁹
שְׁאוּלוֹת וְאַחַת שְׁכוּרָה, הַמְּשָׁאִיל אֹמֵר: שְׂתִים²⁰
הַשְּׁאוּלוֹת הֵן שְׂמֵתוֹ, וְהַשְּׁאוּל אֹמֵר: אַחַת הַשְּׁאוּלָה²¹
מֵתָה וְדָאִי, אֲבָל הַשְּׂנִיָּה שְׂמֵתָה אֵינִי יוֹדֵעַ אִם²²
הַשְּׁאוּלָה הָאֲחֵרֶת אוֹ הַשְּׁכוּרָה - מִתּוֹךְ שְׁאִינוֹ יָכוֹל²³
לִשְׁבַּע, שְׁהִירִי אֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, יִשְׁלַם הַשְּׂתִים.²⁴
וּבְהִלְכּוֹת טוֹעֵן וְנוֹטֵעַן יִתְבָּאֵר דִּין זֶה וְכִיּוֹצֵא בּוֹ מִכָּל²⁵
הַטּוֹעֲנִין שְׁאִינוֹ יָכוֹלִים לְהִשְׁבַּע, וְכִיצַד מְשֻׁלְמִין,²⁶
יֵמָאִי זֶה טַעַם הֵם מְשֻׁלְמִים.²⁷

(23 שם צד. 24) שלא מחמת מלאכה. (25) ועליו לשלם
דמיה. (26) הרי זה כדין תבעו מאה והוא מודה שחייב
חמישים שהטילה עליו התורה שבועת מודה במקצת.
(27) שאינו חייב, שהרי אינו יודע. ולמה בשואל פרה אחת
(בהלכה הקודמת) וטוען איני יודע אין מטילים עליו שבועת
השומרים, שמתה כדרכה ולא פשע בה ועל ידי גלגול
יחוייב לישבע ששכורה מתה ומתוך שאינו יכול להישבע -
ישלם? מפני ששבועת שלא פשע היא על טענת שמא אין
כוחה יפה לחייבו ממון על ידי גלגול (מגיד משנה). [בש"ך
שם מפרש שהמדובר, כשיש עדים שמתה כדרכה או
שהמשאיל מאמין לו, והבית יוסף שם כותב ששבועת היסת
של השואל האומר איני יודע היא מטעם גלגול ולא ביאר
למה אין מגלגלים שבועת התורה ואומרים מתוך וכו'. ראה
שולחן ערוך שם, סמ"ע וש"ך שהאריכו לברר סוגייה זו].
(28) גמרא שם.

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) מבאר דיני שומר חנם ודין שמירת הפיקדון, כיצד ישמור
אותו, ודין שומר שמסר לאשתו ובניו.

א. הַמְּפָקִיד אֶצֶל חֲבֵרוֹ בַּחֲנָם², וְנִגְנַב אוֹ אָבַד - הִרִי²⁸
זֶה נִשְׁפָּע³ וְנִפְטָר; שְׁנֵאֲמַר: וְנִגְנַב מִבֵּית הָאִישׁ וְגו',²⁹
וְנִקְרַב בְּעַל הַבֵּית אֶל הָאֱלֹהִים⁴ אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ³⁰
בְּמִלְאֲכָתָהּ⁵. וּמַגְלִילִין עָלָיו בְּתוֹךְ הַשְּׁבוּעָה⁶:
שְׁלֹא פָשַׁע, אֲלֹא שָׁמַר כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין, וְלֹא שָׁלַח³²
בּוֹ יָד וְאַחֵר נִגְנַב; שְׁאִם נִגְנַב אַחֵר שְׁשָׁלַח יָד³³
בְּפִקְדוֹן - חֵיב בְּאַחֲרֵירוֹ⁷.³⁴

(2) אינו מקבל כלום בעד שמירתו. (3) שנגנבה או נאבדה.
בבבא-קמא קז: אמרו שמשביעים אותו שלוש שבועות:
שלא פשעתי (ששמרתי כראוי), שלא שלחתי בה יד (שלא
השתמשתי בפקדון לטובת עצמי) ושאינה ברשותי. ושיטת
רבינו שעיךר השבועה שנאמרה בתורה היא, שאינה ברשותו
אלא נגנבה או נאבדה - כטענתו. (4) והכוונה שיקרב
לבית-דין להישבע (בבא-קמא סג:). (5) מפרש רבינו:
אימתי נשבע שנגנבה ונפטר - "אם לא שלח ידו במלאכת
רעהו", אבל אם שלח בה יד - חייב אפילו נגנבה או נאבדה.
(6) כשהוא נשבע שנגנבה, כוללים בה גם שתי השבועות

ובין לא עשה שום פעולה של החזרה. וכן נפסקה הלכה
בשולחן ערוך חושן משפט סימן שמ, ח ראה בית יוסף
(שם).

ג. הַשְּׁאוּל פָּרָה מִחֲבֵרוֹ¹⁷, שְׁאֵלָה חֲצִי הַיּוֹם וּשְׁכָרָה¹
חֲצִי הַיּוֹם, שְׁאֵלָה הַיּוֹם וּשְׁכָרָה לְמָחָר, שְׁאֵל אַחַת²
וּשְׁכָר אַחַת וּמֵתָה אַחַת מֵהֶן, הַמְּשָׁאִיל אֹמֵר:³
שְׁאוּלָה מֵתָה¹⁸, בַּיּוֹם שֶׁהִיְתָה שְׁאוּלָה מֵתָה¹⁹,
בַּשָּׁעָה²⁰ שֶׁהִיְתָה שְׁאוּלָה מֵתָה, וְהַשּׁוֹמֵר אֹמֵר: אֵינִי⁴
יוֹדֵעַ, אוֹ שְׁאֲמַר הַשְּׁאוּל: שְׁכוּרָה מֵתָה, בַּיּוֹם⁵
שֶׁהִיְתָה שְׁכוּרָה מֵתָה, בַּשָּׁעָה שֶׁהִיְתָה שְׁכוּרָה מֵתָה,⁶
וְהַמְּשָׁאִיל אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ, אוֹ שְׁאֲמַר זֶה: אֵינִי⁷
יוֹדֵעַ, וְזֶה אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ - הַמוֹצֵא מִחֲבֵרוֹ עָלָיו⁸
הָרָאָה. לֹא הִיְתָה שָׁם רָאָה - יִשְׁבַּע הַשּׁוֹכֵר עַל⁹
הַשְּׁכוּרָה שֶׁמֵּתָה, אוֹ שְׁאִינוֹ יוֹדֵעַ, וְיִפְטָר²¹. זֶה אֹמֵר¹⁰
שְׁאוּלָה, וְזֶה אֹמֵר שְׁכוּרָה - יִשְׁבַּע הַשּׁוֹמֵר עַל¹¹
הַשְּׁכוּרָה שֶׁמֵּתָה כְּדֶרֶכָהּ²² כִּמוֹ שֶׁטָּעַן, וְיִגְלָגַל עָלָיו¹²
שֶׁהַשְּׁכוּרָה הִיא שְׂמֵתָה.¹³¹⁴

(17) משנה שם צז: כפי שנתבארה בגמרא שם צח. (18) זה
נמשך לדין שאל אחת ושכר אחת. (19) שייך לדין שאלה
היום ושכרה למחר. (20) שייך לשאלה חצי יום ולשכרה
חצי יום. (21) רבינו אינו מחלק בין משאיל טוען ברי
לטוען שמא ובשניהם אמר יישבע השוכר ויפטור. ובנימוקי
יוסף בסוגייה שלנו מקשה למה הוא פטור כשטוען איני
יודע? הלא הוא מודה ששאל את הפרה ונתחייב אז באונסין
לפי שיטת רבינו למעלה (פרק א הלכה ו) שהלכה כלשון
ראשון של רבא, אלא שאינו יודע אם מתה בזמן שהייתה
שאוּלה או אחר שעבר זמן זה, ואם כן הרי זה כאומר לווייתי
ואיני יודע אם פרעתי, שהוא חייב (ראה פרק א מהלכות
טוען ונטען הלכה ט) ובשיטה מקובצת בסוגייה שלנו
מתרץ בשם הריטב"א, שאפילו לדעת האומר שבשעת
משיכת הפרה נתחייב באונסין אין זה חיוב גמור, שהרי
הפרה עודה בריאה ושלמה, אלא הכוונה לשעבוד נכסיו
של השואל ואם יארע אונס יגבה המשאיל בתוקף אותו
השעבוד את הנכסים אפילו ימכרם בינתיים, ולפיכך
כשהשואל טוען איני יודע אם מתה כשהייתה שאולה - הרי
זה כאומר איני יודע אם נתחייבתי שהוא נשבע ונפטור
(רבינו שם הלכה ח. ראה מה שכתבנו למעלה בפרק א
הלכה ה בשם הכסף משנה וראה לחם משנה כאן). ושבועה
זו היא שבועת היסת מתקנת רב נחמן, אבל מדין המשנה
פטור גם משבועה (כסף משנה). ומה שפסק רבינו בהלכות
טוען ונטען שם, שאין נשבעים אפילו היסת על טענת שמא
היינו בהלוואה, שעל התובע לידע אם הלווה או לא, אבל
המשאיל שלא היה נוכח בזמן האונס אינו יכול לדעת אם
זה אירע בתקופת השאלה או לא וטענת שמא שלו מבוססת
ולפיכך על השואל להישבע (לחם משנה). (22) ולא פשע
בה, וגם לא נגנבה או אבדה, שהרי השוכר חייב בכל אלה
האירועים (ראה ש"ך חושן משפט סימן שדמ סעיף קטן ג"ד
וראה כאן הלכה ד).

ד. הַשְּׁאִילוֹ שְׂתִי פְרוֹת, חֲצִי הַיּוֹם בְּשָׁאֵלָה וְחֲצִי¹⁵

27 שְׁמִשְׁאוּ קָל וְאִין הִקְרַקַּע מֵאַבְדָּת אוֹתוֹ²⁴ בְּמִהְרָה,
28 כְּגוֹן לְשׁוֹנוֹת²⁵ שֶׁל כֶּסֶף, וְאִין צְרִיךְ לומר לְשׁוֹנוֹת²⁶
29 שֶׁל זָהָב וְאַבְנִים טוֹבוֹת, שְׁאִין לָהֶם שְׁמִירָה אֲלָא
30 בְּקִרְקַע. וְלָזֶה דְּעָתִי נוֹטָה²⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הכספים והדינרים אין להם שמירה אלא בקרקע".

ובפנימיות העניינים "קרקע" מורה על ביטול כמ"ש "ונפשי כעפר לכל תהיה", וההוראה היא שאם רצונו של אדם להיות עשיר, עליו לחיות בביטול ומתוך הכרה שהכל מאתו ית' ולא ש"כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", היינו בזכות היותו ממוחל ומוצחל בעסקים וכו'.

ומוסיף הרמב"ם (ענין שאינו מופיע בגמרא) "ויתן עליו טפח עפר" היינו שלא די בכך שישנה תנועה של ביטול אלא שצריך לכסות את הכספים ב"טפח עפר" להורות שזהו עניין עיקרי בכל עיני העולם.

עצה זו נאמרת לכל-לראש לעשירות בתורה, כמו שנאמר "ונפשי כעפר לכל תהיה" שהוא תנאי ל"פתח לבי בתורתך" ומשם תושפע לו גם עשירות בפועל.

(על פי י"ן מלכות ספר משפטים סימן ו)

(17) מטבעות של כסף (דין גושי כסף, יבוארו למטה).
(18) דינרי זהב. (19) כשמואל, שם. בספרים שלפנינו, כתוב שם: "והאידינא דשכיחי גשושאי (בזמנינו ששכיחים גנבים התוחכים שפודים בקרקע כדי לגשש את הטמון בו) אין להן שמירה אלא בשמי קורה". אולם הרי"ף השמיט פיסקא זו (אפשר שלא נמצאה בספרים שבידו), ופסק כשמואל, ורבינו הולך בשיטתו, כדרכו. בגמרא שם אמרו שצריך לכסות בעובי טפח, ומפרש הרי"ף שהמדובר בטומן בקרקע וצריך להעמיק טפח, וכן כותב רבינו כאן. וה"טור" כותב, שהדברים אמורים גם בכותל, היינו, שצריך להעמיק טפח בעובי הכותל (לחם-משנה). (20) בגמרא שם, אמר רבא: ומודה שמואל בכותל. (21) בגמרא: "בטפח הסמוך לקרקע או בטפח הסמוך לשמי קורה", וכן כתב גם הרי"ף. ולא נתבאר למה השמיט רבינו את הפיסקא הראשונה. בלחם-משנה מתוך, שרבינו מסתמך על מה שאמר "אבל לא באמצע הכותל", וקשה מאוד לקבל ישוב דחוק זה, שאם לכך התכוון - היה לו להשמיט את הפיסקא השניה ולא את הראשונה. (22) מלשון "לחפור את הארץ" (יהושע ב, ג). פירוש, יבדקו היטב כגון ע"י דפיקות, ולקבוע אם יש שם מקומות חלולים מתאימים להטמנת חפצים יקרי ערך. (23) בסמוך לשמי קורה או לקרקע קשה לבדוק ולקבוע. (24) אינו מתקלקל מרטיבות הקרקע. (25) גושים מהתכים. דרכם היה להתין את הכסף והזהב לגושים מארכים בתבנית לשון. (26) כספים טעונים שמירה יתירה, מפני שגנבים להוטים אחריהם ויטרחו הרבה ויסכנו נפשם כדי לגונבם, ולפי שאינם מתקלקלים בקרקע הצריכו להטמינם שם, אבל דברים שאין הגנבים להוטים כל-כך אחריהם ואין מעמידים עצמם בסכנה כדי לגונבם, מספיקה שמירה פחות יעילה (הגהות מיימוניות). וכן

האחרות, כמו שמבאר רבינו והולך. (7) בבא-מציעא מא: (ראה לקמן פ"ו ה"ג ובהערות שם).

1 ב. הואיל ופטר הכתוב את שומר הנס מן הגנבה,
2 קל וחומר מן האגסין הגדולים, כגון שבירה ושבויה
3 ומתה. והוא שלא שלח יד בפקדון; אבל שלח יד
4 בפקדון - חייב באגסיו⁸. כיצד דרך השומרים? הכל
5 לפי הפקדון⁹: יש פקדון, שדרך שמירתו להניחו
6 בבית שער¹⁰, כגון הקורות והאבנים; ויש פקדון,
7 שדרך שמירתו להניחו בחצר¹¹, כגון חבילות פשתן
8 הגדולות וכיוצא בהן; ויש פקדון, שדרך שמירתו
9 להניחו בבית, כגון שמלה וטלית; ויש פקדון,
10 שדרך שמירתו להניחו בתבה או במגדל¹² ונוצל
11 עליו, כגון בגדי משי וכלי כסף וזהב וכיוצא
12 בהן.

(8) מכיון ששלח בה יד שלא ברשות בעלים - נעשה גזלן, שחייב גם באונסין (ב"מ שם). (9) שם מב. (10) שטח גדול שאינו מקורה אלא מוקף גדר ונכנסים לו דרך שער שבגדר. (11) שהיא מוקפת בתי מגורים, והדברים הנמצאים בו נשמרים יותר מבבית שער. (12) ארון גדול העומד בבית.

13 ג. השומר שהניח הפקדון במקום שאינו ראוי לו,
14 ונגנב משם או אבד, אפלו נאנס שם, כגון שגנפלה
15 דלקה ושרף כל הבית - הרי זה פושע וחייב
16 לשלם¹³. ואף על פי שהניח הפקדון עם שלו: אם
17 ראוי לשמירה¹⁴ - פטור, ואם אין המקום ראוי
18 לשמירה - חייב¹⁵; בשלל הוא ראשי¹⁶, ואינו ראשי
19 בשל אחרים.

(13) שם מב: אמרו: והילכתא, תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב. [בהלכות שכירות פ"ג ה"ו בדין "פשע בה יוצאה לאגס ומתה" נתבאר, שלא אמרו תחילתו בפשיעה וסופו באונס חייב, אלא כשיש איזה קשר שהוא בין הפשיעה ובין האונס, ולולא מעשה הפשיעה לא אירע האונס, כגון כאן, שאם היה מניח הפקדון במקום אחר הראוי לשמירה לא היה נשרף, אבל כשאין כל קשר בין הפשיעה בשמירה ובין האונס, וגם שמירה יעילה לא היתה מצילה מן האונס - השומר פטור. הרי"ף בסוגיא שלנו מאריך בהבהרת סברא זו. ראה שם]. (14) לפי המבואר בהלכה הקודמת. (15) ירושלמי בבא-מציעא פ"ג ה"ח, מובא ברי"ף וברא"ש שם סימן כ. (16) להתרשל ולא לשמור כראוי.

20 ד. הפספים¹⁷ והדינרים¹⁸ - אין להם שמירה אלא
21 בקרקע¹⁹, ויתן עליהם טפח עפר. או יטמנם בכתל²⁰
22 בטפח הסמוך לקורה²¹; אבל לא באמצע הכתל,
23 שמא יחפורו²² הגנבים שם ויגנבו²³. אפלו נצל
24 עליהם פראוי בתבה, או החביא אותם במקום שאין
25 אדם מכירו ולא מרגיש בו - הרי זה פושע וחייב
26 לשלם. הורו מקצת המבינים, שהוא הדין לכל דבר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"ז סיון - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קבג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

13 מַעֲשֶׂה³⁴ בְּאָחֵד, שֶׁהִפְקִיד מְעוֹת אֶצֶל חֲבֵרוֹ, וְהִנִּיחָם
14 בְּמַחֲצֵה שֵׁל קֶנֶס, וְהָיוּ טְמוּנִים בְּעֵבִי הַמַּחֲצֵה,
15 וְנִגְנְבוּ מִשָּׁם; וְאָמְרוּ חֻכָּמִים: אֵף עַל פִּי שָׂזוּ שְׁמִירָה
16 מַעֲלָה לְעִנְיָן גָּנְבָה - אֵינָה שְׁמִירָה פְּרָאוֹי לְעִנְיָן
17 הָאֵשׁ; וּמֵאַחֵר שֶׁלֹּא טָמְנוּ בְּקֶרֶקַע אוֹ בְּכֹתֵל בְּנִין -
18 פּוֹשְׁעַ הוּא; וְכָל שֶׁתַּחֲלָתוֹ בְּפִשְׁעָה וְסוּפוֹ בְּאֻנָּס -
19 חֵיב. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.³⁵

(31) משנה וגמרא שם. (32) במשנה אמרו: "צרון והפשילן
לאחוריו וכו' חייב", ובגמרא "מה הוה ליה למעבד" (מה
היה יכול עוד לעשות לשם שמירה)? ומתרגמים שהיה לו
להחזיקם בידיו, כמו שנאמר (דברים יד, כה): "וצרת הכסף
בידך", וקשירה על הבטן לפניו יותר יעילה מבידו.
(33) המדובר במקרה שאילו היו הכספים בידו או קשורים
על בטנו - אפשר שהיה יכול להציל, אבל במקרה שגם
בשמירה מעולה זו אי־אפשר היה לו להציל - פטור, כמו
שנתבאר למעלה בה"ג. (34) מובא בגמרא שם, והמסקנה:
והילכתא, תחילתו בפשיעה וסופו באונס - חייב. (35) בכל
מקרה, שלולא הפשיעה לא היה קורה האונס. רש"י שם
מפרש שהמדובר בשומר חנם, ודין גניבה אצלו כדין אונס,
לכן אמרו: וסופו באונס.

20 ז. הַמִּפְקִיד³⁶ אֶצֶל חֲבֵרוֹ, בֵּין פְּלִים בֵּין מְעוֹת, וְאָמַר
21 לוֹ: תֵּן לִי פְקֻדוֹנִי, וְאָמַר לוֹ הַשּׁוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ אֲנִיה
22 הַנִּחֲתִי פְקֻדוֹן זֶה, אוֹ בָּאִי זֶה מְקוֹם קְבֻרָתִי הַכֶּסֶּפִּים,
23 הַמֵּתֵן לִי עַד שְׁאֵבֶקֶשׁ וְאֶמְצָא וְאֶחְזֹר לָךְ - הָרִי זֶה
24 פּוֹשְׁעַ, וְחֵיב לְשֵׁלֵם מִיד.

(36) מעשה שהיה, ואמר רבא (שם) כל 'לא ידענא' פשיעותא
היא.

25 ח. כָּל הַמִּפְקִיד³⁷ אֶצֶל בַּעַל הַבֵּית, בֵּין פְּלִים בֵּין
26 מְעוֹת - עַל דַּעַת אֶשְׁתּוּ וּבְנֵיו³⁸ וּבְנֵי בֵיתוֹ³⁹ הַגְּדוֹלִים
27 הוּא מִפְקִיד. אֲבָל אִם מִסְרֵן לְבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ
28 הַקְּטָנִים⁴⁰, אוֹ לַעֲבָדָיו, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטָנִים, אוֹ
29 לְאָחֵד מִקְרוֹבָיו שְׂאִינָן שְׂרוּיִין עִמּוֹ בַּבַּיִת וְאִין
30 סוֹמְכִין עַל שְׁלֹחָנָו⁴¹, וְאִין צָרִיף לֹמַר אִם מִסְרֵן
31 לְאַחֵר - הָרִי זֶה פּוֹשְׁעַ, וְחֵיב לְשֵׁלֵם; אֲלֹא אִם בֶּן
32 הַבֵּית הַשּׁוֹמֵר הַשְּׂנִי רָאִיָּה שֶׁלֹּא פִּשְׁעָה⁴², כְּמוֹ
33 שֶׁבְּאַרְנוֹ⁴³. מַעֲשֶׂה בְּאָחֵד⁴⁴, שֶׁהִפְקִיד מְעוֹת אֶצֶל
34 חֲבֵרוֹ⁴⁵, וְנִתְּנָם הַשּׁוֹמֵר לְאִמּוֹ, וְהַחֲבִיָּאָה אוֹתָהּ⁴⁶ וְלֹא
35 טָמְנָה אוֹתָהּ⁴⁷, וְנִגְנְבוּ; וְאָמְרוּ חֻכָּמִים⁴⁸: אֵין הַשּׁוֹמֵר
36 חֵיב לְשֵׁלֵם מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּנָם לְאִמּוֹ, שֶׁכָּל הַמִּפְקִיד - עַל
37 דַּעַת בְּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ הוּא מִפְקִיד; וְאֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא
38 אָמַר לָהּ: פְקֻדוֹן הֵם - יֵשׁ לוֹ לְטַעַן: כָּל שֶׁנָּתַן שְׁהִיא
39 נִזְהָרָת בָּהֶן, אִם הִיתָה סְבוּרָה שֶׁהֵן שְׁלֵי⁴⁹; וְכֵן אֵין
40 אִמּוֹ חֵיבָת לְשֵׁלֵם, שֶׁהִרִי לֹא אָמַר לָהּ שֶׁהֵן פְקֻדוֹן⁵⁰.
41 וְאָמְרוּ חֻכָּמִים: לְשִׁבְעַת הַשּׁוֹמֵר שְׁאוֹתָן הַמְּעוֹת עֲצָמָן
42 הֵן שֶׁנִּתְּנָן לְאִמּוֹ, וְתִשְׁבַּע הָאִם שֶׁהַחֲבִיָּאָה אוֹתָן
43 וְנִגְנְבוּ, וְיִפְטְרוּ שְׂגִיָּהם⁵¹. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

בדברים כבדים לא הטריחו חכמים את השומר להטמינם
בקרע, אבל גושי כסף וזהב וכן אבנים טובות דומים
למטבעות מכל הבחינות הקובעות, ולפיכך טעונים שמירה
בקרע. [ב'תוספות' שם ד"ה אמר, שאלו, מה דינו של
שומר שכר שהטמין בקרע וגנבו. יש מקום לצדד לחייבו
מפני שקיבל עליו אחריות גניבה ואבידה, ומאידך יש
להגדיר גניבה זו כאונס, כי אין שמירה מעולה יותר מזו,
ומה היה לו לעשות עוד. ולא אמרו הלכה ברורה ומוחלטת.
והרב המגיד כאן פסק בפשיטות ששומר שכר חייב, שצריך
להיות יושב ומשמר, ולא פטרתו תורה אלא באונס ממש.
וכן כתב רב אחאי בשאלתות פ' ויצא (הביאו הרא"ש כאן):
דבעי למיתב ולנטורי ביממא ובליליא, שנאמר (בראשית
לא, מ) "הייתי ביום אכלני חורב וקרח בלילה וכו'".
והרא"ש שם מביא מהירושלמי שבועות פ"ח, וז"ל (לפי
גירסתו): "רבי אבא בשם רבי יוחנן, נאמרה שמירה בשומר
חינם ונאמרה שמירה בשומר שכר, ולא דמיא שמירה
האמורה בשומר חינם לשמירה האמורה בשומר שכר.
דשמירה האמורה בש"ח כיון ששומר כל צרכו פטור,
ושמירה האמורה בש"ש אפילו הקיפהו בחומה של ברזל -
אין רואין אותו אם היה שם אם יכול להציל חייב ואם לאו
פטור, אלא אומרים אם היה שם היה יכול להציל". אולם
בספרים שלפנינו הגירסא: "אין משערין אותו אלא בגופו".
ולפי גירסא זו אין ראייתו חזקה כל כך, עי"ש. ובהגהות
מיימוניות שם כתב בשם 'ספר התרומות' שהוא פטור].
(27) גמרא שם.

1 ה. הַמִּפְקִיד²⁸ אֶצֶל חֲבֵרוֹ כֶּסֶּפִּים עֲרֵב שֶׁבֶת בֵּין
2 הַשְּׁמֻשּׁוֹת - אֵינוֹ חֵיב לְטָרֵחַ וְלִקְבֹר אוֹתָן עַד מוֹצָאֵי
3 שֶׁבֶת²⁹. וְאִם נִתְּאָחַר לְמוֹצָאֵי שֶׁבֶת כְּדִי לְקַבֵּן וְלֹא
4 קְבֵן, וְנִגְנְבוּ אוֹ נֶאֱנָסוּ - חֵיב. וְאִם תִּלְמִיד חֵכֶם
5 הוּא³⁰ - אֵינוֹ חֵיב עַד שִׁישְׁתָּה אַחֵר שֶׁיִּבְדִּיל כְּדִי
6 לְקַבֵּן.

(28) ובמוצאי־שבת מחוייב לקבורם מיד. (29) נוסחת
המגיד־משנה: תלמיד־חכם הוא המפקיד. (30) המפקיד
(ע"פ משנה־למלך). תלמידי חכמים חרדים לקיים מצוות
הבדלה על היין, והיין בימיהם ביוקר, ולפיכך רשאי הנפקד
לעכב הטמנת הכספים, שמא יצטרך המפקיד לקחת כסף
לקנות יין להבדלה (גמרא שם ע"פ פירוש רש"י), אבל
הנפקד עצמו מחוייב להבדיל מיד ולהטמין את הפקדון
(משנה־למלך), וכתב הרא"ש שם סי' כב, שזמנו עד אור
הבוקר. מובן שאם ידע הנפקד שהמפקיד כבר הבדיל, חייב
להטמינם מיד. [הראב"ד מפרש: אם הנפקד תלמיד־חכם,
ולא נתבאר לי מה ההבדל בין תלמיד־חכם ובין אדם פשוט,
ראה 'בית יוסף' סי' רצא].

7 ו. הַפְקִיד³¹ אֶצֶל חֲבֵרוֹ כֶּסֶּפִּים בְּדֶרֶךְ הַהוֹלִיכָם
8 לְבֵיתוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁלַח עִמּוֹ מְעוֹת מִמְּקוֹם לְמְקוֹם -
9 צָרִיכִין שִׁיְהִיו צְרוּרִים וּמְנַחִים בִּידוֹ, אוֹ קְשׁוּרִים
10 פְּרָאוֹי עַל בִּטְנוֹ מִפְּגָגָד פָּנָיו, עַד שִׁיִּגְיַע לְבֵיתוֹ
11 וְיִקְבְּרָם פְּרָאוֹי. וְאִם לֹא קֶשֶׁר בְּדֶרֶךְ הַזֹּאת, אֶפְלוּ
12 נֶאֱנָסוּ - חֵיב לְשֵׁלֵם³², שֶׁהִרִי תַחֲלָתוֹ בְּפִשְׁעָה³³.

קטן, ודין תבעוהו שניים, כל אחד אומר אני הוא בעל הפיקדון, ודין מפקיד פירות כמה חסונות יוציא, ודין מחלוקת שיש בין המפקיד והנפקד כמה הפקיד.

א. מי שֶהִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ² מְעוֹת שֶל עֲנִיִּים אוֹ שֶל פְּדִיּוֹן שְבוּיִים³, וּפְשַׁע בָּהֶם וְנִגְבּוֹ - פְּטוּר; שְׁנֵאמַר: לְשֹׁמֵר - וְלֹא לְחֹלֵק לְעֲנִיִּים, וְהָרִי הוּא מְמוֹן שְׂאִין לוֹ תוֹבְעִים⁴. אֶפְלוּ בָּאוּ עָלָיו גִּנְבִּים, וְקָדַם וְהִצִּיל עַצְמוֹ בְּמִמּוֹן שְבוּיִים - פְּטוּר⁵; אֵין לָהּ פְּדִיּוֹן שְבוּיִים גְּדוֹל מְזֶה⁶. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁאִין זֶה הַמְמוֹן מִפְּקִיד לְעֲנִי מְקוֹם זֶה⁷ אוֹ לְשְבוּיִים אֵלוּ; אֲבָל אִם הָיָה לְעֲנִיִּים אֵלוּ אוֹ לְשְבוּיִים אֵלוּ, וְהָרִי הוּא קָצוּץ לְהָן⁸ - הָרִי זֶה הַמְמוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ תוֹבְעִין⁹, וַיִּשְׁלֶם אִם פָּשַׁע, אוֹ יִשְׁבַּע שֶׁלֹּא פָּשַׁע, כְּדֶרֶךְ כָּל הַשּׁוֹמְרִים.

(2 בבא-קמא צג. (3 רבינו מדמה דין מעות פדיון שבוים - למעות של עניים. (4 ולמה מעות אלו אינן בכלל "לשמור"? מפני שנמסרו לידו כדי לחלקן לעניים, אין מי שיתבע את הנפקד, זה שמסר לו את המעות כבר הסתלק מהן, והעניים אינם יכולים לתבוע, שהרי יכול הוא לומר לתובעים: לעניים אחרים אתן (רש"י שם). [רש"י האריך קצת כדי לברר, שדרשה זו אינה הלכה למשה מסיני שאין צורך לנמקה, אלא מסקנא הגיונית של חז"ל, ממה שאמרה תורה "לשמור", וכל שמירה היא חובה כלפי מי שהוא כדי להחזיר הדבר בשלימותו. וכן משמע מלשונו של רבינו כאן, שכתב: "והרי הוא ממון שאין לו תובעים" כלומר, אין כאן שני נימוקים אלא ביאורה של הדרשה (ראה סמ"ע סימן שא ס"ק ט, שמעיר על אפשרות שישנם תובעים ואעפ"כ פטור מגזירת הכתוב)]. (5 שם קיז: מעשה שהיה, ופטרו רבה. (6 ולמה הוצרך לנימוק זה? הרי בלי זה פטור מפני שהוא ממון שאין לו תובעים, כאמור למעלה? ב'נימוק יוסף' שם שאל כן על דברי רבה, והשיב בשם הרא"ש, שהמדובר כשנמסרו לידו לשמירה על-מנת שיחזירן לידי המפקד. אמנם מלשונו של רבינו כאן משמע, שהמדובר במסור לחלק ולא להחזיר, ואף-על-פי-כן הביא נימוק זה להשמיענו, שאפילו בנמסרו לו על-מנת להחזירן ויש תובעים - פטור. ומה שכתב רבינו: "הרי זה הממון שיש לו תובעין" הכוונה למעות של עניים (על-פי הלחם-משנה). ולמה בשבויים ידועים חייב לשלם, ולא אמרו אין פדיון שבוים גדול מזה? מפני שבכסף המיועד לשבוי זה, אסור להשתמש לשבוי אחר ('בית יוסף' סי' רצא בשם הרשב"א). [ב'תוספות' שם ד"ה אין לך, כתבו שאם היה ביד הנפקד כסף משלו, ונתן לגנבים כסף השבויים - חייב לשלם. ורבינו סתם ולא גילה דעתו בזה]. (7 מיועד להם ע"י המנדבים או גבאי צדקה. (8 מיוחד רק להם ולא לאחרים (כסף-משנה). (9 היינו, העניים שבשבילם הופקדו, ולפיכך הן בכלל "לשמור". [במגיד-משנה מפרש ששני תנאים נאמרו: א. עניים ידועים. ב. סכום קצוב לכל אחד, וקשה להבין מה הכרחו לפירוש דחוק זה].

ב. המפקיד¹⁰ אֶצְלַ חֲבֵרוֹ מְמוֹן אוֹ פְּלִים חֲשׁוּבִין,

(37 מימרא של רבא, שם לו. (38 הוא מסכים מראש שהנפקד ימסור שמירתם לאשתו ולבניו. (39 רבינו מוסיף על דברי רבא גם "ובני ביתו", ולמד זה מהמעשה המובא למטה במסר לאמו. (40 משנה, שם מב. (41 אינם מקבלים מזונותם בביתו. (42 ואם אינו מביא ראיה ברורה שלא פשע, אף-על-פי שהוא רוצה להישבע שלא פשע, יכול המפקד לטעון: לראשון אני מאמין בשבועה, ולשני אני מאמין. (43 בהלכות שכירות פ"א ה"ד. (44 גמרא, שם מב. (45 שומר חינו. (46 בארגז. (47 בקרקע או בכותל. (48 רבא שם, ואין חולק עליו. (49 שהיא נזחרת שלא יפסיד בנה. (50 ומשום כך אין זה פשיעה. (51 ב'תוספות' שם ע"ב, ד"ה כל המפקד, כתבו בשם רבינו-תם, שמה שאמרו: "כל המפקד על דעת אשתו ובניו הוא מפקד" היינו לענין שלא יוכל לטעון אינני מאמין לשבועתם, אבל אם פשעו ואין להם מה לשלם - מחוייב הנפקד לשלם. שאם לא תאמר כן, יכול כל שומר למסור הפקדון לאשתו, והיא תאכל דברים הראויים או תוציא הכספים ויפסיד המפקד. וכן פסקו הרא"ש וה'טור' בסימן רצא, אולם דעת רבינו אינו כן כמו שיתבאר בהלכה הבאה.

ט. מִפְּאֵן⁵² אֲתָה לְמִד: שֶׁהַשּׁוֹמֵר שֶׁמָּסַר הַפְּקִידוֹן לְאִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בֵיתוֹ, וְהוֹדִיעַן שֶׁהוּא פִּקְדוֹן, וְלֹא שֶׁמָּרוּ כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין - שֶׁהֵן חֲבִיבִין לְשֵׁלֶם לְבַעַל הַפְּקִידוֹן, וְבַעַל הַבֵּית פְּטוּר⁵³; שֶׁכֵּל הַמְּפָקִיד - עַל דַּעַת אִשְׁתּוֹ וּבְנֵי הוּא מִפְּקִיד. מַעֲשֶׂה בְּאַחֲרִי⁵⁴ שֶׁהִפְקִיד פְּשׁוּת⁵⁵ אֶצְל אֶחָד, וְהָיָה לוֹ לְשׁוֹמֵר פְּשׁוּת אַחֶרֶת, וְאָמַר לְשֹׁמְרוֹ: מְזֶה הַפְּשׁוּת תְּשַׁלֵּךְ לְתוֹךְ הַשֶּׁכֶר, וְהִלֵּךְ הַשֶּׁמֶשׁ וְהַשְּׁלִיף מִפְּשׁוּת שֶׁל פִּקְדוֹן; אָמְרוּ חֲכָמִים: שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ פְּטוּר, שֶׁהָרִי לֹא אָמַר: מְזֶה הַשְּׁלִיף וּמְזֶה אֵל תְּשַׁלֵּךְ, וְדָמָה שֶׁהוּא מְרָאָה מְקוֹם⁵⁶ וְאֵינוֹ מִקְּפִיד עַל זֶה; וְכֵן בַּעַל הַבֵּית פְּטוּר, שֶׁהָרִי אָמַר לוֹ: מְזֶה הַשְּׁלִיף; וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא דָּמִי מִה שֶׁנִּהְיָה⁵⁷ בְּלִבָּהּ. לְפִיכָךְ, אִם נַעֲשֶׂה הַשֶּׁכֶר חֲמִין⁵⁸ - פְּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. וּבֵין כֵּן וּבֵין כֵּן - חֲבִיב הַשּׁוֹמֵר שְׁבוּעָה שֶׁכֵּן אָרַע. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(52 מזה שאמרו שם: שהאם פטורה מפני שלא ידעה שהמעות הם פקדון. (53 אפילו אין להם ממה לשלם (מגיד-משנה, וראה רמ"א חושן-משפט סי' רצא סכ"ד). (54 שם עמוד ב. (55 מין צמח שנותנים לתוך שכר של שעורים להשיב טעמו. (56 מראה לו איפה מקומה של הכשות. (57 מהשבחת השכר - כרב עמרם, שם. (58 לא תסס השכר אלא החמין, ואם כן אין כל הנאה לבעל השכר [במסקנא שם אמרו, שאם הכשות של בעל השכר נמצא במקום קרוב למקום תעשיית השכר, ושל בעל הפקדון במקום רחוק, ושהה השליח זמן רב עד שהביא הכשות - חייב בעל השכר לשלם, שהרי היה לו להעלות על הדעת שממקום רחוק הביא].

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1 מבאר דין מציל עצמו בממון הפיקדון, ודין שניים שהפקידו זה מנה וזה מאתיים, או כלים אחד גדול ואחד

טוען ונטען ה"ט כתב רבינו, שהתובע מחבירו מאה והנתבע אומר: חמשים אני יודע שלויתי ממך, וחמישים איני יודע - חייב לשלם מאה, ואין התובע צריך להישבע. ולמה כאן הצריכוהו שבועה? הרי הנפקד משיב לכל אחד: מאה אני יודע ומאה איני יודע? במגיד-משנה מבאר בשם הרשב"א שהנידון כאן אינו דומה לדין שבהלכות טוען ונטען. כאן הדבר ברור שביחד הפקידו רק שלוש מאות, אלא מפני שפשע הוא מפסיד ודאי, ולפיכך מחייבים את התובעים שבועה, אבל אם אין הדבר ברור שהוא מפסיד, אפשר שהוא חייב מאה, ולפיכך נוטל בלי שבועה. [ובש"ך חושן-משפט סימן עו ס"ק ד מפרש שאין זה דומה לטוען איני יודע, מפני שהוא טוען 'ברי' שלא לקח יותר משלוש מאות]. וכל זה כשהמפקדים תובעים, אבל כשלא באו ותבעו, והנפקד עצמו בא לבית-דין ושואל מה לעשות, אומרים לו תן מנה לזה ומנה לזה והשאר יהא מונח, כמו בהפקידו בכרך אחד בבבא הבאה. זה מן הדין, ואם הנפקד רוצה לצאת גם ידי שמים, שלא יהיה בו שמץ עוון על שגרם הפסד לאחד מהם - עליו לשלם לכל אחד מאתיים (רי"ף שם). (16) שם עמוד ב, אמרו: "ויניח". ומפרש רבינו: יניח אצלו (ויש מפרשים - יניח בבית-דין). (17) ובזה אפילו לצאת ידי שמים - פטור. רבינו מפרש, שרבא שם מתכוון לכרך אחד ממש, וכן משמע גם מלשונו של הרי"ף שם, אולם רש"י מפרש שכרך אחד לאו דוקא, אלא אפילו בשתי כריכות, אם באו שניהם בבת אחת והפקידו אצלו זה בפני זה - יכול הנפקד לטעון כך. (18) משנה, שם. (19) במשנה: "ומתוך הגדול נותן דמי קטן לשני". ורש"י שם מפרש שישבר את הגדול ויתן לשני חלק מהכלי כדי שוויו של הכלי הקטן (נראה, שהכוונה לכלי זהב או כסף שיש לשבריהם ערך), אולם מלשונו של רבינו, שהשמיט את המלים "ומתוך הגדול", משמע שמוכר את הגדול. [רש"י נדחק לפרש שישברנו, מפני שבגמרא שם אמרו: "דאיכא (שיש) פסידא דגדול", ואם מוכרו הרי אין כל הפסד, אולם רבינו סובר שמכירת כלי גורמת הפסד, שברוב המקרים מחיר הקניה גבוה במקצת ממחיר המכירה. ועוד, שמא לא ימצא לקנות כלי כזה (לחם-משנה)]. (20) נתבאר למעלה, שאם לא תבעוהו והוא בא מעצמו לבית-דין ושואל מה עליו לעשות, אין מחייבים אותו לשלם לשניהם אלא אם רוצה לצאת ידי שמים (מגיד-משנה). ולא ביאר מה פוסק בית-הדין. ונראה, שהכסף יהא מונח אצלו עד שיבוא המפקיד ויתבע. [וב"טור' סימן ש כתב, שפטור אפילו לצאת ידי שמים (ראה רמ"א חושן-משפט סי' ש ס"ג). (21) ב"מ לז: (22) כדרכה, והרועה פטור מלשלם. (23) ולמי עליו למסור את הבהמה החיה. (24) כלומר, לאחד יתן את הבהמה ולשני דמיה. (25) אף-על-פי שהרועה הסכים לקבל את הבהמה לשמירה, אלא שבעל הבהמה הכניסה לעדר שלא בנוכחותו ('תוספות' שם ד"ה שלא). (26) לפי שלא היתה לו האפשרות לציין ולהבחין בסימני היכר.

1 וּבָאוּ עָלָיו גִּבָּבִים, וְקָדַם וְנָתַן לָהֶם הַפֶּקֶדוֹן לְהַצִּיל
2 עַצְמוֹ: אִם הָיָה אֲמוּד שֶׁהוּא פֶּעַל מְמוֹן - חֵיב,
3 שְׁחֲזָקְתוֹ שֶׁבִגְלָלוּ בָּאוּ הַגִּבָּבִים, וְנִמְצָא זֶה מִצִּיל
4 עַצְמוֹ בְּמְמוֹן חֲבֵירוֹ¹¹; וְאִם אֵינּוּ אֲמוּד - חֲזָקְתוֹ שֶׁלֹּא
5 בָּאוּ אֵלָּא לְשֵׁם הַפֶּקֶדוֹן, וּפְטוּר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(10) שם, מעשה שהיה. (11) שם ס: אמרו שדור המלך שאל את הסנהדרין אם מותר להציל עצמו בממון חבירו. והשיבו: אסור. ומובן שאם הציל חייב לשלם.

6 ג. הַמִּפְקִיד¹² אֶצֶל חֲבֵירוֹ בָּלִים אוּ פְרוֹת, וּבָאוּ גִבָּבִים
7 וְנִגְבוֹם בְּפָנָיו, וְאֵלּוּ הָיָה צוּחַ הָיוּ בָּאִין בְּגֵי אָדָם
8 וּמִצִּילִין אוֹתָן, הוֹאִיל וְלֹא צָוָה - הָרִי זֶה פּוֹשֵׁעַ וְחֵיב
9 לְשֵׁלֶם¹³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(12) שם. (13) בגמרא שם חילקו בין הוכר הגנב ובין לא הוכר, וכאן המדובר בלא הוכר. ולקמן בפ"ח ה"ו מבואר דין הוכר (ראה שם).

10 ד. שְׁנַיִם שֶׁהִפְקִידוּ¹⁴ אֶצֶל אֶחָד, זֶה מֵאָה וְזֶה
11 מֵאֲתַיִם, וְכָל אֶחָד מְשַׁנֵּיהֶם אוֹמֵר: אֲנִי הוּא
12 שֶׁהִפְקִדְתִּי הַמֵּאֲתַיִם, וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: אֲנִי יוֹדֵעַ -
13 יִשְׁבַּע כָּל אֶחָד מֵהֶן שֶׁהִפְקִיד מֵאֲתַיִם וְנוֹטֵל, בְּדִין
14 כָּל נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל¹⁵, וְיִתֵּן מֵאֲתַיִם לָזֶה וּמֵאֲתַיִם לָזֶה,
15 וּמִפְסִיד מֵאָה מִבֵּיתוֹ; שֶׁהָרִי הוּא פּוֹשֵׁעַ, שֶׁהָיָה לוֹ
16 לְכַתֵּב שֵׁם כָּל אֶחָד עַל כֵּס שְׁלוֹ. לְפִיכָף, אִם הִבִּיאוּ
17 לוֹ הַשְּׁנַיִם בְּאֶחָד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת בְּכָרֶךְ אֶחָד, וּבָאוּ
18 וְתָבִעוּ, וְכָל אֶחָד אוֹמֵר: הַמֵּאֲתַיִם שְׁלִי - נִתֵּן מִנִּי
19 לָזֶה וּמִנִּי לָזֶה, וְהַשּׁוֹמֵר יֵהִי מִנֵּחַ אֶצְלוֹ¹⁶ עַד לְעוֹלָם
20 אוּ עַד שִׁיּוּדָה הָאֶחָד לְחֲבֵירוֹ. שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר לָהֶם:
21 כִּיּוֹן שֶׁרָאִיתִי שְׁאִין אֶתֶם מִקְפִּידִין זֶה עַל זֶה וְהַבֵּאתֶם
22 בְּכָרֶךְ אֶחָד, לֹא הִטְרַחְתִּי עֲצָמִי לִידַע וְלִזְכֹּר תְּמִיד
23 מִי פֶּעַל הַמֵּאָה וּמִי פֶּעַל הַמֵּאֲתַיִם¹⁷. וְכֵן אִם הִפְקִידוּ
24 אֶצְלוֹ שְׁנֵי כָּלִים¹⁸, אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, וְכָל אֶחָד
25 וְאֶחָד אוֹמֵר: אֲנִי הוּא פֶּעַל הַגָּדוֹל, וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר:
26 אֲנִי יוֹדֵעַ - יִשְׁבַּעוּ שְׁנֵיהֶם, וְיִתֵּן הַגָּדוֹל לְאֶחָד מֵהֶם,
27 וְדָמִי הַגָּדוֹל לְשָׁנִי, וְיִשְׁאֵר לוֹ הַקָּטָן. וְאִם הִבִּיאוּם
28 בְּכָרֶךְ אֶחָד בְּאֶחָד - נִתֵּן הַקָּטָן לְאֶחָד, וְדָמִי הַקָּטָן
29 לְשָׁנִי¹⁹, וְהַשּׁוֹמֵר יֵהִי מִנֵּחַ אֶצְלוֹ עַד שִׁיּוּדָה הָאֶחָד
30 לְחֲבֵירוֹ אוּ עַד לְעוֹלָם. וְכֵן מִי שֶׁתָּבִעוּהוּ²⁰ שְׁנַיִם, זֶה
31 אוֹמֵר: אֲנִי הוּא פֶּעַל הַפֶּקֶדוֹן, וְזֶה אוֹמֵר: אֲנִי הוּא,
32 וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: אֶחָד מֵכֶם הוּא, וְאֲנִי יוֹדֵעַ מִי הוּא
33 - יִשְׁלֹם לְשְׁנֵיהֶם. וְכֵן שְׁנַיִם שֶׁהִפְקִידוּ שְׁתֵּי בִּהְמוֹת
34 אֶצֶל רוֹעֵה²¹, וּמֵתָה אַחַת מֵהֶן²², וְאֵינּוּ יוֹדֵעַ שָׁל מִי
35 הָיְתָה²³ - יִשְׁלֹם לְשְׁנֵיהֶם²⁴. וְאִם הִפְקִידוּ בְּעֶדְרוֹ
36 שְׁלֹשׁ מִדְּעֵת²⁵ - מִיּוֹת הַבִּהְמָה בִּינֵיהֶם וּמִסְתַּלֵּק²⁶,
37 וְתִהְיֶה מִנֵּחַ עַד שִׁיּוּדָה הָאֶחָד לְחֲבֵירוֹ אוּ עַד שִׁיּוּצוֹ
38 לְחֵלֶק אוֹתָהּ.

(14) משנה וגמרא בבא-מציעא לו. (15) בפ"ד מהלכות

39 ה. הַמִּפְקִיד פְּרוֹת אֶצֶל חֲבֵירוֹ - הָרִי זֶה לֹא יַעֲרֹבם
40 עִם פְּרוֹתָיו²⁷. עֶבֶר וְעֶרֶב²⁸ - יִחַשֵׁב כְּמָה הָיָה
41 הַפֶּקֶדוֹן, וְיִרְאֶה כְּמָה חֶסֶר הַפֶּלֶל²⁹, וְיִחַשֵׁב חֶסֶדוֹן

היו - נמצא זה בטוען מאתים והודה לו במקצת, 30
ואמר: השאר אני יודע, שהוא מחיב שבועה ואינו 31
יכול לשבע, ומשלם, כמו שיתבאר. 32

44 כל הדינים שבהלכה זו מיוסדים על הדין שנתבאר בפ"ד מהלכות טוען ונטען ה"ז, שהמחוייב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם. 45 לא מסרם לנפקד במידה או במשקל. 46 משמע שאם אין ליחס לו כל פשיעה, כגון שנתערבו מאליהם או ע"י אחר שנכנס שלא ברשות - אין דנים אותו לפי כלל זה. ומוזה יש ללמוד שהאומר חמשים אני יודע וחמשים אני יודע, הוא גם כן קצת פושע, מפני שעליו לדייק ולזכור או לרשום. ובדומה לזה אמרו (בבא מציעא מב: כל 'לא ידענא' - פשיעותא (ראה למעלה פ"ד ה"ז). 47 מצבם הכלכלי מאפשר להם לקנות כלים או פירות כאלה. 48 להטיל חרם סתם בלי להזכיר שם התובע. 49 התבונן. 50 בהלכות טוען ונטען שם (ראה השגת הראב"ד כאן, וראה שבועות פ"ב סי' כג. ובש"ך חושן משפט סי' ערב ס"ק נ האריך הרבה, והסיר כל תלונות המשיגים על רבינו ועל רבו ופסק כמותם. ואין כאן מקום להכנס לסבך הזה, ואנו מצטמצמים בגבולות פירוש דברי רבינו).

ז. מת אביו והניח לו שק צרור, והפקידו אצל חברו, ופשע בו, המפקיד אומר: אני יודע מה היה בו, שמא מרגליות היו בו, וכן השומר אומר: אני יודע במה אני חיב לשלם, שמא זכוכית היה מלא - שורת הדין שאני אומר בטענה זו: שישבע השומר בתקנת חכמים שאינו ברשותו, ויכלל בשבועתו שאינו יודע בודאי שהיה בו יתר על שוה כף וקף, וישלם מה שהודה בו. וכן כל פיוצא בזה. מעשה⁵¹ באחד, שהפקיד שק צרור אצל חברו, ופשע בו, המפקיד אומר: חלי זהב ומרגליות וכיוצא בהן היו בו, והשומר אומר: אני יודע, שמא סיגים או חול היו בו; ואמר חכמים: לישבע בעל הפקדון ויטל. והוא שיטען דבר שהוא אמוד בו או אמוד להפקידו אצלו. ולמה נשבע פאן בעל הפקדון?⁵² לפי שאין השומר מחיב שבועה⁵³; שאפלו הודה ואמר: ברי לי שהיה מלא סיגים, והמפקיד אומר: מרגליות היו - השומר נשבע הסת ונפטרים⁵⁴, כמו שטענו חטים והודה לו בשעורים⁵⁵. וכן כל פיוצא בזה. ובהלכות טוען ונטען יתבאר 52 עקרי הדברים.

51 ירושלמי בבא-קמא פ"ב ה"ז. 52 כלומר, למה אינו נוטל בלא שבועה כמו בטוען מאתים היו, וזה אומר אינו יודע? (ראה ההלכה הקודמת). 53 ולפיכך אין מקום לומר: מתוך שאינו יכול לישבע משלם. 54 ואין מחייבים אותו בשבועת התורה כמודה במקצת. 55 בהלכות טוען ונטען פ"ג ה"ח מבואר, שמודה במקצת אינו חייב שבועה אלא אם הודה ממין הטענה. ביאור זה הוא מפי רבו הר"י מיגש בפירושו לשבועות מ. והר"י מיגש שאל עוד, אם כן,

1 הפקדון³⁰ ויתן לו אחר שישבע³¹. נסתפק מהן³², 2 ולא ידע במה נסתפק - יוציא לו חסרונו³³: לחטים 3 ולארו קלוף - ארבעה קבין ומחצה לכל פור³⁴, 4 לשעורים וידחן - תשעה קבין לכל פור, לכסמין 5 ולזרע פשתן בגבעוליו³⁵ ולארו שאינו קלוף - שלש 6 סאין לכל כר. וכמדה הזאת לכל שנה ושנה³⁶. במה 7 דברים אמורים³⁷ שממדד לו בימות הגרן³⁸, והחזיר לו 8 בימות הגרן; אבל מדד בימות הגרן, והחזיר לו 9 בימות הגשמים - אינו מוציא לו חסרונו, מפני שהן 10 מותירות³⁹. וכן⁴⁰ מוציא לו שתות לנין⁴¹, ושלוש 11 לגין שמן למאה לגין: לג ומחצה שמרים, ולג 12 ומחצה פלע⁴². אם היה מזקק - אינו מוציא לו 13 שמרים; ואם היו הקנקנים ישינים - אינו מוציא לו 14 פלע⁴³.

27 משנה, שם לח. "המפקיד פירות אצל חברו וכו' לא יגע בהן". 28 משנה וגמרא שם מ. 29 כמה החסירה התערובת. פירות מאוחסנים, משקלם או מדתם פוחת והולך. 30 לפי יחס כמותם לכמות כל הפירות. 31 הנפקד שהחסרון בא שלא בפשיעתו. במה דברים אמורים, כשחסרו יותר ממה שדרכם של פירות לחסור, אבל אם החסרון אינו גדול מזה, פטור משבועה (סמ"ע סי' רצב סי' כח, וש"ך שם סי' כב). 32 נטל מן התערובת לצורך עצמו. 33 כשהוא מחזיר למפקיד פירותיו, מנכה לו החסרון המקובל. 34 הכור שלושים סאה, והסאה מחזיקה ששה קבים. 35 הגבעול דומה לשבולת של תבואה, ובראש הגבעולים גדלים גרעינים שהם זרע הפשתן. 36 ברייתא, שם. 37 ברייתא, שם. המדובר כשנסתפק מהם. 38 בקין כשהוכנסו הפירות לגורן והם יבישים. 39 מתנפחות מן הרטיבות. 40 משנה, שם. 41 הקנקנים בולעים אחד מששה. 42 בליעת הקנקנים. השמן הוא סמך, ואין הקנקנים סופגים הרבה. 43 מפני שבלעו כבר כדי שביעה.

15 ו. הפקיד⁴⁴ אצלו פרות שאינן מדודין⁴⁵, וערבן עם 16 פרוטיו ולא מדדן - הרי זה פושע⁴⁶. בעל הפקדון 17 אומר: כף וקף היו, והשומר אומר: אני יודע - 18 ישלם בלא שבועה; שהרי חיב עצמו בתשלומין, 19 ואינו יודע במה הוא חיב, ונמצא חיב שבועה 20 שאינו יכול להשבע. וכנה הורו רבותי הרב רבי 21 יוסף הלוי ורבו ז"ל. וכן כל שומר שנתחייב לשלם, 22 ואמר: אני יודע במה דמים אני חיב לשלם, 23 והבעלים אמרים: אנו יודעין, וכן וקף היה שוה 24 - יטלו בלא שבועה. והוא שיטענו דבר שהן 25 אמודין בו⁴⁷. ויש לשומר להחרים⁴⁸ על מי שלוקח 26 ממנו יתר מן הראוי לו. ומניין שהדין כף הוא? הגע 27 עצמך⁴⁹, שהפקיד אצלו פיס מלא זהובים, ופשע 28 בו, הבעלים אמרים: מאתים דינר היו, והשומר 29 אומר: ודאי שהיו בו דינרים, אבל אני יודע במה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ח סיון - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השומרין - פולל בשבועתו שלשה דברים: ששומר
בדרך השומרין⁵, ושארעו כך וכך ואינו ברשותו,
ושלא שלח בו יד⁶ קדם שארעו המארע הפוסט
אותו. ואם רצה לשלם - נשבע שאינו ברשותו,
וכולל בשבועתו שפך וכך היה שוה.

(2) בבבא מציעא לד: אמר רב הונא: "משביעין אותו שבועה
שאינה ברשותו, חיישין (חוששים אנו) שמא עיניו נתן
בה", פירוש שמא חמד את הדבר הזה ורוצה לשלם שווי
ולהשאירו בידו. ומדבריו למד רבינו, שאם דבר כזה מצוי
לקנות בשוק אין משביעים אותו. (3) זה נקרא "גלגול
שבועה", שלולא שבועה אחרת המוטלת עליו לא היה חייב
שבועה זו. (4) בבא קמא קז: אמר רב ששת שלוש שבועות
משביעין אותו. (5) שלא פשע בשמירתו. (6) לא השתמש
בו לצורך עצמו, שאם שלח בו יד, אפילו הוא שומר חנים,
דינו כגזלן וחייב גם באונסים.

ב. יש לשומר להתנות שאינו שומר בדרך
השומרין, אלא מעות אלו שהפקיד אצלי - בזוית
ביתי אני מניח אותן⁸, וכיוצא בזה. טען השומר,
שתנאי היה בינינו, ובעל הפקדון אומר: לא היה
שם תנאי, אף על פי שהפקיד אצלו בעדים⁹ - מתוך
שיוכל לומר: שמרתי בדרך השומרין ונאנסתי¹⁰,
נאמן לומר שהיה ביניהן תנאי¹¹. לפיכך ישבע¹²
שלא שלח יד בו, ושאינו ברשותו, ושהיה ביניהן
תנאי.

(7) שנינו (שם צד). "מתנה שומר חנים להיות פטור משבועה
והשואל להיות פטור מלשלם וכו'". ובגמרא שם ביארו
הטעם, שכל תנאי בדבר שבממון, אפילו כשהוא נגד האמור
בתורה - קיים. (8) ואם הניח אותן במקום שהתנה ונגנבו
- פטור, אף על פי שכספים אין להם שמירה אלא בקרקע
(כאמור למעלה פרק ד הלכה ד). (9) והם לא שמעו את
התנאי. (10) והיה נאמן בשבועה. (11) כלומר, לפני
שהפקיד אצלו בעדים הותנה ביניהם התנאי שלמעלה ואחר
כך הפקיד בעדים סתם, ותנאי אינו צריך עדים. ואם טען
שאמר לו כך בפני העדים - אינו נאמן שאין אומרים מיגו
כשעדים מכחישים דבריו (כסף משנה). (12) נראה,
שנשבע שבועת התורה, שהרי גם הטוען נאנסו חייב שבועת
התורה (מגיד משנה).

ג. שומר חנם שהביא ראיה שלא פשע בה¹³ - פטור
משבועה¹⁴, ואין אומרים שמא שלח בו יד¹⁵ קדם
שיאבד. ובעל הפקדון שהביא ראיה שפשע השומר
- משלם. ואם טען ואמר: תנאי היה בינינו¹⁶ - אינו
נאמן, שהרי יש עדים שפשעו¹⁷.

(13) ונגנבה. (14) מכל השבועות. למעלה בפרק ד הלכה א
ביאר המגיד משנה, שעיך השבועה שחייבה התורה הוא
שנגנבה ושאר השבועות הן מדין גלגול. ומשום כך, כשאין
עליו חיוב שבועה זו - נפטר גם מהשבועות האחרות. אמנם
למעלה (שם) כתב רבינו שגם השבועה שלא פשע בה

שאינ עליה תורת מודה במקצת ואינו מחייב שבועה, למה
נשבע בעל הפקדון ונוטל? הלא זה דומה לאומר מנה לי
בידך והנחבוע אומר איני יודע, שהנחבוע נשבע שאינו יודע
ונפטר? ותיירך, שלא אמרו נשבע היסת שאינו יודע ונפטר,
אלא כשאינו מודה בכלום, אבל כשהוא מודה שנתחייב
לשלם אלא שאינו יודע כמה - נשבע התובע ונוטל.
[בכסף-משנה מקשה, שדברי רבינו כאן מנוגדים לדברי
עצמו בהלכות טוען ונטען פ"א ה"ח בתבועו חיטים והנחבוע
אומר איני יודע אם חיטים או שעורים, שפסק שם: נשבע
שאינו יודע וישלם שעורים. וב' בית חדש' חושן-משפט סי'
פח מתיר, שבנידון כאן מחייבים את הנפקד לשלם הכל
מפני שפשע, ופשיעה כמזיק. אולם לפי מה שהוכחנו
בהלכות שכירות פ"א ה"ג, ופ"ב ה"ג, ע"פ הר"י מיגש
שבפשיעה בשמירה לא אמרו פשיעה כמזיק - אין מקום
לתירוץ. ונראה ליישב סתירה זו, שיש הבדל מהותי בין
ההודאה בנידון כאן ובין זה שבהלכות טוען ונטען. כאן אין
המפקיד טוען תן לי מרגליות, שהרי נגנבו והוא תובע
דמיהם והנחבוע מודה 'ברי' במקצת התביעה בסכום קטן
(ואעפ"כ אין זה ממין הטענה לענין שבועת מודה במקצת,
מפני שעיקר הטענה היא מרגליות, ועיקר ההודאה היא
סייגים). ובזה הסביר הר"י מיגש שאין זה דומה לדין איני
יודע אם הלוייתי, אבל שם התביעה היא חיטים ממש ואין
כל הודאה בחיטים, ולכן הרי זה כאומר איני יודע אם
הלוייתי. ובה' טוען ונטען שם יתבאר למה חייב לשלם
שעורים (ראה ש"ך חו"מ שם ס"ק לה).

יום שישי י"ח סיון ה'תשע"ט

פרק שש

(1) מבאר דין שומרים שרצו לשלם ולא רצו להישבע, ודין
מי שאמר הפקדתי אצל אביכם והוא לא ציווה כשמת, ודין
טוען קנתי ממך את הפיקדון או החזרתיו לך ודין מפקיד
טוען אני הפקדתי אצלך חפץ אחר.

א. שומר חנם² שאמר: הריני משלם ואיני נשבע,
אם הפקדון דבר שפול מינו שוה ומצוי בשוק לקנות
במותו, כגון פרות, או יריעות של צמר ושל פשתן
השוות בכל ענינם, או קורות שאינן מצירות, וכל
כיוצא בהן - הרי זה משלם ואינו נשבע. אבל אם
היה הפקדון בהמה או בגד מציר או פלי מתקן או
דבר שאינו מוצא לקנות במותו בשוק - חוששין
שמא עיניו נתן בו, ומשביעין אותו בתקנת חכמים
שבועה בנקיטת חפץ שאינו ברשותו, ואחר כך
משלם. והוא הדין לשאר השומרין, כגון השואל
שאמר: מתה או נגנבה, ושומר שקר והשוכר
שאמר: נגנבה או שאבדה, אף על פי שהן חייבין
לשלם - משביעין אותן שבועה שאינה ברשותן,
ואחר כך משלמין דמי הבהמה או החפץ; שאנו
חוששין לו שמא עיניו נתן בה. ואם אמרו הבעלים:
יתר על זה היה שוה - פולל בשבועתו³ שאינה שוה
אלא כך וכך. נמצא, כל שומר שנשבע שבועת

מלשוננו של רב נחמן: "ידענא ביה בחסא (שם הנפקד) דלא אמיר" ובכן הדגיש שאומדן דעת עצמו הוא (מגיד משנה). (29) יבמות קטו: (30) המונחים שם בחבית. (31) שמניין ומשקל אינם סימנים מובהקים לעניין זה אף על פי שנידונים כמובהקים לעניין החזרת אבידה (ראה הלכות גזילה ואבידה, פרק י"ג הלכה ט"ו) ולזה התכוון המגיד משנה באמרו, שאין מניין סימן מובהק "לגמרי". (32) בפרק ב מהלכות שכירות הלכה י"ב, שאם הפקיד או השאיל בשטר והשומר טוען החזרתי, הוא נאמן במיגו שהיה יכול לטעון נאנסתי. ומחייבים אותו שבועה בנקיטת חפץ כמו בטוען נאנסתי, ומדמה רבינו כאן דין עדים לדין שטר, אבל כשאין שם לא שטר ולא עדים הוא נאמן במיגו של טענת לא היו דברים מעולם ומשום כך נשבע היסט ונפטר, כמו בטענת "לא היו דברים מעולם".

ה. בעל הפקדון שכתב פקדונו, ונתן לו השומר, ואמר המפקיד: אין זה פקדוני, אלא אחר הוא; או שלם היה, ואתה שברתו; או חדש היה, ונשתמש בו; מאה סאין הפקדתי אצלך, ואין אלו אלא חמשים; ובעל הבית אומר: זהו שהפקדת בעצמך, ומה שנתת אתה נוטל - הרי השומר נשבע הסתם³³, כשאין כל הנשבעין. שאין כל שומר נשבע שבועת השומרים האמורה בתורה, אלא בזמן שמורה בעצמו על פקדון כמו שהמפקיד אומר, וטוען שנגנב או מת או נשבע. כללו של דבר: טוען לפטר עצמו מן התשלומין - [נשבע שבועת שומרים]. אבל אם אמר: זהו שהשאלתי או שהשכרתי לי או שנטלתי שכר על שמירתי, והבעלים אומרים: אינו זה אלא אחר, או נשתנה מקמות שהיה - השוכר נשבע הסתם, או שבועת התורה אם הודה במקצת³⁴. כיצד? מאה סאה הפקדתי אצלך, והשומר אומר: לא הפקדת אצלי אלא חמשים - נשבע שבועת התורה מפני שהודה במקצת, לא משום שבועת השומרים. מאה כור של חטים הפקדתי אצלך, והוא אומר: לא הפקדת אצלי אלא מאה של שעורים - נשבע הסתם, כשאין כל הנשבעין בטענה כזו.

(33) במגיד משנה מציין מקורו משנה וגמרא בפרק שבועת הדיינים. אולם לא נמצא שם מאומה מכל טענות אלו. ובבית יוסף חושן משפט סימן רצו כותב שהתכוון למה ששינונו שם (מב:): "אין נשבעין אלא על דבר שבמידה, שבמשקל ובמניין". וקשה מאוד להבין כיצד הוציא מכאן את כל הדינים האלה. ובפרישה שם מפרש שבכל אלה הוא פטור משבועת מודה במקצת מפני שזה כאומר אין לך בידי אלא כך וכך והילך (הא לך) וכל הטוען הילך פטור משבועת מודה במקצת (ראה הלכות טוען ונטען פרק א הלכה ג). (34) מדין מודה במקצת שחייבה אותו תורה להישבע אפילו לא קיבל עליו שמירה (כמבואר בסוף הלכה זו). מלשון רבינו משמע שאפילו החמישים סאה הם בעין חייב שבועת התורה. והרמב"ן והרשב"א חולקים עליו.

מגלגלים. דעתו כאן שהיא כלולה בשבועה שנגנבה, שפירושה נגנבה שלא בפשיעה. (15) בגמרא שם למד איסי בן יהודה מהכתוב (שמות כב ט"ז): "אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם" - הא (אבל, אם) יש רואה, יביא ראיה ויפטר. (16) שלא אשמור שמירה מעולה כדרך השומרים. (17) ואין לו מיגו לומר: שמרתי כדרך השומרים ונאנסתי. מובן שהמדובר כשיש עדים שקיבל עליו שמירה, שאם לא כן, יכול הוא לטעון אמרתי לך רק: הנה הבית לפניך, הנה במקום שאתה רוצה, ואין עלי דין שומר כלל והיה נשבע היסט ונפטר ולפיכך כשטען אמנם קיבלתי לשמור, אבל רק שמירה מוגבלת - היה נאמן במיגו (ראה ראב"ד וכסף משנה).

ד. הפקיד אצל חברו בעדים, ובאו עדים שזה החפץ¹⁸ בפנינו הפקידו אצלו - אין השומר יכול לטען ולומר: חזרתי ולקחתי ממנו¹⁹ או נתנו לי במתנה. לפיכך, אם מת השומר - מוציאים הפקדון עצמו מן היתומים²⁰ בלא שבועה. ולא עוד, אלא מי שבא²¹ ואמר²²: כך וכך הפקדתי אצל אביכם, ונתן סימנין מבהקין, ונמצא הפקדון כמו שאמר²³, והיה יודע הדין²⁴ שלא היה המת אמור שזה הפקדון שלו - יש לו לדון היה לתת הפקדון לזה שנתן סימניו. והוא שלא יהיה המפקיד רגיל להפגס אצל זה שמת; אבל אם היה רגיל להפגס אצלו - שפא²⁵ של אחר הוא והפיר הסימנין שלו²⁶. באו עדים והעידו לדון שאין זה אמור - אין מוציאים מיד היתומים בעדותן; שאין זה ראיה ברורה²⁷, ואומדן דעתן אינו אמד דעתו²⁸, ואין לו לדון אלא מה שדעתו סומכת עליו, כמו שיתבאר בהלכות סנהדרין. מעשה באחד²⁹, שהפקיד שמשמין אצל חברו בעדים, ובא לתבעו, ואמר לו: החזרתים. אמר לו המפקיד: והלא כך וכך היא מדתם, והרי הם מנחים אצלך בהביתך. אמר לו: שלף החזרתי לך, ואילו³⁰ אחרים הן. ואמרו חכמים: אין מוציאים מידו, שפא אלו השמשמין של שומר הן³¹, אלא ישבע השומר בנקיטת חפץ שהחזיר, כמו שבארנו³².

(18) שאנו רואים אותו עתה (מגיד משנה). (19) ר"ף בבא מציעא סוף פרק שלישי. (20) ואין בית דין טוען ליתומים: שמה קנה אביהם מהמפקיד, וטעמו של דבר, שאין אנו טוענים ליתומים אלא טענה שאביהם היה יכול לטעון. (21) כתובות פה: מעשה שהיה. (22) ואין לו עדים על זה. (23) נמצא הפיקדון בבית היתומים ויש בו אותם הסימנים שמסר התובע. (24) מאומדן דעתו שזה הפיקדון שלו - הדין מכיר את מצבו הכלכלי של הנפקד ובטוח הוא שהפיקדון הזה אינו שלו. (25) חוששים אנו "שפא" וכו'. (26) כל פרטי דין זה נאמרו בגמרא שם בשם רב נחמן ופסק כן הר"ף בבבא מציעא שם. (27) עדותם זו אינה הוכחה ברורה אלא אומדן דעתם. (28) של הדין. רבינו למד זה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ח סיון - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קבט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10) ברייתא שם. 11) צ"ל שיעמדו. פירוש, שלא יוסיפו על קלקולם. 12) מתרבה, מלשון הכתוב (ויקרא יג, ה): לא פשה. 13) הנזול הנפסד מקלקל אותם. פסק כרבנן שם, שחוששים גם להפסד מועט.

ודעתם, שפטור משבועת מודה במקצת, מפני שפיקדון נשאר תמיד ברשותו של המפקיד בכל מקום שהוא והרי זה כהילך (מגיד משנה).

פרק שביעי

ג. המפקיד חמץ¹⁴ אצל חברו, והגיע הפסח - הרי זה לא יגע בו עד שעה חמישית¹⁵ מיום ארבעה עשר¹⁶; מכאן ואילף יוצא ומוכרו בשוק¹⁷ לשעתו¹⁸, משום השב אבדה לפעלים. והוא הדין¹⁹ לשאר הפקדונות, שלא יגע בהן אף על פי שהוא יודע בודאי שיזולו בזמן פלוני או יאנס אותם המלך, שפא יבואו בפליהן מקדם ויטלו ממוןם.²⁰

1) מבאר דין מפקיד פירות אצל חברו לא יגע בהם אפילו הם מתקלקלים, ודין מפקיד ספר תורה או כסות, ודין מוכר פיקדון בבית דין כשחסר יותר מכדי חיסרון, ודין מפקיד מעות אצל שולחני או חנווני, ודין מפקיד אצל חברו ונשברה, ושאינן מקבלים פיקדונות מן הנשים ומן הקטנים ומן העבדים, ודין נפקד שהלך למדינת הים.

א. המפקיד² פרות אצל חברו - הרי זה לא יגע בהן, ואף על פי שהן חוסרין ומתמעטין³ והולכין. במה דברים אמורים? כשחסרו חסרון הראוי להן⁴ בכל שנה; אבל אם חסרו יותר מפקדי חסרונן - מוכרין⁵ בבית דין⁶, מפני שהוא משיב אבדה⁷ לפעלים. וכשהוא מוכרן - ימכר לכהנים בדמי תרומה⁸, שפא עשו אותן הבעלים תרומה או תרומת מעשר על פירות אחרות⁹.

14) פסחים יג. 15) שהיא התחלת איסור אכילת חמץ בערב פסח. 16) בניסן. טעמו של דבר - בסוף ההלכה. 17) בגמרא שם: "מוכרן לנכרים". ואפשר גם להאכילו לבהמה חיה ועוף. 18) באותה שעה ממש, כל זמן שמותר בהנאה - היינו עד סוף שעה חמישית, ולאחר מכאן אסור בהנאה מדרבנן. 19) מכל-שכן מחמץ בפסח שוודאי יפסיד הכל.

ד. המפקיד ספר תורה²⁰ אצל חברו - גוללו²¹ פעם אחת לשנים עשר חדש. ואם פשה גוללו²² פותחו וקורא בו - מתר; אבל לא יפתח בגלל עצמו²³ ויקרא. והוא הדין שאר ספרים²⁴. ואם פתח וקרא וגלל בגלל עצמו - הרי שלח יד בפקדון, ונתחלב באנסין. הפקיד אצלו פסות של צמר²⁵ - מנענעה אחת לשלשים יום. פדרן שאמרו באבדה, כך אמרו בפקדון²⁶. וכן כל פיוצא בזה²⁷. שזו חובה עליו משום השב אבדה לפעלים. במה דברים אמורים? בפקדון שהלכו בעלי למדינת הים; אבל אם היו עמו באותה הארץ - הרי זה לא יגע בו, אף על פי שהוא אבד²⁸.

2) משנה וגמרא, בבא-מציעא לח. 3) כתנא-קמא שם. ואף-על-פי שרבי יוחנן אמר (שם עמ' ב) הלכה כרבן שמעון בן גמליאל שימכרם בפני בית-דין. וטעמו, משום שרב נחמן, שהוא אחרון, פסק כתנא-קמא. וכן כתב הר"ף שם. 4) שדרכם של פירות אלו להחסיר. למעלה (פ"ה ה"ה) נתבאר שיעור החסרון למיני פירות שונים. 5) כרבי יוחנן שם, שביותר מכדי חסרונם - מודה תנא-קמא שמוכרם. 6) בפיקוחם על המחיר ועל הכמות. 7) שאם יניחם - יפסיד המפקיד הרבה [הרמב"ן], הובא במגיד-משנה כאן, מפרש מה שאמרו בגמרא (שם) "יותר מכדי חסרונם דבריהכל מוכרן" הכוונה שחסרו בפחות משנה כפי שדרכם לחסור בשנה תמימה, שאם תפרש כפשוטו - יצא מזה, שלרבן שמעון בן גמליאל מוכרם אפילו כשלא חסרו יותר מן הרגיל, וזה אינו מתקבל על הדעת (קדמוהו בזה ה'תוספות' שם ד"ה מחלוקת). והמגיד-משנה מוסיף שאפשר לפרש כך גם את דברי רבינו כאן. 8) מחיר תרומה נמוך ממחיר חולין, מפני שאין הרבה קופצים עליה. 9) טבל שיש לו במקום אחר ואסורים באכילה לזרים. הרמב"ד כתב: "ועכשיו באלו המקומות שאין תורמין ומעשרין (הכוונה לחוצה-לארץ) מוכרן למי שירצה". ברור שגם רבינו התכוון למקומות החייבים בתרומה ומעשר (מגיד-משנה). לקמן בה"ד כותב רבינו: בד"א בפקדון שהלכו בעלי למדינת הים, אבל אם היו עמו באותה הארץ הרי זה לא יגע בו אף-על-פי שאבד. ונראה שהסתייגות זו כוחה יפה גם להאמור בהלכה זו (מגיד-משנה).

20) ברייתא בבא-מציעא כט: כפי שנתפרשה בגמרא שם. 21) כדי לאווררו שלא יתעפש. 22) לצורך הספר. 23) כתב בהגהות מיימוניות: "אמרו משמיה דרב האי גאון ז"ל... והני מילי (במה דברים אמורים) בבז, אבל חבר מותר לקרות בו, ומותר להעתיק ממנו שלא ברשות אפילו לכתחילה, והוא (בתנאי) שאין לו כיוצא בו". מובן "שלא ברשות" הכוונה שלא נטל רשות מהמפקיד, אבל כשהוא אינו מסכים - אסור גם לחבר. וב'בית יוסף' חו"מ סוף סי' רצב, מביא דין זה בשם רב יהודאי גאון, והוא (הגאון) מבאר טעמו: לפי כשהפקידו אצלו יודע היה שילמוד בו, ואדעתא דהכי (על מנת כן) הפקיד אצלו... ושמה הטעם משום דאיתא במדרש משלי על (הכתוב) "לא יבוזו לגנב כי יגנובו" (משלי ו, ל), שאין לבזות מי שגונב דברי תורה ומעתיקן. 24) בזמנם, כל הספרים עשויים כמגילה ונפתחים ונסגרים בגלילה. [בהלכות גזילה ואבידה פ"ג ה"ג כתב רבינו, שהמוצא ספרים קורא בהם אחת לשלושים יום. ברור שהוא מחלק בין אבידה לפקדון, ויפרש מה שאמרו בברייתא (שם ל) "כדרך שאמרו באבידה, כך אמרו

ב. המפקיד¹⁰ אצל חברו פרות והקניבו, דבש ונפסד, יין והחמיץ - עושה תקנה לבצל הפקדון¹¹ ומוכרן בבית דין. אף על פי שעמדו¹² בהפסדן ואין ההפסד פושט¹³ בהן, הרי הקנינים והסלים מוסיפין הפסד¹³.

קְשׁוּרִין קָשָׁר מְשָׁה, אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן צְרוּרִין - יֵשׁ
לוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן.³⁸ לְפִיכָּהּ הוּא נַעֲשֶׂה עֲלֵיהֶם
שׁוּמֵר שְׂכָרָם.³⁹ וְאִם אָבְדוּ אוֹ נִגְנְבוּ - חֵיב בְּאַחֲרֵיהֶן;
וְאִם נֶאֱנָסוּ, כְּגוֹן שֶׁאָבְדוּ בְּלִסְטִים מְזִין - הָרִי זֶה
פְּטוּר.

(34) משנה, שם מג. (35) חלפן, שמחליף מטבע על מטבע.
(36) משונה, ויותר חזק מהקשר הרגיל. (37) נראה
שהמדובר כששמרן כדרכי השמירה שנתבארו למעלה
בפ"ד. (38) המפקיד יודע שהחנוני והשולחני צריכים
להרבה מעות, ואנו אומדים את דעת המפקיד שהוא מסכים
שישתמשו במעותיו. ודרכו של כל אדם לצרור מעותיו
אף-על-פי שעומדות להשתמש בהן כל שעה. (39) נתבאר
בהלכה הקודמת.

ז. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים?⁴⁰ קָדָם שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן;
אֲבָל אַחֵר שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן - נִתְחַיֵּב בְּאַחֲרֵיהֶן, כְּכָל
מְלָזָה שֶׁפְּעוּלָם,⁴¹ עַד שֶׁיִּחְזְרוּ לַפְּעִלִים.

(40) ר"ף בשם רב האי גאון. (41) אם השתמש בהן, הרי
לקח אותן בהלוואה והרי הן שלו, וחל עליו חיוב להחזיר
לנפקד כסף אחר, והוא-הדין במוכר פקדון שאמרנו (למעלה
ה"ה) שדינו כשומר שכר.

ח. הַמִּפְקִיד מְעוֹת⁴² אֶצֶל בַּעַל הַבֵּית, בֵּין צְרוּרִין בֵּין
מְתָרִין - הָרִי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. לְפִיכָּהּ, אִם אָבְדוּ
אוֹ נִגְנְבוּ - אֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵיהֶן. וְהוּא שְׂיִטְמָנָם
בְּקֶרֶקֶע, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.⁴³

(42) משנה שם. (43) למעלה פ"ד ה"ד גבי שומר חנם.

ט. הַמִּפְקִיד חֲבִית⁴⁴ אֶצֶל חֶבְרוֹ, בֵּין שִׁיחֲדוֹ לָהּ
הַפְּעִלִים⁴⁵ מְקוֹם בֵּין לֹא יִחֲדוּ לָהּ מְקוֹם, וְטִלְטְלָהּ
לְצַרְפָּהּ⁴⁶ וְנִשְׁפְּרָה, בֵּין מִתּוֹף יָדוֹ⁴⁷ נִשְׁפְּרָה בֵּין אַחֵר
שֶׁהִחְזִירָהּ לְמְקוֹם שִׁיחֲדוֹ לָהּ נִשְׁפְּרָה - חֵיב לְשַׁלְּמָהּ.⁴⁸
טִלְטְלָהּ לְצַרְפָּהּ, בֵּין שֶׁנִּשְׁפְּרָה מִתּוֹף יָדוֹ בֵּין
שֶׁנִּשְׁפְּרָה מִשְׁהִנִּיחָהּ בְּמְקוֹם אַחֵר⁴⁹ - פְּטוּר.⁵⁰

(44) משנה, שם מ: וגמרא מא. (45) בעל החבית קבע את
המקום להנחת החבית. (46) הנפקד טלטל את החבית
לצורך עצמו בלי נטילת רשות מהמפקיד. (47) בשעה
שטלטלה והשתמש בה. (48) כרבי עקיבא שם, שחזרה
צריכה דעת בעלים, ואם לא הודיע לבעלים שלקח והחזיר
- הרי זה כאילו לא החזיר, וחייב באונסין כדין שולח יד
בפקדון. (49) ומכל-שכן אם החזירה למקומה. (50) קיבל
דעת רבו הרי"ף שם, שהלכה כרבי יוחנן האומר, שהרישא
של המשנה שם היא כדעת רבי ישמעאל שחזרה למקומה
אינה צריכה דעת בעלים, והרי זה כאילו לא נטלה. והסיפא
כדעת רבי עקיבא ואין ללמוד כלום מסתם משנה זו ששתי
בביתיה סותרות זו את זו, ולפיכך הלכה כרבי עקיבא לפי
הכלל: הלכה כרבי עקיבא מחבירו. [לא נתברר לי למה פסק
כרבי יוחנן נגד רב ששת, הרי כלל הוא בידינו שהלכה
כבתראי (כאחרונים נגד הקודמים להם)? ובכסף-משנה פ"א
מהלכות ברכות ה"ח, בדין אמר תנו מאכל לבהמה, כתב

בפקדון" אינו נוגע לדין ספרים. ודעת ה'טור' (חו"מ סוף
ס' רצב) שגם בפקדון גוללם כל שלשים יום. ונראה שרבינו
קבע הבדל זה, כדי ליישב את הסתירה שבין המשנה
והברייתא (שם כט: ראה ב"ח שם). ומוצאים אנו עוד הבדל
גדול בין האמור בהלכות גזילה ואבידה, ובין האמור כאן
בדין ספרים. שם הוסיף כמה הסתייגויות "לא ילמוד בהם
לכתחילה (פירוש, דבר חדש שלא למדו מעולם), ולא יקרא
פרשה וישנה, ולא יקרא פרשה ויתרגם, ולא יפתח בו יותר
משלושה דפין, ולא יהיו שנים קורין משני ענינים, שמה
ימשוך זה וימשוך זה ויבלה הספר, אבל קורין הם בענין
אחד. ולא יקראו שלושה בספר ואפילו בענין אחד, וכאן
השמיט כל זאת. כנראה סמך כאן על דבריו שם, וכתב רק
את הדינים שאינם דומים או שלא נכתבו שם].
(25) במשנה, שם, נאמר סתם: "מצא כסות - מנערה אחת
לשלושים יום", ובגמרא שם מחלקים בין כסות של צמר
לשל פשתן, ולא פירשו. ומפרש רבינו, שהניעור קשה
לפשתן ומועיל לצמר. ורש"י שם מפרש להיפך. [בהלכות
גזילה ואבידה שם, מוסיף רבינו שני תנאים ע"פ הגמרא
שם: שלא ינערו שנים ולא יחבוט במקל. וסמך כאן על מה
שאמר שם. (26) ברייתא שם ל. במשנה אמרו דין זה
באבידה, והברייתא מפרשת את המשנה. (27) בכל מקום
שיש לחשוש להפסד - מחויב הנפקד לטרוח ולמנוע.
(28) אלא מודיע לו שהפקדון עלול להיפסד.

ה. כָּל הַמוֹכֵר פֶּקֶדוֹן עַל פִּי בֵּית דִּין²⁹ - הָרִי זֶה
מוֹכֵר לְאַחֲרִים, וְאֵינוֹ מוֹכֵר לְעַצְמוֹ,³⁰ מִפְּנֵי הַחֲשָׁד.³¹
וְהַדְּמִים יִהְיוּ מִנְחִים אֶצְלוֹ,³² וְיֵשׁ לוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן.
לְפִיכָּהּ, הָרִי הוּא עֲלֵיהֶן שׁוּמֵר שְׂכָר, אֶף עַל פִּי
שֶׁעֲדִין לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן.³³

(29) ראה למעלה ה"א. (30) ברייתא שם לח. "מוכרן
בבית-דין. וכשהוא מוכרן - מוכרן לאחרים ואינו מוכרן
לעצמו". (31) אף-על-פי שמוכר ע"פ בית-דין יש מקום
לחשוד בו שהוא משתדל להוריד את המחיר. [ה'טור' שם
השמיט דין זה, ולא נתבאר למה השמיט דין מפורש
בברייתא. ראה 'דרישה' ו'פרישה' שם]. (32) משנה, שם
כח: גבי אבידה. ורבינו משווה פקדון לאבידה בדין זה.
(33) ההנאה, שיש לו מזה שהוא רשאי להשתמש בהן
כשיצטרך להן, נחשבת כשכר. בפ"ג מהלכות גזילה
ואבידה הי"ז, כתב רבינו שהמוצא חייב באונסי דמי אבידה
אפילו לא נשתמש בהם עדיין, אבל בפקדון אינו חייב
באונסין. ובמגיד-משנה מבאר נימוק ההבדל: שומר אבידה
חייב בגניבה ואבידה אפילו כשאין לו כל הנאה, מפני שהוא
עושה מצוה ופטור ממצוות אחרות (הלכות גזילה ואבידה
ה"י). ולפיכך, כשיש לו הנאה העלו התחייבותו לדרגת
שואל שחייב באונסין, אבל נפקד דינו כשומר חנם, ובמקרה
שהוא מקבל הנאה - עלה גם כן בדרגה אחת ונעשה שומר
שכר.

ו. הַמִּפְקִיד³⁴ מְעוֹת אֶצֶל חֲנוּנִי אוֹ הַשְׁלָחַנִי³⁵: אִם
הָיוּ צְרוּרִין וְחֲתוּמִין, אוֹ קְשׁוּרִין קָשָׁר מְשָׁה³⁶ - הָרִי
זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. לְפִיכָּהּ, אִם אָבְדוּ אוֹ נִגְנְבוּ -
אֵינוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵיהֶן³⁷. וְאִם אֵינָן חֲתוּמִין וְלֹא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ח סיון - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ממנו⁶⁶. הפקיד אצלו בישוב, והביא פקדונו בפקדון
- אינו מקבלו ממנו⁶⁷; אלא יאמר לו⁶⁸: הרי הוא
באחריותו עד שתחזירנו לי בישוב, בדרך שהפקדתי
אצלו בישוב.

(64) בבא-קמא קיח. (65) אינו יכול לדרוש מהנפקד או
ממוצא אבידה להביאו אליו לנוב. (66) ואינו יכול לטעון:
הפקדתי אצלו בירושלים, החזיר לי שם. (67) אינו מחויב
לקבלו ולפטור את הנפקד מחובת השמירה. (68) יכול הוא
לומר לנפקד (כתב בהגהות מיימוניות, שאם הוכרח להוציאו
למדבר משום שלא היה לו מקום להטמין את הפקדון
בישוב, ולשומר אחר אסור למסור, ולקח אתו הפקדון או
את האבידה למדבר ונאנס - דעת ראב"ה שהוא פטור).

יב. המפקיד אצל חברו, והלך בעל הפקדון למדינת
הים, והרי השומר רצה לפרש מיבשה לים או לצאת
בשיירה⁶⁹ - יש מי שהורה, שאם בא השומר והביא
הפקדון לבית דין - נפטר מאחריות שמירתו.
ודברים של טעם הם, שאין אוסרין זה במדינה זו
מפני פקדון של זה שהלך, ואי אפשר לו להוליכו
עמו, שמא יארע לו אנס ויהיה חייב באחריותו. ובית
דין מפקידין אותו ביד נאמן אצלם, משום השב
אבדה לבעלים⁷⁰.

(69) לדרך רחוקה. (70) שאם ישאיר הפקדון ללא שמירה
- ייגב או יאבד (סברת עצמו).

פרק שמיני

(1) דין שומר ששילם דמי הפיקדון ונמצא הגנב, ודין שומר
שאמר פשעתי ודין קונה הכפל שקונה השבח הבא מאליו,
ודין תבעוהו בעלים לשומר ונשבע ואחר כך שילם והוכר
הגנב, ודין שאל מן השותפים ושילם לאחד מהם או מן
האשה ושילם לבעלה, ודין נגנב הפיקדון באונס ואחר כך
הוכר הגנב.

א. המפקיד² אצל חברו בהמה או כלים, ונגנבו או
אבדו³, אמר: הריני משלם ואיני נשבע, ונמצא
הגנב - משלם תשלומי כפל, טבח או מכר - משלם
תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם? למי שהיה
הפקדון אצלו⁴, שהרי אמר אשלם⁵. חזרה בהמה
עצמה - חוזרת לבעליה⁶ היא וגזותיה וולדותיה;
שאין זה השומר קונה שבח הבא מגופה, אלא שבח
הבא מאליו⁸. וכבר בארנו⁹, שאין הגנב מחזיר גזות
וולדות אלא לפני יאוש¹⁰. נשבע השומר ולא רצה
לשלם¹¹, ואחר כך נמצא הגנב - משלם תשלומי
כפל, טבח או מכר - משלם תשלומי ארבעה
וחמשה. למי משלם? לבעל הפקדון. וכן השוכר¹²
פרה מחברו ונגנבה, ואמר: הריני משלם ואיני
נשבע, ואחר כך הפר הגנב - משלם תשלומי כפל
ותשלומי ארבעה וחמשה לשוכר; שאלו רצה
השוכר, היה נשבע שנגנבה באנס ונפטר.

שרבינו פסק כרב ששת נגד רבי יוחנן מפני שהלכה כבתראי
(כנראה, הוא אינו מגביל את הכלל הזה לתקופה מאוחרת,
מאביי ורבה ואילך).

1. אין מקבלין⁵¹ פקדונות לא מן הנשים⁵² ולא מן
העבדים⁵³ ולא מן התנינוקות. קבל מן האשה -
2. יחזיר לאשה⁵⁴; מתה - יחזיר לבעלה⁵⁵. קבל מן
העבד⁵⁶ - יחזיר לעבד; מת - יחזיר לרבו⁵⁷. קבל מן
הקטן⁵⁸ - יקנה לו בו ספר תורה או דקל שיאכל
6. בהן פרותיו⁵⁹. וכלן שאמרו⁶⁰ בשעת מיתתן: של
7. פלוני הם, אם נאמנין לו⁶¹ - יעשה פרושן⁶², ואם
8. לאו - יחזיר ליורשיהם⁶³.

(51) ברייתא בבא-בתרא נא: נב. (52) הנשואות, שמא הם
של הבעל, וכדי להסתיר מעיניו היא מפקידה אותם אצל
אחרים, ואסור לסייע ידי עוברי עברה (לפעמים, נשים
מורות היתר לעצמן לקחת מרכוש בעליהן שלא ברשות).
(53) סתם עבדים חשודים על הגזל (רשב"ם שם).
(54) ואף-על-פי שכל מה שקנתה אשה קנה בעלה, אנו
אומרים שמא הפקיד מישוהו אצלה (מגיד-משנה בשם הר"י
מיגש). ועוד, שמא נתן לה מישוהו ע"מ שאין לבעלה רשות
בו. (55) שהרי הבעל יורש את אשתו. ואם הפקדון הוא
של אחרים - יבוא ויתבע מבעלה. (56) מאותם הנימוקים
שאמרנו באשה. (57) ואין דין הפקדון כנכסי הפקר, שכל
הקודם זכה בהם. והטעם, משום שסתם עבדים גונבים
מאדוניהם. ואף-על-פי-כן, כשהוא חי מחזיר למקום שנטל,
מכיון שלא נתברר הדבר שגזל או גנב. [וכתב הרשב"ם שם,
שאם נתגרשה האשה ואחר-כך מתה - נותנים ליורשיה,
ועבד שנשתחרר ומת - נותנים לרבו, שסתם עבדים גזלנים
הם]. (58) ואין להחזיר לו, שמא לא ישמור עליו ויאבדו.
(59) בברייתא שם כתוב: "יעשה לו סגולה". ובגמרא נאמרו
שני פירושים, אחד - ספר-תורה, והשני - דקל, וקיבל רבינו
שני הפירושים. וקטן שאמרו - הכוונה עד בן שש, אבל
למעלה משש אם הוא חריף ומבין בטיב משא ומתן אין
חוששים לאיבוד, שהרי מקחו מקח וממכרו ממכר (ראה
הלכות מכירה פכ"ט ה"ו), ולפיכך מחזירים לו (מגיד-
משנה). [והרשב"א מפרש מה שאמר רבינו "יחזיר לאשה,
יחזיר לעבד" בא ללמדנו, שלא תחשוב שאסור להחזיר להם
מפני שיש להניח שהפקדון הוא של הבעלים, אבל גם אם
החזיר לבעלים - פטור, ולכתחילה מחזיר להם, שהרי הוא
מחזיר למקום שנטל (מגיד-משנה). וראה רמ"א אבן-העזר
סימן פו ס"א, ר"ב בית שמואל, שם ס"ק ח. ובהגהות
מיימוניות כתב בשם הראב"ן, שאם תבעו הבעלים יחזירו
הנפקד להם. (60) גמרא שם. (61) אם הנפקד מאמין
להם. (62) כמו שאמרו. (63) ודוקא כשאמרה בשעת
מיתתה כשאין לה האפשרות לקחת הפקדון מיד הנפקד,
אבל כשהיא בריאה - יתן לפלוני אפילו אין הנפקד מאמין
לה, שהרי היא יכולה לקחת ממנו את הפקדון ולהחזירו
בעצמה לידו (טור) אבן-העזר שם].

9. יא. הפקדון והאבדה⁶⁴ לא נתנו לתבע אלא
10. במקומם. יציג הפקיד אצלו בירושלים - אינו
11. יכול לתבעו בנכב⁶⁵; ואם החזיר לו בנב - מקבלו

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ח סיון - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(13) מימרא של רב פפא, שם לד. (14) בזה שאמר "פשעתי", כבר חייב עצמו לשלם וזכה בכפל אף-על-פי שלא אמר בפירוש: הריני משלם ('בית יוסף' חו"מ שם). (15) אם היה נשבע על כך. (16) כרב פפא, שם. (17) כדרכה. (18) אבל כשאמר הריני משלם, ולא שילם עדיין - לא קנה הכפל. מחלוקת רב פפא ורב זבדי שם, ופסק כרב זבדי, מפני ששנינו בברייתא כמותו. (19) בגמרא שם נתבאר מה בין שואל לשומר: שואל - כל הנאה שלו, שהרי אינו משלם כלום לבעלים, ומשום כך אין הבעלים מקנים לו הכפל בזכות ההבטחה לשלם, כי סבורים הם שמוטל על השואל לפצות את ההפסד, ואף-על-פי-כן כששילם וקיבלו פיצוי מלא - הקנו לו את הכפל (רש"י שם).

9. ג. כָּל הַקֹּנֶה²⁰ הַכֶּפֶל - קוֹנֶה הַשֶּׁבַח הַבֶּא מֵאִלּוּ.
10. פִּיֶּצֶד? הַפְּקִיד אֲרָבַע סֵאִין אֶצֶל חֲבֵרוֹ, וְהָיָה הֵן שְׁוִין
11. סֹלֶע, וְנִגְנְבוּ אוֹ אֶבְדּוּ, וְאָמַר: הַרְיִנִי מִשְׁלֵם סֹלֶע
12. וְאִינִי נִשְׁפָּע, וְאַחֵר כֶּף נִמְצָאוּ, וְהָיָה הֵן שְׁוִין אֲרָבַע
13. סֹלֶעִים - הָיָה הֵן שֶׁל שׁוֹמֵר, וְאִינוּ מִשְׁלֵם אֶלָּא
14. סֹלֶעִים²¹. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֵׁלֵא הַטְּרִיחַן
15. לְבַעֲלִים בְּדִין; אֲכָל אִם הוֹדָה שֶׁפִּשָּׁע, וְחִיבֻהוּ בֵּית
16. דִּין לִתְּנֵה, וְלֹא תִתֵּן בְּרִצּוֹנוֹ עַד שֶׁכִּפְּוֹהוּ בֵּית דִּין עַל
17. כְּרָחוּ וְנִטְלוּ מִמֶּנּוּ, וְאַחֵר כֶּף הַכֶּר הִגְנָב אוֹ נִמְצָא
18. הַפְּקִדוֹן - יִחָזֵר לְבַעֲלִים כְּמוֹת שֶׁהוּא, וּמִחֲזִירִין
19. לְשׁוֹמֵר הַדָּמִים שֶׁלָּקְחוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם פְּלִים אוֹ קָרָקַע
20. גָּבוּ בֵּית דִּין מִמֶּנּוּ בְּשׁוּמָא²² - מִחֲזִיר לְשׁוֹמֵר פְּלִיו
21. אוֹ שִׁדְּהוּ²³.

(20) שם לד. מעשה בכיפי (נזמים). (21) במסקנא שם חילקו בין לא הטריח את הבעלים בבית-דין לבין הטריחו: במקרה ראשון - הרווח לנפקד, ובמקרה השני - למפקד. הראב"ד בהשגותיו כתב שהנפקד אינו זוכה בשבח הבא מאיליו שלפני אמירתו הריני משלם. ונראה שדעת רבינו אינה כן, וסובר שקנה משעת גניבה (והמדובר לפני יאוש בעלים, שהרי שבח הבא מאיליו אחר יאוש בעלים - קנה הגנב). והמגיד-משנה מוסיף, שאפשר שזכה אפילו בשבח שהשביח משעה שקיבל את הפקדון, כלשון ראשון בשיטת רבא (ראה ביאורנו למעלה בדין חזרה הבחמה עצמה). (22) הדיינים העריכו את שוויים, ונתנו אותם למפקד לתשלום הפסדו. (23) ואינו יכול לעכבם לעצמו ולתת לנפקד את דמיהם כפי שהעריכו הדיינים. כך פסק רב נחמן שם במעשה הנזמים שהנפקד שכח באיזה מקום הניחם. וביאר שם, שאפילו לשיטת הסוברים ששומת בית-דין אינה חוזרת, ואם שמו בית-דין כליו של לוה ונתנום למלוה בחובו ואחר-כך בא הלוה והביא כסף מזומן ודורש החזרת כליו - אין שומעים לו, כאן מחזירים מפני שהשומא עיקרה בטעות, שהרי הוברר שהנזמים היו ברשותו של הנפקד, אלא שלא זכר באיזה מקום הניחם. וסובר רבינו שהוא-הדין בהוכר הגנב או נמצא הפקדון. [ובמגיד-משנה מביא דעת החולקים על רבינו בדין זה, ואומרים שאין זה דומה למעשה הנזמים שנמצאו במקום שהניחם והוברר שלא

(2) בבא-מציעא לג: (3) המדובר בשומר חנם שהוא פטור מגניבה ואבידה, אלא שהוא מחויב לישבע שבועת השומרים. (4) בגמרא שם (לד.) מפרש רבא: "נעשה כאומר לו לכשתגנב ותרצה ותשלמני - הרי פרתי קנויה לך מעכשיו" (ויש אומרים: סמוך לגניבתה קנויה לך, ראה שם). וטעמו של דבר, שאנו אומדים דעתו של המפקד, שהוא מעדיף לוותר על ספק הכפל (אם ימצא הגנב) על-מנת שהקרן יהיה בטוח לו (רש"י שם). (5) רבינו מדגיש כאן שהלכה כרבי יוחנן (שם) שאפילו לא שילם עדיין - הכפל שלו, מכיוון שקיבל עליו לשלם. [למעלה (פ"ו ה"א) נתבאר שמשביעים את השומר שאינה ברשותו, שמה עיניו נתן בה. והרא"ש בסוגיא שלנו כותב, שלדעת הרי"ף אין השומר קונה את הכפל אלא אחר שנשבע שאינה ברשותו. וב'בית יוסף' דחה פירושו זה לדברי הרי"ף, מכיון שנאמר סתם "אמר הריני משלם", ומשמע שאמירה גרידא מספיקה]. וגם באבדה, שאין בעיית כפל יש נפקא-מינה מסברת רבא, כגון אם עלה בינתיים מחיר הפקדון, אין השומר משלם אלא מחירו הקודם (ראה לקמן ה"ג). ואם עלה שווי זמן מסוים לפני הגניבה, יש הבדל בין שני הלשונות בדעת רבא שנאמרו למעלה: אם הפקדון קנוי משעת התחלת השמירה כלשון ראשון - משלם לפי מחירו הקודם, ואם הוא קנוי סמוך לגניבתו - משלם לפי מחירו באותה שעה. [בגמרא שם אמרו שיש הבדל לבין בית שתי השיטות שהובאו למעלה לדעת רבא, במקרה שהבחמה לא נמצאה ברשותו של הנפקד בשעת הגניבה ואינו יכול לזכות בה: לשיטה ראשונה - קנה הכפל, ולשיטה שניה - לא קנה. ראה 'טור' חו"מ סי' רצה שכתב, שזכה בכפל אפילו לא היתה ברשותו, הרי שקיבל שיטה ראשונה. וב'בית יוסף' שם כתב שגם דעת הרי"ף כך, כי סתם ולא כתב שדווקא בעומדת ברשותו קנה. מדבריו יוצא, שגם רבינו אינו מחלק בין עומדת ללא עומדת ברשותו]. (6) בבא-קמא קח: (כסף-משנה בשם תלמידי הרשב"א). (7) הצמר שגזו הגנב. (8) טעם זה אמרו בב"מ שם לפי ביאורו של רבי זירא לשיטה הראשונה של רבא, שהשומר קונה משעה שקיבל את הפרה, אולם גם ללשון שני אנו צריכים לסברא זו לענין גיזות וולדות שנטענה ושילדה בבית הגנב, שלדעת רבינו (לפי ביאורו של המגיד-משנה) הם של המפקד. (9) בהלכות גניבה פ"א ה"א. (10) כלומר, הצמר שגזו לפני שנתייארשו הבעלים (יאוש = הבעלים חדלו מלקוות להחזרת הגניבה), והוולדות שילדה לפני יאוש חוזרים לבעלים, אפילו אם חזרה אחר יאוש. (11) משנה, שם לג: (12) למעלה בפ"א מהלכות שכירות, נתבאר ששוכר דינו כשומר בשכר, ושניהם חייבים בגניבה ואבידה ופטורים מאונסין.

1. ב. שוֹמֵר¹³ חָנָם שֹׁאֵמֵר: פִּשְׁעָתִי - זָכָה בְּכֶפֶל. שֶׁהָיָה
2. חֵיב עֲצָמוֹ לְשִׁלֵּם¹⁴; וְאִלּוּ רָצָה, אָמַר: נִגְנְבָה אוֹ
3. אֶבְדָּה, וְהָיָה פָטוּר¹⁵. וְכֵן נוֹשֵׂא שֹׁכֵר וְהַשׁוֹכֵר¹⁶
4. שֹׁאֵמֵר: נִגְנְבָה - קָנָה הַכֶּפֶל. שֶׁהָיָה חֵיב עֲצָמוֹ
5. לְשִׁלֵּם; וְאִלּוּ רָצָה, אָמַר: מֵתָה¹⁷, וְהָיָה נָפֶטֶר. אֲכָל
6. הַשְּׁוֹאֵל - אִינוּ קוֹנֶה הַכֶּפֶל עַד שִׁשְׁלֵם מִעֲצָמוֹ¹⁸.
7. קָדַם וְשִׁלֵּם מִעֲצָמוֹ, וְאַחֵר כֶּף הַכֶּר הִגְנָב - מִשְׁלֵם
8. תְּשֻׁלוּמֵי אֲרָבַעָה וְחִמְשָׁה לְשׁוֹאֵל¹⁹.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ח סיון - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קלג

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נשאלה עוד בעיא: "שילם לבנים" פירוש, מתו הבעלים ושילם השומר ליורשיו. והרי"ף - ורבינו בעקבותיו - השמיטו בעיא זו. ונראה שלא גרסו אותה בגמרא, ונימוקם: שאין מקום לבעיא זו, שאם נגנבה בחיי הבעלים - בוודאי לא זכו בניו בכפל, שהרי אין אדם מוריש קנס לבניו (ראה כסף-משנה כאן). ואם נגנבה אחר שמתו (וכן פירש"י שם), אפשר שלדעתם, כשהשומר ממשיך בשמירה והיורשים לא לקחו הפקדון בחזרה, הרי זה כאילו מסרו לו הם את הפקדון. ובשילמו בנים לבנים, המדובר כשמתו הבעלים והשומר ממשיך בשמירתו בהסכמת בניו ונגנבה ואחר-כך מת השומר, ויש כאן שני נימוקים לטובתם של היורשים: א. מיתת הבעלים; ב. מיתת השומר, ולפיכך שאלו מה הדין]. (33) נתבאר בהערה הקודמת. (34) כשתבעו, אמר: הריני משלם מחצה (רש"י). והבעיא היא אם זכה במחצית הכפל או לא זכה בו, משום שהמפקיד לא הקנה לו כלום כשאינו מפצה את כל ההפסד. (35) אם-תמצי-לומר בשילם מחצה לא קנה כלום, מה הדין בשני דברים שלמים ושילם דמי דבר שלם (רש"י). [ידועה שיטתו של רבינו לפסוק בכל מקום כאם-תמצי-לומר, ולמה לא פסק כאן בשילם מחצה שלא זכה? כבר קבעו רושמי-כללים (ראה יד מלאכי, כללי הרמב"ם אות טז) שכלל זה כוחו יפה רק כשאמרו בפירוש בגמרא "אם-תמצי-לומר", אבל לא כשזה יוצא ממשמעותה של הבעיא (השניה)]. (36) הבעיא היא אם קנה חצי הכפל, שהרי שילם כל חלקו, או לא? [מובן שגם בעיא זו נשאלה באם-תמצי-לומר ששילם מחצה לא קנה כלום]. (37) מנכסי מלוג שלה, שהבעל אוכל פירותיהם והקרבן שלה. (38) ושאלו שם, אם הבעל קונה את הכפל מפני שהוא כאפטרופוס על נכסיה וגם אוכל פירותיהם או לא קנה, מפני שהקרבן אינו שלו (ע"פ פירוש רש"י שם). (39) לצורך נכסי מלוג שלה. (40) צדדי בעיא זו הם אותם הנימוקים עצמם שנאמרו בבעיה הקודמת, ובכיוון הפוך (ראה 'תוספות' שם ד"ה שאל). (41) שאם היה תפוס ביד אחד מבעלי הדינים, היינו אומרים המוציא מחבירו עליו הראיה. (42) כן פסק הרי"ף בהלכותיו, ורבינו קיבל דעתו. והרא"ש כאן דחה שיטתם, ואומר שיש לדון את המפקיד כמוחזק, שהרי הפקדון הוא שלו בכל מקום שהוא נמצא, ומשום כך כל הכפל שייך לו. [וב'בית יוסף' חו"מ סי' רצה מסביר שיטת הרי"ף והרמב"ם, שאמנם המפקיד הוא מוחזק בפקדון, אבל אינו מוחזק בכפל (ראה רא"ש כאן, ופפולא חרפתא אות ד)]. (43) וזכה בכל הכפל, שהרי הוא מחזיק בממון. (44) שאין בית-דין מגבים קנסות בחוץ לארץ, וכפל קנס הוא, אף-על-פי-כן אם תפסו הבעלים אין מוציאים מידם. [מה שאמר רבינו "אפילו" בחוצה-לארץ, מפרש בכסף-משנה: שבחוצה-לארץ הורע כוחו של התופס, משום שישנם שני נימוקים לחובתו בנוגע לחצי הכפל, א. אין בית-דין מגבים כלל כפל בחוץ-לארץ; ב. אפילו אם מגבים, היה מקבל חציו בלבד. אבל בארץ ישראל יש רק נימוק אחד, היינו שבית-דין היו נותנים לו חצי. ולפיכך הדגיש רבינו וכתב "אפילו". פירושו זה דחוק קצת. ואפשר לפרש כוונת רבינו באופן יותר פשוט, והוא: המלה "אפילו" אינה נמשכת לדין שבין המפקיד והנפקד, שהרי שם רבותא יותר גדולה בא"י שמגבים קנס והבית-דין היו נותנים חצי

פשע, אבל בנידון כאן הרי פשע וגרם לגניבה או לאבידה, ולפיכך שומא זו דינה ככל השומות של נכסי לוח למלוה].

ד. תבעוהו²⁴ בעלים לשומר, ונשבע²⁵, ואחר כך שלם²⁶, והפר הגנב, הואיל ושלם ברצונו - זכה בפסל²⁷, אף על פי שהטריחן בתחלה לדין עד שנשבע. אמר השומר בתחלה: איני משלם, וחזר ואמר: הריני משלם - זכה בפסל²⁸.

(24) מחלוקת אביי ורבא בבבא-קמא קח. (25) שומר חנם נשבע שנגנב שלא בפשיעה. (26) לפנים משורת הדין (רש"י שם). (27) כרבא שם, שהלכה כמותו בכל מקום נגד אביי, חוץ לשש הלכות המסומנות בגמרא בראשי תיבות "יע"ל קג"ם". (28) ב"מ לד. "פשיטא, הא קאמר (הרי הוא אומר) הריני משלם".

ה. אמר²⁹: הריני משלם, וחזר ואמר: איני משלם³⁰; או שאמר: הריני משלם, ומת, ואמרו הבנים: אין אנו משלמין³¹; או שלא הספיק לתבע את השומר עד שמת, ותבע הבנים³², ושלמו בני השומר; או ששלמו הבנים לבנים³³; או ששלם השומר מחצה³⁴; שאל שתי פרות, ושלם אחת מהן³⁵; שאל מהשתפין, ושלם לאחד מהן; שתפין ששאלו, ושלם אחד מהן³⁶; שאל מן האשה³⁷, ושלם לבעלה³⁸; אשה ששאלה³⁹, ושלם בעלה⁴⁰ - כל אלו ספק, והרי הכפל מטל בספק ואינו פחת יד אחד מהן⁴¹, לפיכך חולקין הכפל⁴² או השבח בין בעל הפקדון ובין השומר. ואם קדם אחד מהן ותפס הכל - אין מוציאין מידו⁴³, ואפלו בחוצה לארץ⁴⁴.

(29) כל הדינים שבהלכה זו נשאלו בגמרא שם לד: ונשאר בתיקו. (30) אפילו אם אמר בבי"ד הריני משלם ואינו יכול לחזור בו, אפשר שלא קנה הכפל מפני שהטריחו בבי"ד (מגיד-משנה). (31) צדדי הספק הם: אפשר שהם מסכימים לשלם, וכוונתם לדחות התשלום לזמן מה, מחמת חוסר מזומנים. (32) בגמרא שאלו סתם: שילמו בנים - מאי? והרי"ף הוסיף וביאר, שהמדובר, כשלא הספיק לתובעו עד שמת. ורבינו קיבל ביאורו, כדרכו בכל מקום לקבל שיטת רבו של רבו. ונראה שהוספה זו באה ללמדנו, שהמדובר בנגנבה בחיי השומר, שאם נגנבה אחר שמת אין כל ספק שהיורשים אינם זוכים בכפל אף-על-פי ששילמו, שהרי אין עליהם חובת שמירה כלל ופטורים מלשלם, ואין זה דומה לנשבע ושילם שבהלכה ד. למעלה בפ"א ה"ה אמנם אמרנו, שהיורשים דינם כשומר שכו, אולם שם המדובר בשואל, ויש הנאה ליורשים שיכולים להשתמש בפקדון. וכאן בשומר ואסור להשתמש בפקדון. ונראה להוסיף עוד, שאם תבעו הבעלים את השומר ומת - אין מקום לכל בעיא, שאם אמר הריני משלם ושילמו הבנים - פשיטא שזכו בכפל, ואם אמר איני משלם - ברור היה לרי"ף ולרמב"ם שלא זכו, שהרי אין עליהם לא חובת תשלום ולא חובת שבועה, ולפיכך דקדקו וכתבו שלא הספיק לתבוע. [בגמרא שם

13 וְשִׁמּוּנָהּ מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֶּרֶט: (א) לְהַלּוֹת
14 לְעֵנִי וְקֹמֶה. (ב) שְׁלֹא יִגְשִׁי אוֹתוֹ. (ג) לְגִשְׁתִּי אֶת הָעוֹבֵד
15 כּוֹכְבִּים. (ד) שְׁלֹא יִמְשְׁכֶנּוּ בַעַל חוֹב בְּזִרְעוֹ. (ה)
16 לְהַחְזִיר הַמִּשְׁכּוֹן לְבַעְלֵיו בְּזִמְנֵן שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ.⁴³ (ו)
17 שְׁלֹא יֵאָחֵז הַמִּשְׁכּוֹן מִבְּעָלָיו הָעֵנִי בַּעַת שֶׁהוּא צָרִיף
18 לוֹ. (ז) שְׁלֹא יַחְבֵּל אֶלְמָנָה. (ח) שְׁלֹא יַחְבֵּל בָּלִים
19 שְׁעוֹשִׂין בֵּהֶן אֶכָּל נֶפֶשׁ. (ט) שְׁלֹא יִתֵּן הַמְּלוֹה בְּרִבִּית.
20 (י) שְׁלֹא יִלְוֶה הַלּוֹה בְּרִבִּית. (יא) שְׁלֹא יִתְעַסֵּק אָדָם
21 בִּין מְלוֹה וְלוֹה בְּרִבִּית: שְׁלֹא יַעֲדִיר בֵּינֵיהֶן, וְלֹא יִכְתֹּב
22 שְׁטָר, וְלֹא יַעֲרֹב. (יב) לְלוֹת מִן הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים
23 וְלַהֲלוֹת⁴⁴ לוֹ בְּרִבִּית.

24 וּבִאֵיכָר מִצּוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:
(1) יִלְחוּץ, יִתְבַּע בְּתַקִּיפּוֹת "וְהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאֵין לוֹ מֵה יַחֲזִיר"
(רבינו לקמן פרק א הלכה ב). (2) לְדַעַת הַרְמַב"ן אֵין זֹאת
מִצְוָה (רֹאה בִּיאורוֹ שֶׁם הִלְכָה ה). (3) כִּסּוֹת יוֹם בִּיּוֹם,
כִּסּוֹת לַיְלָה בְּלַיְלָה (לְקַמֵּן פֶּרֶק ג הלכה ה). (4) שְׁלֹא יִיתֵן
יֵד. (5) לְדַעַת הַרְמַב"ן אֵין זֹאת מִצְוָה. רֹאה בִּיאורוֹ פֶּרֶק
ה הלכה א.

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

(1) מִבְּאֵר שְׁמִצּוֹה לְהַלּוֹת לְעֵנִי, וְשֶׁהַלּוֹה חַיִּיב לְפָרוּעַ וְאֵין
מִרְחֻמִּים בְּדִין וּמִסְדְּרִין לְבַעַל חוֹב.

25 א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לְהַלּוֹת לְעֵנִי יִשְׂרָאֵל², שְׁנֵאָמַר: אִם
26 כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת עַמִּי אֶת הָעֵנִי עִמָּךְ. יָכוֹל רְשׁוּת³?
27 תִּלְמוּד לומר: הַעֲבֵט תַּעֲבִיטֶנּוּ וְגו'. וּמִצְוָה זוֹ גְּדוּלָּה
28 מִן הַצִּדְקָה⁴ אֶל הָעֵנִי הַשּׁוֹאֵל⁵; שֶׁזֶּה כֶּבֶד נֶעֱרַף
29 לְשָׂאֵל, וְזֶה עֲדִין לֹא הִגִּיעַ לְמִדָּה זוֹ⁶. וְהַתּוֹרָה
30 הַקְּפִידָה עַל מִי שֶׁיִּמְנַע מִלְּהַלּוֹת לְעֵנִי, שְׁנֵאָמַר:
31 וְרָעָה עֵינֶךָ בְּאַחִידָה אֶתְּבִיֵּן וְגו'.⁷

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֵשׁ ~

"מִצְוֹת-עֲשֵׂה לְהַלּוֹת לְעֵנִי יִשְׂרָאֵל"

וְצִדִּיק לְהִבִּין מִדּוּעַ לֹא כָתַב הַרְמַב"ם גַּם הַחִיּוֹב לְהַלּוֹת
לְעֹשִׂי הַצִּדִּיק לְהַלּוּאָה בְּזִמְנֵן מִסּוּיִם הֵגֶם שְׁבַדְרָךְ כֻּלָּל הוּא
עֹשִׂי, וְהֵלֵךְ מִפּוֹרֵשׁ בְּגִמְרָא שֶׁ"גְּמִילוּת חֶסֶד בֵּין לְעֵנִים
וּבֵין לְעֹשִׂירִים" וּמִדּוּעַ לֹא פִסַּק הַרְמַב"ם כַּהִגְמָרָא הַנ"ל.
בְּשׁו"ע אֲדַמּו"ר הִזְקֵן הִבִּיא לְשׁוֹן הַרְמַב"ם "מִצְוֹת-עֲשֵׂה
לְהַלּוֹת לְעֵנִי יִשְׂרָאֵל" אֲבָל הוֹסִיף אַח"כ "אֵין לִי אֵלָּא עֵנִי,
עֹשִׂי מִנִּיין שְׁמִצּוֹה לְהַלּוּתוֹ לְפִי שְׁעָה, תִּלְמוּד לומר "אֵת
עַמִּי" וּמִכָּאֵן לִימוּד נוֹסֵף שְׁמִצּוֹת הַלּוּאָה הִיא גַּם לְעֹשִׂי.
אֵת חִיּוֹב הַהַלּוּאָה לְעֹשִׂירִים אֲפֻשֶׁר לְפָרֵשׁ בְּשֵׁנִי אֲפֻשֶׁיִם:
א. שְׁעֹשִׂי הַזִּקּוּק לְהַלּוּאָה הוּא כְּעֵנִי בְּאוֹתָהּ שְׁעָה,
וּמִמִּילָא נִכְלָל בְּחִיּוֹב הַהַלּוּאָה לְעֵנִים. ב. עֵנִי הָאִמּוֹר
בְּתוֹרָה מְדַבֵּר עַל עֵנִי מִמֶּשׁ וְלֹא עַל עֹשִׂי, וְלִכֵּן יֵשׁ צוּרָךְ
בְּלִימוּד נוֹסֵף מִיּוּחַד: אֵין לִי אֵלָּא עֵנִי, עֹשִׂי מִנִּיין כו".

מִזֶּה שֶׁהָאֲדַמּו"ר הִזְקֵן הֶעֱתִיק אֶת לְשׁוֹן הַרְמַב"ם, מִשְׁמַע
שְׁדַּבְּרִיו הֵם בְּהִתְאֵם לְשִׁיטַּתוֹ, וְאֵם כֵּן חוֹזֶרֶת הַשְּׂאֵלָה מִדּוּעַ

לִזֶּה וְחֹצִי לִזֶּה, וְאַף-עַל-פִּי-כֵן אִם תִּפְסֵם אֶחָד הַכּוֹל אֵין
מוֹצִיאִים מִיָּדוֹ. ה"אֲפִילוּ" נִמְשָׁךְ אֲפּוֹא לְדִין תִּפְסִית קִנְס
בְּחוֹצָה-לְאַרְץ בְּלִבְד, כְּלוֹמֵר, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵין מִגְבִּים קִנְס -
אִם תִּפְסֵם אֵין מוֹצִיאִים מִיָּדוֹ.

1 ו. נִגְנַב⁴⁵ הַפֶּקֶדוֹן בְּאַנְס⁴⁶, וְאַחֵר כֶּף הַכֶּבֶד הַגָּבִיב⁴⁷ -
2 אֶחָד שׁוֹמֵר חֲנָם וְאַחֵד שׁוֹמֵר שְׂכָר עוֹשֶׂה דִין עִם
3 הַגָּבִיב⁴⁸ וְאֵינוֹ נִשְׁבָּע⁴⁹. קָדָם וְנִשְׁבָּע, וְאַחֵר כֶּף הַכֶּבֶד
4 הַגָּבִיב⁵⁰: אִם שׁוֹמֵר חֲנָם הוּא - רָצָה עוֹמֵד
5 בְּשִׁבּוּעֵתוֹ⁵¹, רָצָה עוֹשֶׂה דִין עִם הַגָּבִיב⁵²; וְאִם שׁוֹמֵר
6 שְׂכָר הוּא - עוֹשֶׂה עִמּוֹ דִין⁵³. נִגְנַב הַפֶּקֶדוֹן בְּאַנְס⁵⁴,
7 וְהַחְזִירוֹ הַגָּבִיב לְבֵית הַשּׁוֹמֵר, וְהָרִי הוּא כְּהֶמָּה,
8 וּמִתָּה שֶׁם בְּפִשְׁעָה - יֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק אִם כְּלָתָהּ
9 שְׁמִירָתוֹ⁵⁵ וְנִפְטָר, אוֹ עֲדִין לֹא כְּלָתָהּ שְׁמִירָתוֹ⁵⁶.
10 לְפִיכָף: הַשּׁוֹמֵר פֶּטוּר מִלְּשָׁלֵם, וְאִם תִּפְסוּ הַבְּעָלִים
11 - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָם.

(45) בְּבִא-קָמָא קַח: (46) בְּלִיסְטִים מִזוּיֵן שֶׁהַשּׁוֹמֵר אֵינוֹ
יָכוֹל לְהַצִּיל מִיָּדוֹ, וְלֹא לִקַּח בְּפִרְהִסְיָא אֲלֵא הַסְתַּתֵּר שְׁלֹא
יִרְאוּהוּ. מַעֲשֵׂה שְׂכָרָה נִידוֹן כְּגִיבָה הַמַּחֲיִיבִת תְּשׁוּלּוּמִי כֻּלָּ
(רְבִינוּ פ"ד מֵהַלְכוֹת גִּיבָה ה"ד) וְנִידוֹן כְּאוֹנֵס לְפִטוּר שׁוֹמֵר
שְׂכָר שְׁחִיבִיב בְּגִיבָה רִגִּילָה. (47) וְאֲפֻשֶׁר לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֵת
הַגִּיבָה אוֹ דְמִיָּה. (48) בְּגִמְרָא כְּתוּב: "עוֹשֶׂה עִמּוֹ דִין".
וְרִבִּינוּ בִּיאֵר "עִם הַגָּבִיב", כְּלוֹמֵר, עַל הַשּׁוֹמֵר מוֹטֵל לְטִרוּחַ
וְלְהוֹצִיא מִיָּד הַגָּבִיב, אֲבָל אֵינוֹ מַחֲוִיב לְשַׁלֵּם מְכִיסוֹ כְּלוֹם.
וְרִש"י מְפָרֵשׁ שֶׁם, שֶׁהַשּׁוֹמֵר מִשְׁלֵם לְבַעְלִים וְגוֹבֵה מִהַגָּבִיב
(מְגִיד-מִשְׁנָה. רֹאה ס"מ ע' סִימֵן רַצָּד ס"ק ז, וּש"ך שֶׁם ס"ק
ז). (49) פִּירוּשׁ, אֵינוֹ יָכוֹל לְטַעוֹן: אֲשַׁבַּע שְׁלֹא שְׁלַחְתִּי בָּהּ
יָד, וְאוֹלִי גַם שְׁאִינָה בְּרִשְׁוִתִּי - וְאִסְתַּלַּק. (50) בְּגִמְרָא כְּתוּב
סִתָּם: "שֶׁקָּדָם וְנִשְׁבָּע", וּמְפָרֵשׁ רְבִינוּ, שֶׁקָּדָם לְפָנֵי הַשּׁוֹכֵר
הַגָּבִיב (וְכֵן פִּירֵשׁ הַרִי"ף). (51) יָכוֹל הוּא לְטַעוֹן: נִשְׁבַּעְתִּי
וְנִפְטַרְתִּי וְהַסְתַּלַּקְתִּי מִכָּל הָעֵנִין הַזֶּה. (52) לֹא נִתְבַּאֲרָה
כּוּוֹנְתוֹ. לְשֵׁם מֵה יִטְרַח אִם אֵינוֹ מַחֲוִיב לְעֲשׂוֹת זֹאת, וְגַם לֹא
יִרְוּיַח מִזֶּה כְּלוֹם (רֹאה ב"ח חו"מ ס' רַצָּד שְׁעִמָּד עַל
תְּמִיחָה זוֹ, וְתִרְצֵן בְּדוּחַק: שְׂרֻצָּה לְעֲשׂוֹת מִצְוָה).
(53) מִכִּיּוֹן שֶׁקִּיבַל שְׂכָר עֲבוּר שְׁמִירָתוֹ, מוֹטֵל עָלָיו לְטִרוּחַ
וְלְהוֹצִיא מִיָּד הַגָּבִיב, מִשּׁוּם שֶׁאֵין זֶה נִידוֹן כְּאוֹנֵס, כִּשְׁאֲפֻשֶׁר
לְהוֹצִיא מִיָּדוֹ. [ב'שִׁטָּה מְקוּבָצֶת' שֶׁם הוֹבֵאוּ כִּמְה שִׁיטּוֹת
בְּפִירוּשׁ סוּגִיא זוֹ. וּפִירוּשׁוֹ כֵּאֵן מִסְתַּמַּךְ בְּעִיקָר עַל הַמְּגִיד-
מִשְׁנָה]. (54) בְּעִיא שְׁלֹא נִפְשָׁתָה, שֶׁם. (55) כִּשְׁנִגְנַבָּה
בְּאוֹנֵס נִפְטָר הַשּׁוֹמֵר לְגִמְרִי, וְנִפְסַק חִיּוֹב הַשְּׁמִירָה שֶׁהִיא
מוֹטֵל עָלָיו, וְכִשְׁהוֹחֲזָרָה לֹא קִיבַל עַל עִצְמוֹ שְׁמִירָה שְׁנִיָּה.
(56) מִכִּיּוֹן שֶׁהוֹחֲזָרָה לִיד הַשּׁוֹמֵר, וְהוּא לֹא הַחְזִירָה לְבַעְלִים
- קִיִּים עֲדִיין חִיּוֹב הַשְּׁמִירָה הָרִאשׁוֹן.

בְּרִיף רַחֲמָנָא דְסִיפִין

יום ש"ק י"ט סיון ה'תשע"ט

הַלְכוֹת מְלוֹה וְלוֹה

12 יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִצְוֹת. אֶרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק י"ט סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אברהם והם ישראל ... רחמנים הם על הכל".

ולא עוד אלא שאפילו על בעלי חיים הזהירה תורה, שהלא איסור צער בעלי חיים הוא מן התורה, כמו שכתב הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג ספ"ז).

ולכאורה אין מתאים כל הנ"ל עם ה"מצוה לנגוש את העכו"ם ולהצר לו", וכמו כן הוא בנוגע לריבית שכתב: "ומצות-עשה להשיך לעכו"ם כו".

ויש לומר שהמצוה להלוות בריבית לנכרי היא לא כדי להצר לו אלא כדי שלא להפסיד ממון ישראל, שהרי הגויים בינם לבין עצמם מלווים בריבית אלא שיש דין מיוחד שאין להלוות לישראל בריבית.

וכן הוא בעניין ליגוש את העכו"ם ולהצר להם, שהכוונה בזה היא להציל ממון ישראל ולא לצו להשיב ההלוואה בזמנה כדי שלא לגרום הפסד ממון לישראל, שכן על הרווחת זמן הפירעון משלמים (הגויים) ממון.

(על פי י"ן מלכות' ספר משפטים סימן ט)

8) לוחץ, תובע בחזקה. 9) כמלוה דוחק ותובע (ראה בבא מציעא עה:). 10) לאלצו לפרוע החוב בזמן, ולא להרוויח לו זמן הפירעון (השווה חינוך תמוז). 11) צריך להיות: את הנכרי. 12) ספרי דברים ראה - ק"ג. 13) ודעת הרמב"ן (בהשגותיו על ספר המצוות לרבינו בשורש השישי ובפירוש התורה דברים טו), שאין נגישת הגוי מצוה, ומה שאמרו בספרי שזו מצוות עשה, הכוונה שכתוב זה משמיענו מצוות עשה באחיך. וכך הוא נדרש: לנכרי את רשאי ליגוש ולא לאחיך, והוא לאו הבא מכלל עשה שהוא נקרא עשה, ולומר לך שהנוגש את ישראל עובר בעשה ולא תעשה.

- ג. אָסוּר לְאָדָם לְהִרְאוֹת¹⁴ עֵצְמוֹ לְבַעַל חוּבוֹ בְּזִמָּן שְׂוִידֵעַ שְׂאִין לוֹ, אֲפָלוּ לְעֵבֶר לְפָנָיו, שְׁלֹא יִפְחִידוּ אוֹ יִכְלִימוּ, אִף עַל פִּי שְׂאִינוֹ תוֹכְעוּ, וְאִין צָרִיךְ לֹאמַר אִם תִּכְעֶנּוּ¹⁵. וְכִשֶּׁם שְׂאִסוּר לָזֶה לְתַבַּע, כִּף אָסוּר לְלֹוֶה לְכַבֵּשׁ¹⁶ מִמּוֹן חֲבֵירוֹ שְׂבִידוֹ וְלֹאמַר לוֹ: לֵךְ וְשׁוּב. וְהוּא שָׂישׁ לוֹ. שְׁנֵאמַר: אֵל תֹּאמַר לְרַעֲךָ לֵךְ וְשׁוּב. וְכֵן אָסוּר לְלֹוֶה לְקַח הֶלְוָה וּלְהוֹצִיָאָה שְׁלֹא לְצָרָךְ וּלְאַבְדָּה¹⁷, עַד שְׁלֹא יִמָּצֵא בַּעַל חוּב מֵאִין יִגְבֶּה. אִף עַל פִּי שְׁהַמְלִוֶה עֲשִׂיר גְּדוּל. וְעוֹשֶׂה זֶה - רָשָׁע הוּא; שְׁנֵאמַר: לֹוֶה רָשָׁע וְלֹא יִשְׁלָם¹⁸. וְצוּר חֲכָמִים¹⁹: יְהִי מִמּוֹן חֲבֵרְךָ חֲבִיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלָּךְ.

14) מכילתא משפטים יט: "לא תהיה לו כנושה": - "לא תראה לו בכל זמן". בבבא מציעא עה: אמרו: מניין לנושה בחבירו וכו' שאסור לעבור לפניו? תלמוד לומר "לא תהיה לו כנושה (ברש"י שם "לא תראה בעיניו כנושה בו שיראה ויבוש")." 15) רוצה לומר, אם כבר תבעו, כגון, שלא ידע שאין לו ותבעו, שאסור לו לעבור לפניו מכאן ואילך (אבן האזל). 16) לעכב, להשהות. 17) וגורם לאבדה מן המלווה. 18) ראה אבות פרק ב משנה ט. שמות רבה לא, טו. 19) אבות שם, משנה יב.

לא כתב הרמב"ם מצות הלוואה לעשירים בפירוש.

והביאור בזה: בספר המצוות, שורש ב' כתב, שאין למנות במניין המצוות כל מה שלמדו חכמים ב"ג מדות שהתורה נדרשת בהם או מריבוי דקרא (אלא אם כן פירשו בעצמם שדין זה הוא מהתורה). ומכיון שכן, הרי שמה שנתפרש בתורה הוא ההלוואה לעניי ישראל, מה-שאי-כן את ההלוואה לעשירים למדו חכמים מריבוי דקרא ("את עמי") ולכן אין למנותה בתור מצוות-עשה מהתורה.

ובנוגע לעצם עניין ההלוואה לעשירים, סומך הרמב"ם על מה שכתב בהלכות דעות (פ"ה ה"ג) "מצות-עשה על כל אדם לאהוב את כל אחד ואחד מישראל כגופו, שנאמר ואהבת לרעך כמוך, לפיכך צריך לספר בשבחו ולחוס על ממונו כו" ובזה כלל גם את מצוות ההלוואה לעשירים.

(על פי י"ן מלכות' ספר משפטים סימן ז)

2) ואפילו עשיר מצוה להלוותו בשעה שאין מעות מצויות בידו (רבינו יונה אבות פרק א משנה א. טור ושולחן ערוך סימן צג סעיף א, על פי סוכה מט: גמילות חסד נוהג בין לעניים בין לעשירים. (ובמכילתא דרשב"י: "העני עימך: אין לי אלא עני, עשיר מניין? תלמוד לומר עימך וכו'. אם כן למה נאמר עני? ממנהני ליפרע על ידי עני יתר מן העשיר"). ומה שכתב רבינו "לעניי ישראל" לאו דווקא, אלא כל מי שצריך וזקוק להלוואה, כי עשיר הזקוק להלוואה בכלל עני הוא (השווה ספר החינוך מצוה תמח הוצאת מוסד הרב קוק). 3) מכילתא משפטים פרשה יט: "רבי ישמעאל אומר כל אם ואם שבתורה - רשות, חוץ מזה ועוד שניים (שאם משמש בלשון כאשר), וכו'. "אם כסף תלוה" - חובה ולא רשות, אתה אומר חובה או אינו אלא רשות? כשהוא אומר (בלשון ציווי): העבט תעביטנו - חובה ולא רשות". 4) מצות נתינת צדקה (שבת סג גדול המלוה יותר מן הנותן צדקה") 5) המבקש. 6) "כי מי שנתבזה וגילה פניו לשאול מידי האנשים אין צרת עניינו (מצבו) כמו המכוסה שירצה להיעזר עד שלא יתגלה עניינו ולא יתבזה" (רבינו בספר המצוות עשין קצו). 7) "ולא תיתן לו וקרא עליך אל ה' והיה כן חטא".

- ב. כָּל הַנוֹגֵשׁ⁸ הָעֹנִי, וְהוּא יוֹדֵעַ שְׂאִין לוֹ מֶה יִחְזִיר לוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר: לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנוֹשָׁה⁹. וּמִצְוֹת עֲשֶׂה לְנוֹגֵשׁ אֶת הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים וּלְהִצָּר לוֹ¹⁰, שְׁנֵאמַר: לְנִכְרִי¹¹ תִּגְשֵׁל. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ¹², שֶׁזוֹ מִצְוֹת עֲשֶׂה¹³.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומצות-עשה לנגוש את העכו"ם ולהצר לו כו".

וצריך להבין הרי גם בנוגע לאומות העולם מצינו פרטי דינים של הנהגה במדת החסד והרחמים, ולדוגמא "מפרנסין ומכסין עניי עכו"ם עם ישראל. ובנוגע לבני נח כתב בהלכות מלכים (סוף פ"ח) שכן "אין האכזריות והעזות מצויה אלא בגויים עובדי עבודה-זרה... אבל זרעו של

אֲמֹרִים? בְּכָלִי הַחַל; אֲבָל בְּגִדֵי שַׁבָּת וְהַמֹּעֵד - 18
גֹּבֶה אוֹתָן בַּעַל חֹבֶב.³⁶ וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם הָיָה 19
בֵּהֶן טַעֲמוֹת וְכָלִי זֶה אוֹ כְּסָף,³⁷ שֶׁהֶפֶל לְבַעַל חֹבֶב. 20

(34) לשם אשתו ובניו. (35) שמשעה שנתנם או לקחם
לשמן יצאו מרשותו וזכו בהם והרי הם שלהם (רי"ף)
בתשובה סימן ריט, על פי ערכין כד. (36) מתוך שהם
בגדים מכובדים, ואינם לשימוש יום יום, אין הבעל נותנם
במתנה גמורה על דעת שלא יוכל למכרם אם יצטרך להם
(רי"ף בתשובה סימן רנה על פי ירושלמי קידושין פרק א
הלכה ד. (37) "שאדם קונה על מנת שתתקשט, ואם
הוצרך יתפרנס מהם" (כלומר, ימכור לשם פרנסתו. רי"ף
שם סימן רט).

ו. הָיָה לוֹ מִטְלָטְלִין אוֹ קָרְקַע, וְהָרִי עָלָיו שְׁטָרֵי 21
חֻבּוֹת לְעֹבְדֵי כֹכָבִים, וְאָמַר: הָרִי כָּל נֶכְסִי 22
מִשְׁעָבְדִין לְעֹבְדֵי כֹכָבִים, וְאִם יִטְלוּ אוֹתָן 23
הַיִּשְׂרָאֵלִים בְּחוּבָם, יִאָּסְרוּ אוֹתֵי הָעֹבְדֵי כֹכָבִים 24
בְּחוּבָן וְאֶהְיָ בְּשִׁבְיָהּ - הוֹרִי רְבוּתִי,³⁸ שְׂאֵין שׁוֹמְעִין 25
לוֹ, וְיִגְבּוּ הַיִּשְׂרָאֵלִים; וְכִשְׁבִּיבָאוּ הָעֹבְדֵי כֹכָבִים 26
וְיִאָּסְרוּהוּ - הָרִי כָּל יִשְׂרָאֵל מִצִּוִּין לְפָדוֹתוֹ.³⁹ 27

(38) הרי"ף שם. (39) המצוה להצילו אינה מוטלת על
התובע יותר מאשר על כל אחד ואחד מישראל.

ז. מִסְדְּרִין⁴⁰ לְבַעַל חֹבֶב,⁴¹ בְּדֶרֶךְ שְׁמִסְדְּרִין בְּעֶרְכִּין.⁴² 28
פִּיּוֹצֵר? אוֹמְרִין לָלוֹה: הִבָּא⁴³ כָּל הַמִּטְלָטְלִין שֵׁשׁ 29
לָךְ, וְלֹא תִּנִּיחַ אֶפְלוֹ מִחַט אַחַת. וְנוֹתְנִין לוֹ מִן הַפֶּל 30
מִזֶּזֶן⁴⁴ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְכִסּוֹת שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ מִכִּסּוֹת 31
הָרְאוּיָה לוֹ. וְלֹא שִׁילְבֹשׁ בְּגָדֵי מָשִׁי אוֹ מִצְנַפֶּת 32
זְהוּבָה⁴⁵, אֲלֹא מַעֲבִירִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ⁴⁶, וְנוֹתְנִין לוֹ 33
כִּסּוֹת הָרְאוּיָה לוֹ⁴⁷ לְשָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ. וּמָטָה⁴⁸ לִישָׁב 34
עָלֶיהָ, וּמָטָה וּמִצְעַע הָרְאוּיִין לוֹ לִישׁוֹן עָלֶיהֶם. וְאִם 35
הָיָה עֲנִי - מָטָה וּמִפָּץ⁴⁹ לִישׁוֹן עָלָיו. וְאֵין נוֹתְנִין 36
כָּלִים כְּאֵלוֹ⁵⁰ לְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו⁵¹, אֲף עַל פִּי שֶׁהוּא חֵיב 37
בְּמִזְוֹנוֹתֵיהֶם⁵². וְנוֹתְנִין לוֹ סִנְדְּלֵיו וְתַפְלִיּוֹ.⁵³ הֵיחָ 38
אֲמִין⁵⁴ - נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי כָּלִי אֲמָנוֹת מִכָּל מִין וּמִין. 39
כְּגֹן שֶׁהָיָה חֶרֶשׁ⁵⁵ - נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי מַעֲצָדִין וְשִׁתִּי 40
מְגִירוֹת⁵⁶. הֵיחָ לוֹ מִין אֶחָד מְרֻבָּה וּמִין אֶחָד מוֹעֵט⁵⁷ 41
- נוֹתְנִין לוֹ שְׁנַיִם מִן הַמְּרֻבָּה, וְכָל שֵׁשׁ לוֹ מִן 42
הַמוֹעֵט, וְאֵין לֹקְחִין לוֹ כָּלִים מִדְּמֵי הַמְּרֻבָּה⁵⁸. הֵיחָ 43
אֶכָּר אוֹ חֶמֶר - אֵין נוֹתְנִין לוֹ לֹא צִמְדוֹ⁵⁹ וְלֹא 44
חֲמוּרָו⁶⁰. וְכֵן אִם הָיָה סֶפֶן - אֵין נוֹתְנִים לוֹ 45
סְפִינָתוֹ⁶¹. אֲף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ מִזְוֹנוֹת אֲלֹא מֵאֵלוֹ - 46
אֵין אֵלוֹ כָּלִים⁶², אֲלֹא נֶכְסִים⁶³, וְיִמְכְּרוּ עִם שְׂאָר 47
הַמִּטְלָטְלִין בְּבֵית דִּין, וְיִנְתְּנוּ לְבַעַל חֹבֶב. 48

(40) "מעריכין נכסי הלווה, ואם הוא עני אף על פי שאינו
נשלם החוב כולו, אין נוטלין כל מה שיש לו, אלא משיירין
לו לפי כבודו" (ערוך ערך סדר) וכמו שמבאר רבינו והולך.
(41) כשיגיע זמן הפירעון ויבוא המלוה לבית דין לגבות

ד. כְּשִׁיתַּבַּע הַמִּלְוָה הַלּוֹאֲתוֹ²⁰, אֲף עַל פִּי שֶׁהוּא 1
עֹשִׂיר וְהַלּוֹה דְּחוּק וְטְרוּד בְּמִזְוֹנוֹת²¹ - אֵין מְרַחֲמִין 2
בְּדִין²², אֲלֹא גֹבֵין לוֹ חֹבּוֹ עַד פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה מִכָּל 3
מִטְלָטְלִין שִׁימְצָאוּ לוֹ. וְאִם לֹא הִסְפִּיקוּ הַמִּטְלָטְלִין 4
- גֹּבֵין לוֹ מִן הַקָּרְקַע²³, אַחֵר שְׁמִחְרִימִין²⁴ עַל מִי 5
שֵׁשׁ לוֹ מִטְלָטְלִין אוֹ מִי שִׁדְּעָה לוֹ²⁵ מִטְלָטְלִין וְלֹא 6
יִבְיֵאם לְבֵית דִּין²⁶. וְגֹבֵין מִכָּל קָרְקַע שֵׁשׁ לוֹ. אֲף 7
עַל פִּי שֶׁהוּא מְשַׁעֲבֶדֶת לְכַתְּבַת אִשְׁתּוֹ אוֹ לְבַעַל חֹבּוֹ 8
שְׁקָדָם²⁷ - גֹּבֵין לָזֶה²⁸, וְאִם יָבוֹא²⁹ הָרָאשׁוֹן וְיִטְרָף 9
- יִטְרָף³⁰. טַעַן הַלּוֹה: שְׁמִטְלָטְלִין אֲלֹו שְׁבִדֵּי אֵינֶן 10
שְׁלִי, אֲלֹא פְקָדוֹן הֵם בְּיָדֵי אוֹ שְׁכֹרִין אוֹ שְׂאוּלִין - 11
אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ³¹, אוֹ יִבְיֵא³² רָאִיָּה³³ אוֹ יִגְבֶּה מִהֶן 12
בַּעַל חֹבּוֹ. 13

(20) בבית דין. (21) טורח הוא הרבה כדי להתפרנס. בפרק
כ מסנהדרין הלכה ד כותב רבינו: "אל תאמר עני הוא זה
ובעל דינו עשיר, הואיל ואני (הדיין) והעשיר חייבין לפרנסו
אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בכבודו". (22) כתובות פד.
"ועל זה הזהירה התורה "ודל לא תהדר בריבו" ונאמר
(ויקרא יט, טו) "לא תשא פני דל" (רבינו שם על פי תורת
כוהנים קדושים פרק ד. (23) שהמטלטלין קודמים לגבייה
מן הקרקע, שכשם שהמלוה בממון היה - כך תחילת גבייתו
מממון או ממטלטלים (שדינים כממון. בבא קמא יד.).
מלשון רבינו נראה שמעמיד מטלטלין וממון בדרגה אחת,
היינו שאם יש לו ממון ויש לו מטלטלין - רצה משלם
ממון, רצה מגבהו מטלטלין (השווה רבינו פרק י מהלכות
נזקי ממון). ברם דעת הרי"ף בבבא בתרא בתחילת פרק
שישי שהממון קודמים לגבייה מן המטלטלין (וכן כתב
רשב"ם בבא בתרא צב: בשם רבינו חננאל) וכן הרא"ש בבא
קמא פרק א סימן ד בשם רבינו תם. (24) "הטלת חרם
לדברים אלו לא מצאנו בגמרא אבל כן נמצא בכל ספרי
הגאונים ז". ונראה שהדבר בקבלה אצלם" (מגיד משנה
להלן פרק י"א הלכה ז. (25) שיש לו ללווה. (26) או לא
הודיע לבית דין. (27) לווה ממנו לפני שלוה מזה הבא
עכשיו לגבות, אבל עדיין לא הגיע זמן פרעונו, וכן הכתובה
אינה נגבית מחיים כמבואר בפרק י"ט מהלכות אישות
הלכה ג. (28) מיד, ואין ביד הבעל חוב והאשה למנוע
גבייתו. (29) כלומר, ולכשיבוא. (30) זה נימוק למה אין
מונעים גביית הקרקע אף על פי שהיא משועבדת לאחרים,
לפי שהגביה אינה גורמת כל הפסד לבעל הישעבוד, שהרי
כשיגיע זמן פירעון חובו - יטרוף מה שגבה ראשון, שכל
הקודם בחובו זכה (על פי תשובת הרי"ף סימן קיד, רט ועיין
ירושלמי כתובות פרק י הלכה ו. (31) "חזקה כל מה
שביד אדם הוא שלו" (מגיד משנה). והמקור להלכה זו מצא
רבינו בכתובות יט בסוגיית שטר אמנה. (32) פירוש, אלא
או יביא. (33) עדים, שכן הוא כדבריו.

ה. אֵין בַּעַל חֹבֶב גֹּבֶה לֹא מִכִּסּוֹת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו שֶׁל 14
לָוֶה, וְלֹא מִבְּגָדִים צְבוּעִים שֶׁצָּבָעָן לְשִׁמְךָ³⁴, אֲף עַל 15
פִּי שֶׁעֲבָדִין לֹא לָבְשׁוּ אוֹתָן, וְלֹא מִסְנְדָּלִים חֲדָשִׁים 16
שֶׁלָּקְחָן לְשִׁמְךָ, אֲלֹא הָרִי אֵלוֹ שֶׁלָּהֶן³⁵. בְּמָה דְּבָרִים 17

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ט סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

14 תהיה לו פגשה. אלא אומרים למלוה: אם אתה
15 יודע נכסים לזה המקיב לך - לך ותפס אותן.

(2) למעלה פ"א הלכה ז. (3) בבית הסוהר, כי "לא מצאנו בשום מקום (בתלמוד) חיוב הגוף (היינו מאסר או עונש מלקות וכיוצא בזה) מחמת ממון" (מגיד-משנה). (4) שאין לו כלום. (5) ודרכים אלו - אמצעי נגישה הם.

16 ב. טען שיש לו והחביא אותן והרי הן בתוך ביתו
17 - אין מן הדין שיפנס לביתו, לא הוא ולא שליח
18 בית דין⁷; שהתורה הקפידה על זה, שנאמר: בחזן
19 תעמד. אבל מחרימין על מי שיש לו ולא יתן לבצע
20 חובו. פשראו הגאונים הראשונים⁸ שעמדו אחר
21 חבור הגמרא, שרבו הרמאים⁹, וננעלה דלת בפני
22 לזין¹⁰, התקינו שמשפיעין את הל' שבועה חמורה
23 פעין של תורה בנקיטת חפץ¹¹: שאין לו כלום יתר
24 על דברים שמסדרין לו, ושללא החביאן ביד אחרים,
25 ושללא נתן מתנה על מנת להחזיר¹². וכולל בשבועה
26 זו: שכל שירותי וכל שיבוא לידו או לרשותו
27 מאשר תשיג ידו - לא יאכיל ממנו כלום לא לאשתו
28 ולא לבניו¹³, ולא ללביש אותן, ולא ישפל בהן, ולא
29 יתן מתנה לאדם בעולם, אלא יוציא מכל אשר
30 תשיג ידו מזון שלשים יום וכסות שנים עשר חדש,
31 מזון הראוי לו וכסות הראוי לו¹⁴, לא אכילת
32 הזוללים והסובאין או בני מלכים ולא מלבושי
33 הפחות והסגנים¹⁵, אלא כדרכו, וכל היתר על צרכו
34 יתן לבצע חובו ראשון ראשון, עד שיגבנו כל חובו.
35 ומחרימין תחלה על מי שיודע לפלוני נכסים, גלויין
36 או טמונין, ולא יודיע לבית דין. גם אחר התקנה
37 הזאת, אין בעל חוב יכול להפנס לתוך ביתו של
38 ל'ה, לא הוא ולא שליח בית דין; שלא תקנו לעקר
39 גוף התורה¹⁶. אלא הל' עצמו יוציא בליו, או
40 יאמר: כך וכך הוא שיש לי; מניחין הראוי לו,
41 ויוציא השאר, וישבע בתקנה זו. וכזה דנין ישראל
42 בכל מקומות. נראה לו ממון אחר שנשבע שבועה
43 זו, ואמר: של אחרים הוא, או עסק הוא בידי - אין
44 שומעין לו¹⁷, עד שביא ראיה. וכן הורו רבותי¹⁸.

(6) המלוה. (7) בבא-מציעא קיג. ראה לקמן פ"ג הל' ג.
(8) רבנן סבוראי (הגהות מיימוניות). (9) המסתירים ממנו,
ואומרים אין לי. (10) שנמנעו מלהלוות ממון לאחרים
מפני החשש, שמא יחביאו כל אשר להם ויטענו: אין לי.
(11) היינו כשס"ת בידו, כדוגמת השבועה שאינו ברשותו
שתיקנו חכמים על השומר האומר הריני משלם, מפני
החשש שמא עיניו נתן בחפץ שנמסר לשמירתו, כמבואר
בפ"ו מהל' שאלה ופקדון הל' א (הגרא"א סי' צט ס"ק א.
עיי' שם). (12) ואע"פ שמתנה על-מנת להחזיר, דינה
כמתנה - כאן אין מתנתו מתנה, כי רגלים לדבר שלא נתנו
אלא כדי להבריח מן הבעל-חוב, ומן הדין בעל-חוב גובה

חובו (שולחן ערוך סימן צז, כג). (42) מי שהתחייב לתת
להקדש ערך עצמו או ערך אחרים, בית דין לוקח כל רכושו
ומוכרו ונותן הדמים להקדש, ושינו (ערכין כג):
שמשאירים לו כל המפורט כאן בברי רבינו (בבא מציעא
קיג:). (43) ראה לקמן פרק ב הלכה י"ב. (44) שם כד.
דרשו זה מן הכתוב (ויקרא כז, ח): "ואם מך הוא מערכך"
- החייו מערכך. (45) רקומה זהב. (46) בבא מציעא
שם. (47) לאיש כמותו לצורך ימי החול, אבל לא לשבתות
וימים טובים (רבינו בפרק ג מהלכות ערכין הלכה טו.
ומקורו נראה שהוא מהמבואר למעלה הלכה ה על פי
ירושלמי קידושין הובא בביאורנו שם). (48) כיסא.
(49) מצע גס ארוג מקנים שעניים רגילים להשתמש בהם
ואינו יכול לדרוש מצע של לבד. (50) לא כסות וגם לא
מזון. (51) אפילו הקטנים. (52) כמבואר בפרק י"ב
מהלכות אישות הלכה ב, יד. שלא הוטל על המלוה להחיות
את אשתו ובניו. ערכין שם: "הוא (החייה) מערכך, ולא
אשתו ובניו מערכך". (53) של ראש ושל יד (שם) - כשם
שנותנין לו כסות (והשווה פסחים קיג). (54) שם.
(55) נגר. (56) משורים. (57) כגון, שיש לו שלושה
מעצדים והמגירה האחת. (58) אין מוכרים המעצד
השלישי לקנות מגירה בדמיה, כדי שיהיו לו שתי מגירות,
שהרי גם קודם לא היו לו כי אם אחת (ערכין שם).
(59) צמד בקר לאיכר. (60) אם היה חמר (שם). (61) שם
יח. (62) כלי אומנות. (63) שם בגמרא לדעת תנא קמא.

1 ח. מלוה⁶⁴ שפא להפרע שלא בפני הל'ה, כגון
2 שהיה הל'ה במדינה רחוקה, ותפסה האשה
3 מטלטלין מנכסי הבעל כדי שתזון מהן - מוציאין
4 אותן מידה⁶⁵ ונותנין לבצע חוב; שאפלו היה בעלה
5 עמה - לא היה יכול לזון את אשתו ובניו עד
6 שיפרע לו כל חובו⁶⁶.

(64) תשובת הרי"ף הובאה בטור סימן צז. (65) ואף על פי
שחוב האשה למזונות קדם לחובו "שכשם שבערכין מיעט
מזון אשתו ובניו (כמבואר בערכין כג): אף על פי שקדמו
לחוב המעריך - הוא הדין גם לבעל חוב" (כסף משנה בשם
בעל התרומות). (66) כמבואר למעלה הלכה ז.

פרק שני

(1) מבאר תקנת הגאונים להשביע ללוה הטוען שאין לו,
ודין מלוה שאמר שטר אמנה הוא זה במקום שחב לאחרים,
וכלל שם שאסור להלוות מעותיו בלא עדים, ודין לוה
מעבדו ושחררו.

7 א. דין תורה, שבזמן שיתבע המלוה את חובו: אם
8 נמצאו ללוה נכסים - מסדרין לו, ונותנין לבצע
9 חובו את השאר, כמו שבארנו²; ואם לא נמצא
10 ללוה כלום, או נמצאו לו דברים שמסדרין לו בלבד
11 - לל' הל'ה לדרכו. ואין אוסרין אותו³, ואין
12 אומרים לו: הבא ראיה שאתה עני, ולא משפיעין
13 אותו⁴, כדרך שדנין העובדי פוכבים; שנאמר: לא

צו סעיף כו). (27) לגרשו מעל פניו. (28) כמבואר לעיל הל' ב. (29) בבבא מציעא כח, בענין מוצא אבידה. (30) ויקרא רבה פ"ו, ג: "אין נותנין את השבועה למי שהוא רץ אחר השבועה" (הגר"א סימן פז ס"ק קיב). (31) לכופו. (32) כתובות פו. ושם נתבאר שמכין אותו עד שתצא נפשו או יקיים מצוה זו. (33) כמו שנאמר (דברים טז, כ): "עד צדק תדרוף. ובסנהדרין לו: פירשו שהמדובר בדין מרומה (עיין רדב"ז פכ"ב מהל' סנהדרין הל' ג). (34) להטות. (35) כמו שאמרו (אבות פ"ב משנה יב "וכל מעשיך יהיו לשם שמים". וכתב המגיד-משנה בשם המפרשים האחרונים ז"ל: "שלא כל ב"ד מורשה בכך אלא-אם-כן הוא ב"ד חשוב ומחזק בחכמה וחסידות. ומשרבו הדיינים שאינן מומחין - יש לחוש שלא יהא כל אחד פורץ לעשות לו דרך לעצמו". ובפכ"ד מהל' סנהדרין הל' ב, כתב רבינו עצמו: "משרבו בתי דינים שאינם הגונים וכו' אינם חכמים כראוי ובעלי בינה, הסכימו רוב בתי דיני ישראל וכו' ולא ידון הדיין בסמיכות דעתו, כדי שלא יאמר כל הדיוט לבי מאמין לדברי זה, ודעתי סומכת על זה". ונראה שכאן כתב דין לפי הגמרא, וסמך על מה שכתב שם (לחם-משנה).

ה. מי שנתחייב בשבועה זו מפני שטר חוב שעליו, ³¹ והודה ³⁶ לאחרים בחובות אחרים ³⁷, והשיגה ידו ³² על הראוי לו - לא יטלו היתר אלא פעלי שטרות ³³ בלבד ³⁸, שמה קנוניא ³⁹ עושה בהודאתו על נכסיו ³⁴ של זה.

(36) מעצמו, ואין כאן עדי הלוואה או אפילו יש עדי הלוואה, אלא שהלווה יכול לטעון פרעתי, והוא מודה שלא פרע (ראה ש"ך סי' צט, ג). (37) הקודמים - לדבריו - להלוואה שבשטר. (38) אבל אם יש עדי הלוואה והם מעידים שהותנה בין המלוה והלוה שלא יפרע אלא בעדים - המלוה בלי שטר קודמת לגביה (מגיד-משנה, וראה ה"ו). (39) תחבולה בין הלווה והאחרים, להבריה נכסיו מן המלוה.

ו. ראובן שהיה חייב לשמעון ⁴⁰ מאה, ולוי חייב ³⁶ לראובן מאה - מוציאין מלוי ונותנין לשמעון. ³⁷ לפיכך, אם אין לראובן נכסים ⁴¹, והיו לו שטרי חוב ³⁸ על לוי, ואמר לוי: שטר אמנה הוא ⁴², פרוע הוא ⁴³, והודה לו ראובן ⁴⁴ - אין משגיחין על הודאתו ⁴⁵, שמה קנוניא הם עושין לאבד זכותו של שמעון; ⁴⁶ אלא ישבע שמעון ⁴⁷ ויטל מלוי, פדין כל טורף ⁴⁸ שאינו נפרע אלא בשבועה ⁴⁹. וכן כל מי שיש עליו שטר חוב, והודה לאחר מעצמו בחוב אחר ⁵⁰, אם אין לו נכסים פדי שגיגו שניהם - גובה בעל השטר ⁴⁵ בלבד, שלא יעשו קנוניא על שטרו של זה ⁵¹.

(40) כתובות יט. כרבי נתן: "מנין לנושה בחבירו מנה וחבירו בחבירו, מנין שמוציאין מזה ונותנין לזה? תלמוד-לומר (במדבר ח, ז): "ונתן לאשר אשם לו" (כלומר, לאשר הלווה אין כתוב כאן, אלא לאשר האשם שלו, והיינו למי שהקרן שלו - רש"י). (41) כי אם יש לו נכסים - אין שמעון גובה מלוי מדרשתו של רבי נתן, לפי שלא נאמרה אלא כשאין

אותה, והראשונים קראו לשבועה זו: "שבועת החשד" (כסף-משנה שם). (13) השווה למעלה פ"א הל' ז. (14) השווה שם. (15) פקיד מלוכה גבוהים. (16) דבר תורה שהקפידה על הכניסה לבית הלווה. ולא באו חכמים אלא לעשות סייג וגדר שלא תנעול דלת בפני לוויים. (17) חזקה - כל מה שביד אדם שהוא שלו (השווה למעלה פ"א הל' ד). (18) הרי"ג מיגאש, בתשובה סי' קסט.

ג. מי שגשבע שבועה זו, שאין לו כלום וכל מה שירוויח יתן לבעל חובו - אין כל אחד מפעלי חובות בא ומשביעו ¹⁹, ששבועה אחת פוללת כל פעלי חובות. ותקנת אחרונים ²⁰ היא, ואין מדקדקין בה להחמיר ²¹ אלא להקל.

(19) שנית אותה שבועה. (20) כלומר, הואיל ותקנת הגאונים היא. (21) לחייבו שבועה לכל אחד מבעלי-חובות, שכל שירוויח יתן גם להם (לחם-משנה ומשנה למלך).

ד. מי שהחזק שהוא עני וכשר ²² והולך בתם, והדבר גלוי וידוע לדין וליב העם, ובא פעל חובו להשביעו בתקנה זו, והחזק התובע ²³ שאינו מסתפק בעניית זה ²⁴, אלא רוצה לצערו בשבועה זו, להצר לו ולכישו ברבים, כדי להנקה ממנו, או כדי שילך וילוה מן העובדי פוכבים ²⁵, או יקח נכסי אשתו ²⁶ ויתן לזה, עד שינצל משבועה זו - יראה לי, שאסור לדין ירא שמים להשביעו שבועה זו; ואם השביעו - בטל לא תעשה של תורה: לא תהיה לו בנשה. ולא עוד, אלא ראוי לדין לגער בתובע ולטרידו ²⁷, מפני שהוא נוטר והולך בשרירות לבו. שלא תקנו הגאונים תקנה זו אלא מפני הרמאין ²⁸, והרי נאמר ²⁹: עד דרש אחיך אתו - דרשהו אם רמאי הוא או אינו רמאי, ומאחר שהחזק זה שהוא עני ושאניו רמאי - אסור להשביעו. וכן אני אומר: שמי שהחזק רמאי, ודרכיו מקלקלין במשא ומתנו, והרי הוא אמוד שיש לו ממון, וטען שאין לו כלום, והרי הוא רץ להשבע בתקנה זו - שאין ראוי להשביעו ³⁰. אלא אם יש פח בדין לעשותו ³¹ עד שיפרע בעל חובו, או לנדותו עד שיתן - יעשה, מאחר שהוא אמוד, שפריעת בעל חוב מצוה ³². כללו של דבר: כל שיעשה הדין מדברים אלו, וכןנתו לרדף הצדק בלבד, שונעטינו לרדפו ³³, ולא לעבר ³⁴ הדין על אחד מבעלי דינין - הרי זה מרשה לעשות, ומקבל שגר. והוא שיהיו מעשיו לשם שמים ³⁵.

(22) אדם ישר. (23) יודעים בו רבים. (24) אין לו ספק, שכן הוא עני. ויש גורסים: "בענין של זה", כלומר באופיו ובמצבו של הנתבע (עיין 'פרישה' סי' צט). (25) בריבית. (26) שהכניסה לו בין נכסי מלוג ובין נכסי צאן ברזל, שאינם משועבדים לבעל-חוב ואינו גובה מהם (השווה שו"ע סי'

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ט סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הל' כט, ובמגיד-משנה ולחם-משנה שם). (60 נכסים שהכניסה לו בשעה שנישאו (עיין כתובות כח. "לוה הימנו מנכסי אביה וכו').

פרק שלישי

(1 מבאר שלא לחבול אלמנה, ולא כלים שעושים בהם אוכל נפש, ושמצוה להחזיר המשכון, ודין שליח בית דין שבא למשכן.

- א. אֶלְמָנָה, בֵּין שֶׁהִיא עֲנִיָּה בֵּין שֶׁהִיא עֲשִׂירָה - אֵין מִמֶּשְׁפָּנִין אוֹתָהּ², לֹא בִשְׁעַת הַלְוָאָה³ וְלֹא שְׁלֹא בִשְׁעַת הַלְוָאָה, וְלֹא עַל פִּי בֵּית דִּין; שְׁנֹאמֵר: וְלֹא תַחֲבֹל בְּגֵד אֶלְמָנָה⁴. וְאֵם חֵבֶל - מִחֲזִירִין מִמָּוֶנּוּ פֶּעַל פְּרָחוּ⁵. וְאֵם תּוֹדָה לוֹ - תְּשַׁלֵּם⁶, וְאֵם תִּכְפֹּר⁷ - תִּשְׁבַּע⁸. אֲבָד הַמִּשְׁפּוֹן אוֹ נִשְׂרָף קֶדֶם שְׁחִיזָר - לֹקָה⁹.

(2 כסתם משנה, ב"מ קטו. (3 מרצונה ומדעתה. זה למד רבינו מסתימת לשון המשנה: "אין ממשכנין אותה", ומשמע בין בשעת הלוואה ובין שלא בשעת הלוואה (מגיד-משנה). והראב"ד משיג וכותב: "בשעת הלוואה אין זה חובל", כלומר: ואין אני קורא בזה "ולא תחבול בגד אלמנה" מאחר שבעצמה וברצונה מביאה לו. (4 ובפירושו שם, מסביר רבינו ואומר: "ואסור לחבול האלמנה משום חשד כשתתעכב אצל הממשכן בשביל המשכון שלה, או שיארע ביניהם קלקול (שיבואו לידי דבר איסור), ולפיכך השווה בדבר העניה והעשירה" (עיין לחם-משנה). (5 כדברי רבא (תמורה ד): "כל מילתא דאמר רחמנא לא תעביד - אי עביד לא מהני". בעברית: כל דבר שאסרה התורה לעשות - אין עשייתו מועילה, וכאילו לא עשה (ריב"ש סי' תפח). (6 כלומר, בית-דין גובה ממנה בעל-כרח, שלא אמרה תורה אלא שלא למשכן את האלמנה, אבל לא אמרה תורה שלא להגבות ממנה. וגובים מאלמנה כדרך שגובים מכל אדם (מגיד-משנה, ריב"ש סי' תפח). (7 כגון, שלא היתה ההלוואה בשטר. (8 כשאר כל טוען ונטען. (9 אבל כל עוד שהמשכון בעין - אינו לוקה, "שכל לאו שניתק לעשה - אין לוקין עליו", כל זמן שבידו לקיים העשה, ולא זו ניתק לעשה' של השבת המשכון, הוא שנאמר (דברים כד, יג) "השב תשיב לו את העבט כבוא השמש" (ראה בסמוך הל' ד).

- ב. וְכֵן הַמְלִיחָה אֶת חֲבֵרוֹ, בֵּין שֶׁהִלְוִהוּ עַל הַמִּשְׁפּוֹן¹⁰ בֵּין שֶׁמִּשְׁפָּנוּ אַחֵר הַלְוָאָה, בִּידּוֹ אוֹ עַל פִּי בֵּית דִּין - לֹא יַחֲבֹל בָּלִים שְׁעוֹשִׂין בָּהֶם אֲכָל נֶפֶשׁ, כְּגוֹן הָרִחִים¹¹, וְהַעֲרֹבוֹת שֶׁל עֵץ¹², וְיִזְרוֹת שֶׁמִּבְשָׁלִין בָּהֶם, וְסַפִּין שֶׁל שְׁחִיטָה¹³ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; שְׁנֹאמֵר: כִּי נֶפֶשׁ הוּא חֵבֶל¹⁴. וְאֵם חֵבֶל - מִחֲזִיר פֶּעַל פְּרָחוּ¹⁵. וְאֵם אֲבָד הַמִּשְׁפּוֹן אוֹ נִשְׂרָף קֶדֶם שְׁחִיזָר - לֹקָה¹⁶.

(10 בשעת הלוואה (השווה למעלה הל' א. והראב"ד החולק על רבינו שם, השיג עליו גם בהלכה זו). (11 של יד, המיטלטלים. אבל הקבועים בקרקע, כגון ריחיים של מים אינם בגדר משכון כלל (שו"ע סי' צז, סעיף ו).

ללוה נכסים אחרים, כמבואר בבבא-קמא מ. (מגיד-משנה). (42 לא לוה כלום, אלא מסרו לו מתוך אימון שלא יתבענו אלא אם ילווהו. (43 ונשאר השטר בידי ראובן. (44 שהשטר פרוע או אמנה. (45 של ראובן. (46 כתובות שם, וכפירושו של אב"י. (47 בנקיטת חפץ, שלא נפרע חוב זה ולא מחלו או מכרו לאחר (ע"פ רבינו להלן פכ"ב הל' י). (48 מנכסים המכורים או משועבדים לאחרים. (49 כמבואר לקמן (פכ"ב שם ע"פ שבועות מה). (50 שקדם, לדבריו, להלוואה בשטר - ואין כאן עדי הלוואה (ראה למעלה ה"ה הערה לו). (51 כבר לימדנו רבינו (למעלה הל' ה') שחוששים לקנוניא, ואין מקבלים הודאתו בחובות אחרים. וחזר רבינו וכתב דין זה שנית, לפי שאין רקע החדש לקנוניא של הנידון כאן דומה להמבואר בהל' ה, כי בהל' ה המדובר, כשנשבע כבר שבועת הסידור, והגורם לקנוניא הוא דאגתו לפרנסת אשתו ובניו, שאינו רשאי להאכיל אותם אלא פורע ראשון ראשון לבעל-חובו כמבואר שם, ובכן החדש מבוסס על זה שאדם עשוי להורות היתר לעצמו בגלל פרנסת אשתו ובניו, ואפשר שגם האחרים רואים בזה מצוה לפרנס אשה וילדים קטנים. ובנידון שלפנינו, שמודה לפני שבועת הסידור, הגורם לקנוניא האפשרית הוא, כדי שלא ישאר ערום מנכסיו, ולכן מלמדנו רבינו, שחוששים לקנוניא גם בגלל סיבה זו (ולצד שני, אין הנידון בהל' ה נלמד מהמבואר כאן, לפי שבנידון הל' ה כבר התחייב בשבועה שלא יעשה שום קנוניא, ולכן מלמדנו רבינו שאין שבועה זו מסייעת לאמת הודאתו - כסף-משנה. עיין ש"ך סי' צט ס"ק ג).

- ז. אֲסוּר לְאָדָם לְהִלוֹת מַעֲוָתוֹ בְּלֹא עֵדִים⁵², וְאִפְלוּ לְתַלְמִיד חֻקִּים⁵³, אֲלֵא אִם בֵּין הַלְוָהוּ עַל הַמִּשְׁפּוֹן⁵⁴. וְהַמְלִיחָה בַּשֹּׁטֶר - מִשְׁבָּח יוֹתֵר⁵⁵. וְכָל הַמְלִיחָה בְּלֹא עֵדִים - עוֹבֵר מִשּׁוּם וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל⁵⁶, וְגוֹרֵם קָלָלָה לַעֲצֻמוֹ⁵⁷.

(52 שמתוך כך עולה על דעתו של הלוה להכחיש (ב"מ עה: וברש"י שם). (53 שאין לחשוד בו שיכחיש, והטעם - שמה מתוך טרדת משנתו ישכח (שם, מעשה שהיה). (54 שהמלוה נאמן בשבועה, כמו שיתבאר להלן פרק יג הל' ג. (55 לפי שבשטר סכום המלוה רשום בו, אבל במלוה על המשכון אין הסכום ידוע, ואפשר ללוה לטעון שלוח פחות מהסכום שהמלוה תובע (סמ"ע סי' ע, ס"ק ד). (56 שגורם מכשול ללוה שמביאהו לידי כפירה. (57 שבני אדם מקללים אותו על שתובע מחבירו מה שאינו חייב לו.

- ח. הָרֵב⁵⁸ שְׁלוֹה מַעֲבָדוֹ וְאַחֵר כֶּף שִׁחְרוּרֹ, אוֹ לֹוה מֵאִשְׁתּוֹ וְאַחֵר כֶּף גִּרְשָׁה - אֵין לָהֶן עֲלֵיו כְּלוּם; שִׁפְלָ מֵה שִׁקְנָה עֶבֶד - קָנָה רִבּוֹ, וְכָל הַמַּעֲוֹת שֶׁבִּיד הָאִשָּׁה - בְּחִזְקָת בַּעֲלָהּ⁵⁹, אֲלֵא אִם הִבִּיאָה רֵאָיָה שֶׁהֵן מְגִדוֹתֶיהָ⁶⁰.

(58 בעלו של העבד (בבא-בתרא נא). (59 כלומר, משל בעלה הם, ולקחם באמתלא בתור הלוואה כדי להוציא מהם ממונו (עיין גמ' ב"ב שם. והשווה רבינו פכ"ב מהל' אישות

לו הלוה מִדְּעֵתוֹ³⁰. עֵבֶר בַּעַל חֹב וְנִכְנַס לְבֵית הַלּוֹהֶה
וּמִשְׁכָּנוֹ, או שֶׁחֲטַף הַמִּשְׁכָּנוֹ מִיָּדוֹ בְּזִרְעָה - אֵינוֹ
לֹקֵה; שֶׁהָיָה נִמְקָה לְעֵשָׂה, שֶׁנֶּאֱמָר: הָשֵׁב תְּשִׁיב³¹ לוֹ
אֶת הָעֵבֶבֶת כִּבּוּא הַשָּׁמֶשׁ. וְאִם לֹא קָיָם עֲשֵׂה שָׂפָה,
כְּגֹן שֶׁאֵבֶד הַמִּשְׁכָּנוֹ אוֹ נִשְׁרַף - לֹקֵה³². וּמִחֻשָּׁב
דְּמֵי הַמִּשְׁכָּנוֹ³³, וְתוֹכֵה הַשָּׂאֵר בְּדִין.

(24 במצוות הדיין וע"י שליח. 25) וגומר: "והאיש אשר
אתה נושה בו יוציא אליך את העבט החוצה". בגמרא (שם
ק"ג). אמרו: ממשמע שנאמר "בחוץ תעמוד" איני יודע
שהאיש אשר אתה נושה בו יוציא, אלא מה תלמוד-לומר
והאיש? לרבות שליח ב"ד כמלוה (כלומר, "בחוץ תעמוד"
אתה (המלוה) והאיש (שהוא שליח ב"ד) - ואשר אתה נושה
בו, יוציא אליך העבט החוצה (רש"י שם). 26) מאחר
שהכניסה לבית הלווה לשניהם אסורה, גם לשליח ב"ד.
27) הרי אמרנו: "לא ימשכנו אלא בב"ד", משמע ששליח
ב"ד רשאי למשכן, והמלוה אסור. 28) במצאו חוץ לביתו,
בשוק (כשמואל, שם). 29) בחזקה. 30) 'ספרי' דברים,
כ"ה-צא פסקא רעו: "לא תבוא אל ביתו, יכול לא ימשכנו
מבפנים (כלומר בבית) אבל ימשכנו מבחוץ, ת"ל לעבט
עבטו" (אפילו מבחוץ). 31) בבבא-מציעא לא: דרשו:
"השב תשיב (כלומר כפל לשון למה), אין לי אלא שמשכנו
ברשות ב"ד, משכנו שלא ברשות ב"ד - מניין? ת"ל השב
תשיב, מכל-מקום". 32) השווה למעלה הערה טו.
33) מנכה דמי המשכון שאחריותו עליו, מסכום החוב
(כמבואר בפ"י מהל' שכירות הל' א. ולדעת הרב המגיד -
חייב, במשכנו שלא ברשות, אפילו באחריות אונסין).
[הראב"ד משיג ומקשה: מאחר שהוא חייב בתשלומין, למה
לוקה? הרי לאו שניתן לתשלומין אין לוקים עליו (מכות
טז.)? והמגיד-משנה מבאר שיטת רבינו, שאינו נקרא ניתן
לתשלומין אלא במקום שהתשלומין - כלומר, הממון - הם
תיקון הלאו וסיבתו, כגון גזילה, שהלאו הוא על הפקעת
ממון חבירו, וכשמשלם - מתקנו, אבל במשכון אין
לתשלומין קשר עם הלאו, כי הלאו אינו על הפקעת-ממון
- שהרי אין כוונתו לגזולו, אלא על עצם נטילת החפץ בתור
משכון הקפידה תורה - וחייב התשלומין הוא מפני
שנתחייב באחריותו, ומשום כך אין זה לאו שניתן
לתשלומין אלא לאו שניתק לעשה' של השבת המשכון,
ומאחר שנאבד ולא קיים ה'עשה' - לוקה. ובסברא זו מיישב
המגיד-משנה גם מה שהקשו למה לוקה, והרי אין אדם
לוקה ומשלם? (ראה פ"ג מהל' גניבה הל' א), שלפי
המבואר המלקות והתשלומין אינם באים כאחת, שהלאו
הוא על נטילת המשכון, והתשלומין הם על שעת אבירתו,
וכבר נתבאר בהל' גניבה שם, שאם המלקות והתשלומין
אינם באים כאחת - לוקה ומשלם].

ה. אֶחָד הַמִּשְׁכָּנוֹ אֶת חֲבֵרוֹ בְּבֵית דִּין או שֶׁמִּשְׁכָּנוֹ
בְּיָדוֹ, בְּזִרְעָה או מִדְּעֵת הַלּוֹהֶה, אִם אִישׁ עֲנִי הוּא³⁴
וּמִשְׁכָּנוֹ דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ³⁵ - הָיָה זֶה מִצְוָה
לְהַחְזִיר לוֹ הָעֵבֶבֶת בְּעֵת שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ: מִחֲזִיר לוֹ
אֶת הַכֶּר בְּלִילָה בְּדִי לִישָׁן עָלָיו, וְאֶת הַמִּתְרָשָׁה בְּיוֹם
בְּדִי לְעֵשׂוֹת בָּהּ מְלֹאכֶתוֹ³⁶; שֶׁנֶּאֱמָר: הָשֵׁב תְּשִׁיב לוֹ

(12) המשמשות ללישה. 13) שם קטז. 14) שנינו שם
קטו. "ולא רחיים ורכב בלבד אמרו, אלא כל דבר שעושין
בו אוכל נפש, שנאמר: כי נפש הוא חובל". 15) כדברי
רבא, בתמורה ד. (השווה למעלה הערה ד). 16) אבל כל
זמן שהמשכון קיים - אינו לוקה, כמבואר למעלה (סוף
ה"א) גבי חובל אלמנה.

ג. חָבַל בְּלִים הֶרְבֵּה שֶׁל אֶכָּל נֶפֶשׁ, כְּגֹן שֶׁחָבַל
עֲרֵבָה וְיִזְרָה וְסָכִין - חָיֵב עַל כָּל כְּלִי וְכָל בִּפְנֵי
עֲצָמוֹ¹⁷. אֶפְלוּ שְׁנֵי בָלִים שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין מְלָאכָה אַחַת¹⁸
- חָיֵב עָלֵיהֶן מִשּׁוֹם שְׁנֵי בָלִים, וְלֹקֵה שְׁתֵּים עַל
שְׁנֵיהֶם¹⁹. שֶׁנֶּאֱמָר: לֹא יִחְבַּל רִחִים וְרִכָּב²⁰ - לְחָיֵב
עַל הָרִחִים בִּפְנֵי עֲצָמוֹ וְעַל הָרִכָּב בִּפְנֵי עֲצָמוֹ.
כְּשֶׁם²¹ שֶׁהָרִכָּב וְהָרִחִים מִיָּחִידִין, שֶׁהָיוּ שְׁנֵי בָלִים
וּמִשְׁמָשִׁין מְלָאכָה אַחַת, וְחָיֵב עַל זֶה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ
וְעַל זֶה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ; כֶּף כָּל שְׁנֵי בָלִים, אֵף עַל פִּי
שְׁמִשְׁמָשִׁין מְלָאכָה אַחַת - חָיֵב עַל זֶה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ
וְעַל זֶה בִּפְנֵי עֲצָמוֹ. וְכֵן אִם חָבַל צֶמֶד בְּקָרָה²²
הַחוּרֶשׁ²³ - לֹקֵה שְׁתֵּים.

(17) גמרא שם. 18) כשמרכיבים אותם יחד - לא תיעשה
המלאכה באחד משניהם בלתי האחר. 19) כרב יהודה,
האומר (שם קטו): "חבל ריחיים לוקה אחת, רכב לוקה
אחת, ריחיים ורכב לוקה שתיים". 20) הטל "לא" על
ריחיים ועל רכב, כלומר לא יחבול ריחיים, ולא רכב (רבינו
הלל בפירושו ל'ספרי' דברים כ"ה-צא פסקא רעב). [ריחיים
של יד, מורכבים משתי אבנים מונחות זו על זו, העליונה
נקראת "רכב" וכשמסובבים אותה נטחנים הגרעינים
הנופלים בינה ובין האבן התחתונה הנקראת "ריחיים"].
21) שם קטז. 22) הצמד הם כלי חרישה מורכב משני
חלקים, ולפיכך חייב שתיים (מגיד-משנה). [באבן-האזל
מפרש שהכוונה לפרות, וקשה מאוד לקבל פירושו. וראייתו
מזה שרבינו כתב "החורש" ולא "החורשת" - ג"כ קשה
להבינה, שהרי בקר הוא לשון יחיד. ראה 'תוספות' שם ד"ה
צמד, וגם סיום דברי רש"י שם ד"ה חייב שתיים, משמע
שהמדובר בכלי. וראה 'בית יוסף' חור"מ סי' צז, שכתב
שפרות אינן ככלי ואינן בכלל איסור חבלה. ויש לתמוה
למה העדיף בעל אבן-האזל את דעת המגיד-עוז על דעתו
של המגיד-משנה]. 23) רבינו משמיענו כאן, שהתורה
אסרה לחבול גם כלים שמלאכתם אינה באוכל נפש ממש,
להוציא מדעת האומרים, שלא אסרה תורה כלים כאלה
(ראה 'טור' ח"מ סי' צז).

ד. הַמִּלּוֹה אֶת חֲבֵרוֹ, אֶחָד עֲנִי וְאֶחָד עָשִׁיר - לֹא
יִמְשְׁכָנוּ אֶלָּא בְּבֵית דִּין²⁴. וְאֶפְלוּ שְׁלִיחַ בֵּית דִּין
שָׂבָא לְמִשְׁכָּנוֹ - לֹא יִכְנַס לְבֵיתוֹ וְיִמְשְׁכָנוּ, אֶלָּא
עוֹמֵד בְּחוּץ, וְהַלּוֹה נִכְנַס לְבֵיתוֹ וּמוֹצִיא לוֹ
הַמִּשְׁכָּנוֹ; שֶׁנֶּאֱמָר: בְּחוּץ תַּעֲמֹד²⁵. אִם כְּנֶכֶד²⁶, מִה בֵּין
בַּעַל חֹב לְשָׁלִיחַ בֵּית דִּין? שְׁשָׁלִיחַ בֵּית דִּין²⁷ - יֵשׁ
לוֹ לִקַּח הַמִּשְׁכָּנוֹ מִיָּד הַלּוֹהֶה²⁸ בְּזִרְעָה²⁹ וְנוֹתְנוֹ
לַמִּלּוֹה, וּבַעַל חֹב - אֵין לוֹ לִקַּח הַמִּשְׁכָּנוֹ עַד שְׁיִתֵּן³⁰

שרבינו מקבל כאן דרשתו של שמואל בירושלמי (שביעית שם) על הכתוב (דברים טו, ג) "ואשר יהיה לך את אחיך תשמט ידיך" - פוט לזה שיש לאחייך בידך. ואע"פ שלא קיבל דעתו של שמואל, שאפילו משכנו מחט אינו משמט כלום, ופסק (בפ"ט משמיטה ויובל הי"ד) שמשמט את חלק החוב היתר על דמי המשכון - קיבל את דרשתו לגבי דמי המשכון. גם הרע"ב במשנה שם מנמק ע"פ דרשה זו. (42) ולא יוכל לגבות ממנו, מפני שאמרו (כתובות צב.): "מטלטלי דיתמי - לבעל חוב לא משתעבדי" (מטלטלין של יתומים - אינם משועבדים לבעל-חוב של אביהם). (43) בבא-מציעא קטו. והטעם, שבשעה שמשכנו - החוב כגבוי. (44) שלוש מקראות שבתורה - שני לאוין ועשה. [שם = מקרא (רש"י מכות ד:)]. (45) מרצונו של הלוי. (46) ברייתא שם קיד: כפי דעת רבא. [במגיד-משנה ולחם-משנה למעלה ה"א וה"ב מקשים, למה בחובל אלמנה וכן בחובל כלי אוכל נפש, פסק שגם בשעת הלוואתו אסור. וכאן, בדין חזרה, הוא מחלק בין בשעת הלוואתו שלא בשעת הלוואתו? והרי כל שלוש המצוות האלו נאמרו בלשון חבלה? והראב"ד בה"א משיג בדין אלמנה (וכמו כן בה"ב ב באוכל נפש): "בשעת הלוואה אין זה חובל". ונראה שרבינו מודה להראב"ד שסתם חבלה משמעותו שלא בשעת הלוואה, ומשום כך פסק שאינו חייב להחזיר במשכנו בשעת הלוואתו, אולם בכלי אוכל נפש גילתה התורה טעם האיסור, ואמרה: "כי נפש הוא חובל", ונימוק זה כוחו יפה גם בשעת הלוואתו. ובדומה לזה יש להסביר גם שיטת רבינו בחובל בגד אלמנה, כי ב"ספר החינוך" (מצוה תקצח - ע"פ הוצאת מוסד הרב קוק תשי"ד) מנמק איסור זה באמרו: וציונו לרחם על האלמנה, שלבבה שבור ודואג, שלא למשכנה. ומסתבר שגם רבינו מסתמך על נימוק זה (הטעם של הוצאת שם רע לא קיבל, שהרי אינו מחלק בין עניה לעשירה - ראה גמרא שם) ומשום כך לא מצא כל טעם לחלק בין שעת הלוואתו ללא בשעת הלוואתו, אבל במצוות החזרה לא מצא נימוק להוציא את המונח חבלה ממשמעותו הרגילה].

1 אֶת הָעֲבוֹט³⁷. עֹבֵר וְלֹא הָשִׁיב לוֹ כְּלֵי הַיּוֹם בַּיּוֹם
2 וְכֵלֵי הַלַּיְלָה בַּלַּיְלָה - עֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה³⁸, שְׁנֵאמַר:
3 לֹא תִשָּׁבֵב בַּעֲבוֹטוֹ - לֹא תִשָּׁבֵב וְעֲבוֹטוֹ אֶצְלָךְ. זֶה
4 כְּסוּת לַיְלָה. וּבְכֵלִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בָהֶן מְלֹאכְתּוֹ בַּיּוֹם
5 אוֹ לִבְשָׁן הוּא אוֹמֵר: עַד בֹּא הַשָּׁמֶשׁ תִּשְׁיָבֵנּוּ לוֹ.
6 מְלָמֵד, שְׁיִחְזְרוּ כָל הַיּוֹם³⁹. אִם כֵּן הוּא, שְׁמַחְזִיר
7 לוֹ הַמִּשְׁכּוֹן⁴⁰ בְּעֵת שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ וְלִזְמַן אוֹתוֹ בְּעֵת
8 שְׁאִינוֹ צָרִיךְ לוֹ, מֵהַ יוֹעִיל הַמִּשְׁכּוֹן? כִּדִּי שֶׁלֹּא
9 יִשְׁמַט הַחֹב בַּשְּׁבִיעִית⁴¹, וְלֹא יַעֲשֶׂה מְטַלְטְלִין אֶצְלָ
10 בְּנֵי⁴², אֲלֵא יִפְרַע מִן הַמִּשְׁכּוֹן⁴³ אַחֵר שֶׁמֵּת הַלֹּוֹה.
11 הֵא לְמִדָּת, שֶׁהַמִּשְׁכּוֹן אֶת הָעֵנִי דֹבֵר שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ
12 וְלֹא הִחְזִירוֹ לוֹ בְּזִמְנּוֹ - עֹבֵר מְשׁוּם שְׁלִשָּׁה
13 שְׁמוֹת⁴⁴: מְשׁוּם לֹא תִבֵּא אֶל בֵּיתוֹ, וּמְשׁוּם הָשִׁב
14 תְּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֲבוֹט, וּמְשׁוּם לֹא תִשָּׁבֵב בַּעֲבוֹטוֹ.
15 בְּמֵה דְבָרִים אֲמוּרִים? שְׁמִשְׁכְּנוֹ שֶׁלֹּא בַּשְּׁעֵת
16 הַלֹּוֹאֲתוֹ; אֲבָל אִם מִשְׁכְּנוֹ בַּשְּׁעֵת הַלֹּוֹאֲתוֹ⁴⁵ - אִינוֹ
17 חֵיב לְהַחְזִיר כָּלֵל⁴⁶, וְאִינוֹ עֹבֵר בְּשֵׁם מִן הַשְּׁמוֹת
18 הָאֵלּוּ.

(34) הלוי. שם קיד: "אם איש עני הוא, לא תשכב ועבוטו אצרך. הא עשיר (כלומר, משכנו דבר שאינו צריך לו, ויש לו להחליף במקומו) שכב ועבוטו אצרך". (35) "ואינו יכול לעמוד בלתי, ואין אצלו מה שיחליף במקומו, כמו שביאר השם יתברך (שמות כב, כו) כי היא כסותה לבדה היא שמתלו לעורו, במה ישכב" (רבינו בפירוש המשנה שם, וב"ספר המצוות לאוין רמ. ומקור הדברים במכילתא דרשב"י, ראה להלן הערה נה). (36) מלאכה שאינה של אוכל נפש, כי כלי של אוכל נפש אסור למשכנו בכלל, כמבואר למעלה ה"ב (ראה להלן הערה מח). (37) שם קיד: וב"ספרי דברים, כ"תצא פיסקה רעז, דרשו: "השב תשיב העבוט: מלמד שמחזיר לו כלי היום ביום וכלי הלילה בלילה, סגוס (כר) בלילה ומחרישה ביום וכו'". (38) ואינו לוקה עליו, לפי שאין בו מעשה (מגיד-משנה). (39) שם קיד: מכילתא משפטים פרשה יט. רש"י שמות כב, כה מפרש: "עד בוא השמש" כלומר, וכבוא השמש תחזור ותתלנו עד שיבוא בוקר של מחר. (40) להבטחת המלוה, הרי הוא מחזיר ללווה כשהוא צריך לו? (41) בשנת השמיטה שהיא משמטת (מפקיעה) כל ההלוואות חוץ ממלוה על המשכון, כמו ששינוי בשביעית פ"י, מ"ב. [רבינו (בפירושו שם) מנמק: "והעיקר אצלנו, בעל-חוב (המלוה) קונה משכון, לפיכך כשילוה אותו על המשכון - יהיה כאילו הקנהו המשכון בממון ההוא שהלוהו לזמן ידוע ואינו משמט". ברור, שקיבל כאן דעתו של רבי יצחק (בפסחים לא:), שבעל-חוב קונה משכון. אולם ביד החזקה פ"י מהלכות שכירות ה"א פסק שהמלווה על המשכון דינו כשומר שכר, ואם נאנס המשכון - גובה כל חובו (ראה השגת הראב"ד שם), ויוצא מזה שחזר בו כאן מפירושו הנ"ל שכתב בצעירותו, וקיבל דעתו של הר"ף (מפרשי יד-החזקה האחרונים, העירו על כמה חזרות כאלו). ונראה

19 ו. שְׁלִיחַ בֵּית דִּין שָׂבֵא לְמִשְׁכְּנוֹ⁴⁷ - לֹא יִמְשְׁכֶן דְּבָרִים
20 שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְאָדָם לָתֵן אוֹתָם מִשְׁכּוֹן⁴⁸, כְּגוֹן בְּגָד
21 שְׁעָלָיו וְכֵלֵי שְׂאוּכָל בּו⁴⁹ וְכִיּוּצָא בְּאֵלּוּ. וּמִנִּיחַ מִטָּה
22 וּמִצָּע⁵⁰ לְעִשִּׂיר, וּמִטָּה וּמִפָּץ⁵¹ לְעִנִּי⁵². וְכָל הַנִּמְצָא
23 בְּיָדוֹ חוּץ מֵאֵלֶּם⁵³ - יֵשׁ לוֹ לְמִשְׁכְּנוֹ⁵⁴. וְיִחְזִיר לוֹ כְּלֵי
24 הַיּוֹם בַּיּוֹם, וְכֵלֵי הַלַּיְלָה בַּלַּיְלָה. הֵיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי
25 כְּלִים⁵⁵ - נוֹטֵל אֶחָד⁵⁶ וּמִחְזִיר אֶחָד⁵⁷. עַד מִתִּי⁵⁸ הוּא
26 חֵיב לְהַחְזִיר וְלָקַח⁵⁹ עַד לְעוֹלָם⁶⁰. וְאִם הָיָה
27 הַמִּשְׁכּוֹן מִדְּבָרִים שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לָהֶם⁶¹ וְאִין מִנִּיחִין
28 אוֹתָן לְלֹוֹה⁶² - הֲרִי זֶה מְנִיחוֹ אֶצְלוֹ עַד שְׁלִשִּׁים
29 יוֹם⁶³, וּמִשְׁלִשִּׁים יוֹם וְאֵילָךְ מוֹכֵר⁶⁴ הַמִּשְׁכּוֹן בְּבֵית
30 דִּין⁶⁵. מֵת הַלֹּוֹה - אִינוֹ מִחְזִיר לְבְּנָיו⁶⁶. מֵת הַלֹּוֹה
31 אַחֵר שֶׁהָשִׁיב לוֹ הַמִּשְׁכּוֹן - שׁוּמְטוֹ⁶⁷ הַמִּלּוֹה מַעַל
32 בְּנֵיו⁶⁸, וְאִינוֹ מִחְזִיר.

עתה על המשכון בסתם, שאינו רשאי לתובעו בפחות משלושים יום, כמו שיתבאר להלן פ"ג הל' ה. (64) שם ועיין הגר"א סי' צז, סא. (65) כלומר, על-פי שומת ב"ד. (66) אלא מוכר המשכון בבית-דין שנאמר "תשיבנו לו: לו אתה מחזיר, ואי אתה מחזיר ליורשיו" (מכילתא דרשב"י שמות כב, כה, והובאה ברש"י במשנה שם. חמש המלים: "מת הלוה אינו מחזיר לבניו" אינן בדפוס רומי (ר"מ) ולא בכת"י תימן, כנראה נמחקו מפני שדין זה נכלל בבבא אחרונה. (67) שם קיד: מאמר של רבי יוחנן. (68) אמנם אין גובים מטלטלין של יתומים לשלם חוב אביהם, כמבואר להלן פ"א הל' ז, - משכון גובין.

(47) לביתו של לוה - כשהוא מוציא את המשכון, או בשוק - אפילו בזרוע. (48) שצריך להם בין ביום ובין בלילה. (49) כגון קדירה קערה וכוס (השווה פרק יג מה' אישות הל' ג, וראה ראב"ד כאן), והמקור לזה מציין הגר"א (בסי' צז סי"ק נו) מכל-שכן ממיטה ומצע, שמניחים לו, כמבואר בסמוך. וה'דרישה' שם בסוף אות יז אומר שכן היתה גירסת רבינו בברייתא (שם קיג): "וכלי שאוכל בו". ויותר נראה שגירסת רבינו היא: "ולא ימשכנו דברים שהן חיי נפש" (השווה דק"ס שם, והנוסחא שלפנינו היא: "ולא ימשכנו דברים שעושים בהן אוכל נפש"), כלומר דברים שהוא צריך להם לחייו, שאי-אפשר לו בלעדם ביום ובלילה. (50) וכן מניח לו כסא לישב עליו - ולא חש רבינו לכותבו, מפני שסמך על מה שכתב למעלה פ"א הל' ז לענין סידור (כסף-משנה). (51) מצע גס - ארוגה מקנים. (52) שם קיג: (53) כגון כלי אומנותו או כר, אע"פ שהם דברים הנחוצים לו לכדי חייו - אינו זקוק להם ביום ובלילה. (54) שלא אמרו מניחים לו כלי אומנותו אלא גבי סידור (ראה למעלה שם) כשהגיע זמן הפרעון, אבל למשכן - ממשכנים, שהרי מחזירו בעת שהוא צריך לו. וכן אמרו במשנה (קיג). "ואת המחרישה ביום" (וראה למעלה הל' ה, ובהערה לו. ועיין מגיד-משנה שם, ובלחם-משנה בהלכה שלפנינו). (55) כגון שני כרים או שתי מחרישות, והוא צריך רק לאחד. (56) תוספתא בבא-מציעא פ"י ה"ג (משנה שם קיג, וכפירוש הרשב"א הובא ב'שיטה מקובצת' בפירוש המשנה) ואינו מחזירו, כמבואר למעלה הל' ד, שאינו מחזיר אלא כלי הצריך לו. וכן אמרו במכילתא דרשב"י שמות כב, כו "יכול אפילו היו לו שני כלים ואין צריך לאחד מהם (=מחזיר), תלמוד-לומר היא כסותה, והיא (=משמשת) שמלתו והיא לעורו, במה ישכב. בן עזאי אומר 'לעורו' את שעורו משתמש בה, פרט למקופלת ומונחת בתיבה". (57) זה שצריך לו. (58) שם כחכמים. (59) ואינו מחליטו אצלו בתורת גבייה. (60) מאחר שבא לידו בתורת משכון - הרי הוא במצוות השבת העבוט לעולם. "וכיצד הוא עושה, אם רוצה לגבות חובו? מחזיר את הכר ומשאירו גם ביום ואת המחרישה גם בלילה, ובא לב"ד ומגבים לו חובו" (מגיד-משנה). (61) שאין על המלוה מצות השבת העבוט. (62) אבל דברים שמניחים לו, כגון מיטה ומצע, אעפ"י שאינם נלקחים במשכון ולא נתחייב עליהם המלוה במצות השבת העבוט, אינו מוכרם לעולם - כי דברים אלו הם מהדברים שמסדרים לבעל-חוב ואינם בתורת גבייה, כמבואר למעלה פ"א הל' ז (עיין סמ"ע סי' צ"ז ס"ק מא). (63) כי נטילת המשכון אפילו לאחר שהלווה - כהלוואה מחודשת היא, והרי זה כאילו מלווהו

- 1 ז. הערב⁶⁹ מתר⁷⁰ למשכנו בזרוע ולהפנס לביתו
- 2 ולטל המשכון; שנאמר: לקח בגדו פי ערב זר⁷¹.
- 3 וכן מי שיש לו שכר⁷² אצל חברו, בין שכר
- 4 מלאכתו⁷³ בין שכר בהמתו וכליו בין שכר ביתו -
- 5 הרי זה מתר למשכנו שלא על פי בית דין, ונכנס
- 6 לביתו⁷⁴ ונטל המשכון בשכרו. ואם זקן⁷⁵ עליו
- 7 השכר במלוה⁷⁶ - אסור; שנאמר: פי תשה ברעף
- 8 משאת מאומה וגו'⁷⁷.

(69) את הערב. (70) אפילו שלא ע"פ ב"ד. (71) למלוה אומר הכתוב קח בגדו של ערב, כי ערב בשביל זר (שם קטו). וכן למדוהו בגמרא שם ממה שנאמר "לא תבא אל ביתו לעבוט" - לביתו (של לוה) אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס לביתו של ערב" (והביא רבינו הפסוק ממשלי, ולא הביא את הדרש על הפסוק של תורה. וטעמו נראה לפי שמהפסוק של משלי אנו למדים גם כי חובתו של הערב כלפי המלוה הוא אפילו באמירה בלבד (עיין ב"ב קעג:). (72) חוב של שכירות. (73) שהשכיר את עצמו למלאכה. (74) שם, לביתו (של לוה) אי אתה נכנס, אבל אתה נכנס למשכנו חוב אחר שאינו מלוה, אלא שכר פעולה. (75) רשם (עיין שו"ע חו"מ סי' סז, יד, ובב"י שם). (76) השאיר השכר אצלו בתור הלוואה. (77) כל סוג מלוה שהוא (שם).

- 9 ח. מי שהיה בידו משכנו של עני, אם היה שכרו⁷⁸
- 10 יתר על פחתו⁷⁹, כגון קרדם⁸⁰ ומסר [הגדול] וכיציא
- 11 בהן - הרי זה מתר להשכירו, ומנכה שכרו תמיד
- 12 בחובו; מפני שזה פמשיב אבדה, ואין צריך רשות
- 13 בעלים⁸¹.

(78) שכר השימוש בו. (79) מה שהכלי נפחת מחמת השימוש. (80) את, מעדר. (81) שם פ: פב:

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון י"ג סיון – ספר טהרה – הלכות טומאת צרעת קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ג י"ט סיון תשע"ט

תימן. בתורת כהנים שם: "ושער", מיעוט שער שתי שערות.
(7) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ט הלכה ז שנינו: וכי
מה יש בו (בנתק לגלח)? ... סמוך לנתק לא יגלח, הא
כיצד? מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו, כדי
שיהא ניכר אם פשה. (8) כדין נגע בעור הבשר.

ג. כיצד מגלחין את הנתק? מגלח חוצה לו ומניח
שתי שערות סמוך לו, כדי שיהיה נפרד הפשיון.
ותגלחתו כשרה בכל אדם⁹, שנאמר: וְהַתְּגַלַּח¹⁰. וכן
כשרה בכל דבר¹¹. ואפילו היה נזיר¹² - הרי זה
מגלח. הסגירו ולא גלחו - הרי זה מסגר.

(9) ואינה זקוקה לכהן כגילוח הטהרה אחר שנתרפא.
(10) משמע בכל אופן שהוא. (11) ולאו דווקא בתער
כתגלחת הטהרה. (12) שאסור לו לגלח שער.

ד. שער צהב האמור בתורה הוא שיהיה כתבנית¹³
הזהב. וזה שנאמר דק הוא שיהיה קצר¹⁴; אבל אם
היה ארך, אף על פי שהוא צהב כתבנית הזהב -
אינו סימן טמאה.

(13) כגון. (14) משאר השערות, אבל צריך להיות בו כדי
שיינטל בזוג.

ה. שתי שערות הצהבות הדקות סימן טמאה בין
שהיו זו בצד זו בין שהיו מרחקות זו מזו, בין שהיו
באמצע הנתק בין שהיו בסוף הנתק, בין שקדם
הנתק את השער הצהב בין שקדם השער הצהב את
הנתק - הרי הוא סימן טמאה. והוא שיהיו נטלות
בזוג¹⁵, כמו שבארנו בשער הלכן.

(15) שאפשר יהיה לגזור אותן במספריים, כמו בשיער לבן
למעלה בפרק ב הלכה א ושם הסברו בפרוטרוט.

ו. השער השחור המציל בנתקין¹⁶ אין פחות משתי
שערות. ואינן מצילות עד שיהיה ארפן כדי לכהן
ראשון לעקר¹⁷. בין שהיו זו בצד זו בין שהיו
מפזרות. והוא שיהיו באמצע הנתק¹⁸ וישאר מן
הנתק פנוי בין השער השחור שבתוכו ובין השער
שחוצה לו כדי צמיחת שתי שערות; אבל אם נשאר
השתי שערות השחורות בצד הנתק בסופו - אינן
מצילות. כיצד מצילות? שאם נשאר בתוך הנתק שתי
שערות שחורות, אף על פי שנולד בנתק שער צהב
דק או שפשה - הרי זה טהור. החליטו בשער צהב
או בפשיון וצמח בנתק שתי שערות שחורות - טהר
הנתק, ומצילות מיד הפשיון ומיד השער הצהב. בין
שצמחו באמצע הנתק בין שצמחו בסופו. שהצומח¹⁹
מציל בכל מקום²⁰, והנשאר²¹ אינו מציל עד שיהיה
רחוק מן הקמה²² שתי שערות.

יום ראשון י"ג סיון ה'תשע"ט

הלכות טמאת צרעת

פרק שמיני

(1) יבאר הנתקים ובכמה סימנים מטמאים ואם יש בהם הסגר
וכל דיניהם, כיצד מגלחים את הנתק, ומה שיער צהוב
האמור בתורה, הראש והזקן אם מעכבים זה את זה ואם
מזטרפים.

א. נגעי הראש והזקן הוא שניפל השער שבהן
מעקרו וישאר מקום השער פנוי. וזה הוא הנתקרא
נתק². ואין נתק פחות מכגריס³ המרבע. בין שהיה
מראהו צמק בין שלא היה צמק. ולא נאמר צמק
בנתקין אלא לומר לה: מה מראה צמק - בידי
שמים, אף נתק המטמא - בידי שמים; להוציא
שנתקו אדם⁴, שהוא טהור. והאשה והסרים שהעלה
זקנם שער - הרי זה מטמא בנתקים⁵.

(2) ואפילו אין כל שינוי בעור, מריטת השיער עצמו הוא
הנגע. וחלקו על רבינו רבים וסוברים שאין נגע בלי שינוי
בעור. ולפי שיטת רבינו יש לשאול: מה בין קרחת וגבחת
ובין נתק? ומבאר שם בכסף משנה, שקרחת וגבחת פירושן,
שנקרח כל הצד האחורי או לצד הפנים והוא דבר טבעי ולא
חולני, ונתק הוא אם נקרח באמצע הראש או הזקן ושערות
מקיפות את הקרחת מכל צדיה. (3) "הקיש נגע לנתק, מה
נגע (בעור הבשר) אינו פחות מכגריס אף נתק אינו פחות
מכגריס". (4) שהשערות לא נפלו מאליהן אלא אדם מרט
אותן. (5) תוספתא נגעים פרק ד הלכה ז: "זקן האשה
והסרים ... משהעלו שיער הרי הן כזקן לכל דבר".

ב. הנתקין מטמאין בשני סימנים: בשער צהב דק
ובפשיון, ויש בהן הסגר שני שבועות. וכל זה
מפרש בתורה. כיצד? מי שנולד לו נתק בראשו או
בזקנו: אם היו בו שתי שערות צהבות דקות ולא
יותר⁶ ואין שם בנתק שער שחור כלל - יחליט; לא
היה בו שער לא שחור ולא צהב - יסגיר שבוע
אחד. ובשביעי רואהו: אם נולד בו שער צהב דק
או שפשה הנתק - יחליט; נולדו בו שתי שערות
שחורות - יפטר אותו; לא פשה ולא נולד בו שער
צהב ולא שער שחור - יגלח סביבות הנתק ולא
יגלח הנתק⁷ ויסגיר שבוע שני. וחוור ורואהו בסוף
שבוע שני: אם פשה הנתק או נולד בו שער צהב
דק - יחליט; לא נולד בו כלום - יפטר, שאין הסגר
בנתקין יתר על שני שבועות. ואם אחר שפטר נולד
בו שער צהב או פשה - יחליט⁸.

(6) טעות סופר, צריך להיות "או יותר" וכן הוא בכתב יד

מקיף את השער השחור: נפרץ השער שביניהן
ממקום אחד - טמא³⁵; שהנתק הפנימי לא נצל³⁶,
שהרי השער השחור בצדו, לא בתוכו. נפרץ השער
משני מקומות - טהור, ואפלו היתה פרצה בגריס³⁷;
שהרי הנתק הפנימי והחיצון נעשו נתק אחד ושער
שחור באמצע. והוא שתהיה הפרצה כדי צמיחת
שתי שערות או יתר.

(27) ובכל אחד מהם כגריס. (28) שורה. (29) ואינו מציל,
מפני שאינו מבוצר. (30) למעלה או למטה והשער
השחור נשאר בלתי מבוצר. (31) במשנה כתוב "טמא"
ומפרישי המשנה מבארים שטמא מפני שנגע אחד פשה.
ורבינו מפרש, שהמדובר כשנפרץ לפני ההסגר ופשיון אינו
מטמא אלא אחר הסגר (ראה למעלה פרק ד הלכה ב),
ולפיכך הוא מפרש שלא טמא ממש אמרו, אלא הכוונה
שהשער השחור אינו מציל וטעון הסגר. (32) למעלה
ולמטה ואם כן הפרצות מחברות את שני הנתקים והשער
השחור מוקף נתק מכל צדדיו. (33) פחות מזה אינו נקרא
מבוצר. (34) קשה להבין, למה אינו נידון כפשיון הנתק
הראשון. ראה משנה אחרונה על המשנה, ששינה הגירסה
כאן. ונראה שרבינו התכוון לומר שאם נולדה פירצה
באמצע השיטה ואינה מגיעה עד הנתקים הראשונים דינה
כנתק חדש ואין אנו אומרים שמפני שהיא עומדת בין שני
הנתקים תידון כחלק מהם. (35) האדם. (36) אבל החיצון
ניצל, שהרי השער השחור שבו מבוצר. (37) אין אנו דנים
אותה כנגע חדש.

יא. נתק שהיה חוט יוצא ממנו, וכן שני נתקין
שחוט יוצא מזה לזה³⁸, אם יש ברחב החוט
הנתוק³⁹ כדי צמיחת שתי שערות - זוקקין לטמא⁴⁰
בשער צהוב דק ופשיון ומצילין בצומח⁴¹; אבל
שער שחור הנשאר באותו החוט אינו מציל עד
שהיה רחב החוט כגריס⁴².

(38) ומחברים. (39) הנגוע בנתק. (40) אם נולד בחוט אחד
מסימני הטומאה הרי זה כאילו נולדו בנתקים עצמם.
(41) אם צמח בחוט שיער שחור הוא מציל ואפילו אם יש
סימן טומאה בנתקים. (42) מפני שהמשואר אינו מציל
אלא במבוצר ואי אפשר שיהיה מבוצר אם אין ברוחב החוט
כגריס היינו מקום צמיחת שש שערות, שהרי אינו נקרא
מבוצר אלא אם הוא מוקף נתק ברוחב שתי שערות מכאן
ומכאן ושתי השערות השחורות באמצע וביחד שש שערות.

יב. מי שהיה בראשו נתק כגריס ופשה הנתק [על]
כל ראשו ולא נשאר שם שער כלל אלא פחות
משתי שערות - הרי זה טהור, בין שננתק כלו מתוך
הסגר או מתוך החלט או אחר הפטור; שנאמר:
קרת הוא טהור הוא⁴³. וכן אם היה הנתק בזקנו
ונתק כל זקנו - הרי זה טהור. ואף על פי שאין זה
מפרש בתורה שבכתב, קבלה היא, שאם הלך כל
שער הזקן - טהור הוא. ויתטמא עור הזקן שקרחה⁴⁴
בנגעי עור הפשוט, כמו שבארנו.

(16) אם נמצא בנתק שיער שחור, בין שנשאר בתחילה בין
שצמח אחר ההסגר - טהור. לפני ההסגר כתוב בתורה
(ויקרא יג, לא): "ושער שחור אין בו והסגיר" ודרשו בתורת
כהנים (שם פרק ח הלכה ט): ואם יש בו פטור; ולאחר
ההסגר כתוב בתורה בפירוש (שם לו): ושער שחור צמח בו
נרפא הנתק טהור הוא. (17) שיעור זה הוא יותר גדול
מהשיעור ניטלות בזוג. (18) ולא על גבול הנתק ממש
סמוך לשערות המקיפות אותו, וזה נקרא "מבוצר" בלשון
המשנה. (19) אחרי החלט. (20) אפילו אינו מבוצר.
(21) השערות השחורות שלא נקרחו כלל. (22) השיער
הבריא המקיף את הנתק.

ז. שתי שערות שצמחו, אחת שחורה ואחת לבנה²³
או צהבה, אחת ארקה ואחת קצרה - אינן מצילות.
(23) שתי שערות ושתייהן שחורות מצילות ואין לבנה
מצטרפת להציל.

ח. נתק שהחלט בשער צהב או בפשיון ונולד בו
שער שחור וטהר, אף על פי שהלך השער השחור -
הרי זה טהור, עד שיוולד בו שער צהב אחר או
פשה פשיון אחר מאחר שהלך השער השחור.
שנאמר: נרפא הנתק טהור הוא - בין שנתרפא
טהור הוא, אף על פי שסימני טמאה במקומן²⁴.

(24) כלומר, סימני הטומאה שהוחלט על ידם נשארו
במקומם, אבל אם נולדו סימני טומאה חדשים מטמאים.

ט. החליטו בשער צהב, בין שהחליטו בתחלה בין
שהחליטו בסוף שבווע ראשון או בסוף שבווע שני
או שהחליטו אחר הפטור²⁵, והלך השער הצהב
ונולד בו שער צהב אחר או שנוולד לו פשיון - הרי
זה מחלט בשהיה²⁶. וכן אם החליטו בפשיון, בין
בסוף שבווע ראשון או בסוף שבווע שני או אחר
הפטור, והלך הפשיון וחזר פשיון אחר או שנוולד
לו שער צהב - הרי זה מחלט בשהיה. עד שלא
ישאר סימן טמאה או עד שיעצמית בו שתי שערות
שחורות.

(25) כשצמחו שתי שערות צהובות. (26) וכל הדינים הללו
מתאימים למה שנאמר למעלה בסוף פרק ד בנגעי עור
וברש.

י. שני נתקים זה בצד זה²⁷ ושיטה²⁸ של שער שחור
מפסקת ביניהן²⁹, ונפרץ³⁰ השער השחור [ונתק]
ממקום אחד - הרי הוא פמות שהיה³¹, שהשער
השחור הנשאר ביניהן הרי הוא בצד הנתק; נפרצה
השיטה משני מקומות³² - טהור, שהרי הנשאר מן
השיטה באמצע הנתק. וכמה יהיה בכל פרצה מהן?
אין פחות ממקום צמיחת שתי שערות³³. ואם היתה
פרצה ממקום אחד כגריס - הרי זה טמא; שהפרצה
עצמה נתק אחר³⁴, והרי שער שחור בצדו ואינו
כנוס לתוכו. נתק שהשער השחור מקיפו ונתק אחר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני י"ד סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מד, א למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהיה בעור בשרו", משמע אדם כל שהוא. (4) עבדים כנענים שנימולו ונטבלו לשם עבדות, והם חייבים בכל המצוות שהנשים חייבות בהן. (5) גוי שקיבל עליו שבע מצוות, שבני נוח (כל בני אדם חוץ לבני ישראל) מצווים עליהם (ראה סנהדרין נו, א). (6) כלומר, כל כהן. ואפילו אינו בקי בנגעים במראיהם ובשמותיהם. ובהלכה הבאה מבאר רבינו בפרוטרוט. (7) נגעים פ"ב מ"ה. אבל רשאי לראות נגעי קרוביו. כתנא-קמא שם.

ב. אף על פי⁸ שהכל פשרין לראות נגעים, הטמא⁹ והטהרה תלויה בכהן. פיצד? פהן שאינו יודע לראות - הךכס רואהו ואומר לו: אמר טמא¹⁰, והכהן אומר טמא; אמר טהור, והכהן אומר טהור; הסגיר, והוא מסגירו. שנאמר: ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. ואפלו היה הכהן קטן או שוטה - הךכס אומר לו והוא מחליט או פוטר או סוגר. במה דברים אמורים? פשה הכהן סומך על דברי הךכס; אבל אם היה הכהן רואה וסומך על עצמו - אסור לו לראות נגע מפל נגעים עד שיוֹרנו רבו, ויהיה בקי בכל הנגעים ובשמותיהם בנגעי אדם כלם ובנגעי בגדים ובנגעי בתים¹¹.

(8) שם פ"ג ה"א. (9) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (10) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"ו.

ג. פהן¹¹ שטמא את הטהור או טהר את הטמא - לא עשה כלום; שנאמר: טמא הוא וטמאו הכהן¹², טהור הוא וטהרו הכהן. ומצרע שגנפא, בין מתוך הסגר בין מתוך החלט, אפלו אחר במה שנים - הרי זה בטמאתו עד שיאמר לו פהן טהור אתה¹³.

(11) תוספתא נגעים פ"א ה"ב; 'תורת כהנים' נגעים פרק ט ה"ז. (12) כלומר, אם הוא טמא יכול הכהן לטמאו, ואם לאו - אין בכוחו לטמאו. וכך בטהרה. (13) תוספתא שם ה"ו.

ד. אין הכהן רשאי¹⁴ לטמא את הטמא עד שיהיו עיניו במקום הנגע בעור הבשר שחוצה לו. וכהן שרצה¹⁵ הנגע בתחלה - הוא שרואהו בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני, והוא שמסגירו או מחליטו או פוטר. מת הכהן שרצהו תחלה או שחלה - רואהו כהן אחר¹⁶. ואין השני יכול לטמאו בפשיון, שאין יודע אם פשה אם לא פשה אלא ראשון. ונאמן כהן¹⁷ לומר: נגע זה פשה ונגע זה לא פשה, ושער לבן זה קדם את הבהרת או בהרת זו קדמה את שער לבן.

(14) שם ה"י. ראה למעלה פ"ו ה"ג והערות שם. (15) תוספתא שם ה"א ויב, 'תורת כהנים' שם ב, ד. (16) שם. (17) פירוש, אם מפני סיבה שהיא, עבר הענין מידו ליד כהן אחר.

(43) כך דרשו בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו, הלכה ב. ראה למעלה פרק ז הלכה א, שבהרת אם פרח בכולו אחר הפיטור - טמא, מפני שדין פריחה נאמר בתורה שם בקשר לכתוב "טמא הוא" (שם יג, יא) ומשמע שהפריחה מטהרת אחר הטומאה בלבד. (44) והוא הדין לעור הראש.

יג. הבא בתחלה וכל ראשו נתוק או כל זקנו נתוק - יסגיר⁴⁵ שבוע אחד. אם לא נולד לו שער צהב - יסגיר שבוע שני. אם נולד לו שער צהב דק - טמא; לא נולד לו - יפטר. נולד לו אחר הפיטור שער צהב - הרי זה מחלט. נולד לו שער שחור⁴⁶ - הרי זה טהור⁴⁷. הבא פלו נתוק ראש או זקן ונולד לו שער שחור⁴⁸ - טהור, כמו שבארנו. הלך השער השחור - טמא משים פשיון⁴⁹.

(45) ואין זה דומה לקרחת וגבחת שנקרת רק חצי הראש, אבל אם נקרת כולו הרי זה נתק. (46) אחר שצמח שיער הצהוב. (47) ואפילו הלך השחור ונשאר הצהוב, כמו בנתק קטן. (48) אחר ההסגר. (49) תוספתא שם. והמדובר כשיעור השחור הוא מן הצד, אבל אם הוא באמצע אינו מטמא משום פשיון, שהרי אין הנגע פושה לתוכו אלא מחוצה לו.

יד. הראש והזקן אינן מעבדין זה את זה⁵⁰, ואינן מצטרפין זה עם זה, ואין פושין מזה לזה; שנאמר: צרעת הראש או הזקן - מלמד שהן חשובין שנים. ואי זהו זקן? מהפרק של לחי העליון עד פקה של גרירת. מותח את החוט מאזן לאזן, כל שמן החוט ולמעלה - הרי הוא מקלל הראש, ומן החוט ולמטה - מקלל הזקן.

(50) אם פרח בכל הראש ולא פרח בזקן - טהור, וכן להיפך. פסק כרבי יהודה.

יום שני י"ד סיון ה'תשע"ט

פרק תשיעי

(1) יבאר מי הם המתטמאים בנגעים, והכשרים לראות שטומאה וטהרה תלויים בהם, כהן המתמא את הטהור או איפכא, הכהן שרואהו בתחלה הוא שרואהו בסוף, אין רואים נגעים אלא ביום ובאיזו שעה מן היום, וחתן שנראה בו נגע, אין מסגירים ולא פוטרים אלא ביום שיראה בו תחילה או בשביעי או ב"ג, אם מסגירים או מחליטים בתוך ימי הסגר, ואם רואים שני נגעים כאחד, אם יאמר הכהן לנגוע לך ושוב, אין הכהן צריך לבדוק במקום מוסתר, וכיצד יעמוד לפני הכהן כשהוא בודק.

א. הכל² מתטמאין בנגעים, אפלו קטן בן יומא³ והעבדים⁴, אבל לא עובד פוככים ולא גר תושב⁵. והכל פשרין⁶ לראות את הנגעים. וכל הנגעים אדם רואה אותן, חוץ מנגעי עצמו⁷.

(2) משנה נגעים פ"ג, א. (3) משנה נדה מג, ב. ובגמרא שם

היה מטהרו, וכשיבואו סימני טומאה למחר יישאר בטהרתו עד שיראנו הכהן ויטמאנו.

- ח. חֲתָן³⁵ שֶׁנֶּאֱרָא בּוֹ נָגַע - נּוֹתֵנִין לוֹ כָּל שִׁבְעַת יָמֵי הַמִּשְׁתָּה³⁶. וְכֵן אִם נִרְאָה בְּגָדָיו אוֹ בְּבֵיתוֹ³⁷ - אֵין רֹאִין אוֹתָן עַד לְאַחַר הַמִּשְׁתָּה. וְכֵן בְּרִגְלָהּ³⁸ נּוֹתֵנִין לוֹ כָּל יְמֹת הַרְגֵּל. שֶׁנֶּאֱמָר: וַצִּיָּה הִכְהֵן וּפָנָה אֶת הַבַּיִת וּגְוִמָר³⁹. אִם הִמְתִּינָה תוֹרָה לְדַבֵּר הָרְשׁוֹת שֶׁלֹּא יִטְמָאוּ כְּלָיו, קָל וְחֹמֶר לְדַבֵּר מִצְוָה⁴⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חתן שנראה בו נגע נותנין לו שבעת ימי המשתה... אין רואין אותן עד אחר המשתה בו".

ומקור הדברים במשנה (נגעים פ"ג מ"ב), אבל בטעם הדין נחלקו התנאים בגמרא, לדעת רבי יהודה למדים מהפסוק 'וביום הראות בו' שיש יום שאי אתה רואה בו, "מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע נותנין לו שבעה ימים" אבל לדעת רבי לומדים זאת מקל'וחומר "הרי הוא אומר וצוה הכהן ופנו את הבית, אם ממתניין לו לדבר הרשות כל-שכן לדבר מצוה" (שהרי אפשר לפנות הכלים שהיו בבית לפני שיבוא הכהן וטהורים הם). והרמב"ם נקט הטעם כדעת רבי.

ויש לומר ששני הטעמים חלוקים בעצם גדר הדין שממתניין לחתן. לדעת רבי יהודה, זה שאין רואים נגעי החתן הוא מצד שימים אלו הופקעו מראיית נגעים ולא שנדחו. אבל לדעת רבי שהדין הוא מצד שהתורה חסה על כליו שלא יטמאו, הרי הדין הוא בגדר של דחוייה.

ואולי יש לומר נפק"מ לדינא שאם "ממתניין לו" הוא רק היתר שאפשר לדחות ראיית הנגע לאחר הרגל, הרי שאם בדיעבד ראה הכהן את הנגע בימים אלו ה"ז טמא. משא"כ לדעה שימים אלו הופקעו מראיית נגעים, הרי שגם אם ראה הכהן את הנגע בימים אלו אין ראייתו כלום.

בדרך הדרוש והמוסר יש לפרש שני אופנים אלו על-פי דברי הרמב"ם בסוף הלכות טומאת צרעת, שמבאר שכל עניין הצרעת הוא לטובת האדם שיעשה תשובה מעניין לשון הרע, והיוצא מדבריו שענין הנגעים הוא ענין של חסד מלמעלה לטובת האדם כדי שישבו מדרכו, וכמו שכתב ה"חינוך" "משורשי המצוה שרצה הא"ל בטובו הגדול לייסרונו כאשר ייסר איש את בנו... מאהבת ה' אותם ידיע מוסרו". ואפילו את הרשע אוהב ה' ומשנה סדרי עולם למען תשובתו.

שני האופנים הנ"ל: הפקעת דין ראיית הנגע מפני "דבר מצוה" או דחיית הנגע אפילו לדבר רשות, מלמדים על שני סוגי המעלות שביהודי. בזה שהתורה חסה על ממונו של כל יהודי אפילו הרשע, מתבטאת מעלתו שכל-יך חביב

- ה. חֲלָל¹⁸ פָּסוּל¹⁹ לְרֵאִית נִגְעִים; שֶׁנֶּאֱמָר: אֶחָד מִבְּנֵי הַכֹּהֲנִים - בְּכֹהֲנָתָם. אָבֵל בְּעָלִי מוֹמִין כְּשֵׁרִים²⁰ לְרֵאִית נִגְעִים, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִהְיֶה סוּמָא וְאָפְלוּ בְּאַחַת מֵעֵינָיו²¹. וְאָפְלוּ כֹהֵן שֶׁפָּקַח מְאוּר עֵינָיו²² לֹא יִרְאֶה אֶת הַנִּגְעִים, שֶׁנֶּאֱמָר: לְכָל מְרֹאֶה עֵינֵי הַכֹּהֵן.

(18) שנולד מאשה שכהן אסור בה. (19) 'תורת כהנים' נגעים פ"א ה"ח: יכול שאני מרבה חללים? תלמוד לומר "הכהנים", כלומר, מי שהוא בקדושת כהונה. (20) שם. מפני שנאמר (ויקרא יג, ב): או אל אחד מבניו, ובעל מום הוא גם כן מבניו, וחלה עליו קדושת כהונה, אלא שאסור בעבודת הקרבנות. (21) נגעים פ"ב מ"ג. (22) שם. עיני הכהן - "עיני" משמע שתי עיניים, ומהמילה "לכלל" לומדים שצריכה ראייה מליאה ולא כהה. ובי'תוספות יום טוב' שם מפרש, שאם כהתה ראיית עין אחת כשר. שסומא בעין אחת אמרו שפסול, אבל כהייה דוקא בשתי עיניו.

- ו. אֵין רֹאִין אֶת הַנִּגְעִים אֶלָּא בַּיּוֹם²³, בֵּין לְהַסְגִּיר בֵּין לְהַחֲלִיט בֵּין לְפִטּוֹר, שֶׁהָרִי בְּכָל הָעֶנְיָן הוּא אוֹמֵר 'בַּיּוֹם' וּ'בַיּוֹם'. וְאֵין רֹאִין לֹא בְּשַׁחֲרִית²⁴ וְלֹא בֵּין הָעֶרְבִים וְלֹא בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְלֹא בַּיּוֹם הַמַּעֲנָן, לְפִי שֶׁפָּקַח נִרְאִית עֵצָה; וְלֹא בְּצִהְרֵם, לְפִי שֶׁעֵצָה נִרְאִית בְּקֹהֶל²⁵. אֵימָתִי רֹאִין אוֹתָן? בְּשַׁעֲה רִבִּיעִית²⁶ וּבַחֲמִישִׁית וּבַשְּׁמִינִית וּבַתְּשִׁיעִית. בֵּין נִגְעֵי אָדָם בֵּין נִגְעֵי בְּגָדִים וּבְתִים²⁷.

(23) 'תורת כהנים' נגעים פרק ב, ה"א. (24) שם, ומשנה נגעים פ"ב, ב. (25) מפני שאור השמש חזק אז. (26) כ"ר יהודה שם. (27) כתוב בתורה (ויקרא יד, נד-נה): "לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית", הוקשו כל הנגעים זה לזה (לקמן פ"ג ה"ד).

- ז. בְּכָל יוֹם רֹאִין אֶת הַנִּגְעִים, חוּץ מִשַּׁבָּת²⁸ וַיּוֹם טוֹב²⁹. חָל יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁלֹּא לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת אוֹ בַּיּוֹם טוֹב - מַעֲבִירִין לְאַחֲרָיו³⁰. וַיֵּשׁ בְּדִבְרֵי³¹ לְהַקֵּל וּלְהַחֲמִיר. שֶׁאֶפְשָׁר שִׁיְהִי בַּיּוֹם שַׁבָּת זֶה, שֶׁהוּא יוֹם הָרֹאִי לְרֵאִאוֹת, טְמֵא³², וּלְמַחֵר יִלְכּוּ לָהֶן סִימָנֵי טְמֵאָה³³; וְאֶפְשָׁר שִׁיְהִי טָהוֹר, וּלְמַחֵר יוֹלְדוּ לוֹ סִימָנֵי טְמֵאָה³⁴. וְאֵין דִּנֵּין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּשַׁעֲה רִבִּיעִית³⁵ לְאַחַר הַשַּׁבָּת.

(28) כחכמים במשנה נגעים פ"א, ד. (29) משנה שם פ"ג, ב. ומועד קטן ז, א. פסק כחכמים שאין רואים נגעים כל ימי הרגל (אפילו בחול המועד). ראה לקמן ה"ח. (30) לאחר השבת. (31) דחייה זו גורמת. (32) ואם יראנו הכהן - יטמא. (33) ויסגירנו שנית, ובשבוע שני - יטהרנו. זה הוא להקל. (34) אע"פ שסימני טומאה מטמאים גם אחרי הפטור, יש כאן להחמיר, שאם היה רואה אותו בשבת אחר הסגר ראשון, היה מסגירו שנית. ואפשר שבתוך ימי ההסגר ילכו להם סימני הטומאה ויהיה טהור, וגם בשבוע שני יש בדחייה זו להחמיר, שאם היה רואה את הנגע בשבת

9 מְחַלְטִין הַמְחַלֵּט אִם נִוּלַד לוֹ נֶגַע אַחֵר, וְלֹא
10 מְסַגְּרִין אוֹתוֹ בְּתוֹךְ יָמֵי חִלּוּטוֹ אִם נִוּלַד לוֹ נֶגַע
11 אַחֵר שְׂרָאִי לְהַסְגֵּר. אָבָל אִם הָיוּ בּוֹ שְׁנֵי נֶגְעִים
12 וְרָאָה זֶה וְחָזַר וְרָאָה זֶה⁴⁷ - הָרִי זֶה מֵתָר לֵאמֹר לוֹ:
13 הָרִי אִתָּה מְסַגֵּר בְּזָה וּמְחַלֵּט בְּזָה, אוֹ מְחַלֵּט בְּזָה
14 וּמְסַגֵּר בְּזָה. בֵּין בְּתַחֲלָה בֵּין בְּסוֹף, בֵּין בְּסוֹף שְׁבוּעָה
15 רִאשׁוֹן בֵּין בְּסוֹף שְׁבוּעָה שְׁנִי⁴⁸. וְאִין רוֹאִין שְׁנֵי נֶגְעִים
16 כְּאַחַת⁴⁹, בֵּין בְּשְׁנֵי אַנְשִׁים בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד; שְׁנֶאמַר:
17 וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע.

(44) שם, פ"ג, א. (45) אם נולד בו נגע שני, אין הכהן נזקק לו כלל. (46) ונראה, שהוא הדין אם נולד בו נגע שני בתוך ימי ההסגר ובו סימני טומאה. (47) לפני שהסגירו מפני הנגע הראשון. (48) תוספתא פ"א ה"י. (49) בבת אחת, אלא מתבונן באחד ואחר-כך מתבונן בשני. משנה נגעים פ"א א.

18 יֹא. נֶגְעוֹ⁵⁰ שֶׁבָּא לְכַהֵן לְרֹאוֹתוֹ - לֹא יֹאמַר לוֹ לֵךְ
19 וְשׁוּב, אֲלָא נִזְקַק לוֹ מִיָּד. בְּאִין לִפְנֵי שְׁנֵים - רוֹאָה
20 אֶת הָרִאשׁוֹן, מְסַגְּרוֹ אוֹ פוֹטְרוֹ אוֹ מְחַלְטֵוֹ, וְחָזַר
21 וְרוֹאָה אֶת הַשְּׁנִי⁵¹.

(50) תוספתא שם פ"א ה"א. (51) אחר שגמר את כל הטיפול בראשון.

22 יֹב. אִין הַכֹּהֵן⁵² זָקוּק לְבִקְשׁ⁵³ תַּחַת אֲצִילֵי יָדָיו⁵⁴ שֶׁל
23 נֶגֶעַ אוֹ בֵּין פְּחָדֵיו⁵⁵ אוֹ בְּתוֹךְ הַקִּמְטִים שֶׁמָּא שָׁם
24 נֶגַע, שְׁנֶאמַר: לְכָל מְרָאָה עֲיֵנֵי הַכֹּהֵן⁵⁶. וְכֵן בְּהוֹפֵךְ
25 כָּלּוֹ לְכָן⁵⁷. וְכִיצַד יַעֲמִד⁵⁸ לִפְנֵי הַכֹּהֵן? אִם אִישׁ הוּא
26 - נִרְאָה עֵרֶם, וְעוֹמֵד כְּעוֹדֵר⁵⁹ וּכְמוֹסָק⁶⁰ זֵיתִים. וְאִם
27 אִשָּׁה הִיא - נִרְאִית עֵרְמָה, וְיוֹשֶׁבֶת כְּעוֹרֶכֶת⁶¹
28 וּכְמִנְיָקָה אֶת בְּנָה⁶² וּכְאֻרְגָּת⁶³ כְּעוֹמְדִים⁶⁴, שְׁמִגְפֶּהָת
29 יָדָהּ הִימָנִית עַד שִׁנְגָּלָה בֵּית הַשָּׁחִי. אִם הִיָּה הַנֶּגַע
30 נִרְאָה בְּהֵן בְּזֶמֶן שֶׁהֵן עוֹמְדִין⁶⁵ כֶּף - הָרִי זֶה טָמֵא;
31 וְאִם אִינוּ נִרְאָה בְּהֵן פְּשֵׁהֵן עוֹמְדִין כֶּף - אִין נִזְקָקִין
32 לוֹ. וּכְשֶׁם שֶׁהָאֵדָם נִרְאָה לִנְגְעוֹ, כֶּף הוּא נִרְאָה
33 לְתַגְלַחְתָּו⁶⁶. שָׁאֵם לֹא יִרְאָה שְׁעָר כָּל בְּשָׂרוֹ כְּשִׁיעָמֹד
34 עֵרֶם כְּעוֹדֵר וּכְמוֹסָק אוֹ כְּשִׁתְּשֵׁב הָאִשָּׁה כְּמוֹ שֶׁבְּאֻרְנוֹ
35 - הָרִי זֶה תַּגְלַחְתָּ בְּשָׂרָהּ, וְאִין כֶּהֵן זָקוּק לְחַפֵּשׂ בְּשָׂאָר
36 מְקוֹמוֹת שֶׁמָּא נִשְׂאָר בְּהֵן שְׁעָר, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא
37 צָרִיךְ לְגַלֵּחַ הַכָּל, כְּמוֹ שִׁיתְּבָאָר⁶⁷.

(52) נגעים פ"ב, מ"ד. (53) לחפש. המקומות שאינם נראים אלא כשבודקים אותם במיוחד, נקראים בית הסתרים ואינם מטמאים בנגעים. ראה למעלה פ"ו ה"א. (54) זרועותיו, בבית השחי. (55) אשכיו. פירוש, במקום שהגוף מכסה את כיס האשכים ואינו נראה. (56) נגע הנראה לעיניים בלי טיפול כל שהוא. (57) שהוא טהור (למעלה פ"ו ה"א). אם נשארו מקומות בית הסתרים בלי נגע - אינם מעכבים את הטהרה. (58) יש מקומות שהם נסתרים בעמידה שכזו, ונגלים בעמידה באופן אחר. (59) כחופר אדמה שהוא

הוא אצל הקב"ה עד שהתורה חסה לא רק עליו אלא אף על ממונו, עם היות שזהו דבר הרשות.

ואילו זה שמפקיעים דין ראיית הנגע מפני דבר מצוה מורה על מעלת מעשה המצוה של איש ישראל שגם אם מדובר על מי שנראה בו הנגע שעמד ברשעו כ"כ שגם אחרי שנשתנו קירות ביתו ונשתנו בגדיו ואפילו עור גופו, מכל-מקום יש בכח ה"דבר מצוה" שלו להפקיע דין ראיית הנגע, ובזה נרגש גודל קדושת מעשה המצוה שלו שבגללה אי אפשר שיחול דין טומאת נגעים.

זהו גם הביאור הפנימי במחלוקת רבי ורבי יהודה, שרבי סובר שהמעלה הראשונה שהתורה חסה על ממונו הבזוי של רשע מצד ש"ישראל הוא" היא מעלה גדולה יותר, וזוהי הסיבה שבגללה ממתנינים לחתן שבעה ימים ודוחים את ראיית הנגע שלו. וזהו גם הק"ו שלו "אם ממתנינים לו לדבר הרשות כל-שכן לדבר מצוה" שאם חביבותו של ישראל מועילה לדחות ראיית הנגע בשביל דברי הרשות של ישראל, כל-שכן בעניין של מצוה.

אבל רבי יהודה סובר שזה שגם מעשה המצוה של הנגוע יכול להפקיע דין ראיית הנגע מצד קדושתו היא מעלה גדולה יותר, ולכן סובר שזהו חידוש התורה בדין "חתן... נותנין לו ז' ימי המשתה".

(על-פי יין מלכות ספר טהרה סימן י"ג)

(35) נגעים שם. (36) כלומר, אין רואים את נגעו עד שיעברו שבעת ימים מיום החתונה, שהם לו ימי משתה ושמחה. (37) ראה לקמן פ"ג ו"ד דיני נגעי בגדים, ובפס"ו דיני נגעי בתיים. (38) הכוונה לחול המועד, שהרי ב"יום טוב" נאמר כבר למעלה בהלכה ז. (39) והכתוב מסיים: "ולא יטמא כל אשר בבית", פירוש, שהכהן יצוה לפנות את כל הנמצא בבית לפני שהוא יבוא לראות ואפשר שיטמאנו ויהיה הכל טמא. (40) שמחת חתן וכלה או שמחת הרגל.

ט. אִין מְסַגְּרִין וְלֹא מְחַלְטִין וְלֹא פוֹטְרִין אֲלָא
בְּיוֹם שִׁירְאָה בּוֹ בְּתַחֲלָה⁴¹, אוֹ בְּשְׁבִיעִי⁴², אוֹ בְּיוֹם
שְׁלִשָּׁה עָשָׂר בְּנֶגְעִים שֶׁמְסַגְּרִין בְּהֵן שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת⁴³,
מִפְּנֵי שְׁנֵים שְׁבִיעִי עוֹלָה לְמִנְזָן שְׁבוּעָה רִאשׁוֹן וּלְמִנְזָן
שְׁבוּעָה שְׁנִי כָּל הַנֶּגְעִים, בֵּין בְּנֶגְעֵי אָדָם בֵּין בְּנֶגְעֵי
בְּתִים וּבְגָדִים.

(41) כשיש בו כגריס ומראהו מקרום ביצה ולמעלה, ואין בו לא שיער לבן ולא מחיה - מסגירים; כשיש בו מחיה או שתי שערות לבנות - מחלטים; וכשמראהו למטה מקרום ביצה או הוא פחות מכגריס - פוטרים. (42) אבל אם נשתנה הנגע בתוך שבעה - אין מתחשבים כלל בשינוי זה, בין להקל ובין להחמיר. (43) להוציא שחין ומכוה שאין להם אלא הסגר של שבוע אחד (למעלה פ"ה ה"ג).

י. אִין מְסַגְּרִין⁴⁴ בְּתוֹךְ יָמֵי הַסְּגָר⁴⁵, וְלֹא מְחַלְטִין
בְּתוֹךְ יָמֵי הַסְּגָר אִם נִוּלַד לוֹ סִימֵן הַחֲלָט⁴⁶, וְלֹא

קמח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ט"ו סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

1 מפשק רגליו. עמידה זו קובעת למקומות שברגל. 60) לוקט זיתים, שהוא מגביה ידו. כך בודקים המקומות שהורועות מכסות. 61) לשה את העיסה, ודרכה לפשק קצת את רגליה, ומה שמתגלה אז אינו נקרא בית הסתרים, מפני שאין דרכה של אשה לחפור באדמה - מספיק שיעור זה. ואף-על-פי שבאיש מטמאים גם המקומות הנגלים כשהוא עורר ואינם נגלים בשעת לישנה. 62) לנגע שהיא תחת הדר. 63) לנגע סביב בית השחי. 64) לא כאריגה בפלך שהיא יושבת ואורגת, אלא כאריגה בכלי גדול שעומדים ואורגים. 65) יש להוסיף את המלה "כך", וכן הוא בדפוס רומא (ר"מ). 66) במצורע שנתרפא, כתבה תורה (ויקרא יד, ט): "וגלח את כל שעריו". ראה נגעים פ"ד מ"ב, ו'תוספות יום טוב' ומשנה אחרונה שם. 67) לקמן פ"א ה"א.

דין קוצץ נגע טהור לגמרי כגון בוחק. רש"י במסכת שבת קלב, ב - אומר בפירוש שעובר בלא-תעשה. 8) במס' שבת צד, ב - נחלקו רב ששת ורב נחמן בדין זה, רב ששת אמר פטור, ורב נחמן אומר חייב, ופסק כרב ששת (ב'תוספות' עירובין לב, א ד"ה רב ששת, כתבו בשם רבינו שמשון, ש'בעל הלכות גדולות' פוסק כרב ששת באיסורים, וכרב נחמן בדינים. וכן כתב שם הרא"ש בשם 'תשובות הגאונים'). 9) ונשארו שתיים והן מטמאות. 10) שיעור מחיה לטמא (למעלה פ"ג ה"א). 11) מדרבנן, ומספר המכות לפי שיקול דעת בית-הדין. 12) פירוש, שתי שערות הגובלות את הנתק (ראה פ"ח ה"ב וה"ג). 13) כתגלחת הטהרה (לקמן פ"א ה"א). 14) ואפשר שהמוט יעביר אותה (תוספתא שם פ"ג ה"ב). 15) חוטים הנכרכים סביב הדקל, ועושים מהם חבלים.

יום שלישי ט"ו סיון ה'תשע"ט

פרק עשירי

1) יבאר התולש סימני טומאה או הכוה המחייה או הקוצץ הנגע קודם שיבא לכהן או אחר כך, מי שנקצצה בהרתו שלא בכוונה, והתולש שעה לבנה אחת ונפלה השנייה וכו', ודין מי שהיתה בהרת בערלתו אם ימול, והנהגת המצורע המוחלט והמצורעת, מה בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט, ודין שניהם לטומאה.

2 א. התולש² סימני טמאה³, בין פלך בין מקצתו, או 3 הפונה את המחיה⁴, פלה או מקצתה, או הקוצץ 4 הנגע פלו⁵ מבשרו או מן הפגד או מן הפית, בין 5 קדם שיבא לפנהו בין בתוך הסגר או בתוך החלט 6 או אחר הפטור - הרי זה עובר בלא תעשה. 7 שנאמר: השמר⁶ בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות 8 ככל אשר יורו אתכם הפנהים הלויים באשר צויתם 9 תשמרו - שלא יתלש או שיקץ⁷. אבל אינו לוקה 10 עד שיועילו מעשיו, ואם לא הועילו - אינו לוקה⁸. 11 כיצד? היתה בו בהרת ובה שלש שערות לבנות 12 ותלש אחת⁹, פנה מקצת המחיה ונשאר ממנה 13 פעדשה¹⁰ - אינו לוקה, שהרי הוא טמא בפשהיה. 14 וכן כל פיוצא פנה. ומפני אותו מפת מרדות¹¹. וכן 15 המגלח את הנתק - לוקה, שנאמר: ואת הנתק¹² לא 16 יגלח. ואינו חייב עד שישלח כל הנתק בתער¹³. ומתן 17 למצורע לשא במוט על כתפו שיש בה הצרעת¹⁴ 18 ולקשר הסיב¹⁵ על רגלו, ואם הלכו סימני טמאה - 19 ילכו. והוא שלא נתפון לכה.

2) נגעים פ"ז, מ"ד. 3) שיער לבן שבבהרת, ושיער צהוב שבנתק. 4) בשר חי שבתוך הבהרת הוא סימן טומאה, ואם נכוותה אין דינה כמחיה ואינה מטמאה. 5) כלומר, עצמו ולא את סימני הטומאה שבו. והוא-הדין אם קצץ מקצתו. 6) וכל מקום שנאמר: "השמר", או "פן", או "אל" הוא לא-תעשה (מכות יז, ב ובכמה מקומות). 7) 'ספרי' פרשת כי-תצא פיסקא רעד. רבינו לא פירש מהו

20 ב. התולש סימני טמאה או שפנה את המחיה עד 21 שלא בא אצל פנהו - הרי זה טהור. וכן אם עשה 22 בן בימי הסגר - הרי זה טהור לאחר ימי הסגר¹⁶. 23 ואם תלשן אחר שהחלט פנהו - הרי זה מחלט 24 בפשהיה, ואין לו טהרה עד שתפרח הצרעת בכלו או 25 עד שתתמקט בהרתו מפגרים¹⁷.

16) אם לא מצא סימן טומאה אחר. פסק כרבי עקיבא במשנה נגעים פ"ז מ"ד, מפני שבתוספתא שם ה"ג קיבלו דבריו רבן גמליאל ורבי יהושע (ראה ביאור הגר"א שם). 17) כחכמים במשנה, שם.

26 ג. מי שנקצצה בהרתו פלה שלא בכונה - טהור¹⁸. 27 קצצה בכונה: אם קצץ כל הבשר החי המקיפה 28 אפלו בחוט השערה - אין לו טהרה עולמית¹⁹; 29 קצצה בצמצום - אין לו טהרה עד שתפרח בכלו.

18) משנה, שם. 19) בתוספתא שם ה"ה אמרו, שבוה הכל מודים שאין לו טהרה כלל, אפילו אם תפרח בכולו. והטעם, שמא לא היתה פורחת בבשר החי שקצץ, אבל אם נשאר מקצת בשר חי ופרחה בכולו טהור אפילו לדעת רבי אליעזר במשנה (מפני שאפשר לתלות ולומר, כשם שפרחה באותו מקצת הנשאר, כך היתה פורחת בכל החוט המקיף): במה נחלקו? כשקצץ בצמצום את הבהרת. ורבינו פסק כחכמים, שם.

30 ד. התולש²⁰ שיערה לבנה אחת ונשרה השניה - הרי 31 זה טהור²¹. היו שלש, תלש שתיים ונשרה אחת - 32 הרי זה בטמאתו²². היתה בו מחיה פעדשה²³, פנה 33 חציה והלף חציה - הרי זה טהור. היתה יתרה 34 מפעדשה: פנה המותר²⁴ והלף פעדשה - הרי זה 35 טהור²⁵; פנה פעדשה והלף המותר - הרי זה טמא.

20) תוספתא שם ה"ג וה"ד. 21) שאפילו אם לא תלש היה נטהר. 22) שאלמלי לא תלש היו נשארות שתי שערות. ומשמיענו, שאין אנו אומרים כשם שנשרה האחת שנשארה, כך היו נושרות גם השתים שנתלשו. 23) מצומצמת. 24) החלק העולה על ערשה מצומצמת.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ט"ו סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מהציווי בעניין מרים "תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף" משמע שהשהות מחוץ לשלוש מחנות היא תנאי בטהרת המצורע, ונפק"מ במקרה שאין מחנה ואין שייך להיות מחוץ למחנה האם הוא מעכב טהרת המצורע. ולפי זה תהיה נפק"מ למעשה העלולה להיות נוגעת גם בימינו, שהרי הדין הוא שטהרת המצורע נוהגת בארץ ובחוץ-לארץ, בפני הבית ושלא בפני הבית. וא"כ, לפי הדעות שאין קדושת מחנות וירושלים בזמן הזה, ישנה שאלה האם מצורע יכול להגיע לטהרתו לאחר החורבן. אם נאמר שעיקר העניין של "בדד ישב" הוא שלא יהיה במחנה אפשרי הדבר גם בזמן הזה, אבל אם עניינו שצריך להיות "מחוץ למחנה מושבו" הרי שאין זה שייך אחר החורבן.

(על-פי לקו"ש חלק י"ח עמוד 135)

(38) במסכת כלים פ"א מ"ז, שנינו: עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחים מתוכן את המצורעין.

ח. המצורע³⁹ אינה פורעת ואינה פורמת ולא עוטה על שפם, אבל יושבת היא מחוץ לעיר ומודיעה לאחרים שהיא טמאה. ולא המצורעים בלבד, אלא כל המטמאים את האדם⁴⁰ חביבין להודיע לכל שהן טמאין, כדי שיפרישו מהן; שנאמר: וטמא טמא יקרא - הטמא מודיע שהוא טמא.

(39) משנה, סוטה כג, א. ובגמרא שם למדו זה מן הכתוב (שם יג, מד) "איש צרוע הוא" ולא אשה. (40) 'תורת כהנים' נגעים פ"ב ה"ט.

ט. וטמאים ואנדרוגינים פורע ופורם ועוטה על שפם, מפני שהוא ספק⁴¹.

(41) ומחמירים בו כמו בכל ספק של תורה.

י. אחד מצרע מסגר ואחד⁴² מצרע מחלט לענין טמאה⁴³. ואין בין מצרע מסגר למצרע מחלט לענין טמאה, אלא פריעה ופרימה ותגלחת וצפרים, שהטהור מתוך הסגר פטור מן התגלחת ומן הצפרים והטהור מתוך החלט חייב בהן, אבל טמאת שניהן שנה בכל דבר.

(42) דין אחד לשניהם. (43) אבל לענין חיוב קרבנות אינם שוים, שהמחלט חייב להביא אשם ולוג שמן, והטהור מתוך הסגר אינו מביא. ולמה הוציא רבינו כאן מן הכלל פריעה ופרימה תגלחת וציפורים, ולא כתב קרבנות? מפני שמדובר לפני טהרתו, וכל ד' הדברים שמונה רבינו הם בעודו בטומאתו, אבל קרבנות מביא אחרי שנטהר (ראה לקמן פ"א ה"ב).

יא. המצרע⁴⁴ - אב מאבות הטמאות⁴⁵. מטמא אדם וכלים במגעו וכלי חרס באוירו⁴⁶, ומטמא אדם במשא⁴⁷, ומטמא משכב ומושב⁴⁸ תחת אבן⁴⁹.

(25) מכיוון שגם בלי מעשיו הוא טהור. הכלל המונח ביסוד דינים אלה הוא: המעשה שעשה באיסור אינו מועיל לטהר, אבל גם אינה גורמת לטומאה במקרה שגם בלי מעשה האיסור היה טהור.

ה. מי שהיה²⁶ בהרת בערלתו - ימול, ואף על פי שהיא מילה שלא בזמנה²⁷; שמצות עשה דוחה את לא תעשה בכל מקום. ואם מל והלך בעור הערלה סימן שהיה מחלט בו²⁸ - הרי זה חייב בקריבן מצרע²⁹.

(26) משנה, שם סוף הפרק. (27) גמרא שבת קלב, ב. מילה בזמנה היינו ביום השמיני ללידתו, ואחר יום זה הוא שלא בזמנה. (28) שכבר החליטו הכהן. (29) שהרי נטהר בטומאתו, אבל מוסגר שמל והעביר סימן הטומאה פטור מן הקרבן, מפני שלא נטמא מעולם (תוספתא שם פ"ג ה").

ו. מצות עשה³⁰ שהיה המצרע המחלט מכסה³¹ ראש כל ימי חלוטו, ועוטה על שפם באבל, ופורם³² בגדיו, ומודיע העוברים עליו שהוא טמא; שנאמר: והצרוע אשר בו הנגע וגומר. אפלו כהן גדול³³ שנצטרע פורע³⁴ ופורם, שעשה דוחה את לא תעשה. ואסור בשאילת שלום כל ימי חלוטו באבל, שנאמר: ועל שפם יעטה - שהיה שפתיו דבוקות. אבל קורא ושונה ודורש. ואסור לספר ולכבס כל ימי חלוטו. ונוהג בכל הדברים האלו אפלו בשבתות וימים טובים. והרי הוא מתר ברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל³⁵ ובתשמיש המטה³⁶ וזוהף את מטתו³⁷ כשאר העם.

(30) כל זה כתוב בתורה (ויקרא יג, מה) ומבואר בגמרא מועד קטן, דף טו וטז. (31) מלשונו של רבינו משמע, שפריעה האמורה בתורה, פירושה כיסוי הראש. וזוהי דעת רבי עקיבא במועד קטן טו, א. אולם ב'ספר המצוות' לא-תעשה קסג, פירש שהכוונה לגידול שיער, כרבי אליעזר שם, וכן פירש את האמור בכהן גדול (שם כא, י'): "את ראשו לא יפרע", וכן פסק להלכה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ו. וצ"ע. (32) קורע. (33) שנאמר בו (שם) את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום. (34) ראה הערה ל. (35) כל שלושת הדברים הללו הם בעיה שלא נפשטה במועד קטן שם, ופסק להקל. (36) מחלוקת תנאים שם ז, ב - ופסק כרבי יהודה להקל. (37) ולא כאבל שצריך להפוך את המיטה.

ז. דין המצרע שהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר, שנאמר: מחוץ למחנה מושבו. ודבר זה בעצירות המקופות חומה בארץ ישראל בלבד³⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"דין המצורע שיהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר שנאמר מחוץ למחנה מושבו".

יום רביעי ט"ז סיון ה'תשע"ט

פרק אחד עשרי

(1) יבאר שטהרת המצורע ותגלחתו מצוות עשה וכיצד מטהרים אותו, ודין שחיטת הצפור ותגלחתו והזייה, ושאר מעשיו אם כשרים בלילה, ודין טהרת מצורע אפה ומתי נהגת, והכשרים לטהר מצורע, ואם מטהרים שנים כאחת, צפור השחוטה והמשתלחת אם הן מותרות בהנאה וכל דיניהן.

א. טְהַרְתָּ מִצֶּרַע מִצּוֹת עֲשֵׂה², וְתִגְלַחְתּוּ כְּשִׁטְהָר¹⁹
מִצּוֹת עֲשֵׂה³. פִּיֶּצֶד מִטְהָרִין אֶת הַמִּצְרָע? מִבֵּיא²⁰
מִזְרָק⁴ שֶׁל חֶרֶשׁ חֲדָשׁ, וְקִבְלָהּ הִיא⁵ שִׁיְהִיה [חֲדָשׁ],
וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ רִבְעִית⁶ מִמֶּם חַיִּים⁷ הָרְאוּיִין לְקֹדֶשׁ
אוֹתָן מִי חֲטָאֹת⁸, וְשֶׁעוֹר זֶה מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. וּמִבֵּיא²³
שְׁתֵּי צִפְרִים דְּרוֹר⁹ טְהוֹרוֹת¹⁰ לְשֵׁם טְהַר צִרְעָת¹¹,
שֶׁנֶּאֱמָר: וְלָקַח לַמִּטְהָר. וְשִׁחֲטָה אֶת הַבְּרוֹרָה¹²,
שֶׁבִשְׁתִּיהֶן עַל הַמֵּיִם שֶׁבְּכָלִי חֶרֶס, וּמִמָּצָה עַד שִׁיְהִיה²⁶
הַדָּם נָכַר בְּמֵיִם, וְחוּפֵר וְקוֹבֵר הַצֶּפֶר הַשְּׁחוּטָה
בְּפָנָיו¹³. וְדָבָר זֶה קִבְלָהּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. וְנוֹטֵל עֵץ
אֲרָז, וּמִצְוֹתוֹ שִׁיְהִיה אֲרָכּוֹ אִמָּה וְעָבִיו כְּרִבְעֵי פָרַע
מִפְרָעֵי הַמִּטְהָר¹⁴, וְאֵזוֹב שֶׁאֵין לוֹ שֵׁם לְוִי¹⁵, כִּמּוֹ
שֶׁבְּאַרְנוֹ, אֵין פָּחוֹת מִטֶּפֶח¹⁶, וְשָׁנִי תוֹלַעֲת¹⁷, מִשְׁקָלוֹ
שֶׁקֶל. וְאִם טַעֲמוֹ¹⁸ - פֶּסֶל¹⁹, כְּצִבְעִית הַתְּכֵלֶת²⁰. וְכָל
הַשְּׁעוּרִים - הִלְכָּהּ²¹. וְלוֹקֵחַ עִם שְׁלֹשָׁתָן הַצֶּפֶר
הַחִיָּה. וְאֶרְבָּעָה מִיָּנִין אֵלּוּ²² מַעֲבֵבִין זֶה אֶת זֶה. וְעֵץ
אֲרָז וְאֵזוֹב שֶׁנִּתְקַלְפוּ²³ - פֶּסֶל²⁴. וְכוּרֵף הָאֵזוֹב עִם
הָאֲרָז בִּלְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית²⁴, וּמִקִּיף²⁵ לָהֶן רֹאשִׁי
אֲגָפִים וְרֹאשׁ הַזֵּבֶב שֶׁל צֶפֶר הַחִיָּה, וְטוֹבֵל אֲרֻבָּתָן
בְּמֵיִם שֶׁבְּכָלִי וּבְדָם שֶׁעָלִיהֶן, וּמִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים עַל
אֲחֵר יָדוֹ שֶׁל מִצְרָע, וּמִשְׁלַח אֶת הַצֶּפֶר. וְכִיצַד
מִשְׁלַחָהּ? עוֹמֵד בְּעִיר וְזוֹרְקָה חוּץ לַחוּמָה. וְאֵינוֹ
הוֹפֵךְ פָּנָיו לֹא לַיָּם וְלֹא לָעִיר וְלֹא לַמִּדְבָּר²⁶,
שֶׁנֶּאֱמָר: מִחוּץ לָעִיר אֵל פָּנֵי הַשָּׂדֶה. שְׁלַחָה וְחִזְרָה
- חִזְזָה וּמִשְׁלַחָה, אֶפְלוֹ מֵאָה פְּעָמִים²⁷. וְאַחֵר כֶּף
מְגַלַּח הַכֹּהֵן אֶת הַמִּצְרָע. פִּיֶּצֶד מְגַלְחוֹ²⁸? מַעֲבִיר
תַּעַר עַל כָּל בָּשָׂרוֹ הַנִּרְאָה, אֶפְלוֹ בֵּית הַשָּׁחִי וּבֵית
הַעֲרֹה שֶׁעַר שָׁעַל כָּל הַגּוֹף, עַד שִׁיעֲשֶׂה כְּדִלְעָת.
שֶׁנֶּאֱמָר: אֶת כָּל שְׁעָרָיו²⁹. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר רֹאשׁוֹ
וְיִקְנֵה וְגִבּוֹת עֵינָיו³⁰? לְרִבּוֹת כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן, וְלִמְעַט
שְׁעָר שֶׁבִּתְּוֵף הַחֹטֵם, לִפִּי שֶׁאֵינוֹ נִרְאָה³¹. וְאַחֵר כֶּף
מִכְבֵּס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְּטִמָּא בְּבִיָּאָה וּמִלְּטִמָּא
מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, וְיִכְנֵס לִפְנֵים מִן הַחוּמָה, וּמוֹנֶה
שְׁבָעַת יָמִים. וְאַסוּר בְּהֵן בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, שֶׁנֶּאֱמָר:
מִחוּץ לָאֹהֶל³² - מִלְּמַד שֶׁאִסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.
וְהַמִּצְרָעַת מִתְרַת³³ בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.

(2) מצוה זו כוללת כל האמור בתורה (ויקרא יד, ד - ח) וגם

1 כֹּבֵב וְכֹזֶבֶה. שֶׁנֶּאֱמָר: וְכִבֵּס בְּגָדָיו וְיִטְהַר. מִפִּי
2 הַשְּׁמוּעָה לְמַדוֹ, שִׁטְהָר מִלְּטִמָּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב⁵⁰.
3 וְאֶחָד הַמִּסְגָּר וְאֶחָד הַמִּחְלָט בְּכָל אֲלוֹ⁵¹.

(44) כלים פ"א ה"א. (45) הטימאות שמטמאות אדם וכלים נקראות אב הטימאה, והנוגע בהן נעשה ראשון לטמאה והוא מטמא אוכלין ומשקין אבל לא אדם וכלים. (46) כלי חרס אינו מיטמא כשנגעה טמאה בדופנו החיצון אלא מתוכו, ואפילו לא נגעה הטימאה בכלי עצמו אלא היתה תלויה באיורו - טמא (ראה הל' כלים פ"ג ה"א וה"ב). (47) אף-על-פי שלא נגע בו, כגון שישב על קרש ובא זה והרים את הקרש מצדו השני, בין אם הטמא הרים את הטהור ובין להיפך. (48) שם מ"ד. אם שכב או ישב על סדינים וכדומה - טמאים, ואפילו אם היו עשרה סדינים זה תחת זה והמצורע שכב או ישב על העליון ולא נגע באחרים - כולם טמאים. (49) שהיו הסדינים תחת אבן והוא ישב על האבן, אין האבן מצילה מן הטימאה (ראה כסף-משנה, שהקשה מפסחים סז, שאמרו שם: זב חמור ממצורע, שכן עושה משכב ומושב. וראה משנה-למלך כאן). (50) ומשמע שלפני-זה מטמא משכב ומושב. (51) כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

4 יב. חֲמָרָא יִתְרָה יֵשׁ בְּמִצְרָע, שֶׁמִּטְמָא בְּבִיָּאָתוֹ⁵²
5 לְבֵית, בֵּין בִּימֵי הַחֵלֶט בֵּין בִּימֵי הַסָּגֵר. פִּיֶּצֶד? נִכְנָס
6 לְבֵית - נִטְמָא⁵³ כָּל אֲשֶׁר בְּבֵית, בֵּין אָדָם בֵּין כְּלָיִם,
7 אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִגַּע בְּהֵן, נַעֲשֵׂה רֹאשׁוֹן לְטִמָּאָה.
8 שֶׁנֶּאֱמָר: מִחוּץ לַמִּחְנָה מוֹשְׁבוֹ⁵⁴ - מָה הוּא טְמֵא⁵⁵,
9 אֵף מוֹשְׁבוֹ טְמֵא. הִיָּה עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְעִבֵּר אָדָם
10 טְהוֹר תַּחַת הָאֵילָן - נִטְמָא⁵⁶. הִיָּה הַטְּהוֹר עוֹמֵד תַּחַת
11 הָאֵילָן וְעִבֵּר הַמִּצְרָע תַּחְתּוֹ - לֹא טְמָאָהוּ; וְאִם עֹמֵד
12 - נִטְמָא, שֶׁהָיָה נַעֲשֵׂה לוֹ מוֹשָׁב. סָפֵק עֹמֵד סָפֵק לֹא
13 עֹמֵד - טְהוֹר⁵⁷. הַכֵּנִס הַמִּצְרָע רֹאשׁוֹ וְרִבּוֹ⁵⁸ לְבֵית -
14 נִטְמָא כָּל שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכוֹ⁵⁹. נִכְנָס⁶⁰ לְבֵית הַכִּנּוֹס -
15 עוֹשִׂין לוֹ מִחִיצָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפְחִים⁶¹ וְרִחְבָּה
16 אֲרֻבַּע אַמּוֹת⁶² עַל אֲרֻבַּע אַמּוֹת, וְנִכְנָס רֹאשׁוֹ וְיוּצָא
17 אַחֲרָיו, כְּדִי שִׁיְהִיה מוֹשָׁב לְבָדוֹ וְלֹא יַעֲמֵד עִם הָעָם
18 בְּעֶרְבּוֹב וְיִטְמָא אוֹתָם.

(52) שם. ונגעים פ"ג, מ"א. (53) משמע אפילו לא שהה כהרף עין, ויצא. כדעת תנא-קמא במשנה נגעים שם. (54) המקום שהוא נמצא בו. (55) 'תורת כהנים' פ"ב, ה"ד. (56) דין זה והבאים אחריו עד "ואם עמד נטמא", מבוארים במס' נגעים שם מ"ז. (57) משנה, טהרות פ"ו, מ"ב. ראה מה שכתב רבינו שם בפירושו. (58) ושאר גופו מחוץ לבית. (59) נגעים, שם מ"ח. (60) כלומר, כשהוא רוצה להכנס. (61) מכל צד. (62) והשטח המוקף מחיצות אלו דינו כחדר בפני עצמו שהוא "מושב", ובית הכנסת מחוץ למושב, אבל שטח מוקף מחיצות נמוכות מעשרה טפחים או קצרות מארבע אמות אינו מושב בפני עצמו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי ט"ז סיון – ספר טהרה – הלכות טומאת צרעת קנא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ורבי ושם אמרו שהמלך יותם נולד לעוזיהו בימי צרעתו, ומה למד רבי שמותר בתשמיש המטה, שהרי עוזיהו שמר על המצוות כמו שכתוב (מלכים ב טו, ג): "ויעש הישר בעיני ד'". ונכשל רק בהקרכת קרבנות.

- ב. כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים³⁴ הָאֵלּוּ עֲדִין הוּא אֵב הַטְּמֵאָה. ¹
- מְטֵמֵא אָדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, לֹא בְּמִשָּׁא. שְׁהִי הוּא ²
- אוֹמֵר: וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְכַסֵּס אֶת בְּגָדָיו וְגוֹמֵר - ³
- מִלְּמִד שְׁהִי מְטֵמֵא בְּגָדִים. וְכַשֵּׁם שְׁהִי מְטֵמֵא ⁴
- בְּגָדִים בְּמַגֵּעַ, כֵּן מְטֵמֵא אָדָם בְּמַגֵּעַ; שֶׁכָּל הַמְטֵמֵא ⁵
- בְּגָדִים - מְטֵמֵא אָדָם. וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מְגַלְחוֹ הַפֶּה ⁶
- תְּגַלַּחַת שְׁנֵיהֶם כְּרֹאשׁוֹנָה, וּמַכְכֵּס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל, ⁷
- וְיִטְהַר מִלְּטֵמֵא אַחֲרֵים, וְהָיָה הוּא כְּכָל טְבוּלֵי יוֹם³⁵ ⁸
- וְאוֹכֵל בְּמַעֲשֵׂר. הָעָרִיב שְׂמִשּׁוֹ - אוֹכֵל בְּתֵרוֹמָה³⁶; ⁹
- הַכֵּיָא בְּפָרְתוֹ - אוֹכֵל בְּקֶדְשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ³⁷. ¹⁰

(34) נגעים פרק י"ד משנה ב: "מטמא כשרץ", ושרץ מטמא אדם וכלים במגע ולא במשא. (35) טמא שטבל ביום נקרא טבול יום עד שקיעת השמש ואסור לאכול תרומה וקדשים ומותר באכילת מעשר שני. (36) אף על פי שלא הקריב עדיין קרבנותיו, שמחוסרי כפרה מותרים באכילת תרומה. (37) בפרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א.

- ג. כִּשְׁהוּא מְגַלַּח בְּשִׁתִּי הַתְּגַלְחוֹת אֵינוֹ מְגַלַּח אֶלָּא ¹¹
- בְּתַעֲרָ. וְאֵם גִּלַּח שְׁלֹא בְּתַעֲרָ אוֹ שְׁהִי שְׁתִּי שְׁעֵרוֹת ¹²
- לֹא עָשָׂה כָּלֹם. וְאֵינוֹ מְגַלְחוֹ אֶלָּא כֹהֵן. וְאֵם שִׁיר ¹³
- שְׁתִּי שְׁעֵרוֹת בְּתְגַלַּחַת רֹאשׁוֹנָה וְגִלְחָן בְּשִׁנְיָה - לֹא ¹⁴
- עָלְתָהּ לוֹ אֶלָּא תְּגַלַּחַת אַחַת בְּלִבָּד, וְהָיָה הִיא ¹⁵
- רֹאשׁוֹנָה³⁸. וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְטְהֵרַת הַמַּעֲרָע. ¹⁶

(38) וצריך תגלחת שנייה אחר שבעת ימים.

- ד. תְּגַלַּחַת³⁹ הַמַּעֲרָע וְטְבִילָתוֹ וְהִזָּאתוֹ אֵינָן מַעֲכָבוֹת ¹⁷
- זוֹ אֶת זוֹ, וְשָׂאָר כָּל מַעֲשָׂיו מַעֲכָבִים. ¹⁸

(39) בתוספתא שם הלכה ו אמרו: "תגלחת של (מצוה) מצורע, טבילתו והזאתו מעכבים ושאר כל מעשיו אינם מעכבים". ובתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ד למדו, שדברים הנעשים בגופו של המצורע - מעכבים, והנעשים שלא בגופו, כגון שליחת הציפור החיה וכיבוס בגדים, אינם מעכבים.

- ה. שְׁחִיטַת הַצִּפּוֹר וְהַתְּגַלְחַת וְהַהֲזָה - בַּיּוֹם, וְשָׂאָר ¹⁹
- כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. אֵלּוּ - בְּאֲנָשִׁים, ²⁰
- וְשָׂאָר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בְּאֲנָשִׁים בֵּין בְּנָשִׁים. אֵלּוּ - ²¹
- בְּכֹהֲנִים, וְשָׂאָר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בְּכֹהֲנִים בֵּין ²²
- בְּיִשְׂרָאֵל. ²³

- ו. טְהֵרַת מַעֲרָע זוֹ נִוְהָגַת בְּאֶרֶץ וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ, בְּפָנֵי ²⁴
- הַבַּיִת וְשִׁלָּא בְּפָנֵי הַבַּיִת. וְכֹהֵן שֶׁטִּמְּאוּ מִצְוָה לְטַהֲרוֹ, ²⁵
- שֶׁנֶּאֱמַר: לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ. וְהַפֵּל פְּשָׁרֵינוּ⁴⁰ לְטַהֵר ²⁶
- אֶת הַמַּעֲרָע, אִפְלוּ זָבִי⁴¹ וְאִפְלוּ טָמֵא מֵת. וְאֵין מַעֲרָע ²⁷

תגלחת ראשונה בכלל. (3) בפני עצמה. והכוונה לתגלחת שנייה שהכהן מגלחו ביום השביעי לתגלחתו הראשונה. כן כתב רבינו במפורש בספר המצוות עשה קיא. [בספר המצוות שם מבאר רבינו למה תגלחת שנייה אינה כלולה במצוה של הבאת הקרבנות, ואף על פי שזו וזו הן גמר הטהרה: "...תכלית תגלחתו היא טהרתו מלטמא ... ואילו תכלית הבאת קרבנותיו היא להשלים כפרתו"']. (4) ספל גדול. (5) אמנם בגמרא סוטה טו, ב דרשו "מה מים חיים שלא נעשתה בהם מלאכה אף כלי שלא נעשתה בו מלאכה" סובר רבינו שדרשה זו "אסמכתא" ואינה דרשה גמורה. (6) רביעית הלוג - שמונים גרם בערך. (7) מי מעיין או נהרות שוטפים. (8) לתת בהם אפר פרה אדומה להזאה על אדם שנטמא במת. (9) מין צפרים חפשיות, שאינן מקבלות תרבות. (10) כשרות לאכילה. (11) שיקח אותן הכהן בכוונה לשם טהרת צרעת, אבל אינו צריך לקבוע, שלוקח לטהרת מצורע זה. דין זה שנינו בתורת כהנים מצורע פרשתא א הלכה ו: "ולקח למיטהר" לשם מיטהר, בין איש בין אשה בין קטן, מיכן אמרו: לקח לאיש כשרות לאשה, לאשה כשרות לאיש, לבית כשר למצורע, למצורע כשר לבית. (12) הבריאה יותר. (13) בפני המצורע. (14) נגעים פרק י"ד משנה ו. ולא נתפרש שיעור כרע המטה. (15) אלא קוראים לו "איזוב" סתם והוא שיח ראוי למאכל אדם. (16) נדה כו, א תני רבי חייא: איזוב - טפח. (17) צמר צבוע במיץ גרגירים אדומים שבתוכם כמו יתוש ומכאן השם "תולעת". ויש מפרשים צמר צבוע בדם תולעת או בנוזל המתמצה מביצי תולעת. (18) פירוש, אם טבל בנוזל זה צמר אחר. (19) פסול לצבוע בו הצמר לטהרת צרעת. (20) תכלת הוא צמר צבוע בדם ברייה שבים, ששמה חילזון. וגם בה פוסלת טעימה. (21) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו, שקיבלה מסיני (עירובין ד, א ובכמה מקומות בתלמוד). (22) צפרים, ארז, איזוב ושני תולעת. (23) שהורדה קליפתם. (24) היא תולעת השני שנאמרה למעלה, ומפני שהיא ארוכה וכתבנית של לשון נקראה: לשון של זהורית. (25) מקרב, אבל אינו קושר אותה. וכן במסכת ביצה לב, ב "אין מקיפים שתי חביות", בעירובין ל, ב "שלא מן המוקף", בחולין מו, ב אין מקיפין בבועי, ועוד. (26) בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ה אנו שונים: שלא יעמוד ביפו וישלחנה לים, שלא יעמוד בגבת וישלחנה למדבר, שלא יעמוד חוץ לעיר וישלחנה לעיר. (27) תוספתא נגעים פרק ח הלכה ד. שם אמרו: "חמש ושש פעמים" ומובן שהכוונה הרבה פעמים בלי הגבלה, והמדובר, כשלא הגיעה עדיין אל השדה, אבל כשהגיעה לשדה דינה ככל הצפרים והיא מותרת באכילה ולטהרת מצורע אחר. (28) תגלחת ראשונה. (29) לרבות מקומות שאינם גלויים. (30) פסוק זה נכתב בתגלחת שנייה, ולמדו ראשונה משנייה. (31) כלל, ואינו דומה לשיעור של בית השחי, שנגלה לפעמים כשהאדם מגביה זרועו (כסף משנה). (32) "וישב מחוץ לאהל שבעת ימים" ודרשו (בגמרא מועד קטן ז, ב) אהל זה אשתו. (33) כריתות ח, ב "מחוץ לאהל" ולא מחוץ לאהל. לא ביאר רבינו אם אסור בתשמיש המטה בימי חלוטו (לפני ריפוי). במועד קטן ז, ב נחלקו בזה רבי יוסי ברבי יהודה

לא נקבע לה עדיין בן זוג דרור, והראשונה מותרת באכילה, מפני שאינה ציפור מצורע; ואם רצה המצורע רשאי הוא להביא שתי ציפורים אחרות ואז שתיים הראשונות מותרות באכילה (לפי התוספתא), שציפור אחת אינה נקבעת אלא זוג; אם שחט אחת ונמצאת טריפה מותרת בהנאה ואסורה באכילה מפני הטריפות. ואף על פי שרבינו פסק למעלה בהלכה ז ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה, אין שחיטת הטריפה מועילה לקבוע את השנייה כבת זוגה, מפני שהתורה כתבה "חיות טהורות" ולמדו מזה בתורת כהנים פרשת מצורע א, יב, שטריפות אינן כשרות לטהרת מצורע. וכל אלו הדינים כוחם יפה גם כשהשנייה אינה דרור או שנולדה בה טריפות לפני שחיטת הראשונה.

י. נִשְׁפָּךְ הַדָּם⁴⁷ - מְנִיחִין אֶת הַמְשִׁתְּלַחַת עַד שְׁתַּמּוּת⁴⁸. מִתָּה הַמְשִׁתְּלַחַת - יִשְׁפָּךְ הַדָּם⁴⁹ וַיִּקַּח³⁰ שְׁתֵּים אַחֲרוֹת.³¹

(47) לפני ההזאות. (48) ואסור לקחת לה בת זוג, מפני ששחיטת הראשונה קבעה אותה לבת זוגה ואינה ראוייה לזוג אחר, מה שאין כן כשנטרפה לפני השחיטה, ששחיטה פסולה אינה קובעת. מובן שגם השחוטה אסורה בהנאה. (49) המדובר, כשמתה לפני ההזאות, שהזאות מעכבות, אבל אם מתה המשתלחת אחר ההזאות - נטהר המצורע והשילוח אינו מעכב.

יום חמישי י"ז סיון ה'תשע"ט

פרק שְׁנִי עֶשְׂרִי

(1) יבאר שיעור צרעת בגדים וכמה סימני טומאה יש בהם ואם מצטרפין, וכל דיניהם, קרחת וגבחת הבגדים, ואם הם צבועים או שתי צבוע וערכו לבן, ודין כמה שיעור בגד מטמא בנגעים.

א. צִרְעַת בְּגָדִים - בְּגָרִיס², בְּצִרְעַת אָדָם; אֲכָל פְּחוֹת³² מִבְּגָרִיס - טָהוֹר. וּשְׁלֹשָׁה סִמְנֵי טִמְאָה יֵשׁ בָּהֶן: ³³ יִרְקָק, אֲדָמָם, וְהַפְשִׁיזוֹן. וּשְׁלֹשָׁתָן מִפְּרָשִׁין ³⁴ בַּתּוֹרָה³. יִרְקָק הוּא הִירָק שֶׁבִּירְקִין⁴¹, שְׁהוּא יֵרֶק ³⁵ הָרֶבֶה, בְּכַנֵּף הַטֶּסֶס וּכְהוֹצֵי הַדָּקֵל⁵; וְאֲדָמָם הוּא ³⁶ אָדָם שֶׁבְּאֲדָמִים, שְׁהוּא אָדָם הָרֶבֶה, בְּזֵהוּרִית⁶ יָפֵה. ³⁷ וּשְׁנֵי מִרְאוֹת אֵלּוּ מִצְטָרְפִין⁷ זֶה עִם זֶה. בְּמִרְאֵה ³⁸ יִרְקָק אוֹ אֲדָמָם מְסַגִּירִין אֶת הַבֶּגֶד, וְאִם עָמַד ³⁹ בְּמִרְאֵה זֶה שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת⁸ - מְחַלִּטִין וְשׁוֹרְפִין⁹. וְכֵן ⁴⁰ אִם פִּשְׁעָה¹⁰ - מְחַלִּטִין וְשׁוֹרְפִין¹¹. בִּיעִצֵּד? בְּגֵד ⁴¹ שֶׁנִּרְאֶה בּוֹ נֶגַע יִרְקָק אוֹ אֲדָמָם - מְסַגִּירוֹ שְׁבַעַת ⁴² יָמִים, וּבְשָׁבִיעֵי רוֹאֶה: אִם פִּשְׁעָה - מְחַלִּטוֹ וְשׁוֹרֵף ⁴³ אֶת כָּל הַבֶּגֶד¹²; וְאִם עָמַד בְּמִרְאֵהוּ וְלֹא פִשְׁעָה, אוֹ ⁴⁴ שִׁפְשָׁה וְכֵהָ¹³ מִשְׁנֵי הַמִּרְאוֹת שֶׁהִסְגִּיר בָּהֶן, אוֹ ⁴⁵ שְׁהוֹסִיף הַמִּרְאֵה לְהֵאָדָם וּלְהוֹרִיק וְלֹא פִשְׁעָה - יִכַּבֵּס ⁴⁶ מְקוֹם הַנֶּגַע וְיִסְגִּיר שְׁבַעַת יָמִים שְׁנִית¹⁴. וּבִסְוֶף ⁴⁷ שְׁבוּעֵ שְׁנֵי, שְׁהוּא יוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, רוֹאֶה: אִם פִּיֶּהָ ⁴⁸ לְמִרְאֵה שְׁלִישִׁית¹⁵ - הָרִי זֶה טְעוֹן כְּבוֹס וְטָהוֹר¹⁶; ⁴⁹

1 מְטַהֵר מְצָרַע. וְאִין מְטַהֲרִין שְׁנֵי מְצָרְעִין כְּאַחַת, ² שְׁאִין עוֹשִׂין מְצוֹת חֲבִילוֹת.

(40) כל הכהנים. (41) בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא א, ה, דרשו שטהרת מצורע היא בכהן שמותר לו להיכנס למחנה, אשר המצורע אסור להיכנס לה, ולפיכך כהן מצורע אינו כשר לטהרת מצורע, ומכאן נלמד שזב וטמא מת, שאינם משתלחים מחוץ לערים מוקפות חומה כמצורע - כשרים לטהרה.

3 ז. עֵץ אֲרִז וְאֲזוּב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת שְׁטֵהר בָּהֶן מְצָרַע זֶה ⁴ - מְטַהֵר בָּהֶן מְצָרְעִים אַחֲרִים. וְכֵן צִפּוֹר הַמְשִׁתְּלַחַת ⁵ מִתָּר לְטָהֵר בָּהּ מְצָרְעִים אַחֲרִים מֵאַחַר שֶׁנִּשְׁתְּלַחָה, ⁶ וּמִתָּרַת בְּאַכִּילָה⁴². אֲכָל הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה אֲסוּרָה ⁷ בַּהֲנָאָה. וּמֵאִמְתִּי תֹאסֵר? מִשְׁעַת שְׁחִיטָתָה. שְׁחִיטָה ⁸ וְאִין שֵׁם אֲזוּב וְלֹא עֵץ אֲרִז וְלֹא שְׁנֵי תוֹלַעַת⁴³ - הָרִי ⁹ זוֹ אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה, שֶׁשְׁחִיטָה שְׁאִינָה רְאוּיָה שְׁמָה ¹⁰ שְׁחִיטָה⁴⁴. וְהָאֹכֵל בְּזֵית מְצָפּוֹר הַשְּׁחוּטָה - עוֹבֵר ¹¹ עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה. שְׁנֵאֲמַר: זֶה אֲשֶׁר לֹא ¹² תֹאכְלוּ מֵהֶם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוֹ, שֶׁזֶה לְרִבּוֹת ¹³ הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה. וְנֵאֲמַר: טָהוֹרָה תֹאכְלוּ - הָא ¹⁴ אַחֲרֵת לֹא תֹאכְלוּ; וְלֹא הֵבֵא מִכָּל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה.

(42) והמדובר כשהגיעה לשדה וחזרה, אבל אם חזרה תיכף אחר שילוחה ולא הגיעה כלל לשדה, כתב רבינו למעלה בהלכה א שצריך לשלחה אפילו מאה פעמים. (43) ואמרנו למעלה בהלכה א שהבאתם מעכבת ואם כן השחיטה לא נעשתה כהלכתה. (44) מחלוקת תנאים שם ורבינו פוסק בכל מקום ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיטה (פרט לכיסוי הדם).

15 ח. אִין לֹקַחִין שְׁתֵּי הַצִּפּוֹרִים מִצִּפְרֵי עִיר הַנִּדְחַת, ¹⁶ וְלֹא מִצִּפּוֹרִים שֶׁהָחֲלִיפִין בְּעִבּוּדָה זָרָה, וְלֹא מִצִּפּוֹרִים ¹⁷ שֶׁהִרְגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ. וּמִצְוַתָּן⁴⁵ שִׁיְהִיו שְׁתֵּיהֶן שְׁוֹת ¹⁸ בְּמִרְאֵה, בְּקוֹמָה וּבְדָמִים, וְלִקְיַחְתָּן כְּאַחַת. אִף עַל ¹⁹ פִּי שְׁאִינֶן שְׁוֹת אוֹ שְׁלָקָה אַחַת הַיּוֹם וְאַחַת לְמָחָר ²⁰ - כְּשִׁרוֹת. לָקַח שְׁתֵּי הַצִּפּוֹרִים לְשֵׁם אִישׁ - כְּשִׁרוֹת ²¹ לְטָהֵר בָּהֶן אִשָּׁה; לְשֵׁם אִשָּׁה - כְּשִׁרוֹת לְטָהֵר בָּהֶן ²² אִישׁ; לְטָהֵר בָּהֶן בֵּית מִנְּגַע - כְּשִׁרוֹת לְטָהֵר אָדָם; ²³ לָקַחַן לְאָדָם - כְּשִׁרוֹת לְבֵית מִנְּגַע. שְׁנֵאֲמַר: וְלָקַח ²⁴ לְמִטָּהֵר.

(45) לכתחילה.

25 ט. שְׁחַט⁴⁶ אַחַת מֵהֶן וְנִמְצְאָה שְׁלֹא הָיְתָה דְרֹר - ²⁶ יִקַּח זוּג לְשִׁנְיָה, וְהִרְאֹשׁוּנָה מִתָּרַת בְּאַכִּילָה. שְׁחַט ²⁷ הָאַחַת וְנִמְצְאָה טְרֶפֶה - יִקַּח זוּג לְשִׁנְיָה, וְהִרְאֹשׁוּנָה ²⁸ מִתָּרַת בַּהֲנָאָה.

(46) לשון המשנה שם, ובתוספתא שם פרק ח הלכה ח ישנן גירסאות שונות. ראה רמב"ד וכסף משנה ולחם משנה, ולהלכה: אם השחוטה אינה דרור יקח זוג לשנייה, שהרי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"ז סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קנג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22) "מה נתק שאין הפשיון לתוכו, כך נגע שאין הפשיון לתוכו". 'תורת כהנים' שם פרק ח ה"ד, ראה למעלה פ"ד ה"א.

ד. הפשיון²³ הסמוך²⁴ בבגדים - כל שהוא²⁵,
והרחוק או החוזר - בגדים. כיצד? בגד שהסגר
ונולד בו נגע אחר בגדים רחוק מן הנגע שהסגר בו
- הרי זה פשיון וישרף; ואם היה פחות מבגדים -
אין משגיחין בו. וכן בגד שקרע ממנו הנגע בסוף
שבוע שני, כמו שבארנו, וחזר בו נגע בגדים -
ישרף. וכן בגד שפשה בו הנגע אחר שנפטר²⁶ -
ישרף.

23) נגעים פ"א מ"ז. 24) לנגע העיקרי = לאום.
25) אפילו פשה פחות מכגריס - טמא. 26) שטיהרו אותו.

ה. מי שמכבס²⁷ את הנגע בפשיוע ראשון, כמו
שבארנו, צריך לכבס מעט מן הבגד שחוצה לו,
שנאמר: את אשר בו הנגע²⁸. וכל נגעי בגדים
שמכבסין אותן - מעבירין עליהן שבועה סממנין²⁹
שמעבירין על הכתם, כדרך שמעבירין על הכתמים,
כמו שבארנו³⁰ בענין נדה.

27) 'תורת כהנים' שם פט"ו ה"ה. 28) ולא נאמר "את
הנגע", משמע המקום שהנגע בו. 29) זבחים צה, א.
30) בפרק ט מהלכות איסורי ביאה, הלכה לו.

ו. בגד³¹ שקרע ממנו מקום הנגע ותפר מטלית, כמו
שבארנו, וחזר נגע בגדים על הבגד - מתיר³² את
המטלית ומצילה³³, וישרף שאר הבגד. חזר הנגע
על המטלית - שורף את הכל³⁴.

31) נגעים שם מ"ו. 32) מפרידה מן הבגד. 33) מן
הטומאה, מפני שבאה מבגד טהור. 34) במשנה, הגירסא:
"שורף את הבגד". ומפרש רבינו שהכוונה לכל הבגד עם
המטלית, שהוא עכשיו חלק מן הבגד (קריית ספר). והר"ש
במשנה שם מפרש, שהמטלית נידונה כבגד בפני עצמו, ואם
יש בה שלוש על שלוש (מרובע של שלוש אצבעות)
מסגירה כדין כל נגע, ואם אין בה כשיעור זה אינה מיטמאה
בנגעים כלל. ובתוספתא נגעים פ"ו ה"ו משמע כדברי
הר"ש, אבל רבינו הסתמך על המשנה, שנאמר בה סתם:
שורף את הבגד.

ז. הטולה³⁵ מן המסגר³⁶ בטהור³⁷ וחזר נגע על הבגד
- שורף את המטלית³⁸. חזר על המטלית - הבגד
הראשון המסגר ישרף³⁹, והמטלית תשמש את הבגד
שהיא תפורה בו בסממנין⁴⁰: אם עמד בעיניו שני
שבועות או פשה - שורפין הכל⁴¹.

35) משנה שם. 36) חתך מבגד שהיה בו נגע ונסגר
ונטהר. 37) תפר את החתיכה הזו בבגד שלא נראה בו נגע
מעולם. 38) מכיון שהיה לה זיקה לבגד מנוגע, אין זיקה
זו נפקעת ממנה ע"י חיבורה לבגד טהור, ודינה כאילו חזר

1 ואם נשתנה הנגע ממה שהיה, כגון שהיה ירקרק
2 ונעשה אדמדם או אדמדם ונעשה ירקרק - קורע
3 מקום הנגע ושורף¹⁷ מה שקרע, ותופר מטלית¹⁸
4 במקום שקרע, ופותר שאר הבגד, ומכבסו כלו
5 כבוס שני ומטבילו וטהר; ואם עמד במראה שהסגר
6 בו בתחלה - יחליטו וישרף את כלו¹⁹.

2) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פרק יד, ה"ד. ראה למעלה
(פ"א ה"ז. 3) ויקרא יד, מט. 4) שם ה"ב. 5) עלים של
עץ התמר. 6) צמר צבוע אדום. פסק כסומכוס, בתוספתא
נגעים פ"א ה"ג. 7) 'תורת כהנים' שם ה"ב. 8) שני
הסגרים בני שבוע ימים. 9) את כל הבגד. 10) בשבוע
ראשון. 11) מיד, בלי הסגר שני. 12) מפורש בתורה
(שם יג, נב). 13) ומראהו ירוק בינוני או אדום בינוני.
14) שני המקרים הראשונים, היינו: א. עמד במראה אבל
לא פשה, ב. פשה וכהה - מבוארים בנגעים פ"א מ"ה, אבל
הדין השלישי: או שהוסיף המראה וכו', קשה לפרשו,
ולכאורה דומה לגמרי לדין הראשון. והמב"ט בקרית-ספר
פירש, שהאדמיונות או הירקות נתחזקו עוד יותר ממה שהיו
לפני ההסגר. 15) אבל מירקק לאדמדם או להיפך -
יבואר דינו בפסקה הבאה. 16) 'תורת כהנים' נגעים פרק
טו ה"ו, אמרו: "והנה כהה הנגע" למראה שני ולא למראה
שלישי. פסוק זה מדבר אחרי הסגר שני, ומצריך קריעת
מקום הנגע, ומשמע מזה שאם נשתנה למראה שלישי אינו
צריך קריעה. 17) דין זה למד רבינו מדרשת ה'תורת
כהנים' המובאה בהערה הקודמת, שהכתוב "והנה כהה"
מדבר במראה שני, היינו מירקק לאדמדם ולהיפך. דעת
רבינו, שכל מה שאינו ירקרק או אדמדם, אפילו הוא ירוק
או אדום - נקרא מראה שלישי, וכן כל מראה אחר שהוא.
ו"מראה שני" היינו מירקק לאדמדם ומאדמדם לירקק.
ובכסף-משנה מבאר, שרבינו מפרש את הכתוב (שם, נה)
"והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה טמא הוא
באש תשרפנו" שלא הפך אפילו למראה שני, ורק אז הוא
טמא. ומכאן, שאם הפך למראה שני אינו טמא, ודינו כמו
אם כהה. הראב"ד משיג על הלכה זו בצורה חריפה, וראה
כסף-משנה. 18) טלאי. "ומנין שהוא טולה עליו מטלית?
תלמוד לומר: ואם תראה עוד (ויקרא יג, נז), ואין עוד אלא
מקומו" (תורת כהנים שם ה"ד). פירוש, ואם יישאר חור
במקום שהיה בו הנגע - אין אפשרות שייראה שם נגע
שנית. 19) שם משנה ה: העומד בשני - יישרף.

7 ב. נגע²⁰ שהיה ירקרק ופשה אדמדם או שהיה
8 אדמדם ופשה ירקרק - הרי זה פשיון²¹.

20) שם משנה ד. 21) 'תורת כהנים' נגעים פרק יד, ב,
דרשו מהכתוב "והיה" בלשון יחיד, מלמד שמצטרפים זה
עם זה.

9 ג. נגע שהיה באמצעו מקום נקי בלא נגע ופשה לו
10 הנגע - אינו פשיון, עד שפשה לחוץ²². שאין
11 פשיון הנגע לתוכו פשיון בין פאדם בין בבגדים
12 ובבתים.

18 יא. בַּגֹּד⁵⁷ שָׂאֵרָג בּוֹ פָּחוֹת מִשְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ וְנִרְאָה
19 בּוֹ נִגַּע וְאַחֵר כִּן הַשְּׁלִימוֹ לְשֹׁלֶשׁ עַל שְׁלֹשׁ -
20 טְהוֹר⁵⁸.

(57 שם. שאין הנגע מטמא אלא אם נולד במקום ובזמן הראויים לטמא. ראה למעלה פ"ו ה"ד.

21 יב. הַתּוֹפֵר⁵⁹ מִטְּלִיּוֹת שָׂאִין בְּכָל אַחַת מֵהֶן שְׁלֹשׁ עַל
22 שְׁלֹשׁ וְעֵשָׂה מֵהֶן בַּגֹּד - הָרִי זֶה מִטְּמָא בְּנִגְעִים;
23 שֶׁהַתּוֹפֵר כְּאוֹרֵג, וְכֵל בַּגֹּד אֶחָד הוּא.

(59 דין זה נלמד מהמשנה המובאת בהלכה הבאה.

24 יג. בַּגֹּד⁶⁰ שֶׁהוּא מִטְּלִיּוֹת מִטְּלִיּוֹת⁶¹, מֵהֶן צְבוּעִין
25 וּמֵהֶן לְבָנִים⁶², וְנִרְאָה נִגַּע בְּלֶכֶן שְׁבוּעָה⁶³ - מִסְּגִירִין
26 אוֹתוֹ. אִם עָמַד שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - נִטְמָא פְּלוֹ וְיִשְׁרָף⁶⁴.
27 וְכֵן אִם פָּשָׂה הַנִּגַּע בְּמִטְלִית לְבָנָה אַחֶרֶת - הָרִי זֶה
28 פְּשִׁיזִין, אֵף עַל פִּי שֵׁשׁ בִּיגְיָהֶם צְבוּעָה⁶⁵. הִזֵּה כֵּל
29 צְבוּעַ וּבּוֹ פֶּס אֶחָד לָכֵן, אֲפִלּוֹ כְּגָרִיס⁶⁶, וְנִרְאָה בּוֹ
30 נִגַּע⁶⁷ - יִסְגִּיר; שָׂאֵם עָמַד בְּעֵינָיו וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא
31 כָּהָה שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - יִשְׁרָף⁶⁸.

(60 שם פ"א משנה ז. (61 כל הבגד תפור מחתיכות קטנות. (62 "קייטא" בלשון המשנה. (63 אם נראה בצבוע אינו מטמא כלל, כמו שנתבאר למעלה ה"י. (64 כמו בגד שכולו לבן, שמקום הנגע קובע. (65 מפני שבבגדים מטמא פשיון הרחוק מן הנגע. והמדובר כשהפשיון הוא כגריס, אבל בפחות מגריס אין פשיון רחוק מטמא. ראה למעלה ה"ד. (66 פירוש, אפילו כל הפס הלבן אינו גדול יותר מכגריס, ואם כן אין לנגע הגדול כגריס אפשרות של פשיון, שהרי הפשיון לצבוע אינו מטמא. (67 כגריס, שפחות משיעור זה אינו טעון הסגר. (68 ואם כן, אפשר שיטמא בלא פשיון. כר' יהודה בן בתירה במשנה שם.

יום שישי י"ח סיון ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

(1 יבאר מין הבגדים שמטמאים בנגעים, בגד מוסגר שצבעו או מכרו לגוי או נתערב באחרים, בגד מוחלט שנתערב באחרים, ובגדים המנוגעים שמשלחים אותם חוץ לעיר.

32 א. אֵין מִטְּמָא² בְּנִגְעִים אֶלָּא בַּגֹּדִי צֹמֶר וּפְשָׁתִים
33 בְּלֶבֶד, אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֶרֶב³ שֶׁל צֹמֶר וּפְשָׁתִים, וְכָל
34 כְּלִי הָעוֹר, בֵּין קָשָׁה בֵּין רַךְ. אֵף הָעוֹר הַצְּבוּעַ בִּידֵי
35 שָׂמִים⁴ מִטְּמָא בְּנִגְעִים. וְהַלְבָּדִים⁵ - כְּבִגְדִים,
36 וּמִטְּמָאִין בְּנִגְעִים. וְהָאֵהָלִים⁶ מִטְּמָאִין בְּנִגְעִים, בֵּין
37 שֶׁהֵיוּ שֶׁל צֹמֶר וּפְשָׁתִים בֵּין שֶׁהֵיוּ שֶׁל עוֹר.

(2 בתורה (ויקרא יג, מז – מח) נמנו רק אלה המפורשים כאן. (3 בצמר, השתי הם חוטים דקים והערב יותר עבים, אבל בפשתן אין הבדל ניכר (רבינו בפירושו על המשנה, נגעים פ"א, מ"ח). (4 עור בעל גוון לא לבן מטבעו, אבל

בה הנגע. מובן מאליו, שהבגד הראשון יישרף. (39) מפני שלא פקעה זיקתו למטלית, והריהו כאילו חזר לבגד עצמו. (40) פירוש, צריך להסגיר את הבגד השני, שהרי נולד בו נגע, וסימני הטומאה או הטהרה שיוולדו במטלית, כוחם יפה לגבי כל הבגד. יוצא מזה, שלמטלית יש זיקה בשני הבגדים. (41) ואם עבר הנגע נטהר הבגד, אבל המטלית תישרף, שהרי הוצרכה שריפה כשחזר לה הנגע ואין לה טהרה עולמית (קרית ספר. וראה ברטנורה).

1 ח. בַּגֹּד שֶׁבָּא פְּלוֹ בְּתַחֲלָה יִרְקַק אוֹ אֲדָמָדִם -
2 מִסְּגִיר⁴² שְׁבוּעַ אַחֵר שְׁבוּעַ. אִם עָמַד בּוֹ שְׁנֵי
3 שָׁבוּעוֹת - יִשְׁרָף. אֲבָל בַּגֹּד שֶׁהִסְגִּירוֹ וּפָשָׂה הַנִּגַּע
4 בְּכֵל וְנִעְשָׂה יִרְקַק אוֹ אֲדָמָדִם, אוֹ שֶׁפָּטְרוֹ וְאַחֵר
5 שֶׁפָּטְרוֹ בָּא פְּלוֹ יִרְקַק אוֹ אֲדָמָדִם - הָרִי זֶה טְהוֹר⁴³.
6 כָּנֵס וּפָשָׂה - יִשְׁרָף.

(42) כדין נגע קטן. ראה למעלה פ"ז ה"ב. (43) ברייתא סנהדרין פז, ב: "ר' נתן בן אבטולמוס אומר: מגין לפריחה בבגדים שהיא טהורה? נאמר קרחת וגבחת באדם, ונאמר קרחת וגבחת בבגדים. מה להלן פרח בכולו טהור, אף כאן פרח בכולו טהור". והשווה רבינו דין פריחה בבגדים לדין נתקים, שהפריחה מטהרת בהם אפילו אחר הפיטור (למעלה פ"ח ה"ב), ולא כבהרת שהפריחה מטמאה רק מתוך החלט או מתוך הסגר (ראה פ"ז ה"א). ראה רבב"ד ומשנה למלך.

7 ט. בַּגֹּד⁴⁴ שֶׁמוֹכִין יוֹצְאִין עַל פָּנָיו מִן הָאָרֶץ, כְּגוֹן
8 סְגוּס⁴⁵ שֶׁל צֹמֶר, וְנִרְאָה בּוֹ נִגַּע - אֵינוֹ מִתְּטָמָא, עַד
9 שִׁירָאָה הַנִּגַּע בְּמוֹכִין וּבְאָרֶץ עֲצֻמוֹ⁴⁶. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר
10 בְּבִגְדֵי: בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ, קִרְחָתוֹ - אֵלּוֹ
11 הַשְּׁחָקִים⁴⁷, גִּבְחָתוֹ - אֵלּוֹ הַחֲדָשִׁים⁴⁸.

(44) נגעים פ"א מ"א. (45) באדיש - פליש, שחוטים יוצאים מהאריג וכולטים על פניו. (46) בשניהם יחד. (47) אריג ישן שנקרחו המוכין שיצאו ממנו. (48) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פט"ו ה"ט. גבחתו = גבתתו, שחית"ת וה"א מתחלפים (קרבן אהרן בשם פסיקתא זוטרותא).

12 י. הַבִּגְדִים⁴⁹ הַצְּבוּעִים אֵינֶן מִטְּמָאִין בְּנִגְעִים,
13 בֵּין שֶׁצְבוּעִין בִּידֵי אָדָם בֵּין שֶׁצְבוּעִין בִּידֵי
14 שָׂמִים⁵⁰, עַד שֶׁהֵיוּ לְבָנִים⁵¹. בַּגֹּד שֶׁשְׁתִּי⁵² צְבוּעַ
15 וְעֶרֶב⁵³ לָכֵן, עָרְבוּ צְבוּעַ וְשְׁתִּי לָכֵן - הִפֵּל
16 הוֹלֵךְ אַחֵר הַנִּרְאָה⁵⁴. פָּחוֹת מִשְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת עַל
17 שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת מִן הָאָרֶץ⁵⁵ אֵינוֹ מִטְּמָא בְּנִגְעִים⁵⁶.

(49) שם מ"א. (50) בטבע, כגון צמר מטלאים שחורים. (51) ב'תורת כהנים' שם פ"ג ה"ד דרשו מהכתוב לפשתים ולצמר (ויקרא יג, מח) מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה. הפשתן הוא לבן מטבעו, ושם דרשו: "מה פשתים כברייתו, אף צמר כברייתו", פירוש, אין דרך העולם לצבוע פשתן. (52) חוטי האורך. (53) חוטי הרוחב המעורבים בשתי. (54) מה שבולט ונראה יותר לעין. זה תלוי בסוג האריגה. תוספתא נגעים פ"ה ה"ג. (55) וחוטי צמר ופשתים, נאמר שיעורם בפרק הבא. (56) מפני שאינו ראוי לכלום. משנה נגעים פ"ב, ב.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום שישי י"ח סיון – ספר טהרה – הלכות טומאת צרעת קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- 1 הצבוע בידי אדם אינו מטמא. בפרק הקודם אמרנו שצמר
- 2 ופשתים מטמאים רק לבנים ולא בעלי גוון אחר ואפילו הם
- 3 מטבעם כך, אבל עור מטמא אף הצבוע, בתנאי שהוא כך
- 4 בידי שמים. פסק כרבי שמעון (שם מ"ג) נגד רבי יהודה,
- 5 מפני שגם רבי מאיר סובר כמותו בצבוע בידי אדם
- 6 (כסף-משנה). (5) צמר שאינו טווי, אלא דופקים עליו
- 7 בכוח עד שהוא מתחבר. (6) 'תורת כהנים' פרשת נגעים
- 8 פ"ג, ה"ב.
- 9 ב. כל הבגדים של צמר ופשתים מטמאין בנגעים,
- 10 חוץ מבגדי עובדי פוכבים. הלזקת בגדים מן
- 11 העובדי פוכבים - יראו בתחלה⁸. בגד שהוא פלאים⁹
- 12 מן הצמר ומן הפשתים - מטמא בנגעים¹⁰.
- 13 (7) שם מ"א. אפילו של נשים ועבדים וקטנים (רבינו
- 14 בפירושו על המשנה). ראה למעלה פ"ט ה"א. (8) אם נולד
- 15 בהם נגע לפני שקנה אותם הישראל, דנים את הנגע כאילו
- 16 נולד עכשיו בידי ישראל. ואין זה דומה לגוי שנתגייר או
- 17 עובר ונולד שנגעם אינו מטמא כלל (למעלה פ"ו ה"ד),
- 18 מפני שבגד זה ראוי היה לטמא בנגעים גם לפני כן, אלא
- 19 שבעליו אינם ראויים, אבל שם אותו הגוף עצמו לא היה
- 20 ראוי (הר"ש בפירושו שם). ומדובר כשראה הכהן את הנגע
- 21 לפני שקנאה ישראל, והסגירה או החליטה בטעות, כגון
- 22 שחשב שהבגד של ישראל, שאם לא כן - גם בבגד של
- 23 ישראל אין מביאין בחשבון את הימים שקדמו לראיית הכהן
- 24 (משנה למלך לקמן פ"ד ה"ב). (9) מעורב. (10) 'תורת
- 25 כהנים' שם פ"ג ה"ב. ואע"פ שאסור ללבשו.
- 26 10 ג. צמר גמלים¹¹ וצמר רחלים שטוֹאֵן זה עם זה:
- 27 11 אם רב מן הגמלים - אינו מטמא¹² בנגעים, ואם רב
- 28 12 מן הרחלים - מטמא בנגעים¹³; מחצה למחצה -
- 29 13 מטמא בנגעים. והוא הדין בפשתן וקנבוס¹⁴ שטרפן
- 30 14 זה בזה. ורחל פת עז¹⁵ - אין הצמר שלה מטמא
- 31 15 בנגעים. בגד שהיה שתיו פשתן וערבו קנבוס או
- 32 16 שתיו קנבוס וערבו פשתן - אינו מטמא¹⁶ בנגעים.
- 33 17 וכן אם היה שתיו או ערבו פשתן או צמר והשאר
- 34 18 נוצה של עזים וכיוצא בה - אינו מטמא בנגעים.
- 35 11 (שם מ"ב. (12) שהצמר בטל ברוב. (13) מפני שהצמר
- 36 לא נתבטל ברוב (בתוספתא פ"ה מטהר רבי שמעון בן
- 37 יהודה, מפני שזה כספק, וספק נגעים להקל. ראה 'תפארת
- 38 ישראל' כאן). (14) גדל בשדה ודומה לפשתן (האנף
- 39 בלע"ז). (15) בכורות יז, א. (16) ואין הולכים בזה אחר
- 40 הנראה כמו בערבו לבן ושתיו צבוע (ראה למעלה פ"ב
- 41 ה"). תוספתא נגעים פ"ה ה"ג: "בגד ששתיו סריקין ועירבו
- 42 צמר, שתיו צמר ועירבו סריקין - אינם מטמאין בנגעין".
- 43 ומפרש רבינו שסריקין הוא מין משי. והר"ש במשנה נגעים
- 44 פ"א מ"ד פירש - צמר צבוע.
- 45 19 ד. העור¹⁷ שאינו מעבד - אינו מטמא בנגעים¹⁸. וכן
- 20 העור שהוא גלם קדם שפעשה ממנו פלים - אינו
- 21 מטמא בנגעים; שנואמר: פלי העור¹⁹. וכל פלי

העור, בין פשוטיה²⁰ בין מקבליה²¹ כל שהן -
מטמאין בנגעים.

(17) כדי שהעור יהיה ראוי לשימוש רצוי, מעבדים אותו ע"י שרייה ממושכת במים שנותנים בהם מלח, קמח ועפצים. (18) 'תורת כהנים' פ"ג ה"ט ו"ה"י. (19) שם. (20) דברים שאין להם בית קיבול, כגון לוחות, כסאות וכדומה. (21) כלים שיש להם בית קיבול, כגון נאדות. (בהל' כלים פ"א ה"י כותב רבינו, שפשוטי כלי עור אינם מקבלים טומאה, וברור שהוא מחלק בין קבלת טומאה ובין טומאת נגעים, והסתמך בזה על 'תורת כהנים' שם ה"ב שמרבה עורות אוהלים מן הכתוב (ויקרא יג, נא) "לכל אשר יעשה העור למלאכה", ראה משנה למלך כאן).

ה. עורות חיה שפבים²² - אין מטמאין בנגעים. חפר להן מן הגדל בארץ, אפילו חוט או משיחה של צמר או פשתים או עור בהמה וחייה המעבדין כל שהוא²³, ועשה מהן פלים - מטמאין²⁴ בנגעים. והוא שיחברנו לו כדרך חבורי בגדים לטמאה²⁵.

(22) משנה, נגעים פ"א, מ"א. (23) שם. ב'תורת כהנים' שם ה"ט למדו זה מן הכתוב "או בעור". בין שהמשיחה מצמר ופשתים ובין שהיא מעור - מטמאה בכל שהיא. (24) גם העור הימי. ראה 'תוספות יום טוב' כאן. (25) היינו לא פחות משתי תפירות, שלגבי קבלת טומאה מועיל חיבור זה לדון שני החלקים כבגד אחד, שאם נגעה טומאה באחד מהם נטמא כל הבגד.

ו. כל פלי²⁶ הראוי להתטמא בשאר הטמאות²⁷, אף על פי שאינו מתטמא במדרס הזב²⁸ מפני שלא נעשה למשקב או למושב - הרי זה מטמא בנגעים. כגון קלע²⁹ של ספינה, והפרכת, ושכיס³⁰ של שוכה³¹, ומטפחות ספרים³², והאבנט, ורצועות מנעל וסנדל שיש בהן רחב כגריס³³ - הרי אלו וכל פיוצא בהן מטמא בנגעים. ואין צריך לומר שאר הפלים, כגון פרים וכסתות. החמת³⁴ והתרמל³⁵ נראין כדרך³⁶, ופושה הנגע מתוכן לאחוריהן ומאחוריהן לתוכן³⁷. וכן כל פיוצא בהן מפלי העור³⁸ הפולין.

(26) שם מ"א. (27) כגון נגיעה בשרץ או בטמא מת. (28) הזב מטמא את הדבר שדרס ("דרס" כולל שכב, ישב ורכב) עליו אפילו לא נגע בו, כגון שאבן מונחת על הדבר הראוי לטמא מדרס (פרטי דיני מדרס, מבוארים בהל' מטמאי משכב ומושב). (29) מפרש. (30) הצעיף הדק שהנשים משלשות על פניהן ('תפארת ישראל'). (31) הכיפה שהן חובשות על הראש (רבינו בפירושו למשנה, כלים פכ"ד מט"ז). (32) שאינן מצוירות ואינן מיוחדות לספרים בלבד, אבל מצוירות ראויות רק לספרים. ולפיכך אינן מקבלות טומאה כלל, מפני שאינן בגד, אלא חומר גלם (ראה פכ"ב מהל' כלים ה"ו). (33) שהרי בפחות מכגריס אין נגע מטמא כלל. (34) נאד. (35) ילקוט, שהרועים

מגבו, וקושרים את שני החלקים בחוט או ברצועה, והאורג עושה שני החלקים במחובר ומשאיר ביניהם רצועה של חוטי שתי לבדם, והקונה גזור במקום זה ומפרידם. (52) האריג שיש בו שתי וערב נקרא "מסכת", ונפש המסכת הוא חוט הערב שהאורג הכניסו כבר לתוך השתי אלא שאינו צמוד עדיין לאריג, והאורג מכה עליו בכלי המיוחד לכך ונצמד לאריג. ונקרא נפש, מפני שהוא נמצא בשתי ומחזקו, כנפש היושבת בתוך הגוף ומחזקת אותו. (53) חוטי השתי המתוחים בכסא האריגה מוכנים לאריגה. (54) כלומר, בנפש המסכת שהיא כבר חלק מהבגד הנארג. (55) העומד. במשנה שם שנינו: "בנפש המסכת ובשתי העומד, הרי אלו מיטמאים בנגעים מיד", ומפרש רבינו כגון שהנגע היה מקצתו בשתי, ומקצתו בנפש המסכת. (56) ובנפש לא נראה. (57) כל האריג, ואפילו נפש המסכת, טהורה. אם מקצת הנגע בשתי ומקצתו בנפש, הנגע מצרפם. ואם לאו משתייך חוט הנפש לאריג בלי כל זיקה לחוט השתי. ודוגמה לכך אתה מוצא בסוף הלכה זו בדין נימים. (58) אפילו בנפש המסכת. (59) מאותו הנימוק עצמו שנאמר בנראה בחוט העומד לבדו. וכתב הר"ש, שמדובר כשדעתו לקצצו ולא לאורג יותר וטהור חלק החוט שייפרד מן האריג, אבל אם בדעתו לאורג - לא גרע החוט מנימין שבסדין שבסוף הלכה זו (פירוש זה, מסלק כל הקשיים שהתלבטו בהם רבים). (60) נגעים פ"א מ"י. נימין הם החוטים שמשאירים בקצות הסדין או הטלית לנוי והם טפלים לסדין, ולפיכך הנגע שבסדין מטמא גם אותם. (61) שהסדין אינו טפל לנימין. (62) תוספתא נגעים פ"ה ה"י. (גירסת הגר"א שם: הסדין טהור. וראה ר"ש במשנה כאן, שהביא תוספתא זו בגירסת אחרת).

י. חלוק⁶³ שְׁנֵי רֵאָה בּוֹ נִגַע - מְצִיל אֶת הָאֻמְרִית⁶⁴
שְׂבוּ. אֶפְלוּ הֵיטָה הָאֻמְרָה צָמַר אוּ פְּשָׁתִים⁶⁵ -
מְצִילָה וְאֵינָה נִשְׁרָפֶת.⁶⁶

(63) משנה, שם. (64) על שפת החלוק תופרים חתיכת בד עבה או פס זהב שתופרים על שפת החלוק לקישוט. (65) צבוע שאינו מיטמא בנגעים (רא"ש בפירושו למשנה), אבל אימרות מצמר לבן טמאות. ב'תורת כהנים' נגעים פט"ו ה"ג, דרשו דין זה מן הכתוב (ויקרא יג, נז) "אשר בו הנגע", היינו דבר המיטמא בנגעים. [במשנה: "אפילו הן ארגמן", ונדחק שם ה'תוספות יום טוב' לפרש את ה'אפילו'. ולפי מה שאמרנו, שאינו מציל את הלבן, מובנת המילה "אפילו", היינו לא רק מין שאינו מטמא כלל בנגעים, כגון מתכת או צמר גמלים וכדומה, אלא אפילו ארגמן שהוא צמר מציל אותו מפני שהוא צבוע, ואף-על-פי שבבגד עצמו שמקצתו צבוע ונולד נגע בחלק הלבן הכל טמא (למעלה פ"ב הי"ג), גזירת הכתוב היא באמירות. וכן משמע ב'תורת כהנים' (שם).

יא. בְּגָד⁶⁶ מְסֻבָּר שֶׁצָבְעוּ אוּ מְכָרוּ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִים -
טָהוֹר⁶⁷. וְכֵן אִם נִתְעַרַב בְּאַחֲרִים⁶⁸ - פֶּלֶן טָהוֹרִים⁶⁹.
קָצְצוּ⁷⁰ וְעָשְׂהוּ מוֹכִיץ⁷¹ פָּחוֹת מִשְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ -
טָהוֹר⁷², וּמִתָּר בְּהִנְיָתוֹ⁷³. הֵיטָה פֶּהֶן אֶחָת שְׁלֹשׁ עַל
שְׁלֹשׁ וְנִרְאָה בָּהּ נִגַע - הִיא לְבִדָּה טְמֵאָה.⁷⁴

שמים בהם חפציהם. (36) הנאד והילקוט דרכם להיות קשורים תמיד מצד אחד, והכפלים שבמקום הקשר אינן נראים. והנגע שבכפלים אלה אינו מטמא מפני שאינו נראה אלא-אם-כן מתירים את הקשר. (37) אם נולד נגע בצד זה ופשה מצד שני, הרי זה פשיון ומטמא מפני שלפעמים מהפכים אותם ומשתמשים בהם כשהם מהופכים. (38) משמע שבבגדים אין הנגע פושה מצד לצד. וכן משמע בתוספתא נגעים פ"ה הי"ג.

ז. סְדִין³⁹ הַמְקַמֵּט - מִפְּשִׁיטִין אֶת הַמְּטִי וְרוֹאִין אֶת
נִגְעוֹ.⁴⁰

(39) תוספתא שם פ"א ה"ה.

ח. הַשְּׁתִי וְהָעֶרֶב⁴⁰, בֵּין שֶׁל צָמַר בֵּין שֶׁל פְּשָׁתָן,
מִטְמָאִין בְּנִגְעֵין מִיַּד מְשִׁיטוֹ, אִף עַל פִּי שְׁלֹא לִבֵּן
הַפְּשָׁתָן⁴¹ וְלֹא שֶׁלֶק הַצָּמֶר⁴². וְכֵמָּה יִהְיֶה⁴³ בְּפִקְעֻת⁴⁴
שֶׁל טָוִי וְתִטְמָא בְּנִגְעִים? כְּדִי לֵאמֹר מִמֶּנּוּ שְׁלֹשׁ עַל
שְׁלֹשׁ שְׁתֵּי וְעֶרֶב, בֵּין שֶׁהֵיטָה פֶּלָה שְׁתֵּי בֵּין שֶׁהֵיטָה
פֶּלָה עֶרֶב⁴⁵. הֵיטָה הַפִּקְעֻת מְקַבֵּצֶת מִחוּטִים פְּסוּקִין⁴⁶
- אֵינָה מִטְמָאָה בְּנִגְעִים.⁴⁷

(40) חוטים טווים, המיוחדים לשתי או לערב. (41) את הפשתן מבשלים במים חמים ומתלבן. (42) את הצמר אין מבשלים אלא שורים אותו במים חמים, כדי לרככו (רבינו בפירושו על המשנה). פסק כחכמים, בנגעים פ"א מ"ח. (43) שם. (44) חוטים כרוכים על קנה חלול. (45) כל החוט היה מסוג אחד. (46) ולא קשרם, אלא הם מונחים זה על זה, אבל אם קשרם - מטמאים ('ברטנורא', וכן משמע גם מלשונו של רבינו בפירושו שם, שכתב: יחובר חוט "על" חוט).

ט. שְׁתֵּי פִקְעִיּוֹת⁴⁷ הַמְעֵרֹת זו לְזוֹ בַּחוּט⁴⁸, וְכֵן
הַשְּׁתִי שֶׁמְקַצְתוֹ לְפוּף⁴⁹ עַל הַפֶּכֶד הָעֲלִינָה⁵⁰
וּמְקַצְתוֹ לְפוּף עַל הַפֶּכֶד הַתַּחְתּוֹנָה, וְכֵן שְׁנֵי דְפִי
חֲלוּקִים⁵¹ שֶׁמְעֵרֹת בַּחוּט אֶחָד, וְנִרְאָה הַנֶּגַע בְּאֶחָד
מֵהֶן - הַשְּׁנֵי טָהוֹר, אִף עַל פִּי שְׁחוּט אֶחָד מִחִבְר
בִּינֵיהֶן. נִרְאָה הַנֶּגַע בְּנֶפֶשׁ הַמְּסַכֶּת⁵² וּבִשְׁתֵּי
הָעוֹמְדִים⁵³, אִף עַל פִּי שֶׁמְקַצֵּת הַנֶּגַע בְּבִגְד⁵⁴ וּמְקַצְתוֹ
בְּשִׁתֵּי⁵⁵ - הֵרִי זֶה טְמֵא. נִרְאָה הַנֶּגַע בְּשְׁתֵּי הָעוֹמְדִים
לְבִדָּה⁵⁶ - הָאֶרֶב טָהוֹר⁵⁷; נִרְאָה בְּאֶרֶב לְבִדָּה⁵⁸ -
הַשְּׁתִי הָעוֹמְדִים טָהוֹר⁵⁹. נִרְאָה בְּסִדִּין - שׁוֹרֶף אֶת
הַנִּימִין⁶⁰; נִרְאָה בְּנִימִין - הַסִּדִּין טָהוֹר⁶¹. פְּשָׂה מִן
הַנִּימִין לְסִדִּין - הַסִּדִּין טְמֵא⁶².

(47) משנה, שם פ"א, מ"ט. (48) מחוברות זו לזו בחוט הכרוך על שתיהן. (49) כרוך. (50) העלינה בראש האריג ועליה קבועות שתי קורות עגולות, העלינה בראש האריג ועליה כרוכים חוטי השתי שטרם נארגו והם מחוברים לחוטים שנארגו כבר המונחים על הקורה התחתונה. (51) משנה, שם. בתקופת המשנה היו החלוקים עשויים משני חלקים (ועל שם כך נקרא "חלוק") אחד תלוי לאדם מלפניו, והשני

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק י"ט סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנאמר: אל נא תהי כמת. מה המת בכזית, אף אלו בכזית.

(82) אצבעות. (83) תוספתא נגעים פ"ז ה"ו. פסק כתנא קמא. (84) ברייתא יבמות קג, ב. (85) עירובין ד, ב. (86) בהקדמתו לפירוש המשנה מבאר רבינו, שכמה הלכות שנאמרו למשל בעל-פה, יש להן רמז במקרא, ואומר רבינו כאן, שזו אחת מהן. (87) 'ספרי' בהעלותך, פיסקא קה.

טו. בגדים המנגעים⁸⁸ - משלחין אותן חוץ לעיר, בין שהיתה מקפת חומה בין שאינה מקפת. וזה חקר בבגדים מפאדם⁸⁹.

(88) תוספתא שם פ"ז ה"ג. (89) שאדם המנוגע משתלח מערים מוקפות חומה בלבד (למעלה פ"ז ה"ז).

יום ש"ק י"ט סיון ה'תשע"ט

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר שיעור צרעת בתים וכמה סימני טומאה יש בהם ומה בין זה לזה, ודין כשיראה נגע בתוך הבית איך יאמר האומר לכהן, ובית אפל אם פותחים בו חלונות, התנאים שיהיו בבית לטמא בנגעים, וירושלים וחוצה לארץ אם מטמאים, בתי גויים שבארץ ישראל והלוקח בתים מגויים.

א. צרעת בתים - פשני גריסין² זה בצד זה. נמצא רחב הנגע כמו מקום צמיחת שש שערוות³ בגוף, וארכו פשתים עשרה שערוות פרובוע⁴. והפחות משעור זה בבתים - טהור. וכל השעורין הלכה למשה מסיני⁵.

(2) נגעים פרק י"ב משנה ג. נגעי אדם ובגדים שיעורם כגריס (למעלה פרק א הלכה ז) ונאמר בנגעי בתים: וראה את הנגע והנה הנגע (ויקרא יד, לו) הרי זה בא ללמד ששיעורם כשני נגעים. (3) שיעור הגריס. (4) לא כגריס מעוגל. (5) דעת רבינו, שהדרשה שהבאנו למעלה אינה דרשה גמורה אלא אסמכתא לשיעור שקיבל משה מסיני בעל פה.

ב. שלשה סימני טמאה⁶ יש בבתים: מראה ירקרק, ואדמדם, והפשיון. וכלן מפרשין בתורה. ופשני המראות מצטרפין זה עם זה⁷. ופשיון הסמוך⁸ - כל שהוא, והרחוק⁹ - כגריס. אבל החוזר אחר הטומא - פשני גריסין.

(6) לא הוברר למה קרא רבינו למראות אלה "סימני טומאה", הלא בנגעי אדם אין ארבעת המראות נקראים סימני טומאה אלא "נגע", ומראות אחרים אינם נגע כלל, וסימני הטומאה הם: פשיון, ושיער לבן ומחיה. (7) למד דין זה מבגדים (למעלה יב, א). (8) נוגע באדם (אדם = נגע העיקרי). (9) אם יש הפסק בינו לבין האדם.

ג. אין נגעי בתים מטמאין עד שיהיה מראה הנגע שפל מן הקיר¹⁰; שנאמר: שקערורת - שיהיו שוקעין בקירות. ובשני המראות¹¹ מסגירין או

(66) שם מ"ב. (67) נתבאר למעלה (ה"א), שבגדי גויים אינם מטמאים בנגעים, וכן צבועים, ומפני שאינם ראויים לטומאה עכשיו אינם מיטמאים, אף-על-פי שבשעה שנולד הנגע היו ראויים, תוספתא שם פ"ה ה"י. (68) ואי אפשר להכיר את המנוגעים, כגון אם המוסגר פשה וכהן וצריך להסגירו שנית (למעלה פ"ב ה"א) ונתערב במנוגעים כהים כמותו מתחילה. (69) שכל אחד הוא ספק מנוגע לפני שנוזק לטומאה (= לפני שנחלט) וספק נגעים כגון זה - להקל. וישנה עוד אפשרות של תערובת, כגון שנתערב בבגדי גויים מנוגעים. מס' נגעים פ"א מ"ב. (70) לבגד מוסגר. שם. (71) חתיכות דקות מאוד. (72) שאין הטומאה חלה על מטליות קטנות. (73) בגד מנוגע אסור בהנאה, שהרי התורה מצווה לשורפו. ומשמיענו, שלא רק הטומאה אינה חלה עליהם אלא גם איסור הנאה לא חל.

יב. בגד מחלט⁷⁴ שנתערב⁷⁵ באחרים - כלן טמאין וישורפו, אפלו אחד בכמה אלפים⁷⁶. וכן אם קצצו ונעשהו מוכין - הרי הן טמאין⁷⁷, ואסור בהנחתן.

(74) שם. (75) ואינו מכירו, כגון בבגדי גויים או כגון שקרע מטלית מן הבגד שהיה מנוגע ונטהר, ותפר במקום החור מטלית אחרת ואח"כ חזר הנגע למטלית שקרע ונטמא הבגד (למעלה פ"ב ה"ז) ונתערב בבגדים מטולאים כמותו. (76) כיון שנוזק לטומאה, ספיקו טמא. ולמה אינו בטל ברוב? הרא"ש במשנה מפרש, שמוסגר אינו חמור כל כך, ולכן בטל ברוב, אבל מוחלט החמור - אינו בטל. בתורת כהנים נגעים פ"ד הלכה י"א, דרשו: "צרעת ממארת" (ויקרא יג, נא) תן בו מאירה שלא תהנה ממנו. (77) טומאת החלט אינה נפקעת ע"י השינוי.

יג. אחד בגד⁷⁸ או כלי עור או שתי או ערב המסגר או המחלט לענין טמאה. הרי הוא אב מאבות הטמאה, פאדם מצרע⁷⁹ לכל דבר. מטמא במגע ובמשא ובביאה, ועושה משקב ומושב אפלו מתחת האבן⁸⁰. ביצד? בגד מנוגע או שתי או ערב או כלי עור המנגעין שהכניס מהן אפלו פזית⁸¹ לבית טהור - נטמא כל אשר בבית, בין אדם בין פלים, ונעשו כלן ראשון לטמאה. וכן משקב ומושב המנגע תחת האבן, והניח פזית מהן למעלה מן האבן - נטמא המשקב או המושב.

(78) בתורת כהנים שם פט"ז, למדו זה מהיקש לבית המנוגע. (79) ראה למעלה פ"ה ה"א והי"ב. (80) ראה ראב"ד וכסף-משנה. (81) נגעים פ"ג מ"ח.

יד. מטלית שיש בה שלש⁸² על שלש, אף על פי שאין בה פזית - פיון שנקנס רבה לבית טהור טמאתו⁸³. היו בה כמה זיתים⁸⁴ - פיון שנקנס ממנה פזית לבית טהור נטמא. אף על פי שפל השעורין הלכה למשה מסיני⁸⁵, הרי הוא אומר⁸⁶: לכל נגע הצרעת ולנתק, ולצרעת הפגד ולפית - הקיש נגעי אדם לנגעי בגדים וכתים. והשוה המצרע למת⁸⁷,

19) הבולטות מתקרת בית, ועליהן בנוי הבית המנוגע.
20) בארבע זוויותיו והגג נשען עליהם.

ז. כִּמָּה אֲבָנִים יִהְיוּ בוֹ? אֵין פָּחוֹת מִשְׁמוֹנֶה, שְׁתֵּי
אֲבָנִים בְּכָל כְּתָל, כְּדֵי שִׁיחֶיהָ כָּל כְּתָל רְאוּי לִנְגַע;
שְׁאֵין הַבֵּית מְטַמֵּא בִּנְגָעִים עַד שִׁירָאָה בּוֹ כְּשֵׁנִי
גְּרִיסִין עַל שְׁתֵּי אֲבָנִים, שְׁנַאֲמַר: אֵת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר
בֵּהֶן הִנָּגַע. וְכִמָּה עֲצִים? יִהְיוּ בוֹ? כְּדֵי לִתֵּן תַּחַת
הַמִּשְׁקוֹף²². וְעַפְרָ? כְּדֵי לִתֵּן בֵּין פָּצִים²³ לְחִבְרוֹ. אֲכָל
אִם הָיָה בּוֹ פָּחוֹת מִשְׁעוּרִים אֵלּוּ - אֵינוֹ מְטַמֵּא
בִּנְגָעִים.

21) שם משנה ד. רבינו בפירושו למשנה אומר שצריך
שהיה שני עצים. ונראה שכוונתו כאן לשיעור גושם של שני
העצים. 22) הכוונה לעץ שהנגרים מחברים באמצע
המשקוף, כדי שהדלת תתעכב על ידו. 23) הסדקים שבין
נדבכי האבנים או בין הקורות והאבנים.

ח. הַלְבָּנִים וְהַשִּׁישׁ אֵינָן חֲשׂוּבִין בְּאֲבָנִים. בֵּית
שְׁאֵחַד מְצַדִּיו מְחַפֵּה בְּשִׁישׁ וְאֶחָד בְּסִלַּע וְאֶחָד
בְּלִבָּנִים וְאֶחָד בְּעֶפֶר - אֵינוֹ מְטַמֵּא בִּנְגָעִים.

ט. בֵּית שְׁלֹא הָיוּ בוֹ אֲבָנִים וְעֲצִים כְּשִׁעוּר וְנִרְאָה
בּוֹ נִגַּע וְאַחֵר כֶּף הַבֵּיא לוֹ אֲבָנִים וְעֲצִים וְעַפְרָ -
טָהוֹר²⁴.

24) מפני שבשעת ראיית הנגע לא היה הבית ראוי לטמא
בנגעים.

י. בֵּית שֶׁסָּכְכוּ בְּזָרְעִים - בְּטָלָן²⁵. הוֹאִיל וּמִשְׁמָשִׁין
תְּשַׁמִּישׁ עֵץ - הָרִי הֵן כְּעֵץ, וְאִם נִטְמָא הַבֵּית -
נִטְמָאוּ עִמּוֹ טִמְאָה חֲמוּדָה, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר.

25) ביטל את הזרעים לגבי הבניין ואין עליהם דין אוכלים
שאינם מטמאים טומאה חמורה.

יא. וִירוּשָׁלַיִם וְחוּצָהּ לְאֶרֶץ אֵין מְטַמְּאִין בִּנְגָעִים;
שְׁנַאֲמַר: בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם, וִירוּשָׁלַיִם לֹא נִתְחַלְקָה
לְשִׁבְטִים²⁶. וּבִתֵּי הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים שְׁבָאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל²⁷
אֵין מְטַמְּאִין בִּנְגָעִים.

26) ואינה אחוזתכם, מגילה כו, א. ופסוק זה ממעט גם
חו"ל, מפני שאינה אחוזתם של עם ישראל. 27) אפילו
שבארץ ישראל.

יב. הַלּוֹקֵחַ בָּתִּים מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים - יִרְאָה
בְּתַחֲלָה²⁸.

28) כאילו נולד הנגע כשהבית ביד ישראל. אם נולד בהם
נגע לפני שקנה אותם הישראל דנים את הנגע כאילו נולד
עכשיו בידי ישראל. ואין זה דומה לגוי שנתגייר או עובר
ונולד שנגעם אינו מטמא כלל (למעלה פרק ו הלכה ד),
מפני שבית זה ראוי היה לטמא בנגעים גם לפני כן, אלא
שבעליו אינם ראויים, אבל שם אותו הגוף עצמו לא היה
ראוי. והמדובר כשראה הכהן את הנגע לפני שקנאה ישראל,

1 מַחְלִיטִין¹², וּבִפְשִׁיּוֹן נִתְחַצֵּין¹³, וְאִם פְּשִׁיּוֹת אֲחֵרֵי
2 הַטּוֹחַ - נִתְחַצֵּין אֵת כָּל הַבֵּית, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר.

10) כמו בנגעי אדם שצריכים להיות עמוק מן העור.
11) ירקרק או אדמדם. 12) כלומר, אין מחליטים לעולם
אלא באחד משני המראות האלה. 13) את המקום המנוגע.
ד. כְּשִׁירָאָה נִגַּע בַּבֵּית - אִפְלוּ חֲסֵם, שִׁיּוּדָע וְדֹאֵי
שְׁזָה נִגַּע, לֹא יִגְזֹר וְיֹאמַר: נִגַּע נִרְאָה לִי בַּבֵּית, אֲלֹא
אוֹמַר לִכְהֵן¹⁴: כְּנִגַּע נִרְאָה לִי בַּבֵּית. וְצֹדָה הִכְהֵן וּפְנוּ
אֵת הַבֵּית, אִפְלוּ חִבְלֵי עֲצִים וְחִבְלֵי קִנִּים¹⁵, וְאַחֵר
7 כֶּף יָבֹוא הִכְהֵן וְיִכְנֹס וְיִרְאָה הִנָּגַע.

14) משום כבודו של כהן. בתורת כהנים פרשת מצורע
פרשתא ה הלכה ז אמרו: יאמר לו הכהן דברי כבושים
(תוכחת מוסר): "בני, אין הנגעים באים אלא על לשון הרע
שנאמר (דברים כד, ח"ט): "השמר בנגע הצרעת וכו' זכור
את אשר עשה ד' למרים". מה עניין זה לזה? אלא ללמד
שלא נענשה אלא על לשון הרע (שדיברה במשה)". מטרת
התוכחה הזו היא לעוררו לתשובה ושישמר מלשון הרע.
15) שאינם מקבלים טומאה במקום אחר, גזרה התורה
שייטמאו בבית המנוגע. ומפני שהתורה חסה על ממונם של
ישראל ציוותה לפנותם לפני שיבוא הכהן ויסגיר את הבית.
ביררנו כבר כמה פעמים, שטומאת נגעים תלוייה בדברי
הכהן וכל זמן שלא הסגיר או החליט הכל טהור.

ה. בֵּית אֶפֶל - אֵין פּוֹתֵחִין בּוֹ חִלּוֹנוֹת לְרֹאוֹת אֵת
9 נִגְעוֹ¹⁶; אֲלֹא אִם אֵין הִנָּגַע נִרְאָה בּוֹ - טָהוֹר. וְאַחֵר
10 שִׁירָאָה הִכְהֵן אֵת הִנָּגַע יֵצֵא וְיַעֲמִיד עַל פֶּתַח הַבֵּית
11 בְּצֵד הַמִּשְׁקוֹף וְיִסְגִּיר אוֹ יַחֲלִיט¹⁷ אוֹ יִפְטֹר;
12 שְׁנַאֲמַר: וְיֵצֵא הִכְהֵן מִן הַבֵּית וְהִסְגִּיר אֶת־הַבֵּית. -
13 לֹא שִׁיּוּגִיר וְהוּא בְּתוֹךְ הַבֵּית, אוֹ בְּתוֹךְ הַבֵּית הִנָּגַע,
14 אוֹ תַּחַת הַמִּשְׁקוֹף, אֲלֹא בְּצֵד פֶּתַחוֹ¹⁸. וְאִם עָמַד
15 תַּחַת הַמִּשְׁקוֹף אוֹ שֶׁהִלֵּךְ לְבֵיתוֹ וְהִסְגִּיר - הָרִי זֶה
16 מְסָגֵר.

16) שם פרק ב משנה ג. תורת כהנים פרשת מצורע פרשתא
ה, הלכה י"א: "כנגע נראה לי" - ולא לאורי. 17) במשנה
אמרו דין זה בהסגר בלבד וכן בתורת כהנים. ודעת רבינו
שארין הבדל בזה בין החלט ופיטור ובין הסגר. 18) עומד
על יד פתח הבית המנוגע מבחוץ ואומר: הבית מוסגר, אבל
אינו צריך לסגור ממש (משנה למלך. ודעת רש"י ור"ן
בנדרים נו, ב שסגירה ממש אמרו).

ו. אֵין הַבֵּית מְטַמֵּא בִּנְגָעִים עַד שִׁיחֶיהָ בּוֹ אֲרֻבַּע
18 אֲמוֹת עַל אֲרֻבַּע אֲמוֹת אוֹ יָתֵר, וְיִהְיֶה לוֹ אֲרֻבַּעַת
19 כְּתָלִים, וְהוּא בְּנוּי בְּאֶרֶץ בְּאֲבָנִים וְעַפְרָ וְעֲצִים,
20 שְׁנַאֲמַר: אֵת אֲבָנָיו וְאֵת עֲצָיו וְאֵת עַפְרֹ. אֲכָל אִם
21 הָיָה בּוֹ פָּחוֹת מֵאֲרֻבַּע אֲמוֹת עַל אֲרֻבַּע אֲמוֹת, אוֹ
22 שֶׁהָיָה עָגֹל, אוֹ שֶׁהָיָה בַּעַל שְׁלֹשָׁה כְּתָלִים אוֹ בַּעַל
23 חֲמִשָּׁה, אוֹ שֶׁהָיָה בְּנוּי בְּסִפִּינָה אוֹ תְלוּי עַל אֲרֻבַּע
24 קוֹרוֹת¹⁹ - אֵינוֹ מְטַמֵּא בִּנְגָעִים. הָיָה בְּנוּי עַל אֲרֻבַּעַת
25 עֲמוּדִים²⁰ - מְטַמֵּא בִּנְגָעִים.

30) יומא יא, ב מפרש שם בגמרא, מפני שנאמר (ויקרא יד, לה): "ובא אשר לו הבית" אפשר יעלה על דעתך לדרוש: לו ולא לה, לו ולא להם (בית השותפים), משמינו שמיטמאים, מפני שנאמר (שם, לד): "בבית ארץ אחותכם" משמע כל בית שהוא בארץ ישראל.

טו. קירות האבוס³¹ וקירות המחיצה³² שפכית - אין מטמאין בנגעים.

31) אם בנה קיר בבית, כדי לתלות עליו את האבוס להאכיל בו את בהמתו. 32) בפירושו על המשנה מפרש רבינו שהכוונה לתקרה שנעשתה לצל להגן על בהמותיו מפני השמש ואפילו היא בבית ממש אינה מיטמאה בנגעים.

1 והסגירה או החליטה בטעות, כגון שחשב שהבית של ישראל, שאם לא כן גם בבית של ישראל אין מביאין בחשבון את הימים שקדמו לראיית הכהן.

יג. בית שצדו אחד עובד כוכבים וצדו אחד ישראל, צדו אחד בארץ וצדו אחד בחוצה לארץ - אינו מטמא בנגעים. ושאר כל הבתים שבארץ ישראל מטמאין בנגעים בין צבועים בידי אדם בין צבועים בידי שמים²⁹.

29) ולא כבגדים שרק הלבלנים מיטמאים.

יד. בית האשה³⁰, בית השתפין, בית הפנסת או בית המדרש שיש בהן דירה לחננין או לתלמידים - מטמאין בנגעים.

11

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ג-ט"ו סיון תשע"ט

יום שני י"ד סיון ה'תשע"ט

מצות עשה רא.

המצוה ה'ר"א — הצווי שצונו להיות השכיר אוכל בשעת עבודתו מן הדבר שעובד בו אם אותו הדבר מחבר לקרקע, והוא אמרו יתעלה: "כי תבא בכרם רעף ואכלת ענבים וגו': כי תבא בקמת רעף וקטפת מלילת בידך" (דברים כג, כה-כו). וכבר נתבאר בגמרא (בבא מציעא פז), שמשני פסוקים אלו למדנו שאדם אוכל במחבר בשעת גמר מלאכה, ושלל יספיק לנו אחד הפסוקים בלי האחר, על דרך שבארנו לעיל (מצות עשה קמ) על אמרם (ספרא פרשת בהר שמצוה זו אינה נלמדת) 'עד שיאמרו שני כתובים, ואם לאו לא שמענו'. הנה זו מצוה עשה שענינה השג משני פסוקים אלו, כלומר: שיירשה לשכיר לאכל מן המקח, ובפרוש אמרו (בבא מציעא פרק ז משנה ב): "ואלו (הפועלין, שבעת העבודה) אוכלין מן התורה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' (בבא מציעא).

יום שלישי ט"ו סיון ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רסז. רסת.

המצוה ה'רס"ז — האזהרה שהזהיר השכיר מלאכל בשעת עבודתו מן הדבר שהוא עובד בו אם הוא עובד במחבר לקרקע, והוא אמרו יתעלה: "כי תבא בקמת רעף" (דברים כג, כו), אמרו (ספרי פרשת כי-תצא): "חוקם — לרבות כל-פעלי חרמש ובשעת חרמש", כלומר: בזמן הקציר לא תקצור לעצמך. וידוע שפסוק זה לא בא אלא בשכיר ושארם "כי תבא" (בתחילת הפסוק ה"ל) פרושו

יום ראשון י"ג סיון ה'תשע"ט

מצות עשה ר.

מצות לא תעשה רח.

המצוה המשלימה מאתים — הצווי שצונו לשלם שכר שכיר ביומו ולא לאחוריו ליום אחר, והוא אמרו יתעלה: "ביומו תתן שכרו" (דברים כד, טו). ודין מצוה זו, שיהא שכיר יום גובה כל-הלילה ושכיר לילה גובה כל-היום, כמו שאבאר במצות לא-תעשה (רח). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בפרק ט' (בבא מציעא קי), ושם נתבאר שזו חובה בכל-שכיר, בין גוי בין ישראל, ומצות עשה לפרע בזמנו.

המצוה ה'רל"ח — האזהרה שהזהירו מלעשוק שכיר ומלאחר שכרו, והוא אמרו: "לא-תלין פעלת שכיר אתך עד-בקר" (ויקרא יט, יג). במה דברים אמורים? אם הוא שכיר יום שהוא גובה כל-הלילה, שנאמר: "עד-בקר"; ואם הוא שכיר לילה — גובה כל-הלילה וכל-היום שלא תשקע החמה אלא בשפכר קבל שכרו, והוא אמרו: "ביומו תתן שכרו ולא-תבוא עליו השמש" (דברים כד, טו) ולשון המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה יא): "שכיר יום גובה כל-הלילה ושכיר לילה גובה כל-היום". ואין אלו שתי מצות, אלא מצוה אחת היא, ובאו בה שני לאוין להשלים דין המצוה, והוא שמשני לאוין אלו ידענו מתי הוא זמן הגביה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מבאר מציעא, ושם (קיא:) נתבאר שזה מיוחד בשכיר ישראל בלבד, שאם אחר שכרו — עובר בלא-תעשה: אבל שכיר גוי — עובר עליו בעשה והוא אמרו: "ביומו תתן שכרו".

יום שישי י"ח סיון ה'תשע"ט

מצות עשה רמב.

המצוה הרמ"ב — הצווי ששצטוינו בדין שומר חנם, 31
 והוא אמרו ותעלה: "כִּי־תֵן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ־ 32
 כִּלִּים לְשֹׁמֵר" (שמות כ, ו), וכבר נתבאר מ'שפטי דין זה 33
 בפרק ט' (מבבא) קמא ופרק ג' (מבבא) מציא ופרק ח' 34
 מ'שבועות. 35

יום ש"ק י"ט סיון ה'תשע"ט

מצות עשה קצו. מצות לא תעשה רלד.

המצוה הקצ"ז — הצווי ששצטוינו להלות לעני, כדי 36
 להרחיב לו ולהקל על עניניו. ומצוה זו יותר חובה ויותר 37
 חמורה ממצות צדקה; כי מי ששצריך ונתבזה ומגלה פניו 38
 לבקש מבגיי-אדם, אין מצותו וצדו בדרך זה (בפשיטת 39
 ידו לצדקה) כמו זה שצדין לא גלה פניו, והוא זקוק 40
 לעזרה כדי שלא יתגלה מצבו ולא יהא נצרך (ומצותו 41
 היא גם נפשית ולא רק כלכלית). הצווי במצוה זו הוא 42
 אמרו ותעלה: "אִם־כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת־עַמִּי אֶת־הָעֲנִי עִמָּךְ" 43
 (שמות כב, כד). ולשון המכלתא (פרשת משפטים שם): 44
 "כֹּל־אִם וְאִם שִׁבְתוּרָה רְשׁוּת, חוּץ מִשְׁלָשָׁה, הָאֶחָד: 45
 אִם־כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת־עַמִּי". אמרו: אִם־כֶּסֶף תִּלְוֶה — 46
 חובה. אתה אומר חובה, או אינו אלא רשות? תלמוד 47
 לומר: העבט תעביטנו די מחסרו (דברים טו, ח) — חובה 48
 ולא רשות". וכבר נתבאר גם דיני מצוה זו בכמה 49
 מקומות בכתבות (מח). וב(בבא) בתרא (ח). 50

המצוה הרל"ד — האזהרה שהזהרנו מלתבוע 51
 המלוה את-הלואה אם גדע שאינו יכול לפרוע חובו, והוא 52
 אמרו ותעלה: "לֹא־תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה" (שמות כג, כד). 53
 ובגמרא בבא מציא (עה): אמרו: "מִנֵּין לְנוֹשָׁה בְּחֶבְרָה 54
 מִנָּה יוֹדֵעַ בּוֹ שְׂאִין לוֹ, שְׂאִסוּר לַעֲבוֹר לִפְנֵי (לפני הלואה 55
 כדי שלא יזכירו חובותיו)? תלמוד לומר: "לֹא־תִהְיֶה לוֹ 56
 כְּנֶשֶׁה". ובמכלתא (פרשת שופטים שם): "לֹא־תִהְיֶה לוֹ 57
 כְּנֶשֶׁה — שְׁלֹא תִרְאֶה לוֹ כְּכֹל־זָמֵן". ודע ששלא זה כולל 58
 גם את התובע חוב הרבית, ולפיכך אמרו, שהמלוה 59
 ברבית עובר גם על אמרו ותעלה: "לֹא־תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה", 60
 כמו ששבאר לקמן. 61

1 כי תבוא שכיר, כמו שאמר התרגום: ארי תמגר. ובפרק
 2 ד' מבבא מציא (פו). אמרו: "אלו אוכלין מן-התורה:
 3 העושה במחבר לקרקע (ודוקא) בשעת גמר מלאכה".
 4 ושם נתבאר דיני מצוה זו.

5 המצוה הרס"ח — האזהרה שהזהר השכיר מלקחת
 6 מאוכל מעבדו נוסף על אכילתו, והוא אמרו ותעלה:
 7 "וְאִכְלַתָּ עֲנָבִים כִּנְפֶשֶׁךְ שִׁבְעָךְ וְאֶל־כְּלִיךָ לֹא־תִתֵּן" (שם,
 8 כה). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מבבא מציא.
 9 ושם נתבאר מה שהוא רשאי לאכל ומה שאינו רשאי
 10 לאכל; ואם אכלו — הרי עבר על מה ששנאמר:
 11 "וְאֶל־כְּלִיךָ (כדי לקחתם לביתך) לֹא־תִתֵּן".

יום רביעי ט"ז סיון ה'תשע"ט

מצות לא תעשה ריט.

מצות עשה רמד.

12 המצוה הרי"ט — האזהרה שהזהרנו מלמנוע
 13 את-הבהמה מלאכל מן-הדבר שהיא עושה בו בשעת
 14 מלאכתה, כגון שתדוש תבואה או תשא תבן על גבה
 15 ממקום למקום, אין מונעים אותה מלאכל ממנו, והוא
 16 אמרו ותעלה: "לֹא־תִחַסֵּם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ" (דברים כה, ד),
 17 ונתבאר שאחד השור ואחד כל-בהמה לתסימה אלא
 18 שדבר הכתוב בהנה (במצוי). ובין בדישה בין בשאר
 19 מלאכות אין מונעים אותה מלאכול בשעת מלאכה
 20 מן-הדבר שהיא עושה בו, וכל-זמן ששמצה — לוקה,
 21 ואפלו תסמה בקול (שצעק עליה להרעיה מלאכול). וכבר
 22 נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' מבבא מציא (צ).

23 המצוה הרמ"ד — הצווי ששצטוינו בדין השואל,
 24 והוא אמרו ותעלה: "וְכִי־יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ" (שמות
 25 כב, יג) וכבר נתבאר הלכות דין זה בפרק ח' (מבבא)
 26 מציא ופרק ח' משבועות.

יום חמישי י"ז סיון ה'תשע"ט

מצות עשה רמד.

27 המצוה הרמ"ד — הצווי ששצטוינו בדין השואל,
 28 והוא אמרו ותעלה: "וְכִי־יִשְׁאַל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ" (שמות
 29 כב, יג) וכבר נתבאר הלכות דין זה בפרק ח' (מבבא)
 30 מציא ופרק ח' משבועות.

ירמיה פרק טו"ז

טז נמצאו דבריה ואכלם ויהי (דבריה) דברך לי לששון ולשמחת לבבי פִּי־נִקְרָא שִׁמְךָ עָלַי יְהוָה אֱלֹהֵי צְבָאוֹת: ז לא־יִשְׁבְּתִי בְּסוֹד־מִשְׁחָקִים וְאֶעֱלֶה מִפְּנֵי יָדְךָ בְּדֶרֶךְ יִשְׁבְּתִי בִּיָּזְעִם מִלְּאִתָּנִי: יח לִמָּה הָיָה כְּאֲבִי נָצַח וּמִכֶּתִי אֲנוּשָׁה מֵאַנְהָה הֲרָפָא הָיָה תְהִיָּה לִי כִּמּוֹ אֲכֹזֵב מִיֵּם לֹא נֶאֱמָנוּ: יט לִכֵּן כֹּה־אָמַר יְהוָה אִם־תָּשׁוּב וְאֲשִׁיבְךָ לִפְנֵי תַעֲמֹד וְאִם־תּוֹצִיא יָקָר מְזוּלָל כִּפִּי תְהִיָּה יֵשְׁבוּ הַמָּוֶה אֵלֶיךָ וְאַתָּה לֹא־תָשׁוּב אֲלֵיהֶם: כ וּנְתַתִּיךָ לָעַם הַזֶּה לְחֹמַת נִחָשֶׁת בְּצוּרָה וְנִלְחֲמוּ אֵלֶיךָ וְלֹא־יִוָּכְלוּ לָךְ כִּי־אַתָּה אֲנִי לְהוֹשִׁיעַךָ וּלְהַצִּילְךָ נֹאֵם־יְהוָה: כא וְהַצִּלְתִּיךָ מִיַּד רָעִים וּפְדִיתִיךָ מִכַּף עֲרִיצִים:

ירמיה פרק טו"ז

א ויהי דבר־יהוה אלי לאמר: ב לא־תִקַּח לָךְ אִשָּׁה וְלֹא־יִהְיוּ לָךְ בָּנִים וּבָנוֹת בַּמָּקוֹם הַזֶּה: ג כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה עַל־הַבָּנִים וְעַל־הַבָּנוֹת הַיְלֹדִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְעַל־אֲמוֹתָם הַיְלֹדוֹת אוֹתָם וְעַל־אֲבוֹתָם הַמּוֹלִדִּים אוֹתָם בָּאָרֶץ הַזֹּאת: ד מְמוֹתֵי תַחֲלָאִים יָמְתוּ לֹא יִסְפְּדוּ וְלֹא יִקְבְּרוּ לְדָמֶן עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה יִהְיוּ וּבַחֲרִב וּבָרָעָב יָכְלוּ וְהָיְתָה גְבֻלָּתָם לְמֶאֱכָל לְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּלְבִהֶמַת הָאָרֶץ:

רש"י

בלעז: מים לא נאמנו. לסמוך עליהם: (יט) לכן. בעבור שאני סובל הצרות האלה: כה אמר ה'. לי: אם תשוב. אתה ישראל ע"י ואשיבך אני אליו אמר לי לפני תעמוד: ואם תוציא יקר מזולל. אם תוציא אדם הגון מאדם רשע שתחזירנו למוטב: כפי תהיה. שאני גוזר גזירה ואתה מבטלה: ישובו המה אליך ואתה לא תשוב אליהם. יתובון אינן לפתגמך ואת לא תתוב למטעי בתריהון:

(טז) נמצאו דבריה ואוכלם. לתאווה מתחלה והיו לששון כי דמיתי שישמעו אלי עתה: (יז) מפני ידך. מפני נבואה הבאה לי מאתך: ישבתי. יחידי ומשתומם באבילות כי נבואת זעם מלאתני בחורבן ביתך: (יח) אנושה. חולה כמו ויאנש ויחלה בבנה של בת שבע: היו תהיה לי. אתה הוי לי. כמו אכזב. כאדם שמבטחו נפסק ממנו שאתה מניחני להצטער בידם, אכזב מקור פוסק פייליניץ

מצודת ציון

(יז) בסוד. ענין קיבוץ כי להמתיק סוד מתקבצין הראויים לו וכן על סוד בחורים (לעיל ז): ומשחקים. מלשון שחוק ושמחה: ואעלוז. ענין שמחה: בדר. יחידי כמו איכה ישבה בדר (איכה א): זעם. כעס וחרון: נצח. לעולם ר"ל זמן רב: אנושה. כאובה ביותר כמו אנוש חציו (איוב לד): (יח) מאנה. מלשון מיאון: אכזב. ענין הפסק ועזיבה כמו אשר לא יכזבו מימיו (ישעיה נח): נאמנו. ענין דבר המתקיים כמו יתד במקום נאמן (שם כב): (יט) יקר. מכובד וחשוב: מזולל. ענין הרבות האכילה ורדיפת התאוות, וכן זולל וסובא (דברים כא): (כ) בצורה. חזקה: יוכלו. מל' יכולת: (כא) ופדיתך. מלשון פדיון: מכף. מיד: עריצים. חזקים כמו כגבור עריץ (לקמן כ): (ד) תחלואים. מל' חולי: לדומן. לזבל:

מצודת דוד

(טז) נמצאו דבריה. כששרתה עלי רוח הנבואה ונמצאו לי דבריה קבלתיים בשמחה כאוכל דבר מה לתאוה וחזר ופירש ויהי דברך לי לששון וכו' על כי נקרא שמך עלי אתה ה' וכו' ר"ל שמחתי היה על כי באה עלי שפע הנבואה להיות נקרא נביא ה': (יז) לא ישבתי. אחר שקבלתי הנבואה לא ישבתי בקבוצת משחקים לשמוח עמהם: מפני ידך. מפני הנבואה הבאה לי מידך ישבתי בדר ויחידי כדרך המצטער כי מלאת אותי נבואות זעם הם הייעודים הרעים מחורבן הבית והגלות העם: (יח) כאבי נצח. ר"ל זה זמן רב אורבים עלי אנשי ענתות: ומכתי אנושה. המכה שעלי היא כאובה מאד ר"ל הם מכאבים אותי ביותר: מאנה הרפא. ממאנת לקבל רפואה ר"ל אינם חוזרים מרעם: היו תהיה לי. אתה תהיה למולי כמו מקור מים הנפסק ועוזב הנבואה. ולתוספת ביאור אמר מים

לא נאמנו שאין מתקיים ומתמיד כי כמו כן חדלת ממני העזרה וההצלה מן הקמים עלי: (יט) לכן כה אמר ה'. שלא יקופח שכרי וכן אמר אם אתה ישראל תשוב לה' ואני אשיבך ר"ל תשובתך תהיה ע"י בגמול זה הבטיחני לומר לפני תעמוד עד עולם ולא תפסוק הנבואה ממך ואם תוציא את מי מן הזוללות להיות אדם יקר אז תהיה כפי כי תתקיים גזרתך כמו גזרתי: ישובו המה אליך. זהו דבר אפשרות שהמה ישובו אליך להיות כשרים כמותך ואל תדאג לילך אליהם בשליחות כי פן תלמוד ממעשיהם להיות כמותם כי תהיה בטוח בזה: (כ) ונתתיך. אתן אותך מול העם הזה להיות חזק כחומת נחושת בצורה, ועם כי ילחמו עליך לא יוכלו לך כי אני אושיעך: (כא) מיד רעים. הם אנשי ענתות: מכף עריצים. החזקים ממך בכח הזרוע וכפל הדבר במ"ש:

(ב) ולא יהיו וכו'. למען לא יהיה לך בנים וכו': (ג) המולידים. המעברות אמותם: (ד) ממותי תחלואים. ממותת תחלואי רעב ימותו כמ"ש ואם באתי העיר והנה תחלואי רעב (לעיל יז): לא יספדו. כי יהיו טרודים בצרותם: ולא יקברו. כי ירבו מאד ולא יספיקו לקברם והיו מושלכים על פני האדמה כזבל: למאכל וכו'. הואיל ולא יקברו: ולבהמת הארץ. ר"ל לחית הארץ כי חיה בכלל בהמה:

קהלת פרק ד יד

יד כִּי־מִבֵּית הַסּוּרִים יֵצֵא לְמִלּוֹךְ כִּי גַם בְּמַלְכוּתוֹ נִוְלַד רֶשֶׁ: טו רְאִיתִי אֶת־פְּלִתְחֵי־הַמְּהַלְכִּים תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ עִם הַיֶּלֶד הַשֵּׁנִי אֲשֶׁר יַעֲמֹד תַּחְתּוֹ: טז אֵין־קֵץ לְכָל־הָעֵם לְכָל־אֲשֶׁר־הָיָה לִפְנֵיהֶם גַּם הָאֲחֵרוֹנִים לֹא יִשְׁמָחוּ־בּוֹ כִּי־גַם־זֶה הֶבֶל וְרַעְיוֹן רֹחַ: ז שְׁמֹר (רגלך) רַגְלְךָ בְּאֲשֶׁר תִּלְךָ אֶל־בֵּית הָאֱלֹהִים וְקָרֹב לִשְׁמֹעַ מִתַּת הַכְּסִילִים זָבַח כִּי־אִינִם יוֹדְעִים לַעֲשׂוֹת רָע:

רש"י

החיים וגו'. מצאתי במדרש הספר הזה זה דור המבול שנאמר בהם (בראשית ו) ומכל החי: עם הילד השני. אשר יתקיים תחת אותו הדור שהם נח ובניו: (טז) אין קץ לכל העם. פרים ורבים היו יותר מדאי כמו שנאמר (איוב כא) זרעם נכון לפניהם, אשה מתעברת ויולדת לשלשה ימים ישלחו כצאן עוליהם: לכל אשר היה לפניהם. אין קץ לכל טוב שהיה לפניהם והכל אבד וברגע שאול יחתו: גם האחרונים. דור הפלגה: לא ישמחו. גם הם בטוב הניתן בידם: כי גם זה. סופו של הכל ורעיון רוח כאשר אדם מהלך אחרי יצרו: (יז) שמור רגלך כאשר תלך אל בית האלהים. היאך תלך אם תביא תודה ונדבת שלמים הוא הטוב. ושמור עצמך שלא תצטרך בהבאת חטאות ואשמות: וקרוב. הוי לשמוע דברי הקדוש ברוך הוא, והוא טוב וקרוב להקדוש ב"ה: מתת הכסילים זבח. שיחטא ויביא קרבן: כי אינם יודעים לעשות רע. אין הכסיל מבין שהוא עושה רע לעצמו:

(יד) כי מבית הסורים יצא למלך. ממקום הטנופת וסרחון כדמתרגמינן ויבאש וסרי: כי גם במלכותו. משמלך באדם נולד הרש המסכן הטוב ממנו ובא מתוך טהרה ולא מתוך טנופת הרחם כך דרשוהו במדרש, ד"א כי טוב ילד מסכן וגו' כמשמעו, אשר לא ידע להזהר עוד שכבר הזקין ברשעו וכסילותו, כי מבית האסורים יצא למלך כי הילד המסכן סופו שיאמרו עליו שיצא למלך מתוך עוניו ומבית אסוריו שהרי סמ"ך של הסורים נקוד רפוי והרי הוא כמו האסורים ס"א כמו (ישעיה יג) ולא יהל שם ערבי כמו יאהל, שכן מצינו ביוסף שמלך מתוך יציאת בית האסורים, וכן דוד (שמואל ב ז) אני לקחתיך מן הנוה מאחר הצאן: כי גם במלכותו נולד רש. כי כשר והגון הוא שימלך כי גם במלכותו הוא נהפך ממנהג השררה ומקטין עצמו אצל החכמים כמדת הרשים, וכן (איוב יא) ועיר פרא אדם יולד שיהפך וישתנה לו ממה שהיה כעיר פרא ויעשה אדם: נולד. נעשה ולשון הוה הוא: (טז) ראיתי את כל

מצודת ציון

(יד) הסורים. חסר האל"ף והראוי האסורים: רש. עני ודל: (טז) כל החיים. אדם חרוץ וזריז יקרא בפי הבריות אדם חי: המהלכים. ענין טיול: (יז) מתת. מלשון נתינה. כמו ביום תת ה' (יהושע י יב):

מלך: (טז) ראיתי. בעיני ראיתי את כל האנשים החרוצים והזריזים המטיילים בעולם: עם הילד השני. אותם ראיתי עם הילד השני הנולד אחר זה הילד המסכן, אשר מלט עצמו בחכמתו ויצא למלך: אשר יעמוד תחתיו. אשר שפסתי בדעתי שהוא יעמוד במלוכה תחת הראשון המולך אחר המלך הזקן. וכאומר לפי שראיתי כל האנשים החרוצים והזריזים וגם אותו ראיתי ובחנתי חכמתו מול חכמתם וכמוהם כאין נגדו, לכן שפסתי שהוא ימלך: (טז) אין קץ. בימי מלכות מלך הזקן ובימי מלכות הילד הראשון, לא היה קץ לכל העם. וחזר ומפרש לכל אשר היה לפניו, רוצה לומר לא היה די להם להיות קץ לכל הטובה אשר היה לפניו כי לא שמחו בחלקם, וכאומר כמו שהיו לפני המלך הזקן הכסיל כן היו לפני הילד החכם אשר מלך תחתיו כי עם כל חכמתו לא היה בידו להנטותם מדרכם: גם האחרונים. גם בני העם אשר יהיו לאחרונה בימי מלכות הילד השני גם הם לא ישמחו בטובת העושר אשר יהיה בידם כי יתאוו תאוה להרבות עוד, עם כי ימלכו עליהם שני חכמים בזה אחר זה אין בידם להטות לבבם לשמוח בחלקם: כי גם זה הכל. גם המלכת חכמים הכל ושבר רצון, כי אין בידם להישייר דעת בני העם אל הדרך הנכון, אם כן אין תועלת ואין מילוי רצון: (יז) שמור רגלך וגו'. בעת אשר תלך לבית המקדש, ולא תניח רגליך ללכת שמה בענין דבר הרע בעיני המקום כהבאות חטאות ואשמות, כי טוב שלא תחטא ולא תביא כפרה: וקרוב לשמוע. יותר מתקרב האדם אל המקום ברוך־הוא בתת לב לשמוע בקולו ולהיות נזהר מן החטא: מתת. ממתן הזבח של הכסילים שחוטאים ומביאים קרבן כפרה: כי אינם יודעים. רוצה לומר, אינם נותנים לב לדעת מהו מעשה הרע ובקלות דעתם יחשבו שטוב בעיני המקום לחטא ולהביא קרבן כפרה:

מצודת דוד

(יד) כי מבית הסורים. כי זה הילד המסכן מלט עצמו בחכמתו מבית האסורים אשר היה כלוא שם ויצא למלך במדינה, וכאשר קרה ליוסף במצרים: כי גם במלכותו נולד רש. רוצה לומר הגון היה למלוכה, כי גם אמרו עליו הנה זה הרש נולד במלכות כלומר ראוי הוא למלוכה כאילו נולד

ו היכן שורף? אמר לו: איני יודע מה אתה סת, והוא שמת או נשבר או נשפה או נגנב או אבד; משפיעך אני, ואמר: אמן – חיב. אמר לנושא שכר והשוכר: היכן שורף? אמר לו: מת, והוא שנשבר או נשפה; נשבר, והוא שמת או נשפה; נשפה, והוא שמת או נשבר; נגנב, והוא שאבד; אבד, והוא שנגנב; משפיעך אני, ואמר: אמן – פטור. מת או נשבר או נשפה, והוא שנגנב או אבד; משפיעך אני, ואמר: אמן – חיב. אבד או נגנב, והוא שמת או נשבר או נשפה; משפיעך אני, ואמר: אמן – פטור. זה הפלל: כל המושג מחובה לחובה, ומפטור לפטור, ומפטור לחובה – פטור; מחובה לפטור – חיב. זה הפלל: כל הנשבע להקל על עצמו – חיב; להחמיר על עצמו – פטור.

ס ליק מסכת שבועות

מסכת עדויות

פרק ראשון

א שמאי ואמר: כל הנשים דין שעתן. והלל ואמר: מפקידה לפקידה, אפלו לימים הרבה. וחכמים אומרים: לא פירוש ברטנורא

ו חיב. שהרי כפר ממן, שאילו הודה היה מתחייב: מת והוא נשבר וכו' פטור. שאם הודה לא היה משלם. וכן נגנב והוא שאבד, או אבד והוא שנגנב, פטור, שהרי שניה מחובה לחובה ולא כפר ממן בשבועה זו: אמר לו אבד או נגנב והוא שמת או נשכה וכו' פטור. שהרי שניה מפטור לחובה והפסיד בשבועתו:

מסכת עדויות

א א שמאי ואמר כל הנשים דיון שעתן. כל הנשים הרואות דם, דיון שעתן לטמא מטהרות שנגעו בהן משעת ראייתן ואילך. ולא אמרין מקמי הכי נמי

משניות מבוארות – קהתי

יוס ראשון

באור משנה ו

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד, כיצד השואל חייב קרבן שבועת הפיקדון; וכן היא מוסיפה ללמדנו בשומר שכר ובשוכר, כיצד הם חייבים קרבן שבועה, וכיצד הם פטורים.

אמר המשאיל לשואל: היכן שורף? שהשאלתיו? אמר לו – השואל למשאל: איני יודע מה אתה סת – שמעולם לא שאלתי ממך שור, והוא שמת – אבל באמת שאל ממנו שור, והשור מת אצלו שלא מתמת מלאכה, או נשבר או נשפה או נגנב או אבד – ואילו היה מודה לו על כך, היה חייב לשלם, שהרי השואל משלם את הכל (משנה א), ואמר לו המשאיל: משפיעך אני – שכן הוא כדברך שלא שאלת ממני שור, ואמר – השואל: אמן – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, חיב – השואל קרבן שבועה וחומש, שהרי בשבועתו פטר עצמו מחיוב תשלומים, ויש כאן כפירת ממן, כמבואר לעיל. אמר לנושא שכר והשוכר – אמר בעל השור לשומר שכר או לשוכר: היכן שורף? שנתתי לך? אמר לו – השומר או השוכר: מת – שורף, והוא שנשבר – אבל באמת נשבר השור, או נשפה; או שאמר לו: נשבר – השור, והוא – אבל הנכון הוא – שמת או נשפה; או שאמר לו: נשפה – השור, והוא – והנכון הוא – שמת או נשבר; ובכל אלו, בין לפי דבריו בין לפי האמת, פטור הוא מלשלם, שהרי אונסים הם, ושומר שכר ושוכר פטורים מן האונסים; או שאמר השומר או השוכר: נגנב – ממני שורף, והוא שאבד – אבל באמת לא נגנב אלא אבד, או שאמר: אבד – לי שורף, והוא שנגנב – ובאמת נגנב השור ממנו; ובשני אלו, בין לפי דבריו בין לפי האמת, חייב הוא לשלם, שהרי שומר שכר ושוכר חייבים בגניבה ובאבידה; ואמר בעל השור לשומר או לשוכר: משפיעך אני – שכן הוא כדברך, ואמר – השומר או השוכר: אמן – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, פטור – השומר או השוכר מקרבן שבועת הפיקדון, לפי שלא הועיל בשבועתו כלום, כמו שבארנו. אבל אם אמר השומר או השוכר: מת או נשבר או נשפה – שורף, היינו שארעו אונס, והוא – אבל הנכון הוא – שנגנב או אבד – השור, ואמר בעל השור לשומר או לשוכר: משפיעך אני – שכדברך כן הוא שנאנס השור, ואמר – השומר או השוכר: אמן – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, חיב – השומר או השוכר להביא קרבן שבועה,

שהרי בשבועתו פטר עצמו מתשלומים, ויש כאן כפירת ממן. אם אמר השומר או השוכר: אבד או נגנב – השור, והוא שמת – אבל באמת לא נגנב או אבד, אלא מת, או נשבר או נשפה – שאונסים הם; ואמר בעל השור לשומר או לשוכר: משפיעך אני – שאבד או נגנב השור, ואמר – השומר או השוכר: אמן – ואחר כך הודה שנשבע לשקר, פטור – מקרבן שבועה, שבשבועתו חייב עצמו לשלם, ובאמת פטור הוא מלשלם, שהרי שומר שכר ושוכר פטורים באונסים (משנה א). זה הפלל – בענין קרבן שבועת הפיקדון: כל המושג מחובה לחובה – שלפי האמת חייב הוא לשלם, ואף בשבועתו חייב עצמו בתשלומים, ומפטור לפטור – שאמנם פטר עצמו בשבועתו מתשלומים, אבל אפילו הודה על האמת היה פטור, ומפטור לחובה – שהוא פטור מלשלם, ובשבועתו חייב עצמו בתשלומים, פטור – מקרבן שבועת הפיקדון, שבכל אלה אין בשבועתו כפירת ממן. ברם, כל אחד מאלו חייב קרבן עולה ויורד משום שבועת ביטוי, שהרי נשבע לשקר (רמב"ם). מחובה לפטור – אבל אם לפי האמת חייב הוא לשלם, ובשבועתו פטר עצמו מתשלומים, חיב – קרבן משום שבועת הפיקדון. זה הפלל: כל הנשבע להקל על עצמו – להיפטר מתשלומים, חיב – קרבן שבועה; אבל הנשבע להחמיר על עצמו – כלומר, מי שאינו מקל על עצמו בשבועתו, אלא שמשנה מחובה לחובה או מפטור לפטור, כפי שבארנו לעיל, הריהו כמי שנשבע להחמיר על עצמו היינו משנה מפטור לחובה, והוא פטור – מקרבן שבועת הפיקדון (עין "תוספות יום טוב"). בנוסח אחר חסר "זה הכלל כל הנשבע להקל" וכו'. ויש נוסחאות שאין גורסים "זה הכלל כל המשנה" וכו', אלא גורסים "זה הכלל, כל הנשבע להקל..."

מסכת עדויות

באור משנה א

שלש המשניות הראשונות בפרקנו עוסקות בשלוש הלכות שנחלקו בהן שמאי והלל, ואין הלכה כאחד מהם, אלא כדברי חכמים החולקים על שניהם. משנתנו שנויה בתחילת מסכת נידה (פרק א משנה א), והיא דנה באשה שראתה דם נידה, מאימתי היא נחשבת כטמאה, לטמא את הטהרות שנגעה בהן. ודין הוא, שאשה שיצא לה דם מן המקור, אף על פי שלא יצא חוץ לגופה, אלא שעומד בתוך גופה, הרי היא טמאה, שנאמר (ויקרא טו, יט): "דם יצא ובה בבשרה" – אף על פי שהוא בבשרה (משנה נידה ה א).

כְּדַבְּרִי זֶה וְלֹא כְּדַבְּרִי זֶה, אֵלָּא מַעַת לַעַת מִמַּעֲמַת עַל יַד מַפְקִידָה לַפְּקִידָה, וּמַפְקִידָה לַפְּקִידָה מִמַּעֲמַת עַל יַד מַעַת לַעַת. כָּל אִשָּׁה שֵׁשֶׁשׁ לָהּ וְסֵת – דִּיָּה שְׁעָתָהּ. הַמְשַׁמֶּשֶׁת בְּעֵדִים – הָרִי זֹו פִּפְקִידָה, מִמַּעֲמַת עַל יַד מַעַת לַעַת, וְעַל יַד מַפְקִידָה לַפְּקִידָה.

ב שְׂמַאי אָמַר: מִקָּב לַחֲלָה; וְהֵלֵל אָמַר: מִקְּפִים. וְחֲכָמִים אָמְרִים: לֹא כְּדַבְּרִי זֶה וְלֹא כְּדַבְּרִי זֶה, אֵלָּא קָב וּמַחְצָה חֲבִיבִים בַּחֲלָה; וּמִשְׁהַגְדִּילֹו הַמְדוּת, אָמְרוּ: חֲמִשָּׁת רַבְעִים חֲבִיבִין. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: חֲמִשָּׁה – פְּטוּרִין, חֲמִשָּׁה וְעוֹד – חֲבִיבִין.

פירוש ברטנורא

הוּא דַם וְכוּתְלֵי בֵּית הָרָחֵם הַעֲמִידוּהוּ וְהִיתָה טְמֵאָה מְקוּדָּם שֶׁכָּל הַנָּשִׁים מִטְּמֵאוֹת בְּבֵית הַחִיצוֹן וְאֵפ"פ שֶׁלָּא יֵצֵא הָרֵם לַחוּץ. וְטַעֲמָא דְשַׂמְאִי דְלֹא חִיֵּשׁ דְּלֵמָּא מַקְמִי הֵכִי הוּא דֵם, שֶׁאִם אִתָּה אֹמֵר כֵּן, לָכוּ שֶׁל אִדָם נִזְקָפוּ תְּמִיד בְּשַׁעַת בִּיאָה וּפּוֹרֵשׁ מֵאֲשֵׁתוֹ וְנִמְצָאָת מְכַסֵּל בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל מִפְּרִיָּה וּרְבִיחֵהּ: מַפְקִידָה לַפְּקִידָה. בְּדַקָּה הַיּוֹם וּמִצָּאָה טְהוּרָה וּבְדַקָּה לְסוּף שְׁבוּעָה וּמִצָּאָה טְמֵאָה, חוֹשְׁשִׁים לִמְנַעַה מִבְּדִיקָה רִאשׁוֹנָה וְאֵלֶּכֶּה, שְׂמָא עִם סִלּוֹק דִּיהָ רִאֲתָה וְכוּתְלֵי בֵּית הָרָחֵם הַעֲמִידוּהוּ. וְלִכְשִׁיטֹו פְּרִיָּה וְרִבִּיהָ לֹא חִיֵּשִׁין, דְּרוֹקָא לְטַהֲרוֹת הוּא דְמִטְמָאִין הִוא מַפְקִידָה לַפְּקִידָה, וְלֹא לְכַעֲלָהּ. וְשַׂמְאִי אָמַר, אִי מִטְמָאֵת לֹה לְטַהֲרוֹת, לָכוּ נִזְקָפוּ וּפּוֹרֵשׁ נִמְי מִתְשַׁמְשִׁי: לֹא כְּדַבְּרִי זֶה וְלֹא כְּדַבְּרִי זֶה. לֹא כְּדַבְּרִי שְׂמָאי דְמִיקָל מַפִּי וְאִינוּ עוֹשֶׂה סִיג לְדַבְּרִי, וְלֹא כְּדַבְּרִי הֵלֵל שְׁהַפְּרִיז עַל מְדוּתוֹ וּמִתְמַד וְיִתָּר מְדָא, דְּרֹדָא כּוּלִי הָאִי יָמִים רַבִּים לֹא מִקְמִי כּוּתְלֵי בֵּית הָרָחֵם דֵּם: מַעַת לַעַת מִמַּעֲמַת עַל יַד מַפְקִידָה לַפְּקִידָה. שְׂנִי וְזִמְנִים הוֹחֲכִיז בְּאִשָּׁה לְטַמָּא טַהֲרוֹת לְמַפְרָע, וְהֵלֶךְ אַחֵר הִקֵּל שִׁבְעָנֶהָ. אִם מַפְקִידָה לַפְּקִידָה יוֹתֵר עַל מַעַת לַעַת, הֵלֶךְ אַחֵר מַעַת לַעַת וְלֹא טְמָאָה אִלָּא טַהֲרוֹת שְׁנַעְנַה מֵאֲתַמּוּל בְּשַׁעַת הַזֹּאת. וְאִם מַעַת לַעַת יוֹתֵר עַל מַפְקִידָה לַפְּקִידָה, כֵּנֶן שְׁבֻדָּקָה עֲצֻמָּה שְׁחָרִית וּמִצָּאָה טְהוּרָה וְעִרְבִית מִצָּאָה טְמָאָה, לֹא מִטְמָאִין אִלָּא הֵנָּה טַהֲרוֹת דְּמִבְדִּיקַת שְׁחָרִית וְאֵלֶּכֶּה. וְהֵלֵכֶּה חֲכָמִים: עַל יַד. אַחֵר. כִּמוּ וְעַל יְדוֹ הַחוּץ, בְּסַפֵּר עוֹרָא [ב'] [נִחְמִיָּה] [ג' ח'], שְׁהוּא כִּמוּ וְאַחֲרָיו הַחוּץ [ש"ט ב'] [ז' וְסֵת, קְבוּעָה, שֶׁנִּקְבַּע לֹה זִמְנָה הָאֹרֶחַ שֶׁלֹּשׁ פַּעֲמִים, וּבְדַקָּה בְּשַׁעַת וְסֵתָה וּמִצָּאָה טְמָאָה, דִּיה שְׁעָתָה, וְלֹא חִיֵּשִׁין דְּלֵמָּא מַקְמִי הֵכִי הוּא, דְּרֹדָא אֹרֶחַ בּוֹנֵנוּ בָּא: וְהַמְשַׁמֶּשֶׁת בְּעֵדִים הָרִי זֹו כְּפִקִּידָה. תְּרִיתִי קִתְּנִי, וְהִכִּי קָאֵמַר, וּמִשְׁמַשְׁת בְּעֵדִים, כְּלוּמַר מְצוּה עַל כָּל אִשָּׁה לְשַׁמֵּשׁ בְּשֵׁנִי עֵדִים שְׁבֻדָּקָה בָּהֶן, אַחֵר לִפְנֵי תְשִׁמִּישׁ וְאַחֵר לְאַחֵר תְּשִׁמִּישׁ: הָרִי זֹו כְּפִקִּידָה. הָעֵד שְׁלֵאֲחֵר תְּשִׁמִּישׁ הָרִי הוּא כְּפִקִּידָה: מִמַּעֲמַת עַל יַד מַעַת לַעַת וְעַל יַד מַפְקִידָה לַפְּקִידָה. דְּמַהוּ דְּתִיבָא שְׂמָא תְּרַאָה טַפֵּת דֵם כְּחֻרְדֵּל וְתַחֲפָנָה שִׁכְבַת וְרַע וְלֹא לְהוֹי כְּפִקִּידָה, קָמַל מִתְּנִיתִן דַּעַד שְׁלֵאֲחֵר תְּשִׁמִּישׁ הוּא כְּפִקִּידָה. אֲבָל הָעֵד שְׁלֵפְנִי תְשִׁמִּישׁ אִינוּ כְּפִקִּידָה, שְׂמִתֹּךְ שְׁהוּא מִתְּהוּמָה לְבִיתָה, כְּלוּמַר בְּהוּלָה לְשַׁמֵּשׁ, אִינָה מְכַסֵּת אֹתוֹ לַחוּרִין וּלְסֻדְקִין:

ב מִקָּב לַחֲלָה. עֵיסָה שֵׁשׁ בַּה קָב חִיבֵית בַּחֲלָה: קָב וּמַחְצָה חֲבִיבִים בַּחֲלָה. שֶׁהֵן ז' לֹאִין וּבִיצָה וְחוּמֵשׁ בִּיצָה, לְמִידָה מְדַבְּרִית. וְהוּא עוֹמֵר לְגוּלְגוּלָּתָה עֲשִׂירֵית הָאִיפָה שְׁחִיב בַּחֲלָה, כְּדִתְכִיב (בְּמִדְרָב ט"ו) רִאשִׁית עֲרִיסוֹתֶיכֶם, כְּדִי עֵיסַת מְדַבֵּר. וְהוֹסִיפוּ תַּחֲתוֹ בִּירוּשְׁלָמַיִת, וְנִמְצָאוּ שֶׁשׁ מְדַבְּרִית נִכְנָסִים בַּחֲמִשׁ יְרוּשְׁלָמַיִת, וְלֹא הִנְשָׂאָר וּבִיצָה וְחוּמֵשׁ בִּיצָה עוֹלִים לְלֹה יְרוּשְׁלָמִי. שְׁהִלּוֹג מְדַבְּרִי שֶׁשָּׁה בִּיצִים, תִּתְּנֵם בַּחֲמִשׁ בִּיצִים גְּדוּלוֹת, נִמְצָא הִלּוֹג חֹסֵר בִּיצָה גְּדוּלָּה, תֵּן בִּיצָה

משניות מבוארות – קהתי

טמאות אלא משעת תשמיש ואילך. בגמרא מבואר, שמצוה היא על כל אשה, ואף לאשה שיש לה וסת, לשמש בעדים.

י ו ס נ י

באור משנה ב

משנתנו דנה בשיעור העיסה החייבת בחלה.

שְׂמַאי אָמַר: מִקָּב לַחֲלָה – הַעוֹשֶׂה עֵיסָה לְפָחוֹת מִקָּב אֶחָד קָמַח (בַּעֲרֹךְ 2 לִישׁוֹר). חִיבִי לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּה חֲלָה. וְהֵלֵל אָמַר: מִקְּפִים – אִין עֵיסָה חִיבֵית בַּחֲלָה אִלָּא אִם כֵּן הִיא עוֹשִׂיָה לְפָחוֹת מִשְׁנֵי קָבִים קָמַח. טַעֲמָם שֶׁל שְׂמַאי וְהֵלֵל, שִׁכְתוּב (בְּמִדְרָב טו, כ): "רִאשִׁית עֲרִיסוֹתֶיכֶם חֲלָה תְּרִימוּ תְּרוּמָה", וְתִרּוּמַת "חֲלָה" זֹו הִנְתַּנְתָּ לָכֶהָ, צִרְיָךְ שִׁיָּה בַּה כְּדִי נִתְּנָה, וְאִין נִתְּנָה פָחוֹת מִכִּבְיָצָה; וְסוֹבֵר שְׂמַאי, הוֹאִיל וְשִׁיעוֹר הַחֲלָה לְכַעֲלָה הִבִּית (מַעֲיִסָה שְׁנוּשָׁה לְעִצּוֹם) הוּא אֶחָד מַעֲשִׂים וְאַרְבַּעַה (חֲלָה ב' ז), לִכֵּן עֵיסָה מִקָּב אֶחָד חִיבֵית בַּחֲלָה, שֶׁכֵּן קָב הוּא שִׁיעוֹר עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַה בִּיצִים (קָב = 4 לֹאִין, לֹג = 6 בִּיצִים), וְנִמְצָאָת הַחֲלָה שִׁיעוֹר בִּיצָה. בְּרַם, הֵלֵל אִינוּ מִשְׁעַר בְּכַעֲלָה הִבִּית אִלָּא בִּנְחָתוֹם, שִׁשִּׁיעוֹרוֹ לְחֲלָה הוּא אֶחָד מֵאַרְבַּעִים וְשִׁמּוֹנָה בְּעִיסָתוֹ (שֵׁס), וְנִמְצָא מִפְּרִישׁ מִקְּבִיִּים בִּיצָה (חִידוּשִׁי הַרְשֵׁב"א בְּשֵׁם רַבֵּנוּ תַּם; וְעִיין "תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב" ו"תַּפְּאֵרֶת יִשְׂרָאֵל", שֶׁמְבָאָר שֵׁם טַעֲמָם אַחֵר). וְהֵלֵל אָמַר: מִקְּפִים – לֹא כְּדַבְּרִי זֶה וְלֹא כְּדַבְּרִי זֶה – לֹא כְּדַבְּרִי שְׂמַאי וְלֹא כְּדַבְּרִי הֵלֵל, אֵלָּא קָב וּמַחְצָה חֲבִיבִים בַּחֲלָה – שְׂדֵרְשׁוּ: "רִאשִׁית עֲרִיסוֹתֶיכֶם" – כְּדִי עֵיסַת מְדַבֵּר, וְהוּא עוֹמֵר, שִׁכְתוּב בּו (שְׁמוֹת טו, לו): "וְהָעוֹמֵר עֲשִׂירֵית הָאִיפָה הוּא", הָאִיפָה הִיא שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי קָב, וְנִמְצָאָת עֵיסַת מְדַבֵּר חִיבֵית בַּחֲלָה שְׁנֵי קָבִים פָּחוֹת חוּמֵשׁ (1.8); בְּרַם, כִּשְׁבָּאוֹ לִירוּשָׁלַיִם הַגְדִּילוּ אֶת הַמִּידָה בְּשִׁשִּׁת, הֵיינו שֶׁכָּל מִידָה מְדַבְּרִית נַעֲשֶׂתָה 5/6 שֶׁל הַמִּידָה הִירוּשְׁלָמִית, וּמִכָּאֵן – "עֲשִׂירֵית הָאִיפָה" בְּמִידָה הִירוּשְׁלָמִית הִיא קָב וּמַחְצָה (שֶׁאִם נִכְפַּל 1.8 פִּי 5/6 נִקְבַּל 1½); וְהוּא שְׂאִמְרוּ חֲכָמִים: קָב וּמַחְצָה (יְרוּשְׁלָמִיִּים) חִיבִים בַּחֲלָה, שְׁזוֹ הִיא עֵיסָה שֶׁל עוֹמֵר, שֶׁחִיבָהּ הַתּוֹרָה לְהַפְרִישׁ מִמֶּנָּה חֲלָה. וּמִשְׁהַגְדִּילֹו הַמְדוּת – פַּעַם שְׁנִיָּה בְּצוּרִי, שֶׁהַגְדִּילוּ שֵׁם הַמִּידָה

שְׂמַאי אָמַר: כָּל הַנָּשִׁים – הִרְאוּת דֵם נִידָה, דִּין שְׁעָתָה – דִּי לְדוֹנֵן כְּטִמְאוֹת מִשַּׁעַת רִאֲיָה וְאֵלֶּכֶה, לְטַמָּא טַהֲרוֹת בְּמַגֵּן; וְאִין חוֹשְׁשִׁים שְׂמָא יֵצֵא כְּבֵר הָדֵם מִן הַמְקוֹר קוֹדֵם לָכֶן, וְטִמְאָה אֶת הַטַּהֲרוֹת שִׁנְגַּעוּ בָּהֶן קוֹדֵם רִאֲיָתָה, שְׁהִרִי מִשִּׁיצָא הָדֵם טְמֵאוֹת הֵן, כִּמוּ שְׂבָאֲרֵנוּ לְעִיל, אִלָּא אֹמְרִים, שִׁיצִיאַת הָדֵם וְרִאֲיָתָה בָּאוּ כֹאחֵד. וְהֵלֵל אָמַר: מַפְקִידָה לַפְּקִידָה – מְבִדִּיקָה לְבִדִּיקָה, שֶׁאִם בְּבִדִּיקָה הַקּוֹדֵמַת מִצָּאָה עֲצֻמָּן טַהֲרוֹת, וְלֹאֲחֵר יָמִים אַחֲדִים בְּדִקָּה עֲצֻמָּן וּמִצָּאָה דֵם, הָרִי כָּל הַטַּהֲרוֹת שִׁנְגַּעוּ בָּהֶן מִשַּׁעַת הַבְּדִיקָה הַקּוֹדֵמַת, טְמֵאוֹת הֵן, אֶפְסָלוּ לְיָמִים הַרְבֵּה – אִפְסָלוּ עֲבָרוּ הִרְבֵּה יָמִים בֵּין בְּדִיקָה לְבִדִּיקָה; שֶׁכֵּן הֵלֵל מִתְמַד וְלִגְבֵי טַהֲרוֹת וְסוֹבֵר, שֶׁאִינוּ חוֹשְׁשִׁים שְׂמָא מִידָה לְאַחֵר הַבְּדִיקָה יֵצֵא לֹה דֵם וְלֹא הַרְגִּישָׁה בּו. וְהֵלֵל אָמַר: לֹא כְּדַבְּרִי זֶה וְלֹא כְּדַבְּרִי זֶה – לֹא כְּדַבְּרִי שְׂמַאי שְׂמִיקָל יוֹתֵר מְדָא, וְלֹא כְּדַבְּרִי הֵלֵל שְׂמִחְמִיר יוֹתֵר מְדָא, אֵלָּא מַעַת לַעַת מִמַּעֲמַת עַל יַד מַפְקִידָה לַפְּקִידָה – "מַעַת לַעַת" מִמַּעֲמַת אֶת הַזִּמְנָה שֶׁל "מַפְקִידָה לַפְּקִידָה", כְּלוּמַר אִם הַזִּמְנָה שְׁבִין בְּדִיקָה לְבִדִּיקָה יוֹתֵר עַל "מַעַת לַעַת", שְׁהוּא עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע שְׁעוֹת, טְמֵאוֹת הַטַּהֲרוֹת שִׁנְגַּעוּ בָּהֶן קוֹדֵם רִאֲיָתָה תוֹךְ מַעַת לַעַת בְּלָבָד, וּמַפְקִידָה לַפְּקִידָה מִמַּעֲמַת עַל יַד מַעַת לַעַת – שֶׁאִם הַזִּמְנָה שְׁבִין בְּדִיקָה לְבִדִּיקָה הוּא פָּחוֹת מִ"מַעַת לַעַת", כֵּנֶן שְׁבֻדָּקָה עֲצֻמָּה בְּכוּרָה וְהִיתָה טַהוּרָה, וְעוֹבֵר מִצָּאָה עֲצֻמָּה טְמָאָה, אִינָן טְמֵאוֹת אִלָּא טַהֲרוֹת שִׁנְגַּעוּ בָּהֶן מִשַּׁעַת הַבְּדִיקָה הַקּוֹדֵמַת וְאֵלֶּכֶה. כָּל אִשָּׁה שֵׁשֶׁשׁ לָהּ וְסֵת – שְׂרֹאָה דֵם נִידָה בְּזִמְנִים קְבוּעִים, דִּיָּה שְׁעָתָה – שְׂאִינָה מִטְמָאָה אִלָּא מִשַּׁעַת רִאֲיָתָה. בְּגִמְרָא מְבָאָר, שְׂמִדּוּבֵר כֵּאֵן כְּשִׂרְאָתָה בְּשַׁעַת וְסֵתָה, אֲבָל אִם רִאֲתָה שְׂלֵא בְּשַׁעַת וְסֵתָה, דִּינָה כָּל הַנָּשִׁים שֶׁמִּטְמָאָה מַעַת לַעַת אוּ מַפְקִידָה לַפְּקִידָה כְּדַבְּרִי חֲכָמִים. הַמְשַׁמֶּשֶׁת בְּעֵדִים – שְׂמִקְנַחַת עֲצֻמָּה בְּמִטְפַּחוֹת לִפְנֵי תְשִׁמִּישׁ וְאַחֲרָיו לְשֵׁם בְּדִיקָה, הָרִי זֹו כְּפִקִּידָה – שֶׁאִם לֹא מִצָּאָה דֵם עַל הַמִּטְפַּחַת שִׁקְנַחָה בַּה לְאַחֵר תְּשִׁמִּישׁ, הָרִי זֹו נִחְשַׁבַת בְּדִיקָה, וְהִיא מִמַּעֲמַת עַל יַד מַעַת לַעַת, וְעַל יַד מַפְקִידָה לַפְּקִידָה – וּבְדִיקָה זֹו מִמַּעֲמַת אֶת הַזִּמְנָה שֶׁל מַעַת לַעַת וְשֶׁל מַפְקִידָה לַפְּקִידָה, שֶׁאִם תוֹךְ מַעַת לַעַת רִאֲתָה דֵם, אִין הַטַּהֲרוֹת שִׁנְגַּעוּ בָּהֶן קוֹדֵם רִאֲיָתָה

ג הלל אומר: מלא הין מים שאובין פוסלין את המקוה; אלא שאדם חיב לומר בלשון רבו. ושמאי אומר: תשעה קבין. וחכמים אומרים: לא פדברי זה ולא פדברי זה, אלא עד שבאו שני גרדיים משער האשפות שפירושלים, והעידו משום שמעיה ואבטליון: שלשת לגין מים שאובין פוסלין את המקוה, וקצמו חכמים את דבריהם.

ד ולמה מזכירין את דברי שמאי והלל לבטלה? ללמד לדורות הבאים, שלא יהא אדם עומד על דבריו, שהרי אבות העולם לא עמדו על דבריהם.

פירוש ברטנורא

וחומש ביצה תחת הביצה גדולה, שהחומש ביצה שהוא שחות מלבר נוסף על הביצה, נמצאו שש ביצים גדולים שהן לוג גדול, הרי הן ששה לוגים גדולים שהן קב ומחצה: משהגדילו המדות. זו היא מדה צפורית, שהוסיפו שחות על של ירושלמית, נמצאו הששה לוגין חמשה, שהן חמשת רבעי קב, שהקב ארבעה לוגין: חמשה ועוד חייבים. דקסבר ר' יוסי, מדה מדברית היו ביצים גדולות משלנו אחד מעשרים בביצה לכל ביצה. והלכה כחכמים, דקב ומחצה ירושלמי דהיינו ששה לוגין ירושלמיות שהן שבעה לוגין וביצה וחומש ביצה מדבריות, הן שעור חלה. והן מ"ג ביצים וחומש ביצה. ורמב"ם און וחקר ותקן ובדק ומצא שמשקל חמש מאות ועשרים דרה"ם מקמח חטים הוא שיעור הקמח החייב בחלה. ומשקל הדרה"ם ידוע במצרים היום ובכל ארץ ישראל, שהוא משקל ס"א גרגרי שעורות בקידוב:

ג. הין. שנים עשר לוגין: פוסלין את המקוה. אם נפלו בתוכו קודם שנשלם שיעורו. אבל לאחר שנשלם, אפילו השליך לתוכו כל מים שאובים שבעולם שוב אינן פוסלים: שחייב אדם לומר בלשון רבו. כלומר, הין אינו לשון משנה אלא לשון תורה, אלא כך שמע מרבתי שמעיה ואבטליון. ורמב"ם קבל מאביו ו"ל שפניו שהיו שמעיה ואבטליון גרי צדק לא היו יכולין להוציא מפהן מלת הין, והיו אומרים אין במקום הין, כדרך בני אדם עד היום שאינם יכולים לחתור באותיות [אחרי"ע], והיה הלל גם הוא אומר אין, כמו שהיו רבותיו שמעיה ואבטליון גרי צדק אומרים: גרדיים. אורנים: משער האשפות. הוכיח התנא שם אומנתן ושם שכונתן, לומר לך שלא ימנע אדם עצמו מבית המדרש. שאין לך אומנות פחותה מן הגרדי, שאין מעמידים חימונו לא מלך ולא כהן גדול, ואין שער בירושלים פחותה משער האשפות, והכריעו בעדותן לכל חכמי ישראל:

ד. שלא יהא אדם עומד על דבריו. שלא יהא סרבן לעמוד קיים בסברתו: אבות העולם. הלל ושמאי:

משניות מבוארות – קהתי

המקוה החסר, שכן תשעה קבים (36 לוגים) ראויים לטבילת בעל קרי, ולפיכך חשובים הם לפסול את המקוה בשאובים, ששיעור טבילה פוסל טבילה; אבל פחות מכן, לא (הואב"ד). וְחַכְמִים אֹמְרִים: לֹא פְדִבְרֵי זֶה וְלֹא פְדִבְרֵי זֶה, אֶלָּא – שלשת לוגים מים שאובים פוסלים את המקוה (ותוספתא), ונחלקו עליהם שמאי והלל, עַד שֶׁבָּאוּ שְׁנֵי גֵרְדִּיִּים – אורגים – מִשְׁעַר הָאֲשָׁפוֹת שְׁפִירוּשָׁלַיִם, וְהִעֲדוּ מִשּׁוּם – משמם של – שְׁמַעְיָה וְאַבְטָלְיוֹן: שְׁלֹשֶׁת לִגִּין מִמֶּם שְׁאֹבִין פּוֹסְלִין אֶת הַמֶּקוֹה – החסר, ושיעור זה הוא רבע ההין, שהוא שיעור הקטן ביותר שבנסכסי ציבור; והואיל ושלשת לוגים חשובים לנסכים של קרבנות ציבור, חשובים הם גם לפסול את המקוה בשאובים (הואב"ד); וְקִצְמוּ חַכְמִים אֶת דְּבָרֵיהֶם – כלומר שכל חכמי ישראל, ואפילו הלל ושמאי, קבלו את עדותם לפסוק כן הלכה. בתוספתא עדות מובא: "ולמה הוזכרו שם מקומם ושם אומנותם? והלא אין לך אומנות ירודה אלא גרדי, אין לך מקום ירוד משער האשפות! אלא מה אבות העולם (הלל ושמאי) לא עמדו על דבריהן במקום שמועה, על אחת כמה וכמה שלא יהא אדם עומד על דבריו במקום שמועה". ברש"י (שבת טו, א) מובא: "לומר, שלא ימנע אדם עצמו מבית המדרש, שאין לך אומנות פחותה מגרדי, שאין מעמידים ממנו לא כהן גדול ולא מלך, ואין שער בירושלים פחות משער האשפות, והכריעו בעדותן כל חכמי ישראל".

י ו ש ל י ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ד

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שאף שמאי והלל קיבלו את עדותם של הגרדיים וחזרו בהם, – ויש לומדים מכאן, שגם בשתי ההלכות שבמשניות א רב ביטלו דעתם, – באה משנתנו לבאר, לשם מה מזכירים במשנה את דבריהם. וְלָמָּה מְזַכְרִין אֶת דְּבָרֵי שְׁמַאי וְהִלֵּל לְבִטְלָה – מאחר שהחכמים דחו את דבריהם, והם עצמו חזרו בהם? לְלַמֵּד לְדוֹרוֹת הַבָּאִים, שֶׁלֹּא יִהְיֶה אָדָם עֹמֵד עַל דְּבָרָיו – מתוך עקשנות ונצחנות שיקבלו את דעתו, שכן "מסרוך גדול הוא בנפש האדם ומניעה גדולה מלבוא אל האמת" (תפארת ישראל), שְׁהָרִי אֲבוֹת הָעוֹלָם – שמאי והלל, לֹא עָמְדוּ עַל דְּבָרֵיהֶם – וביטלו דעתם בעדות הגרדיים (התמיד). ויש מפרשים, שלא עמדו החכמים על דברי שמאי והלל אלא ביטלום (הרמב"ם).

הירושלמית בששית, אָמְרוּ חַכְמִים: חֲמִשָּׁת רִבְעִים – קב ורבע צפוריים, שהם קב ומחצה ירושלמיים, חֲזִיבִין – בחלה (קב ומחצה הם ששה לוגים, ונעשו בצפורי חמישה לוגים). רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר: חֲמִשָּׁה, פְּטוּרִין – חמשת רבעים קב פטורים מחלה, חֲמִשָּׁה וְעוֹד, חֲזִיבִין – כלומר אין עיסה חייבת בחלה אלא אם כן יש בה משהו יותר מחמשת רבעים קב (לפי המידה הצפורית). שלדעת רבי יוסי צריך להישאר בעיסה שיעור חמשת רבעים קב (חמישה לוגים) לאחר הפרשת החלה ממנה. והלכה כחכמים.

ב א ו ר מ ש נ ה ג

שיעור מקוה לטבילה, ארבעים סאה מים שאינם שאובים (הסאה היא ששה קבים); ואם לאחר שנשלם שיעור זה, נפלו לתוכו מים שאובים, אינם פוסלים את המקוה. אבל אם נפלו לתוכו מים שאובים קודם שנשלם שיעורו, המקוה פסול. משנתנו דנה בשיעור המים השאובים, שפוסלים את המקוה החסר.

הִלֵּל אֹמֵר: מְלֵא הֵינ מִמֶּם שְׁאֹבִין – הין הוא שנים עשר לוג, פּוֹסְלִין אֶת הַמֶּקוֹה – אם נפלו לתוך מקוה חסר, כמו שבארנו לעיל. טעמו של הלל, שההין היא המידה הגדולה ביותר בלח הנוכרת בתורה, שנאמר (שמות ל, כד): "ושמן זית הין", לפיכך חשובה מידה זו של מים שאובים לפסול את המקוה. ומשער הלל במידה הגדולה, ולא במידה קטנה ממנה הכתובה בתורה, לפי שמים שאובים אינם פוסלים המקוה אלא בדרבנן (הואב"ד). ולמה נקט בלשון "הין" שהוא לשון תורה, ולא אמר "שלושה קבים" או "שנים עשר לוג" כלשון המשנה? אֶלָּא שְׁאָדָם חֵיב לִזְמַר בְּלִשָּׁן רַבּוֹ – ובלשון זה שמע הלל את ההלכה מרבתי שמעיה ואבטליון. – בנוסח אחר אין גורסים תיבת "אלא". לפי הרמב"ם כוונת המשנה היא, שהלל לא אמר "הין" אלא "אין", משום שכך שמע מרבתי שמעיה ואבטליון, שהיו גרי צדק, ולא היו יכולים לבטא את האות ה"א. ויש מבארים, שאמנם הלל ביטא נכון את התיבה "הין", אלא השאלה היא, למה אמר "מלא הין"? הלא תיבת "מלא" מיותרת היא? ובאה המשנה לבאר, שהואיל ורבתי שמעיה ואבטליון אמרו "מלא הין", לפי שלא היו יכולים לבטא ה"א, והוסיפו תיבת "מלא", כדי שלא יטעו התלמידים בדבריהם, ש"אין מים שאובים פוסלים" ("אין" במובן "לא"), לפיכך אמר גם הלל בלשון רבותיו "מלא הין", אף שביטא נכון את הה"א (באודי הגרסי). וְשְׁמַאי אֹמֵר: תִּשְׁעָה קִבִּין – מים שאובין פוסלים את

ה' וְלָמָּה מְזַכְּרִין דְּבָרֵי הַיְחִיד בֵּין הַמְרָבִין, הוֹאִיל וְאִין הִלְכָּה אֵלָּא כְּדָבְרֵי הַמְרָבִין? שְׁאֵם יִרְאֶה בֵּית דִּין אֶת דְּבָרֵי הַיְחִיד וְיִסְמְךָ עָלָיו; שְׁאִין בֵּית דִּין יִכּוֹל לְבַטֵּל דְּבָרֵי בֵּית דִּין חֲבֵרוֹ, עַד שִׁיְהִיָּה גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻקָּהּ וּבְמִנּוּן. הִיָּה גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻקָּהּ אֲבָל לֹא בְּמִנּוּן, בְּמִנּוּן אֲבָל לֹא בְּחֻקָּהּ – אֵינוּ יִכּוֹל לְבַטֵּל דְּבָרָיו, עַד שִׁיְהִיָּה גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻקָּהּ וּבְמִנּוּן.

ו' אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אִם בֵּן לָמָּה מְזַכְּרִין דְּבָרֵי הַיְחִיד בֵּין הַמְרָבִין לְבַטְלָהּ? שְׁאֵם יֹאמַר הָאָדָם: כִּף אֲנִי מְקַבֵּל – יֹאמַר לוֹ: כְּדָבְרֵי אִישׁ פְּלוֹנִי שְׂמַעְתָּ.

ז' בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: רִבְעַ עֲצֻמוֹת מִן הָעֲצָמִים, בֵּין מְשֻׁנִּים בֵּין מְשֻׁלְשָׁה. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: רִבְעַ עֲצֻמוֹת מִן

פירוש ברטנורא

ה' ויסמוך עליו. כלומר שעשה כדברי היחיד והניח דעת הרבים: אין בית דין אחר שיעמוד אחריו יכול לבטל דברי ב"ד הראשון שעשה כדברי היחיד, עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמנין. בחכמה, היינו שראש הישיבה של ב"ד האחרון יהיה גדול בחכמה מראש הישיבה של ראשון. ובמנין, שיהיו מנין התלמידים שבישיבה של אחרון מרובים ממנין התלמידים שבישיבה של ראשון:

ו' למה מזכירין דברי היחיד בין המרובין. כדי לבטל. יחיד שלא עשה שום ב"ד כדבריו והן דחויים ובטלין, למה מזכירין אותן כלל. ומשני, שאם יאמר אדם כך אני מקובל ויתמה כשרואה שאין עושין כקבלתו, יאמרו לו כדברי איש פלוני שמעת ונדרו דבריו:

ז' רובע עצמות. רובע קב של עצמות המת מטמאים באוהל. ופחות [מרובע] אין מטמאין אלא במגע ובמשא אבל לא באהל. וסבירא בית שמאי דרובע קב מטמאים ואפילו הן מתים הרבה: ובית הלל אומרים רובע עצמות מן הגויה. כלומר, מגוף אחד של מת אחד, ולא מתים הרבה. ואפילו של מת אחד אין מטמאין עד שיהיה ברובע הקב רוב בנין דהיינו רוב גדול הגוף. או רוב מנין עצמותיו של אדם, וידו קב"ה עצמות, שמנין עצמותיו של אדם רמ"ח:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

אגב המשנה הקודמת, מוסיפה משנתנו לבאר בכלל, לשם מה מובאים במשנה דברי היחיד, בזמן שחולקים רבים עליו והלכה כמותם.

וְלָמָּה מְזַכְּרִין דְּבָרֵי הַיְחִיד בֵּין הַמְרָבִין – החולקים עליו, הוֹאִיל וְאִין הִלְכָּה אֵלָּא כְּדָבְרֵי הַמְרָבִין – מאחר שיחיד ורבים הלכה כרבים? שְׁאֵם יִרְאֶה בֵּית דִּין אֶת דְּבָרֵי הַיְחִיד – כלומר שאם יהיו נראים לבית דין דברי היחיד, וְיִסְמְךָ עָלָיו – כלומר שיעשה כדעת היחיד ויניח את דעת הרבים; שְׁאִין – ויש גורסים: ואין – בֵּית דִּין – אחר, שיעמוד אחריו, יִכּוֹל לְבַטֵּל דְּבָרֵי בֵּית דִּין חֲבֵרוֹ – הקודם, שעשה כדברי היחיד, עַד שִׁיְהִיָּה גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻקָּהּ – שראש בית הדין האחרון יהיה גדול בחכמה מראש בית הדין הקודם, וּבְמִנּוּן – התלמידים, שיהיה מספר התלמידים של בית דין האחרון גדול משל בית דין הקודם. לפי הרמב"ם (הלכות חסויות ב, א-ג): אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו בתקנות וגזרות ומנהגות, אבל אם "דרשו באחת מן המידות כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך, ודנו דין, ועמד אחריהם בית דין אחר, ונראה לו טעם אחר לסתור את הדין, הרי זה סותר ודן לפי מה שנראה בעיניו, שנאמר (דברים יט, ט): "אל השופט אשר יהיה בימים ההם" – אינך חייב ללכת אלא אחר בית דין שבדורך..." ושואל הרמב"ם: "והיאך יהיו האחרונים גדולים במנין מן הראשונים, הואיל וכל בית דין של שבעים ואחד הוא?" ומשיב: "זה מנין חכמי הדור שהסכימו וקיבלו הדבר שאמרו בית דין הגדול ולא חלקו בו". ויש מפרשים: ובמנין – במנין שנים (והראב"ה). הִיָּה גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻקָּהּ אֲבָל לֹא בְּמִנּוּן, או שהיה גדול ממנו במנין אֲבָל לֹא בְּחֻקָּהּ, אֵינוּ יִכּוֹל לְבַטֵּל דְּבָרָיו, עַד שִׁיְהִיָּה גְדוֹל מִמֶּנּוּ בְּחֻקָּהּ וּבְמִנּוּן – משנתנו חוזרת על הדברים הללו, שלא נטעה לומר: גדול בחכמה או במנין, אלא הכוונה היא: גם בחכמה וגם במנין.

הראב"ד גורס במשנתנו: שאם יראה בית דין את דברי היחיד, יסמוך עליו. שכן הוא מפרש: שאם יאה נראה לבית דין אחרון שהלכה כדברי היחיד, יסמוך עליו. כלומר יקבע הלכה כמותו, כמו שמצאנו באמוראים האחרונים שהם קובעים הלכה כיחידים הראשונים בכמה מקומות, ואף על פי שהמרובים חולקים עליהם. ואילו לא מצאו דברי היחיד הראשון, לא היו אחרונים יכולים לדחות דברי הראשונים מדעת עצמם, לפי שאין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חברו עד שיהיה גדול ממנו בחכמה ובמנין (וכבר הבאנו לעיל שהראב"ד מפרש ובמנין במנין שנים), אלא מכיון שמצאו היחיד מן הראשונים שהיה חולק עמהם, היה להם כמה לתלות.

יום רביעי

באור משנה ו

משנתנו באה להשמיע תשובה אחרת על אותה השאלה שנשאלה במשנה הקודמת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אִם בֵּן – מאחר שיחיד ורבים הלכה כרבים, לָמָּה מְזַכְּרִין דְּבָרֵי הַיְחִיד בֵּין הַמְרָבִין לְבַטְלָהּ – ויש גורסים: לבטל. כלומר שזוהי התשובה: לא כדי לסמוך על דברי היחיד אלא כדי לבטלם, שְׁאֵם יֹאמַר הָאָדָם: כִּף אֲנִי מְקַבֵּל – מקובלני מרבתי שכן היא ההלכה, ולא כפי שפסק בית הדין, יֹאמַר לוֹ – אפשר יאה לומר לו: כְּדָבְרֵי אִישׁ פְּלוֹנִי שְׂמַעְתָּ – שהוא יחיד, אבל דבריו נדחו על ידי הרבים החולקים עליו, והלכה כמותם.

בארנו את המשנה לפי פירוש הראב"ד, שרבי יהודה שואל אותה השאלה שנשאלה במשנה הקודמת: למה מזכירין דברי היחיד בין המרובין? ותשובתו היא: כדי לבטל. כפי שהבאנו בבארנו לעיל. וכן מבואר בתוספות שאנן וב"מלאכת שלמה" בשם ר' יהוסף אשכנזי.

ברם, יש מפרשים דברי רבי יהודה כפי הגירסה שלפנינו: אם כן למה מזכירין דברי היחיד בין המרובין לבטלה? – כלומר שרבי יהודה שואל על דברי המשנה הקודמת: אם כן – אם הטעם שמזכירים דברי היחיד בין המרובים הוא משום שאפשר שיפסוק בית דין כאותו יחיד, למה מזכירין דברי היחיד בין המרובים לבטלה? – כלומר במקום שדברי היחיד דחויים ובטלים, דהיינו שעלולם לא יוכל בית דין לפסוק כדברי היחיד, כגון בדברים שפסד איסורם בכל ישראל, שאפילו בית דין אחרון גדול בחכמה ובמנין מן הראשונים אינו יכול לעקרם ולהתירם (לשיטת הראב"ה; ולשיטת הרמב"ם – דווקא בדברים שגזרו בית דין כדי לעשות טיג). למה איפוא באלו מזכירים דברי היחיד שהם לבטלה לגמרי? אלא הטעם הוא, שאם יאמר האדם: כך אני מקובל וכי' – כמו שבארנו במשנה (רמב"ם: "תפארת ישראל": עיין ברטנורא ו"תוספות יום טוב"; ועיין "מלאכת שלמה" בשם הראב"ה).

באור משנה ז

המשניות ז-יא עוסקות בהלכות שבהן שמאי חולק על בית שמאי, היינו על תלמידיו. משנתנו דנה ברובע הקב של עצמות מת, ששינוי (אהלות ב, א), שמתמאים באוהל. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: רִבְעַ עֲצֻמוֹת מִן הָעֲצָמִים – מכל מיני עצמות של מתים, בֵּין מְשֻׁנִּים בֵּין מְשֻׁלְשָׁה – בין משני מתים ובין משלושה ויותר, מטמאים טומאת אוהל, שכל מה שנמצא אתם באהל נטמא. ברם, פחות מרובע הקב אינם מטמאים אלא במגע ובמשא. וּבֵית הַלֵּל אוֹמְרִים: רִבְעַ עֲצֻמוֹת מִן הַגְּוִיָּה – אין רובע עצמות מטמאים, אלא אם כן הם מגוף אחד, אבל אם הם משני מתים אינם מטמאים, מֵרֵב הַבְּנִין או מֵרֵב הַמְּנִין – רוב בנין הוא

הגויה, מֶרֶב הַבִּנְיָן אוֹ מֶרֶב הַמִּנְיָן. שְׁמַאי אָמַר: אֶפְלוּ מַעֲצָם אֶחָד.
ח בְּרִשְׁנֵי תְרוּמָה – בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים: שׁוֹרֵץ וְשֹׁפֵין בְּטֹהַרָהּ, וּמַאֲכִילִין בְּטֹמְאָהּ. בֵּית הֵלֵל אֹמְרִים: שׁוֹרֵץ
בְּטֹהַרָהּ, וְשֹׁפֵין וּמַאֲכִילִין בְּטֹמְאָהּ. שְׁמַאי אָמַר: יֹאכְלוּ צָרִיד. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: כָּל מַעֲשֵׂיהֶם בְּטֹמְאָהּ.
ט הַפּוֹרֵט סֹלַע מִמְּעוֹת מַעֲשֶׂר שְׁנֵי – בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים: בְּכָל הַסֹּלַע מְעוֹת. וּבֵית הֵלֵל אֹמְרִים: בְּשֶׁקֶל כֶּסֶף
וּבְשֶׁקֶל מְעוֹת. רַבִּי מֵאִיר אָמַר: אֵין מַחֲלִילִין כֶּסֶף וּפְרוֹת עַל הַכֶּסֶף; וְחֻכְמִים מִתִּירִין.

פירוש ברטנורא

אפילו מעצם אחד. אם עצם אחד של מת ממלא רובע קב, מטמא באוהל. והלכה כבית הלל:
ח בְּרִשְׁנֵי תְרוּמָה. בערבי קורין לה כרסנ"א. והם מאכל לגמלים ואין בני אדם אוכלין מהם אלא מדוחק בשנות רעבון. ומפרישין מהם תרומה, הואיל
ונאכלים לאדם לפרקים ע"י הדחק. ואינה קדושה כשאר תרומות: שורין, אותן במים; ושפין, על (בשרן) [צ"ל הבשרן]; בטהרה. בנפילת ידים, כדן כל
שאר אוכלים של תרומה. שסתם ידים שניות הן ופוסלות את התרומה; וּמַאֲכִילִין. לבהמה: בטומאה. ואינו חושש אם מטמא אותן בידים בשעת שמאכלין
לבהמה. אבל כל זמן שאינו מאכילן לבהמה, אסור לשמאן בידים: שורין בטהרה. ששרייתן במים מכשירתן לקבל טומאה, ואם שורה אותן בטומאה נמצא
הכשרן וטומאתן באים כאחד. וזה בלבד אוסרים בית הלל, משום היכר כדי שידעו שהן תרומה: יֹאכְלוּ צָרִיד. לשון יובש. כמו צריר של מנחות, שהוא
מקום של מנחות שלא הגיע שם שמן. אף כאן יאכלו יבשים שלא יחא עליהן משקה בשעת אכילה, כדי שלא יהיה ניכר שהוכשרו לקבל טומאה: כֵּל
מַעֲשֵׂיהֶם בְּטֹמְאָהּ. ואפילו השרייה. והלכה כבית הלל:
ט הַפּוֹרֵט סֹלַע מִמְּעוֹת מַעֲשֶׁר שְׁנֵי. מי שיש לו מעות נחשת של מעשר שני ובא לפורטן בסלע כסף להעלות לירושלים מפני משאויו הדרך: בֵּית שְׁמַאי
אֹמְרִים כָּל הַסֹּלַע מְעוֹת. אם בא לפורטן, יכול הוא לפרוט כולו, ונותן מעות בשביל כל הסלע: וּבֵית הֵלֵל אֹמְרִים. לא יפרוט אלא חציין. שכשיבוא
לירושלים יהיה צריך לפרוט מיד לקנות צרכי סעודה, ואם ירצו הכל אצל שולחני לפרוט ויקירו הפרוטות, ונמצא מעשר שני נפסד. לפיכך ישא פרוטות
עמחן להוציא במקצת, ולכשיכלו יפרוט בכסף שבידו מעט מעט. שקל הוא חצי סלע: אֵין מַחֲלִילִין כֶּסֶף וּפְרוֹת עַל כֶּסֶף. מי שיש לו חצי דינר כסף של
מעשר, ופירות של מעשר שוים חצי דינר, לא יצרפם יחד לחללם על דינר: וְחֻכְמִים מִתִּירִים. ככהאוי גזנא על ידי צירוף פירות, כיון שאין לו אלא חצי
דינר כסף. אבל לחלל דינר כסף, ופירות שוין דינר, על חצי סלע שהוא שני דינרין, מודים חכמים שאין מחללים. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

גם בשביל לשפפם אינו צריך נטילת ידים, ומותר לטמאם, שיש בו
היכר שעוסק בכרשנים שהם מאכל בהמה. שְׁמַאי אָמַר: יֹאכְלוּ
צָרִיד – "צריר" לשון יובש, כלומר יֹאכְלוּ ביובשם, שלא ישרה
אותם במים כלל, כדי שלא יוכשרו לקבל טומאה. רַבִּי עֲקִיבָא
אָמַר: כָּל מַעֲשֵׂיהֶם בְּטֹמְאָהּ – גם לשרותם מותר בלי נטילת
ידים, שהואיל ועיקרה מאכל בהמה הם אין גזורים בהם כלל. והלכה
כבית הלל.

באור משנה ט

משנה זו הובאה כאן, כנראה, אגב המשנה שלאחריה השייכת לסידרת ההלכות,
שבהן שמאי חולק על בית שמאי ("מלאת שמוח"). שתי המשניות הללו שנויות
במסכת מעשר שני פרק ב (משניות ח-ט).

הַפּוֹרֵט סֹלַע מִמְּעוֹת מַעֲשֶׁר שְׁנֵי – מי שיש לו מעות נחושת של
מעשר שני, שצריך להעלותן לירושלים, והוא בא להחליפן בסלע
כסף, כדי להקל על משאו בדרך לירושלים, בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים:
בְּכָל הַסֹּלַע מְעוֹת – אם יש לו מעות נחושת כנגד סלע, מותר לו
להחליפן, בסלע כסף, שהרי אינו צריך בפרוטות נחושת עד שיגיע
לירושלים. וּבֵית הֵלֵל אֹמְרִים: בְּשֶׁקֶל כֶּסֶף וּבְשֶׁקֶל מְעוֹת –
לא יחליף אלא חציין של מעות הנחושת בשקל כסף, שהוא חצי סלע,
וחציין ישאיר בידו, שהרי כשיבוא לירושלים יצטרך מיד לפרוטות,
לקנות צרכי אוכל, ואם הכל ירצו לשולחני לפרוט סלעים, יתייקרו
המעות, ונמצא מעשר שני מפסיד. לפיכך יקח עמו פרוטות לצרכי
קניותיו הראשונות (עיין באורנו למעשר שני ב, ח). רַבִּי מֵאִיר אָמַר:
אֵין מַחֲלִילִין כֶּסֶף וּפְרוֹת עַל הַכֶּסֶף – מי שיש בידו משל מעשר
שני חצי דינר כסף, ופירות ששוים חצי דינר, אסור לו לצרפם יחד
ולחללם (לפדותם) על דינר שלם, שסובר רבי מאיר: אסור לחלל כסף
מעשר שני על כסף אחר ואפילו על ידי צירוף פירות. וְחֻכְמִים
מִתִּירִין – שהואיל ואין הפירות שווים אלא חצי דינר מותר לו לצרף
להם חצי דינר כסף ולחללם על דינר שלם. ברם, אם הפירות שווים
דינר, לא יחללם עם הכסף שבידו על כסף אחר, אלא מחלל כל אחד
בפני עצמו; כיצד? היו לו משל מעשר שני דינר כסף ופירות ששוים
דינר, ורוצה לצרפם ולחללם על חצי סלע, אף חכמים מודים שאין
מחללים. והלכה כחכמים.

שתי שוקים וירך אחת, שכן כל הבנין הוא שתי השוקיים והירכיים
והצלעות והשרדה; ורוב מנין הוא מאה ועשרים וחמישה עצמות,
שכל מנין האברים שבגוף הוא מאתיים וארבעים ושמונה; וסוברים
בית הלל, שרוב בנין הגוף או רוב מנין האברים, מטמאים טומאת
אוהל, אף על פי שאין בהם רובע; ואילו רובע קב מטמא באהל, אף
על פי שאין שם לא רוב בנין ולא רוב מנין, ובלבד שיהו בו עצמות
יותר מאחד; וזהו שאמר: "מרוב הבנין או מרוב המנין", כלומר: מרוב.
ולא כל רוב. ברם, עצם אחד, אף על פי שהוא גדול כל כך שיש בו
רובע קב, אינו מטמא באוהל (המאירי). שְׁמַאי אָמַר: אֶפְלוּ מַעֲצָם
אֶחָד – רובע הקב אפילו מעצם אחד מטמא באוהל. ויש גורסים:
"בעצם אחד" או "עצם אחד", כלומר אפילו עצם אחד שיש בו רובע
הקב מטמא טומאת אוהל (המאירי). והלכה כבית הלל.

יוס ח מיש

באור משנה ח

כרשנים הם מין צמח מספוא ממשפחת הקטניות (וויק"י). שעיקרם מאכל בהמה,
אלא שראויים הם בשעת הדחק גם למאכל אדם, ולפיכך מפרשים מהם תרומה.
ברם, אין מזהירים על שמירת טהרתן של כרשני תרומה כמו שמוזהרים על תרומה
שהיא מאכל אדם. ונחלקו תנאים במשנתנו, כיצד נוהגים בכרשני תרומה. משנה
זו שנויה במסכת מעשר שני פרק ב משנה ד.

כְּרִשְׁנֵי תְרוּמָה – כפי שבארנו לעיל, בֵּית שְׁמַאי אֹמְרִים:
שׁוֹרֵץ – אותם במים, וְשֹׁפֵין – משפשפים אותם על בשר הגוף,
בְּטֹהַרָהּ – בידים טהורות, כלומר שנטול ידיה תחילה, כבכל תרומה,
לפי שסתם ידים פוסלות את התרומה. ויש מפרשים: שפין –
שמשפשפים אותם בידים להסיר קליפתם. וּמַאֲכִילִין – אותם לבהמה,
בְּטֹמְאָהּ – בלי נטילת ידים תחילה, שאינו חושש לטמא אותם בידים
בשעה שמאכלים לבהמה. אבל כל זמן שאינו מאכילם לבהמה, אסור
לטמאם בידים, ולכן כשהוא בא לנגוע בהם כדי לשרותם או לשפשפם,
יטול ידיה תחילה, גזירה שמא יאכלם בלי נטילת ידים, או שמא יגע
בתרומה שהיא מאכל אדם. בֵּית הֵלֵל אֹמְרִים: שׁוֹרֵץ בְּטֹהַרָהּ
– שהשרייה במים מכשירתם לקבל טומאה, ואם שורה אותם בטומאה
נמצא הכשרם וטומאתם באים כאחד. ולפיכך צריך ליטול ידיה קודם
שרייתם שיהא היכר שהם תרומה, וְשֹׁפֵין וּמַאֲכִילִין בְּטֹמְאָהּ –

י הפורט סלע של מעשר שני בירושלים – בית שמאי אומרים: בכל הסלע מעות. ובית הלל אומרים: בשקל כסף ובשקל מעות. הדנים לפני חכמים אומרים: בשלשה דינרים כסף, ובדינר מעות. רבי עקיבא אומר: בשלשה דינרים כסף, ובכרעית כסף בכרעית מעות. ורבי טרפון אומר: ארבעה אספרי כסף. שמאי אומר: יניחנה בחנות ויאכל בנגדה.

יא פסא של פלה שנטלו חפזו – בית שמאי מטמאין, ובית הלל מטהרין. שמאי אומר: אף מלבן של פסא – טמא. פסא שקבעו בערבה – בית שמאי מטמאין, ובית הלל מטהרין. שמאי אומר: אף העשוי בה.

פירוש ברטנורא

י הפורט סלע של מעשר שני בירושלים. שהיה מחליף סלע שבירו ונטול פרוטות להוציאם לצרכי סעודת מעשר: בית שמאי אומרים. אם בא להחליף כל הסלעים שבירו במעות וחליף. ובית הלל אומרים, לא יחליף אלא חציין. שמה לא ישהה בעיר עד שיוציא את כולו, ויפקדם בעיר עד רגל אחר, והפרוטות מתעפשות. ואם יחזור ויחליפם בסלעים נמצא שולחני משתכר שתי פעמים ומעשר שני נפסד: הדנים לפני חכמים. שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא וחנן המצרי: בשלשה דינרים כסף ובדינר מעות. הסלע הוא ארבעה דינרים, וכשנא להחליף הסלע לא יקח אלא בדינר אחד פרוטות, ושלשה דינרים יהיו כסף: ובכרעית כסף בכרעית מעות. בדינר רביעי של כסף לא יקח אלא בכרעית מעות של נחשת ושלשה חלקים כסף, שנמצא לוקח מעות אחד משהה עשר בסלע בלבד: ארבעה אספרי כסף. הדינר חמשה אספרי, וממנו הוא בארץ יון שעד היום קורין לו אספרי. נמצא הסלע עשירים אספרי. כשהוא מחליף בדינר יחללנו על ארבעה אספרי כסף ואספרי אחד נחשת. נמצא לוקח נחשת אחד מעשרים בסלע בלבד: יניחנה בחנות ויאכל בנגדה. לא יחלל כלל על פרוטות, שמה ישבח ויעשה אותן חולין. אלא יניח הסלע אצל החנוני ויאכל בנגדה עד שתכלה. והלכה כדברי בית הלל בלבד: יא שנטלו חפזו. רבותי פירשו מלשון חפ' פותחת [שבת דף פ"א], שהם השנים הבולטים מן המפתחות שנוהגים לעשות בארץ שמעאל, אף כאן רגלים לעשות בכסא של כלה כמין שנים בולטים כדי שיסמכו עליהן. ורמב"ם פירש, חפזו, פיתוחין וציורין שעושים מעצים או מאבנים ומדביקין אותן בכסא הכלה: בית שמאי מטמאים. דאכתי חזי לשיבה: ובית הלל מטהרין. דלא חזי לכלה, והוי כנשבר: אף מלבן הכסא טמא. כלומר אף מלבן הכסא בפני עצמו בלא הכסא ובלא חפזו טמא. כל שכן שהכסא בלא חפזו טמא. מלבן, צורת לכינה מרובעת עושים על הכסא ויושבין עליו: פסא שקבעו בעריבה.

משניות מבוארות – קהתי

שליש הדינר (1/12 מהסלע). הרמב"ם כותב: "אספר הוא מנעו בלשון יוון, ואינו יודע כמה אספרים יש בסלע". שמאי אומר: יניחנה בחנות ויאכל בנגדה – לא יפרוט את הסלע במעות כלל, שמה ישבח ויעשה אותן חולין (ירושלמי), אלא יניח את הסלע בידי החנוני ויקבל בנגדה צרכי אוכל עד שתכלה. והלכה כבית הלל (עין באורנו למשנה מעשר שני ב, ט).

באור משנה יא

כתוב בתורה (ויקרא טו, ד): "כל המשכב אשר ישכב עליו זכר יטמא, וכל הכלי אשר ישכב עליו יטמא..." פירש זו באה ללמדנו, כי זכר הוא אב הטומאה, והוא מטמא משכב ומושב, וכן מרכב (שם שם, ט), ועושה גם אותם אב הטומאה, לטמא אדם וכלים (שם שם, ה-ו). ולמדו חכמים, שהזכר מטמא את המשכב והמושב והמרכב בחמש דרכים: עומד, יושב, שוכב, נחלה, ונשען (וי"ט ב, ד). השם הכולל לאלו חמש הדרכים הוא "מדרס". כלים שאינם ראויים לשכיבה או לישיבה, או לרכיבה, או שאינם מיוחדים לכך, אינם מיטמאים במדרס. מושנתו דנה כשני סוגי כסאות, כפי שיבואר, אם מקבלים הם טומאת "מדרס"; ושניה היא במסכת כלים (פרק כב משנה ד).

פסא של פלה שנטלו חפזו – טבלת המושב של הכסא, והמשענת שבו לגב ולידיים, וכן חלקים אחרים שהם לנוחיות הישיבה ולנוי הכסא – כל אלה נקראים "חיפויים", כלומר ציפויים של הכסא; ובאה המשנה ללמד שכסא של כלה, שניטלו ממנו החיפויים, היינו המשענת והקישוטים, ואינו ראוי יותר לתפקידו – אם ישב עליו הזכר, או עמד או נשען עליו, כמו שבארנו לעיל (בהקדמה), בית שמאי מטמאין – את הכסא טומאת מדרס, שאף על פי שאינו ראוי לישיבה כלל, עדיין שם כסא עליו, שכן ראוי הוא לישיבה לסתם בני אדם. ובית הלל מטהרין – שהואיל ואינו ראוי עוד לשמש "כסא" של כלה, הריהו כאילו נשבר, ובטל ממנו שם "כסא" בכלל, ולפיכך אינו מטמא במדרס. שמאי אומר: אף מלבן של פסא – המסגרת, ששימש עליה טבלת המושב, ובה קבועות הרגלים, נקראת "מלבן" הכסא; וסובר שמאי שאפילו ניטלו כל החיפויים ולא נשארו בו אלא הרגלים והמסגרת בלבד; ויש מפרשים: אף מלבן של כסא – שיצא מבית האומן, ועדיין לא עשו לו חיפוי, טמא – מקבל טומאת מדרס, שמכל מקום ראוי הוא לישיבה בדוחק. פסא שקבעו בערבה – לקח אדם כסא, ששימש לישיבה, וקבעו בתוך עריבה שלשים בה עיסה, כדי לשים עליו קמח או חתיכות בצק, בית שמאי מטמאין

י ו ש ו י

באור משנה י

במשנה הקודמת היה מדובר במי שהוא מחזין לירושלים, ובא לצרף מעות נחושת של מעשר שני בסלע כסף, כדי שיהא לו קל להחלוטו לירושלים. משנתנו עוסקת במי שהעלה לירושלים סלע של מעשר שני, והוא בא לפרוט את הסלע בפרוטות נחושת, כדי לקנות בהן צרכי סעודה.

הפורט סלע של מעשר שני בירושלים – הבא לפרוט סלע של כסף בשביל לקבל מעות של נחושת, כמו שבארנו לעיל, בית שמאי אומרים: בכל הסלע מעות – יכול הוא ליטול מעות של נחושת כנגד כל הסלע, אף על פי שאינו צריך להוציא כולן בבית אחת (דמאי; ברטנורא). ויש מפרשים: צריך הוא לפרוט את כל הסלע, שלא יזדקק בכל פעם לשולחני ויצטרך לשלם לו דמי חילופים ויפסיד המעשר (הר"ם). ובית הלל אומרים: בשקל כסף ובשקל מעות – לא יטול מעות של נחושת אלא כנגד שקל, שהוא מחצית הסלע, שמה לא יוציא כולן ויפקידן עד הרגל הבא, והפרוטות יתעפשו. הדנים לפני חכמים – התלמידים שהיו יושבים ודנים לפי רבותיהם, והם: שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא וחנן המצרי ותנניא בן חכניאי (גמרא סנהדרין יז, א), אף הם סוברים כהלל, שלא יפרוט את כל הסלע במעות של נחושת, אבל הם אומרים: בשלשה דינרים כסף, ובדינר מעות – לא יטול מעות של נחושת אלא כנגד דינר אחד, שהוא רבע הסלע, אבל כנגד שלשת רבעי הסלע יטול מטבעות של כסף. רבי עקיבא אומר: בשלשה דינרים כסף, ובכרעית כסף בכרעית מעות – גם הדינר הרביעי לא יפרוט כולו במעות של נחושת אלא רביעית שבו בלבד (1/16 מהסלע). ויש מפרשים: שהדינר הרביעי יפרוט חציו בכסף וחציו במעות של נחושת (הרמב"ם; הראשונים; והראשונים); ולפי פירוש זה, דעת רבי עקיבא היא, שיטול פרוטות נחושת כנגד שמינית הסלע, שהוא חצי דינר. וכן כותב הרמב"ם (בפירושו למשנתנו): "ורביעית הוא רובע השקל, והוא חצי דינר". ורבי טרפון אומר: ארבעה אספרי כסף – כנגד הדינר הרביעי יטול ארבעה אספרי כסף, והשאר מטבעות נחושת. יש אומרים שהדינר הוא חמישה אספריים, וסובר רבי טרפון שלא יפרוט במעות אלא חמישית הדינר (1/20 מהסלע). ויש אומרים, שאספר הוא "מעה", היינו ששית הדינר ודעת רבי טרפון היא, שיטול פרוטות נחושת כנגד

יב אלו דברים שחזרו בית הלל להורות בדברי בית שמאי: האשה שבאה ממדינת הים, ואמרה: מת בעלי – תנשא; מת בעלי – תתינבם. ובית הלל אומרים: לא שמענו אלא בבאה מן הקציר בלבד. אמרו להם בית שמאי: אחת הבאה מן הקציר, ואחת הבאה מן הזיתים, ואחת הבאה ממדינת הים; לא דברו בקציר אלא בהווה. חזרו בית הלל להורות בבית שמאי. בית שמאי אומרים: תנשא ותטל כתבתה. ובית הלל אומרים: תנשא ולא תטל כתבתה. אמרו להם בית שמאי: התרתם את העררה החמורה, לא תתירו את הממון הקל? אמרו להם בית הלל: מצינו שאין האחים נכנסין לנחלה על פיה. אמרו להם בית שמאי: והלא מספר כתבתה נלמד, שהוא פותב לה: שאם תנשאי לאחר תטלי מה שפתוב לך. חזרו בית הלל להורות בדברי בית שמאי.

פירוש ברטנורא

הביא כסא ממקום אחר וקבעו בעריבה דרך ישיבתו. ועריבה אינה טמאה מדרס, דהויא ללישה ולא לישב עליה: בית שמאי מטמאין. דלא בטל כסא לנבי עריבה: ובית הלל מטהרין. מדרס, דבטל כסא לנבי עריבה. אבל כסא העשוי בנוף העריבה עצמה, מודו בית שמאי לבית הלל דטהור: שמאי אומר. אף כסא העשוי בעריבה עצמה טמא מדרס:

יב אלא בבאה מן הקציר. כמעשה שהיה שהלכו בני אדם לקצור חמין ונשכו נחש לאחר מכן ומת, ובאה והודיעה בב"ד ושלחו ומצאו כדבריה. ולא התירו אלא דוגמתו שהיה הדבר קרוב, אבל ממדינת הים אינה נאמנת: אלא בהווה. מעשה שהיה כך היה, והוא הדין לשאר מקומות: שאין האחים נכנסין. לנחלת בעלה, דרחמנא אמר על פי שני עדים. ובני נשואים דידה הוא דאקילו משום עינוה: מספר כתובתה. מנוסח שהתקינו לכתוב בשטר כתובה: כשתנשאי לאחר. והרי היא נישאת וא"כ תטול כתובתה:

משניות מבוארות – קהתי

בבאה מן הקציר בלבד – כמעשה שהיה, שהלכו עשרה בני אדם לקצור חטים, נשכו נחש לאחר מהם ומת, ובאה אשתו והודיעה לבית דין, ושלחו ומצאו כדבריה. באותה שעה אמרו: האשה שאמרה: מת בעלי – תינשא; מת בעלי – תתייבם" (ויבמות קסט, ב); ולא התירו חכמים אלא בכגון זה שהיה הדבר סמוך לעיר, ואין חשש שמא האשה תשקר. אבל אשה שבאה ממדינת הים אינה נאמנת. **אמרו להם בית שמאי: אחת הבאה מן הקציר, ואחת הבאה מן הזיתים, ואחת הבאה ממדינת הים** – בין שהיא באה מן הקציר, בין שבאה מן המסיק של זיתים, ואפילו באה ממדינת הים, הרי היא נאמנת: **לא דברו** – חכמים בקציר אלא בהווה – שמעשה שהיה כך היה, והוא הדין לשאר המקומות (דש"י). בגמרא (ויבמות קסט, ב) מובאת ברייתא: "אמרו להם בית שמאי לבית הלל: לדבריכם אין לי אלא קציר חטים; קציר שעורים מניין? ואין לי אלא קוצר; בוצר, מוסק, גודר, עודר – מניין? אלא מעשה שהיה בקציר, והוא הדין לכולם; אף כאן מעשה שהיה באותה מדינה, והוא הדין לכולן". חזרו בית הלל להורות בבית שמאי – שאף הבאה ממדינת הים נאמנת לומר: מת בעלי, ומתירים לה להינשא. בית שמאי אומרים: תנשא ותטל כתבתה – כיון שמתירים לה להינשא, הרי היא מקבלת את כסף כתובתה. ובית הלל אומרים: תנשא ולא תטל כתבתה – שלענין ממון אינה נאמנת עד שתביא עדים. אמרו להם בית שמאי – לבית הלל: התרתם את העררה החמורה – הרי הוריתם לנו שמותרת היא להינשא, ומאחר שהאמנתם לה לענין איסור אשת איש, שהוא איסור חמור של עריות, לא תתירו את הממון הקל – היאך לא תאמינו לה בענין גביית כתובתה, שאינו אלא ענין קל של ממון? אמרו להם בית הלל: מצינו שאין האחים נכנסין לנחלה על פיה – אמנם מצינו, שבענין ממון אין מאמינים לה, שהרי אין האחים זכאים לירש את נכסי בעלה על סמך עדותה שהוא מת; ומכאן שלא האמינוה אלא לענין נישואין, משום תקנת עגונות, אבל לענין ממון צריכים שני עדים, שכתוב (דברים יט, טו): "על פי שני עדים... יקום דבר"; הלכך תינשא ולא תיטול כתובתה. אמרו להם בית שמאי: והלא מספר כתבתה נלמד – מנוסח שטר הכתובה יש ללמוד, שתיטול כתובתה, שהוא פותב לה – שהרי הבעל כותב לה: שאם תנשאי לאחר תטלי מה שפתוב לך – ומאחר שמתירים לה להינשא לאחר, הריהי זכאית לקבל את כסף הכתובה. חזרו בית הלל להורות בדברי בית שמאי – שאף על פי שאין האחים נכנסים לנחלה של בעלה על פי עדותה, מכל מקום כיון שהתירו להינשא הרי היא גובה כתובתה.

– שלדעתם אין הכסא בטל לגבי העריבה, ולכן הוא מיטמא במדרס. **ובית הלל מטהרין** – את הכסא מטומאת מדרס, לפי שבטל כסא לגבי העריבה, והרי העריבה אינה מקבלת טומאת מדרס, לפי שאינה מיוחדת לשיבה או לשכיבה, אלא ללישה. **שמאי אומר: אף העשוי בה** – אפילו כסא העשוי מתחילתו בתוך העריבה ולא היה מעולם כסא לשיבה (ולפי הרמב"ם, שנעשה עט העריבה מעץ אחד) מיטמא הוא במדרס. ברם, בית שמאי אינם מטמאים אלא בכסא שהיה משמש לפני כן לשיבה, אבל בכסא העשוי בתחילה בעריבה, מודים הם, שאינו מקבל טומאת מדרס. והלכה כבית הלל.

שבת קודש

באור משנה יב

מכאן ועד סוף פרקנו שנויות ארבע הלכות שבהן חזרו בית הלל מדעתם, וקבלו דבריהם של בית שמאי. בהקדמה לפירוש המשניות כותב הרמב"ם: "והטעם שהצרכו לכתוב דעת איש אחד, ואחר כך חזרו הוא מן הדעת ההיא, כגון שאמרו: "בית שמאי אומרים כך, ובית הלל אומרים כך וכך; וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי" – כדי להודיען אהבתם האמת והגברת הצדק והאמונה. שהרי אלו האנשים הנכבדים, החסידים, הנדיבים, המופלגים בחכמה, כשראו דברי החולק עליהם טובים מדבריהם, ועינו נכון – הודו לו וחזרו לדעתו; כל שכן שאר האנשים, בראותם האמת נוטה עם בעל מחלוקתם – יהיו כמו כן נוטים לאמת ואל יקשו עורף. והוא דבר הכתוב: "צדק צדק תרדוף" (דברים טז, כ). ועל זה אמרו חכמים: "הווי מודה נע האמת". רצונם לומר: אף על פי שתוכל להציל נפשו בטעות תוכחתו, כשתדע שהם אמת דברי חכרך, אשר שתתן עלי גלויה (נראית יותר נכונה) מפני חולשתו, או מפני יכלתך להטעות האמת – חזרו לדבריו והריב נטוש".

אלו דברים שחזרו בית הלל להורות בדברי בית שמאי: האשה שבאה ממדינת הים – משנה זו שנויה ביבמות פרק טו (משניות א-ג): "האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים, שלום בינו לבניה ושלום בעולם", ובאה האשה ממדינת הים, ואמרה – לבית דין: **מת בעלי** – התירוני להינשא, תנשא – מתירים לה להינשא, שמאמינים לה; וכן אם אמרה: **מת בעלי** – ואין לו בנים, תתינבם – מתירים לה להתייבם לאחי בעלה; ואף על פי שהוחזקה באשת איש, ואין לה עדים שמת בעלה, מכל מקום משום תקנת עגונות הקילו חכמים להאמין לה, שכן חזקה על אשה שלא תינשא עד שיוברר לה שמת בעלה, כי חוששת היא שמה יבוא בעלה לאחר שתינשא, ונמצאת מקלקלת עצמה, שתיאסר על בעלה הראשון ועל זה, ותפסיד כתובתה, ויהיו בניה ממזרים, כדין אשת איש שנישאה לאחר. מכאן אמרו חכמים: האשה נאמנת לומר שמת בעלה. **ובית הלל אומרים: לא שמענו** – שאשה שאמרה "מת בעלי", שיתירו להינשא, אלא

יג מי שחציו עבד וחציו בן חרין – עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד; דברי בית הלל. אמרו להם בית שמאי: תקנתם את רבו, ואת עצמו לא תקנתם; לשא שפחה אינו יכול, בת חרין אינו יכול; לטמל? והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה, שנאמר (ישעיה מה, יח): "לא־תהו בראה, לשבת יצרה". אלא מפני תקון העולם, כופין את רבו ועושה אותו בן חרין, וכותב שטר על חצי דמיו. חזרו בית הלל להורות כבית שמאי.

פירוש ברטנורא

יג מי שחציו עבד וחציו בן חורין. כגון עבד של שני שותפים ושחררו אחד מהן. אי נמי, שקבל רבו ממנו חצי דמיו ושחרר חציו באותן הדמים: תקנתם את רבו. שאינו חסר כלום: לישא שפחה אינו יכול. מפני צד חירות שבו: בת חורין אינו יכול. מפני צד עבדות שבו: כופין את רבו ועושהו בן חורין. והוא הדין אם היה עבד של מאה שותפין ואחד מהם שחררו, שכופין את כולם לשחררו:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה יג

בשפחה כנענית; ולישא בת חרין אינו יכול – שחציו עבד, ואסור לו בבית חורין. לטמל – מלישא אשה? והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה, שנאמר: "לא־תהו בראה, לשבת יצרה" – לא ברא ה' את הארץ להיות תוהו מאין יושב, אלא לשבת יצרה. שיפרו וירבו בה ויהיה בה ישוב של בני אדם. אלא מפני תקון העולם – שלא ייבטל העבד מפריה ורביה, כופין את רבו ועושה אותו בן חרין – גמור, וכותב – העבד לרבו, שטר על חצי דמיו – על מחצית דמי שוויו, כפי מה שהוא שווה לימכר בשוק. חזרו בית הלל להורות כבית שמאי – שקיבלו בית הלל את דבריהם של בית שמאי.

משנה זו שנויה במסכת גיטין (פרק ד משנה ה), והיא עוסקת בדינו של עבד כנעני "שחציו עבד וחציו בן חורין".

מי שחציו עבד וחציו בן חרין – כגון שהיה עבד כנעני של שני שותפים, ושחררו אחד מהם; או שהיה עבדו של אחד, וקיבל רבו מחצית דמיו, ושחרר חציו באותם הדמים, עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד; דברי בית הלל – שעל ידי כך נמצא העבד חציו ברשות רבו וחציו ברשות עצמו. אמרו להם בית שמאי – לבית הלל: תקנתם את רבו – דאגתם לרבו שלא יפסיד, ואת עצמו לא תקנתם – אבל את העבד עצמו לא תיקנתם, שהרי לשא שפחה – כנענית, אינו יכול – שחציו בן חורין, והוא אסור

אגרות קודש

ב"ה, י"ב סיון, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

לאברכים הנעלים בוגרי מחזור ד' דביה"ס חב"ד ביפו, יצ"ו...

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם וכן תמונתם, וכבקשתם אזכירם לטובה ולברכה.

כבר מלתי אמורה לבוגרים ומסיימים שבענייני קדושה בכלל, ובלימוד התורה בפרט, לא שייך סיום אלא במובן של התחלה והכנה למדריגה יותר גבוהה בלימוד התורה ובחיי יום-יום על פי תורה ומצוותי. ולכן התקוה חזקה שכל אחד ואחד מכם ימשיך וילך בכח זה בהתקשרות ודבקות אמתית בדרך התורה והמצוות בחיות וחוסן חסידותיים, מוסיף והולך.

וכיון שמכתבם נכתב ערב זמן מתן תורתנו, תורת חיים ותורה נצחית, בודאי יזכרו תמיד כי לא ניתנה התורה עד שנעשו בנינו ערבים בעדינו, הרי ערבות זו נוגעת לכל עם בני ישראל, ובידיכם לקיימה, הן בנוגע לעצמכם והן בהשפעה על זולתכם, והובטחנו הבא לטהר, וכדיוק בזה ליטהר ולטהר אחרים, מסייעין אותו.

והשי"ת יצליח את כל אחד ואחד מכם בגשמיות וברוחניות גם יחד.

בברכה.

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

אם מורע היהודים – יש זרע ביהודים, שאם הוא בא מהם – לא תוכל לו. מלמד שהביאווה בבהלה – ולא רחץ יפה מטינופו. שזה – חושש. מלמד שהיתה מחווה כנגד אחשורוש – מרבויו אתה לומד "איש צר ואויב המן הרע הזה". נופל – לשון עושה והולך, נופל ורוצה לזקוף, והמלאך מפילו.

דף טו ע"ב: 'ויספר המן לדרש אשתו ולכל אהביו וגו' את כל אשר קרהו, ויאמרו לו חכמיו ודרש אשתו'. בתחילה קרי להו 'אהביו', ואחר כך קרי להו 'חכמיו', ומזה שלא קראם חכמים מתחילה, משמע שלא היו חכמים בעצם, ורק משום סיבה שאירעה נקראו חכמים לפי שעה. מבארת הגמרא: אמר רבי יוחנן, כל האומר דבר חכמה מחכמת התורה, אפילו באומות העולם, נקרא חכם. ודבר החכמה הוא מה שאמרו להמן, 'אם מורע היהודים מרדכי וגו' לא תוכל לו כי נפול תפול לפניו, והיינו שיש זרע ביהודים שאם הוא בא מהם לא תוכל לו. וכך אמרו ליה, אי משאר שבטים קאתי מרדכי, יכלת ליה – יתכן ותוכל לנצח אותו, ואולם אי מרדכי בא משבט יהודה ובנימין ואפרים ומנשה, ודאי דלא יכלת ליה, ששבטים אלו התברכו שינצחו את אויביהם. יהודה, דכתיב בברכת יעקב ליהודה (בראשית מט ח)

'ידך בערף איבך'. אינך – בנימין אפרים ומנשה, דכתיב בהו (תהלים ג א) 'לפני אפרים ובנימין ומנשה עוררה את גבורתך', ואם ה' מעורר גבורתו לעוזרם, ודאי שלא ניתן לנצחם.

'כי נפול תפול לפניו'. דרש רבי יהודה בר אלעאי, שתי נפילות תללו למה – מהו כפילות הלשון 'נפול תפול'. אמרו לו אוהביו להמן, אומה זו [-ישראל] משולה לעפר, שנאמר (בראשית יג טז) 'ושמתי את זרעך בעפר הארץ, ומשולה לבוכבים, שנאמר (שם טו ה) 'וספר הבוכבים וגו' בה יהיה זרעך, כשעה יורדיו, יורדיו עד עפר הנדרס על ידי הכל, וכך הכל מושלים בהם, וכשעה עולין, עולין עד לבוכבים, שכשם שאי אפשר לאדם לעלות עד הכוכבים, כך לא יכולה שום אומה לשלוט בהם. ולכן כפל הכתוב 'נפול תפול', שכאשר אתה תפול הוא יעלה, והרי זה כפילה כפולה.

'וסריסי המלך הגיעו ויבהלו להביא את המן'. ובציווי המלך להביא את המן נאמר (אסתר ה ה) 'מקרו את המן', ומדוע שינה הכתוב ללשון בהלה, אלא מלמד, שהביאווה בבהלה, ולא הספיק להתרחץ מהטינוף שנדבק בו.

'כי נמכרנו אני ועמי וגו' כי אין הצד שיהיה בנזק המלך. אמרה לו אסתר לאחשורוש, צר [-צורר] זה – המן, אינו שיהיה בנזק של מלך – אינו חושש שהמלך ינזק, שבעבר איתני בה [-קינא] בנשיתי וקטלה – ויעץ למלך להרגה, הנשתא איתני בדידי ומבעי למקטלי – וכעת מקנא בי, ומבקש להרגני עם עמי.

'ויאמר המלך אחשורוש ויאמר לאסתר המלכה'. שואלת הגמרא: ויאמר ויאמר למה לי – למה כתוב 'ויאמר' פעמיים. משיבה הגמרא: אמר רבי אבהו, אסתר שמעה את דברי המלך אליה פעמיים, גם מפיו, וגם מהמתורגמן, שבתחלה – עד גגילתה אסתר לאחשורוש את מולדתה, הוא דיבר איתה על ידי תורגמן, שאין כבוד למלך לדבר עם פשוטי עם, אולם כיון דגילתה לו את מולדתה, ואמרה ליה מדבית שאול קאתינא – שהיא נכדתו של שאול המלך, מיד 'ויאמר לאסתר המלכה' פעם נוספת ללא מתורגמן.

'ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה'. ולכאורה די אם היתה אומרת 'המן הרע הזה' בלבד, ומדוע הקדימה ואמרה 'איש צר ואויב'. אמר רבי אלעזר, מלמד שכשאמרה 'איש צר ואויב', היתה מתוונה [-מראה] בידה כלפי אחשורוש והתכוונה עליו, וכא מלאך וסטר ידה – והטה את ידה כלפי המן, וסיימה 'המן הרע הזה'.

'והמלך קם בחמתו וגו' אל גנת הבית וגו' והמלך שב מגנת הבית. תיבות 'מגינת הבית' מיותרות, שאם הלך לשם בודאי שכשחזר חזר משם, אלא מלמד שמקיש שיבה של המלך מהגינה לקימה שלו ויציאתו מן הבית אליה, מה קימה בחימה, ככתוב 'והמלך קם בחמתו', אף שיבה בחימה נוספת, שראה בגינה דבר שהעלה יותר את חמתו, דאזל ואשבח [-שהלך ומצא] למלאכי השדרה, דאידימו ליה בנגרי – שנדמו לו כאנשים, וקא עקרי לאילני דבוסתני – והיו עוקרים את האילנות הגינה. ואמר להו אחשורוש, מאי עובדייכו – מה מעשיכם. אמרו ליה, דפקדינן המן – המן ציוה אותנו לעקור את האילנות. וכך כשחמתו גברה אתא לבייתיה – שב לביתו.

'והמן נפל על המטה אשר אסתר עליה'. שואלת הגמרא: וכי שייך לומר לשון 'נפל', שפירושו נופל והולך כל הזמן, הלא נפל בלשון עבר מיבעי ליה לומר, שהרי נפל פעם אחת. משיבה הגמרא: אמר רבי אלעזר, מלמד שכאשר ניסה להזדקף, כא מלאך והפילו עליה שוב, וזהו לשון 'נופל', שהיה נופל והולך.

כשראה אחשורוש את מעשי שליחי המן בגינתו ואת מעשי המן בביתו, אמר: ויי מבייתא, ויי מכרא – אוי לי בביתי ואוי לי מחוצה לו, וזה נדרש מהנאמר בהמשך 'ויאמר המלך הנם לבבוש את המלכה עמי בבית', ולשון 'הגם' משמע שהיה לו עליו טענה על דבר נוסף, והיינו על מה שעשו שלוחיו בגינתו.

לו 'עשירי' מקולקלין – אינם נעשים כדינם, כיון שהאמת היא
 שהעשירי הוא מעשר והאחד עשר קרב בשלמים, והוא סבור
 שהעשירי הוא חולין והעשירי הוא מעשר כמבואר בסמוך.
 דין נוסף: יצאו בזה אחר זה, וטעה וקרא טלה שיצא תשיעי
 'עשירי', ולעשירי שיצא אחריו קרא 'תשיעי', ולאחד עשר
 שיצא לאחר שניהם קרא 'עשירי', שלשתן מקודשין. אולם
 חלוקים הם בדיניהם, התשיעי שקרא לו 'עשירי', ירעה עד
 שיפול בו מום, ואז הוא נאכל במומו לבעלים. והעשירי, הרי
 הוא מעשר. והאחד עשר שקרא לו 'עשירי', קרב בקרבן
 שלמים, וכן עושה תמורה – אם המיר את האחד עשר בהמה
 אחרת, נעשית בהמה האחרת קדושה בקדושת תמורת שלמים,
 שלא כתמורת מעשר שאינה עושה קדושת תמורה על בהמה
 אחרת, דברי רבי מאיר. אמר ו-שאל רבי יהודה על דברי רבי
 מאיר, וכי יש בהמה שהיא תמורה שעושה בהמה אחרת
 תמורה תחתיה, וכמו כן, אחד עשר שקרא לו 'עשירי' לא יעשה
 תמורה, כיון שקדושתו הוא מדין תמורת מעשר. דוחה המשנה:
 אמרו משום רבי מאיר, אילו האחד עשר היה נחשב כתמורה
 של המעשר, הוא לא היה קרב, שהרי תמורת מעשר אינה
 קריבה, וכיון שהאחד עשר קרב בשלמים, בהכרח שהוא קדוש
 מחמת עצמו, ולא מחמת תמורת מעשר, ואם המיר טלה זה
 בבהמה אחרת, הוא עושה תמורה.
 דין נוסף: קרא לתשיעי 'עשירי' וגם לעשירי קרא 'עשירי', וגם
 לאחד עשר קרא 'עשירי', אין אחד עשר מקודש, כיון שקרא
 'עשירי' לעשירי האמיתי, ושוב לא חלה קדושת מעשר על
 האחד עשר.
 מסיימת המשנה: זה הכלל, כל שלא נעקר שם עשירי ממנו –
 בכל אופן שלא קרא לעשירי האמיתי שם אחר ולא עקר ממנו
 את שמו, אין האחד עשר מקודש, כיון שלא ניתן לקרוא לשנים
 בשם 'עשירי'.

גמרא

שנינו במשנה: יצאו שנים כאחת מונה אותן שנים. הגמרא דנה
 איזה טלה מתקדש למעשר: אמר רבי יוחנן, מנא טללים
 שיצאו מהדיר זוגות זוגות, כלומר, שמנה כל שנים שיצאו יחד
 כאחד, או שמנאם בקיבוצין קיבוצין, כלומר, כל מאה שיצאו
 יחד מנאם כאחד, העשירי למנינו הוא קדוש.
 שואלת הגמרא: למנינו מאי – מה כוונת רבי יוחנן באומרו
 'עשירי למנינו הוא קדוש'. משיבה הגמרא: נחלקו אמוראים
 בביאור דברי רבי יוחנן. רב מאיר אמר, העשירי למנין שלו
 (של המונה) הוא הקדוש, וכיון שמנה את הטללים בקבוצות
 ולא מנה כל אחד לעצמו, הרי שכל הטללים בקבוצה העשירית
 נחשבים מעשר על תשעת הקבוצות שלפניה. ואילו רב כהנא
 אמר, העשירי למנין ההקמות שיצאו מהפתח הוא הקדוש,
 וכיון שיצאו עשרה טללים, הרי העשירי קדוש, וכן כל עשירי
 שיצא הוא קדוש על אף שאינו בקבוצה שנמנית כעשירית.
 הגמרא דנה במחלוקת זו. מקשה הגמרא על רב כהנא: תנן
 במשנתנו, יצאו שנים כאחת מונה אותן שנים שנים, ואם מנא
 אחד והמשיך למנות את האחרים כסדרן, הרי תשיעי ועשירי
 מקולקלין. ויש להקשות, בשלמא למאן דאמר למנין שלו הוא
 קדוש, דמשום הכי הוו תשיעי ועשירי מקולקלין – אכן מטעם
 זה גם התשיעי וגם העשירי קדושים למעשר, כיון ולעשירי
 שיצא קא קרי ליה – הוא קרא לו 'תשיעי', ולאחד עשר הוא
 קרא 'עשירי', וחלה קדושה על שניהם, והרי הם מקולקלים
 כמבואר במשנה. אלא למאן דאמר שלמנין ההקמות הוא קדוש
 יש להקשות, למה שניהם מקולקלים, הרי לתשיעי האמיתי, אכן
 תשיעי קא קרי ליה – הוא נקרא 'תשיעי' כראוי, וכן לעשירי

לא יאמר אברור עשרה טללים, ואכניסם לדיר, ואפול מהן
 אחד למעשר, והשאר שנותרו מחוץ לדיר, יהיו פטורים
 ממעשר, אלא בונסן לכל הטללים לדיר, ומוציא עשרה מפתח
 הדיר, ונוטל מהן אחד למעשר, והשאר – והחמשה הנותרים
 בדיר, מצטרפין לגורן אחר להתעשר שוב, ואינם נפטרים מחיוב
 מעשר שכבר חל עליהם.
 מקשה הגמרא על דברי רבא: והתניא בברייתא, היו לו תשיעה
 עשר טללים, לא יאמר אברור עשרה לדיר, ואפול מהן אחד
 למעשר, והשאר שמחוץ לדיר יהיו פטורין ממעשר, אלא בונסן
 לדיר, ומוציא עשרה, ונוטל מהן אחד למעשר, והשאר
 פטורין, ואין צריך לצרפם עם הגורן הבא, ושלא כדברי רבא.
 מתרצת הגמרא: תרומה רב הונא בר סחורה קמיה דרבא
 ברינא – רב הונא בר סחורה העמיד וביאר את הברייתא לפני
 רבא בשבת שלפני הרגל, שהברייתא ששינוי בה שהתשעה
 הנותרים פטורים, בדין שיש לו שני פתחים עסקין, ויצאו
 תשיעה בפתח זה ותשיעה בפתח זה, ונמצא דהאף חד –
 שאותו אחד שנשאר בדיר, חיי להקא ולהקא – ראוי להצטרף
 לתשעה שיצאו בפתח הראשון או לתשעה שיצאו בפתח השני,
 ונפטרו כולם ב'מנין הראוי'.
 שואלת הגמרא: למה רב הונא בר סחורה ביאר שהברייתא
 עוסקת באופן שיצאו שני פתחים, ולישני ליה – והרי היה יכול
 לתקן לרבא, שהברייתא עוסקת ביצאו מפתח אחד, ובגורן שפניה
 תשיעה טללים, וכי מנא עשרה – וכשהגיע העשירי ויצא
 בפתח, לא קראו 'עשירי', אלא קרי חד מרישא – התחיל למנות
 מתחילה אחד שנים וכו', ומנה את התשעה עשר 'עשירי' ופטר
 את התשעה שלפניו, והתשעה הראשונים נפטרו ב'מנין הראוי'.
 משיבה הגמרא: קסבר רב הונא בר סחורה, עשירי מאליו
 קדוש, ואם כן, הטלה שיצא עשירי קדוש אף אם קרא לו 'אחד',
 והתשעה האחרונים אינם נפטרים. אך כשיצאו שני פתחים,
 האחרון ראוי להשלים לכל הטללים שיצאו לפניו.
 מוסיפה הגמרא ושואלת: ולישני ליה רב הונא בר סחורה לרבא,
 שהברייתא עוסקת בגורן – בדין שפתח אחד, ובאופן שפניה
 לטללים זוגות זוגות, והטלה התשעה עשר יוצא אחרון לבדו,
 ועל ידי כך כולם נפטרים ב'מנין הראוי', כיון שהמונה בזוגות הרי
 הוא מונה שני מנינים יחד עד תשעה, והטלה האחרון ראוי
 להחשב כ'עשירי' לכל אחד משני המנינים של היוצאים לפניו.
 משיבה הגמרא: קסבר רב הונא בר סחורה, עשירי למנין
 ההקמות הוא קדוש – שאין הולכים אחר המנין שמנה בפיו 'אחד'
 שנים שלשה, אלא אחר מספר ההקמות שיצאו, וכיון שיצאו
 חמש זוגות, אחד מהזוג החמישי נעשה קדוש מאליו, וכל
 האחרים לא נפטרים, כי ביציאתם לא היה זה 'מנין הראוי'.
 אמר רב נחמן בר יצחק, וכו' (זכתה) אימיה דרב הונא בר
 סחורה שגלתה בן כמותו, דשני ליה שמעתא ברינא
 בשמעתיה – שתיק את הקושיא מהברייתא על רבא בזמן
 ההרשה שדרש לפני הרגל, והעמיד את הברייתא על פי דברי
 רבא עצמו לעיל (טז) שמנין הראוי פטר ממעשר בהמה.

משנה

המשנה עוסקת בכמה אופנים בהם נעשתה טעות במנין הבהמות
 למעשר: יצאו מפתח הדיר שנים כאחת – שתי בהמות בבת
 אחת, מונה אותם שנים שנים, ואומר על הזוג הראשון 'שתיים'
 ועל הזוג השני 'ארבע' ועל השלישי 'שש', וכן הלאה, וקדושת
 מעשר חלה על שתי הבהמות שבוזוג העשירי. אבל אם יצאו
 שנים בתחילה ואחריהם יצאו השאר בזה אחר זה, וטעה ומנאן
 לזוג הראשון 'אחד', ואחר כך קרא לשלישי 'שני' ולרביעי
 'שלישי', נמצאו העשירי שקרא לו 'תשיעי' והאחד עשר שקרא

בבורות. פרק תשיעי – מעשר בהמה דף ס עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
רש"י תוספות

וְשִׁיךְ לַעֲשׂוֹד הַקֹּדֶשׁ) **לֹא יֵאָמַר אֲבִירֹד עֲשֵׂה** – הַבְּחֻשִׁים, וְהַשָּׂר מַטְרֹן, מִשּׁוּם דֹּלָא מִשְׁחִירֹד אֵלֵּא חֲמִשָּׁה, וְלֹא
 בִּרְעִשׁוֹ נִעַה. **אֵלֵּא מִנְהֵן לִירֹד** – בְּלֹן, בִּן חֲבֻשִׁים בִּן שְׁנַיִם. וְהִי מִלֵּי אֲשַׁמְעִיךְ, וְדִיא רֵאנִי וְכִיל לִבְרֹד
 הַבְּחֻשִׁים, וְדִיא אֶעֱלֶה עַל גִּבֹּל מִשְׁחִירֹד אֵלֵּא חֲמִשָּׁה – לֹא מִצִּי לְמִימֵר דְּלִירוֹד מַטְרֹן לְעִשְׂרִי, אֵלֵּא מִצְּמַרְפֵּן לְעֹרֹן אַחֵר.
 וּבְמִנְהֵמָה לֵאמֹר אֲצִיטְרֹךְ לְעִשְׂרִי, לְעִשְׂרִי אֲמַרְתִּי לְעִיל (מ.ג.) וְדִישָׁה לְפָנֵי הַגְּרֹן וְחִשְׁשָׁה אֵלֵּא הַגְּרֹן מִצְּמַרְפֵּן לְעִשְׂרִי
 אֵלֵּא הִי פִּירוּשָׁא לֵאמֹר יִבְרֹד וְהָאֵל אֲבִירֹד בְּחֻשִׁים

6 שלא אבנים בירם עם האחרים, ואף על פי שהיו הגוֹרֹן־
7 אולי למבוק ולשומעם, הוֹאִיל וְלֹא־בֵּי שָׁמַע נִינְהָ, רִאשׁוֹן הָעוֹר
8 צָבֵק, אֲלֵךְ בְּרִד רֵאשִׁי לְמַעַן, וְהָאֵלֶּה נִינְהָ לֵב בִּי הוֹשֵׁה
9 נִינְהָ, אֵלֶּה כִּסּוֹן לִירֵךְ כִּלְמֵךְ בִּידוֹ וּמוֹצֵא עֶשְׂרֵה, וְהִשְׁאֵר
10 מְצֻרָפִין לְשׁוֹנֵן אַחַר עַל כְּרוֹחַ, שֶׁהֻבְקֵב בִּידוֹ לְמַעַשְׂהוֹ, אֵלֶּה וְיֵלֶךְ
11 לְמַטָּר לְשׁוֹמֵעִם, **בִּירְגֵלֵה** – שְׁמֵהוּ שְׁלֹמֵי הָרִגְלֵה, שֶׁנֶּהֱרִישׁ
12 הַלְבוֹת הָרִגְלֵה, וְהָרִיחַ דָּךְ – שְׁמֵהוּ בִּיאָרְהוֹ, וְעַל שֵׁם רֵאשִׁי
13 בִּן בְּרֵאשׁ בֶּן־רֵאשׁ, וְפִטְרָה אֵלֶּה כֹּחַ, הָאֵל עֶצֶם קִדּוּשֵׁהוֹ, בֵּן
14 שִׁרְאֵן בִּן שְׁנֵיתֵי בִּיאָרְהוֹ, וְעִשְׂרִיר דְּקֻשׁ מֵאֵלֶּה, **קִרְאָה** דֵּךְ
15 **סִרְיֵה** – אֵלֶּה עַל פִּי שְׁמֵהוּ "אֲחָר", וְנִמְצָא הַשְׁתֵּיכָה אֲחֵרִים
16 "אֲחָר" שְׁמֵם "שְׁלֵשֶׁה", וְנִמְצָא וְהַשְׁתֵּה עֶשֶׂה הָאֵל עִשְׂרֵי
17 וְאִילוֹ הַשְׁתֵּה נִשְׁמַע מִחוּלָהּ וּפְטִיר כִּסּוֹן רֵאשִׁי, **מֵאֵלֶּה**
18 **קֻדֶּשׁ** – אֵלֶּה עַל פִּי שְׁמֵהוּ "אֲחָר", וְנִמְצָא הַשְׁתֵּיכָה אֲחֵרִים
19 לֵב יָדוֹ מְסֻרָה, וְזוֹנֹת וְזוֹנֹת – שְׁמֵם כִּאֲדוֹ, וְזוֹג עִשְׂרִי לֵב אֵלֶּה
20 וְרֵאשִׁי, וְפִטְרָה בִּן כִּסּוֹן רֵאשִׁי, וְהִדְאָה דָּךְ בִּירְאֵה דִּיכָא "אֲחָר"
21 לְכָל־**לִמְנֵן בְּהוֹמֵת** – אֵלֶּה אֱלֹהִים אֲדָרִי בִּי אֲשַׁמְרָה
22 "שְׁמֵם", אֵלֶּה אֲחֵר בְּהוֹמֵת שְׁרִיזֵה, כִּסּוֹן שְׁרִיזֵה מֵאֵלֶּה וְזוֹנֹת
23 שׁוֹן עֶשְׂרֵה בְּהוֹמֵת – אֵלֶּה בִּי מִיִּידֵה קִדּוּשׁ, וְאִיכָר כִּלְמֵךְ הִדְאָה
24 לֵאדָרִי בִּן בְּנָאִי לְפִטְרָה וְאֵלֶּה בִּן כִּסּוֹן רֵאשִׁי, וְאֵלֶּה **אִיִּירָא**
25 **דֵּה הוֹמֵת בִּי מְסֻרָה רֵאשִׁיתִּי לֵיב הָאֵל עֶצֶם מְשֻׁבָּתֵה** –
26 לְמַעַד, וְכֵהֵה אֲדָרִי בִּי הוֹמֵת בִּי מְסֻרָה שְׁלִיחֵה בִּי בְּהוֹמֵת
27 שְׁרִיזֵה לְחִרְץ כִּסּוֹן שְׁמֻעֲתֵה כִּסּוֹן הִדְרָשָׁה וְתֻרְעָה לֵב שְׁלֵשֶׁת
28 שְׁמֻעֲתֵה, וְדָךְ קִרְבָּנֵה לְעַל (מִלְּגוֹב) בִּינֵי שְׁמֵהוּ, וְכִסּוֹן בִּי
29 מְחִרְץ בִּי הוֹמֵת בְּהוֹת, וְדָךְ דוֹר חוֹד לְחַד וְדָךְ לְרֵאשׁ, **מְשֻׁבָּתֵה**
30 וְעִשְׂרִי **קִשְׁרִיזֵה** – כִּלְמֵהוֹ, אֵלֶּה שְׁמֵהוּ, אֵלֶּה קִשְׁרָה וְאֵלֶּה
31 "הַשְׁתֵּי" דְּקֻשִׁי, אֵלֶּה שְׁקָרָה וְאֵלֶּה שְׁקָרָה וְאֵלֶּה "הַשְׁתֵּי" דְּקֻשִׁי
32 אֲחֵר עֶשֶׂר – עוֹמִידִם לְקַלְקֵלָה, שְׁדָאָה עוֹבֵר עַל הַשְׁתֵּי
33 וְהִלְכִי עַל הַשְׁתֵּי שְׁדָאָה שְׁדָאָה מְשֻׁבָּתֵה, וְאֵם עֶשֶׂה בִּי וְאֵלֶּה
34 נִשְׁאֵר בְּבִית דָּךְ – יְהִי רֵן מְקַלְקֵלָה, בְּהִדְרָשָׁה סִיפָה, אֵלֶּה
35 לְעִשְׂרִי "הַשְׁתֵּי", וְלֹאֲשֶׁה שְׁמֵהוּ "הַשְׁתֵּי" – בְּהִדְרָשָׁה מְשֻׁבָּתֵה,
36 וְאֲדָרִי עֶשֶׂר בִּשְׁלֹמֵם, פִּדּוּשׁ אֲחֵרֵה, רִיחֵן מְקַלְקֵלָה – אֵלֶּה וְאֵלֶּה
37 פְּלִידוֹן קִדּוּשֵׁה לְקִירְבָּנֵה, אֵלֶּה אֲבִלְכִין בְּהוֹמֵת, וְאֵלֶּה עַל בִּי בְּרַעֲלָמָה
38 אֵם קִרְבֵּי לְעִשְׂרִי "הַשְׁתֵּי", וְלֹאֲשֶׁה שְׁמֵהוּ "הַשְׁתֵּי" – הַשְׁתֵּי קִרְבֵּי
39 מְשֻׁבָּתֵה הִיא עֶשֶׂר בִּשְׁלֹמֵם, בְּרִלְקֵן – זִיג מֵיִידֵה הִכָּא וְלֵא
40 שְׁמֵהוּ, אֵלֶּה מְשֻׁבָּתֵה, וְאִיכָר אֲבִל – אֲבִל אֲבִל – כֵּן וְנִשְׁאֵר לְמַעַל
41 מְשֻׁבָּתֵה, דְּקָרָה לְשְׁמֵי "מְשֻׁבָּתֵה", וְלֹאֲשֶׁה שְׁמֵהוּ "הַשְׁתֵּי", אֵלֶּה מְשֻׁבָּתֵה
42 "שְׁמֵי" – אֵלֶּה הוֹד עִשְׂרִי וְאֲדָרִי עֶשֶׂר קִדְרִשִׁים לְקִירְבֵּי, וְהוֹאִיל
43 וְעַל כֵּךְ, לֵאדָרִי קִרְבָּנֵה יִצְאֵה שְׁמֵהוּ כִּסּוֹן – אֵלֶּה מְשֻׁבָּתֵה
44 וְהִשְׁתֵּי לֵב אֲדָרִי מְשֻׁבָּתֵה וְאֵלֶּה קִפְשֵׁר בִּירְאֵה בְּהוֹמֵת, אֵלֶּה
45 רֵאשִׁי בִּי כִסּוֹן דְּרַעֲהָ בְּהוֹשֵׁב מְשֻׁבָּתֵה וְלַמַּעַל, כִּסּוֹן שִׁרְאֵן
46 כִּסּוֹן שְׁבִיעִי קִרְבָּנֵה, אֵלֶּה שְׁמֵהוּ "אֲחָר", וְנִמְצָא שְׁמֵהוּ שְׁבִיעִי קִרְבָּנֵה
47 אֲשַׁמְרָה, וְדָךְ בְּהוֹמֵת לִירְאֵה כִּסּוֹן הַשְׁתֵּיכָה אֲחֵרִים, וְהִדְאָה

ציאון שנים כאחד מונה אותן שנים ואם ממאן אחד תשיעי ועשירי מוקולקלן – פריש הקונטרס: בגין שיצאו שנים כשהגיע לששה או לשבעה, ומאן אחד, ועל כן קרא העשירי למנן בהמות "תשיעי", והאחד עשר – "עשירי". אף על גב דרסמוק אמו: קרא לעשירי "תשעי" ולאחד עשר "עשירי", עשירי מעשר ואחד עשר שלמים – הבא

לא יאמר: אברור עשרה ואפול מהן אחד, והשאר פטורים. אלא כונסן לדיר, ומוציא עשרה ונוטל מהן אחד, והשאר מצטרפין לגורן אחר. - והתניא: תשעה ישר מלאים, לא יאמר: אברור עשרה ואפול מהן אחד, השאר פטורין. אלא כונסן לדיר, ומוציא עשרה ונוטל מהן אחד, והשאר פטורין! תרנמה רב הונא בר סחורה במיה דרבא ברנאלא: בדיר שיש לו שני פתחים עסקין,

עַה בִּפְתַּח זֶה, דִּהְיִיד חֵד חוּי לִהְבֵּא וּלְהַבֵּא. וְלִישְׁנִי לִיּה: כְּגֹן
רִיָּה קְרִי "חֵד" מִרִּישָׁא! - קִסְבֵּר: עֲשִׂירִי מֵאִלּוּי קְדוּשָׁה. וְלִישְׁנִי
! - קִסְבֵּר: עֲשִׂירִי לְמִנֵּן בְּהִמּוֹת הוּא קְדוּשָׁה. אָמֵר רַב נַחֲמָן בֶּר
בֶּר שְׁחֹרֶה, דְּשִׁנִּי לִיָּה שְׁמַעְתָּא בְּרִיתָא בְּשִׁמְעֻתִּיה. **מִשְׁנֵה יִצְחָא**
נִינִים שְׁנִים; מִנָּאן אַחַד - תִּשְׁעִי וְעֲשִׂירִי מְקוּלָּלִין. קְרָא לְתִשְׁעִי
וְלֵאחַד עֶשֶׂר "עֲשִׂירִי" - שְׁלֹשָׁתָן מְקוּדָּשִׁין; הַתִּשְׁעִי - נֶאֱכָל
חֵד עֶשֶׂר קֶרֶב שְׁלָמִים, וְעוֹשֶׂה תְּמוּדָּה - דְּכֶרֶב רַבִּי מֵאִיר. אָמֵר רַבִּי
תְּמוּדָּה אָמְרוּ מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: אֵילּוּ הֵיָּה תְּמוּדָּה - לֹא הֵיָּה קֶרֶב.
רִי "עֲשִׂירִי", וְלֵאחַד עֶשֶׂר "עֲשִׂירִי" - אֵין אַחַד עֶשֶׂר מְקוּדָּשׁ. זֶה
יִדִּיר מִמֶּנּוּ - אֵין אַחַד עֶשֶׂר מְקוּדָּשׁ. **גְּמָרָא** אָמֵר רַבִּי יוֹחָנָן: מִנָּאן
עֲשִׂירִי לְמִנֵּנּוּ הוּא קְדוּשָׁה. "לְמִנֵּנּוּ" מֵאִיר רַב מֵאִיר אָמֵר: לְמִנֵּן
מִר: לְמִנֵּן בְּהִמּוֹת הוּא קְדוּשָׁה. תֵּנּוּ: יִצְחָא שְׁנִים פְּאָחַת - מוֹנֵה
- תִּשְׁעִי וְעֲשִׂירִי מְקוּלָּלִין. בְּשִׁלְמָא לְמֵאן דְּאָמֵר: לְמִנֵּן שְׁלֹ
תִּשְׁעִי וְעֲשִׂירִי מְקוּלָּלִין, וְלְעֲשִׂירִי קָא קְרִי לִיָּה "תִּשְׁעִי", וְלֵאחַד
אָמֵר: לְמִנֵּן בְּהִמּוֹת הוּא קְדוּשָׁה, לְתִשְׁעִי - "תִּשְׁעִי" קָא קְרִי לִיָּה,
וְהִ! - אָמֵר לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן: כִּי אֲמִינָא אָנָּה - הִיכִי דְּאִיבּוּן לְאַפּוּקִי
לֹא. לֹא תָא שְׁמַע: מִנָּאן לְמַפְרַע - עֲשִׂירִי שְׁבַמִּנֵּן הוּא קְדוּשָׁה;
בְּהִמּוֹת הוּא קְדוּשָׁה - שְׁפִיר, אֲלֵא לְמֵאן דְּאָמֵר: לְמִנֵּן שְׁלֹ הוּא
! אָמֵר רַבָּא: הוּאִיל וְאִיתִּיה בְּמִינָא פְּרָסָא, דְּקִרוּ לְעֶשֶׂרָה "חֵד".

נמנות אחד, ובבסבת נירוד בפר' "בית שנאי" (לכא). אמרין: גבי מעשר – מעות ולא כותנה, ולא נדורא, משום דאם
 נותה, ולא שכיב למישרה ובנומרי גבי מנארה, "קמליקלן" – ודאי קרדשה שלא חלקא, ומספקא ליה אמיא בענין לשון
 עשר, ויבי' קראי אטרי – בנורא מפיק משר' ובי' **יש תורה** – דאדא עשר' עשרי' יומי חמרת מנארה
 – אדתי אדא עשר – לא איה קרב. חמרת מעשר אנה קרבה, כדפרסין במסכת תמורה (הא.) ומעשר העברה העברה
 ידורה גבי שלמים אחרים. **ממנו** – קו מעשר עמנו. **קומינן** – למאול, שנת לא מאנא מנארה ביחד. **למנין**
 לא חילוק מנא לא חילוק מנא, אלא כשנעמה תורה גמרת לא חילוק מעשר ביחד – דאדא עשר' שנה לא חילוק מנא, ונעמי
 תשעי, ועשרי' היו עשרי', ולא חישין למנין שלו, וכיון ולא חישין – אד' עשר שנה קרא "עשרי", ועשרי' שנה
 ש' קרא "אדא" – ולא מנין שלו. אדוקין. **מנאן למפרע** – שדראשון שיצא קרא "עשרי", דחשני' "חשעה" וחשילש' "שנעה",
 ש' קרא "אדא" – דאד' עשר.

48 כדמפרש טענא, ויחיתו לו בנימין ופרסא דקדק לעשרה דחא, ואית דמפרש: משום דהי מקלקלן — דמיייר נהג בנות
49 כן — אפילו קרי' ורשעי' ש"ד נהג ליהד מקלקלן בלא יאצא משום באתה, ומה' לנאן ענין דהם, ודאבר שרתו ואל
50 מקלקלן, ודכי ביהוה עמי, אלא למינח פרחש מקדשה בשענה בשענה בלא משנת מקלקלן, ומה' לנאן ענין דהם, ודאבר שרתו ואל
51 ובמסכת תורה (גא.) גורמן את חמורא עשה תורה, משום דכתיב: "חמורה" — ולא חמורת חמורה. א"ל חיה דהם
52 מבוהר, ובבבא דרשיו: את קריבן את חמורא קריבן אלא, אלא: קריבן — קריש אשד שביקני ליה, ולכך ע"ה
53 חמורא קריבן — כן עשה תורה, שלא דמי שנתה שנתא — ויה הנהא קריש אשד, למינח פרחש
54 "שעריה קרי ליה" — וה' קרי ליה לא דוקא, אלא כלומר, אצא מקלקלן את אשד ורשעי' לענן בדמיה
55 קרא "שערי", אבא מקלקלן ליהד אחד עשר גשמי, ועשרים עשרה מעשה דחובא דנפנא מפסילא — אמרין: לענן במיה
56 דן כלס דעך אתה, ודאבר שרתו ואל

וכל

ש"י בת"י

[illegible]

ער שישתוק בתשיעי אלא שלא קראו עשירי לה) – יש לפרש בשני ענינים: לאו דוקא שישתוק בתשיעי, אלא שלא קראו "עשירי", ואפילו קראו "תשיעי". דאם קראו "עשירי" – אין אחד עשר קדוש, דרשתי טעיות אין קדושין באחד, דטעתי מיוחדת בעין כהוא עצמו. ועוד יש לפרש: דאם קראו לתשיעי "תשיעי" – תו לא היו טעות בשקרא

לעשירי "תשיעי", וכאילו קראו "עשירי" דמי.

ואין אחד עשר מקודש, דלא חשיב כאילו נעקרה שם עשירי ממנו. והשתא הוי "שישתוק" דוקא, שלא ידבר כלל. ומתירצא בחבי קושיא אחת לקמן בשמעתין, דקאמר: הבא במאי עסקינן – דקדים חד מניניהו ואפיק לרשיה וקרא "אחד עשר". ומקשי עליה: כמאן דלא כרבי, דאי כרבי – הא אמר: אחד עשר לא הוי עקירה. והשתא לוקמה (דקרי) (ודקרא) "תשיעי" להווא דאפקיה לרשיה, דלדבריה הכל היא עקירה ולפי פירוש זה נחת, דלא הוי עקירה, בדפרישתי וללשון ראשון שפירשתי – להבי לא מוקי ליה דלקריה "תשיעי" – דלא איצטרך למינהי הא, דהוא הוי עקירה. אבל הא איצטרך לאשמועינן, משום דומנן לא הוי עקירה לרבי, היכא דאית ליה דמקדושתו כוונא.

שנים בעשירי כו' – לעיל פרק שני (ז,ב דבור המתחיל "אפשר") פירשתי דמצי סברא אי אפשר לצמצם.

והא

"קרא לתשיעי 'עשירי' ולעשירי 'תשיעי', ולאחד עשר 'עשירי'". תנו רבנן: מנן שאם קרא לתשיעי 'עשירי', ולעשירי 'תשיעי', ולאחד עשר 'עשירי', ששלישתן מקודשין תלמוד לומר: "וכל מעשר בקר וצאן כל אשר יעבור תחת השבט העשירי יהיה קדש". יכול שאני מרבה אף שמיני ושנים עשר אמרת, הואיל והוא קדוש ומעלות מתקדשות, מה הוא אינו מקודש אלא בסמוך – אף מעותו אינה מתקדשת אלא בסמוך. והתניא: מה הוא מיוחד – אף מעותו מיוחדת! תאני תנא קמיה דרבי יוחנן: הא מני – רבי אלעזר ברבי שמעון היא. דתניא, רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: לעולם אין אחד עשר קדוש – עד שישתוק בתשיעי, ויקרא לעשירי 'תשיעי', ולאחד עשר 'עשירי'. סבר לה ברבי יהודה דאמר: טעות מעשר תמורה הוי, וסבר לה פאבבה, דאמר: אין מימר חוזר ומימר. אמר רבא: יצאו שנים בתשיעי, קראן

"תשיעי" – עשירי וחולין מעורבין זה בזה; עשירי – מאילו קדוש, לתשיעי – "תשיעי" קא קרי ליה. קראן "עשירי" – עשירי ותשיעי מעורבין זה בזה; מאי מצמא – "עשירי" קא קרי להו לתרווייהו. יצאו שנים בעשירי וקראן "עשירי" – עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה, קראן "אחד עשר" – עשירי וחולין מעורבין זה בזה. הא תו למה לי היינו קד? – הא קא משמע לן: דכל בת אחת תרווייהו קא קדש, ואף על גב דלא נעקר שם עשירי הימנו. ותיב רב בהנא וקאמר ליה להא שמעתא. אמר ליה רב איש לרב פהנא: והלא לא נעקר שם עשירי הימנו, ותנן: זה הכלל, כל זמן שלא נעקר שם עשירי הימנו – אין אחד עשר מקודש! והי מילי – בזה אחר זה, אבל בבת אחת – תרווייהו קא קדש. זה אחר זה – בהדיא קתני לה: קרא לתשיעי "עשירי", ולעשירי "עשירי", ולאחד עשר "עשירי" – אין אחד עשר מקודש, "זה הכלל" לאיתונוי מאי לאו לאיתונוי בבת אחת – לא, לאיתונוי יצא עשירי ולא דבר, דהא לא נעקר שם עשירי הימנו. דאי לא תימא הכי, הא דתניא: יצאו שנים בעשירי, ולא קדם אחד מהן את חבירו, וקראן "עשירי" – עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה; והלא לא נעקר שם עשירי הימנו! אלא לאו משום דאמרין: כל בבת אחת – תרווייהו קא קדש. – אי משום הא – לא איריא: הכא במאי עסקינן – דקדים חד מניניהו ואפיק לרשיה, וקרייה "אחד עשר", והדר איערוב ונפוק בהדרי, וקרינהו "עשירי", דהא נעקר שם עשירי הימנו. – והא "לא קדם" קתני! – מאי "לא קדם" – דהדר איערוב. וכמאן – דלא ברבי, דאי רבי – האמר: אחד עשר לא הוי עקירה! – אפילו תימא רבי, כי אמר רבי – היכא דאית ליה בהמות טובא, דאמרין: חד עישורא קאמר, הכא – דלית ליה בהמות טפי. מאי רבי דתניא: קרא לעשירי "אחד עשר", ולאחד עשר "עשירי" – אין אחד עשר קדוש, דברי רבי. רבי יוסי ברבי יהודה אומר: אחד עשר קדוש, כלל אמר רבי: כל זמן שלא נעקר שם "עשירי" הימנו – אין אחד עשר קדוש. אמר רבא: הכא במאי עסקינן – גנון דאית ליה בהמות טובא, דאמרין: חד עישורא קאמר. יצאו שנים בעשירי, תנא חדא: ירעו, ותנא חדא: יקריבו, ותנא אידך: ממות. לא קשיא, הא דתנא ירעו – רבנן היא, דאמרין: אין מביאין קדשים לבית הפסול. והא

ובל מעשר בקר וצאן – משמע ששקראו הוא "עשירי", כי שדה עשירי למנן קראו "עשירי". שמיני ושנים עשר – אם קראם "עשירי". מה הוא – העשירי נגזר, אינו מקדש אלא במנן לו, שאין קל מנן בו יותר מנפנו. **אף מעותו** – מה שהוא טעה וקרא "עשירי" – אינו מקדש אלא אם כן טעה באותו שסטמן למעשר נגזר, כגון חשעי ואחד עשר שכן מסובין לו. זה הכלל הוה מלאכיה. **מיוחד** – שהעשירי אינו אלא אחד. **אף מעותו מיוחדת** – שאם טעה בחשעי ובאחד עשר – לא

היו שנים מקדוש, אלא אחד מהם. והכי אמרת וכולו מקודשם **קד שישתוק בתשיעי** – שאליו קראו "עשירי" – לא ילחי אחד עשר קדוש, משום דרשני טעוה של מעשר אחד אינו קדוש, דטעוה מיוחדת כדא עצמו. וטעמא דרבי אלעזר דבי דהי, משום דסבר לה כרבי יהודה דאמר במתניתין: טעות וכו', דקאמר ובי שי תמורה עושה תמורה ורבי שמעון אבא דרבי אילעזר איב בפרק ראשון התמורה (ט"א). ואין שם תמורה ונמירין, דלארשי שדמירין על הבמה. פעם אחת – אינה תופסת עד תמורה פעם אחרת. והבא ננין, רבי אבהו איתא לעשרה. **בתשיעי** – כשהיה חשעי ראי לא עזרת עשירי וחולין – דאחז מן דהי תשיעי ואחד מעשר, אף על גב דקראו "תשיעי". **מעורבין** – ואין נאכלין אלא במנן, וההוה והעבר אחד מן – אינו ספג ארבעים, דשבת חולין הוא. **עשירי ואחד עשר מעורבין** – כלומר, מעשר נגזר ואחד עשר קדוש ויין מעורבין ביה. ומשום דאחד עשר שוה שדש קרב שלמים – לכך יקריבו שנים ואכלין בומרי קדש שבהן, דטעוין שוה מנתות והרות הוה ושוק כנו שלמים. **הו למה לי** – כיון דאשמועינן דרבינא שנים שוהא שדש קרב שלמים – מנילא ידענא דכי הדא דרנא איכא ברינא שנים בעשירי **בבת אחת** – דקרא שם "עשירי" לעשירי ואחד עשר בבת אחת, אף על גב דלא נעקרה, דהא לעשירי ננין קרא "עשירי". לאיתונוי יצא עשירי ולא דבר – וקא חשיב רבינא בוק שחוקה, אלא אם כן עקר מפרש ורשע "תשיעי". **דאי לא תימא הכי** – דבבת אחת קדוש. ולרב איש, דקריין לרב פהנא: והלא לא נעקר וכו' – לא הוה שיעי לה מה דהריצנא לעיל: הא קא משמע לן דבבת אחת – **הבא במאי עסקינן** – דקתני: עשירי ואחד עשר מעורבין – דחשיבין ליה לאחד עשר מקדוש, אף על גב דקרא לעשירי "עשירי" – כיון דקדים כו'. וקרייה **אחד עשר** – דהשתא נעקר שם עשירי מננו. שלא קראו "עשירי" אלא "אחד עשר", ולדבאי, אף על גב דהדר קרא אחריו "עשירי" – קדוש הוא עשר. אבל דהא עשר קרינהו "עשירי", אף על גב דבבת אחת – לא הוה אחד עשר קדוש. ולדבאי מוקמינן כגון דקרייה "אחד עשר", דאי קרייה "תשיעי" – לא איצטרך למינהי, דהא דאי עקירה הוי. אבל באחד עשר פליגי, ואמר ליה ודי עקירה כלקמך, ואיצטריך לאשמועינן דהי עקירה. **ובמאן** – מותרנן דמה שקרא "אחד עשר" חשיב כקריה **דאית ליה בהמות טובא** – לעשר. והשתא כי מנה עשרה ראשונים וקרא "אחד עשר" – איכא למימר דבדבי לא נעקר שם עשירי מננו. דמאי "אחד עשר" דקאמר – די עישורא קאמר. כלמנה: הו עשירי ראשון. אבל דהא דלית ליה בהמות יותר מאחד עשר, אי שנים עשר אי שכל עשר אי ארבע עשר אי חמשה עשר – ליכא למימר. ושאן מננה של עלם למי: "זה עשירי אחד", אלא אם כן ירע שיהי לו עשירותו הרבה, הלכך אמרין קראו עשר מנש קאמר, ודינן גס עשר מננו. **יצאו שנים בעשירי** – היינו שנים מנש "אחד עשר" ואשמועינן דרבא קנודה, דקאמר לעיל: יצאו שנים בעשירי קראן "עשירי" – עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה. והשתא קא פריש: תנא חדא דרשנו שם שמעורבין ירע עד ששתאב, ותנא אידך כו', והמשך בעמוד הבא

[שיר

רש"י בת"ש עשרי לכתובת עשירי גזירות והאחד עשר חולין. **לתשיעי** קרא "עשירי" לית – כלומר כל מה דקרי ליה תשיעי, אפילו קרא "עשירי" – תשיעי וכו'. ולעשר – עשירי הוה. **ורבא דאבון לאפיקתו** – הכי חשיב מנין **לפסדי** – שקרא לאחד "עשירי" ולשני "תשיעי" וכן עד עשרה. ונגזא כשפך לעשירי "אחד" ועד כאן ששן לעשר הקדושין **אף כשפך** – כלומר, העשירי עצמו סמוך אצל טפי. **אלא במנן** – סמוך לעשירי, דהיינו חשעי ואחד עשר. **אף מעות מיוחדת** – שאליו קראו "עשירי", אלא במנן דקרייה "עשירי", ותו לא נעקר לא מקדש אחד עשר. **דסבר לה כרבי** – משום שבת תמורה אין מניין אחד ומנין באותה בומה עצמה. מפרק קנא דתמורה אמר רבי יוחנן אליבא דרבי שמעון ותנא כותיה. **עשירי וחולין מעורבין** – דהוה דהי חולין, וחשעי הוא "תשיעי" קריין ליה ואחד עשר נגזר. **עשירי מלאין קדוש** – ירענא אי חולין אי מעשר. הלכך ירעו, וההוה והעבר ביה אינו לוקה, דאימור בשל חולין עבר. **קראן עשירי** – עשירי וחשעי מעורבין ובשעתו יש קדשה (אחז), דהוה דהי תשיעי וקרייה "עשירי" וקדוש ליאכל במנוה, כדריבין לעיל מריב למעשר, דהעשירי – מעשר נגזר. ונדלא ירענא די מניניהו מעשר – ירעו, וההוה והעבר בהם לוקה. דרשנו קדושין (וכי). **עשירי ואחד עשר מעורבין** – וחדשין קדושין, דהא לאחד עשר קרא "עשירי". אף על גב דלא נעקר שם עשירי מננו – קדוש אחד עשר, ונדלא ובבת אחת קראו. ולקמן פליגי, איכא מאן דאמר יקריב, ואיכא מאן דאמר ירעו, ואיכא מאן דאמר ירעו. **עשירי וחולין מעורבין** – דהוה עשירי קראו "עשירי", ודינן רשאי: יצאו שנים בתשיעי וקראן "תשיעי" – עשירי וחולין מעורבין. הוי ברינא שנים בעשירי וקראן "אחד עשר". והכא דקרא "עשירי" הוי נמי ברינא שנים בעשירי וקראן "עשירי", דהא דין רשאי לספא דמי, בתרייהו נפך דהי חולין הוה עשירי. **הא קא משמע לן** – ספא. **דכל בת אחת** (ומשך בעמוד הבא)

התשיעי יש בו קדושה. משיבה הגמרא: 'עשירי' קא קרי להו
לתרתייהו – כיון שקרא לשניהם 'עשירי', לכן יש בשניהם
קדושה, ואף זה שהוא באמת תשיעי, אסור לאכלו עד שיפול בו
מום.
דין נוסף: יצאו שנים יחד בעשירי – כשהיה צריך לצאת
העשירי, וקראו – וקרא המונה לשניהם 'עשירי', הרי עשירי
ואחד עשר מעורבין זה בזה – חלה על העשירי שביניהם
קדושת מעשר להקרב, ואילו על האחד עשר חלה קדושה
להקריבו לשלמים, אלא שאינו יודע מי מהם הוא קדוש בקדושת
מעשר ומי מהם קדוש בשלמים. אולם אם קראו המונה לשניהם
'אחד עשר', חלה קדושת מעשר רק על אחד מהם שהוא
העשירי, ויש לו עשירי – מעשר וחולין מעורבין זה בזה.
שואלת הגמרא: הא תו למה לי – דין זה, למה חזר רבא ואמר
שוב, הרי היינו תו – שני אופנים אלו שאמר רבא הם בעיקרן
דין אחד. שהרי באופן הראשון אמר רבא, שאם יצאו שנים
בתשיעי וקרא לשניהם 'עשירי', הרי עשירי ותשיעי מעורבים זה
בזה. ויש ללמוד שהוא הדין גם כשיצאו שניהם בעשירי שאם
קרא לשניהם 'עשירי', עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה.
משיבה הגמרא: הא קא משמע לן רבא בדין זה שיצאו שניהם
בעשירי, דכל בבת אחת תרתייהו קא קדשי – שבכל אופן
שקרא שם 'עשירי' על שנים יחד, ואחד מהם הוא העשירי, חלה
קדושה על שניהם, וגם אותו שאינו עשירי נעשה קדוש, ודין זה
הוא אף על גב דלא נעקר שם עשירי הימנו – אף על פי שלא
עקר שם 'עשירי' מהעשירי האמיתי, אלא קרא לשניהם יחד
'עשירי'.
הגמרא דנה בחידוש שלימדנו רבא: יתיב (ישב) רב פהנא,
וקאמר ליה להא שמעתא – ואמר שמועה זו, שאם קרא שם
'עשירי' על שנים יחד, ואחד מהם הוא העשירי, חלה קדושה על
שניהם. אמר ליה – והקשה לו רב אשי לרב פהנא, איך חלה
קדושה על האחד עשר, והלא לא נעקר שם עשירי הימנו –
מהעשירי, והנן – ושנינו במשנתנו, זה הכלל, כל זמן שלא
נעקר שם עשירי הימנו אין אחד עשר מקודש, כיון שיש עשירי
אחד שכבר קדוש ואי אפשר לקדש עוד אחד כמותו. מתרצת
הגמרא: הני מילי כשיצאו בזה אחר זה, שבאופן זה כבר קידש
את העשירי, ולכן אינו יכול לחזור ולקדש את האחד עשר, אבל
כשיצאו בבת אחת, וקרא לשניהם יחד 'עשירי', תרתייהו קא
קדשי – חלה הקדושה על שניהם.
מקשה הגמרא: והרי דין זה של יצאו העשירי והאחד עשר בזה
אחר זה, כהדיא קתני לה – כבר הובא בפירוש במשנה, שהרי
שנינו במשנתנו, קרא לתשיעי 'עשירי' ולעשירי 'עשירי' ולאחד
עשר 'עשירי' אין אחד עשר מקודש, ואם כן לשון זה הכלל,
לאיתויי מאי – מה הוא בא לרבות, לאו – האם לא בא לאיתויי
שאפילו אם יצאו העשירי והאחד עשר בבת אחת וקרא
לשניהם 'עשירי', שאין הקדושה חלה אלא על העשירי בלבד,
ושלא כרבא.
מתרצת הגמרא: לא זה הוא הריבוי שיש לרבות מלשון זה
הכלל, אלא באמת באופן זה שניהם קדושים, ולשון זה הכלל
בא לאיתויי אם יצא העשירי ולא דבר המונה, שבאופן זה לא
חלה קדושה על האחד עשר, דהא לא נעקר שם עשירי הימנו
– כי אין השתיקה נחשבת עקירה אלא אם עקר את העשירי
בפירוש וקראו 'תשיעי', ודין זה לא נשנה במשנה.
ומוכיחה הגמרא כתירוך זה: דאי לא תימא הכי – כי אם לא
תאמר כך, ששניהם קדושים, הרי יקשה, הא דתניא בברייתא,
יצאו שנים בעשירי – כשהיה צריך לצאת העשירי, ולא קרב
אחד מהן את חבירו, אלא הם יצאו כאחד, וקראו המונה
לשניהם 'עשירי', הרי חלה על העשירי קדושת מעשר ועל

שנינו במשנה: קרא לתשיעי 'עשירי' ולעשירי 'תשיעי' ולאחד
עשר 'עשירי' שלשתן מקודשין. הגמרא מביאה מקור לדין זה:
תנו רבנן בברייתא, מנין שאם קרא לתשיעי 'עשירי' ולעשירי
'תשיעי' ולאחד עשר 'עשירי' ששלשתן מקודשין, תלמוד לומר
(ויקרא כו לב) 'וכל מעשר בקרב וצאן, כל אשר יעבור תחת
השקב, העשירי יהיה קדש', ומשמע מלשון הפסוק, שכל ששייך
בו שם 'עשירי', בין מחמת קריאת המונה, ובין מחמת שאכן היה
עשירי ליוצאים, הרי הוא מעשר. שואלת הברייתא: וכל הייתי
לומר, שאני מרבה בדין זה אף את היוצא שמיני ושנים עשר
טענה וקרא להם 'עשירי'. משיבה הברייתא: אמרת – יש לך
לומר ולחלק, שהאיל והוא – העשירי האמיתי קדוש, ומעותו
גם כן מתקדשת, משום כך יש לדמות את הטעות לאמית, מה
הוא – כשם שהעשירי האמיתי, אינו מקודש אלא בסמוך – אין
קדושתו חלה אלא על היוצא סמוך לעשירי, שהרי אין לך סמוך
אליו יותר ממנו עצמו, אף מעותו אינה מתקדשת אלא בסמוך
– גם כשקורא בטעות שם 'עשירי' על בהמה אחרת, לא חלה
קדושת מעשר מחמת טעותו, אלא אם טעה בבהמה הסמוכה
ביותר לעשירי, דהיינו על היוצא תשיעי או אחד עשר בלבד,
ולא על היוצא שמיני או שנים עשר.
מקשה הגמרא: כיצד ניתן לדרוש מלשון הפסוק שהתשיעי
ואחד עשר קדושים אם טעה וקרא לשניהם 'עשירי' ולעשירי
'תשיעי', והתניא בברייתא, מה הוא מיוחד – יחיד, אף מעותו
לא חלה מחמתה קדושת מעשר, אלא אם טעה בטלה מיוחדת
– יחיד, ולא אם טעה בשני טלאים וקרא לשניהם 'עשירי'.
מתרצת הגמרא: תאני תנא קמיה דרבי יוחנן – שנה אחד
החכמים (שהיה רגיל לשנות ברייתות) לפני רבי יוחנן, הא מני –
ברייתא זו בשיטת מי היא שנויה, בשיטת רבי אלעזר בן רבי
שמעון היא שנויה, דתניא – שכן שנינו בברייתא אחרת, רבי
אלעזר בן רבי שמעון אומר, לעולם אין אחד עשר קדוש, עד
שישתוק בתשיעי, ויקרא לעשירי 'תשיעי' ולאחד עשר
'עשירי', כי רק באופן שעקר שם 'עשירי' מהעשירי האמיתי, וגם
לא קרא שם 'עשירי' לאף אחד לפני האחד עשר, חל שם 'עשירי'
על האחד עשר, אך אינו יכול לקדש שני טלאים בשם 'עשירי'.
ומבאר הגמרא את סברת רבי אלעזר בן רבי שמעון: כבר לה
רבי אלעזר בן רבי שמעון ברבי יהודה, דאמר במשנתנו מעות
מעשר תמורה הוי – הקורא שם 'עשירי' ליוצא תשיעי או אחד
עשר, חלה עליהם קדושה כתמורת המעשר האמיתי, וגם כבר
לה באבוי – כדעת אבי רבי שמעון, דאמר (תמורה ט) אין מימר
חוזר ומימר – אם המיר מבהמת קודש על בהמת חולין, אינו
יכול לחזור ולהמיר את הראשונה שוב על בהמת חולין נוספת,
ולכן לאחר שטעה וקרא שם 'עשירי' על היוצא תשיעי, אם טעה
שוב וקרא שם 'עשירי' על היוצא אחד עשר הוא לא מתקדש,
כי אי אפשר להמיר פעמיים מקדושה אחת.
הגמרא מבררת דיני הקורא בטעות שם אחד לשנים היוצאים
כאחד: אמר רבא, יצאו שנים יחד בתשיעי – כשהיה צריך
לצאת התשיעי, אם קראו המונה 'תשיעי', הרי עשירי – (מעשר)
וחולין מעורבין זה בזה. והיינו משום שהעשירי האמיתי מאליו
– (מעצמו) הוא נעשה קדוש, ואף שקרא לו 'תשיעי' חלה עליו
קדושת מעשר, ואילו לתשיעי האמיתי, הרי 'תשיעי' קא קרי
ליה – קרא לו 'תשיעי', ולא חלה עליו קדושת מעשר על אף
שיצא עם העשירי, ומכיון שאינו יודע מי הוא התשיעי ומי הוא
העשירי, נמצא שבהמת חולין ובהמת מעשר מעורבים זה בזה.
אולם אם קראו המונה לשניהם 'עשירי', הרי עשירי ותשיעי
מעורבין זה בזה – חלה על העשירי שביניהם קדושת מעשר
להקרב, ואילו על התשיעי חלה קדושה שלא יאכל עד שיפול בו
מום. שואלת הגמרא: מאי טעמא – מה הטעם שבאופן זה גם

ששניהם ימותו, שבעשר ביום הזה עסקינו – הברייתא עוסקת
במעשר בהמה שעשרו בזמן הזה, והטעם שימותו הוא משום
שיש לחשוש שמא יבא לידי תקלה, ולפיכך מכניסים למקום
סגור שימותו שם מאליהם.
מקשה הגמרא: אי הכי, שהברייתא עוסקת במעשר בהמה בזמן
הזה, מאי איריא תרי – למה נקטה הברייתא דין זה דווקא באופן
שיצאו שנים יחד בעשירי, אפילו חד נמי – והרי אפילו אם יצא
רק אחד וקבעו למעשר, דינו הוא שהולך למיתה כדי שלא יבוא
לידי תקלה.
מתרצת הגמרא: לא מיבעיא קאמר – מה שהזכירה הברייתא
דין זה באופן שיצאו שנים יחד, לא היה זה אלא בדרך אין צריך
לומר, וכך הוא ביאור הברייתא, לא מיבעיא חד – אין צריך
לומר שאם יצא רק טלה אחד, שבאופן זה ודאי גזרו חכמים
שילך למיתה, כיון דלית ליה פסידא בכך, שהרי בין כך ובין כך
היה חייב להפרישו למעשר, ולא היה יכול לאוכלו כיון שאינו
ראוי להקרבה, אכל כשיצאו תרי יחד, וקרא לשניהם 'עשירי',
היה מקום לומר, כיון דאם ימיתו את שניהם נפיש פסידא –
יש הפסד ממון מרובה, אם כן, לישחיתו עד דניפול כהו מומא
ולילבליהו – שיהיה מותר לבעלים להשהותם עד שיפול בהם
מום ויאכלם, קא משמע לן הברייתא שגם באופן שיצאו שנים
יחד, גזרו חכמים להמית את שניהם, כדי שלא יבוא לידי תקלה
במעשר.
הגמרא דנה בדין שלח המפריש מעשר בהמה וטעה בהפרשתו:
איתמר, האומר לשלוחו, צא ועשר עלי – (עבורי) מעשר
בהמה, וטעה השליח במנין, נחלקו אמוראים בדינו. רב פפי
משמיה דרבא אמר, אם קרא השליח לתשיעי 'עשירי',
התשיעי קדוש, שהרי אינו קדוש אלא לענין איסור אכילה קודם
שיפול בו מום, ויכול הבעלים להמתין עד שיפול בו מום ולאכלו
ואין לבעלים הפסד ממון מחמת הטעות. ואם קרא לאחד עשר
'עשירי', הוא אינו קדוש כלל, כיון שקדושתו היא בשלמים, ואם
תחול הקדושה בדברי השליח, הבעלים מפסיד את החזה והשוק
שניתינם לכהנים, והבעלים לא שלחוהו על דעת שיגורם להם
הפסד. ורב פפא אמר, אפילו קרא השליח לתשיעי 'עשירי',
שלא הפסידו חזה ושוק, אינו קדוש התשיעי, ומותר לאכלו אף
אם לא נפל בו מום, משום דאמר ליה הבעלים לשליח, לתקוני
שדחתך ולא לעוותי – לתקן שלחתיך ולא לקלקל, וכיון
שמחמת קדושת התשיעי אסור לבעלים לאכלו עד שיפול בו
מום, ואסור לגזוז או לעבוד בו, בטלה השליחות ואין השליח
יכול לקדשו.
הגמרא מקשה על דין זה, מדין שלח שטעה בהפרשת תרומה.
מקשה הגמרא: וקאי שנא – ומה שונה דין שלח להפרשת
מעשר בהמה, מהא דתני במסכת תרומות (פ"ד מ"ד) לגבי שיעור
תרומה, האומר לשלוחו צא ותרום עבורי תרומה גדולה, תרום
השליח בדיעבד בעל הבית. ואם אינו יודע מה היא דעתו של
בעל הבית, תרום בעין פיגולית, דהיינו אחד מחמשים, ואם לא
עשה כן, אלא פיתח עשרה – פחת מפירותיו של בעל הבית על
ידי שהפריש בעין יפה שהוא אחד מארבעים במקום אחד
מחמשים, או הוסיף עשרה – שהוסיף על פירותיו של בעל הבית
על ידי שהפריש בעין רעה שהיא אחד משישים במקום אחד
מחמשים, תרוםתו תרומה. ומוכח ממשנה זו, שגם כשהשליח
מוסיף ותורם תרומתו תרומה, ואין אומרים שהשליחות בטילה
והתרומה אינה תרומה מחמת שתרם יותר ממה שהבעלים רוצה
לתרום.
מתרצת הגמרא: אמרי חכמים לחלק בין דינים אלו, ה"תם לגבי
תרומה, כיון דאיכא דתרי – שיש מי שתורם בעין יפה,
ואיכא דתריים בעין רעה, מועילה הפרשת השליח על אף

והא דתני – ואילו הברייתא ששינוי בה ששניהם יקריבו, כדעת
רבי שמעון היא שניה, דאמר בזבחים (ע"ה) מביאין קדשים
לבית הפסול, ולכן מותר להקריב את הטלה כדין שלמים, אף
שבכך הוא ממעט באכילת החזה והשוק הניתנים לכהנים,
וכמבואר לעיל.
והא דתני ששניהם ימותו, כדעת רבי יהודה היא שניה, דאמר
במשנתנו, טעות מעשר תמורה הויה – שהאחד עשר שטעה
וקראו 'עשירי', קדוש משום שנחשב תמורת מעשר, וקסבר רבי
יהודה, שתמורת מעשר מתה.
מקשה הגמרא: וכי קסבר רבי יהודה שתמורת מעשר מתה,
והתני במשנתנו, שרבי יהודה סובר שהאחד עשר שקראו
'עשירי' אינו עושה תמורה כיון שהוא תמורת מעשר, ואין
תמורה עושה תמורה, ועל כך אמרו משום רבי מאיר, אילו
האחד עשר אכן היה תמורה של העשירי, לא היה קרב ככל
תמורת מעשר שאינה קריבה. מפלל – משמע מכך, דרבי יהודה
שחלק על רבי מאיר, סבר שתמורת מעשר קרב לשלמים.
ומוסיפה הגמרא: וכי תימא – ואם תאמר לפרש את המשנה
באופן אחר, שרבי מאיר, למאי דסבירא ליה קאמר – דבריו
נאמרו לפי דעתו שהאחד עשר קרב שלמים, שבהכרח האחד
עשר אינו נחשב כתמורה לעשירי, אבל אין להוכיח מדבריו
לשיטת רבי יהודה, שהרי יתכן שרבי יהודה חולק על משנתנו
וסובר שאכן האחד עשר נחשב תמורת מעשר ואינו קרב
כשלמים, וכן אינו עושה תמורה. והתניא – והרי יש לדחות
סברא זו מחמת מה ששינוי בברייתא, אין בין האחד עשר
שנקרא בטעות 'עשירי' לשאר קרבן שלמים, אלא שזה – סתם
קרבן שלמים, עושה קדושה לקרב – אם המירו אותו בבהמה
אחרת, הרי הבהמה שהמירו בה קדושה וראויה להקרבה, וזה
– ואילו האחד עשר, אין עושה קדושה לקרב, ולכאורה הוא
משום שטעות מעשר קדושתו כתמורה, ואין תמורה עושה
תמורה, דברי רבי יהודה, ומשמע, שרבי יהודה סובר שדווקא
קדוש לקרב הוא דלא (הוא) עביר – האחד עשר רק אינו
עושה את הבהמה שהמירו בה קדושה להקרבה, הא אינה
גופיה קריב – אולם האחד עשר עצמו כן קדוש להקרבה, ואם
כן, אין לבאר שרבי יהודה חולק על משנתנו וסובר שתמורת
מעשר אינה קריבה.
ומוסיפה הגמרא ומקשה: ועוד יש להוכיח שלא נחלק רבי יהודה
על דין זה, דתניא בתורת כהנים (נדב"פ פ"ח), נאמר בפסוק (ויקרא ג'
א') ואם זבח שלמים קרבנו אם מן הקרבן, לרבות שאם קרא
לאחד עשר בטעות 'עשירי', הרי הוא קרב לשלמים, שואלת
הברייתא: יכול שאני מרבה אף את התשיעי שקרא לו בטעות
'עשירי' שיקרב לשלמים. משיבה הברייתא: אמרת – הרי יש לך
לומר בזה, וכי כל הקדוש שעושה תמורה, לפניו מקדש או
לאחריו מקדש – האם יכול לקדש את תמורתו אף קודם שהוא
עצמו נעשה קדוש, או שמא רק לאחר שהוא עצמו נעשה קדוש,
הוי אומר – הרי מסתבר לומר, שרק לאחריו הוא מקדש, וכמו
כן אין התשיעי יכול להתקדש לשלמים כתמורת מעשר לפני
שהעשירי עצמו התקדש, אולם האחד עשר כן נעשה תמורת
מעשר וקרב כשלמים. ומוכיחה הגמרא: והרי סתם סיפרא מני
– ברייתא של תורת כהנים שנשנית בסתם, ללא הוכרת שם
התנא ששנאה, כדעת מי היא שניה, הרי כדעת רבי יהודה היא
שניה, וקתני בה, מן הקרבן לרבות אחד עשר לשלמים. הרי
שגם לדעת רבי יהודה אחד עשר שקראו 'עשירי' קרב לשלמים
ואינו מת, ואם כן לא ניתן להעמיד שהברייתא ששינוי בה
ששניהם ימותו היא כשיטתו.
מתרצת הגמרא: אלא תרומה וביארהו – רבי שמעון
ברבי אבא קמיה ו-בפניו) דרבי יוחנן, לברייתא ששינוי בה

בבכורות. פרק תשיעי - מעשר בהמה דף סב עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רש"י

וְהָא דתניא יקירו רבי שמעון דאמר מביאין קרשים לבית הפסול – ואף על גב דשלמית טענין סמיכה, ומעשר אין טעין סמיכה, כדתנן במנחות (צב,א) כיון דסמיכה לא מעכבא – לא חישישנין, ובפרק "תמיד נשחט" (פסחים סב,א) אמר: כל הזבחים ערל וטמא משלחין קרבנותיהן – לביבא לאוקמא בבכור ומעשר, ודא "כל הזבחים" קאמר, ובפרק "שני מירים" (נו"ד מ,א) גמי תנן:

שניהם מביאים קרבן על תנאי, ובמסכת שקלים (יא.ב) נני תנן: בדנהה שמנצאת מירושלים למגלגל עד — וזכרים, ערלות, נקבות וזכוי שלמים, וטענה שמכיכה. — לא משמע דאיידי במצאה בעלים, מדוקתני עלה: בראשונה היו מבאבין מוצאה לארביא נטבים, ויורש מביא קרבן באבין אף על גב שאינו סומך. ובפרק "התערוכות" (יחזעים ע"א) נני: מביא אשמו ולונו, ואותו אשם טען סמיכה, והדיא סמיכה באקופ, דלא גמורה היא, למאן דאמר סמיכה אשם במצורע, דלא אדורייתא, ובגברא איירי, כדכוחס בתוספתא. ופרק שלשית דמועד קטן (ג.טו) אמר: אבל אינו משלח קרבנותיו, דכתיב "שלמים" — כשהוא שלם, ולא כשהוא חסר. אבל אי לאו קרא — היה משלח, ואומר דהם: מנודה מלח ששלח קרבנותיו; תא שמע: דלא איתן שנים שהיו ישראל במדבר מנודה היו, השלחו קרבנותיהן. ובפרק תרוא דמנחות (ק.א.) תנן: "פרשיתני מן הבקר ואיני יודע מידה — מביא פר ועגל, ובגמרא [שם עמוד ב'] גבי "שהה לנדבה, אחד פר ועגל. ובפרק "כל הדמנות באות מצד" (שם כ.ב.) השולח קרבנותיו מנודית הים — היה כהן מניף על ידו. מדוקתני "מניף" — בשלמים איירי, דבעי סמיכה. וליכא לאוקמאן בקרבן נשים, דלא קתני להו ירשא; תא חזקה: כהן מניף על ידו. בכל הני משמע דלא אישיתין לסמיכה. וקשה. דפרק "כל הגט" (גיטין כח.ב) גבי השולח חטאתו מנודית הים

כ"י פרחי: הוא בעי מסיבה! ומשני: בעק, או בקרב נשים. "אדאשה" (פסא, פטא, תנן; מושבה שנתערבו עורות פסודים ומצויים יבלת באחד מהם — פטורים לעשות שני, ולא מביית מורח פסח על הנאי — מטעם מסיבה, משום דפסח אינו טעון מסיבה, ומותר פסח טעון מסיבה, לאו היתירוהו להקריב בלא מסיבה, ואף על גב דבספח חזיון כרת. ובפרק "התרומות" (נחיתס ע"ה) נניי גמ: מסיבה דרשינן

ליקא לה מסכת בכורות בקדשים, מין במינו — יקרב לשם מה שהוא. ופריך:

הוא בעי סמיכה ומשנה בקרבן נשמו וצריר לומר: קרבן שאין לו תקנה בריעיה ואולא למיתא – יקריבוהו בלא סמיכה, אבל יש לו תקנה בריעיה – אסור לחקריבו בלא סמיכה, ולכך, בהדיא שקילים וביורש – קרב בלא סמיכה, אבל קדשים בקדשים – יש להם תקנה בריעיה. ובהאי גזיטא נשמי מפליג להם בש אש, דאית ליה תקנה בריעיה. והדיא דמביא אשמו ולגו אמר להם ובהם עוב. בל תקניו בגרי שאני. והדיא דאכל ונתנה – איכא לאוקמה בעין, ואזיל קרבן נשמו. וזכרן ששלחו ישראל קרבנותיהן במדבר – תחמדי שבכל יום קאמרי. והדיא דפר ועגל – בקיין למלכות וערל וטמא שאני, דלאו בני סמיכה נינהו, ערל אי אפשר לדמתיק עד שימול, כגון שמוה אחיז מחמת מילה. וטמא – כגון זו ומצורע בקרבן הקבוע, לו, כגון עלת אריהי חגיגה (א) כגון שבער עליהו בבל תאחר. והדיא דכחן מניץ עד יד – בערל וטמא ויורש, ומכריז יתודה דאמר: יורש אינו סומך. ודשמעתיה, והדיא דנשמו מביאין חטאת אחת, והדיא דנשי משבאין עד גמא – שאני תורה, בדחלתא הפרשת הקרבנות ולא בני סמיכה נהו, דאי אפשר לשעבודן עד תאמי. ועוד יש להם: דין דשמעתיה, כל חד בשעת הקרבנו שמו לא מחיבי כסמיכה, ולא דמי לקרבן שהוא בר סמיכה. ואם תאמר: הדין קרבי הכא, כיון דאין מנחת מעשר ושלמים שיה, שזה מתן ארבע חה מתן אחת? ומזה, יש לומר: פלוגתא היא בפרק "תרחוב" (שם א.א.) נטריב מתן ארבע במתן אחת. רבי אליעזר אומר: יתנו במתן ארבע, רבי יהושע אומר: במתן אחת. דכל הניפסאס במתן ארבע שנתן במתן אחת – יצא. דרבי אריעזר סביר: מסיק ליה לשם עצים. מדידי בהדואא פקא משמע דרבי שנתן אית ליה דרבי אליעזר, כי "למחרת מביא אחת", ונחמיה סביר ליה לשם עצים.

במעשר בומן הזה – בריש פירקן (ג.ג.א) מסקינן אינו נדה בומן הזה משום תקלה. ובמל מקום, אם עישר – חל עליו שם מעשר.

לתשיעי עשירי קדוש – קסבר רב פפי דלא שייך באן "לתקוני שדרתיך ולא לעזותי", כיון

דנאכל במומו, אף על פי שצריך להמתין עד שיומם ואסור בגידה ועבודה. אי נמי: היינו טעמא דאחד

הדרך שלך מעשר בהמה וסליקא לה מסכת בכורות

ם תקלה, דלא ליתו למיכליה בלא מום — לא אמרינן: ירעו, אלא ימותרו. **לישוריהו** — וישליכם לרעיה עד דנפיל ביה

ש – ראפסידה אינמורק, חוזה ושוק דבעי לאותבינוז לכהן. הלכן אמר ליה: לא לטעוית שדרתיך, ולדעת כן לא שלוח
 הבית, אם עינו יפה – תורם אחד מארבעים, ואם עינו רעה – אחד מששים לתרומה גדולה, שכן שיערו חכמים. **פִּיחַת**

מאז? לימא ליה, כי פחת עשרה חפסידה לא לטעותי שדרתין הדרן עלך מעשר בהמה

1 רצון להרים מהן ושוב ליתן תשובות שבהכרחם נתעסקו בהן, אלא לכתובם – שגוה לא
2 ודימת אנשים לאותן הרהור, והפעם בלעז לאור שי שבו וילמדו אחר, והשתאו שבא אחר מהם, והוא
3 מעשה, לבית הפסל. והא מעשה האי אינו צריך הרמתו וזה ושוב לכתובם, אלא דכל נאכל לכל אדם, ומצריך
4 לו אכילת אכילתו לא ליתו לעולם לא ליתו לעולם. מנכסת
5 ובזהו פרק 'כל ובהוזהו שנתערב' (שהם) פסול ליתו לעולם.

וְהָא דְתַנְיָא: יִקְרְבוּ - רַבִּי שְׁמַעֲוִי	1
הַפְּסוּל. וְהָא דְתַנְיָא: וְזוֹתוּ - רַבִּי	2
תַּמְרוֹהָ הָיְיָא, עֲקָבֵר רַבִּי הִיְדֵהָ:	3
יְהוּדָה תַּמְרוֹת מִשְׁר מִתָּה וְהִתְנַחֲ	4
תַּמְרוֹהָ לֹא יִהְיֶה עֲרֵב; מִכְּלָל דְּרַבִּי	5
מֵאִיר לְמָא דְבְּכִרְיָא לִיה קֶאָמֵר	6
לְשִׁלְמִים, אֱלָא שָׁה עוֹשֶׂה קְרִי	7
יִקְרֵב, דְּבִרְי רַבִּי הִיְדֵהָ; קְדוּשָׁה לְ	8
גּוֹפִיָּה - עֲרִיב; יְעוֹד, דְּתַנְיָא: "אֵל	9
לְשִׁלְמִים, כּוֹל שְׂאֵנִי מִבְּרָה אִף	10
מִקְדָּשׁ אוֹ לְאַחֲרֵי מִקְדָּשׁ הָיְיָ אוֹ	11
מִנִּי - רַבִּי הִיְדֵהָ, וְתַנְיָא: "מִן הַפֶּה	12
אֱלָא תִרְגְּמָה רַבִּי שְׁמַעֲוִי בְּרַבִּי אֵל	13
הָהָּ עֲסָקִינוּ, וּמֵשׁוּם תַּפְלָה. אֵל	14
נִמְוִי - לֹא מִיבְּעָא קֶאָמֵר, אֵל מִן	15
תָּרִי, בִּינֵן דְּנִפְיֵשׁ פְּסִידָא - לְ	16
וְלִכְלִינְהוּ. קָא מִשְׁמַע לָךְ, אִיתְמַרְהָ	17
רַב פֶּפִּי מִשְׁמִיעָה דְּרָבָא אֲמֵר: קְרָא	18
אֲבִיעָךְ כִּי שִׁבְךָ יִהְיֶה דְּהָא עוֹתָה	19
אֲבִיעָךְ כִּי שִׁבְךָ יִהְיֶה דְּהָא עוֹתָה	20
אֲבִיעָךְ כִּי שִׁבְךָ יִהְיֶה דְּהָא עוֹתָה	21
אֲבִיעָךְ כִּי שִׁבְךָ יִהְיֶה דְּהָא עוֹתָה	22
אֲבִיעָךְ כִּי שִׁבְךָ יִהְיֶה דְּהָא עוֹתָה	23
אֲבִיעָךְ כִּי שִׁבְךָ יִהְיֶה דְּהָא עוֹתָה	24
אֲבִיעָךְ כִּי שִׁבְךָ יִהְיֶה דְּהָא עוֹתָה	25
אֲבִיעָךְ כִּי שִׁבְךָ יִהְיֶה דְּהָא עוֹתָה	26
אֲבִיעָךְ כִּי שִׁבְךָ יִהְיֶה דְּהָא עוֹתָה	27
אֲבִיעָךְ כִּי שִׁבְךָ יִהְיֶה דְּהָא עוֹתָה	28
אֲבִיעָךְ כִּי שִׁבְךָ יִהְיֶה דְּהָא עוֹתָה	29
אֲבִיעָךְ כִּי שִׁבְךָ יִהְיֶה דְּהָא עוֹתָה	30
אֲבִיעָךְ כִּי שִׁבְךָ יִהְיֶה דְּהָא עוֹתָה	31
אֲבִיעָךְ כִּי שִׁבְךָ יִהְיֶה דְּהָא עוֹתָה	32
אֲבִיעָךְ כִּי שִׁבְךָ יִהְיֶה דְּהָא עוֹתָה	33
אֲבִיעָךְ כִּי שִׁבְךָ יִהְיֶה דְּהָא עוֹתָה	34

הדרן עלך מעשר בהמה

1	וְשִׁיר עֲבוֹד הַקֹּדֶשׁ וְכֵן אֶחָת מִיְּמֵי קִדְשֵׁי - וְאִפְלוּ אֹחַד	רַשִּׁי תִּבְרִית	20	עֲשִׂירִי - אֵינִי קְדוֹשׁ, דָּמְרוּ לִי הַלֵּל
2	עֵשֶׂר, וְהָא מִוְרֵשׁ אֶל שְׁמַעֲיָן, שְׁחֵר תִּשְׁעֵי קִדְשׁ בֵּל עֲקֻרֹת		21	שָׁנָא מְהָא דִּתְנִין; הָאִמְרוּ לְשִׁלְחָה
3	עֲשִׂירִי, אֶבֶל יִצְחָק בְּעִשְׂרֵי מֵשֶׁת, וְהָא תִּפְסִינָא לֵאל תִּקְשֹׁף הַחַד		22	הַבֵּית, אִם אֵינִי יוֹדֵעַ דַּעְתּוֹ שֶׁל
4	עֲשִׂירִי אֶבֶל קִדְשֵׁי, מִשּׁוּם דְּרֹחַד בְּעִשְׂרֵי מֵשֶׁת עֲקֻרֹת שֶׁ		23	מִמְּהִימִים; פִּיחֵת יַעֲרָה אוֹ הוֹסִי
5	עֲשִׂירִי, לְהָא שְׁמַעְתָּ, וְיָצָא שְׁחֵר בְּעִשְׂרֵי מֵשֶׁת קִדְשֵׁי, עֲשִׂירִי,		24	הַתֵּם, בִּינֵן דְּאִיכָא דִּתְרִים גְּמֵין יָפִי
6	דְּשִׁעַם קְדוּשִׁים, עֲשִׂירִי וְלֹא רִבִּי - עֲשִׂירִי לֵאחֹד עֵשֶׂר, עֲשִׂירִי,		25	לְרִבִּי אֲמוֹתִיחִד, הִבָּא - מַעֲוֹתָא
7	דְּרִבִּינָא אֵל קִדְשֵׁי, וְהָאִיל לֹא נִקְרַח שֶׁ עֲשִׂירִי וְכֵן אֶחָת אֵל הוּא,			הָרִין עֲלֶךְ מַעֲשֵׂר בַּחמָה
8	וְהָאִם לֹא דְּחִיל חֹדֶר יִצְחָק וְעִנִּי אֲמִידִי, דְּאֵל תִּרְמִסָּא אֵל			
9	וְכֵן אֶחָת תִּרְמִידִי קְדוּשִׁים, וְלֹא קִדְשֵׁי - דְּרֵא קִדְשֵׁי, וְהִי הַקֹּדֶשׁ			

עשרי, וְהָיָה שֶׁחֵלְקוֹ, יֵלֵךְ בְּקֶרֶם שֶׁנֶּשֶׂה יְדֵי עֶשְׂרִי
וְחֵלְקֵי מִכְרֵמָה אֵין מִכְרֵי, **אֲחֵרֵי אֲחֵרֵי** עֶשְׂרִי, וְאִכָּא עֲקֵרָה, מִיָּהוּ, עֶשְׂרִי שְׁמוֹ הָיָה עֶשְׂרִי, וְעֶשְׂרִי אֶחָד
מִנְהֵם, **וְהָיָה אֲחֵרֵיב** – וְקָרְאָן עֶשְׂרִי, וְאֵין יָדוֹת אֲחֵרֵי מִדֶּה קֶדֶם לְדֹחַ אֲחֵרֵי עֶשְׂרִי, וְהָיָה לְקִרְבֵּי שְׁלֹמֶה בְּרִין
וְחֵלְקֵי מִכְרֵמָה, וְרִיחֵן פִּשְׁרֵהֶן קִרְבֵּי פִלְמִי, בִּין **אֲחֵרֵיב** – וְהָיָה בָּאֲחֵרֵי, וְהִרְבֵּה אֵין מִשְׁעָל, אֶל
דָּא עַל גַּב בְּקֵרִיָּה שְׁמוֹ עֶשְׂרִי – קֶדֶם אֲחֵרֵי, וְהָיָה וְעֲמִיקָא מִדֶּה אֲחֵרֵי עֶשְׂרִי, וְכִנְיָן, וְהָיָה
דְּקִשְׁבִּי עֲקֵרָה בְּעֶשְׂרִי בִּן קֵרִיָּה 'אֲחֵר' עֶשְׂרִי, **וְלֹא בִרְבִי** – לָקֵטָן, וְהָיָה קֶשֶׁא: לִקְטוֹב בְּכֹן קֵרִיָּה לְהוֹדָא דְּקִרְסֵה
רִאשִׁי חֲשִׁיעִי, וְלִרְבִּי וְכֹל אֵין קֵרִיָּה וְהָיָה אֵין קֶשֶׁא, **וְהָיָה אֲחֵרֵיב** – חֲשִׁיעִי – וְהָיָה עֶשְׂרִי וְהָיָה קֵרִיָּה
אֵין קֵרִיָּה חֲשִׁיעִי, וְהָיָה עֶשְׂרִי וְהָיָה עֶשְׂרִי וְהָיָה עֶשְׂרִי, **וְהָיָה אֲחֵרֵיב** – קֵרִיָּה אֲחֵרֵיב עֶשְׂרִי לֹא עֲקֵרָה –
וְהָיָה אֲרֵית לֹא אֲכֵת בְּחִנּוּת טוֹבָא לְעֶשֶׂר, דְּאֲמִרְתִּין: הָיָה קֵרִיָּה 'אֲחֵר' עֶשְׂרִי – חֲדָ עֶשְׂרֹא קֶאמֶר, כְּלֹמֶר, הָיָה אֲחֵר
בְּתַעֲשֻׁרֵת שְׁמִירָה מִדֶּה, וְעֶשְׂרִי קֵרִיָּה אֲחֵרֵי לֵהוּ עֵלֵה, וְהָיָה לִי לְמִעֵד וְהָיָה עֶשְׂרִי אֲחֵרֵי, **וְהָיָה אֲחֵרֵיב**
בָּאן עֶשְׂרִי שֵׁנִי, וְהָיָה **וְהָיָה אֲחֵרֵי אֲחֵרֵי עֶשְׂרִי אֲחֵרֵיב** – וְהָיָה קֵרִיָּה אֲחֵרֵיב עֶשְׂרִי לִי, **וְהָיָה אֲחֵרֵיב** –
וְקָרְאָן עֶשְׂרִי, יִרְעוּ – וְהָיָה בְּחִנּוּת, יִקְרְבוּ – שְׁנֵיהֶם שְׁלֹמֶה, וְשְׁלֹמֶה מִכִּיָּה וְחִנּוּת וְחִנּוּת חוּד וְשׁוֹק
וְהָיָה מִנְהֻתָּה, וְעִמְשָׁר, אֵל הִלְכָן, אֵין קֵרִיָּה חֲשִׁיעִי – אֲשַׁחְבֹּר וְרַעַל לֵאמֹר עֶשְׂרִי, וְהָיָה רִיחֵי קִרְבֵּי שְׁלֹמֶה
לְפָנֵיהֶם וְהָיָה שֶׁכֶּחָב, בִּין לֹא יֵדוּ עַד מִנְהֵי יְדוּ אֲחֵרֵי עֶשְׂרִי, לִקְרִיָּה חֲשִׁיעִי, **רִבְנָן וְהָיָה** – וְפִלְמִי עַל
רִבִּי שְׁמֻעַל וְרִבְנָן אֵין מִכְרֵמָה קִרְבֵּי לְבִית הַפְּסוּל לְשִׁירָה עֵלֵה, בִּין קֵרִיָּה, בִּין קֵרִיָּה וְעֶשְׂרִי שְׁלֹמֶה אֲחֵרֵי וְעֶשְׂרִי
וְהָיָה שֶׁכֶּחָב לָקֵטָן, וְהָיָה אֲכֵת אֲכֵת, וְשֵׁנִי אֵין יִמְצָא כֹחֵם הִרְבָּה לֵאמֹר, אֵלֵה אֵיכֵל שְׁלֹמֶה עֶשְׂרִי מִכְרֵמָה אֲחֵרֵי,
וְשִׁירָה שְׁלֹמֶה טוֹרִי, וְהָיָה אֲכֵת אֲכֵת בְּרַחֵן לֹא 'תְּחִיבִים' וְחִנּוּת עֲתִיב, וְרִבְנָן עֲתִיב שְׁנֵיהֶם מִכְרֵמָה אֲחֵרֵי,
שְׁמֻעַל אֲחֵרֵי שְׁחֻטִּין בְּחִפְצָא וְאִכָּא מִכְרֵמָה שְׁחֻטִּין, וְהָיָה עֶשְׂרִי וְלִיחֵל בִּין עֶשְׂרִי, מִנּוּרֵי לֹא אֵין מִכְרֵמָה אֲשֶׁם לְבִית
הַפְּסוּל, אֲשֶׁם לֹא אֵיכֵל אֲחֵרֵי לִיחֵל אֲחֵרֵי, וְעַד נָאן שִׁיךְ לְעִנְיַן הַקְּדוּשָׁה, **וְהָיָה אֲחֵרֵיב לֹא מִשְׁכֵּר רַבִּי מִאִיר** – וְהָיָה
חֲשִׁיעִי אֵלֵה אֲחֵרֵי לִיחֵל לֹא יֵדוּ עַד מִנְהֵי לְרִבְבִי וְהָיָה עֶשְׂרִי שְׁלֹמֶה, וְהָיָה אֵין מִנְהֵי לֹא יֵדוּ
תִּימֵי אֲחֵרֵי לִמְצָא מִכְרֵמָה אֲחֵרֵי, וְהָיָה קֶאמֶר, לְרִיחֵיחֵי וְסִבְרִית לֹא קֵרִיָּה שְׁלֹמֶה – מִשְׁכֵּר וְכִי
עֲבֵד מְהֻרָּה, לֹא מְהֻרָּה וְהָיָה, וְהָיָה אֵלֵה מְהֻרָּה לֹא עֶשְׂרִי, **וְהָיָה קוֹשֶׁת חֲשִׁיעִי לְקִרְבֵּי** – שְׁלֹמֶה שְׁמֻעַל בְּחִנּוּת
שְׁמֻעַל אֲחֵרֵי אֲחֵרֵי מִיָּהוּ, וְהָיָה וְהָיָה – וְהָיָה אֲחֵרֵי – חֲדָ עֶשְׂרֹא בְּחִנּוּת אֲחֵרֵי חֲשִׁיעִי לִיחֵל בִּן טַעֲמִיָּה
אֲחֵרֵי מְשִׁיחַ – וְהָיָה אֲחֵרֵי אֵין אֲחֵרֵי שְׁלֹמֶה וְהָיָה **אֵין מִכְרֵי** – בִּין שְׁלֹמֶה בְּחִנּוּת בְּקֵרִיָּה, וְקָרְאָן אֲחֵרֵי
וְהָיָה, וְהָיָה שְׁלֹמֶה וְהָיָה מִן מִכְרֵמָה קֶרֶם, שְׁמֻעַל יִרְעוֹן וְלִעֵל יִדִּיר בְּכֹק, לִשְׁמֻעַל אֲחֵרֵי: ה' וְהָיָה – לְרִבְבִי
שְׁלֹמֶה אֵין קָרְאָן עֶשְׂרִי, **וְהָיָה לְפָנֵי מִקְדָּשׁ** – (וְהָיָה מְחֻסֵּת אֲחֵרֵי חֲשִׁיעִי אֲחֵרֵי חֲשִׁיעִי, לְפָנֵי מִקְדָּשׁ עֶשְׂרִי)
שְׁלֹמֶה עֲצֻמָּה קֶדֶם, אֵין אֲחֵרֵי שְׁלֹמֶה, וְהָיָה שְׁלֹמֶה קֶדֶם וְהָיָה אֲחֵרֵי חֲשִׁיעִי אֲחֵרֵי חֲשִׁיעִי, וְהָיָה שְׁלֹמֶה
שְׁלֹמֶה שְׁלֹ

תמורה הוא, הלא כן עשירי שעדיין עצמו לא קדש – ואך עושה את התשיעי קדוש גמור ליקרב והן ברייתא בתורת

בכורים וכתם חסדא דמי יודעה סבר "עליו מי יחזקוהו" [חזקוהו מי] ר' זנו דיהי

40 מומא. קרא — השליח לתשיעי "עשירי" — קדוש, דהא לא אפסדיה מידי, שדרי במזמן יאכלו. לאחר עשר עשירי אינו

אתה. **אינו קדוש** — דהאי נמי לעוותי הוא, דבעי לאמותוני עד שיזנמם. **כדעת בעל הבית** — כפי שהשליח יודע דעת
זושרה — שחרת כעזי יפה. אסר מארבעים. או הוציט שחרת אסר משעשים — כרונותו כרונות

2017年12月15日

פרק ראשון - הכל מעריבין

בפרשת ערכין (ויקרא כז א-ח) מבואר, שאדם שאומר על אחר 'ערכו עלי', או על עצמו 'ערכי עלי', מתחייב בזה ליתן לבדק הבית את ערכו של הנערך, שהוא סכום שקצבה התורה לפי גיל הנערך ומינו, אם זכר אם נקבה. אך האומר 'דמי פלוני עלי' או 'דמי עלי', אינו בכלל ערכין אלא בכלל נדר, ומתחייב להקדש את דמי אותו פלוני או דמי עצמו, והיינו ששמן אותו בעבד הנמכר בשוק. בפרק זה יבואר מי רשאי להעריך ומי רשאי לנדור, וכן את מי ניתן להעריך ולנדור את דמיו.

משנה

הכל מעריבין - הכל רשאים לומר אדם מסוים 'ערכו עלי', ולהתחייב בזה את ערכו, וכן הכל **נעריבין** - על כל אדם ניתן לומר 'ערכו עלי', ובוזה להתחייב בערכו, וכן רשאי כל אדם לומר 'ערכי עלי' ולהתחייב בערך עצמו. וכן הכל נודרין - רשאים לומר על אחר 'דמיו עלי' ולהתחייב בדמיו, וכן הכל נידרין - על כל אדם ניתן לומר 'דמיו עלי', וכן כל אדם יכול לומר 'דמי עלי' ולהתחייב בדמיו, ודין זה כולל **פְּהִינִים לְיוֹם וּיְשָׁרָאִים, נְשִׁים וְעֶבְרִים** כנענים, כולם מעריכים ונערכים, נודרים ונידרים. המשנה מפרטת אנשים היוצאים מן הכלל בדיני ערכין ונדרים: **טומטום** - מי שאין בו לא סימני זכר ולא סימני נקבה, ו**אֲנִדְרוּגִינוֹם** - מי שיש בו גם סימני זכר וגם סימני נקבה, נודרין ונידרין, שהרי יש להם שווי, והנדר אותם מתחייב ליתן שווים, וכן **מעריבין**, **אָבָל לֹא נַעְרִבִין**, ואם אמרו 'ערכי עלי' או שאמר אדם על טומטום או אנדרוגינוס 'ערכו עלי' לא אמר כלום, שכן **אינו נערך אלא הזכר ודאי ונקבה ודאית** - שבפרשת ערכין (ויקרא כז א-ח) קצבה התורה ערך לזכר ולנקבה בלבד. **תרש** שאינו שומע ואינו מדבר, וכן **שׁוֹמֵה וְקָטָן, נִידְרִין וְנַעְרִבִין** - אם אחר אמר על אחד מהם 'דמיו עלי' או 'ערכו עלי', דבריו קיימים, **אָבָל הֵם לֹא נִידְרִין וְלֹא מַעְרִיבִין** אחרים **מִפְּנֵי שֶׁאֵין בָּהֶם דַּעַת**, וכדי שיתחייב המעריך והנודר, צריך שתהיה בו דעת שיוכל לפרש לשם מי העריך ונדר.

גמרא

הגמרא מדייקת את לשון המשנה. שואלת הגמרא: לשון **הכל מעריבין**, ש'הכל' משמעו ריבוי, **לְאֶתְנִי מֵאֵי** - מה באה תיבה זו לרבות. משיבה הגמרא: **לְאֶתְנִי** - לרבות **מוֹפְלָא סְמוּךְ לְאִישׁ** - בן י"ב שנה ויום אחד, אף שאינו 'איש' עד שיהיה בן י"ג שנה ויום אחד. ובאה המשנה לרבותו שגם הוא רשאי להעריך. משמעות לשון המשנה היא שתיבת 'הכל' לא נאמרה רק ביחס ל'מעריבין' אלא גם ביחס לכל שאר דיני המשנה, ולכן צריך לפרש מה מרבה התנא ב'הכל נעריבין', 'הכל נודרין' ו'הכל נידרין'. שואלת הגמרא: הלשון 'הכל' **נַעְרִבִין, לְאֶתְנִי מֵאֵי** - מה בא לרבות. משיבה הגמרא: **לְאֶתְנִי** מי שהוא **מְנוּגֹל** - מטונף ומופלה שחין - או מוכה שחין, **סְלָקָא דַּעְתָּהּ אֲמִינָא** - שהיה עולה בדעתך לומר, שכיון שבפרשת ערכין (ויקרא כז ב) **נָדַר בְּעֶרְכָּךְ בְּתִיבָה**, שהקיש הכתוב נדרי ערכין לנדרי דמים, לפיכך **כָּל אִשׁ שֶׁשָּׂנֵה בְּדָמִים** - שיש לו שווי של דמים, שאפשר לנדור את דמיו, **יִשְׁנֵה בְּעֶרְכִּין** - הרי הוא בפרשת ערכין, ו**כָּל שֶׁאֵינוּ בְּדָמִים אֵינוּ מַעְרִיבִין**, ואם כן מנוגל ומוכה שחין, שאין להם דמים, שכן אין אדם רוצה לקנותם לעבדים מפני מאיסותם, אם כן אינם בפרשת ערכין, ומי שאמר עליהם 'ערכו עלי' לא אמר כלום, לכן **קָא מְשַׁמְעֵה לָן** - משמיעה לנו המשנה שאין הדבר כן, שכן **נְפִשׁוֹת** (ויקרא שם) נאמר בפרשת ערכין, שמשמע לרבות שָׂפָל דְּהוּא [כל שהוא] 'נפש' יש לו ערך, אף מנוגל ומוכה שחין. שואלת הגמרא: הכל נודרין, **לְאֶתְנִי מֵאֵי**. משיבה הגמרא: לשון זה אינו מרבה דבר, אך 'הכל נידרין' **אֲצִמְרִיף לִיה** - נצרך לתנא לשנות 'הכל' על נודרין אגב

שהיה צריך לשנות כך ב'נידרין'. שואלת הגמרא: הכל נידרין, **לְאֶתְנִי מֵאֵי**. אי - אם בא **לְאֶתְנִי טומטום ואֲנִדְרוּגִינוֹם**, לרבות שהם נידרין אף שאינם נעריבין, הלא אין לומר כך, שכן **בְּהִדְיָא קָתְנִי לָהּ** - בפירוש שנינו בסיפא שטומטום ואנדרוגינוס נידרין. ואי **לְאֶתְנִי תֵּרֶשׁ שׁוֹמֵה וְקָטָן**, לרבות שהם נידרין אף שאינם נודרין, אין לומר כך, שכן **בְּהִדְיָא קָתְנִי לָהּ** בסיפא. ואי **לְאֶתְנִי קָטָן פְּחוֹת מִכָּן חוּדָשׁ**, לרבות שהוא נידר אף שאינו נערך, אין לומר כך, שכן **בְּהִדְיָא קָתְנִי לָהּ** להלן (הה). ואי **לְאֶתְנִי עוֹבֵד בּוֹכְבִּים**, אין לומר כך שכן **בְּהִדְיָא קָתְנִי לָהּ** להלן (הה). משיבה הגמרא: **לְעוֹלָם לְאֶתְנִי** קָטָן פְּחוֹת מִכָּן חוּדָשׁ וטומטום ואנדרוגינוס ותרש ושוטה וקטן ועובד כוכבים, ו**תְּנִי וְהִדֵּר מִפְּרָשׁ** - משנתנינו רומזת כאן לרבותם, ולהלן מובא דינים בפירוש.

אגב שפירשה הגמרא מה מרבה לשון 'הכל' במשנתנינו, מפרשת הגמרא כל משנה בה שנינו לשון 'הכל': שנינו במנחות (צג). בדין סמיכת בעלים על הקרבן קודם שחישתו, **הָכֵל סוֹמְכִין** את ידיהם על ראש הקרבן שהביאו. שואלת הגמרא: 'הכל' **לְאֶתְנִי מֵאֵי** - מה בא לרבות. משיבה הגמרא: **לְאֶתְנִי יוֹרֵשׁ**, שאדם שהפריש קרבן ומת קודם שהקריבו, ויורשו מביא את הקרבן, היורש סומך עליו, ומשנה זו היא **דְּלֹא בְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה** הסובר שיוורש אינו סומך על קרבנו של המת.

נאמר (ויקרא כז ט-י) **וְאִם בְּהִמָּה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנּוּ קָרְבָן וְגו'** ואם המר ימיר בהמה בבהמה, וזהו הוא ותמורתו יתן קדש'. זהו דין 'תמורה', שאם בעלי קרבן אמרו על בהמה אחרת של חולין 'זו תחת זו', בהמת החולין מתקדשת להיותה קרבן, ובהמת הקרבן עדיין בקדושתה עומדת. ואדם אחר, שאינו בעלי הקרבן, אינו יכול להמירו.

שואלת הגמרא: הלשון ששנינו (תמורה ב) **הָכֵל מְמִירִין** - הכל עושים תמורה, **לְאֶתְנִי מֵאֵי**. משיבה הגמרא: **לְאֶתְנִי יוֹרֵשׁ** - לרבות מי שהפריש אביו קרבן ומת, והמירו היורש, שהתמורה חלה, ו**דְּלֹא בְּדַעַת רַבִּי יְהוּדָה, דְּתֵנִיא, יוֹרֵשׁ סוֹמֵךְ וְיוֹרֵשׁ מִימֶר. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, יוֹרֵשׁ אֵינוּ סוֹמֵךְ וְיוֹרֵשׁ אֵינוּ מִימֶר**. מבארת הגמרא: **מֵאֵי מַעְמָא** - מה טעמו דרבי יְהוּדָה, נאמר לגבי סמיכת שלמים (ויקרא ג יב) **קָרְבָּנוֹ**, שמשמע שרק על קרבנו שלו הוא סומך **וְלֹא** על קרבן אביו, ו**לְיָלִיף תַּחֲלַת הַקֶּדֶשׁ מִסּוֹף הַקֶּדֶשׁ** - ולומד רבי יהודה תמורה, שהיא תחילת הקדש (שבה מתקדשת הבהמה) מסמיכה [שבאה לאחר שהוקדש הקרבן ובא להשחט], **מֵה סוֹף הַקֶּדֶשׁ** - כשם שבסמיכה, **יוֹרֵשׁ אֵינוּ סוֹמֵךְ** כנדרש מפסוק, כך **אֵף בְּתַחֲלַת הַקֶּדֶשׁ** - תמורה, **יוֹרֵשׁ אֵינוּ מִימֶר**. מבארת הגמרא את טעמם של חכמים: **וְרַבִּנָּה, הֵיאֵךְ הֵם דוֹרְשִׁים**, נאמר (ויקרא כז י) **הָמִיד יִמִּיר**, וזהו ריבוי לרבות **אֵת הַיּוֹרֵשׁ** שהוא ממיר, ו**וְלִפְנֵינָּה סוֹף הַקֶּדֶשׁ מִתַּחֲלַת הַקֶּדֶשׁ** - ולומדים אנו סמיכה מתמורה, **מֵה תַּחֲלַת הַקֶּדֶשׁ יוֹרֵשׁ מִימֶר**, כך **אֵף בְּסוֹף הַקֶּדֶשׁ יוֹרֵשׁ סוֹמֵךְ**.

הגמרא מבארת כיצד דורשים חכמים את 'קרבנו', והיאך דורש רבי יהודה את 'המר ימיר': **וְרַבִּנָּה, הֵאֵי קָרְבָּנוֹ**, שממנו דרש רבי יהודה שאין היורש סומך, **מֵאֵי עֲבָדֵי לִיה** - מה הם דורשים ממנו. משיבה הגמרא: נאמר שלש פעמים 'קרבנו' לגבי סמיכה, והפסוקים הללו **מִיִּבְעֵי לִיה** - נצרכים להם כדי לדרוש כך, **קָרְבָּנוֹ** ו**לֹא קָרְבָּן עוֹבֵד בּוֹכְבִּים**, שאין ישראל סומך על קרבן של גוי, וכן **קָרְבָּנוֹ** ו**לֹא קָרְבָּן חֲבִירוֹ**, שאין אדם סומך על קרבן חבירו, וכן **קָרְבָּנוֹ** לרבות **כָּל פְּעֻלֵי חוֹבְרִין לְסַמְכָה** - שותפים שהביאו קרבן בשותפות, צריכים כולם לסמוך עליו, ואין מועיל שאחד מהם יסמוך עבור כולם. ומבארת הגמרא: ו**רַבִּי יְהוּדָה**, את הדין של לרבות **כָּל פְּעֻלֵי חוֹבְרִין לְסַמְכָה** לית ליה - אין לו, כלומר הוא אינו סובר דין זה, ולדעתו די שאחד השותפים יסמוך. מבארת הגמרא באופן אחר: **וְאֵי נָמִי אֵית לִיה** - אפשר לומר שרבי יהודה אכן סובר דין זה שצריך שכל השותפים יסמכו,

ערכין. פרק ראשון – הכל מעריכין דף ב עמוד א – מתוך מהדורות "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קעט
רש"י

משנה הכל מעריכין – ערך כתוב בפרשה. (גדר – "דמי עלי", ושמים אותו כעבר
הנמכר בשוק). מעריכין – אם אמר על אחד: "ערך פלוני עלי" – נותן ערך אותו
פלוני כפי שניו. שהערך ניתן לפי השנים הכתוב בפרשת ערכין, ואחר שנות
הנערכים הולכים. נערכים – אם אמר: "ערכי עלי", או אם אמר אחר עלי: "ערך
פלוני עלי". נודרין – "דמי פלוני עלי". נידרין
"דמי עלי", או אם אמר אחר עלי: "דמי
פלוני עלי". נשים ועבדים – ומשלמין לאחר
זמן; כשנתגרשה האשה או נשתחרר העבד.
וטומטום ואנדרוניגוס נודרין ונידריים –
שהרי יש להם דמים. מעריכין – את אחרים,
אם אמר: "ערך פלוני עלי" – נותנין ערך
אותו פלוני. אבל לא נערכין – אם אמר:
"ערכי עלי", או אם אמר אחר עליהם: "ערך
פלוני עלי". לא אמר כלום, שאין להם
ערך, שזכר ונקבה אמורים בפרשה. גמרא
מופלא סמוך לאיש – בן שנים עשרה שנה
ויום אחד, שהוא סמוך לאיש, ואינו איש עד
שיביא שתי שערות. ר' מופלא? קרי ליה על
שם שבדוקן אותו, אם יודע להפלות ולפרש
לשם מי נדר לשם מי הקדיש, כדקתני בפרק
"יוצא דופן" במסכת נדה (מהב). נערכין
לאותו מאי – כלומר, "הכל" דקאי נמי
אנערבין, דאכולה מתניתין קאי, "הכל"
אנערבין לאותו מאי? נדר בערבך כתיב
– (נפשות משמע) איתקש ערכין לדמים.
ומנוול ומוכה שחין אינן בדמים, ונודרין את
אחרים אבל לא נידרין, דאין שוים כלום.
נפשות – משמע: כל שהוא נפש. כולוה הך
דמיית תיובתא תני להו במתניתין בהדיא.
הני והדר פפרש – והוא הדין נמי מצי
למנקט חד מההך, אלא חד מתרתי תלת נקט.
לישנא אחרנא: להכי נקט האי – משום
דפליגי רבנן ורבי מאיר בהאי פירקא (ערכין
הא). המעריך פחות מבין חדש, רבי מאיר
אומר: נותן דמיו; אדם יודע שאין ערך לפחות
מבין חדש, וגמר ואמר לשם דמים, וחכמים
אומרים: לא אמר כלום. ולחכי סתמה
ברישא – לאשמועינן ממשנה יתירא
דאפילו לרבנן, היכא דאמר: "דמיו עלי" –
יש לו דמים, ונותן דמיו. מפ' מרינו: יורש –
אדם שהפריש אביו קרבן, ולא הספיק
להקריבו עד שמת. קרבנו – גבי סמיכה
כתיבי תלתא "קרבנו", גבי שלמים ב"ויקרא",
דריש רבי יהודה לחד מינייהו: קרבנו ולא
קרבן אביו. תחלת הקדש – תמורה, שהיא
תחלת הקדשה של בהמה זו. סוף הקדש –
סמיכה, שהיא סמוך לשחיטה. כל בעלי
חוברין – חמשה שהביאו קרבן אחד
בשותפות – כולן צריכין לסמוך עליו, ואין
אחד סומך עליו. לית ליה – דסבירא ליה:
אחד סומך לכולם. לאו הוי כסומך על קרבן חבירו, הואיל והוא שייך ביה.

הכל מעריכין – בנידר (בא) ובנדרים (בא) חזירי כניגים, שלא להזכיר שם שמם
לבטלה, כדאיתא התם. ובכאן לא חשש להזכיר, שלא היו מזכירין שם שמם
על הערכין. ערך – כתוב בפרשה, נדרים – "דמי עלי", ושמן אותו כעבר הנמכר
בשוק. מעריכין – אם אמר על אחד בשוק: "ערך פלוני עלי" (או אם אמר "ערך אותו
פלוני עלי") – נותן לפי השנים הכתובים
בפרשת שקלים, ולפי שנותיו הולכים. נערכין
– אם אמר "ערכי עלי" או אם אמר אחר
ועליו "ערך פלוני עלי".

נשים ועבדים – משלמין לאחר זמן,
כשנתגרשה האשה או נשתחרר
העבד. כן פירש הקונטרס. אי נמי, כגון
שנתנו להם על מנת שאין לרב או לבעל
רשות בהם. ואפילו אין להם – נותנין
עליהם מיד, כדתיניא בסופתא: נשים
ועבדים נודרים ונידריים, אם יש להם בזמן
הזה – גובין מהם, ואם לאו – (וכותבין)
עליהם, וגובין לאחר זמן. ועבר, אף על גב
דגבי מצות יש לו דין אשה – לפי ערך זכר
נאמר. דלא אישתמיט תנא לדינא אם
היה נערך באשה. מומטום ואנדרוניגוס
נודרין ונידריים – שהרי יש להם דמים.
ומעריכין את אחרים, אם אמר "ערך פלוני
עלי" – נותן ערך אותו פלוני. אבל לא
נערכין, אם אמר אחד עליהם "ערך פלוני
עלי" – לא אמר כלום, שזכר ונקבה
אמורים בפרשה. לשון הקונטרס.
חרש שוטח וקטן – משמע דאית ליה דמים
לחרש. והא דאמר פרק "החובל" (בבא קמא
פהב). חרשו – נותן לו דמי כולו – בחרש
שאינו יכול להתרפאות. אי נמי, פירש רבינו
תם דחרש בידו שמים אית ליה דמים.
מופלא סמוך לאיש – בן שנים עשרה
שנה ויום אחד, שסמוך לאיש ואינו איש עד
שלש עשרה ויום אחד. ומופלא קרי ליה על
שם שבדוקן אותו אם יודע להפלות ולפרש
לשם מי נדר לשם מי הקדיש, כדקתני פרק
"יוצא דופן" (נדה מהב). נעריכין לאותו
מאי – כלומר "הכל" דקאי נמי אנערבין,
דאכולה מתניתין קאי הכל (לאתו נעריכין).
לשון הקונטרס. לאותו מאי? (לאתו נעריכין).
– משמע דקאי נמי אעבדים דמתניתין. ויש
להקשות: דהא מיבעיא לן בפרק "השולח"
(גיטין מהב). עבד ששכרו רבו לקנס מהו
אלמא אית ליה דמיו? ויש לומר: דהבא
בטריפה איירי. ואם תאמר: ההורגו יתחייב
הואיל ואיתרבי טעמא "נפשות", אלמא איקרי
נפש. דהואי טעמא מבייבין לומר בן יום
אחד פרק "יוצא דופן" (נדה מהב). ואף על
גב דשמא נפל הוא? ויש לומר: דהתם בתורת
כהנים מוקמינן ליה בשכרו לו חדשיו, וכן
מוקמינן התם לרבן שמעון בן גמליאל דאמר: כל שלא שעה.
נדר בערבך נפשות – משמע דאיתקש ערכין לדמים. מנוול ומוכה שחין אינו
לא דיוקא, דהא איבא דיקלא וארעא. אלא, כל אדם שישנו בדמים קאמר. קרבנו
– גבי סמיכה כתיבי תלתא "קרבנו", ודריש רבי יהודה לחדא מינייהו: קרבנו ולא קרבן אביו. לשון הקונטרס. ואגב חורפיה לא עיין, דהתם ליבא אלא תרי. ושמא "על
ראשו" דכתיב התם חשיב ליה כמו "קרבנו". אי נמי: משאר "קרבנו" דריש. תחלת הקדש – תמורה, שהיא תחלת הקדשה של בהמה זו. סוף הקדש – סמיכה, שהוא סמוך
לשחיטה. לשון הקונטרס. והאי דקרי ליה תמורה סוף הקדש בפרק "החוב" (בבא מציעא נדב). היינו לגבי קרבנו ראשון. ואם תאמר: לילף נמי שחיטה לסמיכה, ולא שחיטת
יורש! הא ליתא, דאפילו שלוחו לא ממעט לשחיטה. [קרבנו ולא קרבן חבירו – ואם תאמר: כיין דאמרין סוף פרק "שתי מדות" (מנחות צגב). "וסמך יד" לא יד שלוחו – כל
שכן לא יד חבירו, ואם כן "קרבנו" למה ליש לומר? אי לאו "קרבנו" אמינא "יידר" למעוטי חבירו תא, אבל שלוחו סומך. ואם תאמר: לילף מהבא בכל התורה דאין שלוחו
של אדם כמותו. ואם לאו? אלא (באבא) דהוי כמותו ויש לומר: משום דסמיכה ויבמה ועגלה ערופה שלש כתובין הבא כאחד, דכתיב ביבמה (בראש כה);
"וקרא לו" – וקרא שלוחו, וכן בעגלה ערופה: "ומדר" – ולא שלוחו. ואם תאמר: לילף מינייהו ודבכ דוכתא הוי שלוחו כמותו, ולא מצינו ליה למעוטיהו ויש לומר: דאי בלא
הני קראי דקדושינן דאשמועינן דשלוחו כמותו – הוה מוקמינן להני תלתא קראי דסמיכה ויבמה ועגלה ערופה לדרשא אחריתי. כל בעלי חוברין – חמשה שהביאו קרבן
בשותפות, כולן צריכין לסמוך עליו, ואין אחד סומך על ידי כולן. לית ליה – דסבירא ליה: אחד סומך לכולן. ולא הוי כסומך על קרבן חבירו, הואיל והוא שייך ביה. לשון
הקונטרס. וחכי משמע פרק "שתי מדות" (מנחות צד, א). ומה תנופה שנתרבה בשוחטין נתמעטה בחוברין, סמיכה שלא נתרבה בשוחטין – אינו דין שנתמעט בחוברין תלמוד
לומר: "קרבנו" לרבות כולן. אלמא, למאן דאמר דלא דריש "קרבנו" – מתנופה ילף ליה, ותנן התם: אחד מניף לכולם.

נדר בערבך נפשות – משמע דאיתקש ערכין לדמים. מנוול ומוכה שחין אינו
לא דיוקא, דהא איבא דיקלא וארעא. אלא, כל אדם שישנו בדמים קאמר. קרבנו
– גבי סמיכה כתיבי תלתא "קרבנו", ודריש רבי יהודה לחדא מינייהו: קרבנו ולא קרבן אביו. לשון הקונטרס. ואגב חורפיה לא עיין, דהתם ליבא אלא תרי. ושמא "על
ראשו" דכתיב התם חשיב ליה כמו "קרבנו". אי נמי: משאר "קרבנו" דריש. תחלת הקדש – תמורה, שהיא תחלת הקדשה של בהמה זו. סוף הקדש – סמיכה, שהוא סמוך
לשחיטה. לשון הקונטרס. והאי דקרי ליה תמורה סוף הקדש בפרק "החוב" (בבא מציעא נדב). היינו לגבי קרבנו ראשון. ואם תאמר: לילף נמי שחיטה לסמיכה, ולא שחיטת
יורש! הא ליתא, דאפילו שלוחו לא ממעט לשחיטה. [קרבנו ולא קרבן חבירו – ואם תאמר: כיין דאמרין סוף פרק "שתי מדות" (מנחות צגב). "וסמך יד" לא יד שלוחו – כל
שכן לא יד חבירו, ואם כן "קרבנו" למה ליש לומר? אי לאו "קרבנו" אמינא "יידר" למעוטי חבירו תא, אבל שלוחו סומך. ואם תאמר: לילף מהבא בכל התורה דאין שלוחו
של אדם כמותו. ואם לאו? אלא (באבא) דהוי כמותו ויש לומר: משום דסמיכה ויבמה ועגלה ערופה שלש כתובין הבא כאחד, דכתיב ביבמה (בראש כה);
"וקרא לו" – וקרא שלוחו, וכן בעגלה ערופה: "ומדר" – ולא שלוחו. ואם תאמר: לילף מינייהו ודבכ דוכתא הוי שלוחו כמותו, ולא מצינו ליה למעוטיהו ויש לומר: דאי בלא
הני קראי דקדושינן דאשמועינן דשלוחו כמותו – הוה מוקמינן להני תלתא קראי דסמיכה ויבמה ועגלה ערופה לדרשא אחריתי. כל בעלי חוברין – חמשה שהביאו קרבן
בשותפות, כולן צריכין לסמוך עליו, ואין אחד סומך על ידי כולן. לית ליה – דסבירא ליה: אחד סומך לכולן. ולא הוי כסומך על קרבן חבירו, הואיל והוא שייך ביה. לשון
הקונטרס. וחכי משמע פרק "שתי מדות" (מנחות צד, א). ומה תנופה שנתרבה בשוחטין נתמעטה בחוברין, סמיכה שלא נתרבה בשוחטין – אינו דין שנתמעט בחוברין תלמוד
לומר: "קרבנו" לרבות כולן. אלמא, למאן דאמר דלא דריש "קרבנו" – מתנופה ילף ליה, ותנן התם: אחד מניף לכולם.

גוי וחבירו מחד בו' – דאין ישראל סומך על קרבן גוי ולא על קרבן חבירו (מהר)
[ומחד] קרא נפקי, דהני לאו קרבנו ניהו. אבל אביו איצטרין קרא, דסלקא דעתך
אמינא (דיקריב הוא לה) (ויקרא א) ונסח אחר: ד"קרבנו" קרינא ביה (ולא) משום
דשקולים הם ויבואו שניהם. (אלא) ודכין כי היכי שהבדק הוא מקריב קרבן שאינו

שלו, סלקא דעתך שישמור ישראל בקרבן
חבירו, ובקרבן גוי נמי סלקא דעתך ודכון)
סומך כמו שהבדק נותן לו (כדאמר בפרק מאו
דתמורה) נסכים משל ציבור, כדאמר פרק
קמא דתמורה (בב) – להכי אתא "קרבנו"
דממעט תרומה, דמכל מקום אינו שלו.

לרבות האשה – שאם המירה קרבנה
יהא מומר. לשון הקונטרס. לפי
שכל הענין אינו מדבר אלא בלשון זכר
בר, ואף על גב דכל האשה כולה נמי
בלשון זכר נאמרה, מכל מקום אמרין
דאיתקש אשה לאיש לכל עונשין, אבל
בתמורה, אי לאו קרא – לא היא שוה
לאיש, כדאיתא התם פרק מאו דתמורה
(בב).

ורבי יהודה ואם לא דריש – כלומר,
וי"ו לא דריש, כדאיתא בתמורה פרק קמא
(בב). **שאינו** צריך לאמו – מפרש במסכת
סוכה (בבא), כל שניעור משנתו ואינו קורא
"אימא". לשון הקונטרס. **הכל** חייבין בציצית
– אם יש להם טלית. ואם לא יוכל לקנות
טלית – אינן חייבין, לא למאן דאמר קמא
טלית, ולא למאן דאמר חובת גברא מנחות
מא, א), דליכא ביניהו אלא כלי קופסא.
ואף על גב דאמר ליה מלאכא לרב קטינא:
סדינא קבייטא וסרבאל בסיתווא, ציצית מה
תהא עליה? כלומר, וכי אתה מבקש עלילות
להפטר מציצית? כדמפרש ההם אמר ליה:
ענשתי (עלה) ואעשה? אמר ליה: בעידן
ריתחא ענשין – היינו דווקא באותן הימים,
דכל הטליתות היו בת ארבע כנפות איכא
עונש לאותו שמשנה אותו להיפטר. אבל
בזמן הזה, שרוב הטליתות פטורין – אין עונש
למי שאינו קונה ארבע כנפות.

היודע להתעטף – משום דאמר במועד קטן
(בבא), כל שטיפה שאינה כעטיפה
ישמעאלים אינה עטיפה, שמעטפין טליתם
עד שפמם, כדאיתא במדרש. ומצאתי בסילוק
אחד שעשה הרב יוסף טוב עלם שנתון
ציצית אחד מלפניו ואחד מלאחריו מימין וכן

לשמאל. היודע להתעטף – ואם תאמר: למאן דאמר חובת טלית, אפילו אינו יודע יתחייב אם יש לו טליתו ויש לומר: דמכל מקום לא חייבין כלי קופסא לא לאותן המחזיקים

יודע להתעטף. והלכות גדולות פסק דקיימא לו מנחות (שם) ציצית חובת גברא הוא, מדאק מברכין "להתעטף בציצית". דהכי דייק (בפרק שני דשבתי) (בבא), דקיימא לו (ובין).

אביו לוקח לו תפלין – וגבי ציצית לא נקט ליטנא ד"לוקח", דמסתמא טלית יש לו. וגבי לולב נמי יכול לצאת בלולבו של אביו. אי נמי, משום דתפלין דמיהן יקרים שייך
בהו לקיחה. **הכל** חייבין בראייה – פירש הקונטרס במסכת חגיגה (בא), חייבין בראיית פני עורה. אבל בירושלמי אמרי עלה: הא דאיתא בקרבן, אבל בראיית פנים
בעורה – אפילו טף חייבין, דכתיב "הקהל הנהים ודטק". ואינה אלא אסמכתא בעלמא, דודאי דלא דומיא דהקהל הוא, דממעטין ההם נשים מזיבורך". אלא ודאי נראה
דאף בראיית פנים בקרבן (אמרינן) ומיירי, דתנן התם בסמוך: הראייה שתי כסף. **מי** שחזיו עבד – אבל עבד גמור פטור, דכתיב (שמות לד): "את פני תאחרין ה'" – ומי שאין
לו אדון אלא הוא. לשון הקונטרס. והכי מסקנן, ואף על גב דתנא בסיפא דמתניתין: חוץ מנשים ועבדים שאינם משוחררין, ומפרשין התם דבאין משוחררין כולן אלא
חייין – צריך לומר דרישא דמתניתין לפי משנה אחרונה, דחזרו להם בית הלל להורות כבית שמאי. והכי אשכחן בפרק קמא דעירובין (ג), ובפרק (אלו טריפות) (חולין
גמ), לעולם הלכה כבית הלל, והרובה לעשות כבית שמאי עושה, ומוקמינן רישא להורות כבית שמאי. והכי אשכחן בפרק קמא דעירובין (ג), ובפרק (אילו טריפות) (חולין
גמ), ומיית לה מספא דמתניתין דהתם קתני: עבדים שאינן משוחררין וחזיר פטור מן הראייה, ד"רגלים" כתיב פרט לבעלי קבין. הניחא למאן דאמר בפרק קמא דחגיגה (טא),
דקתני התם: חוגג והולך כל הרגל, משום דכל שבעת הימים תשלומין זה לזה, שני לראשון ושלישי לשני, אלמא כל חד וחד חשוב באפי נפשיה, דהא אית ליה תשלומין,
ואיכא למימר למאן דלא חזי בראשון וחזי בשני – חייב.

תשלומין לראשון – למי שהיה ראוי ומחוייב בראשון להקריב – מקריב והולך כל שבעה. ומי שלא נראה בראשון – שוב אינו חייב, דהא כולן אינן אלא
תשלומין לראשון, מאי איכא למימר? **במשנה** ראשונה – קודם שהודו בית הלל היה בחזקת עבד, אבל לאחר שחזרו להורות, הואיל ובידינו לשחררו –
במשוחרר דמי, שאין רשות לרבו עליו, ולא קרינן ביה אחר. לשון הקונטרס. דהא דמיבעיא ליה (גיטין גמב) במעוכב גט שחרור: גבי קנס: או דילמא בין
דמעוכב גט שחרור אדון קרינא ביה – יש לחלק, דגבי עולה לרגל אינו אדונו, שאינו יכול לעכבו מלעלות לרגל כדי לעשות מלאכתו, אבל מכל מקום אדונו
מיקרי. **שהגיע** לחינוך – פלוגתא היא בפרק שמיני דיומא (פבא), חד אמר: כבר תמני. ויש אומרים: כבר תשע כבר עשר שמחנכין אותו
למצות. לשון הקונטרס. ולא נהירא, דהתם בדינך קטן להתענות איירי, אבל בשאר מצות – כל אחד ואחד לפי דרכו, כדאשכחן לעיל גבי לולב וסוכה ותפלין.
אין מעכבין חינוקות מלתקע – בפרק ד' דראש השנה (לבא) מקשה הספר: מדקתני "אין מעכבין" – הא בכתחילה (מעכבין) לא אמרינן להו "זילו תקע", וחדר
חני

גוי וחבירו – דאין ישראל סומך על קרבן גוי, ולא על קרבן ישראל חבירו. **מחד קרא**
נפקי – דהני לאו קרבנו ניהו. אבל אביו איצטרין קרא, דסלקא דעתך אמינא:
"קרבנו" קרינא ביה, הואיל ויורש הוא. **שכל הענין** – של תמורה. **מה סופיני** – ממה
סופינו לרבות את האשה (בקרבה), שאם המירה בקרבנה יהא מומר. **שאינו צריך**
לאמו – מפרש במסכת סוכה (בבא), שניעור

משנתו ואינו קורא "אימא". **מי שחזיו עבד**
ובו – אבל עבד גמור פטור, דכתיב: "את פני
האדון ה'" – מי שאין לו אדון אלא הוא.
ולרבינא **דאמר בו** – בפרק קמא דחגיגה
(דא), ומיית לה מספא דמתניתין, דהתם
קתני: ועבדים שאינן משוחררין. **חזיר** – פטור
מן הראייה, ד"רגלים" כתיב, פרט לבעלי קבין.
הניחא למאן דאמר – בפרק קמא דחגיגה
(טא), דהא דקתני התם: חוגג והולך את כל

הרגל – משום דכל שבעת הימים תשלומין
זה לזה, שני לראשון ושלישי לשני, אלמא, כל
חד וחד חשיב באפי נפשיה, דהא אית להו
תשלומין, ואיכא למימר דמאן דלא חזי
בראשון וחזי בשני חייב. **תשלומין לראשון** –
למי שהיה ראוי ומחוייב בראשון להקריב ולא
חקריב – מקריב כל שבעה ומי שלא נראה
בראשון – שוב אינו חייב, דהא כולן אינן
תשלומין אלא לראשון, מאי איכא למימר?
יראה יראה – יראה כתיב, וקרינא יראה:
בדרך שהקדוש ברוך הוא בא לראות אותך,
והוא שלם בשתי עיניו – כך בא לראות,
שיהא הוא ראוי ומחוייב לשני עיניו. **במשנה**
ראשונה – קודם שהודו בית הלל היה בחזקת
עבד, אבל אחר שחזרו להורות, הואיל ובידינו
לשחררו – במשוחרר דמי, שאין רשות רבו
עליו, ולא קרינא ביה אדון אחר. **שהגיע**
לחינוך – פלוגתא היא בפרק בתרא דיומא
(פבא), חד אמר: כבר (שית) (שמונה) כבר
(שבע) (ותשע), וחד אמר: כבר תשע כבר עשר,
שמחנכין אותו לשעות.

לאתי
יום אחר, דבדי בית הלל. אמרו להם בית שמאי: תיקנתם את רבו ואת עצמכם לא תיקנתם! לישא שפחה אינו
יכול, בת חורין אינו יכול; ויבטל? והלא לא נברא העולם אלא לפרהי ורביה, שנאמר: "לא תהו בראה לשבת
יצרה!" אלא, מפני תיקון העולם פופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכותב שפך על חצי דקין, וחזרו בית הלל
להורות פדברי בית שמאי. "הכל חייבין בתקיעת שופר" לאיתונו מאי? לאיתונו קטן שהגיע לחינוך, דתנן: אין
מעכבין את הקטן מלתקע ביום טוב. "הכל חייבין במקרא מגילה", "הכל פשרין לקרות את המגילה" – לאיתונו
מאי?

גוי וחבירו מחד קרא נפקי, איתרי להו תרי: חד - "קרבנו"
ולא קרבן אביו, ואידך - לרבות כל פעלי חוברין לסמיכת. ורבי
יהודה, האי "המר ימיר" מאי עבד ליה? - מיפני ליה לרבות
את האשה; דתנאי: לפי שכל הענין אינו מדבר אלא בלשון זכר,
מה סופינו לרבות את האשה? תלמוד לומר: "ואם המר ימיר."
- ורבנן? מ"ואם" - ורבי יהודה? "ואם" לא דריש. "הכל חייבין
בספינה" לאיתונו מאי? לאיתונו קטן שאינו צריך לאמו, דתנן: קטן
שאינו צריך לאמו - חייב בספינה. "הכל חייבין בלולב" לאיתונו
מאי? לאיתונו קטן היודע לענע, דתנן: קטן היודע לענע -
חייב בלולב. "הכל חייבין בציצית" לאיתונו מאי? לאיתונו קטן
היודע להתעטף, דתנאי: קטן היודע להתעטף - חייב בציצית.
"הכל חייבין בתפילין" לאיתונו מאי? לאיתונו קטן היודע לשמור
תפילין, דתנאי: קטן היודע לשמור תפילין - אביו לוקח לו תפילין.
"הכל חייבין בראייה" לאיתונו מאי? לאיתונו מי שחזיו עבד וחזיו
בן חורין. ולרבינא דאמר: מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין פטור
מן הראייה - לאיתונו חזיר ביום ראשון ונתפשט ביום שני -
הניחא למאן דאמר: פולן תשלומין זה לזה, אלא למאן דאמר:
פולן תשלומין לראשון, לאיתונו מאי? - לאיתונו סוקא באחת
מעניו; וזלא בי האי תנא, דתנאי, יוחנן בן דהבאי אומר משום
רבי יהודה: סוקא באחת מעניו - פטור מן הראייה, שנאמר:
"יראה" "יראה", בדרך שפך לראות - כך בא לראות, מה לראות
בשתי עיניו - אף לראות בשתי עיניו. ואיפיעות אימא: לעולם
לאיתונו מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין, ודקא קשאי קד דרבינא
- לא קשאי: כאן במשנה ראשונה, כאן במשנה אחרונה. דתנן:
מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין, עובר את רבו יום אחר ואת עצמו

יום אחר, דבדי בית הלל. אמרו להם בית שמאי: תיקנתם את רבו ואת עצמכם לא תיקנתם! לישא שפחה אינו יכול, בת חורין אינו יכול; ויבטל? והלא לא נברא העולם אלא לפרהי ורביה, שנאמר: "לא תהו בראה לשבת יצרה!" אלא, מפני תיקון העולם פופין את רבו ועושה אותו בן חורין, וכותב שפך על חצי דקין, וחזרו בית הלל להורות פדברי בית שמאי. "הכל חייבין בתקיעת שופר" לאיתונו מאי? לאיתונו קטן שהגיע לחינוך, דתנן: אין מעכבין את הקטן מלתקע ביום טוב. "הכל חייבין במקרא מגילה", "הכל פשרין לקרות את המגילה" - לאיתונו מאי?

גוי וחבירו מחד קרא נפקי, איתרי להו תרי: חד - "קרבנו"
ולא קרבן אביו, ואידך - לרבות כל פעלי חוברין לסמיכת. ורבי
יהודה, האי "המר ימיר" מאי עבד ליה? - מיפני ליה לרבות
את האשה; דתנאי: לפי שכל הענין אינו מדבר אלא בלשון זכר,
מה סופינו לרבות את האשה? תלמוד לומר: "ואם המר ימיר."
- ורבנן? מ"ואם" - ורבי יהודה? "ואם" לא דריש. "הכל חייבין
בספינה" לאיתונו מאי? לאיתונו קטן שאינו צריך לאמו, דתנן: קטן
שאינו צריך לאמו - חייב בספינה. "הכל חייבין בלולב" לאיתונו
מאי? לאיתונו קטן היודע לענע, דתנן: קטן היודע לענע -
חייב בלולב. "הכל חייבין בציצית" לאיתונו מאי? לאיתונו קטן
היודע להתעטף, דתנאי: קטן היודע להתעטף - חייב בציצית.
"הכל חייבין בתפילין" לאיתונו מאי? לאיתונו קטן היודע לשמור
תפילין, דתנאי: קטן היודע לשמור תפילין - אביו לוקח לו תפילין.
"הכל חייבין בראייה" לאיתונו מאי? לאיתונו מי שחזיו עבד וחזיו
בן חורין. ולרבינא דאמר: מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין פטור
מן הראייה - לאיתונו חזיר ביום ראשון ונתפשט ביום שני -
הניחא למאן דאמר: פולן תשלומין זה לזה, אלא למאן דאמר:
פולן תשלומין לראשון, לאיתונו מאי? - לאיתונו סוקא באחת
מעניו; וזלא בי האי תנא, דתנאי, יוחנן בן דהבאי אומר משום
רבי יהודה: סוקא באחת מעניו - פטור מן הראייה, שנאמר:
"יראה" "יראה", בדרך שפך לראות - כך בא לראות, מה לראות
בשתי עיניו - אף לראות בשתי עיניו. ואיפיעות אימא: לעולם
לאיתונו מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין, ודקא קשאי קד דרבינא
- לא קשאי: כאן במשנה ראשונה, כאן במשנה אחרונה. דתנן:
מי שחזיו עבד וחזיו בן חורין, עובר את רבו יום אחר ואת עצמו

תשלומין לראשון – למי שהיה ראוי ומחוייב בראשון להקריב – מקריב והולך כל שבעה. ומי שלא נראה בראשון – שוב אינו חייב, דהא כולן אינן אלא
תשלומין לראשון, מאי איכא למימר? **במשנה** ראשונה – קודם שהודו בית הלל היה בחזקת עבד, אבל לאחר שחזרו להורות, הואיל ובידינו לשחררו –
במשוחרר דמי, שאין רשות לרבו עליו, ולא קרינן ביה אחר. לשון הקונטרס. דהא דמיבעיא ליה (גיטין גמב) במעוכב גט שחרור: גבי קנס: או דילמא בין
דמעוכב גט שחרור אדון קרינא ביה – יש לחלק, דגבי עולה לרגל אינו אדונו, שאינו יכול לעכבו מלעלות לרגל כדי לעשות מלאכתו, אבל מכל מקום אדונו
מיקרי. **שהגיע** לחינוך – פלוגתא היא בפרק שמיני דיומא (פבא), חד אמר: כבר (שית) (שית), ויש אומרים: כבר תשע כבר עשר שמחנכין אותו
למצות. לשון הקונטרס. ולא נהירא, דהתם בדינך קטן להתענות איירי, אבל בשאר מצות – כל אחד ואחד לפי דרכו, כדאשכחן לעיל גבי לולב וסוכה ותפלין.
אין מעכבין חינוקות מלתקע – בפרק ד' דראש השנה (לבא) מקשה הספר: מדקתני "אין מעכבין" – הא בכתחילה (מעכבין) לא אמרינן להו "זילו תקע", וחדר
חני

ראוי, לכן אין לו גם חוב תשלומים, אך לדעת רבי אושעיא הוא
מתחייב ביום שנתרפא, שהרי זה שלכל יום יש תשלומים מוכיח
שכל יום הוא חשוב, ואם כן היום שנתרפא בו מחייבו, אף אם
הימים הקודמים לא חיובוהו.
שנינו (חגיגה ב.) **הכל חייבין בראייה** – לעלות להיראות לפני
ה' במקדש. שואלת הגמרא: **לאיתנוי מאי**. משיבה הגמרא:
לאיתנוי מי שחציו עבד וחציו בן חורין – עבד כנעני של שני
שותפים ששחררו אחד מהם, ומלמד התנא שאף שעבד פטור
מראייה, מכל מקום חציו המשוחרר מחייבו. שואלת הגמרא:
ולדעת לרבנא, דאמר (חגיגה ד.) שמי שחציו עבד וחציו בן
חורין פטור מן הראייה, אם כן מה מרבה התנא. משיבה
הגמרא: **לאיתנוי מי שהיה חנוך ביום ראשון של הרגל**,
ונתפשט – ונתרפא ביום השני, שחייב עתה בראייה, שאף
שביום הראשון היה פטור, ביום השני חל עליו חוב חדש.
שואלת הגמרא: **הניחא** – מובן הדבר **למאן דאמר** – לדעת
הסובר (חגיגה ט.) שכולן תשלומין זה לזה, במבואר לעיל, **אלא**
למאן דאמר שכולן – ימי הרגל האחרונים הם תשלומין
לראשון, ומי שהיה פטור בו לא מתחייב בשאר הימים, אם כן
הכל **לאיתנוי מאי**. משיבה הגמרא: **לאיתנוי סומא** – עיוור
באחת מעיניו שחייב בראייה, אף שהסומא בשתי עיניו פטור
מראייה, ומשנה זו היא **לאי תנא** – שלא כדעת התנא
להלן, דתניא, **יוחנן בן דהבאי אומר** משום רבי יהודה, **סומא**
באחת מעיניו פטור מן הראייה, שנאמר (שמות כג יז) **יראה**
כל זכורך, ומילת **יראה** אינה כתובה **ייראה** כראוי לה, אלא
כמילת **יראה**, ואם כן בא הכתוב להקיש, שפירדף שפא ה'
לראות את העולה לרגל כף בא ה' לראות על ידו, כלומר,
מה – כמו שבא ה' לראות בשתי עיניו, כך אף מה שבא
לראות על ידי ישראל זהו בשתי עיניו של האדם, ולכן סומא
באחת מעיניו פטור מראייה, שכן ה' אינו נראה על ידו בשתי
עיניו. אך המשנה 'הכל חייבין בראייה' חולקת, ואמרה 'הכל'
לרבות את הסומא באחת מעיניו.
עוד מתרצת הגמרא: **ואיפצית אימא** – ואם תרצה תתיר,
לעולם 'הכל' **לאיתנוי מי שחציו עבד וחציו בן חורין, ודקא**
קשיא לך דרבנא – ומה שהיה קשה לך שזה אינו כשיטת
רבנא, לא קשיא – אין זו קושיא, **כאן במשנה ראשונה כאן**
במשנה אחרונה – בדברי רבינא נאמרו לפי המשנה הראשונה,
דהיינו דעת בית הלל לפני שחזרו בהם (ולחלון), והמשנה 'הכל'
חייבין בראייה נשנתה אחר שחזרו בהם בית הלל ולכן היא
מרבה מי שחציו עבד, דתנן (גיטין מא.) **מי שחציו עבד וחציו**
בן חורין, עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד, דברי
בית הלל. אמרו להם בית שמאי לבית הלל, תיסקנתם את רבו,
שאמנם אין רבו מפסיד כלום, ואת עצמו לא תיסקנתם – אך
הוא עצמו אינו מתוקן לגמרי, שאף שצד הממון שבו מתוקן, מכל
מקום לגבי פריה ורביה מה יהא עליו, שהרי **לישא שפחה אינו**
יכול מפני צד חירותו, ובת חורין אינו יכול מפני צד עבדותו,
יבטל – וכי נשאיר אותו שיתבטל מפריה ורביה, **והלא לא נבאר**
העולם אלא לפניה ורבניה, שנאמר (ישעיה מה יח) **לא תהו**
בראה לשבת יצרה – לא ברא ה' את הארץ להיות ריקנית,
אלא לשבת יצרה, שיהיה בה יישוב, ולא יתכן שעל העבד לא
תחול חובה זו. **אלא מפני תיקון העולם**, שיוכל לפרות ולרבות,
בית דין בופין את רבו ועושה אותו בן חורין, ובזאת העבד
לרבו ששך חוב על חצי דמיו, שישלם לו כאשר יהיה לו ממון.
וחזרו בית הלל מדבריהם להורות דרבנא בית שמאי. ואם כן
לפי משנה אחרונה, מי שחציו עבד הרי הוא כמשוחרר, שמאחר
שכופים את רבו לשחררו, הרי הדבר מסור לידיו ואין לרבו
רשות עליו, ואין לו אדון אחר מלבד ה', וחייב בראייה.

והדין שאין ישראל סומך על קרבן עובד בוכבים והדין שאינו
סומך על קרבן הבריו, שניהם מהך קרא נפקי – נלמדים
מ'קרבנו' אחד, שמלמד שאדם סומך רק על קרבן שלו, ולכן
איתרי להו תרי – מיותרים שני 'קרבנו', חד – אחד נדרש
'קרבנו' ולא קרבן אביו, ואידך – והשני נדרש לרבות כל בעלי
חובתין לסמיכה.
שואלת הגמרא: ורבי יהודה, האי – זה שנאמר 'המר ימיר'
שממנו ריבו חכמים יורש, מאי עבד ליה – מה הוא דורש ממנו.
משיבה הגמרא: הפסוק מיבעי ליה – נצרך לו לרבות את
האשה, דתניא בברייתא, לפי שכל הענין של פרשת תמורה
(ויקרא כו ט) אינו מדבר אלא בלשון זכר, אם כן מה סופיני
– מנין לנו לרבות את האשה לפרשת תמורה, שאם המירה את
קרבנה, התמורה חלה, תלמוד לומר – מלמדנו הפסוק 'ואם'
המר ימיר' לרבות את האשה.
שואלת הגמרא: ומדיכן רבנן מרבים אשה, שהרי מ'המר ימיר'
הם מרבים יורש (ובמבואר לעיל ע"א). משיבה הגמרא: מ'ואם',
שהו' יתירה לרבות את האשה. שואלת הגמרא: ומה מרבה
רבי יהודה מו'יו? זו משיבה הגמרא: את הו'יו של 'ואם' לא
פריש – הוא אינו דורש.
הגמרא ממשיכה לפרש מה בא לרבות הלשון 'הכל', במשניות
וברייתות בהן שנינו לשון זה. שנינו בברייתא: **הכל חייבין**
בפסוקה. שואלת הגמרא: **לאיתנוי מאי** – מה בא לרבות לשון
זה. משיבה הגמרא: **לאיתנוי** – לרבות קמן שאינו צריך לאמו
– קמן שכשמתעורר משנתו אינו קורא 'אמא', שאף הוא כבר
חייב בסוכה, דתנן – וכמו ששנינו במשנה (סוכה כח.) **קמן**
שאינו צריך לאמו חייב בפסוקה מדרבנן, משום מצות חינוך.
שנינו בברייתא: **הכל חייבין בכולב**. שואלת הגמרא: **לאיתנוי**
מאי. משיבה הגמרא: **לאיתנוי קמן היודע לנענע בכולב, דתנן**
(סוכה מב.) קמן היודע לנענע חייב בכולב מדרבנן, משום
מצות חינוך.
שנינו בברייתא: **הכל חייבין בציצית**. שואלת הגמרא: **לאיתנוי**
מאי. משיבה הגמרא: **לאיתנוי קמן היודע להתעטף בציצית,**
דתניא, קמן היודע להתעטף חייב בציצית מדרבנן, משום
מצות חינוך.
שנינו בברייתא: **הכל חייבין בתפילין**. שואלת הגמרא: **לאיתנוי**
מאי. משיבה הגמרא: **לאיתנוי קמן היודע לשמור תפילין** שלא
להכנס בהן לבית הכסא, דתניא, **קמן היודע לשמור תפילין,**
אביו לוקח – חייב מדרבנן לקנות לו תפילין, להנכו.
מצות ראייה נאמרה בתורה (שמות כג יז) **ש'של פעמים בשנה**
יראה כל זכורך אל פני האדון ה', שבג' הרגלים חייב כל זכר
לעלות לרגל למקדש, להיראות לפני ה'. ומכאן דרשו חכמים
שעבדים כנענים פטורים ממצוה זו, שכן הפסוק מחייב בראיה רק
את מי שה' הוא אדונו, ולא מי שיש לו אדון אחר. ועוד דרשו,
שחייב שנינו יכול ללכת ברגליו פטור, לפי שחגים אלו נקראו
(שם כג יד) **ש'של רגלים** מלשון רגל, ומשמע שרק איש היכול
לעלות ברגליו חייב לעלות לרגל. העולה לרגל להיראות לפני
ה' חייב להביא קרבן עולת ראייה ושלמי חגיגה. ושנינו (חגיגה
ט.), שאמנם עיקר חוב הקרבנות הוא ביום טוב הראשון, אך מי
שלא הקריבם אז יכול להשלים ולהביאם בשאר ימי הרגל.
ונחלקו אמוראים (שם), שלדעת רבי יוחנן החיוב הוא רק ביום
הראשון, ושאר הימים הם תשלומים ליום זה, ולדעת רבי
אושעיא כל הימים הם תשלומים זה לזה, שהיום השני הוא
תשלומי הראשון (אם לא הקריב בו) והיום השלישי הוא תשלומי
השני וכו'. ומבואר שם שהנפקא מינה במחלוקת זו היא למי
שהיה חנוך ביום הראשון והיה פטור ממקרבנות, ונתרפא באחד
מימי הרגל, שלדעת רבי יוחנן, כיון שבזמן החיוב הוא לא היה

מאי – מה בא לרבות לשון זה. משיבה הגמרא: 'הכל בא
 לאתווי' – לרבות נשים, שאף הן חייבות לשמוע מקרא מגילה,
 ואף יכולות לקרותה ולהוציא את האנשים ידי חובתם, ויבדרי
 דברי יהושע בן לוי. דאמר רבי יהושע בן לוי, נשים חייבות
 במקרא מגילה לפי שאף הן היו באותו חנם של פורים.
 שנינו בברכות (מה) שג' אנשים שאכלו יחד פת, ונתחייבו
 בברכת המזון, חייבים לזמן, כלומר להודמן יחד בלשון רבים
 [וכגון לומר 'בברך'] להודיר ולהתירות זה בזה להתעורר לברכה
 מתוך כוונה. ונוסח הזימון מפורש שם (מט):
 שנינו בברייתא: הכל חייבין לזימון. שואלת הגמרא: 'הכל
 לאתווי מאי' – לרבות מה בא לשון זה. ומשיבה: לאתווי נשים
 ועבדים כנענים שאף הם בכלל דין זימון, דתניא – וכמו ששנינו
 בברייתא אחרת, שלש נשים שאכלו, מוּמְנִינֵי לַעֲצֵמָן, וכן ג'
 עבדים שאכלו, מוּמְנִינֵי לַעֲצֵמָן. ואם כן, אף נשים ועבדים
 שייכים בזימון, ואותם בא התנא במשנה לרבות.
 שנינו בברייתא: הכל מצטרפין לזימון. שואלת הגמרא: לאתווי
 מאי. ומשיבה: לאתווי קמן היודע למי מברכין, דאמר רב
 נתן, קטן היודע למי מברכין, מוּמְנִינֵי עֲלֵיו.
 נאמר (ויקרא טו ב-ג) 'איש איש כי יהיה זב מבשרו וגו' טמאתו
 היא, שאדם שזב ממנו זוב, נטמא. וכן נאמר (שם כה) 'אשה כי
 יזוב זוב דמה ימים רבים בלא עת נדתה וגו' טמאה היא, שאשה
 שראתה דם לפחות שני ימים שלא בימי נידתה, נקראת זבה,
 וטמאה היא. ויתר דיני הזב וטומאתו מפורשים במסכת זבים.
 שנינו (זבים פ"ב מ"א) הכל מטמאין בזיבה. שואלת הגמרא:
 'הכל לאתווי מאי. ומשיבה: לאתווי תינן בן יומא, שאף הוא
 מיטמא אם ראה זוב, דתניא בברייתא. היה הפסוק צריך לומר
 רק (ויקרא טו ב) 'איש כי יהיה זב מבשרו, ומה תלמוד לומר –
 מה באה ללמדנו הכפילות 'איש איש', לרבות תינן בן יום
 אחד שאף הוא מטמא בזיבה, דברי רבי יהודה. רבי ישמעאל
 בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר, אינו צריך הפסוק לרבי
 מיוחד לזה, שהרי הוא אומר (שם טו לב-לג) 'זאת תורת הזב
 וגו' והזב את זובו לזכר ולנקבה, ומשמעות המילה 'לזכר' היא
 שכל שהוא זכר, בין שהוא קטן ובין שהוא גדול, מיטמא
 בזיבה, ומשמעות 'לנקבה' היא שכל שהיא נקבה, בין קטנה
 בין גדולה, מיטמא בזיבה. ואם כן, מה תלמוד לומר – מה
 ללמדנו מהכפילות 'איש איש', אכן היא אינה מלמדת דבר, אלא
 דברה תורה כלשון בני אדם, וזהו רגילות הלשון של בני האדם,
 לכפול השם לצחות הלשון, ואין לדרוש מכפילות זו דבר.
 נאמר (במדבר יט יד) 'אדם כי ימות באהל, כל הבא אל האהל
 וגו' יטמא, שכל הנמצא באוהל שיש שם מת, נטמא. ונאמר (שם
 יח) 'ולקח וגו' איש טהור, והזהר [מאפר הפרה האדומה] וגו' ועל
 הנפשות אשר היו שם, שכדי לטהר את הטמא צריך להזות עליו
 מאפר הפרה. ואם לא נטהר הטמא, ונכנס למקדש בטומאתו,
 חייב כרת, שנאמר (שם כ) 'איש אשר יטמא ולא יתחטא [באפר
 הפרה], ונבקררה וגו' כי את מקדש ה' טמא'.
 שואלת הגמרא: הלשון ששנינו הכל מטמאין בטהא מת,
 לאתווי מאי. ומשיבה: לאתווי קמן, שאם היה באוהל המת,
 נטמא, ואם נגע באוכלים ומשקים, נטמאו. ויש צורך לרבותו,
 שכן סלקא דעתך אמינא – היה עולה בדעתך לומר, כיון
 שנאמר (במדבר יט כ) 'איש אשר יטמא ולא יתחטא',
 ומשמעות 'איש' היא שאיש גדול אין [וכן] הרי הוא בתורת
 טומאת מת אך קמן לא, לכן קא משמע לן – משמע לנו הכתוב
 (שם יח) 'ועל הנפשות אשר היו שם', שכל שהוא בכלל 'נפש',
 נטמא במת. ואפילו קטן.
 שואלת הגמרא: אחרי שלא נתמעט קטן מטומאת מת, אלא
 הפסוק 'איש', למעוטי מאי – למעט מה הוא בא. ומשיבה:

למעוטי קמן מברת, שהכתוב 'איש אשר יטמא ולא יתחטא',
 ונבקררה' מחייב כרת את הגדול שנכנס למקדש בטומאה, אבל
 קטן, אף שהוא מקבל טומאה, מכל מקום כשנכנס טמא למקדש
 הוא פטור מברת, שכן אינו בכלל עונשין.
 נאמר (ויקרא יג ב-ג) 'אדם כי יהיה בעור בשרו שאת או ספחת
 או ברת וגו' וקרא הכהן את הנגע וגו' וטמא אתו, שאדם שיש
 בעורו אחד ממראות הנגעים הטמאים, בא אל הכהן. והכהן
 מסגירו, מטמאו או מטהרו, על פי ההלכות המבוארות בתורה
 (ויקרא יג א-ז) ובמשנה (נגעים פ"א ח-ח).
 שנינו (נגעים פ"ג מ"א) הכל מטמאין בנגעים. שואלת הגמרא:
 'הכל לאתווי מאי. ומשיבה: לאתווי קמן, שאף הוא נטמא אם
 נראה בו נגע. ויש צורך לרבותו, שכן סלקא דעתך אמינא
 שאיש צרוע' פתיב (ויקרא יג מד), ומשמע שאיש גדול אין
 [וכן] מיטמא בנגעים ונקרא 'צרוע' אך קמן לא, לכן קא משמע
 לן – משמיעה לנו הברייתא שאפילו קטן מיטמא.
 שואלת הגמרא: ואימא הכי נמי – ואולי נאמר שאכן זהו הדין,
 שאיש צרוע' משמע שרק גדול מיטמא, ומנין לברייתא לרבות
 קטן. ומשיבה: נאמר (ויקרא יג ב) 'אדם כי יהיה בעור בשרו',
 ואדם' משמע מכל מקום – כל שהוא אדם, אף קטן, מיטמא.
 שואלת הגמרא: ואלא הפסוק 'איש צרוע, למה לי לכתובו,
 ומה הוא מלמד. ומשיבה: הפסוק בא לכדתניא – ללמד את הדין
 ששנינו בברייתא, נאמר 'איש', ואם כן אין לי אלא איש
 שמיטמא בנגעים, אך אשה מנין שמיטמאה אם נראה בה נגע,
 משיבה הברייתא: כשהוא אומר (ויקרא יג מה)
 'והצרוע אשר בו הנגע, בגדי ידיו פרמים', די היה לומר 'בגדי
 ידיו פרמים', וודאי שמדובר על צרוע שכן הפסוק הקודם דיבר
 על צרוע, ואם כן הפסוק מרבה שהרי כאן שנים – מדובר על
 שני מיני מצורעים, דהיינו איש ואשה. שואלת הגמרא: אם כן
 מה תלמוד לומר – מה מלמדנו 'איש'. ומשיבה: הפסוק נדרש
 לענין של מטה – לענין המוזכר בפסוק הבא (שם מה), שהצרוע
 טעון פרימת בגדים ופריעת ראשו, ולענין זה בא 'איש' למעט
 שאיש מצורע פורע ראשו ופזרם בגדיו ואין האשה המצורעת
 פורעת ראשה ופורמת בגדיה.
 שנינו בברייתא: הכל רואין את הנגעים וכשרים לפסוק את
 דינם, דהיינו האם הם טהורים, טעונים הסגר או טמאים, ובמשנה
 (נגעים פ"ג מ"א) שנינו עוד הכל כשרין לראות את הנגעים.
 שואלת הגמרא: לאתווי מאי – מה באו לשונות אלו לרבות.
 ומשיבה: לאתווי כהן שאינו בקי בהן – בנגעים ובשמותיהן של
 הנגעים, שאף הוא כשר לראות נגעים על ידי תלמיד חכם
 ישראל שילך עימו ויסביר לו.
 מקשה הגמרא: והאמר מר – והלא אמר רבי עקיבא (שבועות
 ו) שכל כהן שאינו בקי בהן ובשמותיהן, אינו רואה את
 הנגעים – אסור לו לראות נגעים ולפסוק את דינם אפילו על פי
 תלמיד חכם ההולך עימו.
 מתרצת הגמרא: אומר רבינא, לא קשיא, אין זו קושיא, שכן
 הא – הברייתא שהתירה לכהן שאינו בקי לראות נגעים, מדברת
 בכהן דמסביר ליה וסבר – כשמשביר לו הלכות נגעים, הוא
 מבין אותן, ולכן מותר לו לראות על פי תלמיד חכם המסביר לו
 והכהן רואה ואומר טמא או טהור, והא – דברי רבי עקיבא
 אמורים על כהן דמסביר ליה ולא סבר – שאינו מבין את
 הלכות נגעים אף כשמשביר לו, ולכן אסור לו לראות נגעים
 אף על ידי תלמיד חכם.
 אחר שריפת פרה אדומה, נאמר (במדבר יט יז) 'ולקחו לטמא
 מעפר שרפת החטאת, ונתן עליו מים חיים אל בלי', שלוקחים מי
 מעין [מים חיים] בכלי חרס, ונותנים עליו מאפר שריפת הפרה,
 ואז המים כשרים להזות מהם על טמאי מת לטהרם, שנאמר (שם)

ערכין. פרק ראשון – הכל מעריכין דף ג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קפג תוספות

1 לאתויי נשים – שחיבות במקרא מגילה, וכשרות לקרותה ולהוציא זכרים ידי
2 חובתם. מומנות לעצמן – שלש נשים, וכן שלשה עבדים. אבל אין שתי נשים או שני
3 עבדים מצטרפין עם (שני) אנשים, לפי שיש באנשים מה שאין בבנשים ובעבדים, שאין
4 הנשים ואמרות ברית ואין העבדים אומרים "על נחלתנו". איש איש – כי יהיה זה
5 מבשרו וגו' (ויקרא טו). מכרת – (דברת)
6 דהאי קרא בנכנס טמא למקדש כתיב, ומחייב ליה כרת, ולהכי כתיב "איש" – למעוטי קטן,
7 ליה כרת, ולזה בר עונשין הוא. אבל טמא הוא לטמא
8 דלאו בר עונשין קטן, ואוכלין ומשקין בגדול. והצרוע – משמע
9 צרוע אחרת, לרבות את האשה. אם כן למה
10 נאמר איש לענין שלמטה – דמשמע: איש
11 ולא אשה. ולא "אטמא יטמאנו" קאי, דהתם
12 אפילו אשה. אלא אקרא דלמטה קאי,
13 דמשמע בפריעה ופרימה. הכל רואין והכל
14 כשרים לראות – חדא הוא, ולא גבי הדדי
15 תניא. דמסביר ליה וסבר – הלכות נגעים.
16 שאינו בכי – והולך תלמיד חכם ישראל
17 ורואה עמו, ואומר לו: "אמור טמא" והוא
18 אומר, "טמא" והוא אומר. שהטמא
19 והטהרה תלויה במאמר דהכי. והכי תניא
20 בתורת כהנים. והאמר מר – בפרק קמא
21 דשבויות (ו.א). לקדש – לערב מים חיים
22 באפר חטאת. טעמיהו דרבנן ורבי יהודה
23 מפרש במסכת יומא בפרק "טרף בקלפי"
24 (מגא). ערל – שמתו אחיו מחמת מילה.
25 שהו – ממי חטאת על חטמא. הואתי כשרה
26 טעמא מפרש ביבמות בפרק "הערל"
27 (עבב). מידי דהוה אטבול יום, שפטול
28 בתרומה וכשר בפרה. תרי הכל שוחטין –
29 איכא בפרק קמא דחולין (ב.א. טו.ב). הכל
30 מעלין – בפרק בתרא דכתובות (ק.ב).
31 לאתויי
32

1 תני אבל מתעסקין בהן שילמוד, אפילו בשבת! ומשני: כאן בקטן שהגיע לחינוך, כאן
2 בקטן שלא הגיע לחינוך. כלומר, בקטן שהגיע לחינוך מתעסקין. ואם תאמר: פשיטא
3 דאין מעבדין, למאן דאמר ביבמות פרק "חוש" (קיד.א) קטן אוכל נבילות אין בית דין
4 מצוין להפרישו! ויש לומר: כגון שהגיע לחינוך שמירת שבת, אבל לא הגיע לחינוך
5 תקיעת שופר, והוי קצת חידוש. לאתויי
6 נשים – שחיבות במקרא מגילה, וכשרות
7 לקרות ולהוציא זכרים ידי חובתן. לשון
8 הקונטרס. אבל בהלכות גדולות לא פסק הכי,
9 ומביאין ראיה מן התוספתא. וזה לשונם: הכל
10 חייבין במקרא מגילה כו' מוטסות ואנדרוניס
11 חייבין ואין מוציאין הרבים ידי חובתן,
12 אנדרוניס מוציא מינו ואין מוציא את שאינו
13 מינו, טוטסות אינו מוציא לא את מינו ולא את
14 שאינו מינו. משחציו עבד וחציו בן חורין אינו
15 מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו. נשים
16 ועבדים וקטנים פטורין מקריאת מגילה. עד
17 כאן לשון התוספתא, וההלכות גדולות
18 הוסיפו: אלא שחייבין בשמיעה, לפי שהכל היו
19 בספק להשמיע ולהרוג ולאבי. (פסק) רבי
20 יוחנן היה מנסב כל אנשי ביתו וקורא
21 לפניו. רבי יונה אבדו דרבי מנחם היה
22 מתכוין לקרותה לפני נשים שבביתו, שהכל
23 היו בספק, והכל חייבין בשמיעה. עד כאן לשון
24 הלכות גדולות. לכך צריך לפרש בבאן דאין
25 הנשים מוציאין אלא נשים, אבל אנשים לא.
26 והכל חייבין במקרא מגילה כו' – לאתויי
27 נשים (ושמוציאין נשים אחרות). והוה מצי
28 למימר: לאתויי קטן אליבא דרבי יהודה,
29 דמכשיר בקטן בפרק שני דמגילה (יט.ב).
30 מומנות לעצמן – שלש נשים וכן שלשה
31 עבדים. אבל שתי נשים אין מצטרפין (לשני)
32 ועם) אנשים, לפי שיש באנשים אשן נשים
33 ובעבדים, שאין הנשים אמירות ברית. ועבדים
34 אין אומרים "על ארץ שהנחת לאבותינו".
35 וצריך לומר דרשות הוא לנשים לומר, אבל
36 חיובא ליכא. ותדע, מדקא מייית מיניה
37 סייעתא למאן דאמר בפרק "שלשה שאכלו"
38 (ברכות מגא.) דנשים אם רצו לומר – וממני
39 משום דמאז כתיב גברי, ואין
40 חייבות, אם כן קשיא ליה, דהא "רצו לומר"
41 קאמרו! ועל הסמכות נשים שלנו שאין מומנות.
42 לאתויי קטן הידיע למי מברכין וכדבר נחמן
43 כו' – ואמר נמי בברכות (מח.א.) ולית הלכתא
44 ככל הני שמעתא אלא כדרבנן נחמן כו'. ואפילו
45 הכי קיימא לן כוותיה, אלא כדלעיל עמ רבי
46 יוסי בירושלמי: כמה זימנין בבלית עמ רבי
47 לאתויי
48

1 חלפתא ועם חביבי ולא זמנין עלי עד שהבאתי שתי שערות. דתניא איש כיהיה זה וגו' – והא דלא מייתי מתניתין ד"ר יצא דופן" (נדה מג.ב). דתני: תינוק בן יום אחד טמא בויהב
2 – משום שהברייתא מפרש יותר. למעוטי קטן מכרת – דהאי קרא בנכנס למקדש טמא כתיב, ומחייב ליה כרת, ולהכי כתיב "איש" למעוטי קטן, דלאו בר עונשין הוא. אבל טמא
3 הוא לטמא אוכלים ומשקין בגדול. ויש לחמוה: למה לי קרא לפטור? כיון דלא מציונו קטן נענשו וכן קשה פרק "ארבע מיתות" (סנהדרין ב.ב.). "איש כי נאף" – פרט לקטן ומיחו
4 התם יש לומר דמשום קלון האשה יתחייב, דומיא דבהמה הנרכשת. ושמן איצטריך, דסלקא דעתך אמינא הואיל ונתרבה לטומאה יתחייב כרת, קא משמע לן דלא.
5 והצרוע – משמע צרוע אחרת, לרבות את האשה. אם כן למה נאמר "איש" – לענין שלמטה, "איש" דמשמע: ולא אשה – לאו "אטמא יטמאנו" קאי, דהתם אפילו אשה.
6 אלא אקרא דלמטה קאי, דמשמע בפריעה ופרימה. לשון הקונטרס. ואף על גב דבבבלי ראש חוקן כתיב (ויקרא יג) אשה – לא ללפני מינה, דהתם אפילו אשה, דאף על
7 גב שאין רגילות לצמצם שיער בזמן האשה – מטמאה. ויש להקשות: אמאי לא נפקא לן אשה מ"אדם", דמשמע אשה במקום קטן, דכתיב (במדבר לא) "ונפש אדם", וכיון
8 דשקולים הן ויבאו שניהם ויש לומר: דסלקא דעתך אמינא, מדאיצטריך קרא לרבויה אשה בנגעי (קטן) וזקן – מכלל דשאר נגעים ליכא לטמאות אשה אם לא מן הפסוק. וקשה:
9 הוה ליה לרבויה אשה ומ"אדם", ו"איש" – למעוטי קטן מפריעה ופרימה, "והצרוע" – לרבות קטן לטומאה! ויש לומר: דמסתברא למעוטי פריעה ופרימה מאשה, שגנאי הוא
10 זה. הכל רואין הכל כשרין לראות – חדא הוא, ולא גבי הדדי תניא. והאמר מר – בפרק קמא דשבויות (ו.א). דמסביר ליה וסבר – הלכות נגעים – שאינו בקי, והולך
11 תלמיד חכם ורואה עמו, הוא אומר "טמא", והוא אומר "טמא". שהטומאה והטהרה תלויה באמירת כהן, והכי תניא ליה בתורת כהנים. לשון הקונטרס. והתם בתורת כהנים
12 איתרובי ישראל, מדכתיב "או אל אחי". ומסקין קתו: מאחר שסופו לרבות ישראל, למאי הלכתא כתיב כהן? שאין טומאה וטהרה אלא מפי כהן, שאפילו כהן שוטה רואה
13 נגעים. אף על גב דמסביר ליה וסבר מקרי ליה כהן שוטה. שאינו בקי בפני עצמו. ועוד יש לומר: דמסביר ליה וסבר דכאן – לאו אבדן קאי, אלא אישראל חכם דקאי גביה,
14 מסביר ליה וסבר. ואם תאמר: פשיטא, מה לי מלמדן מאתמול למלמדן אותו היום? ויש לומר: דאף על גב שאינו בקי, אלא באותו נגע כשר לראות. לקדש – לערב מים חיים
15 באפר חטאת. טעמיהו דרבי יהודה ורבנן מפרש בפרק "טרף בקלפי" (יומא מג.א). ערל – שמתו אחיו מחמת מילה, שהוה ממימי חטאת על חטמא – הואתי כשרה. טעמא
16 מפרש ביבמות פרק "הערל" (עבב). מידי דהוה אטבול יום, שפטול בתרומה וכשר בפרה. ומצי לאתויי ברייתא דתניא התם הכי בפירושו, אלא דרבי אלעזר שגורה בפי כל יותר.
17 תרי "הכל שוחטין" בפרק קמא דחולין (ב.א. וט.ב.). הכל מעלין – בכתובות. פרק בתרא (ק.ב).

לֵאֲתוּי עֲבָדִים — שאם יש לו עבד כנעני מחול למכור, ורוצה העבד שלא ימכרו אלא בארץ ישראל, ובכתובות (ק), פירש רש"י: שיכול להעלותו ולהעבד עברי בעל כרחו של עבדו. ורבינו יצחק פירש: שהעבד יכול למנול להעלותו, או יפטור. **לֵאֲתוּי** עבד שברח מחוצה לארץ לארץ — ומורשא לא משעין ליה למנול דתני עבדים. ואפילו לפירוש רש"י דעבדים כנענים

מיירי, דרוצה למכור, שאינו מוציא ומרשותו. אינמי, הדואיל וברח — ניקטשה לעבד ולא נפטר. אי נמי, סלקא דעתך דרישא — כגון שחורב הולך חריר בארץ ישראל בלאו הכי. **מָנוּה** היפה — דחוצה לארץ לנח הרעה דארץ ישראל, ואין אשתו יכולה לעכב עליו. וכן מארץ ישראל לירושלים. לשון הקונטרס. דאף על גב דתנא רישא "הכל מעליך" — תנא סיפא "הכל מוציאין". הכי מפרש דהם בכתובות (שם). וליכא למימר: לֵאֲתוּי עבדים, דליכא חילוק בין שאר ארץ ישראל לירושלים גבי עבדים. **הכל** חייבין בסוכה — עד השתא דריש "הכל" לֵאֲתוּי מאי, מהשתא דריש הך דתנא "כהנים לויים וישראלים", וקבעי: פשטאי! ואי הך לא מייחייב מאן לחייבי? **ובני** עבודה נגזרו — ואין יכולין לדור איש ואשתו בסוכה, שאין נוקטין לנשותיהן, דרמאי עליהו עבודתם הדרגל אימא לא חייבי, לשון הקונטרס. דמטעם הולכי דרכים ליכא למיפטרינהו אלא בשדות, אבל לא בלשכת בית המקדש ושאר מקומות בית המקדש. והוא הדין דמצי למינקט נמי לויים השומרים בעשרים ואחד מקומות במקדש, כדאיתא פרק קמא דתמדי (כ"א) הכי אשכחא לקמן גבי "הכל חייבין בתקיעת שופר", דמצי למימר: "כהנים ולויים איצטריכא ליה", דהא מייית ליה נמי דלויים גואלין לעולם ומוכרין לעולם, ולא נקט אלא כהנים. **קמשמע** לך — ואף על גב דלא אפשר להו כעין דידה, כי הדין דאפשר להו — מייחייב, ובעידן עבודה פטירי, שלא בעידן עבודה מייחייב. **כהנים** אישתרי להו כלאים בעידן עבודה — דאבנט של כלאים היה, דכתיב: "ואת האבנט שש, ומדשש כתנא תכלת בו". **דני** כהנים הואיל (ובני עבודה בו) מאן דלא אישתרו כלאים כו' — הקשה דרב רבינו יוסף מאורלייניש: נשים לא לחייבו בכלאים, הואיל וליתנהו בגדילים תעשה לך! ויש לומר: השתא הכתוב אשה לאשה. דהא דאמר פ"ק דעוברין (פסחים מג.ב) הואיל ואינה בוס אבל מזה — אינה בכלל האבנט, סמך עלה דאם דילפינן "חמשה עשר" "חמשה עשר" מתג הסוכות, דכתיב: "האורח" להוציא הנשים. ואם תאמר, וינמי: כיון דאיתנהו בלבישת שעטנא איתנהו בגדילים ויש לומר: דאדברה, וקשה כל תורה לתפילין, ואם תאמר: דהכי נמי לשם מצה דקושטא ותירך, דאיכא למימר: הואיל ואיתורבו, לאכילת חמץ איתורבו נמי לאכילת חמץ. **שלא** — דהא דרב חייבין בין בגדי כהונה לבשרו — ותפילין על בשרו בעינן, דכתיב (שמות יג) "ויהי לך לאות" — ולא לאחרים לאות. **ציין** מונח על המצח ומצנפת על הראש ואינה מחזקת עד המצח אלא מקום התפילין נראין בגובה הראש מקום שמוחו של תינוק רופס. לשון הקונטרס. וליכא למימר אמאי לא קאמר דרופס. ואף על גב דאבנט, ובעידן עבודה פטירי בעידן עבודה דרופס. דרופסאי ליה חייבין לעולם בתפילין של ראש, ולא בעי ליה למימר דסלקא דעתך דליפטור מתפילין של יד שלא בעידן עבודה. דרופסאי ליה חייבין. **של** יד אינה מעכבת של ראש — ואף על גב דאמר בעלמא, מנחות (ל"א): "ולטופות בין ענין", כל מן שבין ענין ידיו שנים — היינו בשעה שמוחי שניהם צריך להקדים של יד. **יום** תרועה היה לכם — משמע: יום אחד בלבד. **ולברכות** — שהיו אומרים נמי ביום הכפורים של שנת היובל מלכות וזכרונות ושופרות. **מוכרין** לעולם — ואפילו בשנת היובל עצמה, אם מכרו קרקע שלהם — מכורה היא. ויצאה והמעות שלחן. דהא ליכא למימר דלא הדרא ארעייהו ביובל, דכתיב (ויקרא כה): "ואשר יגאל מן הלויים", ואמר בפרק בתרא (למקן ט"ב) דממכרו יוצא חנם. לשון הקונטרס. ולא נראה, דהא מפרש שמואל טעמא לקמן בפרק בתרא (שם) — משום דמכורה כבד יוצאה, אינה מכורה אינו דין שלא תמכר והוא טעמא שייך גבן כח נמי וישאלו ועוד יש להקשות: אליא דרב נמי דאמר מכורה יוצאה, מאי איכא בין ישראל לכהנים ולענין יובל, וכן (המקדש) וקשה: מאי גואלים? גואלים? לעולם יש צקת לישב הגירסא, דבבתי ערי חומה דירשאל אינו גואל אלא בתוך שנה תמימה, ולויים וכהנים גואלים לעולם. וסלקא דעתך שבת ערי חומה שלהם נוהגין בבתי חצירים, ולפיכך ביובל, ד"מוכרין" דנקט — אנב "גואלין". ורש"י פירש הכא וזה לשונו: וגואלין לעולם — אם מכרו שדה גואלין אותו מיד, וישראל אינו גואל בפחות משתי שנים, דכתיב: "במספר שני תבואות". ובראש השנה פרק "ראוהו בית דין" (א, כט), והוה לשונו בשם רבי יודנה בר יצחק (רבינו יצחק) וזהו: מוכרין לעולם וגואלין לעולם, ושתיים משניות דן במסכת ערכין, ובין מקדשין ובין מוכרין — תרייהו משניות ויתירה נגזרו, אלא אידי דתנא דהם גבי ישראל: אין מקדשין לפני היובל פחות משתי שנים, ולא גואלין אחר היובל פחות משנה — תנא נמי גבי כהנים: מקדשין וגואלין לעולם. והכי מוקף לה במסכת ערכין (ל"ג.ב):

לֵאֲתוּי עֲבָדִים — שאם יש לו עבד כנעני מחול למכור, ורוצה העבד שלא ימכרו אלא בארץ ישראל — כופין את רבו להעלותו. **מָנוּה** היפה — דחוצ לארץ, לנח הרעה — דארץ ישראל, ואין אשתו יכולה לעכב עליו. וכן מארץ ישראל לירושלים. **פְּשִׁיטָא**] — עד השתא דריש "הכל" לֵאֲתוּי מאי, ומהשתא דריש הך דתני "כהנים לויים וישראלים". וקא בעי: פשטאי! אי הך לא ליחייב — מאן לחייבי? **ובני** עבודה נגזרו — ואין יכולין לדור איש ואשתו בסוכה, שאין נוקטין לנשותיהן, דרמאי עליהו עבודת הרגל — אימא לא נייחייבו. **קא משמע** לך — דאף על גב דלא אפשר להו כעין "תדורר", כי הדין דאפשר להו — מייחייב, ובעידן עבודה פטירי, שלא בעידן עבודה מייחייב. **כיון** דאשתרי להו כלאים — בעידן עבודה, דאבנט של כלאים היה, דכתיב (שמות לט): "ואת האבנט שש משור", ומדשש כיתנא — תכלת עמרא, במסכת יומא (ע"ב, א). **שלא** יהא דבר חוצין בין בגדי כהונה לבשרו — ותפילין על בשרו בעינן, תחת בגדיו בקיבורת אצל הכתף, כדאמר במנחות (ע"ב, א): "הקומץ רב" (ל"א). דתחת בגדיו בעינן, דכתיב: "ויהי לך לאות" — ולא לאחרים לאות. ציץ מונח על המצח, ומצנפת על הראש, ואינה מחזקת עד המצח, אלא מקום התפילין נראה בגובה הראש, מקום שמוחו של תינוק רופס. **יום תרועה** — משמע יום אחד בלבד. **ולברכות** — שהיו נמי אומרים ביום הכפורים של שנת היובל מלכות וזכרונות ושופרות. **מוכרין** לעולם — אפילו בשנת היובל עצמה, אם מכרו קרקע שלהם — מכורה היא. ואילו גבי ישראל תניא בגמרא בפרק בתרא (ערכין ט"ב): ובשנת היובל לא ימכור, ואם מכר — אינה מכורה, והמעות חוזרין, וגבי כהנים תנן: מוכרין לעולם, דמכורה ויצאה, והמעות שלחן. דהא ליכא למימר דלא הדרא ארעייהו ביובל — דהאי הדרא, דכתיב: "ואשר יגאל מן הלויים" ואמרין בפרק בתרא (שם) ממכרו יוצא חנם. ומכאן שייך לעמוד הבא ונאלין לעולם — אם מכרו שדה — גואלין אותה מיד, וישראל אינו מותר לגאול פחות משתי שנים, דכתיב: "במספר שני תבואות ימכר לך".

יד אינה מעכבת של ראש, ושל ראש אינה מעכבת של יד. ומאי שנא יד, דכתיב: "וילבש על בשרו"? ראש נמי כתיב: "ושמחת המצנפת על ראשו"! — תנא: שיערו היה נראה בין ציץ למצנפת, ששם מציין תפילין. "הכל חייבין בתקיעת שופר, כהנים ולויים וישראלים". פְּשִׁיטָא! — כהנים איצטריכא ליה, סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתב "יום תרועה ויהי לכם", מאן דליתיה אלא בתקיעה דחר יומא — חייב, והני כהנים, הואיל ואיתנהו בתקיעה כוליה שתא, דכתיב: "ותקעתם חצצרת על עליהם" — אימא לא ליחייבו. — מי דמי? הָתָם חֲצִצְרוֹת, הָכָא שׁוֹפְרוֹ — איצטריד, סלקא דעתך אמינא, הואיל ותנן: שְׁוֹה הַיּוֹבֵל לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְתַקִּיעָה וּלְבִרְכוֹת; דַּאֲתִיָּה בְּמִצְוֹת יוֹבֵל — אִתִּיָּה בְּמִצְוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה, דַּאֲתִיָּה בְּמִצְוֹת יוֹבֵל — לִיתִיָּה בְּמִצְוֹת רֹאשׁ הַשָּׁנָה; וְהֵנִי כֹהֵנִי, הוּאִיל וְלִיתִנְהוּ בְּמִצְוֹת דַּאֲתִיָּה, דִּתְנִין: כֹּהֲנִים וְלִוִּים מוֹכְרִין לְעוֹלָם, וְנֹאֲלִין

מתפילין של יד שלא בעידן עבודה. דרופסאי ליה חייבין. **של** יד אינה מעכבת של ראש — ואף על גב דאמר בעלמא, מנחות (ל"א): "ולטופות בין ענין", כל מן שבין ענין ידיו שנים — היינו בשעה שמוחי שניהם צריך להקדים של יד. **יום** תרועה היה לכם — משמע: יום אחד בלבד. **ולברכות** — שהיו אומרים נמי ביום הכפורים של שנת היובל מלכות וזכרונות ושופרות. **מוכרין** לעולם — ואפילו בשנת היובל עצמה, אם מכרו קרקע שלהם — מכורה היא. ויצאה והמעות שלחן. דהא ליכא למימר דלא הדרא ארעייהו ביובל, דכתיב (ויקרא כה): "ואשר יגאל מן הלויים", ואמר בפרק בתרא (למקן ט"ב) דממכרו יוצא חנם. לשון הקונטרס. ולא נראה, דהא מפרש שמואל טעמא לקמן בפרק בתרא (שם) — משום דמכורה כבד יוצאה, אינה מכורה אינו דין שלא תמכר והוא טעמא שייך גבן כח נמי וישאלו ועוד יש להקשות: אליא דרב נמי דאמר מכורה יוצאה, מאי איכא בין ישראל לכהנים ולענין יובל, וכן (המקדש) וקשה: מאי גואלים? גואלים? לעולם יש צקת לישב הגירסא, דבבתי ערי חומה דירשאל אינו גואל אלא בתוך שנה תמימה, ולויים וכהנים גואלים לעולם. וסלקא דעתך שבת ערי חומה שלהם נוהגין בבתי חצירים, ולפיכך ביובל, ד"מוכרין" דנקט — אנב "גואלין". ורש"י פירש הכא וזה לשונו: וגואלין לעולם — אם מכרו שדה גואלין אותו מיד, וישראל אינו גואל בפחות משתי שנים, דכתיב: "במספר שני תבואות". ובראש השנה פרק "ראוהו בית דין" (א, כט), והוה לשונו בשם רבי יודנה בר יצחק (רבינו יצחק) וזהו: מוכרין לעולם וגואלין לעולם, ושתיים משניות דן במסכת ערכין, ובין מקדשין ובין מוכרין — תרייהו משניות ויתירה נגזרו, אלא אידי דתנא דהם גבי ישראל: אין מקדשין לפני היובל פחות משתי שנים, ולא גואלין אחר היובל פחות משנה — תנא נמי גבי כהנים: מקדשין וגואלין לעולם. והכי מוקף לה במסכת ערכין (ל"ג.ב): ומדוד

משיבה הגמרא: לשון 'הכל' בא לְאִתּוּי – לרבות עֲבָדִים, שאם
יש לאדם עבד כנעני מהול ורוצה למוכרו, והעבד רוצה שלא
להמכר אלא בארץ ישראל, כופה העבד את רבו להעלותו
לארץ ישראל למוכרו שם. מבררת הגמרא: וּלְמָאן דִּתְּנִי עֲבָדִים
בְּהָרִיא – ולדעת מי ששנה 'עבדים' בפירוש במשנה (שם), נמצא
ש'הכל' לא בא לרבותם, אם כן לְאִתּוּי מָאִי – מה בא לרבות.
משיבה הגמרא: לְאִתּוּי מִנּוּה הִיפָּה לְנוֹה הָרָעָה – שיכול הבעל
לכופף את אשתו או האשה לכופף את בעלה, לעלות מחוץ לארץ
לארץ ישראל, אפילו ממקום טוב (נוה יפה) שבחוץ לארץ למקום
רע (נוה הרעה) שבארץ ישראל. מוסיפה הגמרא לבאר: שנינו
בהמשך המשנה (שם) 'וְאִין הִכּל מוֹצִיאִין' גמרא ישראל לחוץ
לארץ, לשון 'הכל' בא לְאִתּוּי עֲבָד שֶׁבְּרַח מוֹחֲצִיָּה לְאֶרֶץ
לְאִרְיָן, שאין רבו יכול להוציא חזרה לחוץ לארץ, אלא חייב
למוכרו בארץ ישראל, כדי שישאר העבד בארץ משום ישוב
ארץ ישראל. ובמה ששנינו (שם) 'הִכּל מַעְלִין לִירוּשָׁלַם', 'הכל'
בא לְאִתּוּי שיכול הבעל לכופף את אשתו או האשה את בעלה
לעלות לירושלים, אפילו מִנּוּה הִיפָּה שבשאר ארץ ישראל
לְנוֹה הָרָעָה בירושלים. ובמה ששנינו (שם) 'וְאִין הִכּל מוֹצִיאִין'
מירושלים, מבררת הגמרא: 'הכל' לְאִתּוּי מָאִי, ומשיבה:
לְאִתּוּי שאין הבעל מוציא את אשתו מירושלים, ולא האשה את
בעלה, אף מִנּוּה הָרָעָה שבירושלים לְנוֹה הִיפָּה שבשאר ארץ
ישראל.

אחר שפירשה הגמרא מה בא לרבות לשון 'הכל' ששנינו
במשניות ובריתות, מפרשת הגמרא את הלשון ששנינו בכמה
מקומות 'הכל חייבין וכו' כהנים לויים וישראלים', אגב משנתנו
ששנינו בה לשון זה. שנינו בברייתא: הִכּל חֵיבִין בְּסוּכָה, בְּהֵנִים
לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים. שואלת הגמרא: פְּשִׁטָּא – הלא פשוט הוא
שהם אלו שחייבים, שכן אִי הֵנִי לֹא מִחֵיבִי – אם כהנים לויים
וישראלים אינם חייבים בסוכה, אוּ מָאן מִחֵיבִי – מי הוא זה
שמחויב בה. משיבה הגמרא: בְּהֵנִים אִיצְטְרִיכָא לִיה – נצרכה
הברייתא להשמיע את חיוב הכהנים בסוכה, שכן סְלָקָא דַּעְתָּךְ
אִמְרָא – היה עולה בדעתך לומר הוֹאִיל וּבְתִיב (ויקרא כג מב)
'בְּסוּכַת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים', ואִמְרָ מִרְ בְּרִיתָא (סוכה כח),
שהפסוק נדרש תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כְּעֵין תְּדוּרוֹ, שדירת האדם
בסוכה צריכה להיות בדרך שהוא דר בביתו כל השנה, אם כן
מִה דִּירָה של אדם בביתו היא אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ יחד, אף דירת סוּכָה
צריכה להיות אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ יחד, וְהֵנִי בְּהֵנִים – וכהנים אלו,
הוֹאִיל וּבְנֵי עֲבוּדָה נִינְהוּ – הוֹאִיל וּמוֹטֵל עֲלֵיהֶם לַעֲבוֹד בְּטַהֲרָה
במקדש את עבודת הרגל, ופורשים מנשותיהם שלא להטמא,
אינם יכולים לשבת בסוכה כְּעֵין 'דִּירָה', וְלֹא לִיחֵיבֻי בסוכה
כֻּלָּ, קָא מְשַׁמְעֵ לָן – משמיעה לנו הברייתא, נְהִי דְפִטְמִירִי – אף
שפטורים מסוכה בְּשַׁעַת עֲבוּדָה, שאז אינם יכולים לדור בסוכה,
מכל מקום בְּלֹא שַׁעַת עֲבוּדָה חֵיבִי מִיחֵיבִי, מִידֵּי דַּתְּוָה
אֲהוּלָבִי דְרָבִים – כשם שלמצינו בדין הולכי דרכים, דְּאִמְרָ מִר
בברייתא (סוכה כו), הוּלָבִי דְרָבִים שהולכים בַּיּוֹם וּגְחִים
בלילה, פְּטוּרִין מִן הַסּוּכָה בַּיּוֹם וְחֵיבִים בַּלַּיְלָה, ומוכח שאף
שאינם יכולים לקיים ממש 'כְּעֵין תְּדוּרוֹ', חייבים בסוכה באופן
שהם יכולים לקיימה.

שנינו בברייתא: הִכּל חֵיבִין בְּצִיצִית, בְּהֵנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים.
שואלת הגמרא: פְּשִׁטָּא שהם החייבים, שהרי אם הם אינם
חייבים בציצית, מי הוא שחייב בה. משיבה הגמרא: בְּהֵנִים
אִיצְטְרִיכָא לִיה, שכן סְלָקָא דַּעְתָּךְ אִמְרָא, הוֹאִיל וּבְתִיב (דברים
כב יא) 'לֹא תִלְבַּשׁ שְׂעִמָּנו' ומיד בהמשך נאמר (שם כב יב)
'נְדִילִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ עַל אֶרְבַּע בְּנָפוֹת בְּסוּכָתְךָ, סְמִיכוֹת מִצוֹת
צִיצִית לְאִסוּר כִּלְאִים מִלְּמַד מִדְּמָאן דְּלֹא אִישְׁתְּרִי בְּלֹאִים
לְנִיבָה בְּלִבְשָׁה הוּא דְמִחֵיב בְּמִצְוֹת צִיצִית – רק מי שלא
הותר לו ללבוש כִּלְאִים, הוא שְׁנַצְטוּה בציצית, וְאִם כֵּן הֵנִי

בְּהֵנִים, הוֹאִיל וְאִישְׁתְּרִי בְּלֹאִים לְנִיבָהוּ – הוֹאִיל וְהוֹתֵר להם
כלאים בבגדי כהונה בשעת עבודה, לֹא לְחֵיבֻי בציצית, לִכֵּן קָא
מְשַׁמְעֵ לָן הִבְרִיתָא, נְהִי דְאִישְׁתְּרִי בְּעִידָן עֲבוּדָה, בְּלֹא עִידָן
עֲבוּדָה לֹא אִישְׁתְּרִי – אף שהותר להם כִּלְאִים בבגדי כהונה
בשעת עבודה, מכל מקום שלא בשעת עבודה אסורים בכלאים,
ולכן נתחייבו בציצית.

שנינו בברייתא: הִכּל חֵיבִין בְּתַפְלִין, בְּהֵנִים לְוִיִּם וְיִשְׂרָאֵלִים.
שואלת הגמרא: פְּשִׁטָּא, ומשיבה: בְּהֵנִים אִיצְטְרִיכָא לִיה, שכן
סְלָקָא דַּעְתָּךְ אִמְרָא, הוֹאִיל וּבְתִיב (דברים ו ח) 'וְקִשְׁרָתָם
לְאוֹת עַל יָדָךְ וְהָיוּ לְמִטְפָּת בֵּין עֵינֶיךָ', הוֹקְשׁו תַּפְלִין של יד
לתַּפְלִין של ראש ללמד שְׁכָל דְּאִיתִיה בְּמִצְוָה דִּירָה אִיתִיה
בְּמִצְוָה דְּרָאשׁ – כל שחייב בשל יד חייב בשל ראש, וכל הפטור
משל יד פטור משל ראש, וְהֵנִי בְּהֵנִים, הוֹאִיל וְלִיתְנָהוּ – ובשעת
עבודה אינם פְּקִיִּים מִצְוָה דְּתַפְלִין של יד, דְּבְתִיב בבגדי כהונה
(ויקרא ו ג) 'וְלִבְשׁ עַל בִּשְׂרֹ' ללמד שִׁיְהִיה הבגד על בשרו ממש
וְלֹא יְהֵא דְכָר חוּצִין בֵּינוּ – בין בגד הכהונה וּבֵין בִּשְׂרֹ, וכיון
שאינם יכולים להניח תַּפְלִין של יד, אִימָא בְּמִצְוָה דְּרָאשׁ נִמִּי
לֹא לִיחֵיבֻי – תאמר שגם בשל ראש לא יתחייבו, קָא מְשַׁמְעֵ לָן
הִבְרִיתָא דְּתַפְלִין של יד ושל ראש לֹא מְעַכְבִּי אַהֲדִירִי – אין
מעכבות זו את זו. מביאה הגמרא ראייה שאינן מעכבות: בְּרִיתָן
(מנחות לח). תַּפְלָה שֶׁל יד אִינָה מְעַכְבֶּת אֶת שֶׁל רָאשׁ, וְשֶׁל
רָאשׁ אִינָה מְעַכְבֶּת אֶת שֶׁל יד, ולכן מכל מקום נתחייבו כהנים
בתַּפְלִין של ראש. שואלת הגמרא: וּמָאִי שְׁנָא – ומדוע שונה דין
תַּפְלִין דִּירָה שבו כהנים פטורים, דְּבְתִיב בבגדי כהונה 'וְלִבְשׁ עַל
בִּשְׂרֹ', הרי בשל רָאשׁ נִמִּי – גם יש לפטורם, שכן בְּתִיב (שמות
כט ו) 'וְשִׁמְתָה מִצְנֶפֶת עַל רָאשׁוֹ', שאסור שיהיה דבר חוצץ בין
ראשם למצנפת, ואם כן אינם יכולים להניח תַּפְלִין של ראש.

משיבה הגמרא: תָּנָא – שנינו בברייתא, שְׁעָרֵי שֶׁל כּוֹן גְּדוֹל הָיָה
נִרְאָה בֵּין צִיץ לְמִצְנֶפֶת, שְׁשֵׁם מִנִּית תַּפְלִין, ואם כן אין
המצנפת חוצצת בין הראש לתַּפְלִין ואין התַּפְלִין חוצצות בין
הראש למצנפת.

שנינו בברייתא: הִכּל חֵיבִין בְּתַקִּיעַת שׁוֹפָר, בְּהֵנִים לְוִיִּם
וְיִשְׂרָאֵלִים. שואלת הגמרא: פְּשִׁטָּא, ומשיבה: בְּהֵנִים
אִיצְטְרִיכָא לִיה, שכן סְלָקָא דַּעְתָּךְ אִמְרָא, הוֹאִיל וּבְתִיב לגבי
תַּקִּיעַת שׁוֹפָר בראש השנה (במדבר כט א) 'וּזֶם תִּרְנֹעָה יִהְיֶה
לָכֶם', שחייב התַּקִּיעָה הוא רק יום אחד, לִכֵּן מָאן דְּלִיתִיה אִלָּא
בְּתַקִּיעָה דְּחַד יוֹמָא, חֵיבִי – רק מי שחייב בתַּקִּיעָה יום אחד
וראש השנה) בלבד, חֵיבִי בשופר בראש השנה, וְהֵנִי בְּהֵנִים,
הוֹאִיל וְאִיתְנָהוּ בְּתַקִּיעָה בְּיֹלִיָּה שְׁתָּא – הוֹאִיל וּבִל הַשְּׁנָה
חייבים הם לתקוע, דְּבְתִיב (במדבר י ז) 'וּתְקַעְתֶּם בְּחִצְצֹרֶת עַל
עוֹלֹתֵיכֶם', אִימָא – שְׁמָא תאמר שלא לִיחֵיבֻי בראש השנה.
שואלת הגמרא: מִי דְמִי – האם דומה תַּקִּיעַתם בכל השנה
לתַּקִּיעָה שְׁבִרָאשׁ הַשְּׁנָה, הרי תָּהִם – שם לגבי תַּקִּיעוֹת כל השנה
מדובר בְּחִצְצֹרוֹת, וְהָכָא לגבי ראש השנה מדובר בְּשׁוֹפָר,
וְהִיאָרָה היה מקום לפטור כהנים מתַּקִּיעַת שופר משום שהם
תוקעים כל השנה בחצוצרות. מתרצת הגמרא תירוץ אחר:
אִיצְטְרִיכָא – מכל מקום נצרך להשמיע את חיוב הכהנים, שכן
סְלָקָא דַּעְתָּךְ אִמְרָא, הוֹאִיל וְתָנִן במשנה (ר"ה כו), שְׁנֹה הַיּוֹבֵל
לְרָאשׁ הַשְּׁנָה לְתַקִּיעָה וּלְכְרֹבוֹת, שְׁבִיִּים כְּפֹר של שנת היובל
תוקעים ומברכים כמו בראש השנה של כל שנה, שכן הקיש
הכתוב את ראש השנה ליום כְּפֹר של יובל, אם כן דְּאִיתִיה – רק
מי ששייך בְּכָל הַמִּצְוֹת של יוֹבֵל אִיתִיה – שייך בְּמִצְוֹת רָאשׁ
הַשְּׁנָה, אך מי דְּלִיתִיה – שאינו שייך בְּכָל הַמִּצְוֹת של יוֹבֵל
לִיתִיה – אינו שייך בְּמִצְוֹת רָאשׁ הַשְּׁנָה, וְהֵנִי בְּהֵנִי, הוֹאִיל
וְלִיתְנָהוּ – ואינם חייבים בְּכָל מִצְוֹת דְּיוֹבֵל, דַּתְּנִן (הלל לג),
בְּהֵנִים וְלִוִּים מוֹכְרִין לְעוֹלָם – יכולים למכור משדה אחוזתם אף
בשנת היובל,

לציבור.

מסיים רבה: לכן בוכרי סלקא דעתך אמינא, הואיל וכתוב
(ויקרא כז כה) 'וכל ערפך יהיה בשקל הקדש', שהוקשו ערכין
לשקלים, אם כן כל דאיתיה – מי שישנו במצות שקלים איתיה
– ישנו בערכין, והני כהנים, הואיל וליתנהו – ואינם בחיוב
שקלים, ליתנהו – אינם בערכין, לכן קא משמע לן המשנה
שכהנים מעריכים. מקשה אביי: אמר ליה אבבי לרבה, האי 'וכל
ערפך' אינו מקיש ערכין לשקלים, אלא לדן של כל ערכין
שאיתיה מעריף לא יהו פחותין מפלע, לזה הוא דאיתא – בא
הפסוק.

מתרץ אביי באופן אחר: אלא אמר אבבי, איצטרף המשנה
להשמיע שכהנים מעריכים, שכן סלקא דעתך אמינא, הואיל
וכתיב בפדיון הבן (במדבר יח טז) 'ופדיוו מן חדש תפדה
בערפך', הוקשו ערכין לפדיון הבן, שכל דאיתיה בפדיון הבן,
איתיה בערכין, והני כהנים, הואיל וליתנהו בפדיון הבן –
שפטורים מלפדות את בניהם, ליתנהו בערכין, לכן קא משמע
לן שכהנים מעריכים. מקשה רבא: אמר ליה רבא לאביי, אלא
מעתה לדעתך שיש מקום לדרוש שכל שנאמר בו 'בערך'
הוקש לערכין, אם כן גבי איל אשם – איל שבא לקרבן אשם
גולות, דכתיב בו (ויקרא ה כה) 'ואת אשמו יביא לה' איל
תמים מן הצאן בערפך', הכי נמי יש לך להקישו לערכין, דכל
דאיתיה בערכין איתיה כאיל האשם ולכן מוקטום
ואנדרוגינאם דליתנהו בערכין (ב). ליתנהו כאיל האשם –
פטורים מאשם, והיאך יתכן לפטור ישראלים אלו מאשם אם
נתייבבו בו. אלא ודאי אין להקיש כן, וכן אין להקיש פדיון הבן
לערכין.

מתרץ רבא באופן אחר: אלא אמר רבא, ואיתימא – ויש
אומרים שאמר זאת רב אשי, איצטרף, שכן סלקא דעתך
אמינא, הואיל וכתוב לגבי עני שהעריך ואין ידו משגת לשלם
(ויקרא כז ח) 'והעמידו לפני הכהן', שמעמידים את העורך
שהוא ישראל לפני הכהן להעריכו ולא מעמידים כהן לפני
כהן, שכהנים אינם בתורת ערכין, לכן קא משמע לן שגם כהנים
ישנם בפרשת ערכין.

לעיל (ב). מבואר שמשתנתו 'הכל בערכין' באה לאתווי –
לרבות מנוול ומופה שחין. מבררת הגמרא: מנא הני מילי –
מאיזה פסוק לדמונו זאת. ומשיבה: דתנו רבנן, בפסוק (ויקרא כז
ב) 'איש כי יפלא נדר בערפך נפש לה', 'בערך' מרבה להביא
ערך סתום כמבואר להלן (ע"ב).

דורשת הברייתא עוד: דבר אחר, 'בערפך' נדרש שערך כולו
הוא גותן – רק המעריך את כולו, שאמר 'ערך כולי עלי' או
'ערכי עלי', מתחייב, ולא ערך אברים – האומר 'ערך ידי עלי'
לא אמר כלום. ואם כן יכול היית לפרש שאני מוציא אף דבר
(אבר) שהנשמה תלויה בו, והאומר 'ערך ראשי עלי' פטור,
תלמוד לומר (ויקרא כז ב) 'נפשת', שהערך תלוי בנפש,
והמעריך אבר שהנשמה תלויה בו נותן ערך כולו.

דורשת הברייתא עוד: תיבת 'נפשת' משמע גם שרק מי שנפשו
בו נערך ולא המת. ועדיין יכול היית לפרש שאני מוציא רק את
המת ולא אוציא את הנוסס שעדיין חי הוא, תלמוד לומר
(ויקרא כז ח) 'והעמידו לפני הכהן והעריך אתו הכהן', הוקש
ערך להעמדה ללמוד שכל שישנו בהעמדה – שאפשר להעמידו
לפני הכהן שיעריכו, ישנו בהערכה – נערך, וכל שאינו
בהעמדה כגוסס אינו בהערכה.

דורשת הברייתא עוד: דבר אחר, תיבת 'נפשת' נאמרה בלשון
רבים, שכן אם היה כתוב 'נפש', הייתי יכול לסבור שאין לי
שמתחייב אלא אחד שהעריך אחר, אך אחד שהעריך מאה
איש, מנין שמתחייב, תלמוד לומר 'נפשות'.
דורשת הברייתא עוד: דבר אחר, תיבת 'נפשת' נצרכת, שכן

וכן אם מכרו משדה אחותם, גואלין לעולם – יכולים לגאול
מיד, ולכן אימא – שמא תאמר שבמצות ראש השנה נמי לא
ליחייבו, לכן קמשמע לן שהם חייבים בזה, שכן נהי דליתנהו
– אף שכהנים אינם בדין השקמת קרקע של יובל לגמרי, מכל
מקום בשאר דיני יובל, בהשקמת כספים ובשילוח עבדים, בזה
מיהא איתנהו – מכל מקום הם שייכים בשאר ישראל, ולכן
חייבים בתקיעת שופר בראש השנה שהוקשה ליובל.

שנינו בברייתא: הכל חייבים במקרא מגילה, כהנים לזוים
וישראלים. שואלת הגמרא: פשיטא. ומשיבה: לא צריכא – לא
נצרך התנא אלא ללמד שחייבים ליבטיל – לבטל
במקדש לקרוא מגילה, וכדבריו דרב יהודה אמר שמואל,
דאמר רב יהודה אמר שמואל, כהנים בעבודתם ולזוים בדיקון
וישראל במעמדן, מכשילין עבודתם דוכן ומעמדן וקאין
לשמוע מקרא מגילה.

שנינו בברייתא: הכל חייבין בזימון, כהנים לזוים וישראלים.
שואלת הגמרא: פשיטא. ומשיבה: לא צריכא, אלא כדי ללמד
את חיוב הזימון בכהנים דקאבלי – שאוכלים קדשים, שכן
סלקא דעתך אמינא – היה עולה בדעתך לומר ש'ואכלו אתם
אשר כפר בהם' אמר רחמנא (שמות כט לג), והא בפרה היא
– שאכילת הקדשים היא אכילת חובה משום כפרה, ואינה
נחשבת קביעות סעודה להתחייב בזימון, לכן קא משמע לן שאף
אכילה זו חייבת בזימון, שכן 'ואכלת וישבעת' אמר רחמנא
(דברים ח י), שכל אכילה נחשבת קביעות סעודה לענין
ברכת המזון וזימון, והא איתנהו – והרי אף אכילה זו משביעה.
שנינו בברייתא: הכל מצטרפין לזימון, כהנים לזוים וישראלים.
שואלת הגמרא: פשיטא – ודאי שאם אכלו כהן לוי וישראל
יחד, מצטרפין לזימון. ומשיבה: לא צריכא, אלא באופן דקאבלי
– שאוכלים הכהנים תריומה או קדשים, והור קאבלי – אוכל
חולין, שבאופן זה סלקא דעתך אמינא, הואיל ואי בעי יד
למיכל כהדי כהן – הואיל ואם רוצה הור לאכול עם הכהן, לא
מצי אבלי – אינו יכול לאכול, שזר אסור בתרומה, אם כן אימא
– יש לומר שלא ליצטרף הור עם הכהן לזימון, שאין קביעותם
יחד נחשבת קביעות וחייבו, לכן קא משמע לן שמצטרפים, נהי
דור כהדי כהן לא מצי אבלי – אף שזר אינו יכול לאכול עם
הכהן בתרומתו, מכל מקום כהן כהדי יד מצי אבלי באכילת
החולין.

שנינו במשנתנו (ב). הכל מעריכין – יכולים להתחייב 'ערך
פלוגי עלי', כהנים לזוים וישראלים. שואלת הגמרא: פשיטא.
ומשיבה: אמר רבה, לא נצרכא להשמיע זאת אלא לדעת כן
בוקרי, דתנן (שקלים פ"א מ"ד) לגבי מחצית השקל שמחויב כל
יהודי לשקול אחת בשנה, שמכסף זה היו קונים קרבנות ציבור
כל השנה, אמר רבי יהודה, העיד כן בוקרי ביבנה, כהנים אינם
חייבים לשקול מחצית השקל, אך כל כהן ששוקל אינו חוטא
בכך שביטאו מכספו בהמת חולין לעורה. אמר לו רבן יוחנן
זכאי לכן בוכרי, לא כן הדין, אלא חייבים כהנים לשקול, וכל
כהן שאינו שוקל, חוטא, אלא שהכהנים פטורים עצמם ושלא
כדין שכן הם דורשין מקרא – פסוק זה לעצמן – להנאתם
לפטור עצמם, 'וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאבלי' (ויקרא
ו טז), ואם אמנם אנו הכהנים חייבים לשקול, יש לנו חלק
בקרבת הציבור הבאים מכסף זה, והואיל ועומר ושתיה תלחם
ולחם הפנים שלנו הם, שיש לנו חלק בהם, היאך הם נאכלין
– היאך חייבה התורה באכילתן. שואלת הגמרא: ולדעת כן
בוקרי נמי, כיון דלכתחילה לא מתייבבי כהנים לאיתווי –
להביא מחצית השקל, אם כן כי מיתיי – כשהוא חולין ושוקל,
נמי חוטא הוא, דקא מעיל – שרתי מכניס חולין לעורה,
שכספו אינו קדוש והקרבתו הנקנים ממנו חולין. משיבה
הגמרא: מדובר דמיתיי להו ומסר – הכהן מוסר כספו מתנה

ערכין, פרק ראשון – הכל מעריכין דף ד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קפז תוספות

ומהו "גואלין לעולם" לפי שנאמר בישראל המוכר שדה אחוזה (ויקרא כח): "במספר שני תבואות ימכר לך, שאינו מותר לגאול בפתות משתי שנים — אבל ליום גואלין מיד; לפי שנאמר ובישראל המוכר בית בבתי ערי חומה; ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה" נחלט — אבל בליום נגאל לעולם, שנאמר: "גאולת עולם תהיה ללויים"; לפי שנאמר במקדש שדה אחוזה: "ואם לא יגאל את השדה" ובעלים, "ומכר" וגובר "את השדה לאיש אחד

וגואלין לעולם, אימא במצות ראש השנה נמי לא ליחייבו, קמשמע לן: נהי דליתנהו בהשקטת קרקע, בהשקטת כספים בשילוח עבדים מיהא איתנהו. הכל תיבין במקרא מגילה, בהנים ליום וישראלים. פשיטא! — לא צריכא, ליכפיל עבודתם; וכדרב יהודה אמר שמואל, דאמר רב יהודה אמר שמואל: בהנים בעבודתם וליום ברוכנו וישראל במעמך, במבטלין עבודתם וכאן לשמע מקרא מגילה. הכל תיבין בוימו, בהנים ליום וישראלים. פשיטא! — לא צריכא דקאבלי קרשים, סלקא דעתך אמינא: "ואכלו אותם אשר פפר בהם" אמר רחמנא, והא כפרה היא, קא משמע לן: "ואכלת ושבעת" אמר רחמנא, והא איתנהו. הכל מצטרפין לוימו, בהנים ליום וישראלים. פשיטא! — לא צריכא, דקאבלי בהנים תרומה או קרשים, וור קאבלי חילין; סלקא דעתך אמינא: הואיל ואי בעי ור למיכל בהדי בהן לא מצי אכיל — אימא לא ליצטרף, קא משמע לן: נהי דור בהדי בהן לא מצי אכיל, בהן בהדי ור מצי אכיל. "הכל מעריכין, בהנים ליום וישראלים". פשיטא! אמר רבא: לא נצרכא אלא לכן בוכרי; דתנן: אמר רבי יהודה, העיד בן בוכרי ביהנה: כל בהן ששוקל — אינו חוטא. אמר לו רבן יוחנן בן זבאי: לא כן, אלא כל בהן שאינו שוקל — חוטא, אלא שהבהנים דורשין מקרא זה לעצמן: "וכל מנחת בהן כליל תהיה לא תאכל", הואיל ועומר ושתיה תהיה וליהם הפנים שליו הם, היאך הם נאכלין? ולכן בוכרי נמי, כיון דלכתחילה לא מתייבחי לאיתווי, כי מיתו נמי — חוטא הוא, דקא מעייל חולין לערבה! — דמיתו להו וקסר לצבור. סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתוב: "וכל ערקה ויהיה בשקל הקדש", כל דאיתיה בשקלים — איתיה בעריכין, והני בהנים, הואיל וליתנהו בשקלים — ליתנהו בעריכין, קא משמע לן. אמר ליה אבבי: האי "וכל ערקה", לכל עריכין שאתה מעריך לא יהו פחותין מסלע הוא דאיתא! אלא אמר אבבי: איצטרף, סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתוב: "ופדיו מכן חדש תפדה בערקה", כל דאיתיה בפדיון בהן — איתיה בעריכין, והני בהנים הואיל וליתנהו בפדיון בהן — ליתנהו בעריכין, קא משמע לן. אמר ליה רבא: אלא מעשה, גבי איל אשם, דכתוב: "ואת אשמו וביא לה" איל תמים מן הצאן בערקה", הכי נמי דכל דאיתיה בעריכין — איתיה באיל האשם, טימטום ואנדרוגינוס דליתנהו בעריכין — ליתנהו באיל האשם? אלא אמר רבא, ואיתא רבא רבא: איצטרף, סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתוב: "והעמידו לפני הכהן" — ולא בהן לפני כהן, קא משמע לן. "עריכין" — לאיתווי מנוול ומוקה שחין. מנא הני מילי? דתנו רבנן: "בערקה" — לקביא ערך סתום. דבר אחר: "בערקה" — ערך בולו הוא נותן ולא ערך אברים; וכול שאני מוציא אף דבר שהנשמה תלויה בו? תלמוד לומר: "נפשות", נפשות — ולא המת; אוציא את המת ולא אוציא את הנוסם? תלמוד לומר: "והעמידו... והעריך", כל שישנו בהעמדה — ישנו בהערכה, וכל שאינו בהעמדה — אינו בהערכה. דבר אחר: "נפשת" — אין לי אלא אחד שהעריך אחד, אחד שהעריך מאה מניין? תלמוד לומר: "נפשת"; דבר אחר: "נפשת" — אין

נהי דליתנהו בהשקטת קרקעות — כלומר, בכל דין השקטת קרקעות, דהא תנן: מוכרין לעולם. והך — אכילת קדשים משום כפרה הוא, דכתיב "ואכלו אותם אשר כופר בהם", מלמד שהכהנים אוכלין והבעלים מתכפרין (וימא סחב), — אימא לא תיבעי זימון, קא משמע לן כו'. מצטרפין בו' — אי אביל חד כהן וחד לוי וחד ישראל, כהן בהדי ור מצי למיכל מן החולין.

הלך מצטרפין. לא נצרכא אלא לכן בוכרי — כסיפא דמילתא מפרש דא דרבא. ששוקל — שדלים באחד באדר. אינו חוטא — כדמפרש לקמן, דלא הוה חולין בעורה. אף על גב דלכתחילה לא מחייב, דכתיב (שמות לח): "לכל העובר על הפקודים" ושבט לוי לא נפקד. חוטא — מפרש במסכת שנים (ג,א), דכתיב "זה יתנו", "זה" בגימטריא שנים עשר שבטים, ודהיינו נמי שבט לוי. ד"כל העובר" מפרש: כל העובר בים סוף. אלא שהכהנים דורשין מקרא זה לעצמן — להנאתן, ושלא כדון. שלנו הוא — שהרי מתרומת הלשכה הן באין, ואם אנו שוקלין ללשכה — נמצאת מנחת העומר ושתי חלות ולחם הפנים משלנו, והיאך נאכלין? דכתיב: "לא תאכלו" ולדודין לית לן חך דרשא, דהאי "כליל תהיה" — במנחת כהן גרידתא כתוב, אבל במנחת צבור — זיל בתר רובא. דמסר להו לצבור וכו' — והלכך, לכן בוכרי דפטר להו לכהנים משקלים, איצטרף מתניתין למתני דכהן שהעריך עצמו או את אחר — נותן את הערך כישאל, ודלסקא דעתך אמינא כו', קא משמע לן דלא גמירי. לא יהו פחותין מסלע — דעני בעריכין נידון בהשג יד, דכתיב (ויקרא כח): "על פי אשר תשיג יד הנודר" וגו', ופחות מסלע לא יתן לעולם, כדאמר בפרק שני (ערכין זב,א) אין בעריכין פחות מסלע. ומיתו טעמא מהאי קרא. ויכין דלחבי אתא, לא הוה סלקא דעתך למדרש לדרשא אחריתי למפטר כהנים מעריכין, ומתניתין לא איצטרף כהנים נפטרו מפדיון הכן בפרק קמא דבבורות (ד,א) מקל וחומר: אם פטרו את של ישראל במדבר — קל וחומר את של עצמן. הכי נמי דליתנהו באיל אשם — ואל שראלי ניהו אלא דהאי הכי לא דרשינן. ואכתיב מתניתין למא לי למיתני "כהנים ולויים וישראלים"? והעמידו לפני הכהן — עני שהעריך את עצמו, או את אחר. ולא כהן לפני כהן — הלכך כהן ליתיה בעריכין, דאי עני הוא — לא קרינא ביה "והעמידו לפני הכהן", קא משמע לן מתניתין. נעריכין לאיתווי בו' — כלומר, אמר מר לעיל: הכל נעריכין לאיתווי מנוול ומוכה שחין. ערך סתום — לקמן מפרש. וכולה ברייתא מפרש לקמן. ערך אבריו — אמר: "ערך ידו עלי" — לא אמר כלום. דאין ערך לאברים. אבל אם אמר: "דמי ידי עלי" — נותן דמי ידו. שהנשמה תלויה בו — שאם אמר "ערך ראשי" או "ערך כבידי", תלמוד לומר נפשות — בנפש תלה רחמנא. ואם העריך דבר שהנשמה תלויה בו — נותן ערך כולו. ולא את המת — שאם אמר: "ערך מת זה עלי" — לא אמר כלום. והאי חומר והעריך — גבי עני שהעריך כתיב, דבר אחר נפשות — למא נאמר? שאם לא נאמר "נפשות" אלא "נפש", הייתי אומר: אין לי אלא אחד שהעריך אחד, דכתיב (ויקרא כח): "איש כי יפליא ונדר" בעריכין נפשות", דהיינו אחד שהעריך אחד. דבר אחר נפשות — למא נאמר? שאם אמר "נפש" הייתי אומר: אין

ובמה פחות שבערין שלשה שקלים – אף על גב דאמר בתוספתא דמכילתין: "הרי עלי ערך סתם" – מביא המועט, ובמה (את) המועט – חמשה שקלים (סלעים). יש לומר: דהתם בסתם ערך דוכר (ונקבה) הוא. **קרי** ביה ערך בערבך – מיתורא "בערבך", דמצי למכתב: "ערך", ומיתורא דריש, ואילו ערך גופיה איצטרך.

לומר שאין נידון בהשג יד – מאי טעמא? כמפרש דמי, דכין דאמר: "ערך סתם עלי", וידוע הוא שזהו פחות שבערין שלשה שקלים – כמאן דאמר: "הרי עלי שלשה שקלים", ולא דמי לאומר "ערך פלוני", דהתם לא מוכחא מילתא, דאין הכל יודעין שנותיו, אבל הכא דבר גלוי הוא, שהרי לא תלה בשום אדם. לשון הקונטרס. וקשה: דהא כי אמר "ערך פלוני עלי" – יודע הוא שאינו בן חרש, חייב חמשה סלעים, ונידון בהשג יד שסלע אחד או בשניסו ונראה לפרש: כמפרש דמי – דהוי כמו אומר בהדיא "הרי עלי שלש סלעים", הואיל ואמר "ערך" סתם. ודאי אי אמר "ערך פלוני בן עשרים", אף על פי שידוע שחייב חמשים סלעים – מכל מקום גזירת הכתוב כיון שתלה הערך בנערך, גזירת הכתוב הוא שידון בהשג יד, ואינו כמו מפרש "הרי עלי חמשים סלעים לבדק הבית". **הוא** וחדש שותפין בו – פירש בקונטרס: דגבי הקדש נקט שותפות, לומר שהוא והקדש חולקין, דמקדיש בעין יפה מקדיש. אבל גבי מכירה שייך דמשמנן, לשון שומא, כלומר, שישומו אותו אבר שמכר לאיזה מלאכה הוא ראוי, ולפי שיהי יטול. **והא** פרה וחמור דליתנהו בערבין ואינו נידון בכבודו – וכל שכן כשמקדיש הגוף, דפשטא קדושה בבולה. **הא** לא קשיא דא בקדשי מזהב וזהב בקדשי בזהב – ברייתא בקדשי מזהב, דאמר "ראש חמור הקדש לדמי עולה", ואינו נידון בכבודו, דכי כתיב "נפשות" – גבי ערכין כתיב, דקדשי בדיק הבית נניחו, וכי אמרין אנו דנידון בכבודו, אפילו טומטום – שנודר לדמי לבדק הבית. ניכר.

אחר: "נפשת" – אין לי אלא אחד שהעריך, **אחר: "נפשת"** – אין לי אלא איש שהעריך, בין איש בין אשה; אשה שהעריכה איש, מניין? תלמוד לומר: "נפשת". דבר אחר: "נפשת" – להביא מנוול ומופה שחין, והא אפיקתיה לתנא! – הנה לא צריכי קרא; מאי טעמא? כי שקול הוא ויבואו פולם, כי איצטרך קרא – למנוול ומופה שחין הוא דאיצטרך. "והיה ערבך" – לרבות טומטום ואנדונונים לרמים. דמים למה לי קרא? לא היה אלא דמי דיקלא, אילו אמר דמי דיקלא, מי לא יהיב? אמר רבא: לומר שנידון בכבודו; סלקא דעתך אמינא: "נדר בערבך" כתיב, כל שישנו בערבין – נידון בכבודו, וכל שאינו בערבין – אינו נידון בכבודו. אמר ליה אביי: ודלא איתיה בערבין מי נידון בכבודו? והתניא: "ראש עבד זה הקדש" – הוא והקדש שותפין בו, "ראש עבד מכור לך" – משמנן ביניהם. "ראש חמור זה הקדש" – הוא והקדש שותפין בו, "ראש חמור מכור לך" – משמנן ביניהם. "ראש פרה מכור לך" – לא מכר אלא ראשה של פרה; ולא עוד, אלא אפילו: "ראש פרה הקדש" – אין להקדש אלא ראשה. ואמר רב פפא: דהא מודבן רישא דתורא בבי טבחא. והא חמור ופרה ליתנהו בערבין, ואין נידון בכבודו! – וליטעמיה, תיקשי לך עבד, דאיתיה בערבין ואין נידון בכבודו! אלא לא קשיא: דהא בקדשי מזהב, הא בקדשי בדיק הבית. – במאי אוקימתה, בקדשי מזהב? אימא סיפא: ולא עוד, אלא אפילו אמר: "ראש פרה זו הקדש" – אין להקדש אלא ראשה, אמאי? תפשות קדושה בכולה! מי לא תניא: האומר

אין לי אלא איש שהעריך, בין איש בין אשה; אשה שהעריכה איש, אשה שהעריכה אשה, מניין? תלמוד לומר: "נפשת". דבר אחר: "נפשת" – לרבות מנוול ומופה שחין; שכיבול, נדר בערבך, כל שישנו בדרמים ישנו בערבין, וכל שאינו בדרמים אינו בערבין – תלמוד לומר: "נפשת". "והיה ערבך" – לרבות טומטום ואנדונונים לרמים; שכיבול, נדר בערבך, כל שישנו בערבין ישנו בדרמים, וכל שאינו בערבין אינו בדרמים – תלמוד לומר: "והיה ערבך". "הוכר" – זכר, ולא טומטום ואנדונונים. יכול לא יהו בערבך איש, אבל יהו בערבך אשה? תלמוד לומר: "והיה ערבך הוכר" ואם נקבה היא – זכר ודאי, נקבה ודאי, ולא טומטום ואנדונונים. אמר מר: "בערבך" – לרבות ערך סתם. מאי ערך סתום? דתניא: האומר "ערך סתום עלי" – נותן כפחות שבערבין, וכמה פחות שבערבין? שלש שקלים. ואמאי? חמשים! – תפשתה מרובה לא תפשתה, תפשתה מועט תפשתה. ואמאי? שקל דכתיב: "וכל ערבך יהיה פשקל הקדש"! – ההוא בהשג יד הוא דכתיב. ואלא קרא למה לי? אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה: לומר, שאינו נידון בהשג יד; מאי טעמא? כמפרש דמי. איפא דאמרי, אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה: נידון בהשג יד. פשיטא! – מהו דתניא: כמפרש דמי, קמשמע לן. דבר אחר: "בערבך" – ערך פולו הוא נותן, ואינו נותן ערך דמי אגריים. והא אפיקתיה לערב סתם! קרי ביה: "ערך" "בערבך". יכול שאני מוציא דבר שהשקמה תלויה בו? תלמוד לומר: "נפשת", "נפשת" – ולא את הפת. והא אפיקתיה! – קרי ביה: "נפש" "נפשת". אוציא את הפת ולא אוציא את הגוסס! תלמוד לומר: "והעמיד... והעריך". אי הכי, מת נמי תפוס לי מ'והעמיד... והעריך! – הכי נמי. – ואלא "נפש" "נפשת" למה לי? – פדעגין למימור קמן. דבר אחר: "נפשת" – אחד שהעריך מאה מניין? תלמוד לומר: "נפשת". דבר מניין? תלמוד לומר: "נפשת". דבר אחר: "נפשת" – להביא מנוול ומופה שחין, והא אפיקתיה לתנא! – הנה לא צריכי קרא; מאי טעמא? כי איצטרך קרא – למנוול ומופה שחין הוא דאיצטרך. "והיה ערבך" – לרבות טומטום ואנדונונים לרמים. דמים למה לי קרא? לא היה אלא דמי דיקלא, אילו אמר דמי דיקלא, מי לא יהיב? אמר רבא: לומר שנידון בכבודו; סלקא דעתך אמינא: "נדר בערבך" כתיב, כל שישנו בערבין – נידון בכבודו, וכל שאינו בערבין – אינו נידון בכבודו. אמר ליה אביי: ודלא איתיה בערבין מי נידון בכבודו? והתניא: "ראש עבד זה הקדש" – הוא והקדש שותפין בו, "ראש עבד מכור לך" – משמנן ביניהם. "ראש חמור זה הקדש" – הוא והקדש שותפין בו, "ראש חמור מכור לך" – משמנן ביניהם. "ראש פרה מכור לך" – לא מכר אלא ראשה של פרה; ולא עוד, אלא אפילו: "ראש פרה הקדש" – אין להקדש אלא ראשה. ואמר רב פפא: דהא מודבן רישא דתורא בבי טבחא. והא חמור ופרה ליתנהו בערבין, ואין נידון בכבודו! – וליטעמיה, תיקשי לך עבד, דאיתיה בערבין ואין נידון בכבודו! אלא לא קשיא: דהא בקדשי מזהב, הא בקדשי בדיק הבית. – במאי אוקימתה, בקדשי מזהב? אימא סיפא: ולא עוד, אלא אפילו אמר: "ראש פרה זו הקדש" – אין להקדש אלא ראשה, אמאי? תפשות קדושה בכולה! מי לא תניא: האומר

אמינא נדר בערבך נפשות כתיב כל שישנו בערבין נידון בכבודו – אפילו כשאמר: "דמי ראשי עלי". וכל שאינו בערבין, כשאמר: "דמי ראשי עלי" – אינו נידון בכבודו. ד"נפשות" גבי ערך כתיב, קא משמע לן. משמנן ביניהם – כמה שזה, ויחלוקו דמיו. ומביעא לי אמאי נקט תתם "שותפין" וזכא "משמנן". ואמר רב פפא: מאי טעמא דגבי פרה לא הקדש אלא ראשה. דהא מודבן ריש תורא בבי טבחא – אבל ראש עבד וראש חמור אין דרך למכור, הלכך לפלגיה וזבניה, לפלגיה אקדישה. ואין נידון בכבודו – דתתני: הוא והקדש שותפין בו, ולא הוי כולה דהקדש. והא עבד דאיתיה בערבין – כדכתני במתניתין, וקתני בהך ברייתא גבי עבד נמי: הוא והקדש שותפין בו, דאין נידון בכבודו. אלא לא קשיא – הך ברייתא – דקדשי מזהב, דאמר: "ראש חמור או עבד זה לדמי עולה" אין נידון בכבודו. דכי כתיב "נפשות" – גבי ערכין כתיב, דקדשי בדיק הבית נניחו, וכי אמרין אנו דנידון בכבודו אפילו טומטום שנדר דמיו – בקדשי בדיק הבית. תפשות קדושה בכולה – הואיל וחזיא להקדבה.

אין לי אלא איש שהעריך בין איש ובין אשה, דכתיב (ויקרא כז): "איש כי יפליא בערבך נפשות", דמשמע שהאיש מעריך נפש כל שהוא. **נפשות** – דהכי משמע "בערבך נפשות" – כל נפשות יכולות להעריך. **וכל שאינו בערבין** – כגון טומטום ואנדונונים, דכתיב: "הוכר" – דמשמע זכר ודאי, נקבה ודאית. **ערך סתום** – שלא אמר: "ערבי עלי" ולא אמר: "ערך פלוני עלי", אלא אמר: "הרי עלי ערך". שלש שקלים – דכתיב: "ולקבה שלש שקלים", וזהו פחות שבערבין. **מרובה לא תפסחת** – דיש להקשות: תפוס את המועט! **תפסחת מועט תפסחת** – דאי מקשה לך: תפוס את המרובה – אינו חולק על דברך, אלא מוסיף, דבכלל מרובה איכא מועט. **בהשג יד** – שאם עני הוא ומך מערבך – לא יעריכנו כהן בפחות משקל. אבל דין ערך קצוב – אין מועט משלשה שקלים. **אלא קרא** – "ערך" למאי אתא? הואיל וערך סתם אינו אלא שלשה שקלים, בלא קרא נמי ידענא, דבלא כלום לא מיפטר. ובוציר מהכי לא מצי יהיב, דהא אין ערך קצוב נקרא בפחות מידן. **שאני** נידון בהשג יד – שאפילו אין יד משגת לשלשה שקלים – נותן שלשה שקלים. **כמפרש דמי** – דכין דאמר: "ערך סתם עלי", וידוע הוא שזהו פחות שבערבין שלשה שקלים – כמאן דאמר: "הרי עלי שלשה שקלים" דמי. ולא דמי לאומר: "ערבי עלי" או: "ערך פלוני עלי", דהתם לא מוכחא מילתא, דאין הכל יודעין את שנותיו, אבל הכא – דבר גלוי הוא, שהרי לא תלה בשום אדם. **איכא דאמרי אמר רב נחמן** – להכי אתא קרא. לומר שערך נקרא. ודינו כשאר ערכין, ונידון בהשג יד. **פשיטא** – דמאי שנא משאר ערבין? קרי ביה ערך בערבך – "ערך" הוה מצי למכתב, והוה מיתוי ערך סתם. ומדכתיב "ערך" – למדרש נמי הא. למימר קמן – להביא מנוול ומוכה שחין. **הא אפיקתיה להנך** – לאחד שהעריך את מאה, ולאשה שהעריכה. שקול הוא – אי הוה כתיב נמי "נפש" – הוה אתו כולוה, בין דבר שהנשמה תלויה בו בין אחד שהעריך מאה, ובין אשה שהעריכה. ד"נפש" משמע מאה, ומשמע נפשות הרבה, כענין שנאמר (במדבר לא): "ונפש אדם מן הנשים ששה עשר אלף". ואף על גב דמדרח "נפש" לא מצינו למדרש שלש דרשות – הוה אתו כולוה, דהא שקולים הן, ושוות נשמות ממקרא זה, ולא מצית לאוקמה להא דרשא טפי מהא, דהי מינייהו מפקת? הלכך כולוה וזו מיניה. ו"נפשות" איצטרך למנוול ומוכה שחין, דלא תימעטניהו מנדר בערבין. שקול = שוה, דכל הדרשות שוות למשמע ממקרא זה, ואין לך חומר בזה יותר מזה, דינא דהך קא מרבה לחודה. והך "שקולין הן" איכא נמי בבבא קמא (א.א.) כי האי גוונא בשמעתא קמיתא. **לדמים** – דאם אינו ענין לערבין, דהא זכר ודאי בעינן – תניהו ענין לדמים. שנידון בכבודו – שנידון כולו אחר אבר אחד שכבודו תלוי בו, שאם אמר: "דמי ראשו עלי" – נותן דמי כולו. הכי גרסינן: סלקא דעתך

אמינא נדר בערבך נפשות כתיב כל שישנו בערבין נידון בכבודו – אפילו כשאמר: "דמי ראשי עלי". וכל שאינו בערבין, כשאמר: "דמי ראשי עלי" – אינו נידון בכבודו. ד"נפשות" גבי ערך כתיב, קא משמע לן. משמנן ביניהם – כמה שזה, ויחלוקו דמיו. ומביעא לי אמאי נקט תתם "שותפין" וזכא "משמנן". ואמר רב פפא: מאי טעמא דגבי פרה לא הקדש אלא ראשה. דהא מודבן ריש תורא בבי טבחא – אבל ראש עבד וראש חמור אין דרך למכור, הלכך לפלגיה וזבניה, לפלגיה אקדישה. ואין נידון בכבודו – דתתני: הוא והקדש שותפין בו, ולא הוי כולה דהקדש. והא עבד דאיתיה בערבין – כדכתני במתניתין, וקתני בהך ברייתא גבי עבד נמי: הוא והקדש שותפין בו, דאין נידון בכבודו. אלא לא קשיא – הך ברייתא – דקדשי מזהב, דאמר: "ראש חמור או עבד זה לדמי עולה" אין נידון בכבודו. דכי כתיב "נפשות" – גבי ערכין כתיב, דקדשי בדיק הבית נניחו, וכי אמרין אנו דנידון בכבודו אפילו טומטום שנדר דמיו – בקדשי בדיק הבית. תפשות קדושה בכולה – הואיל וחזיא להקדבה.

1 **בַּר אֲבוּהַ**, 'בערכך' נצרך לומר 'שהמעריך ערך סתם אינו נידון'
2 **בְּהִשָּׁג יָד**, אלא אף אם אין ידו משגת לתת שלשה שקלים, אין
3 הכהן מעריכו בפחות מזה, ו**כֹּאֵל מַעְמָא** – ומהו הטעם שאינו
4 נידון בהשג יד, שכן האומר ערך סתם הרי הוא **בְּמַפְרֵשׁ דָּמִי** –
5 כאילו פירש 'הרי עלי שלשה שקלים', שהרי הוא יודע שהעריך
6 הקצוב הקטן ביותר הוא שלשה שקלים, וודאי לזה נתכוין, ואין
7 זה דומה לאומר 'ערך פלוני עלי', שאין מוכח שהתכוין לערך
8 מסוים, שהרי אין הכל יודעים את שנותיו של אותו פלוני, ולכן
9 הוא נידון בהשג יד. מביאה הגמרא גירסא הפוכה בתירוצו זה:
10 **אִיכָא דְאָמַר** – 'יש שאמרו תירוץ זה בלשון אחר, **אָמַר רַב נְחֶמְיָא**
11 **אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהַ**, 'בערכך' שלמד שאף ערך סתם נידון **בְּהִשָּׁג**
12 **יָד**, שואלת הגמרא: **פְּשִׁימָא** – הלא פשוט הוא שנידון בהשג יד
13 ככל ערך, ומשיבה: **מָהוּ דְתִימָא** – שמא תאמר שהאומר ערך
14 סתם הרי הוא **בְּמַפְרֵשׁ דָּמִי** – כאילו פירש 'הרי עלי שלשה
15 שקלים', ואין שייך להעריכו בהשג יד, לכן **קַמְשָׁמַע לָן** –
16 מלמדנו הפסוק שאף ערך סתם נידון בהשג יד.
17 הגמרא מבארת את המשך הברייתא: **דְּבַר אַחֵר**, 'בְּעֶרְכָּךְ' מלמד
18 **שַׁעֲרָךְ בּוֹלָא הוּא נֹתֵן** – חייב רק כשהעריך את כל הנוער, ו**אֵינִי**
19 **נֹתֵן עֶרֶךְ דָּמִי אַכְרִים** – ואינו מתחייב כשאמר 'ערך ידי עלי'.
20 מקשה הגמרא: ו**הָאֵא אֶפְיָקֶתִיָּה לְעֶרֶךְ סָתָם** – הרי הברייתא
21 לעיל הוציאה את תיבת 'בערכך' לרבות ממנה ערך סתם, והיא
22 היא לומדת ממנה דין נוסף, משיבה הגמרא: **כְּרִי בִּיה' עֶרְךָ**
23 **'בְּעֶרְכָּךְ** – יכול היה הפסוק לכתוב 'ערך', והיה משמע לרבות
24 ערך סתם, וכתב 'ערכך' להוסיף לדרוש דרשה זו.
25 מוסיפה הברייתא: כיון שנתמעט שאין ערך לאברים, **יָבֹל** היית
26 לפרש **שְׁאֵנִי מוֹצִיא** אפילו **דְּבַר** – [אבר] **שֶׁהִנְשָׁמָה תְּלוּיָה בּוֹ**,
27 שהאומר 'ערך ראשי עלי' לא נתחייב, תלמוד לומר **נִפְשָׁתָה**,
28 שהעריך תלוי בנפש, והמעריך אבר שהנשמה תלויה בו נותן ערך
29 כולו.
30 הגמרא מבארת את המשך הברייתא, שלמדה מ'**נִפְשָׁתָה** שאפשר
31 להעריך רק את מי שנפשו בו, **וְלֹא אֶת הַמֶּת**. מקשה הגמרא:
32 **וְהָאֵא אֶפְיָקֶתִיָּה** – והרי הוצאת תיבה זו ללימוד אחר, לרבות אבר
33 שהנשמה תלויה בו. משיבה הגמרא: **כְּרִי בִּיה' נִפְשָׁתָה** –
34 יכול היה הפסוק לכתוב 'נפש', לרבות אבר שהנשמה תלויה בו,
35 וכתב 'נפשות' ללמד עוד דין, והיינו להוציא את המת.
36 הגמרא מבארת את המשך הברייתא: כיון שלמדנו שלמת אין
37 ערך, אם כן **אֹצִיא רַק אֶת הַמֶּת וְלֹא אֹצִיא אֶת הַגּוֹסֵס**, שכן
38 גוסס הוא בכלל 'נפש', לכן תלמוד לומר (ויקרא כז ח) **וְהִעֲמִידוּ**
39 **לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהִעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן**, שכל שאפשר להעמידו לפני
40 הכהן שיעריכו יד לו ערך, וכל שאי אפשר להעמידו [בכונן גוסס]
41 אין לו ערך. מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כך, **מֵת נִפְי תִּיפּוּק**
42 **לִי** – גם מת עצמו נלמד מ'**וְהִעֲמִידוּ** וגו' **וְהִעֲרִיף**, שהרי גם מת
43 אי אפשר להעמיד, ומדוע נצרכה הברייתא למעט מנפשות.
44 משיבה הגמרא: **הָכִי נִפְי** – אכן כך, מת מתמעט מבאן, ולא
45 מנפשות. **וְאֵלֵא נִפְשָׁתָה** – מנפשות' **לָמָּה לִי** – מדוע נכתב 'נפשות'
46 ולא רק 'נפש'. התשובה בדבר היא **בְּדַעְיָנָא לְמִימַר קָמָן** – כמו
47 שרצונו לומר להלן, שהפסוק נצרך לרבות מנוול ומוכה שחין.
48 הגמרא מבארת את המשך הברייתא: **דְּבַר אַחֵר**, תיבת **נִפְשָׁתָה**
49 נצרכת בלשון רבים, שאם היה כתוב 'נפש' היה משמע שאין לי
50 **אֵלֵא** אדם אחד **שֶׁהִעֲרִיף** אדם אחד, אך אחד **שֶׁהִעֲרִיף מֵאֵת**,
51 מִנֵּין שמתחייב בערך כולם, תלמוד לומר **נִפְשָׁתָה** בלשון רבים.
52 הגמרא מביאה את המשך הברייתא: **דְּבַר אַחֵר**, **נִפְשָׁתָה** נצרך,
53 שאם היה כתוב 'איש כי יפליא נדר בערכך נפש', היה משמע
54 שאין לי **אֵלֵא** איש **שֶׁהִעֲרִיף** בין איש בין אשה, שנתחייב, אך
55 **אִשָּׁה שֶׁהִעֲרִיבָה אִישׁ**, ואשה **שֶׁהִעֲרִיבָה אִשָּׁה**, מִנֵּין שמתחייבת,
56 תלמוד לומר **בְּעֶרְכָּךְ נִפְשָׁתָה**, לומר שכל נפש יכולה להעריך.

1 אילו היה נאמר 'איש כי יפליא נדר בערכך נפש', הייתי אומר
2 שאין לי ללמוד **אֵלֵא** שאיש **שֶׁהִעֲרִיף** בין איש בין אשה,
3 שמתחייב, אך **אִשָּׁה שֶׁהִעֲרִיבָה אִישׁ** או **אִשָּׁה שֶׁהִעֲרִיבָה אִשָּׁה**,
4 מִנֵּין שמתחייבת. תלמוד לומר – מלמדנו הפסוק **בְּעֶרְכָּךְ**
5 **נִפְשָׁתָה**, שכל נפש יכולה להעריך.
6 דורשת הברייתא עוד: **דְּבַר אַחֵר**, תיבת **נִפְשָׁתָה** באה לרבות
7 שגם **מְנוּוֹל** – מטונף ומוכה שחין – או מוכה שחין, נערכים, שכן
8 **יָבֹל** היית לדרוש את ההיקש (ויקרא כז ב) **נָדַר בְּעֶרְכָּךְ** ללמד
9 שהוקשו ערכין לנדר של דמים, ולכן **כָּל מִי שִׁישָׁנִי בְּפִרְשֵׁת נָדַר**
10 **דָּמִים יִשָּׁנִי** גם בפרשת ערכין וכל שאינו בנדר דמים אינו
11 **בְּעֶרְכִּין**, ומנוול ומוכה שחין, שאין להם דמים שכן אין אדם
12 רוצה לקנות עבד מאוס כזה, גם ערך אין להם, לכן תלמוד לומר
13 **נִפְשָׁתָה**, שכל נפש יש ערך.
14 דורשת הברייתא עוד: מה שנאמר (ויקרא כז ג) **וְהָיָה עֶרְכָּךְ** בא
15 לרבות **טוֹמְטוֹם וְאֶנְדְּרוֹגִינוֹם** לדמים, שהאומר עליהם 'דמי
16 עלי חייב'. ונצרך לזה ריבוי, שכן **יָבֹל** היית לדרוש את ההיקש
17 **נָדַר בְּעֶרְכָּךְ** ללמד שכל **שִׁישָׁנִי בְּעֶרְכִּין יִשָּׁנִי בְּדָמִים** וכל
18 **שִׁישָׁנִי בְּעֶרְכִּין אֵינוֹ בְּדָמִים**, וטוֹמְטוֹם וְאֶנְדְּרוֹגִינוֹם שאינם
19 נערכים וכמבואר להלן אין להם דמים, תלמוד לומר **וְהָיָה**,
20 לרבותם לדמים. ומדיחין למדנו שאין להם ערך, שנאמר לגבי
21 ערכין **עֶרְכָּךְ הַזֶּכֶר**, ללמד **וְכָר** **וְלֹא טוֹמְטוֹם וְאֶנְדְּרוֹגִינוֹם**,
22 שאינם נערכים בערך זכר. ועדיין **יָבֹל** היית לומר שלא יהיו
23 נערכים **בְּעֶרֶךְ אִישׁ אֶבֶל** יהיו נערכים **בְּעֶרֶךְ אִשָּׁה**, לכן תלמוד
24 לומר (שם כז ג-ד) **וְהָיָה עֶרְכָּךְ הַזֶּכֶר וְגו' וְאִם נָקְבָה הָיָה**, שרק
25 **לְזָכָר וְדָאִי וְלִנְקֵבָה וְדָאִית** יש ערך, **וְלֹא לטוֹמְטוֹם**
26 **וְאֶנְדְּרוֹגִינוֹם**.
27 הגמרא מבארת את כל דברי הברייתא: **אָמַר מֶר** – שנינו
28 בתחילת הברייתא (לעיל ע"א) שתיבת **בְּעֶרְכָּךְ** באה לרבות
29 שהמעריך **עֶרֶךְ סָתָם**, שלא העריך אדם מסוים אלא אמר סתם
30 'הרי עלי ערך', חייב. מבררת הגמרא: **מָהוּ עֶרֶךְ סָתָם** – מהו
31 חיובו של מי שהעריך ערך סתם. ומשיבה: **דְּתִנִּיא בברייתא**,
32 **הָאֹמֵר עֶרֶךְ סָתָם עָלֵי**, נותן להקדש **בְּפָחוֹת שֶׁבְּעֶרְכִּין** – כמו
33 הערך הקטן ביותר שבפרשת ערכין, **וְכָמָּה** הוא הפחות
34 **שֶׁבְּעֶרְכִּין**, **שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים**, שזהו ערך נקבה מבת חודש ועד
35 חמש שנים.
36 שואלת הגמרא: מנין לנו שמתחייב כפחות שבערכין, ו**אִימָא** –
37 שמא יש לומר שיתחייב כערך הגדול ביותר שבפרשת ערכין,
38 דהיינו **חֲמִשִּׁים שְׁקָלִים**, שהוא ערך הזכר מבו עשרים ועד כן
39 ששים שנה. משיבה הגמרא: **תַּפְשָׁתָה מְרֻבָּה לֹא תַפְשָׁתָה** –
40 אם אתה תופס את המרובה, שערך סתם הוא חמישים שקלים,
41 אין דין זה ודאי בידך, שכן יש להקשות עליו שהיה לך לתפוס
42 את המועט, אך **תַּפְשָׁתָה מוֹעֵט תַּפְשָׁתָה** – אם אתה תופס את
43 המועט, שערך סתם הוא שלשה שקלים, דין זה ודאי הוא בידך,
44 שאף המקטן לך שהיה לך לתפוס את המרובה, הרי אינו חולק
45 על המועט שתפסת, אלא רק מבקש להוסיף עליו. שואלת
46 הגמרא: כיון שיש לנו לתפוש את המועט, ו**אִימָא** – אמור
47 שפחות שבערכין הוא **שְׁקָל אחד**, **דְּכִתִּיב** (ויקרא כז כה) **יָבֹל**
48 **עֶרְכָּךְ וְהָיָה בְּשִׁקְל חֲקִידָשׁ**, שיש ערך שהוא שקל אחד. משיבה
49 הגמרא: הפסוק **הָיָה בְּהִשָּׁג יָד** הוא **דְּכִתִּיב**, כלומר, ערך זה
50 נאמר רק באופן שאין משגת יד המעריך ליתן את מה שהעריך,
51 שאז מעריך הכהן את חיובו לפי מה שמשגת ידו לתת, ומלמד
52 הפסוק שמכל מקום אין ערך זה יכול להיות פחות משקל.
53 מקשה הגמרא: ו**אֵלֵא** מאחר שיש סברא לפרש ערך סתם כפחות
54 שבערכין ותפשת מרובה לא תפשת וכו', **קָרָא** – הפסוק 'בערכך'
55 **לָמָּה נצרך לִי לחייב ערך סתם**, הרי ודאי שחייב לתת כפי
56 שדבריו מתפרשים. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב נְחֶמְיָא אָמַר רַבָּה**

ספק, ודמי ראשי לגבי מזבח' אינו נידון בכבודו.
הגמרא מבארת את ספק רבה: גופא – נשוב לעצם דברי רבה,
כע' רבה, דמי ראשי לגבי מזבח', מהו, האם נידון בכבודו או
אינו נידון בכבודו. והצדדים הם, האם נידון בכבודו שכן לא
אשכחן – לא מצאנו אופן פגרי דמים דאינו נידון בכבודו, או
דלמא – שמא אינו נידון בכבודו שכן לא אשכחן אופן בהקדש
לגבי מזבח' דנידון בכבודו. מסיקה הגמרא: תיקו – תעמוד
שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
הגמרא מביאה ספקות באופנים של הקדש לגבי מזבח: כע' רבה,
האומר 'ערפי עלי לגבי מזבח', שנדר להביא קרבן בשווי
של ערכו, מהו, האם נידון כהשג יד או אין נידון כהשג יד.
והצדדים הם, האם נידון בהשג יד שכן לא אשכחן פערין אופן
דאין נידון כהשג יד, או דלמא אינו נידון בהשג יד שכן לא
אשכחן במוקדש לגבי מזבח' דמיפריק – שנפדה אלא בשווי,
ולא מצינו בו דין 'השג יד'. מסיקה הגמרא: תיקו.
כע' רב אשי, הקדוש שדה אחוזה לגבי מזבח – להביא בדמיו
עולה, מהו – באיזה ערך פודה, מי אמרינן – האם אנו אומרים
שיפדו בערך שקצבה תורה לפדיון שדה אחוזה, שכן לא
אשכחן שדה אחוזה דמיפריקא – שנפדית אלא בערך של בית
דוע חומר שעזרים בחמשים שקל כסף – חמשים שקלים לכל
בית כור שעורים, או דלמא נפדית בשוויה, שכן לא אשכחן
לגבי מזבח' דמיפריק אלא בשווי. מסיקה הגמרא: תיקו.

משנה

משנתנו מבארת יוצא מהכלל ששינוי (ב.) 'הכל נערכין ונידרי':
קטן שהוא פחות מכן חדש, נידר – האומר עליו 'דמיו עלי',
מתחייב, שכן יש לו דמים, אבל לא נערך – האומר עליו 'ערכו
עלי' לא מתחייב בערכו, שלא קצבה התורה (ויקרא כו א-ח)
ערך לפחות מבין חודש.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת במעריך קטן: תנו רבנן, המעריך קטן
פחות מכן חדש, רבי מאיר אומר, נותן המעריך את דמיו של
הקטן כאילו אמר 'דמיו עלי'. ורבנן אומרים, לא אמר
המעריך כלום. מבארת הגמרא: במאי קמיפלג? – במה נחלקו,
רבי מאיר סבר שאין אדם מוציא דבריו לבטלה, והרי יודע
המעריך שאין ערכין לפחות מכן חדש, ולכן ודאי כשהעריך
נמר בדעתו ואמר לשם דמים – להתחייב בדמי הקטן. ורבנן
סביר, אדם מוציא דבריו לבטלה, ואין אומרים שודאי כיון
לדמים.
הגמרא תולה מימרא של רב במחלוקת רבי מאיר וחכמים.
מבררת הגמרא: במאי אלא הא – כשיטת מי הולכים דברי רב,
דאמר רבי גידל שכן רב, האומר 'ערך כלי זה עלי', נותן דמיו
– את דמי הכלי, שכן אין ערך לכלים. ומשיבה: דבריו כשיטת
רבי מאיר שאין אדם מוציא דבריו לבטלה, וכשהעריך קטן
כוונתו לדמים. שואלת הגמרא: פשיטא – הרי זה פשוט דברבי
מאיר אהיא – באה שיטת רב, ומה יש להסתפק בזה. ומשיבה:
מהו דתיקא – שמא תאמר שדבריו אפילו כשיטת רבנן, שאף
חכמים סוברים שאין אדם מוציא דבריו לבטלה, ורק ה'תם לגבי
קטן הוא שסוברים שלא נתבין לשם דמים, שכן יש לתלות
דמיו – שטועה המעריך וסבר, כי היכי דאיכא – כמו שיש
ערבין לכן חודש, כך איכא נמי – יש גם ערבין לפחות מכן
חודש, ולכן אין זו הוצאת דברים לבטלה ולא נתבין לדמים,
אבל ה'תם לגבי כלי, דליכא למיטעי – שאין לטעות, ודאי אדם
יודע שאין ערך לכלי ולכן נמר בדעתו ואמר לשם דמים. לכן
קמישמע לן – משמענו לנו הגמרא שאין זה כך, אלא חכמים
סוברים שאדם מוציא דבריו לבטלה אף במקום שאין לו מקום
לטעות, ואף המעריך כלי לא אמר כלום, ורב שחייבו בדמי הכלי
סבר כרבי מאיר.

ה'תם של בהמה זו עולה, יכול הייתי לומר שתהא הבהמה
בולה עולה, תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב (ויקרא כו ט) 'ואם
בהמה אשר יקריבו ממנה קרבן לה, כל אשר יתן ממנו לה'
יהיה קדוש, ודורשים שרק חלק ממנו יהיה קדוש ולא כולה
יהיה קדוש, ודיינו באופן שהקדוש רגלה, שאין כל הבהמה
קדושה. ועדיין יכול הייתי לומר שתצא הרגל לחולין על ידי
שיפדה אותה, תלמוד לומר (שם) 'יהיה', שמשמעו שבהויה
תהא – תשאר בהויה קדושתה, ואין לפדותה. הא פיצד הוא
דינה, תמכר הבהמה לצורכי אנשים שחייבים עולות, ודמיה
חולין חוץ מדמי אותו אבר שבה שהקדוש, שכיון שהוא קדוש
בקדושת הגוף אינו נפדה. דבר רבי מאיר. רבי יהודה ורבי יוסי
ורבי שמעון אומרים, מכן לאומר 'רגלה של זו עולה'
שפושטת הקדושה וכולה עולה, תלמוד לומר (שם) 'כל אשר
יתן ממנו לה' יהיה קדוש', שתיבת 'יהיה' מיותרת לרבות את
כולה, שאף שהקדוש חלק ממנה יהיה כולה קדוש. מבארת
הגמרא: ואפילו למאן דאמר – לדעת רבי מאיר הסובר שאין
כולה עולה, מבואר בתמורה (יא) דה'תם מילי – דין זה הוא רק
באופן דאקדוש דבר ו-אברו שאין הנשמה תלויה בו, כגון רגל,
אבל המקדש דבר שהנשמה תלויה בו, אף רבי מאיר מודה
שקדושה כולה. ואם כן היאך רבא מעמיד את הברייתא 'ראש
פרה זו קדוש, אין להקדש אלא ראשה' בקדוש מזבח, הרי
בקדושה מזבח פושטת הקדושה בכולה שכן ראש הוא אבר
שהנשמה תלויה בו.
מתרץ רבא: (אלא) לא קשיא, הא – הברייתא המבארת
שפושטה קדושה בכולה מדברת כשהקדוש בקדושת הגוף,
שאמר 'ראש בהמה זו עולה', והא – הברייתא לעיל שאמרה
שאין להקדש אלא ראשה, מדברת בקדושת דמים לגבי מזבח,
שאמר 'ראש פרה זו עלי לדמי עולה', שהתחייב להביא עולה
בדמי ראש הפרה, ובזה אין חייב יותר מדמי ראשה. מקשה אבי
לרבא: והא מר הוא דאמר – והרי כבודו בעצמו (ורבא) אמר
(תמורה יא): שהקדוש וברו-אילו לדמיו, קדוש קדושת
הגוף, שכיון שהוא ראוי להקדשה, מתוך שחלה עליו קדושת
דמים חלה עליו גם קדושת הגוף, ואם כן אף במקדש ראש פרה
לדמי עולה, מתוך שחלה עליו קדושת דמים תחול עליו קדושת
הגוף. מתרץ רבא: לא קשיא, הא – מה שאמרת שהמקדש זכר
לדמיו, קדוש קדושת הגוף, מדובר דאקדוש כולה – שהקדוש
את כל הבהמה, והא – הברייתא שהמקדש ראש פרה לדמיו,
קדוש קדושת דמים ואין להקדש אלא ראשה, מדברת דאקדוש
רק חד אבר. מקשה אבי: הלא כשהקדוש רק חד אבר לדמיו
נמי איבעי איבעיא לן – גם בזה הסתפקנו האם מתקדש כולו
קדושת הגוף, דבעי – שהרי נסתפק רבה (תמורה יא): הקדוש
אבר לדמיו, מהו, האם קדושה כל הבהמה בקדושת הגוף או
לא, והיאך אנו אומרים בראש פרה כדבר פשוט שאין כולה
קדושה בקדושת הגוף. מתרץ רבא: כי איבעי לן – מה
נסתפקנו, וזה באיל תם, בלא מום, שבו יתכן שפושטה קדושת
הגוף בכולו שכן הוא ראוי לקדושת הגוף (ודיינו להקדשה), אך
ה'תם – כאן אין קדושת הגוף בכולו שכן מדובר בפעל מום,
שאינו ראוי לקדושת הגוף, שהרי הברייתא הזכירה פרה דומיא
דהמור – בדומה לחמור שאינו ראוי להקדשה, ומשמע שהפרה
בעלת מום. מקשה אבי: פעל מום נמי איבעי איבעיא לן –
הלא גם בבעל מום נסתפקנו האם פושטת קדושה בכולו, דבעי
רבה, האומר 'דמי ראשי לגבי מזבח' – שנדר להביא קרבן בדמי
ראשו, מהו, האם נידון בכבודו ומביא קרבן בדמי כולו או אין
נידון בכבודו ומביא רק בדמי ראשו. והרי ראש אדם וכפרה
בעלת מום) אינו ראוי להקדשה, ומדוע יש להסתפק אף נידון
בכבודו. מתרץ רבא: כי איבעיא לן – מה נסתפקנו היה מקמי
דאשמעה להא מתניתא – לפני ששמענו ברייתא זו, ה'תם
דשמעה הא מתניתא, לא מיבעיא לן – ועכשיו ששמענו
ברייתא זו שבבעל מום אין הקדושה פושטת בכולה, אין לנו

ערכין. פרק ראשון – הכל מעריבין דף ה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קצא רש"י

תימבר לצורכי עולה ודמיה חולין – דהא לא אקדיש גופה. חוץ מדמי אבר – שלא יקבל דמיה. כיון דנחתא ליה קדושת הגוף אינו רשאי למוכרה, ואם מכרה – אינה מכורה. שהרי עולתו היא, וכיון דלא נפקא לחולין, דתמימה היא – אין קדושה חלה על מעות האבר, הלכך אינה מכורה. ואם תאמר: נמצא לוקח זה מקריב עולה חסירה אבר, שאין אבר זה

שלח הא פרכין לה בפרק קמא דתמורה (יאב), ומשנינן לה: כגון דאמר "הרי עלי עולה בחייה", ואפילו למאן דאמר בו – הכי אוקימנא בשיליה פרק קמא דתמורה (יאב), דלא פליגי רבי מאיר ורבי יהודה אלא בדבר שאין הנשמה תלויה בו, כגון מן הארכובה ולמטה. הכי גרסינן: לא קשיא. ולא גרסינן "אלא". הא בקדושת הגוף – הוא דקנתי: פשטה קדושה בכלה – כגון דאקדשה קדושת הגוף, דאמר: "ראש בהמה זו אקריב עולה", וברייתא דלעיל, דאין לקדש מזבח אלא ראשה של פרה – כגון דאקדשה לדמים, דאמר: "ראש בהמה זו עילי לדמי עולה". דומיא דעבר וחמור, דלא קשיא בהו דקדושת הגוף להקריבה. והאמר ר' דאמר: בפרק קמא דתמורה (יאב): הקדש זכר = איל, דחוי לעולה, ואקדישה לדמי עולה – קדוש קדושת הגוף, והוא עצמו יקרב עולה. דמיגו דנחתא ליה קדושת דמים – נחתא ליה קדושת הגוף, הואיל והוא חוי לגופיה. הכא נמי, כי אמר: "ראש פרה לדמי עולה" – תיקדש לגופה (והא). הואיל והיא חויה, תפשוט קדושה בכלולה הא דאקדיש כוליה – לדמי, קדוש קדושת הגוף, דליכא אלא חד מיגו. הא דאקדיש חד אבר – כגון חכא, דאמר: "ראש פרה לדמי עולה" – לא אמרינן: מיגו דקדיש חד אבר – קדשה נמי כולה, ומיגו דנחתא ליה קדושת דמים – נחתא ליה קדושת הגוף. דתרי מיגו לא אמרינן יחד. אבר נמי איבעיז איבעיא ליה למר – בשיליה פרק קמא דתמורה (יאב). הקדיש אבר לדמי מהו – שתקדש כל הבהמה לגופה? מי אמרינן: מיגו דקדיש חד אבר לדמי – קדיש לגופיה, ומיגו דקדיש חד אבר – קדשה כולה. ואם דילמא תרי מיגו לא אמרינן? ואם איתא, תפשוט ליה למר מהא ברייתא דלא, דהא קתני: אין להקדש אלא ראשה, ואוקמה לה בקדשי מזבח, ודקאמר לדמי? בתם – דאיכא למימר דתיחות ליה קדושת הגוף, דהא חוי להקריבה. וברייתא דפשיטא ליה דלא קדשה כולה – בבעל מום קא מיירי, דומיא דעבר וחמור דלא חזו לגופיהו. דמי ראשי למזבח מי נידון כבבדו או אין נידון כבבדו – ודויד פלגא דמים. דתרי אין לך בעל מום למזבח גדול מזה, שהוא אדם. וקא מביעאי ליה, ואמאי? תיפשוט ליה מהחיא דאין נידון? מי אמרינן לא אשכחן – נדר בשום דוכתא דאין נידון כבבדו. או דילמא לא אשכחן לגבי מזבח כו'. נידון בהשג יד – גבי נדר וגרבה כי האי. הקדיש שדה אחוזה – לדמי עולה. מהו – היכי פריק ליה אי בעי למיפרקיה? דהא פשיטא לן, אי אקדישה לבדק הבית – הוה פריק בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף, דגזירת הכתוב הוא, ואפילו היא שוה אלף זוז. שדה אחוזה דמיפרקא – דהא לא אשכחן שדה אחוזה אלא לבדק הבית, דסתם הקדישות לבדק הבית. הלכך, כי פריש לה למזבח – לא פריק לה נמי אלא בחכי. או דלמא: לא אשכחן למזבח אלא בשויו, דהא לא אשכחן קראי למזבח אלא בבהמות, והנהו דאי לא נתנה תורה קצבה לפידיון אם חוממו, והכא נמי אמרינן בשויו? תיקו. **משנה פחות מכן חדש נדר** – אם אמר אחר: "דמי עלי", שהרי דמים כל דהו יש לו. אבל לא נערך – שלא נאמר בפרשה אלא מכן חדש ומעלה. **גמרא** נותן דמיו – כמה שהוא נמכר בשוק. **כרי מאיר** – דאמר: אין אדם מוציא דבריו לבטלה, ואדם יודע דאין ערך לכלי, ד"נפשות" כתיב, וגמר ואמר לשם דמים. **שמיא דרבי מאיר** – למע לה לימור: "כמאן אורי הא?" ה"מ – גבי פחות מכן חדש פטרי רבנן משום דאיכא למימרא: אפילו אין אדם מוציא דבריו לבטלה – הני מילי היכא דהוה יודע שדבריו בטילין, אבל זה סבור היה שיש ערך לפחות מכן חדש כבן חדש, והרי אין לו, ונמצא הקדש טעות, ודמים לא קאמר דלתיב דמי. אבל גבי כלי לחיוב. קא משמע לן דרבי מאיר דהא ולא רבנן, דטעמיהו דרבנן משום דאדם מוציא דבריו לבטלה, ואפילו הוא יודע שדבריו זה בטילין.

ימכר לצורכי עולה – ואם תאמר: וכי לוקח זה מקריב עולה חסירה אבר שאין אבר זה שלח? הא פרכין פרק קמא דתמורה (יאב), ומשני: כגון דאמר "הרי עלי עולה בחייה", כלומר, כמו שיכול לחיות, ואף על פי שנחתך רגלה מן הארכובה ולמטה. והא דלא קא משני: כגון דאמר "רגלה של זו עולה לפטור עולתו של פלוני", כמאן דאמר פרק קמא דחולין (כגב). "הרי עלי לחם לפטור תודתו של פלוני" – יש לומר: דלא נקט לה אלא על לשון מימרא דאמורא, אבל לשון הברייתא לא מישתמע הכי. **והא** מר הוא דאמר הקדיש זכר לדמי – מכאן משמע דגרסינן: "רבה", שלא אמר אביי "מר" לרבא חבירו. אף על גב דאשכחנא דאמר רב יוסף לאביי תלמידו: "מר דגרבא רבה הוא ידע מאי קאמינא", בנבחים פרק "קדשי קדשים" (סבא), – התם שאני, שהבין אביי מה שלא הבינו אחרים.

דבעי רבה דמי ראשי לגבי מזבח כו' תיקו – היינו מקמי דלשמעין תנתינא דלעיל, בדמסקין.

בעי רבה דמי ראשי למזבח – עריך עיון: אמאי לא נקט "ערך ראשי לגבי מזבח", כמו בבעיא דבסמוך? **בעי** רבא ערכי עלי לגבי מזבח – אי "רבה" גרסינן בבבלי, יש לפרש ב"אם תמצא לומר" כדלעיל.

אדם יודע שאין ערך לפחות מכן חדש – ואפילו אינו יודע, מכל מקום דעתו על פי שתקנו בחכמים הלשון. ואם תאמר: מאי שנא מדאמר פרק "חמדי נשחט" (פסחים סא), המתכוין לומר "תרומה" ואמר "מעשר", "מעשר" ואמר "תרומה" – לא אמר כלום? ויש לומר: דלא אמר כלום ממה שמוציא בפיו, אבל מה שבלבו הוי קיים. ועוד יש לומר: דהתם שאני, שמה שזכר בפיו אינו רוצה, ובמה שאמר בלבו טעה. יבול

מזבח, מהו? נידון בהשג יד או אין נידון בהשג יד? לא אשכחן בערכין דאין נידון בהשג יד, או דלמא: לא אשכחן לגבי מזבח דמיפרק אלא בשויו? תיקו. **בעי** רב אשי: הקדיש שדה אחוזה לגבי מזבח, מהו? מי אמרינן: לא אשכחן שדה אחוזה דמיפרקא אלא בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף, או דלמא לא אשכחן לגבי מזבח דמיפרק אלא בשויו? תיקו. **משנה פחות מכן חדש נדר**, אבל לא נערך. **גמרא** תנו רבנן: המעריך פחות מכן חדש – רבי מאיר אומר: נותן דמיו, ויחכמים אומרים: לא אבר כלום. במאי קמפלגי? רבי מאיר סבר: אין אדם מוציא דבריו לבטלה, יודע שאין ערכין לפחות מכן חדש, וגמר ואמר לשם דמים. ורבנן סברי: אדם מוציא דבריו לבטלה. כמאן אזיל? הא דאמר רב נידל אבר רב: האומר "ערך כלי עלי" נותן דמים – רבבי מאיר. – פשיטא דרבבי מאיר אתיא! – מהו דתימא: אפילו פרבנן, התם הוא דמעי, סבר: כי היכי דאיכא ערכין לכן חודש – איכא נמי לפחות מכן חודש, אבל הכא, דליכא למיטעי – ודאי אדם יודע שאין ערך לכלי, וגמר ואמר לשם דמים, קמישמע לן. ולרבי

בשום דוכתא דאין נידון כבבדו. או דילמא לא אשכחן לגבי מזבח כו'. נידון בהשג יד – גבי נדר וגרבה כי האי. הקדיש שדה אחוזה – לדמי עולה. מהו – היכי פריק ליה אי בעי למיפרקיה? דהא פשיטא לן, אי אקדישה לבדק הבית – הוה פריק בית זרע חומר שעורים בחמשים שקל כסף, דגזירת הכתוב הוא, ואפילו היא שוה אלף זוז. שדה אחוזה דמיפרקא – דהא לא אשכחן שדה אחוזה אלא לבדק הבית, דסתם הקדישות לבדק הבית. הלכך, כי פריש לה למזבח – לא פריק לה נמי אלא בחכי. או דלמא: לא אשכחן למזבח אלא בשויו, דהא לא אשכחן קראי למזבח אלא בבהמות, והנהו דאי לא נתנה תורה קצבה לפידיון אם חוממו, והכא נמי אמרינן בשויו? תיקו. **משנה פחות מכן חדש נדר** – אם אמר אחר: "דמי עלי", שהרי דמים כל דהו יש לו. אבל לא נערך – שלא נאמר בפרשה אלא מכן חדש ומעלה. **גמרא** נותן דמיו – כמה שהוא נמכר בשוק. **כרי מאיר** – דאמר: אין אדם מוציא דבריו לבטלה, ואדם יודע דאין ערך לכלי, ד"נפשות" כתיב, וגמר ואמר לשם דמים. **שמיא דרבי מאיר** – למע לה לימור: "כמאן אורי הא?" ה"מ – גבי פחות מכן חדש פטרי רבנן משום דאיכא למימרא: אפילו אין אדם מוציא דבריו לבטלה – הני מילי היכא דהוה יודע שדבריו בטילין, אבל זה סבור היה שיש ערך לפחות מכן חדש כבן חדש, והרי אין לו, ונמצא הקדש טעות, ודמים לא קאמר דלתיב דמי. אבל גבי כלי לחיוב. קא משמע לן דרבי מאיר דהא ולא רבנן, דטעמיהו דרבנן משום דאדם מוציא דבריו לבטלה, ואפילו הוא יודע שדבריו זה בטילין.

יכול לא יהו נערכין תלמוד לומר איש – ואף על גב ד"איש" במעריך כתיב –
 תרתי "איש" כתיבי, ואם אינו ענין למעריך תנהו לענין נערך. ואם תאמר:
 הא ממשעטין מ"איש" דהבא גוים גבי תמורה, בפרק קמא דתמורה (א.א.) ויש
 לומר: דבפרק "בית שמאי" במסכת זבחים (מח.א) איבא דרשא אחריית למעוטי

גוים דתמורה, ועלה סמוך. וילפינן ממעשר
 בהמה, חובה שאין קבועה לה זמן, וישראל לא
 מיייתו וגוים לא מיייתו. **שאני** חרש שוטה
 וקטן דלאו בני דעה ניהו – ורבי מאיר
 דיליף מייניהו סבירא ליה: קצת הן שוק,
 הואיל ונערכין ואף על פי שלא מעריכין –
 הכי נמי אית ליה למימר בגוים. **אלא**
 מעתה לא ימעלו בו – לרבי יהודה! אלמה
 תניא: אבל בקדשי ברך הבית מועלין בו,
 ואמאן תרמייהו? דהא דואי כרבי מאיר לא
 מיתוקמא, דהא קא נסיב להלכתיה מ"לא
 לבס ולנו", אלמא דאין גוים מקדישין לבדק
 הבית כלל. וכרבי יהודה מיהא לא אתיא.
 דליבא לפרושי דלמסקנא משום רפיון ידים
 מיתוקמא שפיר כרבי מאיר. דהא ליתא,
 דרבי מאיר לא סבר אלא טעמא, דאם כן
 מנא ליה הלכתא דאין הגוים מעריכין מקרא
 ד"לא לבס ולנו"? וצריך עיון, כיון דלרבי
 מאיר אין גוים מתנדבין לבדק הבית, הדין
 תנן: זה וזה מודים שנודרים? הא גוים לא
 נודרין לבדק הבית לרבי מאיר! ודחוק לפרש
 דנודרין קאמר למזבח, דלכאורה מתניתין
 דומיא דערכין, דמיידי לבדק הבית. ושמא
 טוב לפרש, דרבא דהר ביה למסקנא זו מזה
 דאמר מעיקרא דהלכתא כרבי מאיר מקרא
 ד"לא לבס ולנו".
 תני

רבי מאיר: וכי מאחר שפקרא אחד מרבה ומקרא אחד ממעט, מפני מה אני אומר נערך
 ולא מעריך? מפני שריבה הכתוב פנערכין יותר מפקעריכין, שהרי חרש שוטה וקטן נערך
 אבל לא מעריכין. רבי יהודה אומר: בני ישראל נערכין ואין הגוים נערכין; יכול לא יהו
 מעריכין? תלמוד לומר: "איש". אמר רבי יהודה: וכי מאחר שפקרא אחד מרבה ומקרא
 אחד ממעט, מפני מה אני אומר נכרי מעריך ולא נערך? מפני שריבה הכתוב פנעריכין
 יותר מפקעריכין, שהרי טומטום ואנדורגינוס מעריכין אבל לא נערכין. אמר רבא: הלכתיה
 דרבי מאיר מסתברא, טעמיה לא מסתברא; טעמא דרבי יהודה מסתברא, הלכתיה לא
 מסתברא. הלכתיה דרבי מאיר מסתברא – דכתיב: "לא לבס ולנו לבנות את בית אלהינו";
 טעמיה לא מסתברא – דקא מיייתי ליה מחרש שוטה וקטן; שאני חרש שוטה וקטן, דלאו
 בני דעה ניהו. טעמא דרבי יהודה מסתברא – דקא מיייתי ליה ממוטום ואנדורגינוס, דאף
 על גב דבני דעה ניהו מעטיניהו רחמנא; הלכתיה לא מסתברא – דכתיב: "לא לבס ולנו לבנות
 לבנות את בית אלהינו". ורבי יהודה, האי "לא לבס ולנו" מאי עביד ליה? אמר רב חסדא
 אמר אבימי: וערפו נגנו. – אלא מעתה, לא ימעלו בו; דתנן: חמש חטאות הפתות ופעולות
 ההולכות לים המלח – לא נהנין ולא מועלין! אלמה תניא נבי קדשי גוים: במה דברים
 אמורים – פקדשי מזבח, אבל פקדשי ברך הבית מועלין בהן! אלא אמר רבא: משום רפיון
 ידים הוא, דכתיב: "ויהי עם הארץ מרפין ידי עם יהודה ומכבילים אותם לבנות".

תנא

ולרבי מאיר למאי איצטרך? – הואיל ורב אליבא דרבי מאיר אמר ולא לרבנן,
 למאי איצטרך למימר דנותן דמיו? פשיטא, התיב דאיבא למימר דטעה ולא אמר
 לשם דמים, אלא סבור שיש לו ערך – מחייב רבי מאיר, הכא דודאי יודע שאין
 ערך לכלי – לא כל שכן? נותן דמיה – דאדם יודע שאין הקדש חל על דבר
 שאינו שלו, וגמר ואמר לשם דמים. תיקדוש
 מהשתא ואקריבנה – כשאקריבנה, ולקדושת
 גופה נחבין, דטעה בחכי, אבל דמי לא
 קאמר. הלכך לא ליתבי מידי, דהא אין
 הקדוש חל על גופה, ולדמים לא נחבין.
 קא משמע לן – דלא אמרינן דטעה, אלא
 דואי יודע שאין הקדוש חל על גופה,
 ולדמים נחבין. והוא דאמר על – "דמי
 בהמת חבירו זו עלי להקריב" – נותן דמים.
 דבהמה גופה לא קאמר, אבל דמים קיבל
 עליו. אבל אמר זו – ולא אמר "עלי", אלא
 אמר: "הרי בהמה זו עולה" – לא אמר
 כלום. משנה גוי נערך – אם אמר
 ישראל: "ערכו עלי" – נותן ערכו כפי שנים
 של גוים. אבל לא מעריך – אבל אם אמר
 הגוי: "ערכי עלי", או "ערך אחריים עלי" –
 לא אמר כלום. רבי יהודה אומר מעריך
 – אם אמר על ישראל: "ערכו עלי". [אבל]
 לא נערך – שאם אמר "ערכי עלי" – אין
 לו ערך. או אם אמר ישראל: "ערך גוי זה
 עלי" – לא אמר כלום. **גמרא** איש –
 משמע כל דהו. הלכתיה דרבי מאיר
 מסתבר – דאין הגוים מעריכין. וטעמיה לא
 מסתבר – דיליף טעמא מחרש שוטה וקטן.
 ואיבא למיפריך: התיב משום דלאו בני דעה
 ניהו, דהא אין נודרין נמי, ואין מקדישין.
 אבל גוי נודר ומקדיש, דהא רבי מאיר
 מודה דנודר ונידר – אימא נמי דמעריך, אי
 לא דהאי קרא ד"לא לבס ולנו" דכתיב
 בספר עזרא, שהיו גוים מתנדבין ורוצין
 לסייע בבנין בית שני, ואמר להם נחמיה בן
 חכליה: לא לבס ולנו לבנות, כי אם לנו
 לבדנו. טעמיה דרבי יהודה מסתבר –
 דודאי מסתבר טפי לאוקמא מיעוטא
 דמעטינן קרא בנעריכין, ורבינא במעריכין.
 דהא טומטום ואנדורגינוס דבני דעה ניהו
 כגוים, ומעריכין ולא נערכין, דמעטיניהו
 קרא, דכתיב: "היכב" (ויקרא כז), מריבוא
 דה"י דרשינן (בכורות ד.ב.) זכר דואי, ולא
 טומטום ואנדורגינוס. והלכתיה לא מסתבר
 – דודאי אין מעריך, משום דערכין לבדק
 הבית, וקרא כתיב: "לא לבס ולנו לבנות".
 אמר אבימי – הא דאמר רבי יהודה
 מעריכין – לאו משום דליתיה לבדק הבית,
 דהא כתיב: "לא לבס ולנו", אלא קדוש
 ונגנו, דאסור בהנאה. **אלא** מעתה – הואיל
 ולא יבדוק אזיל – לא ימעלו בו, דמיתחני
 מניה לא ניידיב קרבן מעילה. דהא תנן:
 חטאות המתות, הני חטאות דאמרין

בתמורה (כא.ב.) ולד חטאת ותמורת חטאת כר. ופעולות ההולכות לים המלח – דהוו כחטאת שמתו בעליה דאולא למיתה, ואם נהנה אדם מהם – אינו חייב קרבן,
 דלא קרינא ביה "מקדשי ה'" (ויקרא ה.) הואיל ולא יבדוק אזיל. ואילו גבי קדשי גוים – תניא כשחטת קדשים בפרק "בית שמאי" (זבחים מה.ב.) במה דברים אמורים
 – דאין מועלין בקדשי גוים – היינו בקדשי מזבח, משום דגמרינן מעילה "חטא" "חטא" מתרומה, מה תרומה אין מיתה נוהגת אלא בתרומת ישראל, דבהדיא כתיב
 (ויקרא כב.) "ולא יחללו את קדשי בני ישראל" – אף מעילה אינה נוהגת אלא בקדשי ישראל. אבל קדשי גוים של ברך הבית מועלין בהן – ומפרש התיב מאי
 טעמא, דכי גמרה מעילה "חטא" "חטא" מתרומה – דומיא דתרומה דקדושת הנוף, אבל קדושת דמים לא גמרינן מינה. וטעם זה מצאתי מפרש בובדחים, והוא עיקר,
 שהרי בפרוש נשנה שם. ומפי הגמרה שמעתי: בקדשי מזבח דגוים אין מועלין בהם. משום דמציו חילוק בין קדשי מזבח דגוים לקדשי מזבח דישראל, שאין חייבין
 עליהן משום פיגול נותר וטמא, כדאמרין בשמעתא קמייא דתמורה (ב.ב.). אבל בקדשי ברך הבית דגוים לא מציו חילוק, הלכך מועלין בהן. זה שמעתי, וראשון
 עיקר. קתני מיתה: מועלין בהן, אלמא אינו נגנו, מדשייבא ביה מעילה! **אלא אמר רבא** – דואי לבדק הבית אתי, ובימי עזרא היינו טעמא דשלחו להם "לא לבס ולנו".
 משום רפיון ידים – משום שלא היו מתכוונים לטובה, אלא שיסמכו גם עליהם וישמעו לעצתם, והם יאחרו הבנין עד שסייבו את לב כורש שלא לבנות.
 בתחילה

לא מעריבין (לעיל ב.), ולכן מסתבר להעמיד את הריבוי
בנערכים ואת המיעוט במעריכים. רבי יהודה אומר, פני
ישראל ממעט שרק בני ישראל נערכין ואין העובדי כוכבים
נערכין. ואם כן, יכול שגם לא יהו מעריבין, תלמוד לומר
איש לרבות. אמר רבי יהודה, וכי מאחר שמקרא אחד מרבה
ומקרא אחד ממעט, מפני מה אני אומר שעובר כוכבים
מעריך ולא נעריך, ולא להיפך, מפני שריפה הכתוב במעריבין
יותר מבעריבין, שהרי טומטום ואנדרוניגוס מעריבין אבל לא
נעריבין (שם).

רבא מביא ראיה לדינו של רבי מאיר: אמר רבא, הלכתיה דרבי
מאיר מסתברא – מסתברת ההלכה שאמר רבי מאיר שאין גוי
מעריך, ויש לפסוק כך, אך מעמיה לא מסתברא – טעמו,
שהוכיח מדין חרש שוטא וקטן, לא מסתבר. סעמא דרבי יהודה
מטומטום ואנדרוניגוס מסתברא, אך הלכתיה – דינו, שגוי
מעריך, לא מסתברא. מבאר רבא: הלכתיה דרבי מאיר
מסתברא, דכתיב שאמר נחמיה בן חכליה לגויים שרצו לסייע
ליהודים השבים משבי בבל בבנין המקדש (עזרא ד ג) לא לבם
ו-הגויים ולגו לבנות ויחדו בית לאלהינו, ומשמע שאין לגויים
להקדיש לבדק הבית, ולכן גם אין להם להעריך, שהרי ערכין
לבדק הבית, אך מעמיה לא מסתברא, דקא מיייתי ליה – שכן
מביא ראיה מחרש שוטא וקטן, ויש לדחות דשאני – שונה דין
חרש שוטא וקטן, שאינם מעריכים משום דלאו בני דעה נינהו
– שאינם בני דעה, שזה הטעם שאינם נודדים (ב.), אך גוי הרי
הוא בני דעה. סעמא דרבי יהודה מסתברא, דקא מיייתי ליה
מטומטום ואנדרוניגוס, דאף על גב דבני דעה נינהו מכל מקום
מעמיהו רחמנא – מיעטתם התורה שאינם נערכים, ולכן אף
לגוי גויים שהם בני דעה מסתבר לרבות שהם מעריכים ולמעט
שאינם נערכים, אך מכל מקום הלכתיה לא מסתברא, משום
דכתיב לא לבם ולגו לבנות בית לאלהינו.

הגמרא מבארת מה למד רבי יהודה מפסוק זה: ורבי יהודה
הסובר שגוי מעריך, האי – הפסוק לא לבם ולגו מאי עבדי
ליה – מה דורש ממנו רבי יהודה. משיבה הגמרא: אמר רב
חסדא אמר אבימי, הפסוק אכן מלמד שאין לגויים לתת לבדק
הבית, ומה שאמר רבי יהודה שגויים מעריכים, לא שיתנו לבדק
הבית אלא מעריך וערכו נגזו – הממון שנתן כשהעריך, קדוש
ונגזו משום שהוא אסור בהנאה. מקשה הגמרא: אלא מעתה
שערכו נגזו, צריך להיות הדין שלא ימעלו בו – הנהנה מממון
זה לא יתחייב קרבן מעילה (שמתחייב הנהנה מהקדש), דתנן,
חמש חטאות חטאות ומעות ההולכות לים המלח – מעות
שדינן לזורקן לים המלח משום שאסורות בהנאה, לא נהנין ולא
מועלין – אסור מדרבנן ליהנות מהן, אך הנהנה אינו מביא קרבן
מעילה, שכן אינן הולכות למזבח או לבדק הבית. וכן צריך
להיות דין הממון שנתן הגוי שהעריך. ואלימה – מדוע תנאי לנבי
קדשי עובדי כוכבים, בפה דברים אמורים שאין נהנין ואין
מועלים בהם, בקדשי מזבח – בקרבן שנדר או התנדב גוי, אבל
בקדשי גוי שהתפיס לבדק הבית, מועלין בהן. ואם כדברי
אבימי שקדשי בדק הבית של גוי נגזים, מדוע מועלין בהם.

משיבה הגמרא באופן אחר: אלא אמר רבא, אכן לדעת רבי
יהודה גוי שהעריך נותן לבדק הבית ומועלים בו, שכן מעיקר
הדין יכולים גויים לסייע בבנין המקדש, והפסוק המבאר שסירב
נחמיה לתת לגויים לבנות עימם את המקדש, משום רפיין ידים
הוא – משום שכונת הגויים היתה לרפות בכך את ידי היהודים,
דכתיב (עזרא ד ד) ויהי עם הארץ מרפים ידי עם יהודה
ומקבלים אותם לבנות, שביקשו הגויים לבטל את בנין
המקדש, ולכן בקשו לסייע בבנינו, כדי שיסמכו היהודים
עליהם, והגויים יבנוהו לאט, ובינתיים ישלחו למלך פרס להטות
דעתו לבטל את הבנין. ולכן סירב נחמיה לתת לגויים לעזור
להם, כדי שיבנו היהודים לבדם מהר, ולא משום שאסור לגויים
לתת לבדק הבית.

שואלת הגמרא: ולדעת רבי מאיר, שאין אדם מוציא דבריו
לבטלה, למאי איצטריך – למה נצרך רב לומר שהאומר 'ערך
כלי עלי' נותן דמי הכלי, הרי דין זה פשוט. משיבה הגמרא: מהו
דתימא – שמה תאמר דמעמא דרבי מאיר התיב לגבי קטן הוא,
משום הניור לחייב את המעריך פחות מכן חודש אטו ו-משום
המעריך בן חודש, אבל הקא לגבי כלי, דליכא למינור – שאין
לגזור, שכן אין חיוב בדבר הדומה לכלי, אימא לא – אמור
שסובר רבי מאיר שאין לחייבו, לכן קא משמע לן – משמענו
רב דמעמא דרבי מאיר אינו משום גזירה אלא משום דאין אדם
מוציא דבריו לבטלה, ולכן לא שניא – אין הדין שונה הקא לגבי
קטן, ולא שניא הקא לגבי כלי.

הגמרא מביאה מיימרא דומה. מבררת הגמרא: כמאן אילא הא
– כשיטת מי הולכת שמועה זו. דאמר רבה בר יוסף אמר רב,
ואמרי לה – ויש אומרים שאמר זאת רב יוסף אמר
רב, המקדיש בהמת חבירו, נותן דמיה להקדש, שאדם יודע
שאינו יכול להקדיש דבר שאינו שלו, וודאי כוונתו להתחייב
בדמיה. משיבה הגמרא: כמאן – כשיטת מי, דרבי מאיר, אך
לדעת חכמים הוציא דבריו לבטלה ולא נתחייב. שואלת הגמרא:
הא אמרה רב תרדא וימאן – הרי כבר אמר רב פעם אחת שמועה
דומה לזו, דאמר רב גידל אמר רב (לעיל ע"א) האומר ערך
כלי זה עלי, נותן דמיו, שאדם יודע שאין ערך לכלי וכוונתו
להתחייב בדמיו, ומדוע נצרך רב לומר גם זאת. ומשיבה: אם היה
אומר רק את השמועה ההיא, מהו דתימא התיב לגבי כלי הוא
שמתחייב בדמיו, משום דידע שאין ערך לכלי וודאי נמר
ואמר לשם דמים, אבל בהקדש דבת מיקדש – שראויה להקדיש
היא, איכא למימר דהכי קאמר – יש לנו לומר שכך סבר
המקדיש, אי אמרינא לה למרה מזבין לה ניהלי – אם אבקש
מהבעלים וימכרנה לי, תיקדוש לה מהשתא ואקריבה – תהיה
קדושה מעכשיו ואקריבנה, שטעה וסבר שאפשר להקדיש אף
מה שעדיין לא קנה, אבל דמי לא קאמר – לא היתה כוונתו
לדמים. לכן קא משמע לן רב שגם כאן אנו אומרים שלא טעה,
ידע שאינו יכול להקדישה, וכוונתו לדמים (לשיטת רבי מאיר).

אמר רב אשי, והוא – דין זה הוא באופן דאמר בהמת חבירי זו
עלי להקריב, שבוה אנו אומרים שלא התכוין להקריבה אלא
להתחייב בדמיה, אבל אם אמר להי דמי בלא תעלה, ולא אמר
עלי, לא התחייב כלום, שכן לא קבל עליו דמים, אלא ביקש
להקדיש את בהמת חבירו, וזה אינו יכול לעשות.

משנה

משנתנו ממשיכה לבאר מי מעריך, נערך, נודר ונידר: עובד
כוכבים, רבי מאיר אומר, נערך – ישראל שאמר עליו ערכו
עלי, חייב לפי שנות הגוי, אבל גוי לא מעריך, ואם אמר ערכי
עלי או ערך פלוני עלי לא אמר כלום. רבי יהודה אומר, גוי
מעריך אבל לא נעריך. וזה וזה – רבי מאיר ורבי יהודה מודים
שגויים נודרין ונידרין, ואם אמרו דמי פלוני עלי, או שאמר
ישראל דמי גוי זה עלי, חייבים.

גמרא

הגמרא מבארת את טעמי המחלוקת: תנן רבנן, מהפסוק (ויקרא
כו ב) דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפלא משמע
שרק בני ישראל מעריבין ואין העובדי כוכבים מעריבין. ואם
כן, יכול הייתי לומר שגויים גם לא יהו נעריבין, לכן תלמוד
לומר – מלמדנו המשך הפסוק איש כי יפלא, לרבות שכל
איש הוא בפרשת ערכין ונערך, דברי רבי מאיר. אמר רביא
רבי מאיר, וכי מאחר שמקרא אחד ואיש מקדש כל אדם
לערכין ומקרא אחד ובני ישראל ממעט, מפני מה אני אומר
שגוי נעריך ולא מעריך, ולא להיפך שמעריך ולא נערך, מפני
שריפה הכתוב במעריבין יותר מבעריבין – מצינו בתורה יותר
נערכים מאשר מעריכים, שהרי חרש שוטא וקטן נעריבין אבל

ישראל, ואין כולה טעונה גניזה, דשם הכתוב בקורה, שלא
במקומו לא קדוש – חלק הקורה שלא כתוב בו השם אינו
קדוש, כדתנן, היה כתוב שם על ידות הפלים ועל – או על
פרעי המטה, הרי זה יגדל מקום השם, ויגנוז, ואין השאר טעון
גניזה.

אגב דיני הקדש ותרומה, מבארת הגמרא כמה מדיני צדקה:
אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה, האומר סלע זו לצדקה,
מותר לשנותה מיעודה וללוותה ולקחתה לצרכיו, ולאחר זמן
יתן סלע אחרת לצדקה. מבארת הגמרא: סבור מיה – רב נחמן
ששמע זאת סבר שרק לעצמו אין – אכן טעם המפריש
ללוותה, אך לאחר לא – אינו רשאי להלוותה, שכן טעם ההיתר
הוא, שהפריש על דעת שאם יצטרך סלע זו ישתמש בה, אך לא
היה בדעתו שאם יצטרך לה אחר, ילוונו לו. אך איתמר – נאמר
בבית המדרש, אמר רב אמי אמר רבי יוחנן, ההיתר הוא בין
לעצמו ובין לאחר.

מבארת הגמרא עוד: אמר רבי ועירא, לא שנו שמותר לשנותה
אלא באופן דאמר כשהפרישה 'הרי עלי סלע לצדקה', שבלשון
זה קיבל על עצמו אחריות, שאם תיגנב הסלע או תאבד יתן
אחרת, ולכן הסלע כשלו ומותר לו לשנותה, אבל אם אמר 'הרי
סלע זו לצדקה', שלא קיבל עליו אחריות, בעניא בעי מיתבבה
– צריך הוא לתת אותה עצמה ואסור לו לשנותה. מקשה רבא:
מתקין לה רבא, אדרבה, איפכא מיסתבבה – מסתבר לומר
להפך, שאם אמר 'זו', משתמש בה – נתיר לו להשתמש בה
כי היכי דליחייב – כדי שיתחייב באחריותה, שכן בשמשתמש
בה הרי הוא שולח יד בפקדון, שבוה מתחייב באחריותו,
והקדש נהנה מזה, אבל אמר 'עלי', שממילא חייב באחריותה,
לא נתיר לו. מסיק רבא: אלא לא שניא – אין שונה דין 'עלי' מדין
'זו', ובשניהם היתר רבה בר אבבה.

מביאה הגמרא ברייתא בדברי רבא: תניא בנותיה דרבא, נדר
צדקה ואין הקדש צדקה. מבארת הגמרא: מאי קאמר – מדי
כוונת הברייתא, שהרי כפשוטה אינה מובנת לומר שכל נדר הוא
לצדקה אך הקדש אינו לצדקה, משום שלא נדר ולא הקדש הם
צדקה, שסתם נדר (דמי עלי) והקדש הם לבדק הבית, ואינם
צדקה, אלא לאו הכי קאמר – האם לא כך כוונת הברייתא,
צדקה הרי היא גאסור 'כל תאחר' כמו נדר לבדק הבית,
ואינה כהקדש, דאילו הקדש אסור לאשתמושי ביה –
להשתמש בו, ואילו צדקה שרי – מותר לאשתמושי ביה,
וכוונת הברייתא שדיני נדר יש בצדקה והיינו לענין כל תאחר,
ואין דיני הקדש בצדקה והיינו לענין להשתמש בו. ולא חילקה
הברייתא בין הפריש צדקה בלשון 'עלי' להפריש בלשון 'זו',
שבשניהם היתרה להשתמש בדברי רבא.

הגמרא מביאה שיש ששנו את הסוגיא בלשון אחר: אמר רב
בהנא, אמרייתא לשמעיתא קמיה – אמרתי סוגיא זו (דברי רבה
בר אבבה ומה שדנו בזה האמוראים) בפני דרב בן אבהו, ויגדל
ואמר לי, אתון הכי מתניתו לה – אתם כך שונים סוגיא זו,
שרבה בר אבבה אמר דבריו סתם, ורבי יוחנן ורבא פירשו דבריו,
אך אנן הכי מתנינן לה – אנו כך שונים אותה, אמר רב נחמן
אמר רבה בר אבבה אמר רב, האומר סלע זו לצדקה, מותר
לשנותה, ודין זה אמור בין לעצמו ובין לאחר, בין שאמר לשון
'עלי' ובין שאמר לשון 'הרי זו', שבפירוש אמר רבה בר אבבה
שדינו אמור בכל האופנים.

הגמרא ממשיכה ללמוד באיזה אופן מותר לשנות כספי צדקה:
תנו רבנן, האומר סלע זו לצדקה, אי עד שלא באתה – לפני
שבאה הסלע ליד גבאי של צדקה מותר לשנותה, אך
משבאתה ליד הגבאי אסור לשנותה.

הגמרא מקשה סתירת ברייתות בענין הקדש גוי לבדק הבית.
מקשה הגמרא: תנא – שנינו ברייתא דא, עובד פובבין
שהתנדב נדבה לבדק הבית, מקבלין אותה הימנו. ותניא
אידך, גוי שהתנדב לבדק הבית, אין מקבלין. מתרצת הגמרא:
אמר רבי אילא אמר רבי יוחנן, לא קשיא, הא – הברייתא
שאין מקבלין מדברת בתחילה – בתחילת בנין המקדש, שאז
אין מקבלין מהם שמא כוונתם לרפיון ידים כמבואר לעיל (ה);
והא – הברייתא שמקבלין מדברת בסוף – כשהבנין בנוי,
ורוצים הגוים לסייע לחזק את בדקו, שאז מקבלין מהם שכן אין
חשש רפיון ידים. כמו שמצינו דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן,
בתחילה אפילו מים ומלח אין מקבלין מהם, אך בסוף, דבר
המסוים – דבר שיהא ניכר ונראה בבנין כמות שהוא, אין
מקבלין מהם, משום שגנאי הוא למקדש, וכן משום שהגוים
מתפארים בזה, אך דבר שאינו מסוים – שאינו נראה בבנין
כמות שהוא, מקבלין מהם, שאין זה גנאי למקדש וגם אינם
יכולים להתפאר בו. הגמרא מביאה דוגמא לדבר המסוים: היכי
דמי – מהו דבר המסוים. אמר רב יוסף, כגון אמה בלא
עובד (מגרש עורב) שהיו מביאים טבלאות ברזל אמה על אמה,
ובהם מסמרים בגובה אמה, ומניחים על גג ההיכל כדי שלא
ישבו עורבים שם.

הגמרא מקשה על רבי יוחנן שאמר שבתחילה אין מקבלין מהם:
מיתיב רבי יוסף, נאמר לגבי נחמיה שקיבל רשות ממלך פרס
לבנות את ירושלים, שביקש מהמלך (נחמיה ב ח) 'ואיגרת אל
אסא שומר הפרדס אשר למלך וגו', שיצוה המלך לאסוף שומר
היערות שיתן לו עצים לבנין ירושלים. נמצא שקיבל נחמיה
מהגוים בתחילת הבנין, ולא חשש לרפיון ידים. מתרצת הגמרא:
אמר ליה אביי לרב יוסף, שאני מלכותא – שונה דין המלכות,
וממנה מקבלין בתחילה משום דלא הדרא ביה – אין המלכות
חוזרת בה ממה שאמרה, דאמר שמואל, אי אמר מלכותא
'עקרנא טורי' – אם אומרת המלכות 'אעקור הר זה', עקר טורי
ולא הדר ביה – תעקור את ההר ולא תחזור בה. וכן כאן, כיון
שכאמר המלך לנחמיה שיבנה את ירושלים נתכון לטובה, לא
יחזור בו, ואין חשש רפיון ידים.

אגב שנתבאר דין הקדש גוי, מבארת הגמרא דין גוי שהפריש
תרומה מתבואתו: אמר רב יהודה אמר רב, עובד פובבין
שהפריש תרומה מכריו – מהכרי שלו, דהיינו מתבואת עצמו,
בזדקין אותו – את הגוי מה היה בליבו, אי בדעת ישראל
הפרישה – אם הפריש על דעת שיעשו בה מה שעושים בתרומת
ישראל, תינתן לכהן, ואם לאו, טעונה גניזה ואסורה בהנאה,
שכן חיישינן – חוששים אנו שגאון היה בלבם להקדישה לשמים
– להקדש, והקדש בזמן הזה אסור בהנאה.

מקשה הגמרא: מיתיבי, עובד פובבין שהתנדב קורה לבית
הכנסת וישם ה' כתוב עליה, בזדקין אותה, אם אמר 'בדעת
ישראל הפרשתי', יגדל – יקח את מקום שם ה', שאסור
להשתמש בו, וישתמש במותר לבנין בית הכנסת, ואם לאו,
טעונה כל הקורה גניזה שכן חיישינן שגאון בלבם היה להקדישה
לשמים. מדייקת הגמרא: מצמא – רק משום הטעם דשם כתוב
עליה הוא דבעיא – שצריכה הקורה גניזה, ששם ה' מוכיח
שדעתו להקדש, הא אם אין שם כתוב עליה, לא בעיא הקורה
גניזה, ולא כדברי רב שאף תרומת גוי (שאין עליה שם ה')
חוששים שבליבו היה להקדישה וטעונה גניזה.

מתרצת הגמרא: הוא הדין דאף על גב דאין שם כתוב עליה,
נמי בעיא הקורה גניזה, ומה שנקטה דווקא שיש עליה שם, הא
קא משמע לן – משמיעה לנו בזה דאף על גב דשם כתוב
עליה, מכל מקום יגדל וישתמש במותר כשהפרישה בדעת

ערכין. פרק ראשון – הכל מעריכין דף ו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצה רש"י תוספות

בתחילה – בתחילת הבנין אין מקבלין, דשמן לרפיון דים מתכוונין. לבסוף – לחזק את בדק, דאין לומר רפיון דים מקבלין. לישנא אחרינא: בתחילה – כשלא היתה אימתן של גוים עליהן, אין מקבלין. אבל לבסוף מקבלין – משום אימה. וראשון עיקר. וזה אינו טעם, דהא כל בית שני היתה אימת הגוים עליהן, ובתחילתו יותר מסופו. ואם תאמר: האי "בתחילה" נמי

אמקדש ראשון קאמר, כן מאי מוהבי ליה לקמן מ'ואגרת אל אסף וגו', ודחינו במקדש שני? דבר המסויים – שנראה בעין, אין מקבלין מהם, דגנאי הוא. ועוד, שמתפארים בו. אמה כליא עורב – להכי נקט אמה, דאמרינן בפרק בתרא דמנחות (ק"א): "הרי עלי ברזל" – לא יפחות מאמה על אמה כלילא עורב. שהיו מבניין טבלאות של ברזל אמה על אמה, ובזמן שמסורות גבוהין אמה קבועין, ומחפין בהן ראש הגג של היכל, לגרש את העורבים שלא ישכנו שם. "כליא לשון שמגרש את העורבין, כמה" "כיל דודי כיל פרוח" דאמר במסכת נדה (י"א, עין שם), שהיה מגרש זבובין ממטתו בשעת תשמיש משום צניעות. דאסור לשמש מטתו בפני כל חי. לישנא אחרינא: כליא עורב – מונע העורבים, כמו (תהלים מ): "לא תכלא רחמין". ואגרת אל אסף שומר הפרדים וגו' – והיינו בתחילת בנין, וקשקול בדק הבית מכורשו דלא הדרא בה – הואיל ותחילתו לטובה נתכוין – שוב אינו חוזר. מכריז – של תבואת צניעות. אמר בדעת "ישראל הפרשתיה – שלמקום שתרומת ישראל הולכת תלך זו. לישנא אחרינא: שישאל אמר לי להפרישה. וראשון שמעתי. מעונה נגזר – ואסורה בהנאה, דחיישינן שמא בלבו לשמים לשם הקדש, הילכך יגנו. ובזמן הזה עסקין, דהקדש אסור בהנאה, כדכתיב בכזר (נג"א): אין מקדישים ואין מעריכין בזמן הזה, ואם הקדיש – בהמה תיעקר, פירות כסות וכלים ירקבו. יגזר – יחתוך מקום השם, ויגזר החתיכה, וישתמש במותר, ויבנו בבית הכנסת. לשמים – להקדש. ובזמן הזה אין לו תקנה. מעמא דשם כתוב עליה – דמוכחא מילהא דבלבו לשמים, שהרי כתב עליה שמו של הקדוש ברוך הוא. שם שלא במקומו אינו קדוש – כלומר: אינו קדוש אלא מקום השם. ואותה חתיכה יתגנו, והשאר יבנה בבית הכנסת, כי אמר בדעת ישראל הפרשתיה. לישנא אחרינא: שם שלא במקומו – כגון על גבי קורות וכלים – לא קדיש, דלא היה במקומו אלא על הגייר, ושיכתוב המקרא עם השם כנתינתו. אבל שם לבדו – הוי שלא במקומו ולא קדיש. וראשון שבעתי והוא עיקר. לשנותה – לצרכיה, ולאחר זמן ישלם. אבל לאחר – להלוותה לחבירו – לא. דלעצמו איכא למימר: על מנת כן הקצה לצדקה, שאם יצטרך – ושלם אחרת. אבל חבירו – לא אסיק אדעתיה. לא שנו – דמותר לשנותה, אלא דאמר: "סלע זו עלי לצדקה". רבין דאמר "עלי", וקיבלה באחריות לענין גביה ואבידה – כדכירי דמי. אבל אמר הרי זו – ולא אמר "עלי" – בעינא בעי למיתב. כי היכי דליחייב באחריותה – רבין דמשתמש הוי כשולח יד בפקדון, וקמה לה ברושיתא לענין תשלומין. אבל אמר "עלי", דבלאו הכי מייחייב באחריות – לא ישתמש. אלא לא שנו – ומותר. לא נדר צדקה – דסתם נדר "דמי עלי" לבית המקדש. ככל תאחר – והכי משמע: נדר הוא הצדקה, דקאי עליה ביב"ל תאחר כנדר. דקאמר בפרק קמא דראש השנה (ו"א): "בפיך" – זו צדקה. לשמעטא – דהאומר: "סלע זו לצדקה" כו'. אתון הכי מותניו לה – דרב נחמן מותר לשנותה סתמא קאמר, ורבי אמי פירשה: בין לעצמו בין לאחר, ורבא הדר פירשה: בין "עלי" בין "הרי זו". אכן בהדיא מתנינן כו', ופירושה כדבר נחמן.

רבי

תני חדא גוי שהתנדב לבדק הבית אין מקבלין ממנו כו' – ואם תאמר, ולישני: הא רבי מאיר, הא רבי יהודה ויש לומר: דאם כן, "קדושה" ראינא קדושה" מיבעיא ליה. דאין מקבלין דימנו לבדק הבית (משמע קדושה היא), ומשמע דתרייהו סברי כרבי יהודה. הא לכתחילה הא לבסוף – רש"י פירש: לכתחילה שייך רפיון דים, ולבסוף לא שייך רפיון דים. ועוד פירש רבינו

לכתחילה – בתחילת הבנין יש לחוש פן יחזור בהם, ויערערו לומר: יש לנו חלק בבית המקדש. לבסוף – דבר מסויים אין מקבלין, פן יהיו לשם ולתפארת. דבר שאין מסויים מקבלין – דלא שייך חו ערעור, הואיל ונבנה בית המקדש כבר. וניחא בזה הא דקאמר בסמוך: שאני מלכותא דלא הדרא, וליכא למיחש לערעור. תני חדא גוי שהתנדב לבדק הבית – והא דלא מוקי לה כתנאי דרבי יהודה ורבי מאיר, וכגון דליכא רפיון דים, כגון מן המלך – דאם כן לא הוה ליה למימר "מקבלין" ו"אין מקבלין", אלא: "קדושה" ראינא קדושה" מבעיא ליה.

כגון כליא עורב – פירש הערוך, זה לשונו: לפי שבמקדש ראשון היתה קדושתו בכל הקהל, והיתה שכונה שריה בו, ולא היו עופות פורחין עליו. אבל במקדש שני פחדו, מטעמא דאין קדושתו בקדושת ראשון, שמה פירחו העופות על המקדש וישליכו שם דבר טמא. עשו צורה להבירה העופות מגג ההיכל, וקראו אותו "כליא עורב", כלומר, זאת מונעת העורבים מלפרוח בגג ההיכל. וזו צורה כדרך שעושין עכשיו שומרי זרעים, עד כאן לשונו. ויש מקשה: דאמר במועד קטן (ט"א) גבי שלמה: איבעי ליה לשירי באמת כליא עורב. ומשני: אמת כליא עורב צורך בנין היא. אלימא הוה בבית ראשון ויש לומר: שהיה שלמה ידע שמה לא תהא עליו קדושה, וכשראו שהיה קדוש – הסירוהו. מותיבי ואגרת אל אסף שומר הפרדס – והיינו בתחילת הבנין, וקשקול בדק הבית מכורשו, לשון קונטרס. ולא נראה, דהא כל הבנין משל כורש היה, וכמה קדש איכא. גם כתיב "ומה חשון אמריא" וגו' ונראה לי: דהוא מזה אזהרה מקפיד, דהא היה בגיורא כן, וביד ישעיה (ישעיה מו) "הוא יבנה עיר". אבל אל אסף שומר הפרדס היה רחוק מכורש, ולא היה שלו ממש, אך היה גזר שיתנו לצורך בדק הבית שהיה מוטל עליהם, שהיה מולך בכיפה – באה אמת למיחש או לרפיון דים או לערעור, כדפרישית.

אם אמר בדעת ישראל הפרשתיה – משמע דגוי איניה בתרומה דנפשיה, וכן משמע פרק שני דגיטין (כ"ג), והא דקאמר בזבחים פרק "בית שמאי" (מ"א) דליתיה בתרומה דנפשיה – לא קשיא, דתנאי יגידו בפרק שני קדושין (מ"א). דתנן: תרומת גוי תדמעת

וחייבין עליה חומש, ורבי שמעון פוטר. יגזר וישתמש במותר – משמע: על ידי שיחתוך הקורה, ולא יחנה מאותה חתיכה שכנגד השם, דבמקומו מיהא קידש השם. ויש ליהדר כשכותבין ספר תורה או תפילין וגרורו מקום השם, שאין לכתוב במקומו. ואילו צדקה שרי לאשתמושי ביה – משמע ליה דאיירי בין "זו" בין "עלי", וכן הפסק כרב נחמן: האומר "סלע זו לצדקה" – מותר לשנותה בין לעצמו בין לאחר, בין אמר "עלי" בין אמר "זו", ולשנותה היינו לרשות. משבטא ליה גבאי אסור לשנותה – ודוקא יחיד, אבל בני העיר רשאין, כדמשמע בבבא בתרא (ח"ב), ורשאין בני עיר לעשות תמחוי קופה וקופה תמחוי, ולשנותה לכל מה שירצו. ודוקא לדבר מצוה, כדאמרין בשליחי שמעתא (עמוד ב) גבי ישראל שהתנדב מנורה או נר לבית הכנסת. והא דאמר ב"השוכר האומנין" (בבא מציעא ע"ב), מגבת פורים פורים, ומגבת אותה העיר לאותה העיר

העיר דוקא, ומחוץ לעיר אסור לשנותה (אבל לצורכי העיר מותרין) בגבאי מיירי, ובהאי טעמא יש ליישב דאמרין בריש "שור שנגח" – (בבא קמא לו, ב); (חנן בישא) (והוא גברא) דתקע (להחיות גברא) ולחבריה, דאמר ליה: הב ליה פלגא דווא, אמר: הואיל ופלגא דווא הוא – לא בעינא, ניתביה לעניים. הדר אמר:

אייל ואברי ביה נפשאי, אמר (ליה) רב יוסף:

כבר זכר בה עניים, ויש לתמוה: היאך היה יכול לחזור בו אפילו לא זכר בה עניים? והאמרין בפרק קמא דראש השנה, רב הונא (ו, א): "בפריך" – זו צדקה! אלא יש לומר: שהיה רוצה ללותה ולשנותה ולפורעה לאחר זמן. וקאמר ליה, לו רב יוסף שבאת לידו, והוא גבאי, ואסור לשנותה, אי נמי, יש לומר: שהיה סבור דאפילו צדקה ליתא, הואיל ולא תפסי בה, וקא משמע לן רב יוסף דזכר בה עניים כמו מעמד שלשתם.

ושייך לעמוד אן עך שלא באתה ליד גבאי

מותר לשנותה – רבינו ברוך פירש:

מותר לשנותה ממש, למצוה אחרת, ואם

נדר ארס סלע לצדקה לעניים – יכול

לעשות ממנו מצוה אחרת, כל כמה דלא

אתאי ליד גבאי, אבל לישנא "לשנותה" לא

משמע כן, כך מצאתי כתוב בתוספות הרב

רבינו משה מאירא מכתיבת אדור, ופירש

לא משמע לשנותה למצוה אחרת, דלעיל

קאמר מותר לשנותה בן הוא בין אחר –

היינו ללותה, ותו, מדאמר: והא רבי נאי

יזיף – משמע דללותה קאמר! הילכך נראה

לומר, דללותה קאמר, אבל לשנותה –

ודאי אסור, כי נמי לא באתה ליד גבאי, אבל

ללותה קאמר, ומשבאת ליד גבאי אסור

ללותה, והא דקאמר פרק קמא דבבא

בתרא (ח, ב): רשאין בני העיר לעשות קופה

תמחו – היינו ברשות בני העיר, אבל גבאי

עצמו אסור, ואומר רבינו יצחק: דחתם

רשאין לשנותה שלא לדבר מצוה, רק שהיה

צרכי צבור, ויש לזהר מללות מעות צדקה

העיר משבאתה ליד גבאי, ואפילו ברשות

הקהל נמי, כיון שאין זה צרכי צבור, כך

מצאתי כתוב.

אילימא לדבר הרשות מאי איריא גוי

אפילו ישראל נמי – הכי נמי

מצי למימר: מאי איריא לא נשתקע שם

בעליה, אפילו נשתקע נמי! **מנין** ליוצא

ליהרג ואמר ערכי עלי שלא אמר כלום –

ומשום דליתא בדמים ליכא למעוטי, דהא

איתרבו לעיל (ב, א) מנול ומוכה שחזין, כי

פליגי באם הויק – ובאל הקדיש לא פליגי,

שמיד שהקדיש חל הקדש, ולא דמיא

למלוה, אבל יש להקשות: אמאי לא פליגי

באם נדר והעריך? ויש לומר: דנקט הויק

משום דקתני חיוב בתשלומין (משום)

איהויק) משמע דאחיק לחוריה פליגי,

ובנדר ומעריך שמו חיל מיד, אבל גובה

מן הירשין, ונודר ומעריך איצטריך, דסלקא

דעתך: הואיל ואינו נידר ונערך – נודר

ומעריך נמי אינו, קא משמע לן דנודר

ומעריך ומקדיש כשאר בני אדם,

מתיבי

מלוה על פה אינו גובה מן הירשין, והכא במלוה פתובה בתורה קמפלגי, תנא קמא סבר: מלוה פתובה בשטר דמיא, ורבי יוסי סבר: פתובה בשטר דמיא, ואיפא דמתני לה אהא: תיזא ליהרג, הוא שחבל באחרים – תיבי, אחרים שחבלו בו – פטורין; רבי שמעון בן אלקעזר אומר: אף הוא אם חבל באחרים – פטור, שלא ניתן לחזור עמידת בית דין, מכלל

רבי נאי – גבאי הוה, וזיף מעות הצדקה לצורכו ופרע, דכמה דמשו – רבי ינאי, דלית ליה זחי למפרע – נידא להו לעניים, דמעשה – רבי נאי לציבורא, ואמר דלית ליה מעות לחלק לעניים, וכופה אותם לצדקה, ואיכא רוחא לעניים, מנורה – כמשמעה, נר = קרוי שויל, של כסף או של זהב, **מדאמר רבי אסי ב'**

כלומר: מדנקט רבי אסי גוי, דפעי וצועק:

למה שניתם ממך שנתני – מכלל ישראל

דלא פעי שרי לשנוי לדבר משה, דאי

בישראל אסור – למה לי למנקט גוי? **שלא**

נשתקע שם בעליה ממנה – שעדיין

אומרים: זו היא מנורה נדבתו של פלוני גוי,

אסור לשנותה – דפעי, ולמאי – קאמר

רבי אסי דאסור לשנותה? אילימא, כן,

שעורק – גוי יהיה, לא שכיח – שעורק,

במאת דליפעי, שסודר היה ומחזר בעירות,

משנה הגוסס והיוצא ליהרג ב' – מפרש

בגמרא טעמא, רבי חנינא בן עקיבא –

איוצא ליהרג פליג, אבל בגוסס מודה,

דכתיב (ויקרא כו): "והעמידו והעריך אותו",

וגוסס לאו בר העמדה והערכה הוא, שדמיו

קצובין – בפרשת נרצח, אבל אנודר מודה,

דהא כנמכר בשוק בעי למשימיה, וזה אינו

נמכר בשוק, כלומר שאין אדם קונהו, ויפסיד

מעותיו, נודר ומעריך ב' – ובגמרא מפרש

מאי קא אתי רבי יוסי למימר, הא תנא קמא

לא אמר אינו נודר, שאם אמר: "דמי פלוני

עלי" יפטר, דהא לא נידר קאמר, **גמרא**

אלא לא נערך אמאי לא – הרי דמיו

קצובין! כל חרם לא יפדה – מי שהוא ראוי

ליהרג וליהרג אינו בכלל פדיון, למומתין

בידי שמים – כגון האי דכתיב: "השור יסקל

וגם בעליו יומת", והך מיתה ליכא למימר

בידי אדם, דהא אמרין בפרק קמא

דסנהדרין (טו, ב): "מות יומת המכה רוצח

הוא" – על רציחתו אתה הורגו, ואי אתה

הורגו על רציחת שורו, שלא ניתנה שנגתן

לכפרה – כגון מגוף ומקלל אביו, דאם

עשה שבוגג אינו בקרבן ולא בגלות, מיתות

קלות – כלומר, קדלות לזך מילתא,

שניתנה שנגתן לכפרה, כגון רוצח, דשגגתו

גולה, ועובד עבודת זרה ומחלל שבת ובא

על הערוה, דשגגתו חטאת, כולי עלמא לא

פליגי – דודאי נדרו נדר והקדישו הקדש,

ומעריך את אחרים, דהא בר דעה הוא,

מלוה על פה – כגון זה שהזיק ולא עמד

בדין על כך קודם למיתתו, תשלומי נזק

כתובין בתורה, ומדאורייתא משעבד ליה

בעל כרחיה, ואיכא דמתני לה – להא דרב

יוסף ורבה, חייב – דבר דעה הוא, פטורין

– דאין לו דמים ועומד הוא ליהב, וכל

הנך איכא ליהרג בידי ישראל קאמר,

לחורת

איני? והא רבי נאי יזיף ופרע! – שאני רבי נאי,

דניחא להו לעניים, דכמה דמשו מעשי ומייתי להו,

תנו רבנן: ישראל שהתנדב מנורה או נר לבית

הפנסת – אסור לשנותה, סבר רבי חיאי בר אבא

למימר: לא שניא לדבר הרשות ולא שניא לדבר

מצוה, אמר ליה רב אמר, הכי אמר רבי יוחנן: לא

שנו אלא לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה – מותר

לשנותה; מדאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: גוי

שהתנדב מנורה או נר לבית הפנסת, עד שלא

נשתקע שם בעליה – אסור לשנותה, משנשתקע שם

בעליה – מותר לשנותה; למאי? אילימא לדבר

הרשות, מאי איריא גוי? אפילו ישראל נמי! אלא

לדבר מצוה; ומעמא דגוי הוא דפעי, אבל ישראל

דלא פעי – שפיר דמי, שעורק מיינא אינדב שניא

לבי כנישתא דרב יהודה, שנייה רחבא ואיקפד רבא,

איכא דאמר: שנייה רבא ואיקפד רחבא, ואיכא

דאמר: שנייה חזני דפומבדיתא, ואיקפד רחבא

ואיקפד רבא, מאן דשנייה סבר: דלא שכיח, ומאן

דאיכא סבר: זמנין דמקרי ואתי, משנה הגוסס

והיוצא ליהרג – לא נידר ולא נערך, רבי חנינא בן

עקיבא אומר: נערך, מפני שדמיו קצובין, רבי יוסי

אומר: נודר ומעריך ומקדיש, ואם הויק – חייב,

גמרא בשלמא גוסס לא נידר – דלאו בר דמים הוא,

ולא נערך – דלאו בר העמדה והערכה הוא; אלא

יוצא ליהרג, בשלמא לא נידר – דלאו בר דמים הוא,

אלא לא נערך, אמאי לא? – דתניא: מנין היוצא

ליהרג ואמר "עורפי עלי", שלא אמר כלום? תלמוד

לומר: "כל חרם לא יפדה", יכול אפילו קודם שנגמור

דינו? תלמוד לומר: "מן האדם", ולא כל האדם,

ולרבי חנינא בן עקיבא דאמר: נערך מפני שדמיו

קצובין, האי "כל חרם" מאי עביד ליה? – לכדתניא,

רבי ישמעאל בגו של רבי יוחנן בן ברוקה אומר: לפי

שמצינו למומתים בידי שמים שנותנין ממון ומתפטר

להם, שנאמר: "אם כפר וישת עליו", יכול אף בידי

אדם בן? תלמוד לומר: "כל חרם לא יפדה", אין לי

אלא מיתות חמורות שלא ניתנה שנגתן לכפרה,

מיתות קלות שניתנה שנגתן לכפרה מנין? תלמוד

לומר: "כל חרם", "רבי יוסי אומר: נודר ומעריך" כו', ותנא קמא מי קאמר דלא? אלא,

בנודר ומעריך ומקדיש – כולי עלמא לא פליגי, כי פליגי – באם הויק, תנא קמא סבר: אם

הויק – אינו חייב בתשלומין, ורבי יוסי סבר: אם הויק – חייב בתשלומין, כמאי קמפלגי?

אמר רב יוסף: במלוה על פה גובה מן הירשין קמפלגי, תנא קמא סבר: מלוה על פה אינו

גובה מן הירשין, ורבי יוסי סבר: מלוה על פה גובה מן הירשין, רבא אמר: דכולי עלמא

הכא במלוה פתובה בתורה קמפלגי, תנא קמא סבר: מלוה פתובה בשטר דמיא, ואיפא דמתני לה אהא: תיזא ליהרג, הוא שחבל באחרים – תיבי, אחרים שחבלו בו – פטורין; רבי שמעון בן אלקעזר אומר: אף הוא אם חבל באחרים – פטור, שלא ניתן לחזור עמידת בית דין, מכלל

נִידָר וְלֹא נֶעְרָךְ: בְּשֻׁלְמָא - אַמְנָם מוֹבֵן הִדְבַּר שְׁנוֹסֵם לֹא נִידָר, 58
מִשּׁוֹם דְּהָיָה לֹא בְּרִדְמִים הוּא, שְׂאִין מִי שִׁיקָנָה עֵבֶד כּוֹזֵה, וְכֵן 59
מוֹבֵן שְׁלֹא נֶעְרָךְ, מִשּׁוֹם דְּלֹא בְּרִדְמִים הוּא וְהַעֲרָכָה הוּא - אִי 60
אִפְשָׁר לְהַעֲמִידוֹ וּלְהַעֲרִיכּוֹ, אֲלֵא דִין יוֹצֵא לִיהֲרֹג אִינוּ מוֹבֵן, 61
דְּבִשְׁלֻמָא לֹא נִידָר מִשּׁוֹם דְּלֹא בְּרִדְמִים הוּא, כִּמּוֹ גּוֹסֵס, אֲלֵא 62
מִה שֶׁהוּא לֹא נֶעְרָךְ, אֲמַאי - מְדוּעַ לֹא. 63
מְשִׁיבָה הִגְמָרָא: דְּתִנְיָא, מִנֵּין שְׁהִיוּצֵא לִיהֲרֹג וְאִמֵּר 'עֲרַבִי עָלַי', 64
שְׁלֹא אִמֵּר בְּלֹס, תְּלִמּוּד לֹמֵר - מִלְּמַדְנוּ הַכְּתוּב (וִיקָרָא כּוֹ כֵּט) 65
'כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרֹם מִן הָאֲדָם לֹא יִפְדֶּה' - אִדָּם שֶׁהוּא רֵאוּי 66
לִיהֲרֹג אֵין לְפָדוֹת אֶת עַרְכּוֹ, דְּהֵינּוּ אֵין לוֹ עֵרֶךְ. וְאֵם כֵּן, יָבֹל 67
הֵייתִי לֹמֵר שֶׁאִפְּלוֹ קוֹדֵם שְׁנַגְמַר דִּינוֹ לְמוֹת אֵין לוֹ עֵרֶךְ, לִכֵּן 68
תְּלִמּוּד לֹמֵר (שֵׁם) 'מִן הָאֲדָם, לְמַעַט וְלֹא כָּל הָאֲדָם, שֶׁרָק מִי 69
שְׁנַגְמַר דִּינוֹ אֵין לוֹ עֵרֶךְ. 70
שׂוֹאֵלֵת הִגְמָרָא: וְלִרְבִּי חֲנִינָא בֶן עֲקִיבָא, דְּאִמֵּר שִׁיוּצֵא לִיהֲרֹג 71
נֶעְרָךְ מִפְּנֵי שְׂדֵמִי קְצוּבִין, הֵא 'כָּל חֵרֶם' מֵאִי עֲקִיד לִיָּה - מִה 72
הוּא דּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ. וּמִשִּׁיבָה: הַפְּסוּק נֶצֶרֶךְ לְכַתְּנִיָּא, רַבִּי יִשְׁמַעֵאל 73
בְּנֵי שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוּקָה אֹמֵר, לִפִּי שְׂמַעְיָנִי לְמוֹתָתִים - 74
מִי שְׂדִינִים מִיתָה בִּידֵי שְׂמִים שְׁנוֹתָנִין מִמּוֹן וּמִתְכַּפֵּר לָהֶם, 75
שְׁנַאמֵר (שְׁמוֹת כֹּא ל) 'אֵם בּוֹפֵר יוֹשֵׁת עָלָיו, וְנָתַן פְּדִין נִפְשׁוֹ, 76
שְׁנוֹתֵן מִמּוֹן וּפּוֹדֶה נִפְשׁוֹ מִמִּיתָה. אֵם כֵּן, יָבֹל שְׂאֵף מִי שְׂדִינִי 77
מִיתָה בִּידֵי אָדָם -בְּבֵית דִין יוֹרֵם בֵּן, שְׁנוֹתֵן מִמּוֹן וּמִתְכַּפֵּר, 78
תְּלִמּוּד לֹמֵר 'כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרֹם מִן הָאֲדָם, לֹא יִפְדֶּה', שְׂמִי 79
שְׂדִינִי מִיתָה בִּידֵי אִדָּם, אֵין לְפָדוֹתוֹ. וְאֵין לִי דִין זֶה אֲלֵא בְּמִיתוֹת 80
חֲמוּרוֹת, כְּלוֹמֵר מִיתוֹת שְׁלֹא יוֹתֵנָה שְׁנִיתָן לְכַפֵּרָה, כְּגוֹן מִגְדָּף 81
וּמִקְלָל אֲבִיו וְאִמּוֹ, אֵךְ בְּמִיתוֹת קָלוֹת, דְּהֵינּוּ שְׁנִיתָנָה שְׁנִיתָן 82
לְכַפֵּרָה, כְּגוֹן רִצּוֹן שְׁבַשְׁגָּה מִתְכַּפֵּר בְּגִלוֹת, מִנֵּין שְׂאֵף בָּהֶן אֵין 83
לְפָדוֹת, תְּלִמּוּד לֹמֵר (שֵׁם) 'כָּל חֵרֶם', שְׁכַל שְׂרָאוּי לִיהֲרֹג כֵּךְ 84
דִּינוֹ. 85
הִגְמָרָא מִבְּאֵרֵת אֶת דַּעַת רַבִּי יוֹסִי. שְׂנִינוּ בְּמִשְׁנָה: רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר 86
הִיוּצֵא לִיהֲרֹג נִידָר וּמֶעְרָךְ כּוֹ' וּמִקְדִּישׁ. מִקְשָׁה הִגְמָרָא: וְתִנְיָא 87
קָמָא, מִי -הֵאֵס) קָאִמֵּר דְּלֹא נִידָר מֶעְרָךְ וּמִקְדִּישׁ, הִרִי אִמֵּר רַק 88
שְׂאִינוּ נִידָר וְנֶעְרָךְ, אֵךְ מוֹדָה שְׁנוֹר מֶעְרָךְ, וְעַל מַה חוֹלֵק רַבִּי 89
יוֹסִי. וּמִתְרַצָּת: אֲלֵא אֵכָּן בְּדִין נִידָר וּמֶעְרָךְ וּמִקְדִּישׁ, כְּלוֹי 90
עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי - לֹא נִחְלָקוּ שִׁיוּצֵא לִיהֲרֹג נִידָר וּמֶעְרָךְ (אֶת 91
אֲחֵרִים) וּמִקְדִּישׁ, שְׁהִי הוּא בֵּר דַּעַת, וְכִי פְּלִיגִי - וּמַה שְׁנִחְלָקוּ 92
זֶה בְּדִינוֹ בְּאֵם הוֹיָק וִיצֵא לְהִרְיָגָה, תִּנְיָא קָמָא כְּכֵר שְׂאֵם הוֹיָק, 93
הִיורֵשׁ אֵינוֹ חַיִּיב בְּתַשְׁלוּמִין, וְרַבִּי יוֹסִי כְּכֵר שְׂאֵם הוֹיָק, הִיורֵשׁ 94
חַיִּיב בְּתַשְׁלוּמִין. 95
מִבְּאֵרֵת הִגְמָרָא: בְּמֵאִי קָמִיפְּלִיגִי - בְּמַה נִּחְלָקוּ, אִמֵּר רַב יוֹסֵף, 96
בְּאֵם מְלוּוֹת עַל פֶּה גּוֹבָה -וְגַבְהוּ) מִן הַיּוֹרֵשִׁין קָמִיפְּלִיגִי, תִּנְיָא 97
קָמָא כְּכֵר שְׁמְלוּוֹת עַל פֶּה שְׁמַת הַלוּוֹה, הַמְלוּוֹה אֵינוֹ גּוֹבָה מִן 98
הַיּוֹרֵשִׁין, וְכֵן כֵּאֵן חוֹב הַמְזִיק לִנְזִיק הוּא כְּמִלּוּחַ עַל פֶּה, וְרַבִּי יוֹסִי 99
כְּכֵר שְׁמְלוּוֹת עַל פֶּה שְׁמַת הַלוּוֹה, גּוֹבָה הַמְלוּוֹה מִן הַיּוֹרֵשִׁין. 100
רַבָּה מִבְּאֵר בִּאּוּפֵן אֲחֵר: רַבָּה, אִמֵּר, דְּכּוּלִּי עָלְמָא סוֹבְרִים 101
שְׁמְלוּוֹת עַל פֶּה אֵינוֹ גּוֹבָה מִן הַיּוֹרֵשִׁין, וְהָכֵא בְּדִין מְלוּוֹה 102
הַתְּנוּכָה בְּתוֹרָה קָמִיפְּלִיגִי - נִחְלָקוּ בְּדִין חוֹב שְׂאֵדָם מִתְחַיִּיב 103
לְחַבְּרִיו בַּעַל כּוֹרְחוֹ מִכָּח צִיוּי הַתּוֹרָה, כְּגוֹן מְזִיק שְׁמַתְחַיִּיב לִנְזִיק, 104
תִּנְיָא קָמָא כְּכֵר שְׁמְלוּוֹת הַתְּנוּכָה בְּתוֹרָה לֹא דִינָה בְּכַתְּבוּהָ 105
בְּשִׁטָּר דְּמֵיָא, אֵלֹא כְּחוֹב עַל פֶּה, וְאֵין הַנִּזְק גּוֹבָה מִיורֵשִׁי הַמְזִיק, 106
וְרַבִּי יוֹסִי כְּכֵר שְׁמִלּוּחַ הַכְּתוּבָה בְּתוֹרָה בְּכַתְּבוּהָ בְּשִׁטָּר דְּמֵיָא 107
וְלִכֵּן גּוֹבָה הַנִּזְק מִיורֵשִׁי הַמְזִיק. 108
וְאִיבָא דְּמֵתִנִּי לֵה אָהָא - יֵשׁ שְׁשׁוֹן אֶת דְּבָרֵי רַב יוֹסֵף וְרַבָּה עַל 109
בְּרִייתָא זֹה, הִיוּצֵא לִיהֲרֹג, הוּא שְׁחָבֵל בְּאֲחֵרִים, חַיִּיב לְשַׁלֵּם, 110
שְׁהִי בֵּר דַּעַת הוּא, אֵךְ אֲחֵרִים שְׁחָבְלוּ בּוֹ, פְּטוּרִין, שְׁהִי עוֹמֵד 111
לִיהֲרֹג וְדִינוֹ כְּחוֹפֵן. רַבִּי שְׂמַעְיָן בֶּן אֲלֵעָזָר אֹמֵר, אֵף הוּא אֵין 112
חָבֵל בְּאֲחֵרִים, פְּטוּר, שְׂכֵן הוּא לֹא נִתָּן לְחַנּוּת עֲמִידַת בֵּית 113
דִּין - אֵין לְחַחְזוֹר לְבֵית דִין וּלְדוֹן לְחַיִּיבוּ לְשַׁלֵּם, שְׂכִינִן שְׁנַגְמַר 114
דִּינוֹ לְהִרְיָגָה אֵין מַעֲנִים וּמַשְׁהִים אֶת דִּינוֹ, אֵלֹא הוֹרִגִים אוֹתוֹ 115
מִיד. 116

מִקְשָׁה הִגְמָרָא: אֵינִי - הָאֵם כֵּךְ הוּא, וְהָאֵ - וְהִרִי רַבִּי יִנְאי שְׁהִיָּה 1
גְּבַאי צִדְקָה, יוֹיָף - לוֹה לְעַצְמוֹ אֶת הַצִּדְקָה שְׂקִיבֵל, וּפְרַע אַחַר 2
כֵּךְ, וּמוֹכַח שְׁמוּתָר לְלוּוֹת אֵף אַחַר שְׂבָאוֹ לְגַבַּאי. וּמִתְרַצָּת: שְׂאֵנִי 3
- שׁוֹנֵה דִינוֹ שֶׁל רַבִּי יִנְאי, דְּנִיחָא לְהוֹ לְעֵנִיִּים - שְׁהִיָּה נוֹחַ 4
לְעֵנִים שְׁלוֹה מִזְחִצְדָּה, מִשּׁוֹם דְּכְמָה דְּמִשְׁהִי, מַעֲשִׂי וּמִיִּיתִי 5
לְהוֹ - כְּמַה שְׁהִיָּה מִשְׁהָה אֶת הַצִּדְקָה (שְׁלוּוֹה) מִלְּפָרוֹעַ, הִיָּה 6
מַעֲשָׂה אֶת הַצִּיבוֹר וְכוּפָה אוֹתָם לִתֵּן עוֹד, שְׁהִיָּה אֹמֵר לְצִיבוֹר 7
שְׂאִין לוֹ עַכְשֵׁיו מַעוֹת לְנוֹקְדִים. אֵךְ לֹאֲדָם אַחַר אֲסוּר לְלוּוֹת אַחַר 8
שְׂבָאוֹ הַמַּעוֹת לְגַבַּאי. 9
אֲגַב שְׁהַתְּבָאֵר בִּיאִיה אֹפֹן מוֹתָר לְשְׁנוֹת מַעוֹת צִדְקָה, מִבְּאֵרֵת 10
הִגְמָרָא בִּיאִיה אֹפֹן מוֹתָר לְשְׁנוֹת חֲפָצִים שְׁנַתְּרִמוּ לְבֵית הַכְּנֶסֶת: 11
תִּנְיָא רַבֵּנָן, וְיִשְׂרָאֵל שְׁהַתְּנַדֵּב מְנוּחָה - פְּמוֹט אוֹ נֵר לְבֵית 12
הַכְּנֶסֶת, אֲסוּר לְשְׁנוֹתָה לְשִׁימוּשׁ אַחַר. מִבְּאֵרֵת הִגְמָרָא: כְּכֵר 13
רַבִּי חֲנִיָּא בְּרִי אֲבָא לְמִימַר, לֹא שְׂנֵא לְדַבֵּר הֲרָשׁוֹת וְלֹא שְׂנֵא 14
לְדַבֵּר מְצוּה, לְשִׁנְיָהם אֲסוּר לְשְׁנוֹתָה, אֵךְ אִמֵּר לִיָּה רַב אֲמִי 15
לְרַבִּי חֲיַיָּא בְּרִי אֲבָא, חֲכִי - כֵּךְ אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שְׂנֵא אֲלֵא 16
לְדַבֵּר הֲרָשׁוֹת, אֲכָל לְדַבֵּר מְצוּה מוֹתָר לְשְׁנוֹתָה. 17
מִבְּאֵר רַב אֲמִי מִנֵּין לוֹ שְׂכָךְ אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן: מִדְּאִמֵּר רַבִּי אֲסִי 18
אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, עוֹבֵד בּוֹכְבִּים שְׁהַתְּנַדֵּב מְנוּחָה אוֹ נֵר לְבֵית 19
הַכְּנֶסֶת, עַד שְׁלֹא נִשְׁתַּקַּע שֵׁם בְּעָלֶיהָ - שְׁעִדִּין וְזוֹכְרִים מִי 20
הַקְּדִישָׁה, וְאוֹמְרִים 'זֶה הִיא שְׁהַתְּנַדֵּב פְּלוּנִי הַגּוֹי', אֲסוּר לְשְׁנוֹתָה, 21
שְׂאֵם יִשְׁנִיָּה יִבּוֹא אֲחֵר וְיִצְעַק 'לְמַה שִּׁנִּיתָם אוֹתָהּ מִמַּה שְׁנַדְּבַתִּי', 22
אֵךְ מִשְׁנִשְׁתַּקַּע שֵׁם בְּעָלֶיהָ, מוֹתָר לְשְׁנוֹתָה. וּמִבְּאֵר רַב אֲמִי: 23
לְמֵאִי אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן שְׂאֲסוּר לְשְׁנוֹתָה כְּשֶׁלֹּא נִשְׁתַּקַּע, אֵילִיָּמָא - 24
אֵם נֹאמֵר שְׂאֲסוּר רַק לְדַבֵּר הֲרָשׁוֹת, וְלְדַבֵּר מְצוּה מוֹתָר, אֵם כֵּן 25
מֵאִי אֵירֵא - מְדוּעַ נִקַּט עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, הִרִי אֲפִילוֹ בִּישְׂרָאֵל נְמִי 26
אֲסוּר לְדַבֵּר רִשׁוֹת כְּשֶׁלֹּא נִשְׁתַּקַּע, אֲלֵא וְדֵאִי כּוֹוֹת רַבִּי יוֹחָנָן 27
לְדַבֵּר מְצוּה, שְׁמוּתָר רַק כְּשִׁנִּשְׁתַּקַּע, וְלִכֵּן מוֹבֵן שְׁנִקַּט גּוֹי, 28
דְּמַעֲמָא שְׂבָגִי אֲסוּר לְשְׁנוֹת לְפָנֵי שְׁנִשְׁתַּקַּע, הוּא מִשּׁוֹם דְּעוֹבֵד 29
בּוֹכְבִּים הוּא דְּפָעִי - צוּעַק 'לְמַה שִּׁנִּיתָם', אֲכָל יִשְׂרָאֵל דְּלֹא 30
פָּעִי, שְׂפִיר דְּמִי - מוֹתָר לְשְׁנוֹתָה לְדַבֵּר מְצוּה אֵף לְפָנֵי שְׁנִשְׁתַּקַּע. 31
וּמִכֵּאֵן לְמַד רַב אֲמִי שְׁדַעַת רַבִּי יוֹחָנָן שְׂאֲסוּר לְשְׁנוֹת מְנוּחָה 32
שְׁהַתְּנַדֵּב יִשְׂרָאֵל לְבֵית הַכְּנֶסֶת דּוּקָא לְדַבֵּר הֲרָשׁוֹת, אֵךְ לְדַבֵּר 33
מְצוּה מוֹתָר. 34
הִגְמָרָא מִבְּיָאָה מַעֲשָׂה שְׁנִחְלָקוּ אֲמוּרָאִים בְּדִינוֹ: שְׁעוֹרֵךְ מִיִּצְעָא 35
- סוֹחַר גּוֹי שְׁשִׁמוּ שְׁעוֹרֵךְ, אֵינְדֵּב שְׂרָנָא לְכִי בְּנִישְׁתָּא - הַתְּנַדֵּב 36
נֵר לְבֵית הַכְּנֶסֶת דְּרַב יְהוֹדָה, וְשִׁנְיָה רַחְבָּא - שִׁנְיָה אוֹתוֹ רַחְבָּא 37
לְשִׁימוּשׁ אַחַר שֶׁל דְּבַר מְצוּה, לְפָנֵי שְׁנִשְׁתַּקַּע שְׂמֹ, וְאִיקְפֵּד - 38
וְהַקְּפִיד עַל כֵּךְ רַבָּא. וְאִיבָא דְּאִמֵּרִי - יֵשׁ אֲמוּרִים שְׁהִיָּה הַמַּעֲשָׂה 39
בִּאּוּפֵן אַחַר, דְּשִׁנְיָה רַבָּא וְאִיקְפֵּד רַחְבָּא. וְאִיבָא דְּאִמֵּרִי 40
דְּשִׁנְיָה חֲנִיָּי דְּפּוֹמְבְּדִיתָא - הַחֲנוּנִים שֶׁל הַעִיר פּוֹמְבְּדִיתָא, 41
וְאִיקְפֵּד רַחְבָּא וְאִיקְפֵּד גַּם רַבָּה. מִבְּאֵרֵת הִגְמָרָא: מֵאֵן דְּשִׁנְיָה 42
- מִי שִׁנְיָה אוֹתוֹ טֵרֵם נִשְׁתַּקַּע, כְּכֵר דְּלֹא שְׂכִיחַ שְׁעוֹרֵךְ בַּעִיר, 43
שְׁהִי סוֹחַר מַחֲזֵר בַּעִיּוֹת, וְאֵין לְחַשׁוֹשׁ שִׁיבּוֹא וְיִצְעַק, וּמֵאֵן 44
דְּאִיקְפֵּד כְּכֵר וְזִנִּין דְּמִקְרִי וְאֵתִי - פַּעַמִּים שְׂבָא שְׁעוֹרֵךְ, וְעַשׂוֹי 45
לְצִעּוּק. 46
מִשְׁנָה 47
הַנּוֹסֵם - מִי שְׁקִרּוֹב לְמִיתָה מַחְמַת חוֹלִי וְהִיוּצֵא לִיהֲרֹג - שְׁנַגְמַר 48
דִּינוֹ לְהִרְיָגָה בְּבֵית דִין, לֹא נִידָר וְלֹא נֶעְרָךְ - הַאֲוֹמֵר עָלָיו 'דְּמִי 49
עָלַי' אוֹ 'עֲרַכּוּ עָלַי' לֹא נִתְחַיִּיב, וְהַטַּעַם יִתְבָּאֵר בְּגִמְרָא. רַבִּי 50
חֲנִינָא בֶן עֲקִיבָא אֹמֵר, הִיוּצֵא לִיהֲרֹג נֶעְרָךְ, מִפְּנֵי שְׂדֵמִי 51
קְצוּבִין בְּתוֹרָה, וְאֵין זֶה מַחֲסֵר בְּעֲרַכּוֹ הַקְּצוּב מִה שֶׁהוּא יוּצֵא 52
לִיהֲרֹג. אֵךְ אֵינוֹ נִידָר שְׂכֵן אֵין לוֹ דְּמִים לִימְכַר בְּשׁוֹק. רַבִּי יוֹסִי 53
אִמֵּר, הִיוּצֵא לִיהֲרֹג נִידָר וּמֶעְרָךְ אֲחֵרִים, וּמִתְחַיִּיב בְּדַמִּיהֶם 54
וְעַרְכָּם, וּמִקְדִּישׁ חֲפָצִי, וְאֵם הוֹיָק, חַיִּיב לְשַׁלֵּם. 55
גִּמְרָא 56
הִגְמָרָא מִבְּאֵרֵת אֶת טַעְמוֹ שֶׁל תִּנְיָא קָמָא, שְׁגוֹסֵס וִיוּצֵא לִיהֲרֹג לֹא 57

ומשום כך, אם קרא לעשירי 'אחד עשר'. קריאה זו נחשבת כעקירת שמו של העשירי.
שואלת הגמרא: **מאי רבי** – מה הוא המקור לדברים שהובאו בשם רבי, שקריאת 'אחד עשר' על העשירי אינה נחשבת כעקירת שמו. משיבה הגמרא: כדתנינא בברייתא, קרא לעשירי 'אחד עשר' ולאחד עשר עשירי, אין אחד עשר קדוש, דכרי רבי, רבי יוסי ברבי יהודה אומר, אחד עשר קדוש, כיון שקרא לעשירי 'אחד עשר' ועקר ממנו שם 'עשירי', ויכול לקדש את האחד עשר. ומוסיפה הברייתא: כלל אמר רבי, כל זמן שלא נעקר שם עשירי הימנו, אין אחד עשר קדוש. הרי שאפילו שקרא 'אחד עשר' על העשירי, אין קריאה זו נחשבת כעקירת שמו של העשירי, ואף שקרא אחר כך לאחד עשר 'עשירי', הוא אינו קדוש. והוקשה לגמרא: למה אמר רבי שבאופן זה נחשב כלא נעקר שם עשירי, והרי כיון שקראו 'אחד עשר' עקר ממנו את שמו. משיבה הגמרא: אמר רבא, הָכָא ברייתא בְּמַאי עֲסָקִינָן, כְּגוֹן דְּאִית לֵיהּ בְּהֻמָּת טוֹבָא, ולכן אמר רבי שאם קרא לעשירי 'אחד עשר', אין זה עקירת שמו, משום דאֲמַרְיִןן חַד עֵשְׂרֹנָא קְאָמַר, וכמבואר לעיל.
הגמרא חוזרת לדון בדברי רבא: יצאו שנים בעשירי וקראם 'עשירי', עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה. הגמרא מביאה כמה ברייתות שחלוקות לגבי דין זה: תנא חזא – שנינו ברייתא אחת, שמעשר ושלמים המעורבים זה בזה, ירעו שניהם עד שיפול בהם מום, ויביא בהמת חולין, ויאמר 'כל מקום שהן שלמים יהיה מחולל על בהמה זו', ויקריבה כשלמים, ושניהם מותרים באכילה. ותנא חזא, שמעשר ושלמים המעורבים זה בזה, יקריבו שניהם כדין קרבן שלמים, וחזה ושוק שלהם טעונים תנופה וניתנים לכהנים, וחזיקת דם בשתי מתנות שלהם ארבע. ותנא אידך – ושנינו בברייתא אחרת, שמעשר ושלמים המעורבים זה בזה, ימותו שניהם מחמת שלא ניתן להקריבם. ולכאורה יש להקשות סתירה בין הברייתות, בדיון 'עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה'.
מבארת הגמרא: לא קשיא, משום שיש לומר, הָא דתנא ירעו – ברייתא זו ששנינו בה שמעשר ושלמים שהתערבו יחד ירעו עד שיתאבדו, כדעת רבנן. הָא דתנא חזא, אין מביאין קדשים לבית הפסול – אסור לגרום לקדשים שיפסלו ויתחייבו בשריפה. ואם כן, אי אפשר להקריב את שניהם כשלמים מספק ולתת את החזה והשוק של שניהם לכהנים, כיון שמעיקר הדין רק חזה ושוק של שלמים ניתן לכהנים, ואילו המעשר נאכל כולו על ידי כל אדם מישאל, ונמצא שבנתינת חזה ושוק שלו לכהנים ממעט את האפשרות לאכלם, ויש לחשוש שמא לא ימצאו די כהנים שיאכלום בתוך זמן אכילת השלמים (שהוא שני ימים ולילה אחד), ועל ידי כך יגרורם להם להפסל ולהשרף משום נותר.

האחד עשר קדושת שלמים, ונמצאו עשירי ואחד עשר מעורבין זה בזה, ולכאורה קשה, למה האחד עשר קדוש, והלא לא נעקר שם עשירי הימנו, שהרי קרא לשניהם 'עשירי'. אלא לאו – ודאי, משום דאֲמַרְיִןן, כל שיצאו שניהם בבת אחת וקרא לשניהם 'עשירי', אף שלא נעקר שם עשירי ממנו, תרין יהו קא קדשי – שניהם מתקדשים, ואחד קרב כמעשר והשני כשלמים, כי אין שם 'עשירי' קודם לחול על העשירי לפני שחל על האחד עשר.
דוחה הגמרא: אי משום הָא לא איריא – אם זו הראיה, היא אינה מוכרחת, שהרי ניתן לומר, הָכָא בְּמַאי עֲסָקִינָן – כאן, בברייתא, ששנינו בה שעשירי ואחד עשר מעורבין על אף שקרא לעשירי 'עשירי', במה מדובר, באופן דקדשים חד מינייהו ואֲפִיק לְרִישֵׁיהּ – שהקדים אחד משני הטלאים והוציא את ראשו מפתח הדיר, והרי הוא העשירי, וטעה המונה וקרייהו – וקראו 'אחד עשר' ועקר את שמו, וחדר איצוריו ונפיק בחדר – ואחר כך החזיר ראשו והתערבו שנים אלו ויצאו יחד, וקריניהו – וקרא המונה לשניהם 'עשירי', שבאופן זה, ניתן להחיל קדושה על האחד עשר בקריאת 'עשירי', דהא – ושהרין נעקר שם עשירי הימנו, ולכן כשחזר וקרא לשניהם בבת אחת 'עשירי', גם האחד עשר קדוש. אבל באופן שלא עקר את שמו של העשירי מתחלה אלא קרא לו 'עשירי' אף שיחד עמו יצא גם האחד עשר, אין האחד עשר קדוש.
מקשה הגמרא: איך ניתן להעמיד את הברייתא באופן שהעשירי קדם והוציא את ראשו, והא' לא קדם' קתני – והרי שנינו בברייתא במפורש, יצאו שנים בעשירי ולא קדם אחד מהם את חברו. מתרצת הגמרא: מאי לשון 'לא קדם' ששנינו בברייתא, דהדר איצוריו – שחזר לדיר והתערב, ואחר כך יצא שוב יחד עם האחד עשר ולא הקדימו ויצא לגמרי לפניו.
מבררת הגמרא: וכןמאן – וכדעת מי סוברת ברייתא זו שקריאה לעשירי בשם 'אחד עשר' נחשב עקירה, לכאורה דלא ברבי – שלא כדעת רבי, דאי רבי – כי אם סוברת הברייתא כדעת רבי, הָאמר – הרי הוא אמר בברייתא המובאת להלן, שקריאת שם 'אחד עשר' לא הוי עקירה.
מבארת הגמרא: אפילו תימא שהברייתא סוברת כדעת רבי, ניתן לפרשה שבקריאת 'אחד עשר' נעשתה עקירה, משום שניתן לומר, פי' – [מה] שְׁאָמַר רבי כלל זה, שקריאת שם 'אחד עשר' על העשירי אינה עקירת שמו, הוא רק היקף דאית ליה בְּהֻמָּת טוֹבָא – באופן שיש לו הרבה בהמות שצריך להפריש עליהם מעשר, דאֲמַרְיִןן חַד עֵשְׂרֹנָא קְאָמַר – כי ניתן לומר שבאמירת 'אחד עשר' כוונתו היא שהוא מפריש את המעשר ראשון, אבל הָכָא – כאן, בברייתא, מדובר באופן דלית ליה בְּהֻמָּת טוֹבָא – שאין לו בהמות נוספות, אלא רק כדי מעשר אחד בלבד, ובאופן זה אי אפשר לומר שהתכוין לומר שהוא המעשר הראשון.

המשך מעמוד ריח

לקטנים ואופן לימודם, כן אם לומדים ספרי מוסר ואיזה, ואל לומדים דברי חסידות.
הנני פורש בשלום הבני תורה שיי ומברכם כי יהי השי"ת בעזרם בגשמיות וברוחניות.
בשם [כ"ק אדמו"ר שליט"א]

העדה הקדושה יפיקו רצון, כי הרה"ג שליט"א איש אשר ברכה בו, ואוהב ישראל ומתעניין בטובת ישראל בכל יכולתו, והשי"ת יצליחנהו בכל אשר יפנה לטובה ולברכה.
מדי דברי אתעניין לדעת ממצב הבני תורה אשר במחנם הטי' יע"א, האם לומדים בחבורה, ואופן לימודם, אם יש במחנם הטי' ישיבה של בחורים גדולים וכן חדרים

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 יב חלוק לאחר פביסה הוא מתקשה ^{קט}, ומשפשפים אותו בידים לרכבו ^{קט}, ואף חלבון שלו מזהיל יותר ^{קט} על
- 2 ידי שפשוף זה - אף על פירכין מתר לשפשפו בשבת ואינו נראה במלבן, לפי שהדבר ידוע ^{קט} שפונתו בשביל
- 3 לרכבו ולא בשביל להזהיל חלבון, שאין אדם מקפיד כל כך על לבונו וזהו חלוק שהוא בגד תחתון ^{קט}.
- 4 אכל הסודר שהוא בגד עליון ואדם מקפיד יותר על לבונו וזהו חלוק - אסור לשפשפו בידים, מפני שנראה
- 5 במתפונן להזהיל חלבון, והרי זה דומה למלבן ^{קט}.
- 6 ויש אומרים שלא התירו אף בחלוק אלא בשחור או של משי, אבל של פשתן ^{קט}, וכן כל שאר
- 7 כלי פשתן ^{קט} - אסור לשפשפם אפילו מעט בידים כדי לרכבם, מפני שרפובם זהו לבונם ^{קט}. ונכון לחוש
- 8 לדבריהם, פיון שהוא דבר שאין בו צורך כל כך ¹⁵⁴.
- 9 ומנהג העולם להקל לשפשפם בידים לרכבם ^{קט} (אלא שנוהרין לרפד ^{קט}) בכלי המיוחד לכהן:

הלכות שבת, חלק ב סימן שב, דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת, סעיף יב:

ביאורי הלכה

- קו] הוא מתקשה - כשרוחצין הבגד נעשה קשה על ידי הייבוש בשמש וברוח ¹⁴⁶.
- קו] לרכבו - שלא ישרוט בשרו ¹⁴⁷.
- קח] מזהיל יותר - מאיר יותר ¹⁴⁸.
- קט] ידוע - ניכר.
- קי] בגד תחתון - ואפילו מקפיד על ליבונו - מותר לשפשו ¹⁴⁹.
- קיא] דומה למלבן - אבל אינו מלבן ממש, ומשמע שגם אם מתכוין להזהיל הליבון אין בזה משום מלבן ממש ¹⁵⁰.
- קיב] של פשתן - אם משום שבגד פשתן מתייפה באופן מיוחד בזה שהוא רך ¹⁵¹, אם בגלל שבגד פשתן
- מתקשה ביותר ולכן הריכוך נחוץ לו מאוד עד שנחשב כחלק מפעולת הכיבוס ¹⁵².
- קיג] כלי פשתן - אפילו חלוק ובגדים שאין מקפידים עליהם כל כך ¹⁵³.
- קיד] זהו ליבונם - בבגדי פשתן פעולת הריכוך היא הליבון, וממילא בשפשוף של כל בגד פשתן, הדבר ידוע שכוונתו בשביל לרכבו וללבנו - גם כשאנו מקפיד או מכוון על הצהלת ליבוננו.
- קיו] לרכבם - מנהג העולם להקל בחלוקי פשתן ובגדים תחתונים שאין מקפידים עליהם (אבל מקפידים על סודר וכל בגד עליון ¹⁵⁵), ובימינו נהגו להקל גם בבגד עליון ¹⁵⁶.
- קיז] שנוהרין לרכב - שנוהרין מלרכב.

צינונים והוספות

- הרי היא בכלל ליבון (כמבואר לעיל על ס' שא, שיש מבארים שסחיטה אסורה משום ליבון מעצם היותה חלק וצורך הכיבוס, אף אם אינה מנקה מאומה).
- 153) כמבואר להלן שלשוע"ר דעתם להחמיר בכל בגד פשתן.
- 154) עד"ז לקמן ס' שלו ס"ד: אין סכין את הקרקע... אפילו במרוצף אף לדברי המתירין בכיבוד, לפי שדברים אלו אין בהם צורך כל-כך כמו בכיבוד, לפיכך לא רצו לחלק בהם בין מרוצף לשאינו מרוצף ואסור הכל.
- ולהעיר משו"ת אג"מ ח"ה ס' יח שחלוק שאי אפשר ללבשו ללא כסכוס יש לחוש בשפשופו גם משום תיקון כלי מדרבנן.
- 155) בשוע"ר פירש דעת המחמירים גם בחלוק תחתון ולא רק בבגד עליון שאין מקפידים עליו ממש כמו סודר (כן משמעות הפשט, וכן מהא דהשמיט "כובעים" שהביא הרמ"א שניתן לדייק שאיסורם מצד שהם בגד עליון), וכן הוא בא"ר בשם נחלת צבי, לבו"ש ומח"ש, ודלא כא"ר בשם מלבושי יו"ט, גר"א ומשנ"ב ס"ק כה, ולכן גם פירש שמנהג העולם להקל היינו בבגדי פשתן, אבל מחמירים בכל בגד עליון אף אם אינו מקפיד עליו.
- 156) אף שנתבאר לעיל שלשוע"ר מחמירים בכל בגד עליון אף שאין מקפידים עליו ממש, מכל מקום נהגו להקל כיון שכמעט אין כיום במציאות בגדים שמקפידים על שפשוףם קודם לבישתם (אף אם הם בגדים שמקפידים על ציהולם).
- 146) רבינו חננאל קמ, א.
- 147) פמ"ג א"א ס"ק טז.
- 148) מצודת ציון תהלים קד, טו.
- 149) מהלשון 'לפי שהדבר ידוע... שאין... מקפיד' ולא 'לפי שאינו מקפיד' משמע להתיר גם אם מקפיד על ליבונו (ודלא כמשנ"ב ס"ק כד), והטעם (כפי שיבואר להלן) משום שגם אם משפשוף לצורך ליבון אין בזה איסור מלבן (ע"פ מ"מ וצינונים).
- 150) אף שניתן לפרש "שדומה למלבן" מפני שסוכ"ס מתכוין לריכוך, אך אם אמנם יתכוין לליבון הרי הוא מלבן ממש, מכל מקום פשטות הלשון שכאשר מתכוין להזהיל הליבון אז הוא דומה למלבן, וכן מוכח מהמובא לעיל להתיר בחלוק "משום שהדבר ידוע שאינו מקפיד", ואילו היה בזה ליבון ממש לא היה מקום להתיר למי שמקפיד גם על בגד תחתון, ומה שכתב 'נראה כמתכוין' ולא כתב להתיר אפילו מתכוין ממש, משום שבא לאסור כל בגד עליון אפילו אינו מתכוין ללבנו ואפילו אין מקפיד עליו.
- והטעם שאין בזה משום מלבן, ייתכן מפני שפעולת השפשוף אינה פעולת כיבוס במכל-שכן מניעור בגד שאינו נחשב ככיבוס (ולרוב השיטות אפילו יש עליו אבק כדלעיל על סעיף ג), או שהצהלת ליבון בלבד אינה נחשבת ככיבוס או ליבון ממש.
- 151) ראה נימוק"י מו"ק ד, א ד"ה לכסכוס.
- 152) ולדעתם כל פעולה הבאה בקביעות כהמשך לכיבוס

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ברכות השחר – לפי לוח "רב יומי"

48 שברכה זו של ברוך שאמר הואיל ואינה מוזכרת בתלמוד
49 מפסיקין בה לכל אמן.

50 ואם סיים עם הש"ץ בבת אחת יש אומרים שלא יענה אמן
51 מפני שהעונה אמן אחר ברכותיו ה"ז מגונה ואף שיש מקום
52 לחלוק ולומר שאין זה עונה אמן אחר ברכותיו שעכ"פ הוא
53 עונה אחר ברכת הש"ץ אע"כ יש לחוש לדבריהם ומכל
54 מקום אם סיים עם הש"ץ בבת אחת ברכת ישתבח וכיוצא
55 בה מהברכות שיש מקומות נוהגין לענות בה אמן אפילו
56 אחר ברכות עצמו כמו שיתבאר במקומן אף שבמדינות אלו
57 אין נוהגין כן לענות אחר ברכת עצמו מכל מקום כשמסיים
58 עם הש"ץ בבת אחת יכול לענות וה"ה אם הש"ץ סיים
59 ברכה אחת והוא סיים ברכה אחרת יכול לענות אחר ברכת
60 הש"ץ אפילו סיים הוא ברכה שאין עונין עליו אחר ברכת
61 עצמו לדברי הכל:

62 ד צריך ליהדר מלהפסיק בדיבור משיחיל ברוך שאמר עד
63 סוף י"ח לפי שברוך שאמר היא ברכה שלפני פסוקי
64 דזמרה וישתבח ברכה לאחריהם ואסור להפסיק ביניהם
65 אפילו לצורך מצוה כמו שאסור להפסיק בקריאת שמע
66 וברכותיה ובין ישתבח ליוצר אור ג"כ אין להפסיק והמפסיק
67 עבירה היא בידו וחוזר עליו מעורכי המלחמה לפי שפסוקי
68 דזמרה נתקנו להסדיר שבחו של מקום ברוך הוא קודם
69 התפלה וכיון שכן הוא אינו בדין לדבר בין סידור השבח
70 והתפלה אלא א"כ לצורך מצוה כמו שיתבאר בסימן נ"ד
71 ובין ברכות קריאת שמע לתפלה אסור להפסיק אפילו לצורך
72 מצוה מפני שצריך לסמוך גאולה לתפלה:

73 * * *

74 ה ושאלת שלום מברוך שאמר עד ישתבח דינה כמו
75 בקריאת שמע וברכותיה שבין הפרקים שואל מפני
76 הכבוד ומשיב שלום לכל אדם ובאמצע שואל מפני היראה
77 ומשיב מפני הכבוד כמו שיתבאר בס"ו.

78 ואלו הן בין הפרקים בין ברוך שאמר להתחלת המזמורים
79 ובין כל מזמור לחבירו ובין סוף המזמורים לישתבח
80 ופסוקים המלוקטים שאינם מזמור שלם יש מי שאומר שכל
81 שנים או שלשה פסוקים הנאמרים כאן כסדר שהם כתובים
82 במקומם דינם כמזמור שלם וכשמפסיק בין אחד לחבירו
83 דינו כמפסיק באמצע מזמור ובין סופם לתחלת פסוק אחר
84 דינו כבין הפרקים כגון במדינות אלו מהודו עד אמן והלל
85 לה' הוא פרק אחד אע"פ שאינם מזמור שלם בדברי הימים
86 וכן ב' פסוקים תנו עז וגו' נורא אלהים וגו' עד ברוך אלהים
87 הם ג"כ פרק אחד הואיל והם סמוכים זה לזה בתהלים וכן
88 ב' פסוקים אל נקמות וגו' הנשא וגו' עד על גאים וכן ג'
89 פסוקים נפשנו כחתה וגו' כי בו וגו' יהי חסדך וגו' וכן ג'
90 פסוקים יהי שם ה' וגו' ממזרה וגו' רם וגו' וכן ב' פסוקים
91 ברוך ה' אלהים וגו' וברוך שם וגו' וכן מויברך דוד עד לשם
92 תפארתך ומאתה הוא עד במים עזים ומויושע עד סוף
93 השירה אבל בין הפסוקים שאינם סמוכים זה לזה בתהלים
94 דינם כבין הפרקים (אבל באמצע פסוק דינו כאמצע פסוק
95 של קריאת שמע כמו שיתבאר בס"ו).

1 א תיקנו לומר פסוקי דזמרה בכל יום דהיינו מתהלה לדוד
2 עד כל הנשמה תהלל וגו' כדי לסדר שבחו של מקום
3 ברוך הוא תחלה ואחר כך יתפלל כי כן עשה משה רבינו
4 עליו השלום בתפלתו שאמר תחלה אתה החילות להראות
5 את עבדך את גדלך וגו' ואח"כ אעברה נא וגו' וכדי לעמוד
6 בתפלה מתוך שמחה של מצוה ולמה בחרו במזמורים אלו
7 לפי שאמרו כל האומר תהלה לדוד ג' פעמים בכל יום
8 מובטח לו שהוא בן עולם הבא ואגב אותו מזמור תקנו
9 לומר עד סיום תהלים שיש שם י' פעמים הללויה כנגד
10 עשרה הילולים שבספר תהלים ניצוח ניגון שיר וכו' ותקנו
11 ברכה לפנייהם ולאחריהם לפנייהם ברוך שאמר ואחריהם
12 ישתבח.

13 ויש מקומות שנוהגין להוסיף הודו לה' קראו בשמו כאשר
14 הוא כתוב בספר דברי הימים לפי שדוד קבעו לאומרה בכל
15 יום לפני הארון.

16 ומזמור לתודה לפי שכל השירות עתידין להבטל חוץ
17 ממזמור לתודה ולכן יש למשוך אותו בנגינה ונוהגין
18 במדינות אלו שלא לאומרה בשבת ויום טוב מפני שאין
19 תודה קריבה בהן וכן בימי הפסח אין תודה קריבה משום
20 חמץ שבה וכן בערב פסח כמו שיתבאר בס"י תכ"ט וכן
21 בערב יום כפור כמו שיתבאר בס"י תר"ד אבל בט' באב
22 אומרים אותו שהרי בזמן שבית המקדש היה קיים היו
23 מקריבין תודה גם בט' באב.

24 ויש שמוסיפין עוד פסוקים אחרים וכל מקום ומקום לפי
25 מנהגו ויש נוהגין לומר כל הפסוקים והמזמורים שמוסיפים
26 קודם ברוך שאמר ובמדינות אלו נוהגין לאמרם אחר ברוך
27 שאמר כדי שיהיה לכולם ברכה לפנייהם ולאחריהם.

28 ונוהגין להוסיף קודם ברכת ישתבח ויברך דוד עד מהללים
29 לשם תפארתך כאשר הוא בספר דברי הימים ויברכו שם
30 כבודך עד שירת הים כאשר הוא בספר נחמיה ושירת הים
31 לפי שכל אותם ט"ו לשונות של שבח הסדורות בברכות
32 ישתבח דרשו חכמים מתוך שירת הים ומתוך אותן פסוקים
33 של ויברך דוד:

34 * * *

35 ב יש לומר ברוך שאמר בניגון ובנעימה כי הוא שיר נאה
36 ונחמד ותקנהו אנשי כנסת הגדולה ע"י אגרת שנפלה
37 מן השמים ומצאוהו כתוב בו ויש בה פ"ז תיבות וסימנו
38 ראשו כחם פ"ז וקבלו לאמרו מעומד אפילו ביחיד ועל פי
39 הסוד יש לומר בפה עמו ולא בפי עמו בתשבחות בחיר"ק
40 התי"ו ויאחזו בב' ציצית שבטלית שהן כנגד פניו בשעת
41 אמירת ברוך שאמר:

42 ג אם סיים ברוך שאמר קודם שסיים הש"ץ עונה אחריו
43 אמן ואין אמן זה חשוב הפסק בין פסוקי דזמרה לברכה
44 שלפניהם לפי שגם אמן שבח הוא וכעין זמרה (אבל אם
45 עדיין לא סיים הברכה לא יענה שאין מפסיקין באמצע שום
46 ברכה אפילו בעניית אמן אלא באמן של האל הקדוש ושל
47 שומע תפלה בלבד כמו שיתבאר בסימן ס"ו) ויש מי שאומר

* * *

עד שאומרים אתה הוא ה' האלהים שר"ת אהיה ואח"כ
 יושבין וכשאומרים ואתה מושל בכל נותנים צדקה מעומד:
יב מי כמכה נאדר וגו' הכ"ף דגושה אבל מי כמכה באלים
 וכן כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך הכ"ף רפוייה. ידמו
 כאבן הכ"ף דגושה עם זו גאלת הג' דגושה שכך הוא
 במסורות וכן בשאר דגוש ורפה צריך ליהרר ולקרות כמו
 שנמסר במסורות ולא ירפה החזק ולא יחזק הרפה כמו
 שיתבאר בס' ס"א:

יג אין אומרים הזמירות במרוצה כי אם בנחת מלה במלה
 כדי לכיין בהם יפה ואותן שאומרים אותם במרוצה
 (כשיש שם מנין) לא יפה הם עושים שמקצרים בשבחו של
 מקום בשביל שאילת צרכם היש מושל שיתרצה בכך והוא
 הדין לאותם שמכוונים בתפלה בברכות שהן תחנה ובקשת
 צרכי הגוף ולא בברכות שהן שבח והודאה למקום ברוך
 הוא:

חלק א סימן נא דיני תפלה מברוך שאמר עד ישתבח:

* * *

א תפלת צבור היא רצויה ומקובלת לעולם שנאמר כביר
 לא ימאס ואומר פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברכים
 היו עמדי לפיכך מי שבא לבית הכנסת ומצא צבור בסוף
 פסוקי דזמרה יש לו לדלג פסוקי דזמרה כדי להתפלל עם
 הצבור שפסוקי דזמרה גם כן לא נתקנו אלא בשביל התפלה
 שתהיה רצויה ומקובלת על ידי שמסדר שבחו של מקום
 תחלה ואחר כך יתפלל ואם כן מוטב להתפלל עם הצבור
 שאז תפלתו מקובלת ודאי.

וכיצד מדלג אם יש לו שהות לקרות מזמור תהלה לדוד די
 במזמור זה לברך לפניו ברוך שאמר ואחריו ישתבח ואף
 שתיקנו לברך ולקרות מתהלה לדוד עד כל הנשמה מכל
 מקום כיון שעיקר התקנה לא היתה אלא בשביל מזמור זה
 כמו שנתבאר בסימן נ"א די לו במזמור זה כדי שיקרא
 קריאת שמע ויתפלל עם הצבור ואם יש לו שהות יותר יאמר
 אחר תהלה לדוד ב' מזמורים של הלולים שהם הללו את
 ה' מן השמים ומזמור הללו אל בקדשו ואם אין לו שהות
 לומר שניהם יאמר הללו אל בקדשו לבדו ואם יש לו שהות
 יותר יאמר כל ה' מזמורי הללויה ואם יש לו שהות יותר
 יאמר גם ויברך דוד עד לשם תפארתך ומדלג עד ישתבח
 ואם יש לו שהות יותר יאמר הודו לה' קראו עד והוא רחום
 ומדלג עד והוא רחום שלפני אשרי כי בינתיים אינם רק
 פסוקים מלוקטים ואם כבר התחילו הצבור יוצר ואין לו
 שהות לומר פסוקי דזמרה אפילו בדילוג יקרא קריאת שמע
 וברכותיה עם הצבור ויתפלל עמהם.

ואח"כ יש אומרים שצריך לקרות כל הפסוקי דזמרה עם
 הברכות שלפניהם ולאחריהם ויש אומרים שאין צריך כל
 עיקר לפי שלא נתקנו אלא קודם התפלה לפיכך אין לו
 לברך כלל לא לפניהם ולא לאחריהם אלא אם רוצה
 לקרותם בלא ברכה יפה הוא עושה והלוואי שיאמרם כל
 היום ולענין הלכה יש לו לקרותם אחר התפלה כדי לחוש

וכל זה לענין שאילת שלום אבל לענין להפסיק לעניית אמן
 אין פסוקי דזמרה וברכותיה דומין לקריאת שמע וברכותיה
 ומותר לענות אמן על כל הברכות מברוך שאמר עד ישתבח
 אפילו באמצע המזמור ואצ"ל בין המזמורים לברכה
 שלפניהם או שלאחריהם (לפי שאמן הוא ג"כ שבח וכעין
 זמרה אינו חשוב הפסק בפסוקי דזמרה).

ויש מי שאומר שאפילו באמצע הברכה שלפניהם מותר
 לענות אמן אף על פי שהיא פותחת בברוך וחותמת בברוך
 אין לחוש במה שמפסיק בין פתיחה לחתימה בעניית אמן
 הואיל וברכה זו אינה מוזכרת בתלמוד.

ואם הוא צריך להפסיק באמצע פסוקי דזמרה טוב שיאמר
 ברוך ה' לעולם עד ויברך דוד קודם שידבר וכשיחזור
 למקום שפסק יאמר ג"כ אלו הפסוקים לפי שהם כמו ברכה:

ך אסור לומר פסוק מי ימלל גבורות ה' אחר ברוך שאמר
 קודם הודו מפני שנראה כאומר מי שרוצה למלל גבורות
 ה' ולהשמיע כל תהלתו יאמר הודו לה' וגו' והרי זה חירוף:

ז צריך להפסיק מעט בין אלילים ובין וה' שמים עשה
 שלא יהא נראה כחזור למעלה וגם בין כי לכל יש פסיק
 ולכן הכ"ף דגושה ובין העמים לאלילים ובין שמים לעשה
 צריך ג"כ להפסיק קצת שלא תבלע המ"ם וכן בכל מ"ם
 שבסוף תיבה ותיבה שלאחריה מתחלת באל"ף או בעי"ן
 צריך ליהרר כן כמו שיתבאר בסימן ס"א:

ח צריך לכיין בפותח את ירך פירוש המלות המוציא
 בשפתיו ואם לא כיון צריך לחזור ולומר בכוונה לפי
 שעיקר מה שקבעו לומר תהלה לדוד בכל יום הוא מפני
 שבח שבפסוק זה שהקב"ה הוא משיג על בריותיו לפרנסן
 ואף עכשיו שאין אנו חוזרין בשביל חסרון כוונה לפי
 שקרוב שאף כשיחזור לא יכוין כמו שיתבאר בס' ק"א מכל
 מקום כיון שאינו אלא פסוק אחד חוזר שבקל יוכל לכיין
 כשירצה:

* * *

ט נוהגין לומר פסוק ואנחנו נברך יה אחר תהלה לדוד
 לסיים בהללויה כדי לשלשל הללויה אחר הללויה שכל
 המזמורות שלאחריה פותחות בהללויה ומסתיימות בהללויה
 ועוד לפי שכל האומר תהלה לדוד מובטח לו שהוא בן
 עולם הבא לכן אומרים אחריו ואנחנו נזכה לברך יה גם
 לעולם הבא ומטעם זה אומרים אותו גם במנחה אע"פ שאין
 אחריו מזמור הללויה:

י נוהגין לכפול כל הנשמה תהלה יה לפי שהוא סוף פסוקי
 דזמרה וכן פסוק ה' ימלך לעולם ועד שהוא סוף השירה
 ויש מוסיפין פסוק כי בא סוס פרעה וגו' שגם הוא מהשירה
 עיין ב"ד ס' ער"ה:

יא כשמגיע לועתה אלהינו מודים אנחנו לך או לוכל
 קומה לפניך תשתחוה אין לשחות ולהשתחוות שם
 כמו שיתבאר בס' קי"ג.

ונהגו לעמוד לויברך דוד עד תפארתך ויש מוסיפין לעמוד

19 ולומר ישתבח ולא ימתין מלידד לפני התיבה עד הקדיש
20 שלאחר ישתבח לפי שיש להסמיך הקדיש לישתבח בכל מה
21 שאפשר ואסור להפסיק ביניהם כלל ולכן נהגו שהש"ץ
22 עומד ג"כ כשאומר ישתבח שלא להפסיק משיבה לעמידה
23 בין ישתבח לקדיש שלאחריו שהוא צריך לומר אותו
24 בעמידה מן הדין מפני שהוא דבר שבקדושה והוא הדין
25 לברכו.
26 במה דברים אמורים בש"ץ שאומר גוף הקדיש וברכו אבל
27 הצבור שעונין אחריו יש אומרים שאינם צריכים לעמוד כמו
28 שיתבאר בסימן (נ"ה) [נ"ו] ואעפ"כ נוהגין לעמוד בשעת
29 אמירת ישתבח אפילו כשאומר אותו ביחיד:
30 **ב** אע"פ שאין צריך הש"ץ לומר לפני התיבה אלא
31 מישתבח ואילך מכל מקום צריך שיקרא לעצמו תחלה
32 קצת פסוקי דזמרה וברוך שאמר לפניו ואם לאו אינו יכול
33 לומר ישתבח שהרי היא ברכה אחרונה לפסוקי דזמרה כמו
34 שנתבאר בסימן נ"א ולכן צריך למחות ברבים שטועים
35 כשהם בדרך ואין עת להאריך שמתחילין מישתבח ומברכין
36 ברכה לבטלה אלא יאמרו ברוך שאמר וקצת פסוקי דזמרה
37 על דרך שנתבאר בסי' נ"ב או יתחילו מיוצר אור:
חלק א סימן נג דין הראוי לירד לפני התיבה:

1 לסבא הראשונה אבל לא יברך לא ברוך שאמר ולא ישתבח
2 שספק ברכות להקל.
3 ומכל מקום יאמר כל הברכות שמחויב לברך בבקר כמו
4 שנתבאר בסי' מ"ו ויש מי שאומר שלא יברך ברכת אלהי
5 נשמה מפני שיצא בברכת מחיה המתים שבתפלה וטוב
6 לחוש לדבריו לכתחלה לברך אותה קודם התפלה:
7 * * *
8 **ב** אם בא כשהתחילו הקהל ישתבח טוב שישמע ישתבח
9 מהש"ץ ואם בא סמוך לקריאת שמע ויכול להתחיל ויצר
10 ולהגיע להתפלל י"ח עם הצבור יעשה כן אף ע"פ שלא
11 יקרא קריאת שמע עם הצבור כי עיקר הקפידה היא שיתפלל
12 י"ח עם הצבור.
13 וכל זה בדיעבד שעבר ושהה לבא לבית הכנסת אבל
14 לכתחלה חייב כל אדם לזרז את עצמו לבא לבית הכנסת
15 בענין שלא יצטרך לדלג כלום כדי להתפלל תפלת י"ח עם
16 הצבור:
חלק א סימן נב דין מי ששהה לבוא לבית הכנסת עד ישתבח:
17 **א** עד ישתבח א"צ לש"ץ שירד לפני התיבה כלל אבל
18 כשמגיעים לישתבח יש לו להש"ץ לעמוד לפני התיבה

לְקוּטֵי תוֹרָה פֶּרֶשֶׁת בְּהַעֲלוֹתָךְ – הַפְרָשָׁה הַחֲסִידִית

בְּהַעֲלוֹתָךְ אֶת הַנֵּרֶת [ב']

12 וגם מה שכתוב (שם): "אם את כל דגי הים וגו'" – הלא
13 הם שאלו בשר ולא שאלו דגים כלל!
14 והענין יובן בהקדים ענין מעשה הקרבנות של
15 הנשיאים, שכל נשיא העלה שבטו על ידי קרבנו.
16 והענין, דצריך להבין, דאמרו רז"ל (פסחים מט, ב): "עם
17 הארץ אסור לאכול בשר", דהיינו מפני שאינו יכול
18 להעלות את הבשר כו', ואם כן מובן מזה, שהאדם
19 מעלה ומגביה את המאכל, והיינו מפני שהאדם גבוה
20 יותר, שהוא "מדבר", והוא הראש לכל בחינת הדצ"ח;
21 ובמקום אחר משמע להפך, דאמרו רז"ל ריש פרק ו'
22 דברכות (מ, סוף עמוד א): "אילן שאכל [...] אדם הראשון [...] –

1 **"בהעלותך את הנרת וגו'"** (פרשתנו ח, ב);
2 **ופירש רש"י**;
3 **בשרא** אהרן חנופת הנשיאים חלשה דעתו שלא
4 היה עמהם בחנופה. אמר לו הקדוש ברוך הוא: חזיר,
5 שלך גדול משלהם! שאתה מדליק ומטיב את הנרות.
6 וְעִינֵי בְּמִדְרָשׁ.
7 **ולהבין זה.**
8 גם מה שכתוב להלן (פרשתנו יא, כב): "הצאן ובקר ישחט
9 להם! כו" – מהו התמיהה? הלא יש בעולם ע' אומות,
10 והם ריבוא רבבות, יותר מת"ר אלף – ואוכלים בשר
11 ונמצא להם!

כתובים חלק ב עמוד א.

2. (ראה גם ספר המאמרים תקס"ו עמוד רמב. תרל"ה פרק ב עמוד שכת ואילך.

תרנ"ד עמוד שיח ואילך).

3. (ריש הפרשה – טו, ג).

4. (וימצא להם? אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם?). פרשתנו יא, כב).

5. וכמו שנתבאר לעיל, בפְּרִשֶׁת נֶשֶׁא על פסוק "כֹּה תִּבְרְכוּ כו".

1. (נאמר שבת פרשת בהעלותך, כ"א סיון תקס"ג. הנחות כבוד קדושת אדמו"ר
האמצעי ורבי משה בן אדמו"ר הזקן נדפסו בספר המאמרים תקס"ג פרק ב עמוד
תקנ"ג ואילך. הנחה מגוף כתב יד קדש אדמו"ר הצמח צדק – באור התורה
במדבר פרק ו עמוד א'תשדמ. שם פרק ה עמוד א'תקפח. וראה אור התורה
בהעלותך עמוד שנג. במדבר פרק ב' הוספות עמוד 15.

מאמר כבוד קדושת אדמו"ר האמצעי המיוסד על מאמר זה – במאמרי אדמו"ר
האמצעי במדבר פרק ג עמוד תתצד, ובהרחב הביאור שם עמוד תתקיד. כמה
ענינים מהמאמר נהבארו בדבור המתחיל "לריח שמניך" במאמרי אדמו"ר הזקן

דהיינו, כמו שהבהמות מגביהים את האדם הרוכב
עליהן, כך הם מעלים ונושאים את בחינת "אדם שעל
הכסא" – למעלה ממנו, והיינו לשרשם שהוא מעולם
התהוה שלמעלה מאצילות. אכן הם גם כן **"נשואות עם
הכסא"**, דהיינו שהם נגבהים ומתעלים עם ה"אדם שעל
הכסא". שהוא המגביה ומעלה אותן.

כמו אדם בעולם-הזה מעלה את בשר הבהמה,
שהבשר מתעלה באכילת אדם, שנהפך לדם הנפש
ונכלל בבחינת ומדרגת "מדבר"¹²; אך מה שעל ידי זה
נעשה התקשרות נפש האדם בגופו, ותוספת השכל –
זהו בבחינת **"נשואות"** כ"י¹³.

**ב. והנה הבשר הוא מבחינת "גבורות", שלכך הוא
"סומקא"**¹⁴. ולכך גם אחר הביור וההעלאה הוא נכלל
בגבורות-דקדושה, והיינו שעל ידי זה נמשך התלהבות
ורשפי אש.

והיינו לפי ששרש כל הבהמות וחיות הוא מאריה
ושור שבמרכבה, והם הם בבחינת גבורות. וכמו שכתוב
במרכבת יחזקאל (יחזקאל א, יא): **"בוערות כמראה
הלפידים"**. וכן ה"שרפים" – לשון **"רשפי אש"**.

ולכך גם הבהמות והחיות שגשתלשלו מהם הם גם
כן בבחינת גבורות. ולכך בשרא היא סומקא כ"י¹⁵.

וזהו שאמרו רז"ל: **"עם הארץ אסור לאכול בשר"** –
שאנו יכול להעלות את הבשר, כי מהגבורות יש יותר
ניקת החיצונים¹⁶.

וכמו שכתוב בזהר פרשת נח, (דף ס"ה, עמוד א'): **"כל
רעותיה לאו איהו אלא בבשרא תדיר"**¹⁷,

ובין שאנו יכול להעלותו – הבשר מורידו
ומשפילו¹⁸. אבל התלמיד-חכם – שמקבל מבחינת
חכמה, ו"בחכמה אתגבריו", על כן מברר את הבשר,
ואז הבשר מוסיף בו התלהבות.

חטה היתה. שאין התינוק יודע לקרות אביו ואמו עד
שיטעום טעם דגון – הרי שאדם מקבל הרעת מהחטה.
וכן אמר רב נחמן: **"עד דלא אכילנא בישרא דתורא
כי"**¹⁹.

אך הענין הוא ששניהם אמת: שהם למטה מנפש
האדם ולמעלה הימנו. והיינו, כי כל הטעמים של כל
מיני צמחים ופירות, וכן הבשר של חיות ובהמות –
שרשם הוא מ"עולם התהוה", שהוא בבחינת "עולם
הנקודים" – שלמעלה מאצילות, שהוא "ברודים".

והיינו, כי שורש כל החי הוא מחיות המרכבה; פני
אריה הוא מקור נפשות החיות, ופני שור הוא מקור
נפשות הבהמות, ופני נשר הוא מקור נפשות העופות.

והנה "החיות נושאות את הכסא"⁸, "ועל הכסא כו'
כמראה אדם"⁹ – הוא בבחינת עשר ספירות דאצילות,
דעולם התיקון, שנתקנו בבחינת פרצוף אדם. והיינו על
דרך משל סדר והדרגת השתלשלות אברי האדם, שהוא
רמ"ח אברים ושס"ה גידים.

ובציור הגוף – כמו כן מתלבשת הנפש. שהרי
התלבשות הארת הנפש בגוף הוא מתחלק לפי ציור
הגוף: שבמחש שורה המחשבה, ובפה – הדבור, ובידים –
כח המעשה. וזהו שנקרא אדם: האלה הוא בבחינת
מחשבה, וד' – דיבור, מ' – מעשה.

וכמו כן הוא למעלה: בעשר ספירות דאצילות
משתלשלים בזה הסדר דבחינת אדם, והשראת האור
בתוכם הוא ממך כפי השראת הנפש בגוף האדם¹⁰; ויש
בבחינת מוחין דקטנות ומוחין דגדלות.

מה שאין כן שארי הברואים, כמו בהמות וחיות, אין
ציור הגוף שלהם שיה לאדם כלל, וראשם כפוף ושוה
עם הגוף. וכמו כן סדר המשכתם ממקורם ושרשם, שם
הוא גם כן ההשתלשלות והמזיגה באופן אחר ממש¹¹.
והנה החיות שבמרכבה הם **"נשואות את הכסא"**.

13. (ועיין מה שנתבאר מענין זה בדבור הפותחיל "ששת ימים תאכל
מצות כו").

14. (גישן סו, ב ושמ נסמן. סומקא – אדם. וברשי: בחוש).

15. ועיין בבחי פרשת בשלח, על פסוק (טו, ח) **"ויאמר משה,
בית ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבקר"** – כנגד מדת
הדין ומדת הרחמים כו".

16. וכמו שנתבאר לקמן על פסוק "זאת חקת התורה [.] ויקחו אליך
קרה כו".

17. (כל רצונו אינו אלא בבשר תמיד).

ועיין שם ב"מקדש מלך" בשם הר"י.

18. וכמו שנתבאר במקום אחר, על פסוק "וגלחה את ראשה" (לקמן
תצא לו, א).

6. (בבא קמא עב, א"ב (ובפירוש רש"י): "והא דלא אמריה לך באורחא ולא
דקדחתי טעמו של דבר) – דלא אכלי בישרא דתורא. וזה שלא אמרתי לך
בערב, משום שלא אכלתי בשר שור).

7. (יחזקאל א, י: "ופני אריה אל הימין לארבעתם, ופני שור מהשמאל
לארבעתו, ופני נשר לארבעתו").

8. (בחי תרומה כה, י בשם פרקי דרבי אלקנור. וראה פרקי דרבי אלקנור סוף
פרק ד. שמות רבה כג, טו).

9. (יחזקאל א, כו. ושם "דמות אדם").

10. (ועיין מה שנתבאר מזה בפרשת אמור, בדבור הפותחיל "ונקודשתי
בתוך בני ישראל").

11. (ועיין בזהר בראשית: דף י"ט, עמוד א'. ודף כ', עמוד ב').

12. (ועיין מה שנתבאר בדבור הפותחיל "אני ישנה ולבי ער", גבי פירוש
"רעיתי").

28 תחתונה מאד לגבי משה, שהוא בחינת 'יש' ובחינת
29 'גבורות' כו.

30 וזהו "הצאן ובקר ישחט להם" (שם, כב), פירוש: מאחר
31 שהם מבחינת גבורות, ולכן צריכין שחיטה²³, ואם כן
32 איך אפשר להיות למאכל להם, שהם מיסוד-אבא,
33 תכלית הביטול כנ"ל?

34 "אם את כל דגי הים כו" (שם), פירוש: דגים הם בחינה
35 נעלה מ"צאן ובקר" – שהם אינם צריכים שחיטה, ואף
36 על פי כן הם נמוכים לנגד מדרגתם, ואי אפשר ש"ימצא
37 להם כו". ועיין מזה לקמן :

38 ג. "ויאמר ה' אל משה, היד ה' תקצר?" (שם, כג):
39 פירוש: עם היות שהאמת שאתה נעלה מאד מבחינת
40 ה'יש' דבשר, כי אתה בחינת 'מ'ה' וביטול, אף על פי כן
41 "היד ה' תקצר?" בתמימה. והיינו שיוכל להמשיך ולישפל
42 אף מה'אין דחכמה, שהוא נעלה מאד, להתלבש
43 ולהתגלות למטה מטה ב'גבורות' וה'יש' של הבשר,
44 שגם בבחינת ה'יש של הבשר יתגלה הביטול דחכמה. כי
45 "יד ה'" יוכל לישפל מאד למטה מטה²⁴.

46 וזה היה ענין השליה, שהיו עופות שמנים מאד,
47 בדאימת בגמרא דיומא דף ע"ה, ב: "ומסקינן לה אתליסר
48 ריפתי"²⁵, ואחרונה אינה נאכלת אלא על ידי תערובות
49 – "מרוב השומן הנבלע בה, וכל שכן העליונות" (רשי"י).
50 והענין:

51 כי שמן הוא בחינת חכמה²⁶, שהוא "חכים ולא
52 בחכמה ידיעא כו"²⁷, ובעולם-הזה הגשמי גם כן, השמן
53 הוא בחינת חכמה שנשתלשל מבחינת חכמה

1 אף משה רבנו עליו-השלום אמר (פרשתנו יא, יג): "מאין
2 לי בשר", פירוש: שהיה נעלה מאד מבחינת גבורות של
3 הבשר אף כמו שהם לאחר הבירור. שהתלהבות
4 ורשפי אש האהבה הוא עדיין בחינת "יש מי שאוהב",
5 ובמשה בתיב (קרח טו, ז): "ונחנו מזה", שהוא בחינת אין –
6 תכלית הביטול.

7 ואף שבו יש גם כן בחינת התלהבות בבחינת גבורות,
8 אף ההתלהבות כלולה בבחינת ביטול ואין, והוא נקרא
9 בחינת גבורות-דאבא. מה שאין כן הגבורות הנולדים
10 מבירור הבשר – הוא בחינת גבורות-דאימא או גבורות-
11 דז"א, שהוא בחינת יש ודבר, שנגש ההתלהבות כו.
12 והוא "מילתא זוטרתא"¹⁹, ולמטה מבחינת משה רבנו
13 עליו-השלום, שהוא בחינת "מ"ה", תכלית הביטול,
14 בחינת "אין" כנ"ל²⁰.

15 וזהו "ויאמר משה שש מאות אלף רגלי, העם אשר אנכי
16 בקרבו"²¹, פירוש: "שש מאות אלף רגלי" – דור המדבר
17 – היו תלמידיו, שהיו גם כן מבחינת יסוד-אבא, שהוא
18 בחינת ביטול. וזהו "אשר אנכי בקרבו": שמשא הוא
19 בחינת 'מזה' ואין 'כנ"ל',

20 "ואתה אמרת, בשר אתה להם?" – פירוש: משה
21 מדבר עם בחינת 'אור אין-סוף המלוכש בחכמה', שהוא
22 בחינת משה, וזהו "ואתה" – כי חכמה נקרא "אתה" כו"²²,
23 דמשמע ש"אתה" – הוא 'אור אין-סוף המלוכש בחכמה'
24 – תתן בשר;

25 וזה אי אפשר שיושפל כל כך ממדרגה גבוה ונעלה,
26 שהוא בחינת חכמה ואין, שהוא בחינת משה, ואם כן
27 איך המזון הנמשך על ידו יהיה הבשר? שהבשר מדרגה

גשמיים, הוא דייקא באשר ירגנו אל אל חי" – מהותו
ועצמותו יתברך. כמו שנתבאר בדבור המתחיל "וארשתיה לי כו"
(לעיל במדבר ח, ב ואילך).

ובמתן תורה "ההרים רקדו", דהיינו אף "הרים גבנונים"
(תהלים סח, יז) – בפרק בתרא דפסחים (דף ק"ח, עמוד ב') (צריך להיות
קידא, א, ברשי"י דבור המתחיל "ההרים"). ועיין מה שנתבאר לעיל בדבור
המתחיל "ענין שניתנה תורה על הר סיני" (לעיל במדבר טו, א), כל שכן
שבנקל יותר שיומשך הביטול בבחינת בשר כו.

וזהו שכתוב לעתיד-לבא (ישעיה טו, כג): "ויהי מדי חדש כו'
יבוא כל בשר להשתחוות לפני", שהרבותא היא, שאפילו
בבחינת "כל בשר", שהוא בחינת גבורות ויש, יומשך בחינת
ההשתחוואה וביטול עליון. וכמו שנתבאר במקום אחר).

25. וןשם: ד' מיני סליז הן . . גריעא דכולהו שליז. והיו כציפורתא, ומותבינן
לה בתנורא, ותפח ותזה מלי תנורא, ומסקינן ליה אתליסר ריפי, ואחרונה אינה
נאכלת אלא על ידי תערובת.

26. (מנחות פה, ב. תנא פרק נג).

27. (תקוני זהר בהקדמה, פתח אליהו יז, ב).

19. (ראה ברכות לג, ב: "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה
(עקב י, יב) – אטו יראת שמים מילתא זוטרתא היא? . . אין, לגבי משה – מילתא
זוטרתא).

20. (ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "ויהי מדי חדש בחדשו",
גבי "יבוא כל בשר להשתחוות" (לקמן ברכה צו, ד)).

21. (פרשתנו יא, כא-כב): "ויאמר משה: שש מאות אלף רגלי, העם אשר אנכי
בקרב, ואתה אמרת בשר אתה להם ואכלו חדש ימים: הצאן ובקר ישחט להם,
ומצא להם: אם את כל דגי הים יאסף להם, ומצא להם?".

22. (ועיין בזהר: פרשת בלק, דף קצ"ג, עמוד ב')

23. (עיין ב'לקוטי תורה' ולהארידלו: פרשת ראה, ופרשת שמיני (בטעמי
המצוות)).

24. (וכמו שנתבאר במקום אחר בענין "המגביהי לשכת"
(תהלים קיג, ה), "שלקה" הממשפילי לראות בשמים ובארץ" (שם)
ו – בדהשוואה אחת, ובענין "היד הגדולה אשר עשה ה'
במצרים כו" (בשלח יד, לא).

וכהאי גוונא נתבאר בפירוש "לבי ובשרי ירגנו אל אל חי"
(תהלים פד, א), שלחיות נמשך הביטול ב"לבי ובשרי" שהם

וזה היה ענין הקרבנות של הנשיאים, שכל נשיא
העלה שבטו על ידי קרבנו, דהיינו שעל ידי זה נמשך
בשבטו בחינת הרצוא והתלהבות על ידי הקרבן
שהקריב, שנקרא "אכילת מזבח" כו.
אכן בחינת אהרן, שמדליק ומטיב את נרות המנורה
– הוא גדול מקרבנות הנ"ל:
כי הנה המנורה היא בחינת מלכות דאצילות, והי"ב
שבטים הם 'מרפבה' דבחינת 'מלכות', שהם הנקראים
"י"ב בקר – שלשה פונים צפונה כו' והים עליהם
מלמעלה" (מלכים א' ו, כה); "הים" היינו המלכות דאצילות,
שהוא "עליהם מלמעלה" (ולכן הנשיאים הקריבו "י"ב בקר
לעולה", דהיינו כמו שכתוב "ששם עלו שבטים כו". ועלייה זו
הוא על דרך "ההיות נושאות את הכסא").
ואהרן שהעלה נרות המנורה, היינו גם כן לכללות
י"ב שבטים הנכללים בבחינת מלכות, שהשפיע בהם גם
כך ההעלאה, שיהיה לכל אחד ואחד מישראל בחינת
העלאה זו. והעלאה זו הוא גם כן בחינת גבורות ורשפי
אש. ואהרן בעצמו הוא חסד, אך לכנסת ישראל השפיע
בחינת גבורות. והיינו לפי שהוא "שושבינא
דמטרוניתא", שמגביה ומעלה כנסת ישראל לגבי
"מלכא קדישא", והוא על ידי הגבורות, שהם בחינת
העלאה, וזהו ענין העלאת הנרות.
אך גבורות אלו אינן בבחינת יש כמו ההעלאה
שמבירור הבשר, שהוא בחינת יש, אלא הם בבחינת אין
וביטול, שהרי מעורבים בשמן ופתילה ואור. אשר עם
היות בירור והעלאת הפתילה היא בחינת 'גבורות דיש',
אכן על ידי השמן הנבלע בה שהוא בחינת חכמה
עילאה, ביטול ואין, על ידי זה נעשה ההעלאה
והגבורות בבחינת אין וביטול כו.
ולכן הוא גדול מקרבנות הנשיאים שנקרא "אכילת
מזבח" – שההעלאה נמשך מבירור הבשר, שהגבורות
הוא עדיין בחינת "יש מי שאוהב". והיינו, כי ה"י"ב בקר"
הם בעולם הבריאה, ו"אימא מקננא בכורסייא"³²,
והגבורות הנמשכים מבחינת בינה בש"מקננא בבריאה"
– הוא בחינת יש כו.
אבל אהרן בהדלקת המנורה המשיך במלכות, שהיא
המנורה – גם מבחינת אבא, להיות "אבא יסד ברתא"³³;
שהחכמה היא בחינת אין וביטול, ולכן, עם היות

שלמעלה, והתורה שהיא בחינת חכמה עילאה נקראת
שמן כו.
וזהו ענין ה"שלי": ששמן, שהוא בחינת חכמה נמשך
ונתפשט בבשר. שבשר השליו הוא בחינת גבורות,
והשמן שבה הוא בחינת חכמה, בחינת 'מ"ה' ו'אין'.
והיינו שנמשך הביטול גם בבחינת היש' דבשר.
וזהו "היד ה' תקצר": שיוכל להמשיך מבחינת אין
דחכמה עילאה גם לתוך הבשר, עם היותו מצד עצם
בחינת 'יש' וגבורות²⁸. היינו השפעת פח הביטול.
והיינו, כי השליו הוא נמשך גם כן מבחינת "פני נשר"
שבמרפבה, שהוא שרש נשמת כל העופות. אך
שמבחינת נשר מתהוים כל העופות שאינן מעורבים
בשומן כל כך, שהם רק בחינת 'בשר' וגבורות ו'יש'
בלבד;
אמנם זה השליו הוא מעורב בשומן כל כך, והיינו
שנמשך לתוכו מבחינת שמן, חכמה עילאה, בחינת
אין, שהוא בחינת הרפכה והתפללות חסד וגבורה
ביחד. שלתוך 'גבורות' ד'יש' דבשר השליו נמשך בחינת
חסד דחכמה להמתיק הגבורות, והוא השמן כו.
וכמו העלאת נרות המנורה: שהשמן נבלע ונמשך
בפתילה ועל ידי זה דולקת הפתילה באור, שהוא גם כן
התפללות חסד וגבורה: חסד דחכמה הוא השמן, ואור
דפתילה הוא בחינת הגבורות והתלהבות; שהפתילה
היא בחינת 'יש' ונכללת באור, והוא ענין העלאת נפש
האדם בבחינת רצוא והתלהבות.
אך הנה העלאה זו הוא על ידי השמן, שהוא בחינת
חכמה עילאה, דהיינו שנמשך גם כן בחינת ביטול
דחכמה עילאה בהתלהבות כו²⁹. וזהו כענין השליו –
שהשמן נתפשט בהגבורות דבשר כנ"ל.
ד. וזהו ענין "שלף גדול משלהם" – דהיינו מקרבנות
הנשיאים:
כי הנה הקרבן נקרא "אכילת מזבח"³⁰ – שפמו על ידי
אכילה נתברר הבשר ונולד מזה התלהבות ורשפי אש,
כך על דרך זה הוא גם כן "אכילת מזבח", רק שהוא
בבחינה גבוה הרבה יותר. וכמו שנתבאר במקום אחר³¹. ולכן
אמרו רז"ל (פרכות נה, א): "משחרב בית המקדש, שולחנו
של אדם מכפר עליו".

31. (ראה לעיל צו, ד ואילך. נשא כה, ב).

32. (תקוני זתר תקון ו כג, א. עין חיים שער סדר אבי"ע פרק ג. שער דרושי
אבי"ע פרק יג. תניא פרק לט).

33. (זהר חלק ג רמח, א. רנו, ב).

28. וכמו שכתוב ב"עין חיים", בענין "כי יסודאבא ארוך". (ראה הנסמן
לקמן תצא לו, א).

29. (ועיין מה שנתבאר מענין השמן והפתילה: על פסוק "כי אתה
ותאירו נרי הנה"). ובדבור המתחיל "תנו רבנן מצות נר תנופה".

30. (ובחיים יג, ב ושם נסמן).

1 (ועיין מה שנתבאר בהאי גוונא (לקמן פנחס עה ב) על פסוק
2 (פנחס בח, ב) "להקריב לי במועדו", שתפלת כל ימות החול נמשך
3 משבת על ידי אמצעית המועדים, שהם בחינת ממוצע כו,
4 בחינת מוחין דאימא המחברים וממשיכים הארת מוחין דאבא
5 בהמדות³⁷.

6 והנה ענין זה קרוב גם כן למה שנתבאר לעיל (ל, א-ב),
7 בדיבור הראשון שעל פסוק "בהעלותך כו", שענין ההפרש בין
8 אהבה רבה שמשפיע אהרן לבחינת אהבת עולם; שבחינת
9 אהבה רבה היא הנמשך מבחינת ראיה, והיינו כי ראיה היא
10 בחינת חכמה, ומזה נמשך אהבה רבה, שהגבורות ורשפי אש
11 אינן בשביל לרדת נפשו הצמאה לכד, שזהו בחינת "יש מי
12 שאוהב", רק האהבה הוא להיות "נגלה כבוד ה'", שיהיה
13 הגילוי למטה כמו למעלה.

14 והנה, מיתוק גבורות אלו, ושיהיה הגילוי למטה כמו
15 למעלה, זהו בחינת משה - "שושבינא דמלכא"³⁸ :

16 ה. והנה להבין בתוספת ביאור מעט בענין השליו:
17 הנה לקמן מבואר שהעופות הן נמשכים מבחינת
18 "כרובים"³⁹. וגם שליו - מלשון שלוה, כמו שכתוב
19 בגמרא דיומא (דף ע"ה, ב): "צדיקים אוכלין אותו
20 בשלוה"⁴⁰.

21 והיינו, לפי שהשמן והביטול נמשך ממקום עליון,
22 מבחינת 'הכמה עילאה וכולא דשקט ואשתכח כו'⁴¹.
23 וזהו מה שכתוב (בשלח טז, יא): "ויהי בערב ותעל השליו כו",
24 ובבקר היתה שכבת הטל כו", הרי שיש יחוס ושייכות
25 קצת זה לזה. וכן בתהלים סימן ק"ה, מו: "שאל ויבא שליו,
26 ולחם שמנים יטביעם"⁴².

27 ובזה יובן המעשה דרבה בר בר חנא בנבא בתרא (דף
28 ע"ג, ב) בענין:

34. ופירוש "שלוה" יש לומר, על דרך מה שנתבאר ב"אגרת
35 הקדש" סימן יב) בענין "העבודת הצדקה השקט ודטח". עיין שם
36 ה"ט. ויש: "השקט הוא מלשון שקט על שמרי". והיינו שהשמרים נפרדים
37 לגמרי מן היין, ונפלין למטה לגמרי, והיו למעלה ורץ וצול בתכלית. ועל דרך
38 זה הוא בעבודת הצדקה: השמרים, הן בחינת מעורבות רע שבנפשו, נברר ונפרד
39 מעט מעט עד שנופל למטה למקורו וקשרו.

40 והיינו בחינת "אהל כל יצן בל יסע יתידותיו לנצח" (ישעיה
41 ל, כ). כמו שנתבאר מזה סוף דבור המתחיל "שנה ישאל עד".

42. ועיין בזה פרשת נשא, דף קכ"ח, עמוד ב'.

43. ועיין בזה פרשת לך לך (דף פ"ח, עמוד א') על פסוק (תהלים
44 קלג, ב) "כשמן הטוב כו בטל חרמון" - "איהו שמן ואיהו טל
45 כו". וב"מאורי אור" אות ש', סעיף ג' פירש: שהבשר שרשו
46 משם "אלקים", והשליו שרשו משני השמות - "היו"ה" -
47 "אלקים". עיין שם. ויש לבאר - על פי מה שנתבאר.

1 שהשפיע בה בחינת גבורות דאימא גם כן להיות על ידי
2 זה העלאה, וזהו ענין "שושבינא דמטרוניתא", אף אין
3 הגבורות בבחינת יש כמו ההעלאה שעל ידי הבינה לכד
4 ד"מקנא בכורסיא" שבקרבות הנשיאים, כי אם הם
5 בבחינת אין וביטול על ידי גילוי החכמה עילאה, "אבא
6 דמקנא באצילות כו"³⁴. והיינו שמשפיע בה מבחינת
7 אבא ואימא יחד. וזהו ענין ה"שמן" וה"אור"³⁵.

8 ונמצא שאהרן הוא ממוצע בין הנשיאים ומשה רבנו
9 עליו השלום:

10 שמשוה הוא בחינת 'מה' ו'אין', תכלית הביטול.
11 ונקרא "שושבינא דמלכא"³⁶ - פירוש: שנעלה מבחינת
12 ז"א הנקרא "מלכא", מאחר שהוא "שושבינא דילה",
13 והוא הממשיך מלמעלה למטה;

14 והנשיאים הן בחינת העלאה ממטה למעלה, מעולם
15 הבריאה, בגבורות ורשפי אש שמבחינת בינה ד"מקנא
16 בבריאה", שהוא בחינת יש;

17 ואהרן נקרא "שושבינא דמטרוניתא" - שהוא
18 המעלה כללות נשמות ישראל ממטה למעלה; ומאחר שהוא המעלה
19 אותם, מוכרח שהוא למעלה מהם כו. והיינו שמשפיע
20 בהם מבחינת אבא ואימא, שעל ידי זה ההעלאה הוא
21 בבחינת אין וביטול כו.

22 וזהו שהוא בחינת ממוצע בין הנשיאים ומשה רבנו
23 עליו השלום:

24 כי בצד אחד הוא כמו בחינת הנשיאים, שהוא
25 המעלה כנסת ישראל ממטה למעלה; מה שאין כן
26 בחינת משה, שהוא להמשיך גילוי אור אין סוף
27 מלמעלה למטה. אף עם כל זה, בצד אחד הוא כמו
28 בחינת משה, בהיות העלאה זו היא על ידי המשכת
29 החכמה, שהוא בחינת ביטול ואין כו, ועל ידי המשכה
30 זו דייקא הוא ההעלאה. וזהו ענין "שלך גדול משלהם".

34. (ראה ניצוצי אורות לזהר חלק ג קיז, א)

35. (עיין ב"לקוטי תורה" ולהאריך) פרשת בהעלותך, סוף דבור
המתחיל "מצות הדלקת נרות". עיין עוד ב"לקוטי תורה" ולהאריך (ל
פרשת וירא, בענין "כי אנון גבול מואב כו" - עד: "בחקמה יסד ארץ").

36. (זהר חלק ג, א. וסוף פרשת שופטים. ועוד).

37. (עיין ב"ביאורי הזהר" (לאדמור האמצעי) ריש פרשת ויצא (טז, ג)
על פסוק "ויצא יעקב מבאר שבע כו".

38. וכמו שנתבאר במקום אחר על פסוק "משה ידבר כו" (תורה אור
סה, ב ואילך). עיין שם.

39. ועיין מה שנתבאר (לקמן שיר השירים ב, ד ואילך) על פסוק (שיר
השירים ג, א) "שמן תורק שמך על כן עלמות אהבוך" - גם כן
בענין מה שנתבאר בדרוש זה. והוא: שלפי שבחינת התורה
שהיא בחינת שמן הוא גבוה מאד, על כן יכול לימשך מטה
מטה עד גם בבחינת "עלמות", שהוא בחינת "מי שלבו אטום".
והיינו שעל ידי זה "לבי ובשרי ירננו כו" (תהלים פד, ג), כנ"ל.

עילאה, זהו על ידי תערובות והתפללות השמן בהם
ביותר, וכנ"ל.
והיינו כמו שכתוב בזהר פ'שת צו (דף ל"ד, א'), ד'שמן
ש'ריא בגו חכמה-עילאה דכולא". ולכן נמשך ומתפשט
גם למטה יותר, שגם היש הגשמי יתבטל, שלפי ערך
רבי הגילוי מחכמה-עילאה, כן נמשך יותר הביטול כו'.
וכמו שכתוב בזהר באדרא דנשא (דף קל"א, עמוד ב'),
בפירוש הפסוק "חכמות בחוץ תרונה" – "כד נגיד
ממוחא-סתימאה דאריף-אנפין כו"⁴⁷.
וגם "אווזי" יש להם דמיון קצת לשליו: שבשליו כתיב
(פרשתנו יא, לא): "ויגזו שלים מן הים", ובאווזות גם כן אמרו
רז"ל (פרק אלו טריפות, דף נ"ז): "הני אווזי דידן כעוף של
מים דמין כו". והוא רמז גם כן למה שכתוב (ישעיה יא, ט):
ו"מלאה הארץ דעה את ה', כמים לים מכסים".
וגם שהאווזות הם לבנים, אשר מורה על שרש
החכמה.
ולכן קרא רבא לרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע
"קאקי חיורי" (בכתובות דף פ"ה, א'. גיטין דף ע"ג, סוף עמוד א').
אף מה שאמר זה עליהם לגריעותא – שלא כיוונו אל
האמת, היינו לפי שאף שהאווזות רמז ל"חכמות בחוץ",
עם כל זה האווזות הגשמיים הרי הן עדיין לא נתקנו,
שהרי הם ממה שנפל בשבירת הכלים כשאר כל
העופות והבהמה כו'.
והנה בפירוש וענין "עד דשמיט גרפיהו" פירש רש"י:
"נופלות נוצה שלהם מרוב שומן"⁴⁸. ויש לפרש: כי עכשו
ההמשכה מחכמה-עילאה באה על ידי צמצומים
בבחינת 'שערות', אבל לעתיד-לבא יהיה גילוי עצמיות
חכמה-עילאה בלי צמצומים, וזהו "דשמיט גרפיהו"⁴⁹.
ועוד יש לומר, על פי מה שנתבאר במקום אחר (אור
התורה במדבר א'כתח), על פסוק (יחזקאל א, כה) "ויהי קול מעל
לרקיע כו' בעמדם תרפינה כנפיהן", פירוש:

הנהו אווזי דשמיט גרפיהו משמנייהו, וקא נגדי נחלי
דמשחא מתותייהו, אמינא, אית לן בגווייכו חולקא
לעלמא דאתי כו"⁴³.
והיינו שלעתיד יומשך ויתגלה חכמה-עילאה גם
למטה מטה בבחינת היש, שהוא ענין "יבא כל בשר
להשתחוות", כנזכר לעיל.
ובתרגום שני דמגלת אסתר, בפסוק (אסתר ג, ח) "ישנו
עם אחד", במלשינות המן שבערב יום הכפורים: "נכסין
חיון, ואווזין ואכלין ושתין כו"⁴⁴. ומה שאמר אווזי
דייקא, לפי שבה יש הרמז להתפשטות וגילוי חכמה-
עילאה גם למטה.
ובמאמר רז"ל בברכות, דף נ"ז, א': הוואה אווז בחלום
יצפה לחכמה, שנאמר (משלי א, כ): "חכמות בחוץ תרונה".
והיינו "חכמות" דייקא – תרי, היינו שעל ידי התגלות
חכמה-עילאה בחכמה-תתאה, נמשך גם כן "בחוץ"⁴⁵.
וזהו גם כן מה שכתוב בפרק שירה:
אווז הבר המשוטטת במדבר, בשרואה את ישראל
עוסקים בתורה אומרת שיר (ישעיה מ, ג): 'קול קורא
במדבר, פנו דרך הוי"ה'.
פירוש:
"קול", היינו המשכה – "הקל קול יעקב" (תולדות כו, כב),
שנמשך בבחינת מדבר ושממה – הוא העולם הזה.
"פנו דרך הוי"ה" – להיות בו המשכת "דרך הוי"ה"⁴⁶.
וזהו עצמו ענין "חכמות בחוץ", דהיינו שיהיה נמשך
אפילו בבחינת מדבר ושממה. והיינו על ידי שההמשכה
באה ונמשכה מלמעלה מסדר ההשתלשלות – והוא
מבחינת "שמן משחת קדש".
ועל זה בא הרמז בסיפור דרבה בר בר חנא,
שהאווזות הם שמנים במאד, שהיה בהם תערובות
והתפללות השמן. אף עיקר הגילוי פנימיות החכמה-

48. וענין בפירוש רש"י (בחולין, פרק אלו טריפות, דף נ"ז, עמוד ב')
בענין הנוצה. ונחש (וברש"י): "אלו כשרות כעוף . . רבי אומר . . נמרטו
כנפיה" (היינו נוצה גדולה שעל כל גופה). "רבי יהודה אומר אם נטלה הנוצה
פסולת" (נוצה היא ידקה הסמוכה לבשר שאין לה קנים).

וב'תורות הדשן' סימן קס"א. ונחש: "הלעטו יונים עד שנעשו שמנים מאד,
ומחמת רוב שומנם השליכו נוצותיהם כולם עד שנעשו גרומים בכל גופם
לממרי – יש לחוש לטרפות משום הכי או לאו

יבא דאין קאן בית מיחוש . . כיון דהך נטילת הנוצה מחמת רוב שומנו
אירע אית לן למימר דבמידי דמשנתבהה בה לא מיטקרא".

49. וענין בספר "אור תורה", מהרב המגיד נשמתו עזר, על פסוק "ומחץ
פאתי מואב כו'" וסוף פרשת בלק. בהוצאת קה"ת מ"ט. ד. ונחש: "לעתיד לבא
כשידבקו העולמות ויחולו לקבל רוב שפע, ואז לא יהיה צריך להדקדק . .
ויממשך בלתי הדרגה".

43. (אווזים אלו שגשרו נוצותיהם מחמת רוב השמן שבהם, ונמשכו תחתם
נחלי שומן, אמרת: האם יש לנו כבה חלק לעולם הבא?).

44. (שוחטים בהמות חיות ואווזין, ואוכלים ושותים).

45. וענין מה שנתבאר בענין "חכמות בחוץ", בפרשת יתרו על פסוק
"זכור את יום השבת לקדשו" (תורה אור ע, א).

46. וכמו שנתבאר מזה בדבור המתחיל "וידעת היום", ובדבור המתחיל
"ולא אבה".

47. וענין מזה עוד: שם (דף ק"מ, עמוד א'). ובפרשת ואתחנן (דף
רס"ב, א'). ובפרשת תולדות (דף קמ"א, ב'). ובפרשת אחרי (דף ע"ח,
א').

וענין מה שנתבאר במקום אחר (דבור המתחיל "ששים המה מלכות") בענין
"ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים". וענין מה שנתבאר על
פי ה'דעיא מהימנא' פרשת ותושא "אבנא למשקל בה – דאי כו".

15 בהיות ש'ענין האנוחות הנ"ל רומז לבחינת "חכמות בחוץ תרונה
16 כו', תתן קולה", אשר "קול" והמשכה זו, הוא מבחינת מוחא
17 סתימא - "מעל לרקיע". וכמו שכתוב בזהר תולדות שם.
18 ועל ידי זה גם "כל בשר" יבוא לבחינת השתתותו⁵⁰
19 וביטול. ומזה נמשך גם בן ד"שמי גדיהו" - בחינת
20 אהבה ויראה הנקרא 'גדפי', והיינו מ"שמונייהו",
21 שהשמן הוא המשכת 'חכמה עילאה דכולא', גילוי
22 הביטול העליון כו'.
23 ועיין מענין אגדה זו, בספר 'עבודת הקדש' חלק ב', פרק
24 מ"ג: והוא ז"ל פירש, דהנך תרי אנוני, היינו 'חדא דליא לי
25 אטמא'⁵¹, וחדא כו' - הן חכמה עילאה, וחכמה תתאה הנקרא
26 "חכמת שלמה". והו' ענין "חכמות בחוץ" - "חכמות" תרי
27 משמע, וכנ"ל⁵².

1 לפי שהקול, שהוא ההמשכה נמשך ממקום גבוה
2 מאד, היינו למעלה מבחינת פרסא שהוא נקרא 'רקיע',
3 כמו שכתוב (בראשית א, ו): "יהי רקיע כו' ויהי מבדיל כו'".
4 ועל ידי המשכה זו מלמעלה מהרקיע, נמשך בהם
5 בחינת הביטול.
6 והו' "בעמדם" - בחינת "תפלה בלחש", ואזי "תרפינה
7 כנפיהן" - דהיינו יראה ואהבה, שהם בחינת גדיפין כו'.
8 שהאהבה ויראה ורצוא ושוב הם עדיין בחינת "יש מי
9 שאוהב כו'", אבל הביטול הוא למעלה מזה. וכנ"ל בענין
10 "ונחנו מזה" דמשה, שלמעלה מבחינת 'רשפי אש'.
11 וכשנמשך בהם הביטול על ידי "קול" והמשכה הנ"ל - אזי
12 "תרפינה כנפיהן", ונכללו האהבה ויראה בביטול זה כו'.
13 ועיין מה שנתבאר מענין זה בפרשת יתרו, בדבור המתחיל
14 "וכל העם רואים את הקולות" (יתרו כ, יד). ועל דרך זה יובן כאן,

50. "יבוא כל בשר להשתחות". ישעיה סו, כג).

51. (אחת הנביקה לי ירך, ואחת כו').

52. ועיין במהרש"א, הובא ב"עין יעקב" שם, שהעיר גם בן לענין
אנוני הנ"ל, מענין השליו.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

23 כו' בין מדיבור שבמחשבה שנק' מחשבה לדיבור כו'
24 בבחי' כלל ופרט וד"ל. אבל יח"ע היינו יחוד י"ה חו"ב
25 עצמו שלמעלה מבחי' יחוד השפע דמחשב' ודיבור
26 כלל ופרט כו' אלא יחוד זה הוא בחי' עצמות אא"ס
27 שבח"ע שנק' יו"ד שבטהירו כו' שיתייחד ויומשך
28 בה"א עילאה בחי' מחשבה דבינה שבעצמות שנק'
29 מחשבה עיונית (ויש יחוד יש"ס ותבונה שנק' או"א
30 תתאין כו') ולא בשביל להיות מקור להתחלקות
31 אותיות עדיין כלל רק כמו עד"מ חכם גדול שטרוד
32 בכח עצם שכלו באיזה ההורר ועיון מחשבה שכל
33 פשוט והיולי שגם לא להיות מזה מקור ושפע אור
34 למקבלים ע"י אותיות רק לעצמו לבד כו' וד"ל.
35 ולמעלה היינו יחוד עליון דחו"ב חכים ולא בחכמה
36 ידיעא שבעצמות אא"ס ומבין ולא בכינה ידיע'
37 שבעצמות כו' וזה ג"כ נעשה ע"י ישראל שעלה
38 במחשבה למעלה גם מבחי' מחשבה אלא בח"ע כנ"ל
39 (וממילא ע"ז נעשה יחוד הב' דו"ה דמחשבה ודיבור
40 הנ"ל וז"ש הו"ה אלקינו תחילה מח"ע לבינה עילאה
41 ויהיה נק' אלקינו ואז גם בחי' מחשבה שבה"א עילאה
42 נמשך מה"א ראשונה לה"א אחרונה ע"י הו"ו מפני
43 ששרש וי"ו זה שהוא וי"ו דא' שהוא קו האמצעי באות
44 הא' שממשיך מיו"ד עילאה ח"ע ליו"ד תתאה שהיא

1 (מו) אך מעתה יש להבין מ"ש הו"ה אלקינו ה' אחד
2 הרי יש ב' הויות ולמה צריך תחלה ליחוד
3 דהו"ה אלקינו ואח"כ יחוד דהו"ה אחד הנ"ל. והנה
4 להבין זה יש להקדים שיש ב' יחודים בשם הו"ה של
5 ד' אותיות והוא יח"ע דחו"ב שהן אותיות י"ה דשם
6 הו"ה והיחוד הב' יחוד דו"ה דשם הו"ה כידוע וזהו
7 ההפרש בין ה' אלקינו לה' אחד כידוע דרך כלל שה'
8 אלקינו יחוד או"א לצורך עצמן וה' אחד יחוד זו"נ
9 לצורך שפע העולמות כו'. ויובן כל זה ג"כ בשם הו"ה
10 העצמי דח"ע הפשוטה הנ"ל דהנה מה שמבואר
11 למעלה בבחי' ההמשכה דסובב בממלא שזהו מחשבה
12 ודיבור כו' היינו בחי' יחוד דו"ה דשם הו"ה כי עיקר
13 היחוד הזה הוא להביא העלם המחשבה לידי גילוי
14 דדיבור מגדלות המחשבה הנקרא מחשבה עיונית
15 לגדלות הדיבור הנ"ל ומקטנו המחשבה באותיות
16 לאותיות הדיבור כו' והיינו מה"א ראשונה שנק' שם
17 הגדולה לאה נמשך ע"י וי"ו זה לה"א אחרונה בחי'
18 דיבור והוא כידוע דקול הוא בחי' וי"ו שעל ידו נמשך
19 מהעלם המחשבה לדיבור בה' מוצאו והיינו כלל ופרט
20 קול ודיבור בין במחשבה עצמה מגדלות שלה לקטנות
21 ע"י בחי' קול הוא נמשך והוא הנק' קלא פנימאה כו'
22 כמ"ש בזוהר ע"פ והקול נשמע כו' וקול התור נשמע

היא חכמה כידוע בענין דחילו ורחימו רחימו ודחילו
 יראה תתאה שרשה ביראה עילאה דח"ע כו' ונמצא
 דלי"ת קטנה שרשה יותר נעלה מדלי"ת רבתי שאינו
 מקבל רק מחי"ת ולא מאות הא' הנ"ל שהוא חיבור ב'
 יודין שהו' למעלה מחיבור ב' ההין כו' וכמ"ש במ"א
 (וד"ל):

חינוך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. סד"פ

דלי"ת קטנה יחו"ת דמל' וזהו אות א' דאחד שמתחלף
 לוי"ו בוע"ד בחילופי אתון דאחד מפני שיחוד זה
 שבוע"ד בבחי' מל' דאצי' בבריאה דלי"ת קטנה בחי'
 קטנות הדיבור כו' שרשו למעלה יותר מה"א עילאה
 דמחשבה כו' דהיינו ביו"ד דח"ע עצמו משום דאבא
 יסד ברתא כי נעוץ תחלתן בסופן וכמ"ש הן יראת ה'

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק

דרך מצותיך

התינוק כנ"ל, והנה עד"ז הוא ענין המצה מה' מיני דגן
 דוקא שהיא מצות ה' ויהי' עי"ז המשכת דעת אלקי
 בנפשות בני"י להתלבש בהם כפי יכולתם שאת בבחי'
 שלמטה מהדעת והוא שיקראו לאביהם שבשמים
 כמ"ש כי אתה אבינו (ישעי' ס"ג ט"ז) ור"ל שתקבע
 בלבותם אמונה הנ"ל במהותו ועצמותו ית' איך שהוא
 מרומם למעלה מעלה מכפי מה שנראה לעין בלבד
 ממה שמחי' את העולמות וחיות המלוכש בהם כנשמה
 בגוף לפי שבאמת עיקר מה שמחי' אותם הוא ע"י
 היותו סוכב עליהם וכמ"ש' ולזאת כל העולם בטל
 במציאות וכלא ממש חשיבי' ואינו אפי' בחי' עוד ודבר
 טפל כו' כנ"ל:

והנה באמת כל ישראל המאמינים בני מאמינים
 באמונת אומן אמונה קבועה ויתד בל תמוט ח"ו
 עד שיוכל למסור נפשו על קדושת ה' ית' מ"מ הרי אין
 משיג הענין מהו מהותו ית' וביטול העולם ממצאות
 ממש כזיו השמש בשמש שאין הזיו נראה כלל וכאן
 רואה העולם מחמת שאינו רואה מהות החיות שבו
 אלא שמצייר ידיעה זו בדעתו שהעולם בטל ואילו היה
 רואה את החיות לא הי' רואה את גשמיות העולם
 וכמ"ש בלק"א ח"ב פ"ג יעו"ש ואין לידיעה זו ערוך
 עם כמו שהוא בעצם וה"ז כמשל קריאת אבא שהתינוק
 קורא לגבי עצמיות ביאור הענין איך שהוא ואיך
 שהגדול מבינו, והיינו שהושפל מבחי' דעתו ית'
 העצמיות שיודע את עצמו וכידיעה זו יודע את כל
 הנבראים ומחי' אותם ע"י ידיעה זו והם בטילים
 בידיעה זו כזיו השמש בשמש, הנה ידיעה זו נתמצמה
 ונתלבשה בלבושים והעלמים עד שתהא מושגת בדעת
 האדם שידע כל הענין האמיתי הלו אלא שאינו יכול
 לתפוס עצמיות הדבר כמו שהוא בדעתו ית' רק תמצית
 הענין בקיצור היותו יחיד ומיוחד ושכולא קמי' כלא
 חשיב שזהו יודע בדעתו ולפי שא"א ששיג הדבר כמו

(ב) וזהו מצות אכילת מצה שנצטוו בני' במצרים כי
 מצרים הם מחוסרי אמונה הנ"ל ולהוציא בני'
 מזה להביאם לאמונה האמיתית הנ"ל הי' ע"י המצה
 שהיא הנק' מיכלא דמהימנותא שבה ועל ידה יגיעו
 ותקבע בלבבותם אמונה זו. והענין יובן ע"פ מארז"ל אין
 התינוק יודע לקרות אבא ואמא עד שיטעום טעם דגן
 (ברכות מ' ע"א) והנה ענין קריאתו אבא ואמא אחר
 טעימתו טעם דגן אינו ידיעה והשגה אמיתית מהו אביו
 שהוא היותו מולידו וכיוצא בהיותו חלק ממוח האב
 ממש ושטבעי רחמי האב על הבן לפרנסו ולכלכלו
 ולהספיק כל צרכיו, כי התינוק אינו מכיר בכל זה רק
 קוראו אבא בלבד ואמיתית הענין הוא למעלה מדעתו
 והשגתו ועכ"ז אין לומר שלא הגיע שום הכרה בדעתו
 שהרי מכירו בהכרה גמורה ולא יפנה אחר זולתו,
 והיינו שנמשך ידיעה זו האמיתית שלמעלה מדעתו
 והשגתו של תינוק ונתלבשה בצמצום בדעתו והשגתו
 עד ששיג כוונת הענין כמו שהוא ממש למעלה מדעתו
 שהרי בקריאה זו שקורא אבא יש בהעלם כל ענין
 האמיתי איך שהוא אביו רק שהושפל בדעתו כפי כחו
 שאת, וה"ז כמו הלומד הלכה עם התינוק שמעלים
 העמקות שיש בה ואומר לו קיצור ופסק ההלכה וגם
 זה ע"י משל מדברים תחתוני' כדי ששיגנו התינוק
 במוחו והשגתו ועכ"ז הרי הוא משכיל פסק ההלכה
 שהוא תכלית אמיתית הענין המוסכם ע"י העמקות,
 ולקחה ע"י דבר אחר שמה לקחה כידוע, וכן הוא
 קריאת או"א שהתינוק קורא ע"י טעם דגן כנ"ל ובלא
 הדגן לא הי' יודע מזה לגמרי וע"י הדגן נמשך לו
 ידיעה זו שהיא באמת מגדלות הדעת אלא שהושפלה
 בקטנות הדעת כנ"ל והכח הזה בדגן הוא לפי ששרשו
 מהחכמה וכידוע מהארז"ל על ענין הברכה המוציא
 לחם כו' אלא שנשפל בגשמיות ולזאת יש בו הכח
 להביא המשכת החכמה בבחי' מוחי' דקטנות של

דמהימנותא וע"ד הקבלה ז"ס שהמצה היא מוחי' דקטנות דאבא שנמשכים לנוקבא (ר"ל שנמשכים לז"א ומז"א לנוק' ע"י ההגדה פ"ה ס"ח ומ"ש בפע"ח שהמצה היא גדלות שני דאבא ג"כ י"ל שהוא דרך רמז בלבד כמ"ש בהדיא בפע"ח בענין ספה"ע שלכך כניסת גדלות דאבא משתהה שני ימים בכל שבוע ע"ש*) פי' שבחי' מוחי' דגדלות דאבא הוא ענין גילוי עצמיות חכמתו ית' אבל כשנצמצמה בבחי' לבושי' המעלימי' בחילוף דשם אלקים המעלים כפי השגת מעלת הנאצלים ונבראים נק' קטנות וכנ"ל:

מצות השבתות חמץ. ואכילת מצה

שהוא אין הענין בו רק בבחי' אמונה וכנ"ל ממשל תפיסת התינוק פסק ההלכה בלי הטעם והעומק כמו שהוא וקריאת התינוק או"א כו' וזה הגיע להם ע"י המצה ולכן המצה לחם עוני שלא הספיק להחמץ כי החמץ מורה על בחי' היש שהוא נתפח ונגבה, והיינו בחי' בינה השגת הדבר לאורך ורוחב ובחי' יש משא"כ בחי' החכמה כח מ"ה ביטול בתכלית כי כולא קמי' כלא חשיב' ונשפלה ידיעה זו למטה מהשגה וע"כ אינו נגבה ונתפח כו', וז"ס ורעה אמונה (תלים ל"ז ג') שתפרנס את האמונה ע"י אכילת מצה מיכלא

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

טוב, וא"כ איך יתכפר החטא שלא שמע בקול הוי' ע"י הקרבן רק שזהו מדה"ר דשם הוי' שע"י שמביא קרבן יתכפר לו, וגם זה רק על השגות כו', אבל רוח נשברה ולב נשבר ונדכה גם בחי' מדה"ד דשם אלקי' לא תבוזה, דהחרטה ושכירת הלב על החטא מגיע מאד נעלה כו', שע"י נמתקין גם הגבורות דשם אלקי' כו'. והנה כתי' מרום וקדוש אשכון את דכא ושפל רוח, שבחי' מרום וקדוש הוא בחי' או"א"ס שבכתר הנה בחי' זו מאיר דוקא במי שהוא בבחי' דכא ושפל רוח, כי בגסה"ר אמרו אין אני והוא יכולים לדור, ולכן עיקר השראת או"א"ס ב"ה הוא בבחי' חכ' דוקא להיות כי החכ' הוא בחי' אחד האמת וכמ"ש בסש"ב פל"ה בהג"ה, והיינו שבחכ' מושג איך קמי' כלא חשיב, לכן בה שורה או"א"ס ב"ה, וכמו"כ במי שהוא שפל ונבוזה בעיניו והוא בבחי' דכא גם אם לא חטא כלל רק שהוא בבחי' הכנעה ושפלות נגד או"א"ס ב"ה הרי הוא כלי לבחי' השראת או"א"ס ב"ה שבבחי' כתר. וזהו שארז"ל במד"ר שהקב"ה תשמישו בכלים שבורים היינו במי שהוא בבחי' לב נשבר ונדכה, ולכן ע"י נמתקין הגבורות דשם אלקי' להיות אלקי' ברוב חסדיך כו'. וזהו שאמר ריב"ל ולא עוד אלא שאין תפלתו נמאסת, היינו שלא די שהוא כמו שהקריב כל הקרבנות כולם, וכנ"ל להיותו מבורר בחי' נה"ב שבאדם שהוא מבחי' פני אדם שבפני שור, שפני אדם הוא לארבעתן שנמצא כולל כל הקרבנות כו', אלא שגם תפלתו אינו נמאסת, והיינו שכשהוא בבחי' נמוכי הרוח הנה מרום וקדוש שוכן בתוכו, וגם ע"י שכובש את יצרו להיות בבחי' נמוכי הרוח הנה ע"י ביטול זה מגיע בבחי'

והנה כמו"כ ע"י תפלת הצבור שממשיכי' בחי' י"ג מדה"ר ממתקים ג"כ הגבורות דשם אלקי', שזהו מ"ש ומי כהוי' אלקינו שמבחי' אלקי' נעשה אלקינו, היינו שם אלקים שלנו, שזהו ע"י בכל קראנו אליו כמ"ש בספרי אליו ולא למדותיו שזהו בחי' או"א"ס שבכתר, וע"י המשכת אור חדש כזה נעשה הוי' אלקינו היינו יחוד חו"ב, וממילא נמשך עת רצון שיומשך בבחי' עת היינו בחי' המל' מבחי' רצון כו', וע"י נמתקים הגבורות דשם אלקי' להיות אלקי' ברוב חסדיך שגם מבחי' שם אלקי' לא יומשך הדין והעיוכב, וזהו שתפלת הצבור אינה נמאסת שנא' הן אל כביר לא ימאס. וי"ל שמבחי' שם אלקי' נעשה שם אל שנודע ששם אל הוא בחדס, והיינו ע"י המשכת יגמה"ר נעשה אלקי' ברוב חסדיך ולכן נק' אל ע"ש ריבוי החסד שנמשך בו מחסדי' דע"ק כו'. וכמו"כ גם תפלת היחיד כשהוא בבחי' נמוכי הרוח ע"י ממתק ג"כ גבורות דשם אלקי' כמ"ש בזהר פ' משפטים דק"ח ע"א שכל הקרבנות הם לשם הוי', אבל הקרבן לשם אלקי' הוא עציבא ותבירא דרוחא, ופי' בזהר"ק מהאריז"ל שכל הקרבנות עולים לשם הוי' אבל לבחי' ש' אלקי' כתי' כי לא תחפוץ זבח כו' שאינו מתרצה בבחי' הקרבן כ"א נוקם ונוטר כנחש כו', אבל זבחי' הראוי' לו הם רוח נשברה ולב נשבר ונדכה. וי"ל כי טענת שם אלקי' הוא על הקרבנות דהלא שמוע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים, השמיעה וביטול הרצון מגיע בבחי' הכתר שלמעלה מבחי' בירור הקרבנות כו' כמ"ש במ"א בענין מה שאמר שאול לשמואל הקימותי את דבר הוי' ע"י הקרבנות שיעלה והשיב לו שמואל הלא שמוע מזבח

רל"ו אלפי רבבות פרסאות, מספר כו', ויש גדול דכתי' 10
גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלקינו דקאי על הקרבנות 11
שבירושלי' ובהמק"ד שזהו בחי' הפנימיות, ויש גדול 12
דכתי' ולגדולתו אין חקר שלגדולתו העצמיות אין חקר 13
כלל. וע"י נמוכי הרוח זוכה לכל הבחי' גדול, שהרי 14
אריב"ל כאילו הקריב כל הקרבנות שזהו גדול הוי' 15
כנ"ל וממילא גם גדול אדונינו יש בזה, וגם כי ממשיך 16
א"א בחי' יגמה"ר שזה"ע שתפלתו אינו נמאסת ה"ז 17
בחי' ולגדולתו אין חקר וזהו כמה גדולי' כו'. 18

אריב"ל כו' גדולים נמוכי הרוח

(ש"פ בהר (ערב ל"ג בעומר), ל"ב).

הכתר כנ"ל בענין הלא שמוע מזבח טוב שע"י ביטול 1
הרצון מגיע לבחי' הכתר, וע' בעמה"מ שער עשירי 2
פ"ב דנ"ה ב' שהאדם הזוכה שמעביר על מדותיו גורם 3
שישגיח בו הרצון הזה של א"א כו' עת רצון מע"ק 4
לגלוא מצחא כו', וממילא נעשה שגם אלקי' יהי ברוב 5
חסדיך שלא יהי' שום עיכוב בתפלתו כלל, שיהי' 6
תפלתו כמו תפלת הצבור שבכל קראינו אליו כו'. 7
ולשון כמה גדולי' להיות כי יש כמה בחי' גדול, הא' 8
גדול אדונינו ורב כח, בחי' שיעור קומה כו' 9

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

באמת כו', אף לא דמיון שוא כו' בעבודה ויחוד זה – מאחר 1
שאין זה ממדריגתו, והלא כל אחד²⁴⁸ צריך להכיר את 2
מקומו²⁴⁹ כו'.

אף הענין מבוואר ב"תורה אור" דבור המתחיל "בחדש 1
השלישי"²⁵⁰, איך שבהכרח שתהיה העבודה ויחודא 2
עילאה בכל אחד ואחד. דבעבודה ויחודא תתאה, נקל 3
הוא שיפול ממדריגתו חס ושלום ויהיה יש גמור כו'. כי 4
מאחר שהעבודה היא בבחינת הכח האלקי שמהווה את 5
היש, ומתלבש בהיש דעולמות ונבראים, ונמשך מזה 6
להיות "מלך אלקים על גוים", שנמשך הארה גם 7
ב"לעומת זה" להחיותם כנ"ל, ובפרט שכל ההעלמות 8
וההסתרים שישם הוא מבחינת ההעלם דשם אלקים, 9
וזהו ענין ק"ך צירופים דשם אלקים, שמהמ"ח צירופים 10
האחרונים יונקים גם "אדמת בני חם"²⁵¹ כו'. ועיין מה 11
שנתבאר ב"תורה אור" פרשת מקץ דבור המתחיל "גר חנוכה 12
מצוה להניחה כו'" ובהביאור²⁵².

ולכן על עבודה זו יש כמה מונעים ומעכבים, מצד 1
חומרות ויגשות העולם בכלל, וגופו ונפש הבהמית שלו 2
בפרט, ובפרט מההעלמות וההסתרים שמצד ה"לעומת

ז) והנה, הגם שהעבודה הנ"ל ויחודא תתאה היא מדת 1
כל אדם, ורוב הנשמות דעכשיו עבודתם הוא בבחינת 2
הביטול ויחודא תתאה, ובזה צריכים להשתדל לעבוד 3
עבודה אמיתית שתהיה באמת, ומעט מן המעט מאד 4
המה השייכים לאמיתית העבודה ויחודא עילאה, ו"בני 5
עליה מועטים המה"²⁴⁴, ובפרט בדורות אלה, 6
ומפל מקום איתא ב"ספר של בינונים" פרק יד, שכל 7
אחד ואחד "צריך לקבוע לו עתים גם בן לשית עצות 8
בנפשו להיות מואס ברע כו', וזהיפך – להתענג ולשמוח 9
בה" כו'".

ובפרק מא כתב:

ד"לעולם אל יוציא אדם עצמו מן הכלל²⁴⁵, לכן 1
יתפון ליחד ולדבקה בו יתברך, מקור נפשו האלקית 2
ומקור כו'²⁴⁶. ואף שלהיות כוונה זו אמיתית בלבד כו'²⁴⁷, 3
מפל מקום יש לכל אדם להרגיל עצמו בכוונה זו כו', 4
יעיין שם.

דלכאורה אינו מובן, מפני מה צריך לייגע להרגיל 1
את עצמו לבוא מעט מזעיר על כל פנים, ואפילו בדרך 2
דמיון (רוצה לומר, שאינו אמיתית בתכלית, שיהיה לבו הפך

אדמו"ר.

249. אבות פרק ו משנה ו.

250. שמות דף סו, ג ואילך.

251. על פי פרשת "אמת ואמונה" בתפלת ערבית. ראה ספר הליקוטים 1
להארי"ל ריש פרשת בא. פרי עץ חיים שער בא, חג המצות, פרק ה. שער 2
הכוונות ענין הפסח דרוש א. תורה אור דוספות קט, ד.

252. מא, ד ואילך.

244. סוכה מה, ב.

245. ברכות מט, ב.

246. "נפשות כל ישראל".

247. "שיהיה לבו הפך באמת יחוד העליון הנה צריך להיות בלבד אהבה רבה 1
לה לבדו לעשות נחת רוח לפניו לכו ולא לרוח נפשו הצמאה לה' אלא בכרא 2
דאשתדל בתר אביו ואמיו דרחים לון יתיר מגרמיה ונפשיה כו'".

248. וקלא כל אדם: ראה קונטרס העבודה פרק ז. – הערת פבוד קדושת

אינו מעלים ומסתיר על השם הוי', ומאיר גילוי שם הוי' 34
ממש על ידי השם "אלקים", וממילא העולם וכל 35
הנבראים שבו בטלים במציאותן בתכלית כביטול זיו 36
השמש בשמש כו', וביכולתו להרחיב דעתו ובינתו בזה, 37
להשיג כל זה בהשגה גמורה, הנה על ידי העמקת 38
והתקשרות דעתו בזה יתעורר בלבו באמת, באותו שעה 39
על כל פנים, שיחפוץ ביחוד וביטול זה. ואם כי אינה 40
אמיתית בתכלית, מכל מקום, מעט מזער חפץ לבו בזה 41
באמת, ומסייע לו בזה האהבה הטבעית שבלב כל 42
ישראל כו', וכמו שנתבאר ב"ספר של בינונים" פרק מא, 43
ולפי שעה על כל פנים מתבטל ישותו על ידי 44
ההתבוננות והעמקת הדעת בענין הנ"ל. 45
וכמו שנתבאר במקום אחר, דכאשר מתבונן ב"ה' 46
אחד", איך שכל ישות העולם בטל במציאות ממש, 47
ומציאות הנמצאים דעולם שלמטה הוא כמו מציאותם 48
באצילות ממש כו', על ידי זה מתבטל ישותו באמת, 49
בשעה ההיא על כל פנים; וגם בכל עת שיזכור יחוד 50
וביטול זה כל היום, פועל ענין ביטול הישות באמת לפי 51
שעה. 52

ואם כי אינו אמת גמור בתכלית, ומשום זה נפסק 53
אחר כך וחוזר לישותו, מכל מקום, הוא בעת ההיא 54
במדרגת הביטול דיחודא עילאה כו', ועל ידי זה יוכל 55
להיות עבודתו בבחינת יחודא תתאה – עבודה אמיתית, 56
כי על ידי הביטול הזה נחלש חומריות וגסות גופו, ונפש 57
הבהמית שלו, וכל עניני העולם שלו, ומתחזק כח הנפש 58
האלקית שלו, שיוכל להתגבר על הגוף ונפש הבהמית 59
להכניעם ולבררם כו': 60

קיצור. יסביר אשר אף דעבודה דיחודא עילאה באמיתית – 61
מועטים השייכים אליה, מכל מקום, הכרח לכל אחד ואחד 62
להשתדל בזה, ואז, לפי שעה על כל פנים יחפוץ בזה באמת. 63
בעבודה דיחודא תתאה, בנקל יפול ממדרגתו, מאחר 64
שההתבוננות היא בהכח האלוקי המתלבש בהיש, והארתו 65
משך גם בלעומת זה, והעבודה אינה בביטול כל ישותו. 66

זה", שנעשה כמה מניעות ועיכובים כו'. ולהיות שגם 1
בהעבודה במדרגה זו הרי לא נתבטל ישותו לגמרי, ויש 2
לו שייכות לישות העולם כו' כנ"ל, ולזאת אין בכח נפשו 3
לעמוד נגד כל המניעות והעיכובים מהנ"ל ולהתגבר 4
עליהם כו', ואדרבה, חומריות וגשמיות גופו, ונפש 5
הבהמית שלו, וכל הענינים שלו – המה מתגברים עליו 6
ומעלימים על נפשו יותר, ומורידים אותו להימשך 7
אחריהם, ואין ביכולתו לצאת כו'. 8

ובפרט כאשר לא הוטהרה נפשו מעונות (עון) הוא 9
לשון "עונות" 253 ו"עיקום", שמעודה ומעקם דרכו כו'. והיינו גם 10
בדברים המותרים שאינם לשם שמים כו' הרי "כשל בעוני 11
כחי" 254, שנחלש כח הנפש ונעשה מסך מבדיל, וכמו 12
שכתוב "כי אם עונותיכם מבדילים כו'" 255, שאינו יכול 13
לעלות, ואדרבה, מורידו כו'. ולזאת בהכרח הוא שכל 14
אחד ואחד ייגע את עצמו לבוא לבחינת הביטול 15
דיחודא עילאה, שזהו האור אינסוף שלמעלה מגדר 16
העולמות, ולגביה כל העולמות והנבראים כלא ממש, 17
שבטלים במציאות ממש כו' כנ"ל. 18

ולכן בבחינה ומדרגה זו אינו שייך להיות "מלך כו' 19
על גוים כו'". וכמו שכתוב בזהר חלק ב דף צו עמוד א: 20
"בר שמה יחידאה בריר כו'" 256, ועיין שם. ולכן בבחינה 21
ומדרגה זו, אדרבה, יתפרדו כל פועלי און" כו', 22
שמתבטלים כל המניעות והעיכובים שמצד ישות העולם 23
ומצד הקליפות וסטרא אחרא, שמתבטלים לגמרי לגבי 24
גילוי אור זה. 25

וכן גם בעבודה בנפשו בבחינה ומדרגה זו, הוא 26
בביטול כל ישותו לגמרי כו' כנ"ל, ולזאת העבודה 27
הזאת היא הנותנת כח ועוז בנפשו ומחלשת כח הגוף 28
וכו', שביכולתו להתגבר על חומריות וגסות הגוף ונפש 29
הבהמית כו'. 30

והגם שעבודה זו אינה אמיתית, שלא הגיע למעלה 31
ומדרגה זו, מכל מקום, מאחר שעצם הענין מוכן היטב 32
איך שבאמת "הוי' ואלקים כולא חד", שהשם "אלקים" 33

ט: כי חלק ה' עמו'. וכתוב (ואתחנן ה' ד: ד) 'אתם הדבקים בה', בשמא דא ממש, יתיר מכל שאר שמותיו.

תרומה: כל השמות וכל בניי השמות שיש לקדוש ברוך הוא, כלם מתפשטים לדרכיהם... חוץ משם היחיד, הנבחר של כל שאר השמות, שהוריש לעם היחיד הנבחר מכל העמים, והוא – יי' ד ה' א' ו' ה' א', שכתוב כי חלק ה' עמו', וכתוב 'אתם הדבקים בה' – בשם זה ממש יותר מכל שאר השמות.

253. "מלשון (רמיה ג, בא): 'העוז את דרכם' – אור התורה ראש השנה (דברים כרך ב) עמוד א' שפ. ועוד. ובמצודת ציון שם: 'העוז – מלשון עוזת ועקום'.

254. תהלים לא, יא.

255. ישעיה נט, ב. וכן: "הוי מבדילים".

256. וכן: "כל שמקו וכל בניין דשמן דאית ליה לקודשא בריך הוא, בלחוד מתפשטן לארתייהו... בר שמה יחידאה, בריר דכל שאר שמות, דאחסין לעמא יחידאה, בריר מכל שאר עמין, ואיהו יי' ד ה' א' ו' ה' א', דכתיב, (האזינו לב,

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – קונטרסים

עין רעה – מחלה כללית. רוח רעה – דברים בטלים שאין בהם ממש ואיש הפכפך.
מחלת הצינה – קרירות בענייני קדושה, וחמימות ככעס וגאווה בענייני העולם. ע"י תשובה
מתגלה אורו העצמי ומרפא כל החלאים.

וְזֶהוּ "מְדוּרֵי מְצֻרִים הָרָעִים" שֶׁהֵם עֲנִינֵי חוֹלָאֵת כְּלָלִית, וְהַתְּעוֹרְרוֹת, אֲבָל הַקְּלָפָה הִיא קְרִירוֹת, קָאֵלֵט, וְכַתִּיב "אֲשֶׁר קָרָךְ בְּדָרְךָ", שֶׁהוּא הַדָּרְךְ דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, עִם אִיז נִיט חֲלִילָה קִיין אֲנִדְעָר וּוְעָג, עִס אִיז דִּי וּוְעָג, בְּדָרְךָ, פּוֹן תּוֹרָה וּמִצְוֹת, נָאָר עִס אִיז בְּקִרְרוֹת, עִס פִּעֲלֵט דִּי קִדְשָׁה'דִּיקָע וּוְאִרְמִיקֵיט, וּבִירוּשָׁלַיִם (שְׁבֶת פֶּרֶק יד הֶלְכָה ג) אֵיתָא "כָּל חָלִי הוּא שְׂרָפָה", דְּבִכְלָלוֹת הוּא מֶה שֶׁמִּבְּאָר רַבְּנֵי נִשְׁמָתוֹ עֲדֵן בְּפֶרֶק א (מִסְפָּר הַתְּנִיָּא) דְּכַעַס וְגִאָוָה מִיִּסוּד הָאֵשׁ, וּוְאֵס דִּי צְנוּיִי מִדּוֹת דְּכַעַס וְגִאָוָה פֶּאָרְבֶּרְעֵנֵט דְּעִם מַעֲנִשְׁיָן יא. וּבִגְשָׁמִיּוֹת הוּא רַחֲמָנָא לְצֻלָּן קִדְשָׁתָא, דְּעֲנִינֵי קִר וְחִם בְּשִׁעָה אַחַת, וּבִירוּחֵינִיּוֹת הוּא הַקְּרִירוֹת בְּעֲנִינֵי תּוֹרָה וּמִצְוֹת, וְהַחִם בְּעֲנִינֵי עוֹלָם. וְר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר "זוֹ הָרַעֲיוֹן", הַרְהוּרִים רָעִים, וּבְעֵמֶק יוֹתֵר הֵם הָרַעֲיוֹנוֹת וְהַתְּחַכְּמוֹת בְּעֲנִינֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת, לִילָף אַחֵר הַטַּעַם וְהַקֵּל לְעַצְמוֹ בְּכַמָּה עֲנִינֵי הַתְּרִים אֲשֶׁר סוּף סוּף חִס וְשְׁלוֹם בָּא לִידֵי חֲלָיִים שְׁוֹנִים, דְּכֵן הוּא בִּירִידַת הַנִּשְׁמָה בַּגּוֹף בְּכָל וּבְזִמָּן הַגְּלוּת בְּפֶרֶט. וְזֶהוּ "וְאַרְכָּתָךְ מִהֵרָה תִּצְמַח", דְּרַפּוּאֵת כָּל הַחֲלָאִים הוּא עַל יְדֵי הָאוֹר עֲצָמִי, וְזֶהוּ "אִז יִבְקַע כְּשֹׁחַר אוֹרְךָ", דְּבִגְלוּי אוֹר הָעֲצָמִי אִז הִנֵּה "וְאַרְכָּתָךְ", שֶׁהוּא רַפּוּאֵת הַנֶּפֶשׁ, "מִהֵרָה תִּצְמַח". אֲמַנִּם גְּלוּי אוֹר הָעֲצָמִי תְּלוּי בְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר קִדְשָׁה'דִּיקָע "פֶּרֶס לְרַעֲב לַחֲמֹךְ וְעֲנִיִּים מְרוּדִים תְּבִיא בֵּית, כִּי תִרְאֶה עָרִם וְכִסִּיתוֹ וּמִבְּשָׁרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם", שֶׁהֵם דְּרָכֵי עֲנִינֵי עֲבוּדָה, וּבְכָללֹתָם הוּא עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, שְׁבִיבָה בָּא לְהוֹרוֹת עֲנִין וְאִפֵּן הַתְּשׁוּבָה לְבָרֵר טַעוֹת בְּנֵי אָדָם, שְׁחוֹשְׁבִים דְּעִקְרָה רַק בְּסוּגִי הַגּוֹף וּבְצוּם, כִּי אִם עֲקָר הַתְּשׁוּבָה הִיא הַחֲרָטָה עַל הָעֵבֶר וְקִבְלָה עַל לְהִבָּא בְּכָל הַד' עֲנִינִים הַמִּבְּאָרִים.

דְּכָל אַחַת מִן הַמַּחֲלָאוֹת רַחֲמָנָא לְצֻלָּן הֵם סְבוֹת לְכַמָּה מִינֵי חוֹלָאֵת, דְּבִמַּחֲלָאוֹת הַכּוֹלָלִים יֵשׁ כְּמָה דְּעוֹת מֶה הֵם, וּכְמִאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (בְּבָא מִצְעָא דָּף קז עמוד ב) "אָמַר רַב זֶה הָעֵין", דְּעֵין רָעָה הִיא מַחֲלָה כְּלָלִית הַמִּבְּיָאָה בְּמָה חוֹלָאֵת שְׁוֹנִים, אֲשֶׁלְעֵכְטֵעַ אוֹיֵג אִיז אֲ מַחֲלָה כְּלָלִית, וּוְאֵס בְּרִינְגֵט רַחֲמָנָא לְצֻלָּן כְּמָה צְרוֹת חִס וְשְׁלוֹם. דְּעֵין רָעָה בָּאָה בְּעִקְרָה מִקְּנָאָה וְאַחֲבַת עֲצָמוֹ, דְּמִי שְׁאוּהָב אֵת עֲצָמוֹ בְּיוֹתֵר מִכְּפִי הַמִּדָּה, הִנֵּה חוֹמֵד הַכֹּל וּמִקְנָא בְּכָל אָדָם, וּוְאֵס יַעֲנֵדֵר הָאֵס אִיז דָּאָס צוֹפִיל אוֹן עַר דָּאָרְף אֵלֶּךְ אוֹן אֵלֶּךְ אִיז אִים וּוְיִנְיָקָה. "וּשְׁמוּאֵל אָמַר זֶה הָרוּחַ", דְּבִכְלָלוֹת הוּא מֶה שֶׁמִּבְּאָר רַבְּנֵי נִשְׁמָתוֹ עֲדֵן בְּפֶרֶק א (מִסְפָּר הַתְּנִיָּא) וְהוֹלָלוֹת וְלִיצְנוֹת וְהַתְּפָאָרוֹת וּדְבָרִים בְּטָלִים מִיִּסוּד הָרוּחַ, דְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּיךְ הֵם דְּבָרִים שְׁאִין בָּהֶם מִמֶּשׁ, וְלִכְּנֵן הִנֵּה מִי שֶׁהוּא בְּמַעֲלַת אָדָם יִתְרַחֵק מֵהֶם מִצַּד מַעֲלַת אֲנוּשִׁית, וּבְמִוִּחֶשׁ אֲנוּ רֹאִים דְּבָרִים אֵלֶּיךְ הַקְּלִים שְׁאִין בָּהֶם מִמֶּשׁ הֵם דּוֹקָא מַעֲבִים בְּיוֹתֵר, זִי פֶּאָרְגֶרְעֵן דְּעִם מַעֲנִשְׁיָן אוֹן זִינְעֵן מִאֲבָד דְּעִם גִּאָוָה שְׁלוּטִי, דְּגַם מִי שֶׁהוּא בְּעַל כְּשָׁרוֹן וְחוּשׁ, אִם הוּא מִתְּהוֹלֵל וְעוֹסֵק בְּלִיצְנוֹת וּדְבָרִים בְּטָלִים וְהַתְּפָאָרוֹת נֶאֱבָד כָּל מִהוּתוֹ, וְחֲלִי הָרוּחַ בְּמִדּוֹת הוּא אִישׁ הַפֶּכְפֶּךְ שְׁאִין לוֹ יִסוּד וְקִיּוֹם לְעַצְמוֹ, וּמִתְּהוֹפֵךְ לְפִי הַמַּצֵּב שֶׁל סְבִיבָתוֹ. "רַבִּי חֲנִינָא אָמַר זֶה צִנָּה", דְּהַחֲלָאוֹת הַכְּלָלִית הִיא הַצִּנָּה, דְּהִנֵּה הָאָדָם הַבְּרִיא הִנֵּה הַלוֹף הָדָם בְּסִדֵּר מְסִדֵּר כְּפִי הָרָאוּי מוֹלִיד חִם, וְהַחִם הוּא חִיּוּת, אֲבָל פֶּאָשֶׁר הַלוֹף הָדָם אִינוּ פְּרָאוּי אִז מִתְּגַבֵּר הַחִם וְנִחְלָה, וְתַחֲלַת חֲלִי הוּא הַקְּרִירוֹת, וְכֵן הוּא בְּרוּחָנִיּוֹת דְּתַחֲלַת הַחֲלָאוֹת וְסִבָּתוֹ הוּא הַקְּרִירוֹת, דִּי קָאֵלְטִיקֵיט, דְּהִנֵּה כְּתִיב "כִּי

ח. מה שיש לזולת הוא רב מדי, ואלו הוא צריך הכל, והכל (וכלום) לא מספק אותו. ט. הם מגשימים את האדם, וגורמים לו לאבד את כל מהותו. י. אין (הכונה ש) זו חלילה דרך אחרת, זו היא הדרך של תורה ומצוות, אלא שהיא בקרירות (באדישות), חסרה החמימות של קדושה. יא. ששתי מדות אלו, כעס וגאווה, "שורפים" את האדם.

תשובה פירושה שהרוח תשוב בטהרה בלי עוון – עיוות ועיקום. קומי לך – לשרש
הנשמה, ע"י רעיתי יפתי בתומ"צ, ולכי לך – כאאע"ה, מארצך – ענינים ארציים,
ממולדתך – הרגלים רעים, ומבית אביך – הנהגה לפי הבנת עצמו.

הנשמה שהוא שרש ומקור הנשמה שומע פרוז העליון
"שוכו בנים שוכבים", או הכת-קול המכרזת "אוי להם
לבריות מעלבונה של תורה", הנה הוא פועל גם בקצה
התחתון שהיא הארת הנשמה המלבשת בגוף. וזהו
ענין ההתעוררות שהאדם מתעורר בעניניו למוד התורה
והתזקקה ובהתעוררות תשובה, וכן הוא על ידי המצות
ומעשים טובים שהארת הנשמה עושה למטה, הנה על
ידי זה נעשה עליה בשרש ועצם הנשמה כמו שהיא
למעלה. וזהו "קומי לך", דעבודת האדם צריך להיות
לחבר הארת הנשמה עם שרש ועצם הנשמה,
וההתחברות היא על ידי "רעיתי יפתי" דתורה ומצוות,
ועל ידי זה נעשה "ולכי לך", שהוא העליה דשרש
ועצם הנשמה שהוא תכלית העליה דשרש ועצם
הנשמה על ידי ירידת הנשמה למטה. אמנם בכדי
שיהיה ההתחברות הוא על ידי "לך לך", וזהו "קומי
לך בתו של אברהם אבינו עליו השלום דכתיב ביה לך
לך", דבראשית קריבו של אברהם אבינו עליו השלום
לעבד את הו', נאמר לו: "לך לך מארצך וממולדתך
ומבית אביך אל הארץ אשר אשר ארצך", שבה נמזו
לאברהם אבינו ראשית העבודה בעבודת הו', דהנה
ישנן ג' ענינים כוללים מה שהם מונעים לעבודת הו',
והם: הא', ההמשכה לעניני עולם כפי המשג דנפש
הטבעי, שנמשך אחרי עניני עולם בכלל ודברי תאוה
והמדה גופניים בפטר, והם ענינים החמריים והארציים
שנפש הטבעית מחמתן, כמו שכותב הרמב"ן וכעיר
פרא אדם בהולדו, והמשל בזה כמו התינוק שאינו
יודע כלום במעלות האנושיות במדות טובות ובעניני
השכל, ולפי בינתו בהנה הרי כל ענינו רק בצרכי גופו
ולא יתבונן כלל להיות חמרי גופני בכהמה, כן הוא
בנפש הטבעי אשר נמשך רק אחרי עניני הגוף בענינים
הארציים והחמריים אשר בהם הנהגה, אליהם יתאוה
ובהם יתפאר, ומתטמס לבו ומחו מלהבין ולהתעורר
בטוב שכלי בכלל ומכל שכן מהבנת שכל אלקי שהוא
טוב אמתי. והב' הוא ענין הרגילות שהאדם קשור
ברגילות שונות, הנה לבד זה שישנם רגילות כאלו שהן
בעצם ענינם הם לא טוב ולפעמים גם רע, בכמו
ברגילות השקר הגאוה והתפארת ורכילות, שהם רע,
הנה לבד זאת הרי גוף ועצם ענין הרגילות, ובפטר
ההתקשרות בזה, די צויגבינדענקייט, זה מונע להבנה

ובאור הענין הוא, דהנה ענין התשובה אין זה כמו
שהעולם סוברים דתשובה היא רק על דבר
עברה חס ושלום, דעברה היא שאינו מקים המצות
עשה או עושה לא תעשה, ואז דוקא שרש ענין
התשובה, אין הענין כן, אלא ענין התשובה על דרך
מה שכתוב (קהלת יב, ז) "והרוח תשוב אל האלקים
אשר נתנה", ואמרו רבותינו ז"ל (שבת דף קנב) "תנה
לו כמו שנתנה לך בטהרה, אף אתה בטהרה", ופרש
רש"י: "הוי זהיר שתשיבנה אליו כמו שנתנה לך נקיה
בלא עון", דעון אינו ענין עברה בפעל רע או בהעדר
קיום מצוות עשה, אלא דעון הוא עוות ועקום, וכמו
בשכל יש מי שהוא משפיל סכרא טובה וישרה, ויש
שמשפיל השפלה טובה אכל היא עקמה הנקרא א
קרומע קאפרי, וזהו בלא עון – בלא עקום, דירידת
הנשמה בגוף היא ירידה צרף עליה, דעל ידי ירידתה
למטה והתלבשותה בגוף ונפש ההקמית, ומתגברת על
פתיי הנפש ההקמית ועוסקת בתורה ומצוות, הנה על
ידי זה נעשה העליה בנשמה. והענין הוא, דהנה כתיב
(שיר השירים ב) "קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך",
דאיתא במדרש רבה "קומי לך בתו של אברהם אבינו
דכתיב ביה לך לך", דישראל נקראים "רעיתי יפתי"
על ידי קיום התורה ומצוות, ד"רעיתי" – פונסתי,
ובמאמר "ישראל מפרנסין לאביהם שבשמים", והוא
על ידי למוד התורה כמו שכתוב (משלי ט): "לכו לחמו
כלחמני", דהתורה היא לחם שלמעלה, ו"יפתי" הוא
ענין קיום המצות, דמצוות הם לבושים, וכל ענין היפי
הוא בלבושים, וזאת היא עבודת האדם להיות בבחינת
"קומי לך", שגייע לשרש ומקור הנשמה, דהנה לא כל
הנשמה מתלבשת בגוף, ורק הארה ממנה בלבד
נמשכת בגוף, אכל עקר הנשמה היא למעלה, וכתיב
(דברים לב, מ) "כי חלק הו' עמו יעקב חבל נחלתו",
וכמו על דרך משל החבל אשר קצהו הא' קשור
למעלה וקצהו השני קשור למטה, הנה כשמנענע
קצה האחד מתנענע גם קצהו השני, דכאשר מנענע
קצה העליון מתנענע גם כן קצה התחתון, או כאשר
מנענע קצה התחתון מתנענע גם כן קצה העליון, דכן
הוא גם בהחבל של הנשמה, דקצה העליון הוא שרש
הנשמה למעלה, וקצה התחתון הוא הארת הנשמה
המלבשת בגוף, הנה בעת אשר קצה העליון של

מלמוד, ובקיום המצות גם כן מקל לעצמו בכמה
ענינים כפי הבנתו, וכן הוא שישנם כאלו אשר גם
בדברים שאינם יודעים, דכל דבר קדם שלומדים אותו
אי אפשר לדעת אותו, מפל מקום הנה הם לפי טבעם
נדמה להם שהם יודעים ומתנהגים רק לפי הבנתם,
דהג' ענינים הם מונעים לעבודת הו'.

שכלית בכלל ולעבודת הו' בפרט. והג' הוא ההנהגה
על פי הבנת עצמו, דער פרן זיך נאך דעם אייגענעם
פארשטאנד, הן בעניני למוד התורה וקיום המצות,
והנהגתו בזה הוא לפי הבנתו שפוטט את עצמו מלמוד
בכל יום, ער האט זיינע ענינים וואס לדעתו והבנתו
איזי ההתעסקות שלו בהענינים ההם הם נחוצים

ראשית העבודה – לעזוב החומריות, ע"י התבוננות בתכלית האדם, לצאת מרגילותו ולא
להשען על בינתו. מדות ענוה ושפלות – "ארץ" ראויה להצמיח מדות טובות, ולהיכר
בגס הרוח שמחשיב רק את עצמו.

מלכות שמים שלא לילך אחר הטעם, דזהו "אל הארץ
אשר ארצך", דהנה כשם שהבריאה הרי הכל היה מן
העפר, הנה כמו כן בעבודה הנה ראשית העבודה
בתקון המדות הוא לקנות מדת הענוה ושפלות שהיא
ארץ ראויה לצמיחת המדות טובות, דאז הוא כלי
לאלקות, וכמו שכתוב (ישעיה נז, טז) "מרום וקדוש
אשכנז ואת דפא ושפל רוח" וגו', אבל מי שהוא בישות
וגסות אינו כלי לאלקות, אדרבא הוא היפך אלקות,
וכמאמר "אין אני והוא יכולים לדור", וכל ההולך
בקומה זקופה כאלו דוחק רגלי השכינה, דגסות הוא
שתופס מקום, שמחשב את עצמו לאיש המעלה, והינו
שמרגיש את עצמו למציאות דבר חשוב, ער האלט פון
זיך, ומשום זה הוא יקר בעיני עצמו, והרגש זה הוא
מקור לכל מיני רע, דמי שהוא חשוב ויקר בעיני עצמו
הוא חפץ הכל ורוצה הכל, ער וייל אלץ און דארף
אלץ, לא מיבעי בדברים המתרים אין לו שום הגבלה
בזה, דלהיותו יקר בעיני עצמו הוא ראוי לכל, איז ער
אלץ ווערט, אלא דגם בדברים האסורים מוצא לו
כמה תורים, דלגבי חשיבות עצמו ובריאותו הנה עצם
האסור אינו גדול בעיניו כל כך, וגם במדותיו הנה
המותר מותרות שלו נוגע לו יותר מהכרח הכרחיות של
זולתו, ער איז אזויפיל פארנומען מיט זיך, אז בשביל
הזולת בלייבט ביי אים קיין ארץ גיטי, ושוכח על
האמת לגמרי, פי מחו אטום מלהתבונן בזה שהוא
יתענג בכל המיני תענוגים מותרים וזולתו חס ושלום
ימות ברעב, וגם אם לפעמים עוסק בשביל זולתו הוא
רק למלאת תאוות נפשו כבבד והדומה, וגם אז הוא רק
מה שמשתדל שיתנו אחרים, אבל הוא אינו נותן בכמה
מיני הצטדקות שמוצא על עצמו, וכל ההצטדקות שלו
שאינו יכול לתן צדקה כפי הראוי לו הוא רק בהנוגע
אל הזולת, פי כמה שנוגע לעצמו או לכני ביתו אינו

וזהו "קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך", דתכלית הכל
הוא "ולכי לך", שיהיה עלית שרש ומקור
הנשמה, ועליה זו הוא על ידי התעסקות הארת הנשמה
בקיום התורה ומצוות, דזהו "קומי לך", שיהיה
התחברות הארת הנשמה עם שרש ועצם הנשמה, וזהו
"קומי לך בתו של אברהם אבינו דכתיב ביה לך לך",
דהתחלת העבודה היא בסור מרע בג' ענינים הנ"ל
המונעים מעבודה, וזהו "לך לך מארצך וממולדתך
ומבית אביך", דכל הקרב לגשת לעבודת הו', הנה
ראשית העבודה היא לצאת מהחמירות והארציות,
שהוא לעזוב החמירות שבגשמיות, והוא על ידי
התבוננות שיתבונן דכל נברא יש לו תכלית ועלוי,
ויכלולות הנבראים דצבא הארץ נחלקו בד' מדרגות
כוללים דומם צומח חי מדבר, דתכלית הדומם הוא
בהצומח, וכמו שכתוב "ונתנה הארץ יבולה", ותכלית
הצומח שנקלל בהחי, ותכלית החי שהוא משמש
להמדבר, והמדבר יש לו גם כן תכלית ועלוי, ויתבונן
האדם האם כל אלה הדברים מה שהוא עושה, וכל
אותם ההנהגות מה שהוא מתנהג הם תכלית האדם,
והאם בשביל זה ירדה הנשמה למטה, כי גם בשכל
האנושי יבין כי האדם אין צריך להיות נמשך אחרי
החמירות, וצריך להתעסק בענינים שכליים ולהשתדל
להרחיק את עצמו ולצאת מרגילותו, ועל כל פנים לא
להיות קשור בזה, ואז יבין גם בשכלו כי על בינתו לא
יוכל להשען, פי כל זמן אשר עורנו אסור בעביות
הארציות וקשור ברגילות, הנה חושב את עצמו
למציאות דבר ומחזיק שיש לו שכל ודעת, ובכל ענין
הוא מתנהג כפי דעתו, אבל פאשר מתחיל בעבודת הו'
ופועל בעצמו לעזוב את הארציות ולצאת מהרגילות, אז
הוא כבר עלול להבין אשר על בינתו לא יוכל להשען,
למסור ולתן עצמו לעבודת הו' בקבלת על

יד. יש לו את הענינים שלו, שלדעתו והבנתו הרי. טו. הוא "מחזיק" מעצמו. טז. הוא רוצה הכל וצריך הכל. יז. הוא "שווה"
את הכל. יח. הוא כל כך עסוק (בעניני) עצמו, שבשביל הזולת כלל לא נשאר מקום אצלו.

טוב בהנהגות ישרות ומדות טובות, וכן גם בהעבודה
הרוחנית ד"פרס לרעב לחמך", הוא קביעות עתים
לתורה, לתת מזון לנפש האלקית הרעבה לתורה, וכשם
שהאדם דואג למזון הגוף בן צריך לדאג למזון הנפש,
ונהי "פרס לרעב לחמך", דער נפש אלקית איז
הונגריג אין תורה, "ועניינים מרודים תביא בית",
שתהיה עבודתו בחיות פנימית ולא בבחינת מקיף לבד,
ובפשטות הוא דנקדת הנהגות יבוא בפעל טוב
בשמירת שבת והנחת תפלין, בשמירת טהרת
המשפחה, "וכי תראה ערם" בקיום המצוות "וכסיתו",
אז מ'זעט אז איינער איז הייל נאקעט בלא מצוות
רחמנא לצלן, הנה מצד אהבת ישראל צריכים לפעל
עליו כי גיית תפלין וילבש ציצית, "ומבשרך לא
תתעלם" בעבודת ברור וזכוף מדותיו, הנה "אז יבקע
פשוט אורך" בגלוי אור עצמי, והוא שרש ועצם
הנשמה, "וארכבתך מהרה תצמח", שנמשך רפואה לכל
החלאים רעים הנ"ל, דגדולה תשובה שמביאה רפואה
לעולם.

[יום] ב' [פרשת] שלח תרצ"ד, גלובאקע, בית הכנסת ליובאוויטש

ממעט גם מהמותר מותרות, והוא כל כך מטעה
בעצמו, שחושב אשר ההשפעה שנותנים לו מלמעלה
הוא מצד חשיבותו, דמי שאינו מטעה בנפשו הרי צריך
להתבונן למה נתן לו השפעה כזו שהוא יתענג בכל
מיני מותרות ויחברו חס ושלום ימות ברעב, וכי באמת
ראוי הוא לזכות כזה, והוא בעצמו יודע שחברו טוב
ממנו ולמה אין נותנים לו, אלא "כי מנסה הוי' אתכם",
את זה בעניות רחמנא לצלן, ואת זה בפעירות, הלא
צריך לקיים השליחות ולעשות צדקה בממונו גופו
ונפשו, ולזאת הנה ראשית העבודה ב"ועשה טוב"
דתקון המדות עננה ושלמות, דאז נעשה פלי מכשר
לעבודה. וזהו "אז יבקע פשוט אורך", דכל אחד ואחד
מישראל יש לו אור עצמי והוא נקדת הנהגות, וישנם
הטועים לחשוב כי כזה שיש להם נקדת הנהגות בלבם
הוא מספיק, על זה בא מאמר ה' על ידי הנביא, "הלא
פרס וכו' לא תתעלם" בפשוטו במעשי הצדקה,
שצריכים קיום המצוות בפעל ממש, ובזה שיש לו נקדת
הנהגות אינו מספיק צדין, כי אם שצריך להיות פועל

יט. הנפש האלקית רעבה לתורה. כ. כשרואים שאחד גלוי וערום בלא מצוות, ה' יצילנו.

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק

באחרון של פסח מצה שרויה דוקא. בכל ימי הפסח
היה נזהר שלא לאכול מצה עם שום מאכל שהוא,
פרט עם יין או עם חלב שמורה, ואילו באחרון של
פסח, למרות שהיה קשה לו בכלל לאכול מצה שרויה,
אף על פי כן היה עושה זאת כדי להראות. הוא היה
אוכל אז מצה עם הדגים ועם הבשר.
(כ"ק אדמו"ר שליט"א מתנהג גם כן כנ"ל).
הענין של מצה שמורה היה בעבר רק הידור, שכן
היה קשה מאד להשיג מצה שמורה. כ"ק אדמו"ר
ה"צמח צדק" אמר, שהשמורה הטובה ביותר היא
כמו אצל הרוזינאי הקדוש. הרוזנאי אמר, לאכול
צריכים מצה, ושמורה צריכה להיות במקום אחר -
שמירת הברית.
ג. רבנו הזקן ראה בפעם הראשונה את הרוזינאי
באסיפת תלמידי המגיד ותלמידי הבעל שם טוב, בה
מינו את רבנו הזקן למנהל החברה. עד אז היה רבנו
הזקן נוסע אל התלמידים כדי לחזק אותם, ואז

א. שונים היו מנהגי ליובאוויטש, ביחוד בענין
מצות שמורה. בדרך כלל היו נזהרים לטחון את
החיטה בריחיים של אבנים.
בשנת תר"פ, כשהיינו ברוסטוב-דון, היה קשה
מאד להשיג ריחיים של אבנים. מר שרייבר ע"ה
הבטיח שישגי ריחיים כאלה, ועשה כמה השתדלויות
ולבסוף הביא ריחיים של ברזל. כ"ק אדמו"ר הרה"ק
הצטער על כך מאד. כשזירזו על כך את התמים הרב
יעקב לנדא, אמר לו כ"ק אדמו"ר הרה"ק: אין צו
אלא זירוז מיד ולדורות.
ב. באחרון של פסח לא היו אוכלים מצה שמורה
דוקא, רק מאוחר יותר כאשר הונהגו ריחיים של
ברזל החלו לדקדק לאכול גם באחרון של פסח מצה
שמורה דוקא. ונהרו שמצה פשוטה לא תימצא כלל
בבית (אף לא בעבור האנשים המשרתים, ולא בגלל
שקימצו). רק שבאחרון של פסח היו אוכלים מצה
שרויה. כ"ק אדמו"ר הרה"ק היה מדקדק לאכול

מאד, שגם בנים יחידים היו לוקחים לצבא, ואותו
חסיד ביקש ברכה.
אך הוד כ"ק אאזמו"ר ה"צמח צדק" ענה לו: אין
אני יכול לעזור לך כלום. עד כמה שהחסיד הפציר -
קיבל אותה תשובה. נכנס החסיד אל אאזמו"ר
מוהר"ש, שהיה מקורב אליו, וסיפר לו על מה
שאירע. המהר"ש נכנס אל ה"צמח צדק" וביקש עבור
החסיד, אך ה"צמח צדק" ענה גם לו: אין אני יכול
לעזור כלום.
יומיים לפני שהיה על הבן לעמוד לגיוס, שלח
אותו חסיד שליח מיוחד אל המוהר"ש שנכנס שוב
אל ה"צמח צדק" לבקש על החסיד. נענה ה"צמח
צדק" ואמר, מה אתה רוצה, אני אינני יכול לעזור
כלום, וביקש מהמוהר"ש להביא לו מדרש תנחומא.
ה"צמח צדק" פתח את המדרש בפרשת משפטים על
הפסוק¹⁰ אם כסף תלוה: ד' חונן דל¹¹, א"ר פנחס
הכהן וכו' אמר הקב"ה נפשו של עני היתה מפרכסת
לצאת מן הרעב ונתת לו פרנסה והחיות אותו, חייך
שאני מחזיר לך נפש תחת נפש, למחר בנך או בתך
באין לידי חולי ולדי מיתה ואזכור אני להם את
המצוה שעשית וכו' שאני משלם לך נפש תחת נפש.
- כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש התפלא, מהי הכוונה בזה.
לאחר מכן הגיעה ידיעה שבנו של החסיד שוחרר
בלי כל סיבה. וה"צמח צדק" היה שבע רצון מאד.
אבל כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש רצה לדעת מה אירע.
כשכ"ק אאזמו"ר מוהר"ש היה צריך, כעבור זמן
קצר, לנסוע לויטבסק אל דוקטור הייבנטאל, אמר
לבעל העגלה להביא אותו אל אותו חסיד. בבואו אליו
שאל אותו מה אירע אצלו באותו יום שבנו היה צריך
לעמוד לגיוס. ענה לו החסיד שאין הוא יודע. ביקשו
כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש לשאול את אשתו, וגם היא
ענתה שאין היא זוכרת. לאחר מכן נזכרה שבאותו
יום נכנס אליהם עני אחד וביקש לתת לו משהו
לאכול. בתחילה ענו לו שהם הולכים לבית הקברות
ל"קרוע" קברים ואין להם זמן אליו. אחרי שהעני
הפציר בהם הרבה, באמרו, שזה זמן רב שלא אכל,
הוא רעב וכיצד לא נותנים ליהודי לאכול משהו,
וכיוון שהם הכינו הרבה אוכל אלא שמפאת עגמת
נפש לא היו מסוגלים לאכול, נתנו ליהודי לאכול
לשובע רב.
מששמע המוהר"ש כך, הפסיק אותם ואמר: זה
כבר מספיק...

מינוהו למנהל החבריה כלפי חוץ. היה זה לפני
שנבחר כנשיא אצל חסידים. ואז אמר על הרזינאי
"אמרו צדיק כי טוב"⁸, כי הרזינאי היה אז בן
שבע-עשרה שנה בגימטריא טוב (ועוד מטעמים
אחרים). היה זה בשנת...
כשנסתלק הרזינאי, ג' חשון תרי"א, היה יום
גשום מאד. בשעה שלש קרא ה"צמח צדק"
בליובאוויטש את המשרת שיקרע לו קריעה ל"ע,
והורה להביא לו התפילין שלו. אז לא היו שום
ידיעות טלגרפיות. כשהרבנית שאלה אותו מה קרה,
אמר שהרזינאי נסתלק וחשב עצמו לאונן.
ד. המתנגדים טענו כלפי רבנו הזקן, מדוע הוא
נוסע בעגלה בת שלשה סוסים, אוכל בשר עוף ולובש
פרווה מ... ורבנו הזקן ענה על כך בפשיטות: הוא
נוסע בעגלה בת שלשה סוסים מפני שנוסעים מהר
יותר; הוא אוכל בשר עוף - מפני שזה טעים יותר,
ולובש פרווה מ... - מפני שזה קל ומחמם יותר.
ה. אצל רבנו הזקן היה שמחה בעל העגלה, שהיה
אומר לחסידים, ביניהם ר' משה ווילנקר ועוד, מה
אתם יודעים? השוט שלי חכם יותר מכולכם...
הרבי האמצעי אמר, התפעלות הלב יכולים
לראות אצל שמחה בעל העגלה...
בחיי רבנו הזקן שאלו חסידים את שמחה בעל
העגלה, אם נסיעותיו עם רבנו הזקן הן על-דרך
נסיעותיו של הבעל שם טוב - כלומר בקפיצת הדרך
- ומיין שמחה לענות כלל. רק אחרי הסתלקות רבנו
הזקן אמר שמחה לחסידים ששאלוהו שאלה זו:
שוטים, מה אתם שואלים? זה היה אצלו בפשיטות.
אך בחיי רבנו הזקן לא רצה לספר על כך.
- ר' שמחה זה היה עוד אצל ר' ברוך, אביו של
רבנו הזקן, כי דודו של ר' שמחה היה שותף בחוותו
של ר' אברהם חותנו של ר' ברוך -
אצל הרבי האמצעי היה פלטיאל בעל העגלה. היו
קוראים לו פאלע - השם פאלע הוא קיצור מפלטיאל
או מרפאל - והרבי האמצעי היה אומר עליו, שהוא
אוהב לשמוע ברכה מגולמי כלי עץ.
ו. "פועל אדם ישולם לו"⁹.
פעם בא חסיד מויטבסק אל כ"ק אאזמו"ר
ה"צמח צדק". אנשי ויטבסק היו ידועים כקמצנים
בנוגע לצדקה. כך שלאכול היו נותנים לעני, אבל כסף
לצדקה היו נותנים בהכרח. חסיד זה סיפר לרבי,
שבנו יחידו צריך לעמוד לגיוס, והיתה אז שנה קשה

(10) שמות כב, כד.

(11) משלי יט, יז.

(8) ישעיה ג, י.

(9) ע"פ איוב לד, יא.

32 וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א:
33 לומר זאת, זה חובת גברא.
34 ט. רבנו הזקן אמר פעם בשם מורנו הבעל שם
35 טוב על מאמר חז"ל¹², משחרב בית המקדש אין לו
36 להקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה - ד' האמות
37 שעושות אותו למהלך.
38 לאחר מכן דובר ביאור על כך, ורבנו הזקן דיבר
39 אז בהפרש שבין הענינים שהיו בבית המקדש לבין
40 מה שראו אצל הבעל שם טוב.
41 מעלת הבעל שם טוב לגבי הענינים שהיו בבית
42 המקדש: על בית המקדש, אומרים חז"ל¹³, שמשם
43 היו שואבים רוח הקודש, ופירוש רוח הקודש הוא
44 רוח טהרה לטהר את הטהורים, הרי כאשר שבו
45 הביתה מבית המקדש לא יכלו למסור זאת לאחרים.
46 ואילו אצל הבעל שם טוב שאבו רוח הקודש,
47 וכאן הפירוש הוא רוח תשובה, כשהיו אצל הבעל
48 שם טוב התעוררו לתשובה, וכששבו הביתה, הרי
49 כשהסתכלו על הנהגתו של השב - זה עשה בעלי
50 תשובה.
51 וסיים רבנו הזקן שכוח זה מסר הבעל שם טוב
52 לכל ההולכים בדרכיו, שכאשר נוכחים ב"שולחן" או
53 בד' אמות של תלמידי תלמידיו - "לוקחים" תשובה.
54 י. נכנס כבר בדרכי החסידים, שכדי שיהיה
55 "הלואי שיתפלל אדם כל היום"¹⁴, מנגנים ניגון
56 שמתפללים אתו, הרי זה כאילו התפלל, אשר על כן
57 ניגנו כעת ניגון שמתפללים אתו. וציווה לנגן הניגון
58 הידוע בשם "הבינוני".
59 (כל חג הפסח וגם בחג הפורים העבר עד עתה,
60 לא ציווה כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן בעת סעודות יום
61 טוב).

ליל אחרון של פסח, בסעודה

1 מכאן רואים, שכל פעולה טובה מביאה תועלת
2 רבה, וזה מראה על המעלה הגדולה שבמעשים
3 ופעולות טובות בפועל ממש.
4 ז. פעם נפגש הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק עם הגאון
5 מוהר"י מרוגצ'וב ודיברו בענין אוירא דארץ ישראל,
6 ארץ העמים, על הגבול שבין ארץ העמים וארץ
7 ישראל ועל הענין מה שקדושה ראשונה קידשה
8 לשעתה וקידשה לעתיד לבוא.
9 הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק שאל את הרוגצ'ובי
10 בענינים אלה איך הם על פי נגלה, והרוגצ'ובי התייגע
11 לתרץ הכל. לאחר מכן הסביר הוד כ"ק אדמו"ר
12 הרה"ק כל הענינים האלה כפי שהם על פי חסידות,
13 והרגיש הרוגצ'ובי נמיכת רוח מסוימת, כי היה לו
14 קשה להבין, הענינים היו זרים לו).
15 הרוגצ'ובי התנצל אז שה"צמח צדק" בירכו
16 בלומדות ולא בחסידות.
17 - ידוע שכ"ק המהרי"ל, בנו של ה"צמח צדק",
18 הניח פעם אחת ידיו על הרוגצ'ובי, וה"צמח צדק"
19 בירך אותו בלומדות.
20 באותה שיחה בין הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק לבין
21 הגאון מרוגצ'וב הורגש אויר גן עדן.
22 ח. הזמן הנוכחי דורש טהרת האויר, על ידי
23 לימוד משניות בעל-פה, וחזרה על כך כשהולכים
24 ברחוב וכו'.
25 מצד הזמן ההוא צריכים ללמוד טהרות, אך
26 יכולים ללמוד גם משניות אחרות. יש לשנן שתי
27 משנות לכל הפחות בשבוע. הלימוד צריך להיות עם
28 פירושים. אך לאחר מכן צריכים לחשוב באותיות
29 המשנה בכל עת ובכל זמן. להכריח על כך לא יכולים,
30 אלא שאני אומר זאת בדרך עצה טובה. אבל זה ענין
31 כללי ושמירה פרטית.

(14) ראה ירושלמי שבת א, ב.

(12) ברכות ח, א. זח"ג רב, א.

(13) ב"ר ע, ח.

אגרות קודש

[ר"ח תמוז תרצ"ה]

6 הגאון הנודע לשם תהלה ותפארת תוככי המצוינים בבעלי
7 כשרון בעל מדות תרומיות מוהר"ר מיכאל דוב שליט"א
8 וייסמאנדל.

9 ובזה הנני לברכם כי ימלא השי"ת את חפצם הטוב,
10 ותקוותי תאמצני דכאשר יעזרם השי"ת לקבל את כבוד
11 הרה"ג הנ"ל שליט"א לרב במחנם הטובה יע"א, הנה כל

1 שלום וברכה!
2 נהנתי לקרוא מכתבו בשם החברים הנכבדים בני
3 תורה, ד' עליהם יחיו, המבשרים בשורה טובה כי ברצונם
4 וחפצם של נכבדי קהלתם הטובה קהלת הקודש בעזרת
5 השי"ת לקחת להם לרב מורה ומדריך את כבוד הרב

פרשת בהעלותך

ח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶמְרָתָּ אֵלָיו בְּהֵעֲלֹתְךָ אֶת־הַנֹּתָר אֶל־מוֹל' פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ וְיָאִירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת: וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן אֶל־מוֹל' פְּנֵי הַמִּזְבֵּחַ הָעֵלִי וְנִרְאָהוּ כְאִשֶּׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה מִקְשָׁה זָהָב עֲדִי-יִרְכָּה עַד־פְּרָחָה מִקְשָׁה הִוא כַּמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה כֵּן עָשָׂה אֶת־הַמִּנְחָה: פ (לוי) ה וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: קח אֶת־הַלֵּוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטַהַרְתָּ אֹתָם: וְכַהֲתַעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהֲרֵם הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאת וְהַעֲבִירוּ תַעַל עַל־כָּל־בָּשָׂרָם וְכַבְּסוּ בְּגִדֵיהֶם וְהִטְהָרוּ: ח וְלָקַחוּ פֶּר בֶּן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֵלֶת בָּלוּלָה בַשֶּׁמֶן וּפְרִשְׁנֵי בֶן־בָּקָר תִּקַּח לְחֲטָאת: ט וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלֵּוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ישראל) י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלֵּוִיִּם לִפְנֵי יְהוָה וְסִמְכוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלֵּוִיִּם: יא וְהִנִּיף אַהֲרֹן אֶת־הַלֵּוִיִּם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת יְהוָה: יב וְהַלֵּוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת־יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וְעָשָׂה אֶת־הָאֹחֵד חֲטָאת וְאֶת־הָאֹחֵד עֹלָה לַיהוָה לְכַפֵּר עַל־הַלֵּוִיִּם: יג וְהַעֲמַדְתָּ אֶת־הַלֵּוִיִּם לִפְנֵי אַהֲרֹן וּלְפָנֵי בְנָיו וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה: יד וְהִבְדַּלְתָּ אֶת־הַלֵּוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלֵּוִיִּם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 316)

בהעלותך את הנרות (ח, ב)

הצווי על הדלקת הנרות אמנם נאמר לאהרן הכהן, אבל "הדלקה כשרה בנר". לומר לו, שכל אחד חייב לעסק בהדלקת נשמות ישראל וקרובין לאביהם שבשמים. וצריך להיות "שלהבת עולה מאליה": שיהא ה'צר' דולק' בכחות עצמו, כך שאינו זקוק עוד למדליק.

שני ט ואחר־כֵּן יבאו הַלֵּוִיִּם לְעֹבֵד אֶת־אֹהֶל

מוֹעֵד וְטַהַרְתָּ אֹתָם וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה: ט כִּי נִתְּנִים נִתְּנִים הָמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת פְּטִירַת כָּל־רָחֵם בְּכוֹר כָּל־מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַחְתִּי אֹתָם לִי: י כִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבְבִהֶמָּה בַּיּוֹם הַפְּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי אֹתָם לִי: יא וְאָקַח אֶת־הַלֵּוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל: יב וְאַתְּנָה אֶת־הַלֵּוִיִּם נִתְּנִים: יג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאֹהֶל מוֹעֵד וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל זִנְיָה בְּגִשְׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־הַקֹּדֶשׁ: יד וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְלוּיִם כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְלוּיִם לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: טו וַיִּתְּחַטְּאוּ הַלֵּוִיִּם וַיַּכְּבְּסוּ בְּגִדֵיהֶם וַיִּנָּף אַהֲרֹן אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וַיַּכְּפֹר עֲלֵיהֶם אַהֲרֹן לְטַהֲרֵם: יז וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ הַלֵּוִיִּם לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַתָּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי אַהֲרֹן וּלְפָנֵי בְנָיו כְּאִשֶּׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלֵּוִיִּם כֵּן עָשׂוּ לָהֶם: יח וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: יט זֹאת אֲשֶׁר לָלוּיִם מִבֶּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יָבֹא לְצִבָּא צִבָּא בְּעֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: כ וּמִבֶּן חָמֵשׁ שָׁנָה יָשׁוּב מִצִּבָּא הָעֹבֵדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד: כא וְשִׁרְתָּ אֶת־אֲחִיו בְּאֹהֶל מוֹעֵד לְשִׁמּוֹר מִשְׁמֶרֶת וְעֲבֹדָה לֹא יַעֲבֹד כָּכָה תַעֲשֶׂה לְלוּיִם בְּמִשְׁמֹרֹתָם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' קסא)

פי לי כל בכר בכני ישראל (ח, טז)

אמרנו ב"ל "הני דומה לו", מה הוא רחום אף אתה רחום. ואף כאן: מה הקב"ה פדה את בכורי ישראל בעת מפת בכורות, אף עלינו להשתדל (מי שהדבר בידו) להציל את ילדי וזלזות ישראל שלא ישמעו בין הגוים. ואף ש"אלקיעם כהן הוא", ובכחן אין פדיון הכן - גרי אדרבה: בכחן לא מספיקים חמשה סלעים כדי לפדותו, כִּי־אם גופו נקדש על־ידי־זה.

שלישי ז וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר־סִינַי

יכול לעשות פסח שני; הרי שיש כאן תקין אפילו למי שאומר "אחטא ואשוב". ולא זו בלבד שאין כאן מלכתחלה כל הענן של "אין מספיקין בגידו", אלא אדרבה: האדם נקטה להקריב פסח שני.

רביעי טו וביום הקים את־המשכן כִּפֶּה הענן את־המשכן לאהל העדת ובערב יהיה על־המשכן כִּמְרֹאֵה־אֵשׁ עַד־בֹּקֶר: טז בן יהיה תמיד הענן יכסנו ומראה־אֵשׁ לַיְלָה: יז ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישכן־שם הענן שם יחנו בני ישראל: יח על־פי יהוה יסעו בני ישראל ועל־פי יהוה יחנו כל־ימי אשר ישכן הענן על־המשכן יחנו: יט ובהאריך הענן על־המשכן ימים רבים ושמרו בני־ישראל את־משמרת יהוה ולא יסעו: כ ויש אשר יהיה הענן ימים מספר על־המשכן על־פי יהוה יחנו ועל־פי יהוה יסעו: כא ויש אשר יהיה הענן מערב עד־בֹּקֶר ונעלה הענן בבקר ונסעו או יומם ולילה ונעלה הענן ונסעו: כב או־יָמִים או־חֹדֶשׁ או־יָמִים בַּהֲאֲרִיךְ הענן על־המשכן לשכן עליו יחנו בני־ישראל ולא יסעו ובהעלתו יסעו: כג על־פי יהוה יחנו ועל־פי יהוה יסעו את־משמרת יהוה שִׁמְרוּ עַל־פִּי יהוה בִּיד־מִשָּׁה: כד ויִדְבֹּר יהוה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: כה עֲשֵׂה לְךָ שְׁתֵּי חֲצוֹצְרוֹת כֶּסֶף מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם וְהָיוּ לְךָ לְמִקְרָא הַעֲדָה וּלְמִסְעָ אֶת־הַמַּחֲנֹת: כו וְתִקְעוּ בָהֶן וְנוֹעְדוּ אֵלַיךְ כָּל־הַעֲדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: כז וְאִם־בָּאֶתָּה יִתְקַעוּ וְנוֹעְדוּ אֵלַיךְ הַנְּשִׂאִים רֹאשֵׁי אֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל: כח וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִים קִדְמָה: כט וְתִקְעֶתֶם תְּרוּעָה שְ�נִית וְנִסְעוּ הַמַּחֲנֹת הַחֲנִים תִּימָנָה תְּרוּעָה יִתְקַעוּ לְמַסְעֵיהֶם: לו וּבִהְקֵיל אֶת־הַקֹּהֶל תִּתְקַעוּ וְלֹא תִרְעוּ: לו ובני אהרן

בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון לאמר: ג ויעשו בני־ישראל את־הפסח במועדו: ד בארבעה עשר־יום בחדש הזה בין הערבים תעשו אתו במועדו ככל־חקתיו וככל־משפטיו תעשו אתו: ה וידבר משה אל־בני ישראל לעשות הפסח: ו ויעשו את־הפסח בראשון בארבעה עשר יום לחדש בין הערבים במדבר סיני ככל אשר צוה יהוה את־משה בן עשו בני ישראל: ז ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם ולא־יכלו לעשות־הפסח ביום ההוא ויקרבו לפני משה ולפני אהרן ביום ההוא: ח ויאמרו האנשים ההמה אליו אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגדע לבלתי הקריב את־קרבת יהוה במועדו בתוך בני ישראל: ט ויאמר אלהם משה עמדו ואשמעה מה־יצוה יהוה לכם: פ ט וידבר יהוה אל־משה לאמר: ק דבר אל־בני ישראל לאמר איש איש פִּי־יִהְיֶה טָמֵא לְנֶפֶשׁ אוֹ בְדֶרֶךְ רַחֲקָה לָכֶם אוֹ לְדִרְתֵּיכֶם וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה: קא בחדש השני בארבעה עשר יום בין הערבים יעשו אתו על־מִצּוֹת וּמִרְרִים יֵאָכְלוּ: קב לֹא־יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְעֵצֶם לֹא יִשְׁבְּרוּּבוּ כְּכֹל־חֻקַּת הַפֶּסַח יַעֲשׂוּ אֹתוֹ: קג וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא־יִהְיֶה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמּוּיָה כִּי א קרבן יהוה לא הקריב במועדו חטאו ישא האיש ההוא: קד וְכִי־יָגוּר אִתְּכֶם גֵּר וַעֲשֵׂה פֶסַח לַיהוָה כַּחֲקַת הַפֶּסַח וּכְמִשְׁפָּטוֹ כִּן יַעֲשֵׂה חֻקָּה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר וְלַאֲזֶרַח הָאָרֶץ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (נקודות משיחות ח עמ' 74)

או בדרך רחקה . . . וַעֲשֵׂה פֶסַח לַה' (ט, ט)

ד"ל אמרו, "הואמר אחטא ואשוב", אין מספיקין בגידו לעשות תשובה". אמנם, מי שלא הקריב את הפסח במועדו משום שסמך על פסח שני - לא מצינו בשום מקום שאינו

הַפְּחִיזִים יִתְקַעוּ בַּחֲצֹצְרוֹת וְהָיוּ לָכֶם לַחֲקֹת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: ❶ וְכִי־תָבֹאוּ מִלְחָמָה בְּאַרְצְכֶם עַל־הַצֹּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְם בַּחֲצֹצְרוֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם: ❷ וּבָיוֹם שִׁמַּחְתֶּם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשְׁכֶם וְתִקְעֶתֶם בַּחֲצֹצְרוֹת עַל עַלְתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 28)

על עלתֵיכֶם ועל זבחי שלְמֵיכֶם (י, י)
עולה, שהיא כִּלִּיל לה', רומז לבטול מחלט לה'. שלמים, שיש בו הנאה לבעלים, רומז לעבודת ה' מתוך הכנה והשגה. לכן קדם עולה לשלמים, כי תחלת העבודה צריכה להיות מתוך בטול והכנעה.

חמישי יא ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן מעל משכן העדת: י ויסעו בני־ישראל למסעיהם ממדבר סיני וישכן הענן במדבר פארן: י ויסעו בראשנה על־פי יהוה ביד־משה: י ויסע דגל מחנה בני־יהודה בראשנה לצבאתם ועל־צבאו נחשון בן עמינדב: י ועל־צבא מטה בני יששכר נתנאל בן־צווער: י ועל־צבא מטה בני זבולן אליאב בן־חלן: י והורד המשכן ונסעו בני־גִרְשׁוֹן ובני מִרְיָ ונשאי המשכן: י ונסע דגל מחנה ראובן לצבאתם ועל־צבאו אליצור בן־שריאור: י ועל־צבא מטה בני שמעון שלמיאל בן צורישדי: י ועל־צבא מטה בני־גַד אליסף בן דעואל: י ונסעו הקהלים נשאי המקדש והקימו את־המשכן עד־באם: י ונסע דגל מחנה בני־אפרים לצבאתם ועל־צבאו אלישמע בן־עמיהוד: י ועל־צבא מטה בני מנשה גמליאל בן־פדהצור: י ועל־צבא מטה בני בנימין אבירן בן־גִדְעוֹנִי: י ונסע דגל מחנה בני־דן מאסף לכל־המחנה לצבאתם ועל־

צָבָאוּ אַחֲרָיו בְּחֵמֵשֶׁי: ❶ וְעַל־צָבָא מִטָּה בְּנֵי אֲשֶׁר פָּגַעִיאל בְּנֵי־עֶכְרֹן: ❷ וְעַל־צָבָא מִטָּה בְּנֵי נַפְתָּלִי אַחֲרָיו בְּנֵי־עֵינָן: ❸ אֵלֶּה מִסְעֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְצָבָאתָם וַיִּסְעוּ: ❹ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְחֹכֵב בְּנֵי־רְעוּאֵל הַמִּדְיָנִי חֲתָן מֹשֶׁה נְסֻעִים: ❺ אֲנַחְנוּ אֱלֹהֵימָקוֹם אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה אֱתָן לָכֶם לָכֶה אֲתָנוּ וְהַטְּבָנוּ לָךְ כִּי־יְהוָה דְּבַר־טוֹב עַל־יִשְׂרָאֵל: ❻ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לֹא אֵלֶּךְ כִּי אִם־אֶל־אַרְצִי וְאֶל־מוֹלֶדְתִּי אֵלֶּךְ: ❼ וַיֹּאמֶר אֶל־נָא תַעֲזֹב אֲתָנוּ כִּי: ❽ עַל־כֵּן יִדְעַת חֲנֻלָּנוּ בַּמִּדְבָּר וְהָיִיתָ לָנוּ לְעֵינִים: ❾ וְהָיָה כִּי־תֵלֶךְ עִמָּנוּ וְהָיָה: ❿ הַטּוֹב הַהוּא אֲשֶׁר יֵיטִיב יְהוָה עִמָּנוּ וְהַטְּבָנוּ לָךְ: ⓫ וַיִּסְעוּ מִהָר יְהוָה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְאַרְזֹן בְּרִית־יְהוָה נָסַע לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְתוֹר לָהֶם מְנוּחָה: ⓬ וַעֲנַן יְהוָה עָלֵיהֶם יוֹמָם בְּנִסְעֵם מִן־הַמַּחֲנֶה: ⓭

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 252)

וארון ברית ה' נסע לפניָהם (י, לג)

ובו שבְּרֵי לוחות מִנְּחִים (רש"י)

שבְּרֵי לוחות - רומזים לשפלות ובטול, הדרושים כדי 'לקחת' תורה, כמאמר "ונפשי כעפר לכל תהיה" (ועל־יד־יְהוָה דוקא) פתח לבי בתורתך". וטעם הדבר, כי הקב"ה הוא איך־סוף, ואין שכל נבדל תופס בו, והוא הדין לגבי תורתו. לכן צריך הנבדל להגיע לבטול מחלט, כי רק אז יוכל להשיג באמת חכמה אלקית ו"לקחת" את התורה, שהיא בעצם מעל לנבדל.

ששי ז ויהי בנסע הארץ ויאמר משה קומה: ויהוה ויפצו איבִּיד וינסו משנאִיד מפְּנִיָּד: ❷ ובנחה יאמר שובָה יְהוָה רַבּוֹת אֲלֹפִי יִשְׂרָאֵל: ❸ פ יא ויהי העם כמתאננים רע באזני יהוה וישמע יהוה ויחר אפו ותבער־בם אש יהוה ותאכל בקצה המחנה: ❹ ויצעק העם אל־משה ויתפלל משה אל־יהוה ותשקע האש: ❺ ויקרא שם־המקום הוּא תִּבְעָרָה כִּי־בָעֲרָה בָּם אֵשׁ יְהוָה: ❻ והאספסוף אשר

על עלתֵיכֶם ועל זבחי שלְמֵיכֶם (י, י)

עולה, שהיא כִּלִּיל לה', רומז לבטול מחלט לה'. שלמים, שיש בו הנאה לבעלים, רומז לעבודת ה' מתוך הכנה והשגה. לכן קדם עולה לשלמים, כי תחלת העבודה צריכה להיות מתוך בטול והכנעה.

חמישי יא ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש נעלה הענן מעל משכן העדת: י ויסעו בני־ישראל למסעיהם ממדבר סיני וישכן הענן במדבר פארן: י ויסעו בראשנה על־פי יהוה ביד־משה: י ויסע דגל מחנה בני־יהודה בראשנה לצבאתם ועל־צבאו נחשון בן עמינדב: י ועל־צבא מטה בני יששכר נתנאל בן־צווער: י ועל־צבא מטה בני זבולן אליאב בן־חלן: י והורד המשכן ונסעו בני־גִרְשׁוֹן ובני מִרְיָ ונשאי המשכן: י ונסע דגל מחנה ראובן לצבאתם ועל־צבאו אליצור בן־שריאור: י ועל־צבא מטה בני שמעון שלמיאל בן צורישדי: י ועל־צבא מטה בני־גַד אליסף בן דעואל: י ונסעו הקהלים נשאי המקדש והקימו את־המשכן עד־באם: י ונסע דגל מחנה בני־אפרים לצבאתם ועל־צבאו אלישמע בן־עמיהוד: י ועל־צבא מטה בני מנשה גמליאל בן־פדהצור: י ועל־צבא מטה בני בנימין אבירן בן־גִדְעוֹנִי: י ונסע דגל מחנה בני־דן מאסף לכל־המחנה לצבאתם ועל־

בְּקִרְבּוֹ הִתְאוּ תַּאֲוָה וַיֵּשְׁבוּ וַיִּכְבּוּ גַם בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ מִי יֹאכְלֵנוּ בָּשָׂר: ה זָכַרְנוּ אֶת־
הַדָּגָה אֲשֶׁר־נֹאכַל בַּמַּצְרִים חֲנָם אֶת הַקִּשְׁאִים
וְאֶת הָאֲבִטָּחִים וְאֶת־הַחֲצִיר וְאֶת־הַבָּצְלִים
וְאֶת־הַשּׁוּמִים: ו וַעֲתָה נִפְשָׁנוּ יִבְשָׁה אֵין כָּל
כֹּלֵתִי אֶל־הַמֶּן עֵינֵינוּ: ז וְהַמֶּן כּוֹרֵעַ־גֵּד הוּא
וְעֵינֵינוּ כַּעֲיֵן הַבְּדֹלָח: ח שְׂטוֹ הָעָם וְלָקְטוּ וַיַּחֲסִנוּ
בְּרֹחִים אוֹ דָּכָל בַּמִּדְבָּה וּבִשְׁלֹ בַּפְּרוֹר וַעֲשׂוּ
אֹתוֹ עֲגוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כַּטֶּעַם לֶשֶׁךְ הַשָּׁמֶן:
ט וּבִרְדַּת הַפֶּלַע עַל־הַמַּחֲנֶה לִילָה יִרַד הַמֶּן עָלָיו:
י וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בֹּכָה לְמַשְׁפַּחְתּוֹ אִישׁ
לִפְתָּח אָהָלוֹ וַיַּחֲרִאֲף יְהוָה מְאֹד וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה
רָע: יא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לָמָּה הִרְעַתָּ
לַעֲבֹדֶיךָ וּלְמָה לֹא־מָצָתִי חֶסֶד א' חֵן בְּעֵינֶיךָ לְשׁוֹם
אֶת־מִשְׁאָ פְּלִי־הָעָם הַזֶּה עָלָי: יב הָאֲנֹכִי הִרִיתִי
אֶת פְּלִי־הָעָם הַזֶּה אִם־אֲנֹכִי יִלְדִּיתִּהוּ כִּי־תֹאמַר
אֵלֵי שְׂאֵהוּ בַּחֲיוֹךְ כַּאֲשֶׁר יֵשֵׁא הָאָמֶן אֶת־הַיִּנּוֹק
עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתָיו: יג מֵאֵין לוֹ
בָּשָׂר לִתֵּת לְכָל־הָעָם הַזֶּה כִּי־יִכְבּוּ עָלָי לֵאמֹר
תִּנְהַלְנוּ בָּשָׂר וְנֹאכְלָה: יד לֹא־אוּכַל אֲנֹכִי לְבַדִּי
לְשֹׂאת אֶת־פְּלִי־הָעָם הַזֶּה כִּי כָבֵד מִמֶּנִּי:
טו וְאִם־כָּכָה אֶת־עֲשֵׂה לִי הִרְגֵנִי נָא הֲרֹג
אִם־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאֶל־אַרְאֶה בְּרַעְתִּי: פ
ז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אֲסַפְּהָ לִּי שִׁבְעִים אִישׁ
מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי־הֵם זִקְנֵי הָעָם
וְשֹׁטְרָיו וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל־אָהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְבוּ
שָׁם עִמָּךְ: ז וַיִּרְדֹּתִי וְדִבַּרְתִּי עִמָּךְ שָׁם וְאֶצְלָתִי
מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלֶיךָ וְשָׁמַתִּי עֲלֵיהֶם וְנִשְׁאָוּ
אִתְּךָ כַּמִּשְׁאָ הָעָם וְלֹא־תִשָּׂא אֹתָהּ לְבַדְּךָ:
ח וְאֶל־הָעָם תֹּאמַר הַתְקַדְּשׁוּ לְמוֹחֶךָ וְאֹכְלֵתֶם
בָּשָׂר כִּי בְכִיתֶם בְּאֻזִּי יְהוָה לֵאמֹר מִי יֹאכְלֵנוּ
בָּשָׂר כִּי־טוֹב לָנוּ בַּמַּצְרִים וְנִתֵּן יְהוָה לָכֶם בָּשָׂר

וְאֹכְלֵתֶם: ט לֹא יוֹם אֶחָד תֹּאכְלוּ וְלֹא יוֹמִים
וְלֹא י חֲמִשָּׁה יָמִים וְלֹא עֶשְׂרֵה יָמִים וְלֹא
עֶשְׂרִים יוֹם: כ עַד י חֲדָשׁ יָמִים עַד אֲשֶׁר־יֵצֵא
מֵאִפְכֶם וְהָיָה לָכֶם לזָרָא יַעַן כִּי־מֵאִסְתֶּם אֶת־
יְהוָה אֲשֶׁר בְּקִרְבְּכֶם וּתְכַבּוּ לִפְנֵיו לֵאמֹר לָמָּה
זֶה יֵצְאֵנוּ מַמְצְרִים: כא וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה שְׁש־מֵאוֹת
אַלְף רִגְלֵי הָעָם אֲשֶׁר אֲנֹכִי בְּקִרְבּוֹ וְאֹתָהּ אֲמַרְתָּ
בָּשָׂר אֵתָּן לָהֶם וְאָכְלוּ חֲדָשׁ יָמִים: כב הִצָּאֵן
וּבִקֵּר יִשְׁחָט לָהֶם וּמֵצָא לָהֶם אִם אֶת־כָּל־דָּגֵי
הַיָּם וְאִסַּף לָהֶם וּמֵצָא לָהֶם: כג וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה יְהוָה תִּקְצֹר עֲתָה תִּרְאֶה הַיּוֹקֶרֶךְ
דְּבָרִי אִם־לֹא: כד וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶל־הָעָם
אֵת דְּבָרֵי יְהוָה וַיֹּאסֹף שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי הָעָם
וַיַּעֲמֵד אֹתָם סְבִיבַת הָאָהֶל: כה וַיִּרַד יְהוָה
כַּעֲנָן וַיְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאצֵּל מִן־הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו
וַיִּתֵּן עַל־שִׁבְעִים אִישׁ הַזִּקְנִים וַיְהִי כְּנֹחַ עֲלֵיהֶם
הָרוּחַ וַיִּתְנַבְּאוּ וְלֹא יָסֹפוּ: כו וַיִּשְׁאָרוּ שְׁנֵי
אֲנָשִׁים א בַּמַּחֲנֶה שֵׁם הָאֶחָד א אֶלְדָּד וְשֵׁם הַשֵּׁנִי
מִידָד וַתֵּנַח עֲלֵיהֶם הָרוּחַ וְהִמָּה בַּכְּתָבִים וְלֹא
יֵצְאוּ הָאֲהֵלָה וַיִּתְנַבְּאוּ בַּמַּחֲנֶה: כז וַיִּרֶץ הַנֶּעֱר
וַיִּגַּד לְמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֶלְדָּד וּמִידָד מִתְנַבְּאִים
בַּמַּחֲנֶה: כח וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן מִשְׁרַת מֹשֶ׈ה
מִבַּחֲרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי מֹשֶׁה כָּלָאִם: כט וַיֹּאמֶר לוֹ
מֹשֶׁה הַמְקַנָּא אֹתָהּ לִי וּמִי יִתֵּן כָּל־עָם יְהוָה
נְבִיאִים כִּי־יִתֵּן יְהוָה אֶת־רוּחוֹ עֲלֵיהֶם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד עמ' 1039)

שְׂטוֹ הָעָם וְלָקְטוּ (יא, ח)

רְשָׁעִים, שְׂטוֹ וְלָקְטוּ (יזמא עה, א)

ל'חם' סתם, רומז לחלק הנגלה שבתורה. המן, לחם מן
השמים, רומז לפנימיות התורה. העבדה שהמן נתן גם לרשע
מלמדנו, כי יש להביא את מענינות פנימיות התורה גם
לרשע: אין לך יהודי שאינו ראוי ללמד חלק זה בתורה.
וכבר אמרו רז"ל: "המאור שבה (סודות החכמה) מחזירו
למוטב".

וַיֹּאכַל חֲצִי בֶשָׂרוֹ: ^יוַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר אֵל נָא רַפָּא נָא לָהּ: ^יוַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה וְאַבְיָה יָרֵק יָרֵק בְּפָנֶיהָ הֲלֹא תִפְלֵם
שִׁבְעַת יָמִים תִּפְגַּר שִׁבְעַת יָמִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
וְאַחֵר תֵּאָסֵף: ^יוַתִּפְגַּר מֵרִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה
שִׁבְעַת יָמִים וְהָעֵם לֹא נָסַע עַד־הָאָסֵף מֵרִים:
^יוַאֲחֵר נָסְעוּ הָעָם מִחֲצֹרֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר
פָּאָרָן: פפפ

חצי קריש

וַיִּתְגַּדַּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹהָ רַפָּא. אִמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְרָא
כְּרֻעֻתָהּ וַיְמַלִּיד מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיַּקְרֵב
מְשִׁיחָהּ. אִמֵּן בְּחִיבּוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחִי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֶנְיָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן יְהֵא שְׁמוֹהָ רַבָּא מְכַד
לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמָיָא. יִתְבָּרַךְ: יְהֵא שְׁמוֹהָ רַבָּא מְכַד לְעָלַם
וּלְעָלְמֵי עָלְמָיָא. יִתְבָּרַךְ, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם,
וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלָּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמוֹהָ דְקִדְשָׁא
בְּרִידָהּ הוּא. אִמֵּן לְעָלַא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבְּחָתָא וְנַחֲמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם א' עמ' 149)

בְּכָל בֵּיתֵי נְאֻמָּן הוּא

לְכַאוּרָה, מַה שִׁיָּד נְאֻמָּנוֹת כְּשֵׁאִי אֶפְשָׁר לְקַחַת שׁוּם דְּבָר
מִהַבְּרִית. אֵלָּא, הַנְּאֻמָּנוֹת הֵיא בְּכָךְ שֶׁלֹּא כָּל מַה שְׂרוּאִים
מְגִלִּים. וּמִסְפָּר עַל הָרֵב הַמְּגִיד, שֶׁנִּכְנַס אֵלָיו תַּלְמִיד אֶחָד
קֹדֶם שֶׁחֲזַר לְבֵיתוֹ. הַמְּגִיד נִפְרַד מִמֶּנּוּ, אֵךְ אִמֵּר לְחִבְרִיָּא
שֶׁיִּנְסוּ לַעֲכָב אוֹתוֹ מִנְּסִיעָתוֹ. הַחִבְרִיָּא לֹא הִצְלִיחוּ, וְהַתַּלְמִיד
יָצָא לְדַרְכּוֹ. כְּבֹאוֹ לְבֵיתוֹ, מֵת. וּמִדּוּעַ לֹא אָמַר לוֹ הַמְּגִיד
בְּמִפְרָשׁ שֶׁלֹּא יֵסַע – כִּי לֹא כָּל דְּבָר מִתֵּר לְגִלּוֹת.
קל"ו פסוקים, מַהֲלָלָא ל' סִימָן.

מפסיר י וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַבְיָה יָרֵק יָרֵק
בְּפָנֶיהָ הֲלֹא תִפְלֵם שִׁבְעַת יָמִים תִּפְגַּר שִׁבְעַת
יָמִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְאַחֵר תֵּאָסֵף: ^יוַתִּפְגַּר
מֵרִים מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים וְהָעֵם לֹא
נָסַע עַד־הָאָסֵף מֵרִים: ^יוַאֲחֵר נָסְעוּ הָעָם
מִחֲצֹרֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר פָּאָרָן: פפפ

שביעי וַיֹּאסֵף מֹשֶׁה אֶל־הַמַּחֲנֶה הוּא וְזִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל: ^אוְרוּחַ נָסַע וּמֵאֵת יְהוָה וַיָּגֵזוּ שְׁלֹשִׁים
מִן־הֵימָּן וַיִּפֹּשׁ עַל־הַמַּחֲנֶה כְּדָרָךְ יוֹם כֹּה וּכְדָרָךְ
יוֹם כֹּה סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה וּכְאֻמָּתִים עַל־פְּנֵי
הָאָרֶץ: ^בוַיָּגֵם הָעָם כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־
הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם הַמַּחֲרֹת וַיֹּאסְפוּ אֶת־כְּתִיב
הַשְּׁלֹי חֲשִׁלּוֹי הַמִּמְעִיט אֶסְף עֲשָׂרָה חֲמֻרִים
וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שְׁמוֹחַ סְבִיבוֹת הַמַּחֲנֶה: ^גהַבָּשָׂר
עוֹדְנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם טָרֵם יִכְרַת וְאַף יְהוָה חָרָה
בָּעָם וַיִּדַּךְ יְהוָה בָּעָם מִכָּה רַבָּה מְאֹד: ^דוַיִּקְרָא
אֶת־שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא קְבֻרֹת הַתַּאֲוָה כִּי־שָׁם
קָבְרוּ אֶת־הָעָם הַמִּתְאֲוִים: ^המִּקְבֻרֹת הַתַּאֲוָה
נָסְעוּ הָעָם חֲצֹרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּחֲצֹרוֹת: ^ופ
יב וַתִּדְבֹּר מֵרִים וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה עַל־אֲדֹת
הָאִשָּׁה הַכַּשִּׁית אֲשֶׁר לָקַח כִּי־אִשָּׁה כַּשִּׁית
לָקַח: ^זוַיֹּאמְרוּ הָרַק אֲדָבְמִשְׁחָה דְּבַר יְהוָה הֲלֹא
נִסְכְּנוּ דְּבַר וַיִּשְׁמַע יְהוָה: ^חוְהָאִישׁ מֹשֶׁה כְּתִיב
עֲנוּ קִרִי עֲנִיו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי
הָאָדָמָה: ^טוַיֹּאמֶר יְהוָה פְּתָאם אֶל־מֹשֶׁה
וְאֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־מֵרִים צְאוּ שְׁלֹשְׁתְּכֶם אֶל־אַהֲלֵי
מוֹעֵד וַיִּצְאוּ שְׁלֹשְׁתָּם: ^יוַיִּרֶד יְהוָה בְּעַמּוּד עָנָן
וַיַּעֲמֵד פֶּתַח אַהֲלֵי וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וּמֵרִים וַיִּצְאוּ
שְׁנֵיהֶם: ^{יא}וַיֹּאמֶר שְׁמַעֲיָא דְּבָרִי אִם־יִהְיֶה
נִבְיֹאכֶם יְהוָה בְּמִרְאָה אֵלָיו אֶתְּוֹדַע בְּחִלּוֹם
אֲדַבְרֶבּוּ: ^{יב}לֹא־כֵן עֲבַדִּי מֹשֶׁה בְּכָל־בֵּיתִי נְאֻמָּן
הוּא: ^{יג}כֹּה אֶל־כֹּה אֲדַבְרֶבּוּ וּמִרְאָה וְלֹא בְּחִידָת
וְתִמְנַת יְהוָה יִבִּישׁ וּמִדּוּעַ לֹא יִרְאֶתֶם לְדַבֵּר
בְּעַבְדִּי בְּמֹשֶׁה: ^{יד}וַיַּחֲרֹאֵף יְהוָה בָּם וַיִּלְךְ:
וַיַּעֲנֵן סָר מַעַל אַהֲלֵי וְהִנֵּה מֵרִים מִצְרַעַת
כְּשֶׁלֶג וַיִּפֹּן אֶהֱרֹן אֶל־מֵרִים וְהִנֵּה מִצְרַעַת:
^{טו}וַיֹּאמֶר אֶהֱרֹן אֶל־מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנָי אֶל־נָא תִּשֶׁת
עָלֵינוּ חַטָּאת אֲשֶׁר נִזְאָלְנוּ וְאֲשֶׁר חָטָאנוּ:
^{טז}אֶל־נָא תְּהִי כַּפָּת אֲשֶׁר בְּצִאתוֹ מִרְחֶם אִמּוֹ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵינִי הָיָה לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכֶּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיבְתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכַבֹּד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשְׁנֵה עֲבָדָיו וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

יֵד רַגְנִי וְשִׁמְחִי בַּת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִי בָּאָה אֶל יְרוּשָׁלַם וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָהּ נְאֻם־יְהוָה: טו או וְנִלְווּ וְתַחֲבֹרוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם שִׁיחֲנִירִי וְקָבְלוּ דַת הָאֱמֶת, וְכָל זֹאת וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָהּ וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וְיָדַעַת כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלַיךְ כִּי הִשְׁלַחְתִּי הַקֹּדֶמֶת הַהִיא לְהוֹדִיר אֶת הַגּוֹיִם, וְשִׁלַּחְתִּי זֶה הָיָה אֵלֵיכֶם, לְבִשֵׁר אֶתְכֶם כִּי יֵשׁ תְּקוּהָ: טז וְנִחַל יְהוָה הַמָּקוֹם יִנַּחֵל אֶת־יְהוָה לַחַיִּית חֶלְקוֹ לְעוֹלָם עַל־אֲדָמַת הַקֹּדֶשׁ וְלֹא יִגְדֹל עוֹד מִקֵּדָה וּבִחֵר עוֹד בִּירוּשָׁלַם לְהַשְׁכִּין שָׁם שְׁכִינָתוֹ כְּמֹאז: יז הֵם כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גֵעוּר מִמַּעוֹן קָדְשׁוֹ: ג א וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ יְהוָה וְהַשְׁמָן עֹמֵד

הפטרה לפרשת בהעלותך לקריאה בציבור ולשמו"ת בוכריה פרק ב"ד

ב יֵד רַגְנִי וְשִׁמְחִי בַּת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִי בָּאָה וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָהּ נְאֻם־יְהוָה: טו וְנִלְווּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָהּ וְיָדַעַת כִּי־יְהוָה צְבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלַיךְ: טז וְנִחַל יְהוָה אֶת־יְהוָה חֶלְקוֹ עַל־אֲדָמַת הַקֹּדֶשׁ וּבִחֵר עוֹד בִּירוּשָׁלַם: יז הֵם כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי גֵעוּר מִמַּעוֹן קָדְשׁוֹ: ג א וַיִּרְאֵנִי אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד לִפְנֵי מֶלֶךְ יְהוָה וְהַשְׁמָן עֹמֵד

שי למורא

(טו) וְנִלְווּ, וְתַחֲבֹרוּ וְהָיוּ לִי לְעָם, כלומר, להאמין בה'. וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָהּ, אָבֵל שְׁכִינָתִי תִהְיֶה בְּתוֹכָהּ, וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם הַרְבִּיּוֹת. חֶלְקוֹ, לַחֲבִלָתוֹ וְלַחֲלָקוֹ. (יז) הֵם כָּל בָּשָׂר מִפְּנֵי ה', שִׁתְּקוּ כָּל הָאֱמוּנוֹת מִפְּנֵי ה'. כִּי גֵעוּר, לְשׁוֹן הַעֲרָה וְקִיצָה. מִמַּעוֹן קָדְשׁוֹ, מִן הַשָּׁמַיִם. לְרֹדֶת לַעֲשׂוֹת נִקְמָה בְּגוֹיִם. (א) וַיִּרְאֵנִי, בְּמִרְאֵה הַנְּבוּאָה. עַל יְמִינוֹ, שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. לְשִׁמְנוֹ, לְקַטְרֵג עָלָיו. עַל שֶׁלֹא מָחָה בְּכַנּוּי שֶׁנֶּשְׂאוֹ נָשִׁים

שי למורא

עטרת מרים

הנבואה אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל (הוא היה כהן גדול בתחילת זמן בית שני, עין עזרא ג) עָמַד לִפְנֵי מֶלֶאךָ יְהוָה שָׁדָן אוֹתוֹ עַל מַעֲשָׂיו וְהַשְׁמֵן עֹמֵד עַל־יָמִינוֹ עַל יָמִין יְהוֹשֻׁעַ לְשִׁמְנוֹ לְקַמְרָה עָלָיו שְׁלֹא מִיָּחָה בִּבְנָיו שֶׁנִּשְׁאָו נָשִׁים וְכָרִיתוּ: ב וַיֹּאמֶר מֶלֶאךָ יְהוָה אֶל־הַשְׁמֵן יִגְעַר יְהוָה

וְכָרִיתוּ. (ב) הַבַּחֲר בִּירוּשָׁלַיִם, הַקִּבְרָה שְׁהוּא בּוֹחֵר בִּירוּשָׁלַיִם לְבִנוּתָהּ. הֲלוֹא זֶה אוֹד מִצֵּל מֵאֵשׁ, בְּלוֹמֵר, אוֹיֵךְ תִּקְרָגָה עָלָיו, הֲלֹא הוּא כְּמוֹ אוֹד (עֵין שְׁמִנְדָּגִים בּוֹ אֵת הָאֵשׁ) שֶׁנִּצְלוּ מֵאֵשׁ. כִּי יְהוֹשֻׁעַ הָיָה מוֹשֵׁל בְּאֵשׁ עַל יְדֵי נְבוֹכַדְנֶצַּר עִם אַחָב בֶּן קִוְלִיָּה וְצִדְקִיָּהוּ בֶן מַעֲשִׂיָּה נְבִיאֵי הַשִּׁמֶר, וְיְהוֹשֻׁעַ נִצֵּל מִן הַשִּׁרְפָּה (כְּמוֹ שֶׁאִמְרוּ בַּמִּסְכָּת סִנְהֶדְרִין דָּף צג, א). וְאִם בֶּן זְכוּתוֹ רַבָּה, וְאִיךְ תִּקְרָגָה עָלָיו.

(ג) הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צוּאִים, בְּלוֹמֵר עֲדוֹן הָיָה עָלָיו הָעוֹן שְׁלֹא מָחָה בְּבָנָיו. (ד) הַסִּירוֹ הַבְּגָדִים הַצֵּאִים מֵעָלָיו, בְּלוֹמֵר, הַפְּרִישׁוּ אֵת בְּנָיו מִנְשׁוֹתֵיהֶם הַנְּקִרִיּוֹת, וְיִסַּר הָעוֹן מִיְּהוֹשֻׁעַ. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִי, הַמֶּלֶאךָ אָמַר לְיְהוֹשֻׁעַ, הַעֲבֵרְתִּי מֵעֲלֶיךָ עֹנֶךָ, כְּפֹת שְׂצוּיֹת לְהַפְרִישׁ בְּנֶיךָ מִהַנְּקִרִיּוֹת, הַעֲבֵרְתִּי מֵעֲלֶיךָ הָעוֹן שֶׁהָיָה בְּךָ. מִחֲלָצוֹת, חֲלִיפוֹת בְּגָדִים נָאִים, בְּלוֹמֵר זְכוּתוֹ. (ה) וַאֲמַר, זֶה מֵאִמֶּר וְכִרְיָה נִקְבִּיא, שֶׁאִמֶּר הַתַּפְּלִלִּי עָלָיו. צִנִּיף מְהוֹר עַל רֹאשׁוֹ, בְּלוֹמֵר שִׁיחָה לֹא כָּתַר כְּהֵנָּה גְּדוֹלָה לֹא וְלֹעֲזָה אַחֲרָיו, כִּיֹּן שִׁפְרָשׁוֹ מִן הַנָּשִׁים הַנְּקִרִיּוֹת. וּמֶלֶאךָ ה' עֹמֵד, בְּךָ רֹאֵה וְכִרְיָה בְּמִרְאֵה הַנְּבִאוּת, שֶׁעַד שֶׁיִּשְׁמְרוּ הַצִּנִּיף מְהוֹר עַל רֹאשׁוֹ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ, הָיָה מֶלֶאךָ ה' עֹמֵד. (ו) וַיַּעַד, הַתְּרָה בּוֹ. (ז) תִּדְרִין אֵת בֵּיתוֹ, תִּשְׁפֹּט וְתִתֵּן פֶּקֶד עַל בֵּית מִקְדָּשִׁי. חֲצָרִי, הָעוֹרָה וּסְבִיבוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְנִתְּנִי לָךְ מִחֲלָכִים, בְּזֶמֶן תַּחֲתֵי הַמַּתִּים אֲחֵיהָ אוֹתָךְ וְתִתֵּן מִחֲלָדִי. בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה, בֵּין הַמִּלְאכִּים שֶׁהֵם עוֹמְדִים וְנִקְמִים לְעוֹלָם. (ח) וְרַעֲיָה, הֵם חֲנֻנִּיה מִשָּׂאֵל וְעֻרְוִיה. כִּי אֲנִשִּׁי מוֹפֶת הַמָּוֶה, שֶׁגַּם הֵם נִצְלוּ מִכִּבְשָׁן הָאֵשׁ כְּמוֹךְ, וְרַאיוֹנִים הֵם לְהַעֲשׂוֹת נִסִּים עַל יָדָם. כִּי הִגִּי מְבִיא,

בְּלוֹמֵר, וְהַדְּבָר הוּא שֶׁהִגִּי מְבִיא. אֵת עֲבָדֵי צֶמַח, אֵת הַמֶּלֶךְ הַמִּשִּׁיתִי. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְתִקְוִיתִי לְדָוִד צֶמַח צִדִּיק" (יִרְמְיָה כגה). ט) כִּי הִנֵּה הָאֲבָן,

הַמִּקְרָנֹת וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֲצָרִי אֵת חֲצֵרוֹת הַמִּקְדָּשׁ לְהַשְׁגִּיחַ עַל מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת בְּכָל פְּרָטָיו, אִם אֲנִי מְבַטֵּחַ לָךְ וְנִתְּנִי לָךְ יֵצֵא מִמֶּךָ הַטֶּר לְעִתִּיד־לְבָא שִׁשְׁמֹשׁוּ בְּבֵית הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהֵם יִתְקַדְּשׁוּ בְּמִלְאכִים, וְהֵם יִדְּוּ מִחֲלָכִים בֵּין הַמִּלְאכִּים הַנִּצְחִיִּים הָעוֹמְדִים לִפְנֵי ה' הָאֵלֶּה וְיִתְחַלְכוּ עִמָּהֶם בְּתִיבָה: ח שְׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ. א הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתֶּה וְרַעֲיָה חֲנֻנִּיה מִשָּׂאֵל וְעֻרְוִיה הַשְּׂכִיבִים לְפָנֶיךָ כִּי־אֲנִשִּׁי מוֹפֶת הַמָּוֶה כִּי נִצְלוּ מִכִּבְשָׁן הָאֵשׁ כְּמוֹךְ, וְהִירָאוּ לְאַחַד הַדְּבָרִים גַּם לָהֶם, וְהַדְּבָר הוּא כִּי־הִגִּי מְבִיא בְּאִמְרֵית הַיָּמִים אֶת־עֲבָדֵי צֶמַח אֵת מֶלֶךְ הַמִּשִּׁיתִי: ט כִּי א הִנֵּה הָאֲבָן שֶׁהוּשֵׁם בִּיסוֹד בְּנֵי בֵּית הָעִתִּיד

עַל־יָמִינוֹ לְשִׁמְנוֹ: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־הַשְׁמֵן יִגְעַר יְהוָה בְּךָ הַשְׁמֵן וַיִּגְעַר יְהוָה בְּךָ הַבַּחֲר בִּירוּשָׁלַיִם הֲלוֹא זֶה אוֹד מִצֵּל מֵאֵשׁ: ג וְיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צוּאִים וְעֹמֵד לִפְנֵי הַמֶּלֶאךָ: ד וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־הָעוֹמְדִים לִפְנָיו לֵאמֹר הַסִּירוֹ הַבְּגָדִים הַצֵּאִים מֵעָלָיו וַיֹּאמֶר אֱלֹהִי רֹאֵה הַעֲבֵרְתִּי מֵעֲלֶיךָ עֹנֶךָ וְהַלְבַּשׁ אֶתֶּךָ מִחֲלָצוֹת: ה וַאֲמַר יִשְׁמְמוֹ צִנִּיף מְהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וְיִשְׁמְמוֹ הַצִּנִּיף הַמְהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ וַיִּלְבָּשֻׁהוּ בְּגָדִים וּמֶלֶאךָ יְהוָה עֹמֵד: ו וַיַּעַד מֶלֶאךָ יְהוָה בִּיהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר: ז כִּהֵּאֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בְּדַרְכִּי תֵלֵךְ וְאִם אֶת־מִשְׁמֶרֶתִי תִשְׁמֹר וְגַם־אֶתֶּה תִּדְרִין אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֲצָרִי וְנִתְּנִי לָךְ מִחֲלָכִים בֵּין הָעוֹמְדִים הָאֵלֶּה: ח שְׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ. א הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתֶּה וְרַעֲיָה הַיֹּשְׁבִים לִפְנֶיךָ כִּי־אֲנִשִּׁי מוֹפֶת הַמָּוֶה כִּי־הִגִּי מְבִיא אֶת־עֲבָדֵי צֶמַח: ט כִּי א

וְהַתְּרָה בּוֹ בְּשֵׁם ה' לֵאמֹר: ז כִּהֵּאֲמַר יְהוָה צְבָאוֹת אִם־בְּדַרְכִּי תֵלֵךְ שֶׁתִּתְּנֶנָּה כְּמוֹדוֹ ה' וְאִם אֶת־מִשְׁמֶרֶתִי מִשְׁמֶרֶת תוֹרַת ה' וּמִצְוֹתֵי תִשְׁמֹר וְגַם־אֶתֶּה תִּדְרִין אֶת־בֵּיתִי שִׁשְׁמֹשִׁי עַל עֲבֹדַת הַבַּיִת וְרַעֲיָה

הַמִּקְרָנֹת וְגַם תִּשְׁמֹר אֶת־חֲצָרִי אֵת חֲצֵרוֹת הַמִּקְדָּשׁ לְהַשְׁגִּיחַ עַל מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת בְּכָל פְּרָטָיו, אִם אֲנִי מְבַטֵּחַ לָךְ וְנִתְּנִי לָךְ יֵצֵא מִמֶּךָ הַטֶּר לְעִתִּיד־לְבָא שִׁשְׁמֹשׁוּ בְּבֵית הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהֵם יִתְקַדְּשׁוּ בְּמִלְאכִים, וְהֵם יִדְּוּ מִחֲלָכִים בֵּין הַמִּלְאכִּים הַנִּצְחִיִּים הָעוֹמְדִים לִפְנֵי ה' הָאֵלֶּה וְיִתְחַלְכוּ עִמָּהֶם בְּתִיבָה: ח שְׁמַע־נָא יְהוֹשֻׁעַ. א הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתֶּה וְרַעֲיָה חֲנֻנִּיה מִשָּׂאֵל וְעֻרְוִיה הַשְּׂכִיבִים לְפָנֶיךָ כִּי־אֲנִשִּׁי מוֹפֶת הַמָּוֶה כִּי נִצְלוּ מִכִּבְשָׁן הָאֵשׁ כְּמוֹךְ, וְהִירָאוּ לְאַחַד הַדְּבָרִים גַּם לָהֶם, וְהַדְּבָר הוּא כִּי־הִגִּי מְבִיא בְּאִמְרֵית הַיָּמִים אֶת־עֲבָדֵי צֶמַח אֵת מֶלֶךְ הַמִּשִּׁיתִי: ט כִּי א הִנֵּה הָאֲבָן שֶׁהוּשֵׁם בִּיסוֹד בְּנֵי בֵּית הָעִתִּיד

שי למורא

עטרת מרים

אשר נתתי ביד זרובבל, מוכן הוא לפני יהושע על-אבן אחת שבעה עינים לשמירות רבות מאת המקום ברוך-הוא על הבגין שהוא הנני מפתח פתחה ה' בעצמו יחקוק צורות על האבנים לפותן, כלומר הוא יתן כח ועזר על המלאכה. נאם יהוה צבאות ומשתי והסירתי את-עון הארץ והיא ביום אחד כי אז לא יחטאו עוד ועונות הקודמים אסלה, ואז: י

ביום ההוא שיוסר החיכל נאם יהוה צבאות או תשכנו לבטח תקראו איש לרעהו אל-תחת גפן ואל-תחת תאנה לשבה בצלה ולאכול מפרה מרוב הטובה שיהיה אז: א הנביא לא הבין את המראה הקודם, ולא ידע הפונה על מה שאמר שפתח פתחה שבעה עינים, ועל כן נפל בשניה ותרדמה וישב המלאך הדבר כי היעני ויעירני כאיש אשר-יעור משנתו ויראהו מראה אחר שהוא פירוש המראה הראשון: ב ויאמר אלי מה אתה ראה במראה הנבואה ואמר ראיתי והנה מנורת זהב פלה כל המנורה היתה זהב וגלה כמין ספל גדול עגול ובה היה השמן על-ראשה כראש קני המנורה ושבעה גרתייה כמין בויזן שנותני השמן והפחילה לתוכה עליה שבעה ושבעה מוצקות לכל גר גר באין שבעה צורות קטנים שהשמן וב מן הגלה דרך אותן מוצקות לגרות אשר על-ראשה: ג ועוד ראיתי ושנים אילני ויתים עמודי עליה אצל המנורה, אחד מימין הגלה ואחד על-שמאלה: ד ואען הרמתי קול ואמר אל-המלאך הדבר כי לאמר מה אלה אדני על מה באו אלה לרמות: ה ונען המלאך הדבר כי ויאמר אלי הלא ידעת הלא מעמך תשפיל לדעת מה-המה אלה ואמר לא אדני לא השפילי

לדעת: ו ונען ויאמר אלי לאמר זה כמו במנורה שהכל נעשה מעצמו, והוא רמז לדבר-יהוה אל-זרובבל על המלך המשיח תבא מנרע זרובבל לאמר אז תתה תהנה ה' לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי שיהיה ה' לבדו יתנוג וימשול אמר יהוה צבאות: ז על מלך גוג יאמר מראתה

יסוד תבית אשר יסרתם בימי בורש, ואחר כך תחמלה המלאכה. על אבן אחת שבעה עינים, סופו להרחיב על אחד פי שבעה, פי גמן הקב"ה עניו להרבות את כבוד תבית בבנינו. הנני מפתח פתחה, מתיר את קשוריה, כלומר, מפר עצת הגוים אשר כתבו שטנה לבטל את המלאכה.

ומשתי, והסירתי את עון, את העונות וענשם. ביום אחד, ביום שיוסר החיכל, אז תשכנו לבטח. (א) אל תחת גפן וגו', כלומר תשבו לבטח, איש תחת גפנו ותאנתו. (ב) וגלה על ראשה, מפעל על ראשה היה מען כמראה ספל גדול עגול. ובה היה השמן. ושבעה גרתייה עליה, על קני המנורה היו שבעה גרתייה, הם הפלים שבהם הפחילות והשמן להאיר. שבעה ושבעה מוצקות, לכל גר גר היו באים שבעה צורות קטנים שהשמן וב מן הגלה דרך אותן מוצקות לכל גר גר. (ג) ושנים ויתים עליה, אצל המנורה היו שני אילנות שהותמים גדלים בהם. (ד) מה אלה אדני, מה זה שהותמים נמסקים מאליהם, והשמן בא אל תרותו מאליו. (ו) זה דבר ה' אל זרובבל לאמר, זה סימן לך להבטיח על מלך המשיח שבה מנרע זרובבל. לא בחיל ולא בכח, כלומר, ממשלתו על האמות לא תהיה על ידי צבאות חילים רבים ולא בכח וזיוע וכבשם במלחמה. כי אם ברוחי, הוא ומשל באמות מבלי טרם מלחמה, ורק ברוחי, כלומר ברוחי אשר אתן בלב האמות להיות נכנעים לו וסרים למשמעתו. (ז) מי אתה הר הגדול, אתה מלך גוג שהנך חושב עצמך כהר גדול לעמוד בדרך של המלך המשיח, מה כח יש בך לפני זרובבל למישר, לכול המלך המשיח תהיה כגורן מישר לעבר בקלות, ולא תוכל לעשות שום עכוב. והוציא את האבן הראשה, המלך המשיח יוציא את האבן הטובה ותהשוכה ביוסד בנין בית המקדש. תשאות חן חן לה, אז ישמע קול תשואות, שכלם יענו ויאמרו "הנה לאבן הזאת יש לה חן רב", כי היא טובה ותשובה עד מאוד.

אתה ה־הַגָּדוֹל לִפְנֵי זָרְבָבֶל לְמִישֹׁר וְהוֹצִיא אֶת־הָאֶבֶן
הָרֹאשָׁה תִּשְׁאֹת חֵן חֵן לָהּ:

שתהשוב שאתה ה־הַגָּדוֹל לעמוד
לפני זָרְבָבֶל בפני המשיח לכל ויכל
לעבור, לא כן, כי למולו תהיה
למישור ובכל געבור וְהוֹצִיא ויִקָּדֶךָ

הַמְּשִׁיחַ יוֹצִיא אֶת־הָאֶבֶן הָרֹאשָׁה לְהַנִּיחָהּ בְּנֵן בֵּית הָעֲתִיד, וְאֵן וְשִׁמְעוּ תִּשְׁאֹת וְהָמִיָּה לֵאמֹר חֵן חֵן לָהּ לָאֶבֶן הַזֹּאת וְשִׁ לָהּ חֵן רַב
בְּעֵינֵי כָלֵם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְּדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכָל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲרָיִךְ לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בִשְׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

רֹאשִׁי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הִמָּה: (ל"ו) דַּ וְאַלְהָ שְׂמוֹתָם
לְמַטֵּה רֹאשֵׁי שְׂמוֹעַ בְּנֵי־זָבֹור: ה לְמַטֵּה שְׂמוֹעַ
שְׂפָט בְּנֵי־חֹרִי: ו לְמַטֵּה יְהוּדָה כָּלֵב בְּנֵי־יִפְתָּה:
ז לְמַטֵּה יִשְׂשָׁכָר וַיָּגָל בְּנֵי־יוֹסֵף: ח לְמַטֵּה
אֶפְרַיִם הוֹשִׁיעַ בְּנֵי־נֹון: ט לְמַטֵּה בְנֵי־מֶנַחם פִּלְטִי
בְּנֵי־רִפְוֹא: י לְמַטֵּה זְבוּלֹן גְּדִיאֵל בְּנֵי־סֹדִי:

קריאת התורה למנחת שבת־קודש
יג * וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב שְׁלַח־לָךְ
אֲנָשִׁים וַיִּתְּרוּ אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמַטֵּה
אֲבֹתָיו תִּשְׁלָחוּ כָל נָשִׂיא בָהֶם: ג וַיִּשְׁלַח אֹתָם
מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּארָן עַל־פִּי יְהוָה כָּלֵם אֲנָשִׁים

א' לַמַּטֶּה יוֹסֵף לַמַּטֶּה מִנִּשָּׁה גְדִי בֶן־סוּסִי:
 ב' לַמַּטֶּה דָן עֲמִיאל בֶן־גַּמְלִי: ג' לַמַּטֶּה אֲשֵׁר
 סְתוּר בֶן־מִיכָאֵל: ד' לַמַּטֶּה נַפְתָּלִי נַחֲבִי בֶן־
 וּפְסִי: ה' לַמַּטֶּה גָד גָּאֻיָּאל בֶן־מְכִי: ו' אֵלֶּה
 שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־שָׁלַח מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־
 הָאָרֶץ וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְהוֹשִׁיעַ בֶּן־נֹון יְהוֹשֻׁעַ:
 (ישראל) ז' וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה לְתוֹר אֶת־אָרֶץ כְּנָעַן
 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים עָלָיו זֶה בְּנֶגְבַּב וְעֲלִיתֶם אֶת־הָהָר:

ח' וַיֵּרְאוּ אֶת־הָאָרֶץ מִהָהוּא וְאֶת־הָעַם
 הַיֹּשֵׁב עָלֶיהָ הַחֲזֹק הוּא הַרְפָּה הַמַּעֲט הוּא
 אִם־רַב: ט' וַיָּמָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־הוּא יֹשֵׁב בָּהּ
 הַמִּזְכָּה הוּא אִם־רַעָה וַיָּמָה הָעָרִים אֲשֶׁר־הוּא
 יֹשֵׁב בָּהֶנָּה הַבְּמַחֲנִים אִם בְּמִבְצָרִים: י' וַיָּמָה
 הָאָרֶץ הַשְּׂמֵנָה הוּא אִם־רְזוּה הַיִּשְׁבָּה עַן
 אִם־אֵין וְהִתְחַזְקֹתָם וּלְקַחְתָּם מִפְּרִי הָאָרֶץ
 וְהַיָּמִים יָמִי בַּפּוֹרִי עֲנֹבִים:

המשך ביאור למס' ערכין ליום רביעי עמ' א

- 1 (יח) 'ולקח אָזוב וטבל במים וגו' והנה (מאפר הפרה האדומה) וגו'
- 2 ועל הנפשות אשר היו שם. נתינת האפר על המים ועירבובם
- 3 קרייה קידוש.
- 4 שנינו (פרה פ"ה מ"ד) **הכל פֶּשֶׁרִין לְקֹדֶשׁ** מי חטאת. שואלת
- 5 הגמרא: 'הכל' לְאֶתְנוּי מַאי. ומשיבה: לְדַעַת רַבִּי יְהוּדָה בֵּא
- 6 לְשׁוֹן זֶה לְאֶתְנוּי קָטָן לומר שהוא כשר לקדש מי חטאת, וְלְדַעַת
- 7 רַבֵּנָן בֵּא לְשׁוֹן זֶה לְאֶתְנוּי אִשָּׁה, דִּתְנֵן – שְׁשֵׁנִי (פרה שם). **הכל**
- 8 **פֶּשֶׁרִין לְקֹדֶשׁ** חוץ מִחֶרֶשׁ שׁוֹמֵה וְקָטָן. רַבִּי יְהוּדָה מְכַשֵּׁר
- 9 בְּקָטָן, וּפּוֹסֵל בְּאִשָּׁה וּבְאֶנְדְּרוֹנִינִים, מִשְׁמַע שֶׁרַבֵּן חוֹלְקִים עָלָיו
- 10 ומכשירים אשה, ולשיטתם בֵּא הַתְנָא לרבות אשה בתיבת 'הכל',
- 11 אבל לרבי יהודה התנא בֵּא לרבות קטן.
- 12 שנינו (פי"ב מ"י) **הכל פֶּשֶׁרִין לְהוֹזֵת** מי חטאת על הטמא כדי
- 13 לטהרו. שואלת הגמרא: 'הכל' לְאֶתְנוּי מַאי. ומשיבה: לְאֶתְנוּי
- 14 עָרֶל – יְהוּדִי שֶׁלֹא נִימּוֹל מִשּׁוּם שִׁמְתּוֹ אֲחִיו מִחַמַּת הַמִּילָה,
- 15 וּבְדִרְבֵּי אֱלֵעָזָר – וְדִין זֶה הוּא כְּדַעַת רַבִּי אֱלֵעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי

אגרות קודש

ב"ה, ט' סיון, ה'תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

התלמידים שיי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבכם מיום ד' בסיון על דבר סיום התלמידים שיי של כיתה ח', שיתקיים
 אי"ה ביום טו"ב (י"ז) בסיון.

וביחוד נעם לי להודוע שחלק מהתלמידים, ואתם הכותבים בפרט, תמשיכו למודכם בישיבה.
 ואשריכם ומה טוב חלקכם שזכיתם לכך. ותקוותי שתשפיעו על האחרים שכולם ימשיכו בישיבה לימוד
 תורתנו הקדושה, תורת חיים, שנקראת כך על שם שהיא נותנת חיים ללומדי ומקיימי, ולא רק חיים
 נצחיים בעולם הבא, אלא גם חיים כפשוטם בעולם הזה, חיים מאושרים בגשמיות וברוחניות, וכיוון
 שהעניין לטובתם ולטובת בני משפחתם, הרי מצוות ואהבת לרעך כמוך, שהיא כלל גדול בתורה, מחייבת
 שתשתדלו להשפיע עליהם להמשיך לימודם בישיבה, ודברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב.

המשך בעמוד הבא

פרק ב משנה יב

רבי יוסי אומר, יהי ממון חברך חביב עליך כשליך. והתקן עצמך ללמוד תורה, שאינה ירשה לך. וכל מעשיך יהיו לשם שמים:

נקודות משיחות קודש

על משנה זו כתב הרמב"ם⁷: "ואפילו בשעה שהוא ישן, אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו וינוח גופו כדי שלא יחלה ולא יוכל לעבוד את ה' והוא חולה, נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך-הוא. ועל ענין זה ציוו חכמים ואמרו, וכל מעשיך יהיו לשם שמים". והוא מוסיף על כך וכותב: "והוא שאמר שלמה בחכמתו, בכל דרכיך דעהו".

ויש לומר ששני סוגי עבודה הם: א) "כל מעשיך יהיו לשם שמים", ב) "בכל דרכיך דעהו".

כאשר האדם עוסק בדברי הרשות כגון אכילה, שתייה, מסחר וכדומה "לשם שמים", דהיינו כדי שיוכל לעבוד את ה' - מעשיו הם ענייני חול אך הם משמשים אותו לצורך קדושה. זהו "כל מעשיך" - מעשים שלך, של חולין - "יהיו לשם שמים".

אך יש מדריגה גבוהה מזו, והיא כאשר עסקי החולין עצמם מתקדשים ולא רק משמשים לתועלת הקדושה ("לשם שמים"). [כמו כשהאכילה עצמה היא מצוה⁸]. זוהי העבודה של "בכל דרכיך דעהו", לא שהדרכים מובילות ל"דעהו", אלא שהן עצמן בבחינת "דעהו".

לפי זה יומתק מה שהרמב"ם הביא תחילה את מאמר המשנה "וכל מעשיך יהיו לשם שמים" ורק לאחר מכן את מאמר הכתוב "בכל דרכיך דעהו" (אף שלכאורה צריך היה להקדים את דברי הכתוב לדברי המשנה) - מכיון שסדר העבודה הוא מן הקל את הכבד: כדי להגיע לעבודה בדרגת "בכל דרכיך דעהו" יש להתחיל בעבודה של "וכל מעשיך יהיו לשם שמים".

(לקוטי משיחות. כרך ג, עמ' 907, 931)

בתפארת-ישראל הקשה, הרי נאמר¹ "תורה ציווה לנו משה מורשה קהלת יעקב", כלומר, שהתורה היא ירושה² ואין אומר כאן "שאינה ירושה"?

ויש לתרץ הקושיא, כי באמת יש בתורה שתי בחינות: א) "ירושה" - התורה היא ירושה לכל אחד מישראל, ב) "מכר" - וכמאמר חז"ל³ "אמר הקב"ה לישראל מנכרתי לכם תורת". בחינת "ירושה" שבתורה - משמעה שהתורה "שייכת" לכל אחד ואחד מישראל, שהרי ירושה אינה תלויה במצבו או בגילו של היורש, ולכן עצם החיוב ללמוד תורה הוא שווה בכולם, כלשון הרמב"ם⁴ - "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין עשיר וכו'", ולא משנה מהי מידת הבנתו בתורה.

בחינת "מכר" שבתורה - מכוונת להבנת התורה. דהיינו, כמו במכר, הקונה אינו מקבל חינם, אלא עליו לשלם תמורת החפץ שקנה⁵, כמו כן הוא בנוגע להבנת התורה; כדי להבין היטב את חכמת התורה יש להשקיע עבודה ויגיעה.

על בחינה זו השניה - "מכר" - נאמר במשנתנו "התקן עצמך ללמוד תורה שאינה ירושה לך". כדי להבין ולהשכיל בתורה (כל אחד ואחד לפי כשרונותיו) לא מספיק "לרשת" את התורה אלא צריך גם "לקנות" אותה. "קנין" התורה נעשה על-ידי "ארבעים ושמונה דברים" שהתורה נקנית בהם ומפורטים לקמן במסכת⁶.

(לקוטי משיחות, כרך ג, עמ' 115,

שיחות קודש תש"מ - פרשת מטות-מסעי)

(1) ברכה לג, ד. (2) ועד שדרשו "לנו מורשה ולא להם (לעכו"ם)", ולכן עכו"ם שעוסק בתורה חייב מיתה. (3) שמות רבה לג, א. (4) הלכות תלמוד תורה פרק א ה"ו. (5) ראה לקוטי שיחות שם שיש אף בחינה שלישית בתורה מתנה. בחינה זו מתייחסת לעניינים בתורה שהם למעלה מכוח הבנת הנבראים, וניתנים לאדם בדרך של מתנה מלמעלה. (6) פרק ו משנה ו. (7) הלכות דעות פרק ג הלכה ג. (8) כדוגמת אכילת שבת או אכילת קודשים, שהן עצמה מצוה.

המשך מעמוד הקודם

ימים אלו, ימי תשלומין לזמן מתן תורתנו, ימי סגולה הם, והתקווה שחגותם חג קבלת התורה בשמחה ובפנימיות ותמשיכו משמחה זו בכל ימות השנה, עד שבכל יום ויום יהיו דברי התורה כחדשים בעיניכם, כציווי חכמינו זכרונם לברכה, כמו בשעה שניתנה התורה על ידי משה רבינו במעמד הר סיני.

וינעם לי להתבשר טוב בכל האמור.

בברכה להצלחה בלימוד התורה ובקיום המצוות בהידור.

לוח זמנים לשבוע פרשת בהעלותך בחו"ל (שלח באה"ק) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:36	5:37	8:26	8:27	9:07	9:08	10:20	10:21	13:17	13:18	19:47	19:48	20:17	20:18	19:28	20:30
חיפה (ק)	5:32	5:32	8:22	8:23	9:04	9:05	10:18	10:19	13:16	13:18	19:53	19:55	20:20	20:22	19:25	20:34
ירושלים (ק)	5:33	5:34	8:23	8:24	9:04	9:06	10:18	10:19	13:15	13:17	19:52	19:53	20:16	20:18	19:13	20:30
תל אביב (ק)	5:34	5:35	8:24	8:25	9:06	9:07	10:19	10:20	13:17	13:18	19:49	19:50	20:19	20:21	19:30	20:33
אוסטריה, וינה (ק)	4:53	4:54	7:37	7:38	8:52	8:53	10:15	10:16	13:35	13:37	20:57	20:59	21:42	21:44	20:41	22:03
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:34	7:36	9:15	9:17	9:55	9:57	10:45	10:47	12:51	12:52	17:09	17:09	17:39	17:40	16:51	17:52
אוקראינה, אודסה (ק)	5:04	5:04	7:52	7:52	8:59	9:00	10:20	10:21	13:37	13:39	20:52	20:54	21:34	21:36	20:36	21:54
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:29	4:29	7:13	7:13	8:27	8:28	9:49	9:50	13:09	13:11	20:30	20:32	21:15	21:16	20:14	21:36
אוקראינה, דנייפופטרובסק (ק)	4:38	4:38	7:20	7:21	8:37	8:38	10:00	10:01	13:21	13:22	20:44	20:45	21:28	21:30	20:27	21:50
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:54	4:55	7:23	7:22	8:58	8:59	10:22	10:23	13:47	13:48	21:18	21:20	22:06	22:08	21:02	22:30
אוקראינה, קייב (ק)	4:46	4:46	7:11	7:08	8:50	8:51	10:14	10:15	13:40	13:41	21:11	21:13	22:00	22:02	20:55	22:24
איטליה, מילאנו (ק)	5:34	5:35	8:24	8:24	9:27	9:28	10:47	10:48	14:03	14:04	21:17	21:18	21:54	21:56	21:00	22:14
אקוודור, קיטו (ח)	6:11	6:13	8:40	8:41	9:11	9:12	10:14	10:15	12:45	12:46	18:18	18:19	18:42	18:43	18:01	18:53
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:59	8:01	9:47	9:48	10:25	10:26	11:16	11:17	13:24	13:26	17:51	17:52	18:20	18:21	17:34	18:32
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:09	9:11	10:43	10:45	11:26	11:27	12:14	12:15	14:16	14:17	18:22	18:23	18:56	18:57	18:05	19:09
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:39	5:40	8:31	8:32	9:21	9:22	10:38	10:39	13:44	13:46	20:35	20:37	21:10	21:11	20:18	21:26
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:24	5:25	8:16	8:17	9:08	9:09	10:26	10:27	13:34	13:35	20:29	20:30	21:04	21:06	20:12	21:21
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:25	5:25	8:17	8:18	9:09	9:10	10:26	10:27	13:35	13:36	20:29	20:31	21:05	21:07	20:13	21:22
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:55	5:56	8:47	8:48	9:42	9:43	11:00	11:01	14:11	14:12	21:11	21:13	21:48	21:50	20:54	22:05
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:20	6:21	9:09	9:10	9:49	9:50	11:02	11:03	13:57	13:59	20:25	20:26	20:53	20:55	20:08	21:06
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:41	5:42	8:31	8:32	9:15	9:16	10:29	10:30	13:29	13:30	20:05	20:06	20:36	20:37	19:48	20:50
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:29	6:30	9:16	9:17	9:53	9:55	11:04	11:05	13:56	13:57	20:14	20:16	20:42	20:43	19:57	20:54
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:18	5:19	8:10	8:11	9:03	9:04	10:21	10:22	13:30	13:32	20:27	20:29	21:03	21:05	20:10	21:20
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:49	5:50	8:41	8:42	9:33	9:34	10:50	10:51	13:58	14:00	20:52	20:54	21:28	21:29	20:36	21:44
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:15	5:16	8:07	8:08	9:01	9:02	10:19	10:20	13:29	13:31	20:28	20:29	21:04	21:06	20:11	21:21
בוליביה, לה-פס (ח)	6:59	7:00	9:12	9:13	9:44	9:45	10:42	10:43	13:03	13:05	18:08	18:09	18:33	18:34	17:51	18:44
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:26	5:27	7:43	7:44	9:33	9:33	10:57	10:58	14:24	14:26	22:00	22:02	22:50	22:52	21:44	23:16
בלגיה, בריסל (ק)	5:28	5:29	7:43	7:44	9:34	9:35	10:58	10:59	14:24	14:26	21:58	22:00	22:48	22:50	21:42	23:12
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:47	6:48	8:51	8:53	9:25	9:26	10:20	10:22	12:37	12:39	17:33	17:34	17:54	17:55	17:16	18:06
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	6:33	6:35	8:39	8:40	9:12	9:14	10:08	10:09	12:25	12:27	17:17	17:19	17:44	17:45	17:00	17:55
בריטניה, לונדון (ק)	4:43	4:43	7:01	7:02	8:50	8:51	10:15	10:16	13:43	13:44	21:22	21:24	22:11	22:13	21:08	22:36
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:39	4:40	7:10	7:11	8:53	8:53	10:20	10:20	13:52	13:53	21:40	21:42	22:37	22:39	21:27	23:06
גרמניה, ברלין (ק)	4:43	4:43	7:07	7:08	8:53	8:54	10:19	10:20	13:49	13:51	21:33	21:35	22:25	22:27	21:17	22:53
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:15	5:16	7:46	7:45	9:19	9:19	10:42	10:43	14:07	14:08	21:37	21:39	22:25	22:27	21:21	22:49
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:53	6:55	8:54	8:55	9:28	9:30	10:23	10:24	12:38	12:39	17:30	17:31	17:50	17:51	17:13	18:01
הודו, מומבאי (ח)	6:01	6:02	8:43	8:45	9:18	9:19	10:26	10:28	13:12	13:14	19:17	19:19	19:43	19:45	19:01	19:55
הודו, פונה (ח)	5:58	5:59	8:40	8:41	9:15	9:16	10:23	10:24	13:08	13:10	19:12	19:14	19:38	19:40	18:56	19:50
הונגריה, בודפשט (ק)	4:46	4:46	7:32	7:32	8:43	8:44	10:05	10:06	13:24	13:26	20:43	20:45	21:26	21:28	20:27	21:47
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:28	4:28	7:20	7:21	8:12	8:13	9:30	9:31	12:39	12:40	19:34	19:36	20:10	20:12	19:18	20:27
יוון, אתונה (ק)	6:02	6:03	8:54	8:55	9:42	9:43	10:58	10:59	14:03	14:04	20:50	20:51	21:23	21:25	20:33	21:39
מולדובה, קישינב (ק)	5:09	5:10	7:56	7:57	9:05	9:06	10:26	10:28	13:45	13:46	21:02	21:04	21:44	21:46	20:45	22:05

לוח זמנים לשבוע פרשת בהעלותך בחו"ל (שלח באה"ק) בערים שונות בעולם רלא

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת	
		מג"א		אדמוה"ז												
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א			
קקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:57	5:59	8:40	8:41	9:15	9:16	10:23	10:25	13:10	13:11	19:16	19:17	19:42	19:43	18:59	19:53
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	8:08	8:10	9:31	9:33	10:17	10:19	11:03	11:04	13:00	13:01	16:51	16:52	17:28	17:29	16:34	17:42
נפאל, קטמנדו (ח)	5:08	5:09	7:55	7:56	8:34	8:35	9:45	9:47	12:39	12:40	19:01	19:02	19:29	19:31	18:44	19:42
סין, בייג'ין (ח)	4:45	4:46	7:37	7:38	8:28	8:29	9:45	9:46	12:52	12:54	19:45	19:46	20:20	20:21	19:26	20:36
סינגפור, סינגפור (ח)	6:59	7:01	9:29	9:30	10:00	10:02	11:03	11:05	13:36	13:37	19:11	19:12	19:35	19:36	18:54	19:46
פולין, ורשא (ק)	4:14	4:14	6:37	6:38	8:23	8:24	9:49	9:50	13:19	13:20	20:59	21:01	21:52	21:55	20:43	22:19
פרו, לימה (ח)	6:26	6:28	8:44	8:45	9:16	9:17	10:15	10:16	12:39	12:40	17:52	17:53	18:16	18:17	17:35	18:27
צרפת, ליון (ק)	5:50	5:51	8:40	8:40	9:44	9:45	11:04	11:05	14:21	14:22	21:33	21:34	22:13	22:15	21:16	22:33
צרפת, פריז (ק)	5:46	5:47	8:27	8:28	9:47	9:48	11:10	11:11	14:32	14:33	21:58	22:00	22:42	22:44	21:42	23:04
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:45	5:46	8:18	8:19	8:49	8:50	9:53	9:54	12:28	12:29	18:09	18:10	18:33	18:35	17:52	18:44
קנדה, טורונטו (ק)	5:35	5:36	8:27	8:27	9:25	9:26	10:44	10:45	13:57	13:58	21:04	21:06	21:40	21:41	20:48	21:58
קנדה, מונטריאול (ק)	5:05	5:06	7:54	7:55	8:58	8:59	10:18	10:19	13:34	13:35	20:47	20:48	21:26	21:28	20:30	21:45
קפריסין, לרנקה (ק)	5:31	5:32	8:22	8:23	9:07	9:08	10:21	10:22	13:22	13:24	20:01	20:03	20:33	20:34	19:44	20:47
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:18	4:18	6:57	6:58	8:35	8:36	10:04	10:05	13:40	13:41	21:36	21:38	22:38	22:40	21:20	23:12
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:44	3:45	6:30	6:31	8:05	8:06	9:35	9:36	13:14	13:15	21:21	21:23	22:22	22:25	21:05	23:01
רוסיה, וסטוב-על-הדון (ח)	4:24	4:25	7:11	7:12	8:21	8:22	9:43	9:44	13:02	13:03	20:19	20:21	21:02	21:04	20:03	21:23
שווייץ, ציריך (ק)	5:28	5:29	8:15	8:15	9:26	9:26	10:47	10:48	14:06	14:08	21:30	21:32	22:08	22:10	21:13	22:28
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:51	5:52	8:30	8:31	9:03	9:04	10:09	10:11	12:51	12:52	18:47	18:48	19:12	19:13	18:30	19:23

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר הדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם :

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצערנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומפל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל ראינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00685
16/06/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

